

શ્રી આનન્દ હેમ જૈન મથમાળા મથ. ૩

આગમોદ્ધારક દેશના સંગ્રહ 'ભાગ' ૨ ભે.

પૂર્વ વ્યાખ્યાન સંગ્રહ

પરમ પૂજ્ય આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રી. આનન્દસાગર
સૂરીશ્વરજી પૂર્વ દિવસોમા આપેલા વ્યાખ્યાનો

સંપાદક

પૂ. મુનિ શ્રી અમરેન્દ્ર સાગરજી મહારાજ

વી. સ. ૨૪૮૩, વિ. સ. ૨૦૧૩, ઇ. સ. ૧૯૫૭

પ્રકાશક

ધનુજભાઈ દેવચંદ ઝવેરી

૫૦/૫૪ મોહસીન મઝીલ,

૩ ન ૧૬ મીંગલા સ્ટ્રીટ,

મુબઈ ન. ૩

પ્રાપ્તિ સ્થાન

૧. ઝવેરી ધનુજભાઈ દેવચંદ, ૫૦/૫૪ મોહસીન મઝીલ
મીંગલા સ્ટ્રીટ, ૩ ન ૧૬, મુબઈ ૩.

૨. સરદેવતી પુસ્તક બહાર. ગતપોળ, પાંચીખાના, અમદાવાદ

૩. બાબુલાલ નાયુભાઈ મહેતા

નેમુભાઈની વાડી, ગોપીપુગ મુરત

૪. શ્રી જૈનાનંદ પુસ્તકાલય ગોપીપુગ, મુરત

૫. મુરચંદ એસ કાપડીયા નવાપુરા બાતનીપીઠ મુરત

૬. સોમચંદ ડી. શાહ અત નિવાસ સામે, પાલીતાણા

૬

મુદ્રક -

વસંતલાલ ગમલાવ શાહ

પ્રમિત મુજાલમ,

અપાટિયા ચકવા,

મુરત

૫ પૂ. આગમાદારક, આચાર્યમહારાજ
 'ધીમાનન્દસાગરસૂરીશ્વરેભ્યો નમઃ'

પ્રકાશકીય - નિવેદન

શ્રી જિનેશ્વર ભગવતોએ આ સંસારને એકાત દુ ખસ્વરૂપ,
 દુ ખદુષ્ટ, દુ ખાનુષધ વાળો કહેલ છે જગતના તમામ જીવો
 દરેક પ્રકારના દુ ખથી દૂર ભાગે છે, એટલુંજ નહિ પણ સુખની
 શોધમાજ નિરતર રહે છે, છતાં ઇચ્છા માત્રથી સુખની પ્રાપ્તિ
 થઈ શકતી નથી થતી હોત તો કેાઈ દુ ખી યાચજ નહિ, કારણ
 કે દરેક જીવમા સુખની અભિલાષા અને દુ ખથી ડરવાપાત્ર એક
 સરખા રૂપે રહેલા હોય છે, છતાં ઇચ્છા માત્રથી તે પ્રાપ્ત થઈ
 શકતું નથી જ્ઞાની ભગવતોએ સુખની અભિલાષા, દુ ખથી દૂર
 રહેવું અને કલેશ પીડાના હેતુઓને ત્યાગ કરવા, સુખ-આનંદના
 હેતુઓને મેળવવાની ઇચ્છા દરેક આત્માને હોય છે તેમ જણાવ્યું
 છે સુખની પ્રાપ્તિ-દુ ખનો અભાવ સદુ આત્મા ઇચ્છે છે લોક-
 લોકોત્તરમા બીજા મતોમા નજીકના કારણો મળી આવે, તેવાજ
 સુખોની અભિલાષા કરે છે તેથી ધર્મ-અર્થ-કામના સાધનો
 પામે હોય તો તેમા જીવ જસ્ટી પ્રવર્તિ કરે છે, પરંતુ હજી પારમાર્થિક
 સુખનું સ્વરૂપ આત્મા યથાર્થ સમજી શક્યો નથી સુખ એ
 પ્રકારનું, એક વિષયજન્ય બીજું આત્મિક અર્થાત્ નિર્વાણપ્રાપ્તિ-
 , મોક્ષસુખ, એકાતિક, આત્મતિક શાશ્વત અનતિશય અનાબાધ
 અને સ્વાધિનતાવાળું છે શાશ્વત એ કે જે, મળેલું પોતું ન જાય
 બીજા પદાર્થની જેમા અપેક્ષા ન હોય, એવું, એકાતિક, જેનાથી
 બીજું અડિયાતું સુખ નથી, તેથી અનતિશય, જીવોનું ઉપમર્દન
 'કરવાથી યતાં લૌકિક-સુખથી વિપરીત હોવાથી' અનાબાધ, લેશ

પણ હું ખૂબ વગરનું, એવું, મુક્તિમુખ, આત્મરમણના સ્વરૂપ છે. તેમા મનોહ-ઈષ્ટ વિષય સંસારની અપેક્ષા ન હોવાથી સ્વાધિનતાવાળું મુખ તેજ આત્મિક-મુખ છે તેવા મુખની પ્રાપ્તિને મુખ્ય આધાર શ્રી જિનેશ્વરદેવની ભવોદ્ધિથી સારનારી એવી વાણી છે જિનેશ્વર ભગવતના વિરહકાળમા આચાર્યાદિ, ભગવતો ભવ્ય હોવાને સંસારસમુદ્રથી તારવા માટે એકાત આત્મહૃતકારી વાણીનું શ્રવણ કરાવે છે દરેક આત્મા શ્રવણ કરવા ભાગ્યશાળી બની શકતા નથી તેથી પરમપૂજ્ય આગમોદ્ધારક, આચાર્યદેવની વાણી સાંભળનાર કોઈ કોઈ વખત સાંભળતી વખતે, વ્યાખ્યાનનું અવનરણ યથાશક્ય કરી તે વાણીને દેહસ્વરૂપ આપી ક્ષેત્રાતર અને કાળાતરના હોવાને લાભ યાય તે આશયથી પર્વ દિવસોના વ્યાખ્યાનોના કેટલોક સમકુહોએ પૂ અવતરણદાર પાસેથી મેળવી શક્ય તેટલો સુધારો-વધારો કરી વાચકવર્ગ સમક્ષ રજુ કરેલ છે આગળ 'પર્વદેશના' સમકુહાંએ એક પુસ્તક પ્રગટ થયું છે, આ સમકુમા પ્રથમ ચોમાસી વ્યાખ્યાન સિવાય લગભગ બીજા બધા વ્યાખ્યાનો અમુદ્રિત અને અપ્રસિદ્ધ આખ્યા છે તેમા પણ કેટલાક વ્યાખ્યાનો ભેવડા-તેવડા જુદા જુદા વર્ષોમા ને રચાતોના આખ્યા છે. છેલ્લે શ્રીસિદ્ધચંદ્ર, ચોમાસી વ્યાખ્યાન ઉપધાનતમનું મહારીર કવ્યાલુકનું વ્યાખ્યાન ઉપયોગી જણાવાથી છપાવ્યા છે.

પરમપૂજ્ય વિદ્વાન કાર્યદક્ષ આચાર્યશ્રી વિજયધર્મસૂરિજી મહારાજ ઉપધાનાદિ અનેક કાર્યોમાં ગુચાચેલા હોવા છતાં સમય કાઢી આ પુસ્તક માટે ઉપક્રમ લખી આપવા કૃપા કરી છે તેથી હું મો તેઓશ્રીના કૃતી છીએ

ઉદયમશીલ પૂ. ગણિવર્ષ શ્રીચંદનસાગરજી મહારાજે આ પુસ્તક

પ્રસિદ્ધિમા દરેક પ્રકારનો સુંદર સહકાર આપ્યો છે જેથી તેઓ-
શ્રીનો આભાર માનીએ છીએ,

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધિ માટે પૂ મુનિરાગશ્રી અમરેન્દ્ર સાગર-
શ્રીમ. તથા પૂ મુનિશ્રી મનોજસાગરશ્રીમ. પ્રેરણા કરી આર્થિક
સહાય અપાવી તે બદલ તેઓશ્રીને ધન્યવાદ ઘટે છે. પાના
૨૧૨ મે દિવાલીના ત્રીજા વ્યાખ્યાનમા 'આજથી ૮૦મી ચોવી
શીને' બદલે 'આ ચોવીશી પૂવે અનતકાળ' એમ સુધારી વાચકુ.
વાચકવર્ગને શાસ્ત્રીય કોઈ અશુદ્ધિ જણાય તો જરૂર હોયને સૂચન
કરવા વિનંતી છે, વાક્યરચનાદિમા દોષ હોય તો વાચકવૃદ્ધે હ સં-
વૃત્તિ રાખી સુધારી વાચવું

પ્રેસની છંપાઈમા ખામી હોય-અનુસ્વાર કાના રેફ માત્રા
હડી ગેયા હોય તો સુધારી વાચવું, બની શકે તેટલો શુદ્ધિ કરવા
પ્રયત્ન કર્યો છે, એમ છતાં મતિમદતાથી અનુપયોગથી આમા
કોઈ પણ ભૂલચૂક થઈ હોય તે માટે મિચ્છામિદુઃખંડે

અતમા એકાન સુખકર એવા જિનેશ્વર પરમાત્માએ દુઃખમય
સંસારથી હટાળેલા ભવ્યાત્માઓને માટે ઉપદેશેલા પવો અને
તેનું મહાત્મ્ય આચાર્યદેવની વાણીદ્વારા મહુ કોઈ સમજી આરાધી
કંપાણુ પામે એજ અભિલેષા.

લી પ્રકાશક

૫૨ ॥ સ્વચ્છલ્લિખિતિવાનાય શ્રીગૌતમગણધરાય નમઃ ॥

ઉપક્રમ

અનતકાળથી સસારમાં પરિવ્રમણ કરનાર તેમજ જન્મ જરા મરણ સાથે આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિઓની વિવિધ યાતનાઓ ભોગવનાર આ જીવાત્મા માટે અનત શાંતિ અને અક્ષયસુખનું સ્થાન મોક્ષ સિવાય કોઈ નથી મોક્ષનું સ્થાન આપણા આત્મામાં જ છે વર્તમાન અશુદ્ધ પર્યાયમાંથી આત્માનો સંપૂર્ણ શુદ્ધ પર્યાય પ્રગટ થવો, આત્માને યથાર્થ સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થવી તેજ સાચો મોક્ષ છે સસારમાં પરિવ્રમણ કરનાર આ જીવાત્માને આજ સુધી ખીલ અનેક વિષયોનું જાણપાણું થયું છે, પણ સ્વસ્વરૂપનું જ્ઞાન આજ સુધીમાં એને નહીં થયું એ જ અનન્ત સસારનું પ્રધાન ઠારણ છે 'જ્ઞાનવિરિયાદિ મોક્ષા' તેમજ 'જ્ઞાન-ક્રિયાવ્યા માક્ષ' વગેરે શાસ્ત્રોના વચન મુજબ મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે જીવનમાં સમ્યગ્જ્ઞાનની પ્રથમ જરૂર છે તપ-જપ-વ્રત-પચ્ચક્ષુ-આણ્દિ સર્વ પ્રવૃત્તિ સમ્યક્જ્ઞાનપૂર્વક થાય તો જ મોક્ષ સાધક બની શકે છે અધારામાં આધિકતા આત્મા માટે સમ્યગ્જ્ઞાન એ અનુપમ દીવડો છે એ દીવડો જીવનમાં જ્યાં સુધી ન પ્રગટે ત્યાં સુધી કોઈ પણ આત્માને અનત શાંતિનો માર્ગ મળવાનો નથી એ નક્કી વાત છે

હે આત્મન ! એ દીવડો તારા આત્મામાં જ અનાદિથી હોવા છતાં મોહમાયાની વધુ પડતી કાલિમાના કારણે પ્રકાશ આવતો નથી મરી જાગી ગયેલા કાચવાળા જ્ઞાનસમા જગજગતી વાટ હોવા છતાં જેમ તેનો પ્રકાશ બહાર આવી શકતો નથી, અથવા કાળા રંગના કાચવાળા જ્ઞાનસમા વર્તતી જ્યોતનો પ્રકાશ જ્ઞાનસ હાથમાં રાખી અધારામાં ચાલનારને ઉપયોગમાં આવતો નથી તે જ પ્રમાણે આપણી જ્ઞાનજ્યોતિનો ઝોછો વધુ પ્રકાશ મોહ-માયાની કાલિમાના કારણે આપણા ઠલ્યાણુમાર્ગમાં ઉપયોગી

જનતો નથી. આત્મામાં અનાદિથી જોધુ વધુ વિદ્યમાન એવું જ્ઞાન આ મોહ માયાના પ્રબલ આવરણ, અર્થે, અજ્ઞાન બની ગયું છે એ અજ્ઞાન સન્માર્ગદર્શક તો નથી જનતું, પરંતુ અનન્તકાળથી આત્માને અવગાં માર્ગે ચલાવે છે અને 'દુર્ગતિમાં મોકલે છે એ અજ્ઞાનના નિવારણ માટે મહાપુરુષોએ યદ્યપિ અનેક ઉપાયો જતાવ્યા છે એમ છતાં સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ વાચન ચિંતન-મનન નિદિધ્યાસન એ અન્ય ઉપાયોની અપેક્ષાએ પ્રધાન ઉપાય છે. કટાઈ ગયેલા ઠામ વામણને પુત ચકચકાટવાળું બનાવવા માટે આંખથી લીંબુ અથવા તેવા વિશિષ્ટ દ્રવ્યોની જેમ જરૂર છે, તેજ પ્રમાણે મોહમાયાજન્ય અજ્ઞાનના આવરણને દૂર કરવા માટે સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ વગેરે થોડું આત્મા માટે ખૂબ જ નિહિતકારક છે જ્ઞાનનો અનતપ્રકાશ આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશો પૈકી અત્યેક પ્રદેશમાં ભરેલો છે બહારથી લાવવાનો નથી નફરું તેના ઉપર જામી ગયેલા મોહમાયાના પ્રબલ આવરણોને દૂર કરવાની જરૂર છે સામાન્ય પુરુષાર્થથી તે આવરણો ખસે તેમ નથી એ આવરણો ખસેડવા માટે પ્રબલ પુરુષાર્થ આવશ્યક છે એ પ્રબલ પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવાનું પ્રકૃષ્ટ સાધન સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ વાચન ચિંતન મનન વગેરે છે

વર્તમાનમાં સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ કરવું, ઉત્તમ અન્યોનો અભ્યાસ કરવો અને તે તે વિષયોનું ચિંતન મનન રૂપે આલોચન કરવું વગેરે પ્રવૃત્તિ એકદમ ઘટી ગયેલ છે, સાચા શબ્દોમાં કહીએ તો એ પ્રવૃત્તિનો લગભગ અભાવ થઈ ગયો છે. “આજે શિક્ષણ વધુ, હાર્દસ્કુલો, કોલેજો અને યુનિવર્સિટીઓ વધી અને તે દ્વારા વિજ્ઞાન ખૂબ વિકાસ પામ્યું” એમ કહેવાય છે અપેક્ષાએ તે વાત જોટી નથી, પરંતુ એ વિજ્ઞાન વિશિષ્ટ આત્મ-નિહિતકર જ્ઞાન નથી સ્પષ્ટ કહેવામાં આવે તો સ્વ પર (વિ, એટલે) વિનાશ કરનાર જ્ઞાન છે જે જ્ઞાનથી જીવનમાં અહિંસા સત્ય અને સયમની પ્રતિષ્ઠા જામે, કામક્રોધાદિ અતરંગ વિકારોનું નિર-
 ૩૨

જોઈ ધ્યાન તેજ સાચુ જ્ઞાન કહેવાય, પરંતુ હિંસા અસત્ય અનીતિ અને 'દુષ્ટચાર' જેનાથી વૃદ્ધિ 'વાંમે તેનું નામ' વિજ્ઞાન ન કહેવાય.

જીવનમાં ધર્મપ્રેમી આત્મા માટે જેમ દેવદર્શન-પૂજન વગેરે પ્રવૃત્તિની જરૂર છે, તેમ જોછામાં જોછી દશ મિનિટ-કે પંદર મિનિટ પણ સત્શાસ્ત્રના શ્રવણ વાચનની ખાસ જરૂર છે સંસ્કૃત પ્રાકૃત ભાષામાં રચાયેલા ગ્રંથો તે તે ભાષાના અભ્યાસ વિના કેમ વાંચી શકાય? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં-સૌથી પહેલાં તો એ ભાષાના અભ્યાસ સાથે પોતાના અધિકારને ધ્યાનમાં રાખી શાસ્ત્રજ્ઞ ગીતાર્થ મહાત્માઓ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવો, એ મહા પુરૂષોના તત્ત્વભરપુર પ્રવચનો સાંભળવા અને તેનું ખૂબ ચિંતન મનન કરવું એ સર્વશ્રેષ્ઠ માર્ગ છે પરંતુ આજના ઉપાધિ ભર્યા જીવનમાં એ માર્ગ અપનાવવો એ ખૂબ મુશ્કેલી ભર્યું છે અને તેથી વધુ મુશ્કેલી તો એ 'ઠેકે' એ વિષયની રૂચિનો લગભગ અભાવ થઈ ગયો છે.

આવા વિષમ મ યોગમાં પ્રાવચનિક મહાપુરૂષોના ધાર્મિક પ્રવચનોના સંગ્રહ પુસ્તકરૂપે પ્રગટ થાય, અને લોકોએ જો અને તે ધાર્મિક ઇચ્છવા યોગ્ય છે પ્રસ્તુત ગ્રંથ પણ તે આશયથીજ પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે આ ગ્રંથમાં અપાયેલા પ્રવચનોના પ્રવચનકાર યદ્યપિ રૂપલદેહરૂપે આજે આપણી પાસે હાજર નથી એમ છતાં આજ સુધીમાં પ્રગટ થયેલ તેઓશ્રીના પ્રવચનોના સંગ્રહગ્રંથો એ ભરતોર ધ્યાન પૂર્વક વાંચવા વિચારવામાં આવે તો એ પ્રવચનકાર મહાપુરૂષ તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયમાં કેવા નિષ્ણાત હતા? અને સમ્યગ્ જ્ઞાન રૂપ અતરંગ આનંદના કેવા અનુભવ હતા હતા, તેમો વાચકોનો જરૂર સુદર ખ્યાલ આવશે.

ઉપદેશ આપનારા કિંવા વ્યાખ્યાન પીકા ઉપર બેસીને લોક
રજન કરનારાઓની સખ્યા કદાચ આજે પાણી મળી આવશે
તેમજ તે તે વ્યાખ્યાનકારોના વ્યાખ્યાનો પુસ્તકરૂપે પ્રગટ થયેલા
પંક્તિઓનેક સખ્યામાં મળી આવશે પરંતુ આ મહાપુરુષના
પ્રવચન અન્યથા સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ વિષયોની જે છણાવટ જેવામાં
આવશે તે બીજાઓના વ્યાખ્યાન અન્યોમાં પ્રાપ્ત નહિ પ્રાપ્ત થાય.

વાચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા, સ્વાધ્યાય-
ના આ પાંચેય અંગો જેના જીવનમાં અવિચ્છિન્નપણે ચાલુ હોય,
સમગ્ર જીવન સ્વાધ્યાયરૂપ અભ્યન્તર તપમાં સમર્પણ કર્યું હોય.
દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ ચરણકરણાનુયોગ તથા ધર્મકથાનુયોગ
ચારેય અનુયોગ ગર્ભિત સૂત્ર બાધ્ય ચર્ચા નિર્ચુકિત અને ટીકા સ્વરૂપ
પચાગીરૂપ પવિત્રગંગામાં સદાય જેઓનું સ્નાન ચાલતું હોય
અને જે પવિત્ર સ્નાનદ્વારા જેઓના આત્મપ્રદેશો ચિરકાલના
કામ-ક્રોધ મોહ માયાના મળથી સાફ થઈ ગયા હોય જે મહર્ષિઓના
પ્રવચનો ગણનાલીત આત્માઓને કલ્યાણપથમાં પ્રેરક અને એમાં
શુ આશ્ચર્ય હોઈ શકે? આગમાંદિ શાસ્ત્રઅન્યો કરતા પણ કોઈ
કોઈ વાર આવા મહાપુરુષના પ્રવચનો આત્મકવ્યાણના પવિત્ર
પથમાં વધુ પ્રકાશ આપનાર અને જે સુવિહિત, શાસ્ત્રાનુસારી,
શુદ્ધપરૂષક સયમપ્રધાન મહર્ષિની વાણી જે તો યુગ યુગના
અધિકારના પડવ બેઠનાર દિવ્ય પ્રકાશની અનુપમ ન્યોતિ છે
જન્મ જન્મના પાપ પકના પ્રક્ષાલન માટે જે મહર્ષિઓના
સુખની વાણી પવિત્રમાં પવિત્ર પાણી છે

પ્રસ્તુત અન્યગત પ્રવચનોના પ્રવચનકાર સુગૃહીત નામધેય
શાસનસરક્ષક આગમોદ્ધારક સ્વપરમાત્મપારગત પૂજ્યપ્રવર

આચાર્ય ભગવત ૧૦૦૮-શ્રી સાગરાનન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે. આ મહારાજના મગલ નામાલિધાનથી જૈન સમાજમા ભાગ્યેજ કોઈ અબાણ હુએ સમ્યગ્દર્શન-સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યક્ચારિત્ર એ રત્નત્રયીના તેઓશ્રી પરમ ઉપાસક હતા એમ છતાં સમ્યગ્-દર્શનને પુષ્ટ કરનાર, અને સમ્યક્ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ સાથે તેમા સ્થિરતા કરાવનાર સમ્યગ્જ્ઞાનની ઉપાસનાનું સ્થાન તેઓશ્રીના જીવનમા ઉચ્ચ કક્ષાનું હતું જ્યારે જ્યારે તેઓશ્રીની પાસે જવાનું થાય ત્યારે ત્યારે પ્રાય તેઓશ્રી સ્વયં શાસ્ત્ર વાચન કરતા હોય અથવા શિષ્યાદિ સમુદાયને વાચના આપતા હોય, અથવા પાસે બેઠેલા પ્રશ્નકારોને યુક્તિયુક્ત શાસ્ત્રસંગત ઉત્તરો આપતા હોય, કિંવા આગમાદિ ગ્રંથોના સંશોધનની પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય આલુ વિહારમા પણ સુદર વૃક્ષની ગીતજ છાયામા બેસીને શ્રુત-જ્ઞાનની ઉપાસના થતી હોય તેઓશ્રી શ્રુતજ્ઞાનની ઉપાસનામા ઘણા અપ્રમત હતા તેઓશ્રીની ઠેકંક પણ અપ્રમતભાવને પોષક સિદ્ધિનિષધાના આકાર સરખી બહુલતાએ રહેતી હતી વર્તમાન ઝાળમા તો શ્રુતજ્ઞાનની માક્ષાત્ મૂર્તિસમા હતા અને અતુલિધ સઘ માટે તેઓશ્રી શ્રુતજ્ઞાનની પાવનકારી પરમ સમા ગણાયા હતા શ્રુતજ્ઞાનની અજોડ ઉપાસનાના ફલ સ્વરૂપે તેઓશ્રી-નો જીવનમા સયમતુ સ્થાન અનુપમ હતું અને શાસન તેમજ સિધ્ધાંતના સરલણુ માટે ભગવાન મહાવીરતા શાસનમા એક મહાન વક્ષાદાર સેનાપતિ હતા આવા સમર્થ વ્યાખ્યાનકારના વ્યાખ્યાનો એટલે અનેક ગ્રંથોનું તારણ હોવા ઉપરાંત વર્ણો સુધી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ આલોચના દ્વારા નિશ્ચિત થયેલા શાસ્ત્રીય વિષયો સજ ધી દિવ્યપ્રકાશ ગણી શકાય આજ સુધી આ મહાપુરૂષના પ્રવચનવિષયક ગ્રંથો ઘણા છપાયા છે સિમ્ધચક્ર

માસિકમા પણ લગભગ નિયમિતપણે, તેઓશ્રીના પ્રવચનોના વાચનનો લાભ માસિકના ગ્રાહકોને મળે છે, પર્વવ્યાખ્યાન સંગ્રહ નામનો આ ગ્રંથ પણ પ્રાતઃસ્મરણીય એ આચાર્યશ્રીના પ્રવચનોની પ્રસાદી રૂપે જ છે.

આવાહ્યોમાસી, પર્યુષણ સભમી 'અષ્ટાન્હિકા, દીવાળીપર્વ, જ્ઞાનપચમી કાર્તિક્યોમાસી, કાર્તિકપૂર્ણિમા, મૌન એકાદશી તેમ જ સિદ્ધચક્રઆરાધન 'વગેરે પર્વોની મહત્તા સભમી વ્યાખ્યાનો આ ગ્રંથમા અપાયા છે એક એક પર્વ અંગે એક જ વ્યાખ્યાનથી પ્રવચનકારે પર્વની મહત્તા સંપૂર્ણ નથી કરી, પરંતુ લગભગ દરેક પર્વ ઉપર બંને યાવત્ ત્રણ ત્રણ વ્યાખ્યાનો આ ગ્રંથમા રહ્યો થયા છે પ્રત્યેક પર્વની મહત્તામાં શાસ્ત્રીય પાઠો જેટલા જેટલા મદ્યમા તેટલા આપવા ઉપરાંત હૃદયમા ઉતરી જાય તેવી યુક્તિઓ 'સાથે તે તે પ્રસંગે પર્વની આરાધના કરનાર મહાનુભાવોના લેખનચરિત્રો તેમ જ પ્રાસંગિક બોધક દર્શાવેલો પણ આ વ્યાખ્યાન સંગ્રહમા અપાયા છે અને વ્યાખ્યાનમા પૂન્ય વ્યાખ્યાનકાર આચાર્ય ભગવતોએ જે જે માક્ષિપાઠો ઉચ્ચારેલા તે તે માક્ષિપાઠો કયા કયા સૂત્રાદિગ્રંથના છે તે જાગત આ ગ્રંથના સંપાદક મહાનુભાવે સુંદર શ્રમ કર્યો છે પ્રત્યેક વ્યાખ્યાનોનો સાર જો અહિં આપવામા આવે તો આ ઉપક્રમનું પ્રમણ વધી જાય એ કારણે અહીં વ્યાખ્યાનોનો સારાશ ન આપતાં મુસતબે ગંધુઓને પ્રત્યેક વ્યાખ્યાન ખૂબ ચાતિથી ચિંતન-મનનપૂર્વક વાચવા માટે આગ્રહ કરું છું 'પર્વવ્યાખ્યાન સંગ્રહ' નામક આ ગ્રંથના સંપાદક મુનિશ્રી અમરેન્દ્રસાગરજી છે શ્રીહિંમસાગરસૂરિજી ૫ પૃ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ જ્ઞાનદસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજના સખ્યા-બધ શિષ્યોમા એક વિદ્વાન મુનિવર છે પોતાના ગુરુદેવની હયા-

આચાર્ય મગવત ૧૦૦૮ શ્રી સાગરાનન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે. આ મહાત્માના મગલ નામાભિધાનથી જેન સમાજમા બાળ્યેજ દેાઈ અન્નણુ હોયે. સમ્યગ્દર્શન-સમ્યગ્જ્ઞાત સમ્યક્ચારિત્ર એ રત્નત્રયીના તેઓશ્રી પરમ ઉપાસક હતા એમ છતા સમ્યગ્દર્શનને પુષ્ટ કરનાર અને સમ્યક્ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ સાથે તેમા સ્થિરતા ઠરાવનાર સમ્યગ્જ્ઞાનની ઉપાસનાનું સ્થાન તેઓશ્રીના જીવનમા ઉચ્ચ કક્ષાનું હતું જ્યારે જ્યારે તેઓશ્રીની પાસે જવાનું થાય ત્યારે ત્યારે પ્રાય તેઓશ્રી સ્વયં શાસ્ત્ર વાચન કરતા હોય અથવા શિષ્યાદિ સમુદાયને વાચના આપતા હોય, અથવા પાસે બેઠેલા પ્રશ્નકારોને મુક્તિયુક્ત શાસ્ત્રસંગત ઉત્તરો આપતા હોય, કિંવા આગમાદિ ગ્રન્થોના સંશોધનની પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય. ચાહુ વિહારમા પણ સુઠર વૃદ્ધની શીતળ ઈયામા બેઠીને શ્રુતજ્ઞાનની ઉપાસના થતી હોય તેઓશ્રી શ્રુતજ્ઞાનની ઉપાસનામા ઘણા અપ્રમત હતા તેઓશ્રીની બિઠક પણ અપ્રમતભાવને પોષક સિંહુનિષધાના આકાર સરખી બહુલનાએ રહેતી હતી વર્તમાન કાળમા તો શ્રુતજ્ઞાનની સાક્ષાત્ મૂર્તિસમા હતા અને ચતુર્વિધ સંઘ માટે તેઓશ્રી શ્રુતજ્ઞાનની પાવનકારી પરમ સમા ગણાયા હતા શ્રુતજ્ઞાનની અન્નેક ઉપાસનાના ફલ સ્વરૂપે તેઓશ્રીના જીવનમા સયમનું સ્થાન અનુપમ હતું અને શાસન તેમજ સિધ્ધાંતના સંવદણુ માટે લગવાન મહાવીરના શાસનમા એક મહાન વક્ષાદાર મેનાપતિ હતા આવા સમર્થ વ્યાખ્યાનકારના વ્યાખ્યાનો એટલે અનેક ગ્રન્થોનું તારણ હોવા ઉપરાત વર્ષો સુધી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ આલોચના દ્વારા નિશ્ચિત થયેલા શાસ્ત્રીય વિષયો સખધી દિવ્યપ્રકાશ ગણી શકાય આજ, સુધી આ મહાપુરૂષના પ્રવચનવિષયક ગ્રન્થો ઘણા છપાયા છે સિધ્ધચક્ર

માસિકમા પણ લગભગ નિયમિતપુણે, તેઓશ્રીના પ્રવચનોના વચનનો લાભ, માસિકના આહુકોને મળે છે. પર્વવ્યાખ્યાન સંગ્રહ નામનો, આ ગ્રંથ પણ પ્રાનરમણીય એ આચાર્યશ્રીના પ્રવચનોની પ્રસાદી રૂપે જ છે.

આવાદ્યોમાસી, પરુષણ મળધી, અષ્ટાન્દિકા, દીવાળીપર્વ, જ્ઞાનપથમી, ઠાતિક્યોમાસી, ઠાતિકપૂર્ણિમા, મૌન એકાદશી તેમ જ સિદ્ધચક્રઆરાધન વગેરે પર્વોની મહત્તા સબધી વ્યાખ્યાનો આ ગ્રંથમા અપાયા છે. એક એક પર્વ અંગે એક જ વ્યાખ્યાનથી પ્રવચનકાળે પર્વની મહત્તા સપૂર્ણ નથી કરી, પરંતુ લગભગ દરેક પર્વ ઉપર બીજે થાવત્ ત્રણ ત્રણ વ્યાખ્યાનો આ ગ્રંથમા રહ્યો થયા છે. પ્રત્યેક પર્વની મહત્તામાં શાસ્ત્રીય પાઠો જેટલા જેટલા મળ્યા તેટલા આપવા ઉપરાંત હૃદયમા ઉતરી જાય તેવી સુક્ષ્મિયો સાથે તે તે પ્રસંગે પર્વની આરાધના કરનાર મહાતુભાવોના લખનચરિત્રો તેમ જ પ્રાસંગિક બોધક દષ્ટાંતો પણ આ વ્યાખ્યાન સંગ્રહમા અપાયા છે અને વ્યાખ્યાનમા પૂતળ વ્યાખ્યાનકાર આચાર્ય ભગવતોએ જે જે માસિકપાઠો ઉચ્ચારેલા તે તે સાક્ષિપાઠો કયા કયા સૂત્રાદિગ્રંથના છે તે ભાબત આ ગ્રંથના સપાઠક મહાતુભાવે સુદર શ્રમ કર્યો છે. પ્રત્યેક વ્યાખ્યાનોનો સાર જો અહિં આપવામાં આવે તો આ ઉપક્રમતુ પ્રમાણુ વધી જાય એ કારણે અહીં વ્યાખ્યાનોનો સારાંશ ન આપના મુદ્દા બંધુઓને પ્રત્યેક વ્યાખ્યાન ખૂબ ચાતિથી ચિંતન-મનનપૂર્વક વાચવા માટે આગ્રહ કરી છુ. 'પર્વવ્યાખ્યાન સંગ્રહ' નામક આ ગ્રંથના સપાઠક મુનિશ્રી અમરેન્દ્રમાગરજી છે. શ્રીહિમસાગરસૂરિજી પ પૂ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ જ્ઞાનદસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજના અખ્યાન બધ શિષ્યોમા એક વિદ્વાન મુનિવર ॥ પોતાના શુદ્ધેવની હયા-

તિમા તેઓશ્રીની નિશામારહીને સુંદર શાસ્ત્રોચ્ચાસ કરવા ઉપરાંત
 સગભોગ દંદેકે પ્રવચનોનું તેઓને શ્રવણ કર્યું 'છે એટલુંજ નહિ
 પણ વ્યાખ્યાનકાર આચાર્ય' ભગવતની વાણીને લિપિબદ્ધ કર-
 નાર દોઢ હોય તો તે આચાર્યશ્રી હેમચાગરત્તરિણ 'પણ છે
 વ્યાખ્યાનકાર આચાર્યશ્રીના ભગવત ઘણા ખર્ચ વ્યાખ્યાનો તેઓ
 એ વ્યાખ્યાન પ્રસંગે લખી લીધેલા છે અને એમ જાણુ છે
 તોજ સ્વર્ગસ્થ આચાર્યશ્રીની વાણીરૂપ પ્રસાદીનો અવિત્ર લાભ
 જૈન સમાજ આજે પણ મેળવી શકે છે આ કારણે આ વ્યાખ્યાનોના
 સંગ્રહક પણ ભૂરિ ભૂરિ પ્રસાદાનુ પાત્ર ॥

સરથા તરફથી આ પર્વવ્યાખ્યાનસંગ્રહ નામના ગ્રન્થનું
 પ્રકાશન થાય છે આવા ખીજ અનેક ગ્રન્થો આ સરથા તરફથી
 પ્રગટ કરવાની ભાવના છે એ સરથા હજુ પણ ચિરકાલ પર્યંત
 એ પૂજ્ય આચાર્યશ્રીની વાણીને આવા સુંદર પુસ્તકો રૂપે પ્રગટ
 કરે અને કલ્યાણના અભિલાષિ આત્માઓને કલ્યાણના અવિત્ર
 પદમા માર્ગદર્શન થવા માટે પોતાની શક્તિનો સદુપયોગ કરે
 એ અમારી શુભ ભાવના છે

અન્તે આ પર્વ વ્યાખ્યાન ગ્રન્થના વાચકબધુઓ આ ગ્રન્થમા
 અપાયેલા વ્યાખ્યાનો વાંચે વિચારે પર્વની પાવનકારિ આરાધનામા
 ઉદમી થાય અને શિવસુખના લોકતા જાને એ જ અતિમ અભિલાષા

સુરત-ગોપીપુરા
 શેઠ નેમુભાઈની વાડી
 સવન ૨૦૧૩ પોષ વદિ ૮

લે
 વિજય ધર્મસૂરિ

૧૮. કર્મ, બાંધવાના હેતુઓ-કાગળો

૧. મુતજ્ઞાન અગર સામાન્ય જ્ઞાન જેની પાસે શીષ્યા હોય તેને જોગવે, તેમને દ્રોહ કરે, બહુતાને અતરાય કરે, જીવનો કે જ્ઞાનને ઉપધાતુ-નાશ કરે, જ્ઞાની ઉપર પ્રદ્રેષ કરે, તેવા કારણે પાચે પ્રકારનું જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય કર્મ બાધે જીવ-મુક્તપ્રાણીની અતુક પા કરે મતનુ-ખરાબ પાલન કરે, ક્ષમાવાળો તથા જ્ઞાન રૂચિવાળો તથા ગુરુભક્તિ કરનાર શાતાવેદનીય શુભ કર્મ ઉપાર્જન કરે જીવનુસયમ ન રાખે, અજ્ઞયજ્ઞાથી ચાલે જોલે ખાય પીએ કુવે કે કાર્યો કરે મતનુ મધાર્ય પાલન ન કરે, ક્ષમા રાખે જ્ઞાન કરવાની ઈચ્છા ન રાખે, ગુરુની સન્નિધિ ન કરે, ગુરુને ઉપતાપ કરાડે, અવર્ણવાદ, જોલે જો વિગેરેથી અશાતાવેદનીય કર્મ બાધાય મોહનીયકર્મ જે પ્રકારનું, દર્શન મોહનીય બીજી ચારિત્ર મોહનીય, અરિકુત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ચૈત્ય-જનમૂર્તિ, તપસ્વી, મુક્ત જ્ઞાનધર્મ અને અતુર્વિધ સમસ્ત પ્રત્યનિકપદ્ધતિ કરનાર દર્શન-મોહનીય કર્મબાધે, જેથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય તીવ્ર ક્રોધ માન માયા લોભ કરે અતિમોહ રાગ-દેવજાગ્રને ચારિત્ર મોહનીયકર્મ, બધાય અર્થાત્ સમારસમુદ્રથી નરવાનું પરમ આધન ચારિત્ર જો, મળવું મુરકેલ અને મિથ્યાત્વ-મહારક્ષ-મહાપરિશ્રદ્ધ-માસાહાર કરનાર-પચેન્દ્રિ જીવનો વધ કરનાર-અને નિશીલ સૌંદર્યાનથી નરકનું આયુધ બાધે તિર્યચગતિના કારણે-પ્રભુના માર્ગથી, અવળી, દેશના, કરવી, સાચા માર્ગનો નાશ કરવે, ઉપદીપજ્ઞાથી ઉતરવાના, સ્વભાવથી, માયા-નિવાલુ-મિથ્યાત્વ ત્રણે શત્રુસહિત, મેરજથી ઈત્યાદિક કારણથી જીવ, તિર્યચયોનિમા બધા તેમજ, વિરતિરહિત, પાતંગીકાયાવાળો, જ્ઞાનરક્ત સર્વવિરતિવાળો, બાલ અજ્ઞાન તપ કરનાર, વગર ઈચ્છાએ આવી

દુ ખ-વેદના સહુને કરનાર અને મચ્યગૃહિણ્યાત્મા દેવાયુ બાધે
 નામ કર્મ બે પ્રકારનું, એક શુભ નામ કર્મ બીજું અશુભ નામ કર્મ
 અને વચન કાયાના યોગે વક્રપણે અશુભપણે પ્રવર્તાવે, માયાવી
 કપટી રસગારવ-રદ્ધિગારવ-શાતાગારવમા-આસકત હોય તે
 અશુભ નામ કર્મ બાધે શુભ નામ કર્મના હેતુઓ-ઉપર જણાવ્યા
 તેનાથી વિપરીત હોય અર્થાત્ મન-વચન-કાયાના યોગે/શુભપણે
 વર્તાવે, સરળ હોય, ગારવો ન કરે તે શુભ નામ કર્મ બાધે હવે ગોત્ર કર્મના
 હેતુઓ જણાવે છે અરિહત અને સાધુનો ભક્ત, અરિહત તે જ હેલાં જીવા-
 દિક પદાર્થોની રૂચિ કરતો, અપ્રમાદિ, 'સંયમાદિ' શુદ્ધાનુરાગી,
 ઉચ્ચ ગોત્ર બાધે વિપરિતપણે હોય તે અશુભ ગોત્ર બાધે પાપ પ્રકારના
 અંતરાય કર્મ બાધવાના હેતુઓ-પ્રાણવધ, મૃધાવાદ વગર આચેલી
 પારંકી વસ્તુ લેવી, મેથુન, પરિગ્રહમા રતિ કરે, જનપૂજાનો
 અંતરાય કરે, મોક્ષ માર્ગ પામનાર કે દીક્ષા લેનારને અંતરાય
 કરે, આવાજ બીજા હેતુઓથી પણ જીવ અંતરાય કર્મ ઉપાર્જન કરે
 જૈનેશાસનમા વધારે મહત્વ અમાયુ હોય તો કાઈ પણ પ્રકારે
 જીવ કર્મના હેતુમા ન પ્રવર્તે, તેમજ જીવને અનાદિથી કર્મ
 સંયોગ થયો છે તે સર્વથા છુટી જાય તો જીવ્યાત્માએ આવા કર્મના
 હેતુઓ સમજી તે કર્મ ન બધાયે તે માટે પુરેપુરી જાગૃતિ
 રાખવી જરૂરી છે જાડ-ઉપર ચડવું તે સ્વાધિનતાની વાત છે
 પડતી વખતે પરાધીન છે તેમ જીવે નવા કર્મ બાધવા તે સ્વાધીન-
 તાની વાત છે જોગવતી વખતે પરાધીન છે તેમ મેન વચન-કાયાના
 યોગને એવી રીતે પ્રવર્તાવવા જોઈએ કે જેથી અશુભ પાપ કર્મ ન
 બધાય જે વિચાર પાપ કર્મના ઉદય વેળે આવે છે તે વિચાર નવા
 પાપ કર્મ બાધતી વખતે આવેલા જોઈએ આટલું સંક્ષેપથી જણાવ્યું છે

. .વિષય સૂચી. .

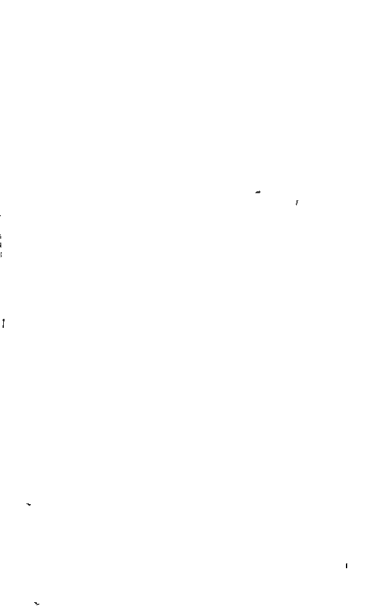
પ્રકાશકીય નિવેદન	૩	૫
ઉપક્રમ	૬	૧૨
આઠ કર્મ બાધનાના હેતુઓ	૧૩	૧૪
શ્રી દિનાલી પર્વ વ્યાખ્યાન ૧-૨-૩	૧	૩૪
શ્રી દિનાલી મહાત્મ્ય અને રત્નકુળાદેશ ૧-૨-૩	૩૫	૭૪
શ્રી જ્ઞાન પથથી વ્યાખ્યાન ૧-૨-૩	૭૫	૧૧૩
શ્રી કાર્તિક ચોમાસી વ્યાખ્યાન	૧૧૪	૧૩૨
શ્રી ચાતુર્માસ પરિવર્તન વ્યાખ્યાન	૧૩૨	૧૩૮
શ્રી મિદ્ધગિરિનો મહિમા અને કાર્તિકી પૂજિમા.	૧૩૮	૧૪૪
શ્રી ચાતુર્માસ પરિવર્તન-સાધનિક ભક્તિ	૧૪૫	૧૫૬
શ્રી મૌન એકાદશી વ્યાખ્યાન	૧૫૬	૧૬૫
શ્રી સિદ્ધચક્રના વ્યાખ્યાનો ૧ થી ૧૦	૧૬૬	૨૪૭
શ્રી અપાઠ ચાતુર્માસી વ્યાખ્યાન	૨૪૮	૨૭૧
શ્રી ઉપવાસ તપ વિષયક વ્યાખ્યાન	૨૭૨	૨૮૨
શ્રી જન્મકલ્યાણક વ્યાખ્યાન	૨૮૩	૨૯૦
પર્યુષણ અષ્ટાદ્શિકા વ્યાખ્યાન ૧-૨-૩ (સરખાતના પાના) ૧-૬		

પૂજ્ય આગમોદ્ધારક આચાર્ય દેવ
શ્રીમદ્ આનન્દમાગરસૂત્રીચરણમહારજ

૧૮૦૫ મેરૂત ૧૬૦૧ અષાઃ વ ૦)) ૩૫-૪૪
દીક્ષા મેવન ૧૬૪૭ મહાશુ ૫ લોનરી
૫-ન્યાસપ, સરન ૧૬૬૦ રાજનમર
આચાર્યક નન ૧૬૭૪ વૈશાખ શુ ૧૦ સુપ્તપુર
રતર્ગથ મેવન ૨૦૦૬ વૈશાખ વ ૫ મુગત

卐 પર્યુપણા અષ્ટાદિકા વ્યાખ્યાન 卐

પ્રથમ દિવસ

મયમામાવિષમમુરારિશાયનમૃદ્ધિર્નૂન પદ્મદાનિવાપર્યાવ્ય-
તિર્નાયાદ—

પ્રથમ દિવસે આરાધન કરવું જોઈએ

અષ્ટાદિકા પદ્મોપતા, મ્યાદાપમયદોત્તમે ।

તત્સ્વરૂપ સમારૂપ્ય, ઘાસંવ્યા પરમાર્હને ॥ ૧ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજા શ્રીમાન વિજય લક્ષ્મીસુરિશ્રી મહારાજા
જીવોના ઉપકાર અર્થે અષ્ટાદિકાના વ્યાખ્યાનને જણાવતા
કે સ્વભાવ પ્રથમ બારવતોનો અધિકાર કહ્યો છે તેમા ૫ અભ્યુત્થાનો
કે શુભુત્થાનો, જણાવ્યા બાદ ૪ શિક્ષાવતો જણાવી ગયા છે સામાવિક
શિક્ષાગાસિક, પૌષ્ઠ, અને અતિથિસ વિકાસ. આ ચાર શિક્ષાવતો
મા આત્માને ઠોરવા માટે છે આમા સામાવિકમા જેણે
સાવત્રન્યાગ દેશાવગાસિકમા દશસામાયિક જેટલે સુવચન
કેળવ્યો છે, અઢી સાવિકો જેમ જેલડીથી પહોર અર્ધિમ અન્ધ
તમાંગી વળી આડ પહોર રૂપ પૌષ્ઠમા આખ્યા અદોગવદો વધુ દે
આત્માને ઠોરવા માટે અષ્ટાદિકા પદો છે

આડ દિવસ લાગતાનટ માધુપણાને મળ્યું દેવ
માટે ચાર શિક્ષાવતો સાખવામા આખ્યા છે મિત્ર-મનો પાન્ડ
કરનારે અવશ્ય અઠાઈની આરાધના કરવી જોઈએ

કઈજાતનો નિયમ કરવાનો હોય તે ન કરવો ને દર
પ્રકારના નિયમ કરી જેસે, માટે નિયમ કરવું જન બધું
લેવું જોઈએ શિક્ષાવતવાળાએ જરૂર મુજબ પદો અનુસર

જોઈએ, સામાયિકઆદિ કરનારાઓથી અઠાઈની આરાધના તરફ દુર્લક્ષ કરાય નહીં અઠાઈની આરાધનામાં હિસાહ આવવો જોઈએ એક દિવસ કરેલી આરાધના કેટલો લાભ આપે છે તે તમે જાણો છો, તો આઠ દિવસની સામટી આરાધનામાં કેટલો લાભ મળે ?

કુળાચાર પણ આરાધના ક્યારે થાય ?

અઠાઈમાં રસ ન આવે તેવાઓ સામાયિક આદિથી આરાધના કુલાચારે પણ કરે છે આટલુવ કરવાનું કોને મલે છે ? કુળાચારે શરમથી, લાજથી-રૂઢીથી શરમ લાજ રૂઢીથી પણ જિનેશ્વરપ્રભુના શાસનની ક્રિયા કોને મળે ? મોડની કર્મની ૭૦ કાકાકોડીની સ્થિતિમાંથી ૬૯ કાકાકોડીની સ્થિતિ ઉઠાવી દીધી હોય તેવાને દ્રવ્યથી પણ જિનેશ્વરપ્રભુના શાસનની ધમકિયા મળે છે, આગળ વધુ ઉઠાવી નહોય તો જુની વાન છે, આવી રીતે પણ અહીં ફાયદો છે શાસ્ત્રકારો ધર્મક્રિયાના નિયેધવાળા નથી, તમને પાછા હઠાવવાનો મુદ્દો નથી અઠાઈ આરાધી ન શકે તેઓએ પ્રસપૂર્વક સામાયિક આદિ આરાધ્યા નથી, તે કહેવાનો મુદ્દો છે શિક્ષાપત્ર આરાધનાવાળાઓ અઠાઈની આરાધના જરૂર કરવી જોઈએ સામાયિકવાળાઓ જરૂર અઠાઈની આરાધના કરવી' એ નિયમ વિધિનો છે પણ નિયેધનો નથી

અઠાઈઓના કહેનારા કોણ ?

અઠાઈઓ કેટલી અને કોણે કહી છે ? અઠાઈઓ છ કહી ૧૧ કોણે કહી ? અમુક તિથિએ અમુક જ ધર્મ આરાધન ફાયદો કરી શકે એ કોણ જાણી શકે ? અમુક ક્ષત્ર અમુક ફાયદો કરશે એ વૈદ્ય કે ડોક્ટર જાણે છે, તેવી રીતે ધર્મ કાળના સ્વભાવને જાણે એવો મનુષ્ય અઠાઈ કહેનારા હોય તો અઠાઈ પર્વની આરાધના કરવા દરેક તૈયાર થાય, આથી અત્ર ખુલાસો કરે છે કે સ્વાદ્વાદ અને અભયને દેનાર ઉત્તમ પુરુષોએ આ કહેલું છે

સ્વાદ્વાદનું સ્વરૂપ

સ્વાદ્વાદમયદોષમૈ — સ્વાદ્વાદ એટલે શું ? ‘જેની ના તેની હા’ હા તેની ના’ એનું નામ સ્વાદ્વાદ નથી એક દૃષ્ટિએ ન દેખતા ચારે બાજુ દૃષ્ટિથી દેખો બાપ દીકરાને દીકરા તરીકે, સાસરો જમાઈ તરીકે, મા પુત્ર તરીકે, સ્ત્રી પતિ તરીકે દેખે છે છોકરામા પનિપણાનો ધર્મ, જમ પિણાનો ધર્મ, પુત્રપણાનો ધર્મ, આ બધું અપેક્ષાએ દેખીએ છીએ તેવી રીતે અપેક્ષાએ જોઈએ તો બધી વસ્તુ માનુષ્ય પટે ‘અપેક્ષાએ કયન કરવું તેનું નામ સ્વાદ્વાદ આવા સ્વાદ્વાદની નીતિએ કહેનારા ત્રિલોકના નાથ તીર્થંકર ભગવાન છે એકવી વાતો કરનાગ નથી, અભયદાન દેવાવાળા સાધુ, ઉપાધ્યાય, આચાર્ય બધાએ છે પણ તેઓમા અભયદાનની ઉત્પત્તિ પહેલ વહેલી કરનાર તીર્થંકર ભગવાન છે સ્વાર્થ બધાને વડાલો છે જન્મથી માડી મરણ સુધીની સમારિકાશા દેખીએ તો માફ માન કુટુંબનું કડું, આજ ભાવના આ જગતમા છે કિન્તુ મહાત્ત યાય કે ન યાય તેની મને હરગર નથી, પણ આખા જગતના જીવોનું હિત થવું જોઈએ મહાત્ત અને માન આશ્રિતોનું કડું આ કશા ઉઠી જવી, અને આખા જગતનું થવું જોઈએ આ કશા પ્રાપ્ત થવી-આવરી મુશ્કેલ છે અરે આવી કંપના આવવી તે પણ મુશ્કેલ છે તો પછી તેવી પ્રવૃત્તિ કયા ? પહેલવહેલી કંપના પહેલવહેલી પ્રવૃત્તિ આ મહાપુરુષો એ કરી છે, તેથી તેઓને તે જગત તીર્થંકર કહીએ છીએ મહારા તરફથી કોઈને અશપણ-જગપણ હર ન યાય તેવી નિર્ભયસ્થિતિ જન્મ મરણના ઉદ્ભવથી, પીડાઓથી બચે તેવું મહારે કોઈ પણ બોગે કરવું આવી મનોદશાએ જ્યે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરનાર થયા હોય તો ત્રિલોકનાનાથ તીર્થંકર ભગવાન, અપેક્ષામાર્ગ કહેવામા પ્રથમ નબરે તીર્થંકર ભગવાન છે તેઓએ આ અહુર્ત્યો કહી છે

અહુર્ત્યો આરાધના દેવો પણ કરે છે

દેવતાઓ અવિરતિ છે, વિષયોમા રાચેલા માચેલા છે તે

અસખ્યાત કોડાકોડ જોગનથી નદીશ્વર દ્વીપે આવે છે, અને
ઓચ્છવ મહોત્સવથી અઠ્ઠાઈપર્વની આરાધના કરે છે આથી જ
કહ્યું છે કે-છએ અઠ્ઠાઈઓનું સ્વરૂપ સાવધાન ઘર્ષ ધ્યાન હાળને
મામળાવું જોઈએ

છએ અઠ્ઠાઈઓ વારવાર આરાધવા જોઈએ

જાણવામા ખાહ્ય જગનના પદાર્થો તો પોતાની મેળે જણાય
છે કિન્તુ આત્મિક-ધાર્મિક પદાર્થો સ્વયં જાણવાનું બનતું નથી
કારણ કે તે જ્ઞાની મહાત્માના વચનથી જ જણાય છે, સાક્ષીને
એક કાને આ યુ અને બીજા કાને ગયું તેમ કરવાનું નથી.
સાક્ષીવાની જરૂર, જાણવાની જરૂર, કૃણમા તો આદરવા પર
આધાર છે અજ્ઞાની ઈયાને પાત્ર છે, જાણ્યા પછી ન ઠરે
તો કપકાને પાત્ર આધળો ખાડામા પડે તો બીચારો કહી બીજા
ઉભો કરે' પણ દેખતો પડે તો જોતો નથી, આધળો ઘર્ષ ચાલે
છે અધી રીતે બીજાઓ તેને જોળ્યો આવે છે તેવી રીતે જે
જાણતો નથી તે ન ઠરે તો તે હયા પાત્ર છે, પણ જાણતા છતાંયે
ન કરે તે તો જોળણા પાત્ર છે 'દીવો લઈને કુવામા પડ્યો' આ
કહેવતમા તત્ત્વ શું ? હાથમા દીવો ન હોય અને પડી જાય તો
તે સ્વભાવિક ગણાય જે જાણ્યું તેનું અસ્તિત્વ પ્રભુને
માનનારાઓએ 'આસેવ્ય આરાધન કરવું જોઈએ, વારવાર પ્રવૃત્તિ
હોય તેનું નામ આસેવન, એક વખત આરાધે, પ્રવૃત્તિ કરે તો
તેનું નામ સેવન હરેક અઠ્ઠાઈઓની આરાધના દર વર્ષે પ્રવર્તવાની
જોઈએ, આરાધના કરવી જોઈએ

છ અઠ્ઠાઈઓનું નિયતપણું અને અનિયતપણું

નગર અષાઢિકા પદ તાથેમા-પ્રકા ચૈત્રમાસસત્કા,
દ્વિતીયા આષાઢમાસોદ્ગ્રહા, તૃતીયા પર્યવળાવાસરજા, ચતુર્થી
આશ્વિનમાસજાતા, પચ્ચમી વાર્તિકમાસપ્રસૂતા, પટ્ટી ફાગુનમા-
સસમ્બધિની । અઠ્ઠાઈઓ છ છે, તે આ પ્રમાણે ૧ ચૈત્રી જોળીની,

૨ અષાઢ ચોમાસાની, ૩ પર્થુષણપર્વના દિવસોની, ૪ આનો મહિનામા જોળીની, ૫ કાર્તિક ચોમાસાની, ૬ ક્રાગણ ચોમાસાની

અહીં પ્રશ્ન થયો કે ત્રણ ચોમાસાની અઠાઈ અને એક પર્થુષણની અઠાઈ આ કુલ ચાર અઠાઈઓ બાવીસ તીર્થ કરેના શાસનમા હાનિ નહીં પ્રયમ અને ચરમ તીર્થ કર પ્રભુના શાસનમા છ અઠાઈઓ ૥ તેનું કારણ ? બાવીસ તીર્થ કરના શાસનમા ચોમાસોઓ અને સવત્તરી નિયમિત નથી

પ્રશ્ન—બાવીસ તીર્થ કરેના શાસનમા આ ચાર અઠાઈઓ નિયમિત નથી, તેવી રીતે આમે, ચૈત્રમાં પણ અનિયમિત હશે ? ના, છ અઠાઈઓમા બે શાશ્વત છે બાકી તે બે બાવીસ તીર્થ કરેના શાસનમા નિયમિત છે ઉત્તરાધ્યયન બૃહદ્વૃત્તિમા આ માટે જણાવ્યું છે કે—

‘તે મામયજ્ઞસામ, કાયેગા હૃદ ચિત્તમાસમિ ।

અદ્વાદશારમહિમા, લીમા પુણ અસ્તિત્વે માસે’ ૬૧૥

બે શાશ્વતયાત્રાઓ છે, તેમા એક ચૈત્રમાસમા અને બીજી આમે માસમા છે આ બે શાશ્વતી અઠાઈઓમા દેવો યાત્રા કરે છે, દેવતાઓને અમખ્યાત કોડાકોડ ભોજનથી આવર્ણ પડે છે, તેમા આઠે દિવસ જિનચંચમા મહોત્સવ કરી પ્રભુભક્તિ કરે છે

બે શાશ્વતી અઠાઈઓ કોણ કયા કરે છે ?

‘પ્રજાજ્ઞા દોષિ મામયજ્ઞસામો કરેતિ મચ્ચદેગા ત્રિ ।

નદીનરમિ મયરા, નરા ય નિયણ્ણ ઠાણેમુ ૬૨૦’

આ બે શાશ્વતી યાત્રાઓ સર્વ દેવતાઓ, ખેડરો વિદ્યાધરો અને સામાન્ય મનુષ્યો અઠાઈઓ કયા આરાધે છે ? ચોમાસામા નીકળી પડે ? કપ્પ સરખા અવિર

ચોમાસામા બહાર નીકળવાનુ બધ રાખ્યુ, રાજદરબાર બધ રાખ્યો. કુમારપાલ મહારાજ ચોમાસામા લડવા નીકળતા નથી આવી રીતે ચોમાસામા આરાધના કરે છે

ગિરિરાજની ચોમાસામા યાત્રા કેમ નથી ?

બધા ચોમાસામા યાત્રા ન કરે તો પણ મારે તો કરવી છે ભાગ્યશાળીઓ. ઠેકાણે પણ તીર્થ કર લગવાનની ભક્તિ અળખામણી નથી લાગી પણ જયજીને અગે ચોમાસામા જાત્રા બધ કરી છે ધર્મ સમજવાવાળો. હોય તેનાથી એક પગથીઉં ગિરિરાજનુ ચોમાસામા ચઢાય નહિ જેને ધર્મીદપાણુ હોય તેને માટે વાત છે સદે દીર્ઘદૃષ્ટિથી આ કરેલુ છે આવો નિર્ણય હોય તેનાથી ગિરિરાજનુ એક પગથીઉં પણ ચઢાય નહિ આજે આ ટેકરી પર ગયો તો કાલે ખીલુ ટેકરી પર જશે, ખીલુ ટુક બધાવી તો લ્યા ગયો તેમ કરતા ઉપર ચાલ્યો જશે ખીલકુલ વરસાદ ન હોય તો ચોમાસામા વિહાર કર્યો કે ? કદપ કોનુ નામ ? મર્યાદા ક્યા હોય ? એક પગથીયુ ચઢાય તો પાંચ કેમ નહિ ? લીકોતરીમા ઠલ્લે જઈએ છીએ તો મડકે વિહાર કેમ ન કર્યો ? ઠલ્લે જલુ તેમા હોય છે, પ્રમાદથી જઈએ છીએ ટાળવાની બુદ્ધિ રાખવી જોઈએ, નહિ જવાનો ચાલુ રીવાજ છે જવાનુ ક્યા શાસ્ત્રમા છે ? દીર્ઘદૃષ્ટિથી ઠસવ છે કૃષ્ણાદિકે ચોમાસામા દરબાર બધ રાખતા હતા તે પૂરાવો છે

અઠાઈઓ નિયત અનિયમિતપણુનો દેતુ

વિદ્યાધરો, મનુષ્યો આરાધના ચોતપોતાના સ્થાનકોમા કરે છે ત્રણ ચોમાસી અને આ બે શાશ્વતી યાત્રા જતાવી પ્રથમ અને છેલ્લા તીર્થ કરના શાસનમા પર્યુષણકલ્પનુ નિયમિતપણુ હતુ તેથી ચાતુર્માસિકકલ્પનુ નિયમિતપણુ, પણ આસો ચૈત્ર એ પ્રતિ-ક્રમણુ માટે નથી, તેમ ક્યાયની શુદ્ધિ માટે નથી, કિન્તુ નવપદોની આરાધના માટે છે નવપદ જોટલે આખુ શાસન, નવપદમા દેવગુરુધર્મ આ ત્રણેની આરાધના માટે નવદિવસો છે ઠેકા

પણ કાળે કેઈ પણ જીવ નવપદ આરાધ્યા વગર મોઢે જતો નથી. ૨૨ વીર્ય કરના શાસનમા મહાવિદેહમા જાધામા નવપદની આરાધના કર્યા વગર છુટકો નથી તેથી નવપદની યોગીના દિવસો નિયમિત છે જેમ બે અઠાઈઓ તેમ ત્રણ ચોમાસીઓ એક પચુપણાની અઠાઈ આમ છ અઠાઈઓ તો એકે એક શાસનમા રહેવાવાળી છે, પણ વ્યક્તિગત કેઈ વ્યક્તિગતને સબધ નથી, જિનેશ્વરના જન્મ-દીક્ષા-કેવલ-નિર્વાણ ઇત્યાદિકમા જે અઠાઈની આરાધના કરાય છે તે વ્યક્તિગત હોવાથી અશાશ્વતી છે આ તો અધની વાત કરી, પણ સૂત્રમા છે ? જીવાભિગમસૂત્રમા કહ્યું છે કે—

‘તાવ જ વહવે મયજવહવાણવતરજાહમવેમાણિમા દેવા તીર્હિ ચત્તમાસિરહિ વજ્ઞાસવળાપ મ મહાહિમાઓ મહામદિમાઓ કરેતિ ન દીશ્વરદીપમા રનિમ્મર પર્વતો છે ત્યા ધણા બવનપતિઓ, વ્યતરો, વૈમાનિકો અને જ્યોતિષી દેવો ત્રણ ચોમાસીમા અને પચુપણમા આમ ચારે અઠાઈ વખતે ત્યા આગા આવે છે અને અઠાઈમહોત્સવ કરે છે

વૃદ્ધિમાતમા પચુપણા કયા કરવી ?

જેઓ આવણ અગર જાહરવા બે હોય એટલે તેની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પ્રથમ આવણ કે જાહરવામા પચુપણ કરે છે તેઓ એમ કહે છે કે ચોમાસાથી ૫૦ દિવસે પચુપણ કરવી જોઈએ ‘વામાણ સર્વસહાય મામે યિદ્ધકને’ ૬૦ સુ. ૧ ૨૦ રાત્રિદિવસ સહિત એક માસ ગયે પચુપણ કરવા જોઈએ ઇતિહાસમા વિકટોરીયા શબ્દ આવ્યો તે ગાડી માટે કે મહારાણી માટે ? તેમ પચુપણ શબ્દ રહેવા માટે, કે સવચ્છરી પડિક્કમણ માટે ? પહેલું સૂત્ર એ છે કે મહાવીર મહારાજ પડિક્કમણ કરના હતા એમ કબૂલ કરજો તેને લાગુ કરવું હોય તો છેલ્લી હદ, પહેલી હદ એ નથી અપાડસુદમા પચુપણ કરવા એટલે માધુએ સ્થિરતા કરી રહેવું તે પચુપણ બીજો અર્થ સવચ્છરી પર્વ

છેલ્લે દહાડે આવે તેવી આઠ દિવસની આરાધના, તે પર્યુષણ શ્રમણમગવાને કહી તે રહેવા લક્ષણ છે તેની જોડે લખે છે કે-
 કેળદેવ મતે! 'પર વુષદ' ૨૦ રાત્રિ દિવસ સહિત એક મહિના પછી તેનું કારણ? જાઓ જ પાપણ અગારીણ અગારાદ કહિઆદ
 હકરિયાદ છત્રાદ ઝિત્તાદ ગુત્તાદ૦' (કલ્પસૂ ૧) ગૃહસ્થોના ઘરો સાદડીયુક્ત કરેલા હોય, ધોળેલા હોય, ઘાસઆદિથી ઢાંકેલા હોય, છાણઆદિથી લીપેલા હોય, વાડઆદિ કરેલા હોય છે, પોતા માટે તૈયાર કરેલા ઘરો હોય છે આ હેતુ રહેવામા છે કે સવચ્છરી પડિક્ષમણમા? હેતુ શેમા? મહાવીર ભગવાન પડિક્ષમણું કરતા ન હતા, કેવલજ્ઞાની હતા, અહીં હેતુ ચોખ્ખો છે, અહીં પર્યુષણશબ્દ સ્થિરતા માટે છે સવચ્છરીમા સૂત્ર લાગતું નથી મુખ્યતાએ અપાઠ શોમાસીએ સ્થિરતારૂપ પર્યુષણ કરવાની છે ક્ષેત્ર ન મળે તો છેલ્લે આડના મૂળમા પર્યુષણ કરે આ સ્થિરતાને કે સવચ્છરી પડિક્ષમણને જણાવે છે? હજારો સાધુના સમુદાયમા પછી ક્ષેત્ર મળે તો પાચમે દસમે દિવસે પણ સ્થિરતા કરી લે, દેવતાએ પર્યુષણનો અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ ક્યારે કરવો? તે અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ સવચ્છરીનો મહોત્સવ છે મુસલમાનો અધિકને આગળ લાવે છે, અધિકમા બારનો હિસાબ, અધિક નહીં ત્યાં તેર કયાથી ઠરીશ? પ્ર શ્રાવણમા કે પ્ર ભાદરવામા સવચ્છરી કરનારને બીજા વર્ષે તેર માસ આવે ભદ્રવેજ મવચ્છરી છે તો શ્રાવણમા કયાથી કરી? સ્થિરતાલક્ષણ મવચ્છરી નિયમિત છે સવચ્છરી ૧૧ રાત્રે પડિક્ષમણું કયા પગી ગુનો કયો તેની ચરૂઆત કયા હિસાબે થાય? પ્રાયશ્ચિત્તની મવચ્છરી છે પર્યુષણ મેળવીશ ગી રીતે? પ્રાયશ્ચિત્ત કરી ગુનો-લઠાઈ કરી પદર દિવસમા ન ખમાવે તો સૂત્રમાડલી બધ કરે પછી ન ખમાવે તો લોજન, તેમ પદર પદર દહાડે અનુક્રમે આલાપ બધ કરે આવી રીતે આચાર્ય પણ બધ કરતા નાચ આમ પ્રાયશ્ચિત્તનો ક્રમ સ્થિરતા જોડે રી રીતે જોડીશ? મવચ્છરીએ છેડો છે, મવચ્છરીએ ગુનાનો છેડો આવે તો મૂલ પ્રાયશ્ચિત્ત, ન્યાયે અધિક મહિનો હોય ત્યાં

ચોમાસાથી ૨૦ દિવસ અધિક ૧ મહીને પર્યુષણ કરવાની કહી છે. વિકટોરીયા ગાદીએ બેઠી, તે જગો પર વિકટોરીયા ગાદી ગાદીએ બેઠી, એવો અર્થ કરે તેનું શું? આપણે ૫૦ દિવસો ચોમાસાથી થાય પણ પકડવાની તો ભાદરવા સુદ ૪, તિથિ વધી જાય તો બાવન ભલે થાય, તિથિઓ ફૂગી જતી નથી પછર તિથિઓના નામ છે, પણ ૧૬ મી તિથિનું નામ નથી સજ્ઞા અપેક્ષાએ ૧૭ ઉપર ઠાઈ જતું નથી ૧૫ દિવસે ૫૦મી પડિક્કભાગુ કરવા બેસીએ છીએ ચઉદશની વાટ જોઈએ છીએ ચોમાસાને અગે ચોમાસી ચઉદશની વાટ જોવી છે, તો ભાદરવાની વાટ જોવામાં અડચણ શી? '૧૫ રાઈદિયાણુ' મા બીજી કે ૧૬મી તિથિ વધતી નથી તેથી 'પત્તરસ રાઈદિયાણુ' કહેવાય છે.

પ્રશ્ન—હેવના નદીશ્વરદ્વિપમાં પર્યુષણમહોત્સવ કરે તે કઈ પર્યુષણ?

ઉત્તર—રહેવા ઉપ સવસરી નહિ, પણ વાર્ષિકપર્વ રૂપ સવસરી પર્યુષણ.

નવપદ્ધતિની આરાધનામાં રંગોની આવશ્યકતા કેમ?

‘અત્ર ચત્રાશ્વિનાષ્ટાદિક્રિયો’—આરાધના કઈ જગો પર કરવી? ચૈત્ર આમોમાં શ્રીપાળ મયણાશુદ્ધગી વિગેરેએ જેમ સિદ્ધચક્રની આરાધના કરી, ચત્રમાં સફેદ રંગ નિર્વિકાર-સ્વાભાવિક છે, તેથી ચત્રની બધી જમીન સફેદ સર્વ તેના નવ ભાગ પાડવા તેમાં બીજા ચાર રંગો જોડવવા જ પડ્યો, ચારે દિશાએ ભાગ જોડવો તો જ નવભાગ પડે, ઉપર લાલ, જમણે પડખે, પીળો નીચે, લીલો, ડાબે પડખે કાળો, ચાર ખુણાના ચાર ધોળા, ચાર દિશાએ ચાર રંગ પુરવા પડ્યો જ ચાર રંગ વિદિશાએ કેમ ન જોડવવા? દર્શનાદિ લાલ, લીલા, પીળા કેમ ન કરવા? પહેલી સ્થાપના પરમેષ્ઠીની છે તે શુણીની છે સ્થાપનાએ ચાર ભાગ પાડો, પૂછી

સિદ્ધ-આચાર્યની વચ્ચે દર્શન પદ છે જમીન નિર્વિકાર કરવી આ રંગો ખરેખર નથી અરિહતાદિકનો લાલ-લીલો રંગ નથી. નવ વિભાગ કરવા માટે, ધ્યાન કરવા માટે, બિન્નતા માલમ પડે તે માટે રંગની કલ્પના છે ધ્યાનની સુગમતા માટે રંગો છે, વાસ્તવિક નથી એ શરીરના રંગો છે દોષ રાતા એમ કહેતા તો પાચે રંગ જિનેશ્વરમા આવી જાય ઠહેવાનું તત્ત્વ એ કે નવ પદની એળીમા નવ પદની આરાધના ક્રમસર ॥
યત્રમા એકી સાથે આરાધના

પ્રથમ દિવસે અરિહત, બીજે દિવસે સિદ્ધ અનુક્રમે અનુક્રમે આરાધન યત્રની આરાધનામા અરિહતનું ગણુલું ગણો, પણ પૂજન વખતે નવે પદની યત્રમા આરાધના છે પદની ભેદે યત્રનું આરાધન છે

‘વાહ્યતો યત્રમ્વસ્ત્ય નિધાય મનસા લલ્પટાવિષુ દશસુ,
મ્યાનેષુ યત્વારુતિ સસ્થાપ્ય ધ્યાન ચિત્ત્ય માવસત્ ।’

બાહ્યથી યત્રનું સ્વરૂપ મનમા ચોક્કસ રાખીને લલ્પટ વિગેરે સ્થાનકોએ એજ યત્રોના આકારને કલ્પવો, અને ભાવથી ધ્યાન કરવું

અમારી પડો

સામાન્યથી બધી અકુર્ષમા અમારીપડકાની ઉદ્દ્યોષણ કરવી કે કરાવવી જોઈએ અમારીપડકામા ના કહેવી ન હોય તો દોષ કરવા બેસે, પૈસા દઈને બચાવવા તે મહાપાપ ! એમ કહી દે, એને ગુજુ બીવી રાખવું છે બમણા ઢોર લાવશે, આતું આવું બોલે જે જીવને અબયદાન આપીએ છીએ તેનું અસય દાનનું ફળ લેનાનું છે બચાવશે તે અદારપાપસ્થાનક સેવશે તેનું શું ? તેરાપયિ સરખા બોલે છે કે બચાવવો પણ નહો, કાણુ કે બચાવશે તો તેના પાપનું અનુભોદન લાગશે

મેઘકુમારને પહેલા ભવની સ્થિતિ કહી, મસલાને બચાવવા પગ ઉઠો રાખો, સસવાએ મર્વવિરતિ લીધી નથી, તો હાથીને

પાપ લાગ્યું ને ? નરકે જવો જોઈએ ને ? મેઘકુમાર કેમ થયો ? ન માર્યો એ લાલ, બચાવ્યો એ લાલ નહીં, એવા કુવિકલ્પો કરે છે, જગલમા ખીજા ઘણાને નથી માર્યા તો બધાની દયા થઈ, એકલા સમલાની દયા કેમ કહી ? બચાવવારૂપે દયા છે ના માર્યારૂપે, બધાને નથી માર્યા, તેથી તો કસાર મોટો દયાગ્રુ કસાઈ હજારને મારશે ને અમળેને નહીં મારે તો તેને બચાવ્યા ગણે તો મોટો લાલ થશે ને ? જેઓ જૈનશાસ્ત્ર, યુક્તિ પર પરા અને વસ્તુ ન જોવે તેની સાથે વાતમા શુ વળે ? પ્રભુ મહાવીરના સમયમા, મહાશતકના વખતમા અમારી પડહો રાજગૃહીમા હતો સૂત્રસિદ્ધ અમારી પડહો છે, છતાં તેઓને માનવુ નથી

વિસ્તારથી આડબર સાથે જિનેશ્વરના ચૈત્યમા અઠાઈ મહોત્સવ કરવા જોઈએ છવોની ભાવદયા હોય તો આજ છે, કોઈને કંઈ આપવુ તે દ્રવ્યદયા-અનુકંપા, જ્યારે ધર્મનુ કાર્ય ભાવદયા, જિનેશ્વરના બિંબોની પ્રતિષ્ઠા-પૂજા-મહોત્સવો એ ભાવદયા છે, આ દયા મોક્ષમાર્ગે જોડનાર છે અમારી પડહો અઠાઈ મહોત્સવ પારકાને, તમારે કંઈ નહીંને ? જરા વિચારો !

પર્યુષણના કૃત્ય

‘સ્વપ્ન-દલન-પેગળ-મૂમિલન-ચક્ષુધારન-સ્ત્રીમેયનાદિક-કારણકારણાદિના નિવેધ્ય તત્ર આઘ સર્વત્રામારિમ્પરત્તન સ્વય પોને પણ ખાડવુ-દળવુ-ખીસવુ ખોડવુ નહિ હુગડા ધોવા નહીં, મૈથુન સેવવુ નહીં, તેમ ખીજા પાસે કરાવવુ પણ નહીં. આ આગધના તો દરેક અઠાઈઓમા કરવી જોઈએ વધારામા પર્યુષણમા કરવાનુ શુ ? પર્યુષણઅઠાઈ તો આગળ જે પાત્ર વસ્તુઓ કહી તે દ્વારાએ વિશેષથી આરાધવાની છે પ્રથમ બધે અમારી પડહો વગડાવવો.

‘દ્વિતીય કૃત્ય સાધર્મિકતાત્મક’ ખીજુ કાર્ય સાધર્મિક વ્રાત્સલ્ય. મારે મહિના નહિ અને પર્યુષણમા કેમ ? પર્યુ કરવુ જ જોઈએ

નિરાશના દહાડામાં આનંદ કરવાનું કહ્યું છે, તેથી તે તત્ત્વ નથી લાગતું સામ્યશાસ્ત્રીઓ ! ભક્તિ ધર્મીઓની કરવી તેમાં તત્ત્વ છે પરંતુ સમુદાયમાં દરેક ઉપવાસ આદિ તપ કરે છે, જેનો પ્રસિદ્ધ પર્વ દુનિયામાં હોય તો આ એક જ છે, દુનિયામાં છાયા શ્રાવણના પરંતુ સમુદાય છે શ્રાવણની જ્ઞાનપથથી, મૌન-એકાદશીને કોઈ ભણતું નથી

‘તૃતીય પરસ્પરક્ષામણ’ આરાધવા તરીકે ત્રીજું કૃત્ય માહો-મહો ખમાવવું જોઈએ કોઈ પણ જીવ સાથે વૈર વિરોધ કઠાસ કર્યા હોય તે બધાને ખમાવવા જોઈએ કારણ કે તેને અને તમોને ભવાતરે વૈર વિરોધ ન નડે જુઓ ! કુટુંબના વિરોધીએ મહા-વીર ભગવાન જેવાને પણ કાયદે ઉપસર્ગ પતિષ્ઠો કર્યા. પ્રભુએ વામુદેવના ભવમાં રાણીનું અપમાન કર્યું હતું, તે રાણીના જીવે મહામહિનામાં શીતનો દુઃસહ ઉપસર્ગ કર્યો વૈર-વિરોધ પ્રધાયના ઘરનો બાદી રહેવો, તેણે પણ આ દશા કરી ખીલા ઠોકનાર નોકર તો ઘરનો ને ? પરભવનો નોકર ને ? ખીલાના ઉપદ્રવો, શીતનો ઉપદ્રવ આ બંને ઘરની ઉઠેલી આગ છે નાવડી દુખા-કવા મીકુના જીવે પ્રયત્ન કર્યો આ બધી પીડા વરની કે બહારની ? આજ બાજમે માટે આગ જોતવતા રહો ભાઈરવા મુદિ ૪ એ સરોબની હોળીઓ જોતવવાનો દહાડો દુનિયામાં હોળી સળગાવવાનો દહાડો, આપણે જોતવવાનો દહાડો ખીલા ઘરની આગના છે, શીત ઉપસર્ગ એ ઘરની આગ છે, નાવડી દુખાવવી તે બહારની આગ છે માટે ભાઈરવા મુદિ ૬નો દહાડો હોળી જોત-વવાનો દહાડો છે એક દહાડો તો જોતવવાનો રાખો બારે મહિના સળગે છે માટે માહોમાહે સામગ્રીમાં ખમાવી દો, જેથી વૈર વિરોધી આગળ ન - ને તો ભવાતરે પણ હેગન કરશે, જેના વેર તે ભવાતરે ધર્મમાં

‘ચતુર્થમષ્ટમતપ આરાધ્ય’ કર્મ તોડવા માટે ચોથાકૃત્યમા અહમની તપશ્ચર્યા કહી ચાહે તેવો અપ્રમત્તસાધુ હોય, આત્મકસ્યાણની બુદ્ધિએ રહેવાવાળો હોય, તો પણ તેને સાચું પડયા ૧૦૦૦ વાસો-સ્વાસ કાઉમગ્ગાનુ પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે, તેમ અપ્રમત્તને એક પશ્તે એક ઉપવાસ, ચાર મહિને એક છટ્ટનુ મવ્વહરીપર્વ અને અહમનુ પ્રાયશ્ચિત્ત છે આજનુ ચારિત્ર કોહેની કહી બેસ-કાણ જેવું છે એવા ચાન્નિમા પ્રાયશ્ચિત્તનો પત્તો ચો? તપસ્યાથી દૂર ભાગે તો શુદ્ધિનું રચાન કયું? આ અપ્રમત્તકથાવાળાને પણ વાર્ષિક અહમનુ તપ કરવું જ જોઈએ ચોથા આરામા દોષ સાથે રોકડું પડિલ્લમાણું હતું, બહી ઉધાર છે આપણા ચારિત્રના ઠેકાણા ન હોવાથી અવશ્ય તપ કરવું જ જોઈએ

‘વજ્રમ ચૈત્યપરિપાટીજ્જરણ’ પાચમુ ચૈત્યપરિપાટિ તમામ ચૈત્યોને અનુવિધમધ સાથે આડબરૂપૂર્વક જુદારવા પહેલા અમારી પડકારાનું વર્ણન આગળ પૂઠ આઠ હીરસ્સરિણમઠના વર્ણનમા વિસ્તારથી કહેવાશે.

સાધર્મિક વાત્સલ્ય

માધર્મિક વાત્સલ્યમા-તમામ સાધર્મિકનું અગર શક્તિ ન હોય તો કેટલાકનું પણ વાત્સલ્ય કરવું જોઈએ બધા ભવમા છોકરા દેવા મળ્યા છે, એનું મવવું તેમા નવાઈની વાત નથી. નવાઈ તો ધર્મીભાઈ મલવા એમા છે આપણે ધર્મ પામ્યા એ ધર્મ પામ્યો, તો ધર્મીભાઈ તરીકે મલવાના તે ધણ મુરકેલ છે.

‘સર્વે સર્વમિથ સર્વસમ્યધાન્ રમ્યપૂર્વિણ ।

સાધર્મિકાદિસમ્યગ્ગલબ્ધારસ્તુ મિતા કચચિત્ ॥

સૂત્રકાર કહે છે કે ઠાઈ પણ જીવની અપેક્ષાએ માતા પિતા, મનુ, મિત્ર, તરીકે સબધ જનતી વળતે ધયો છે, જનતી વળત એધા મુકપત્તિ કર્યાં જેવું બોવનારા માટે કહેવું કે તારી બાયડી મા કેટલી વળત થઈ છે? વધારે વળત બેમા કયું બન્યું છે?

મા વધારે વખત બની છે કે જોવા મુંઝવણ વધારે બન્યા છે ? જેણે અનતી વખતે બીજા સસર્ગમા આવી સસારમા રખડાવ્યા તેને તુ ગણે છે, અને જેણે અનતી વખતે દેવલોકના મુખ દેવ ડાવ્યા, તેની તુ ગણતરી ગણતો નથી તાડ કહેવું શું છે ? એ સબધ અનતી વખત મળ્યો જ નથી, એમને સાધમિકપણાનો સબધ હજુ મળ્યો નથી તો મબધ મેળવવાવાળા પ્રમાણો-પેન મળ્યા છે તે મળ્યો એટલે બસ, 'મહર્ષે પુણ્યાય' મહાપુણ્ય માટે, તો તેને લાયકની-સાધમિકલાયકની મેવા મલી એ મહા-ભાગ્યનો ઉભય

‘વગત્ય સંગ્રહમ્મા, સાહમિઆણ વન્ડલ તુ વગત્ય ।

બુદ્ધિતુલાપ તુલિયા, દાત્રિ જ તુલાદ મણિઆદ ॥૧॥

એક બાજુ બધા ધર્મો, શીલ સપૂર્ણ, તપસ્યા, ભાવના સપૂર્ણ એક બાજુ આ બધા સપૂર્ણ હોય, પણ સાધમિક આદર વગરના એક બાજુ ધનભાગ્ય કે આ જીવને ધર્મપ્રાપ્તિ ધર્મ છે, ને સાધમિકનો સમાગમ થયો છે તે બેનો યોગ થાય એ બેને બુદ્ધિરૂપી તાજવાથી તોલીએ તો સાધમિકનું તાજવું જમીનથી ઉંચું થતું નથી કારણ ? ધર્મની પ્રાપ્તિ કેટલી દુર્લભ છે, તે અહીં જણાશે કેઈ જીવ ધર્મમા જોડાય તો આપણા આત્માને સતોષ થાય શિક્ષણના રાગવાળા નાના બન્યાને સાકરીઆ ચણા આપી ખેંચે છે ઔરિન્દરપણુ--યાયાપીશપાત્ર શિક્ષણમા છે માટે આ પગથીયા ઉપર ઉંચે ચઢાવવા અહીં અરિહત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય ગીતાર્થપાર્ણ સાડે એ ખડ પછુ બધાની મીડી સાધમિકપણામા ॥ અહીં ભસ્તચક્રિ કુમારપાળ પુણિયા ગ્રાવક વિગેરેના દૃષ્ટાત પોતાની મેળે સમજી લેવા

૫૨-૫૨ ખામજાથી ફાયદા

પણસણમા ખામજા કરવા જોઈએ, ચડપ્રલોતન રાગ ચોર-માઠપાડું, અધમવાસનાવાળો, એવા આસેપવાળો છતાં, એને અંગે

ગયો છે, આ જાણી ઉપાશ્રયે આવી મૃગાવતી સૂર્યના તેજના બરોસે રહી, આજુ બધું અજવાળું છે જઈ હું, વખત છે, પણ બરાબર ટાઈમનો ઉપયોગ ન રહ્યો, અજવાળાના બરોસે રહી ગુરૂણી અને ચેલી મેળામા બને છે તેની માફક જુદી પડી ગઈ હોવી જોઈએ, સૂર્ય જવાથી અધકાર ફેલાઈ ગયો, અને રાત્રિ પડી ગઈ, આ જાણી બધ પામી અને ધાસ્કો પડ્યો ત્યાંથી ઉપાશ્રયે આવી ઈરિયાવહી પડિછમિને ઉઘતી ગુરૂણી ચદનબાળા જે પડિછમણુ કમીને સૂઈ ગયા છે અહીં સવારે પુછશે ત્યારે વાત એમ નહીં ધર્મસ્થાન છે પોતાનો અપરાધ પોતાને જ જણાવવાનો છે મારો અપરાધ થયો, ચુકી ગઈ, માફ કરો ચદનબાળા પણ કહે છે કે 'પુલીન ત્રીએ માવચેતી રાખવી જોઈએ જન્મની સાવચેતીની ટેવ કેમ ભૂલી?' મૃગાવતી કહે છે કે આવી ગફવન ફેર નહીં ધાય ખમાવવા માટે ચરણમા પડી ગુરૂણી મૂળમા તો ઉઘમા હતી, ફેર ઝોકુ આબુ તેથી મૌન છે, આથી શુદ્ધિ ન થઈ, શુર ખમિ માફ કરે ત્યારે શુદ્ધિ ધાય વારવાર ખમાવે જ જાય છે, માફ ધ્યાન ન રહ્યું, ભૂલી ગઈ આમ ખમાવના કેવલજ્ઞાન મેળવ્યું એવામા ચદનબાળાને નિદ્રા આવી ગઈ છે મૃગાવતીને તો ખમાવતા કેવલજ્ઞાન ધર્મ ગયું છે, આ મમયમા ત્યા સર્પ આવે છે, સાધની ચદનાનો હાથ નીચે છે, આથી હાથ ઉઠે ત્યારે એટલે ચદનાસાધવી જાગી ગયા અને પુછ્યું, કેમ? માપ જાય છે માટે હાથ ખસેડયો? મૃગાવતીએ કેવલજ્ઞાનથી હું ઉચકીશ એટલે નહીં કરડે, એમ જાણ્યું હતું પ્રવર્તિનીએ પુછ્યું માપ કયા છે? આ રહ્યો, આ જાય, મને નથી દેખાતો અને તને દેખાયો શી રીતે? જ્ઞાનથી કયું? અપ્રતિપાતિ કેવલજ્ઞાન થયેલું માલમ પડ્યું, કે તૂરત જ ચદના ગુરૂણી મૃગાવતી શિષ્યાને ખમાવવા લાગી ખમાવતા કેવલજ્ઞાન પામી પરિણામે બન્નેનું આરાધકપણું થયું

કુલકાર જેવો મિત્રજામિ દુષ્કર ન દેવો જોઈએ કોઈ નાનો શિષ્ય કુભારના માટીના વાસણો કાકરા મારી કાણુ કરે છે કુભારે

રોકાયો, મિથ્યાદુષ્ટન આપતો જાય છે પણ કાકરા મારતો બંધ થતો નથી. કુલરો કાકરા લીધો ને આગળીમા કાકરો પકડી કાતને મરડવા માડયો. એલો કહે છે કે અરર પીડા યાયા છે પેલો કુભારપણ મિથ્યામિદુષ્ટક દીધે જાય જ એમ કુભાર અને ઉલ્લઠ એલો જેવો મિથ્યામિદુષ્ટક ન દેવો.

અક્રમનો તપ

હવે અક્રમતપનુ કૃત્ય કહે છે પર્યુષણમા અક્રમ જરૂર કરવો જોઈએ પચ્છીમા એક ઉપવાસ, ચાતુર્માસમા છૂ વાર્ષિક તપમા અક્રમ કરવો જોઈએ એમ જિનેશ્વરેએ કહેલું છે તે રહેવા રૂપ પર્યુષણના અર્થમાં નહિ અક્રમ ન યાય તો ત્રણ ઉપવાસ નહીં તો છ આંગેલ, નવ નીવી, બારએકાસણા, સોળબેસણા અગર છ હજાર સ્વાધ્યાયધ્યાન અગર ૬૦ નોકારવાળી 'અનયા રીત્યાડપિ તપ-વૃત્તિ કાર્યા' આ રીતે પણ જેમ બને તેમ વહેલો તપ પુરો કરવો જોઈએ આ રીતેએ પણ તપ વાળી આપવાનુ ન કરે તો જિનેશ્વરપ્રભુની આજ્ઞા ઉલ્લંઘન યાય

તપનુ ફળ

એકસો વરસ નારકીનો જીવ નરકના દુષ્ણ ભોગવીને અક્રામ નિર્જરાથી જે પાપકર્મ ખપાવે, તેટલા કર્મ નવકારસીનુ પચ્ચખખાણુ કરવાથી તુટી જાય, પોરિમીના પચ્ચખખાણુથી એકહજાર વરસના, સાઠપોરિસીએ દસહજાર વર્ષના પાપો પુરિમુદ્રમા એક લાખ વર્ષના, એકાસણાથી દસ લાખ, નીવીથી કોડ, એકલકાણાથી દસકોડ વરસનુ એકલદત્તિથી સો કોડ વરસના પાપો, આયબિલ કરવાથી હજાર કોડનુ, ઉપવાસથી દસ હજાર કોડનું, છઠ્ઠી એક લાખ કોડનુ, દસલાખ કોડ વરસ જેટલુ પાપ અક્રમથી કાય થાય છે, તે પછી આગળ એક એક ઉપવાસની વૃદ્ધિએ દસ દસ ગુણુ આકે ચઢાવ્યા જવા

અક્રમથી નાજકેતુએ આ ભવમા જ ફળ મેળવ્યું છે, આલો-યણુ ચીજને મમજો આહી અક્રમ -કહ્યો, ત્રણ -ઉપવાસ -કહ્યા

એક ઉપવાસ ઉપર બીજા ઉપવાસે અનુક્રમે ઉપવાસ દસ થયા, તેવી રીતે અઠ્ઠમથી સો ઉપવાસ થયા, સો ઉપવાસ નેટણ ફળ મળે કર્મની નિર્જરાનુ ફળ એ જુદી જ ચીજ છે આલોચણ એ જુદુ વિધાન છે તેમા દસ ગુણાંક કરાય નહીં છંદુ એ ઉપવાસ વિગેરે તપ કાળજીથી શુદ્ધિ પૂર્વક કરવુ જોઈએ.

શક્યસક્ષિત તપ નિરર્થક થાય છે તે પર લક્ષમણ સાધવીનુ દેશાન્ત

શક્યવાળુ તપ નિરર્થક બાય છે આજથી એ રીતી ચોવીરી પહેલા ઠાઈ રાખને બધા છોકરા છે, કુવરી એકે નથી સે કઠો માન-તાએ એક લક્ષમણ નામની પુત્રી જન્મી છે, તેના ઉપર ઘણો રનેહ રહે છે સ્વયંવર મહાપમા જ વરેલી, પણ ઠાઈ પાપોદયથી ચોરીમા જ બતાર મરી ગયો. આજે મુછો ધરાવનાર નામઠો બાયડીઓની ખોટી દલીલ કરે છે, બાયડીઓના કદા વગર દલાલી કરે છે ઉલટી બાયડીઓ ના કહે છે, છતા મુધારકો પુનર્લમ્બની વાતો કરે છે, તે સામા ઠરાવ કરે છે, તમને દુષ્ટશુદ્ધિ થઈ છે ગણમતીને વચને દીધેલો ધણી હતો, ચોરીમા પણ વર ગાળ્યો નથી, લક્ષમણ પતિના ઘરે પણ ગઈ નથી છતા અત્યંત પવિત્રરીતને પાળનારી સતીઓમા શિરોમણી ગણાય છે સદાચારવાળી આવકને લાયક મન પચ્ચખખાણુમા જોડાએલી છે જે ગર્ભહત્યાઓ થાય છે, તે તો કસવનારા તમે પુરૂષો જ છો. છેલ્લા તીર્થ કરની દેશનાથી લક્ષમણએ દીક્ષા લીધી છે તે એક વખત ચકલા ચકલીને સમાગમ જોઈ વિચારે છે, કે અરિહતે કેમ આ આજ્ઞા ન આપી ? તેઓ તો વેદ રહિત છે, માટે વેદીનુ ફળ અવેદીને ખખર ન પડે ક્ષણમા વિચાર પલટાયો, પશ્ચાન્તાપ થયો, આગળ સામજશે તો તમને એમ લાગશે કે ઉત્તર તપથી પણ શુદ્ધ થતી નથી મારે સતી પણને અગે વિચાર અહીં કરવાનો નથી, અરિહતને અગે કેવો જુલમ થયો. અરિહતને આમા એલે-અજ્ઞાની બનાવી દીધા, સર્વજ્ઞને અજ્ઞાની બનાવ્યા એનુ શું ? લક્ષમણસાધવીએ આ વિચાર્યું, હુ આલોચણ કેવી રીતે લઈ ? મારૂ મન આમ વિષયસુખમા

ગયુ હવે તે શી રીતે જણાવવું ? સતીપણની વિચારણા આવે છે, લક્ષ્ય યથા છે, એ જોવાને અગે શક્ય રહેશે તો શુદ્ધિ નહીં થાય જરૂર આવોયના તો લેવી લેવા જતા ઓશિનેા કાંટા વાગ્યેા, અપશુકનથી શોભ પામી, પડવામા શુકન આગળ ન કરવા, આવોયના લેવી હ અને લાજ રાખવી છે દાશ લેવી છે ને ફોલી સતાડવી છે તે કેમ બને.

લક્ષમણા આર્યાએ પૂછયુ કે 'આવુ ખરાબ ચિતવન કરે તેને પ્રાયશ્ચિત્ત શું ? આવુ બીજાને જ્ઞાને પ્રભુને પૂછયુ ૫૦ વરસ મુધી તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરી, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ઉપવાસો કરે અને પારણે નીવી કરે, તેમ દસ વરસ લાગલગાટ તપસ્યા કરી જ્યેષ્ઠતરે ઉપવાસ બે વરસ, આમેલ, એકાદાસુ, નીવી બે વરસ, લાગલગાટ માસખમણ ૧૬ વર્ષ લગી એકવા અબેવ ૨૦ વર્ષ મુધી કર્યા એમ લક્ષમણાએ ૫૦ વર્ષ મુધી ઘોર તપ કર્યું દુષ્કર તપસ્યા કરી છતાં શુદ્ધિ ન થઈ, ઉલટી આર્નધ્યાનમા મરી ગુવામ વિગેરેના અસખ્યાત ભવોમા તીવ્રદુષ્ણ વેલ્યા આવતી ચોવીશીમા પ્રથમ તીર્થ કર પદનાભ પ્રભુના વારામા તે મોલે જશે.

મસહ્લાં ગ્રહિ કદ્દુમ્મ, ઘોર ઘોર તથ ચરં.

દિવ્ય ઘાસમહસ્મ તુ, તઝાં ત તસ્મ નિપ્પલ્લ ॥૧॥

શબ્દવાળો મનુષ્ય ઉશ્મ ઘોર એવી મહા તપસ્યા દેવનાર્થ હજાર વરસ મુધી કરે તો પણ તે નિષ્ફલ ભય છે

સવચ્છરી-આદિના પ્રતિક્રમણમા આવતા કાઉસ્મચી થતો જામ સવચ્છરી પડિહમણમા ૧૦૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ કાઉસ્મચી કરવો જોઈએ ફરેક લોગસ્સમા ૨૫ શ્વાસોશ્વાસ આવે અને એક નવકારના આઠ શ્વાસોશ્વાસ, 'પાયસમા ડસાસા' પાદ એટલા શ્વાસોશ્વાસ થાય તેમા ૪૦ લોગસ્સ ઉપર એક નવકાર અધિક ચૌમાસી પડિહમણમા ૫૦૦, પચ્ચીમા ૩૦૦ શ્વાસોશ્વાસને કાઉં યાય. એક શ્વાસોશ્વાસ લગવાનના ધ્યાનમા ભય તો દેવનાનુ આયુષ્ય

કેટલુ બધાય ? ૨૪૫૪૦૮ પદ્યોપમથી કઈક અધિક પ્રમાણ
એક શ્વામોશ્વાસમા દેવતાનુ આયુષ્ય બધાય, ૨૪૫૪૦૮ પદ્યો-
પમ, કઈક ઊના નવના ચાર ભાગ સપૂર્ણ નવકારમન્ત્રમા
૧૯૬૩૨૬૭ પદ્યોપમ પ્રમાણ દેવતાનુ આયુષ્ય બધાય, ૧ લોગ-
સના ૨૫ શ્વામોશ્વાસમા દેવલોકમા ૬૧૩૫૨૧૦ પદ્યોપમ
જેટલુ આઉંખુ હોય તે દેવતાના સ્થાનકે તે ઉપર

ચૈત્ય પરિપાટી

પર્યુષણમા ચૈત્ય પરિપાટી કરવી જોઈએ. શ્રાવકોએ આ
અગે ચૈત્યપૂજા મહોચ્છવ કરી શાસનની ઉન્નતિ કરવી જોઈએ વજ્ર-
સ્વામીજી દુષ્ટાળમા સઘને પટ ઉપર સ્થાપન કરી મુકાળવાળી
ભૂમિમા લઈ ગયા, ત્યાં જોઈરાજાએ જિનેશ્વરના ચૈત્યમા ફૂલ બંધ
કર્તા છે, પશુસણ આવ્યા, શ્રાવકોએ કહ્યું કે પશુસણમા અમારાથી
ફૂલપૂજા થતી નથી જેથી વજ્રસ્વામીજી આકાશગામિની વિદ્યાથી
માહેશ્વરી નગરીમા પિતાનો મિત્ર બાગવાન હતો, વજ્રસ્વામીએ
તેને ફૂલ તૈયાર કરવા કહ્યું, અને પોતે હિમવત પર્વત પર ગયા,
ત્યાં શ્રીદેવીએ દીધેલુ મોટું કમળ અને હતાશનવનમાથી બાગ-
વાન પાસેથી ૨૦ લાખ ફૂલો લઈ, જામકનામના દેવનાએ વિકુર્વેલા
વિમાનમા મહોચ્છવપૂર્વક આવી, જૈનશાસનની ઉન્નતિ કરી,
જોઈરાજાને પણ શ્રાવક બનાવ્યો

અટ્ટાર્ધમા અમારી પડહો

અટ્ટાર્ધમા અમારી પડહો કુમારપાળ, સપ્રતિરાજા માફક
કવો. જોઈએ આચાર્યશ્રી હીરસૂરિજીના ઉપદેશથી છ મહિનાનો
અમારી પડહો વગાડ્યો છે, તે સંદેશથી કહીએ છીએ

કોઈક વખત રાજદરબારની અંદર પ્રધાન પામેથી શ્રીહીર-
સૂરિજીની હુકમ સાલણી 'અકબર બાદશાહે સ્વહસ્તાક્ષરનો હુકમ
મોકલીને બહુમાનપૂર્વક શ્રીહીરસૂરિજીને બોલાવ્યા કેઠ ગધારથી
વિહાર કરી મ ૧૬૩૯ જેઠ વદ ૧૩ના દિવસે દી-હીમા પ્રવેશ

થયો, યાદી સાથે મધ્યા રાત્રીએ આદરપૂર્વક આચાર્યને મુખરૂપે
 પુછી, તેમણે એવો ધર્મોપદેશ આપ્યો કે તે બાદશાહે આમાથી
 અજમેર સુધી એક એક ગાઉએ મિનારો ઉભા કરેલો, પેલાની
 ચિકારકળામા બડાદુરી જણાવવા હરેક મિનારે એકટો દુશ્સલીઆના
 શીખડા આરોપણ થયા હતા. પૂર્વે આવો ક્રિમક હતો, તેને ઉપદેશથી
 હવાબુદ્દિવાયો થયો. બાદશાહ કહે છે કે તમને હર્શનાર્થે દૂર દેશથી
 બોલાવ્યા છતાં અમારૂં તો કંઈ પણ તમે લેનાજ નથી, માટે અમારી
 પાનેથી આપને જે મોગ્ય લાગે તે લેવું જોઈએ મુસલમાન બાદશાહ
 છે તેના મર્વ દેશ વિષે પર્યુષણમા અમારી પસંદ વગાડવો
 બદિવાનોને છોડી મેલવા જોઈએ સ્વાયં છોડી પરમાર્થની વાત
 સામગી, તેના ગુણોથી ચમકાર પામવા અકબર બાદશાહને
 વિચાર થયો, કે તેમા સુરિજીને મળવાનુ શુ? તેમના અતઃકર-
 વમા પશ્ચિમ કેટલ વમેણુ રોડું જોઈએ? જગનનુ દીન વમેણુ છે
 દુનિયામા પણ એવો બ્યવહાર છે કોઈ કાંઈ બ્યવહાર નરે કે
 સપેતર મોકલે તો તેમા વધારો કરી-ઉમેરીને મોકલાય છે
 અમારિના અમારા વાગ દિવસ વધારે થાવજુ વહિ હસમથી માંડી
 બહરવા મુદિ ૬ નુખીના બાર દિવસ માટેના છ દુકમપત્રો સોપી
 દીધા એક ગુજરાત રેશનુ, બીજુ મારવાડ, ત્રીજાડ માલવાનુ ત્રીજુ
 અજમેર દેશ પત્રનપુર્થા માંડી જયપુર સુધીનુ, ચામુ સુધીનુ
 પાચમું પત્રમનુ અને ગુરૂ પામે રખવા માટે છૂટુ સામાન્ય તે
 પાચે દેશને જોડે જેમા છે, તેમાં તે સાધારણ આવી રીતે તે
 દેશોમા પર્યુષણ અમારી પસંદ વાગેલો છે, કેટલાક ગાઉના
 વિસ્તા વાગુ ડબર નામનુ સરોવર છે, ન્યા જઈને સાધુ મ્રમણ
 પોનાના દાયે અનેક દેશના લોકોએ ભેટ કરેલા પખીઓને
 છોડી દીધા બદિષ્ઠાનામા બધા કેદીઓની બેડીઓ તોડી નાખી.
 તથા શ્રી હીરમૂરિજીને પાદશાહે જણાવ્યુ કે મહાત્મા! ઉપદેશ
 સામગવામ' નહીં આવે તો તૈયાર થયેલ ધર્મબગીચો સૂકાઈ
 જશે માટે ધર્મ સમગ્રાવનાર રક્ષારે જોઈએ. જબુદીપમત્તિની

ટીકા કરનાર, વરુણદેવે વરદાન જેને દીધું છે તેવા ઉં શાંતિયદ્રણને
ત્યા ઉપદેશ સંભળાવવા સખ્યા મૂળમા હયારૂપ વેલડી વાવી
હતી કુપારસકોષ નામનો નવો ગ્રંથ રચ્યો, તે બાદશાહને
સંભળાવ્યો, તે ગ્રંથરૂપી જળથી હયાવેલડી સર્વિચાર આવી રીતે
હયાવેલડી વૃદ્ધિ પામી

એક દહાડે એક ચેઠે બાદશાહને જે મોતીનું બેટલું કર્યું
ચામર વીજનારને બાદશાહે જે મોતી રક્ષણ કરવા આપ્યા તેણે
ઘેર જઈને પોતાની સ્ત્રીને આપ્યા તેણે પણ નહાવાની ઉતાવળથી
હુગડાને છેડે બન્ને મોતી બાધ્યા અને સ્નાન કરવા ગઈ બાદશાહે
આપેલા છે તેથી ગુસ્સાને મેલી દીધા પેલી સ્ત્રી રાગથી મર
ગઈ એક વખત રાજાએ તે જે મોતી પાછા માગ્યા પેલો શું કરે
હે સ્વામી ! મારા ઘેરથી લાવુ, પછી મુન્સફે આપ્યા મકાનમાં
મોતી ખોળ્યા, પણ ન મળ્યા ચિંતાથી દુઃખી થયેલો મુન્સફે ઘરના
તરફ તેજ વગરનો જતો હતો, મોગલાઈ રાજ્ય છે, ચઢા દો શૂળ
પર રાજા પાસે નિરનેજ ચહેરે પાછો આવે છે, વચ્ચે જ પુણ્યો
યથી શાંતિયદ્ર ઉપાધ્યાયજી મળ્યા મુખની છાયાથી ઉઠાસીનપ
માત્રમ પડ્યું ખાનગી રાખવામાં કાયદો નથી કહેવા દો, ત્યાં
ઉપાધ્યાયજીએ કહ્યું પાછો ઘેર જા, જેને આપ્યા છે તેની પાસે
તુ માગ ઘેર ગયો શ્રદ્ધાળુ છે, ઘેર જાય છે, અત્યારે સ્નાન
કરવા તૈયાર થયેલી છે, મોતી માગ્યા, તેણે પણ વચ્ચેના છેડે
ખોલી બન્ને મોતી આપી દીધા બાદશાહ પાસે આવ્યો, બાદશાહ
આગળ મેળ્યા અને ચામર વીજવા લાગ્યો કાયાથી વીજે
પણ મન તો શાંતિયદ્ર ઉપાધ્યાયજીની કળામાં છે, આશ્ચર્યમ
દુખ્યો, સ્તબ્ધ બની જાય છે, બાદશાહે અચત આગ્રહથી પુછ્યો
આજ કેમ આમ છે ? જે બનેલું તે કહ્યું શાંતિયદ્રજીની હકીકત
કહી, ત્યારે બાદશાહે કહ્યું આમા આશ્ચર્ય શું છે ! એ તો બીજો
પુત્ર છે હવે બીજી સવારે ધર્મ સંભળાવવા માટે સોનાના બાજે
પર ઉપાધ્યાયજી બેઠા છે, રાજાએ નમસ્કાર કરી વિનંતિ કરી

મને કંઈ આશ્ચર્ય દેખાડે તમારે કાલે ગુલાબબાજમા આવવું સવારે બાદશાહ ત્યાં ગયો, શાંતિયદ્રજી પણ ત્યાં આવ્યા, બન્ને ધર્મ સબંધી વાતો કરે છે, તેટલામા અકસ્માત બાદશાહી નોખત વાગવા લાગી, આશ્ચર્ય પામ્યો નોકરોને પુછ્યું મારી આગા વગર ૧૨ ગાઉમા નોખત વાગી શકે નહિ, તપાસો ! તપાસનાસ તપાસ કરી કહેવા લાગ્યા હે સાધિપ ! તમારા પિતા હુમાયુ મોટા લશ્કરની સાથે તમને મળવા આવે ૩ કહેનાની સાથે અકબરને આલિગત આપીને હુમાયુ ઉસો રહ્યો અકબર બાદશાહના લશ્કરીએને મેવા મીઠાઈની બરેલી ચાહીની યાગો આપી, બાદશાહને સિંહાસન આપ્યું અને આવ્યો તેવો હુમાયુ તો ગયો બાદશાહ વિચારે છે, ઈદ્રજી નથી મને અને નોકરને આપેલ મેવા મીઠાઈ એમને એમ છે માટે શાંતિયદ્રજીએ જ અમરકાર કર્યો છે પછી નમસ્કાર કરી શુરૂ સ્તુતિ કરી

એક વખત અટકદેશના રાજાને જીતવા સૈન્ય લઈ દીલ્હીથી નિકળ્યા, તે વખતે એક દિવસમા બત્રીશગાઉ દૂર પડાવ કર્યો બાદશાહે સાથે આવનારની નામાવલી મળાવીને તપામી, તેમા વાચક શાંતિયદ્રજીનું નામ સાબળી વિચાર્યું, બુલ્લમ થયો વાહુન, ભેડા વગરના એમને તો મોટી અડચણ થઈ હશે તેમને બાહાવવા માટે ખુદ પોતાના સેવકોને જ મોકલ્યા તમોને બાદશાહ યાદ કરે છે, માટે પધારો તે વખતે શાંતિયદ્રજીને પગે સોજા આવેલા છે, કાયલીમા કાચુક પાણીથી લુગડાનો છેઠો બીંજાવી છાતી પર મેલેવો છે, બે શિષ્ય વૈયાવચ્ચ કરી રહ્યા છે, આ દશા જોઈ સેવકો પાછા ગયા રાજાને જણાવ્યું બાદશાહે પાલખી મોકલી ત્યારે ઉપાધ્યાયજીએ એક લાકડાની વળી મળાવીને તે ઉપર બેઠા, બે ચેલા પાવખી ખલા ઉપર લઈ ચાલ્યા, શાહે તેને આમ આવતા જોઈ વિચાર્યું અહો શુરૂવચનના કેવા ભક્ત છે, ધન્ય છે, ભાગ્યશાલી છે, મારી પાસેથી એમને શું મલવાનું છે ? અહો

રહીમે બાદશાહ પોતે આવ્યો ચરણકમલને આખથી ફરસ્યા અને કહ્યું કે હે સ્વામી ! આજથી મારા માટે તમારે લાખ પ્રયાણ ન કરવું, ધીમે ધીમે પાછળ જરૂર પધારો બાદશાહે રાજધાનીને ઘેરો ઘાટ્યાને બાર વરસ થયા પણ કિલ્લો હાથ આવતો નથી મ્હેમ્મેદ બાદશાહને કહે છે, મુસલમાનોને દયા ખટકે તેઓએ વરાળ કાઢી તમે હુમ્મ્યા કાફરની સોજત કરો છો તેથી કિલ્લો તાબે થવાનો નથી તે વાત બાદશાહે ઉપાધ્યાયજીને કહી શાન્તિચંદ્રજીએ કહ્યું કે જે દિવસે કિલ્લો લેવા ઈચ્છા થાય તે દિવસે કહેજો, જોકે પણ સીપાઈ ભેડે ન ભેડંજો આપણે બે-એક માત્ર જવું શત્રુના મુલકમા બાર વરસના ઘેરામા એકલા રાખને જવું, કયો ભરોસો ? શાન્તિચંદ્રજીના કહેવાથી નગરની અંદર કે બહાર કોઈએ કોઈને મારવો નહીં, હીંસાનો નિષેધ કયો પ્રભાતે બન્ને કિલ્લા પાસે આવ્યા, બધા બાંડીયાભાઈ કહેવા લાગ્યા કે હુમ્મ્યા શાન્તિચંદ્ર શત્રુના હાથમા અકબરને આપી દેશે આવી ટીકા કરી રહ્યા છે વાચક શાન્તિચંદ્રજીએ એક કુકથી આખી ખાંધ પુરી દીધી, ખીલ કૂકે શત્રુનું સંન્ય સ્તભિત કર્યું ત્રીજી કૂકે નગરના દરવાજા ફેડી નાખ્યા અકબરે આશ્ચર્યપૂર્વક પોતાની આંખ પ્રવર્તાવી,

હવે અકબર કહે છે હે પૂજ્ય ! મારી ઉપર મહેરબાની કરી કંઈ હુકમ કરો ! વાચકે જીજ્ઞાસાએ હિંદુને ભરવાનો હતો, તેમા ૧૪ કરોડની જેની આવક હતી તે બધ કરાવી અકબર ૧૧ શેર ચકલાની જીભ રોજ ખાય છે તે બધ કરાવી, શત્રુજયનો મોંઘો કર હતો તે છોડાવ્યો આપણે યાત્રા મફત નથી કરતા, મુડકુ દંડજો છોડે જે લોકો ભત્રા કરે ને જે રૂપીયા પણ બરી ન બાય તે આજુદજી કલ્યાણજીની પેઢીનો દેવાદાર તીર્થનું ખર્ચ કયાથી ચાલે છે, તેમા હું આપુ, આવું વિચારતા નથી 'લાણું લે લાજો ન ભરે તે રાડીરાડ' તેમ લાભ છે ને ફરજ ન બલવે તે રાડીરાડ નીર્ધને અગે વહીવટ કરના નોકર ચાક-

રમા ખરચ થતા હશે તેનો લાભ લેવો, અને લાગો નથી દેવો, રાડીરાડા પણ છોકરા માટે ખર્ચ છે આ માટે વિચાર સરખો પણ ફેટલા ગામવાળાએ કર્યો નથી, ૬૦ હજારના ૪૦ કરી આવવા હતા ને ? જે રજવાડામા સિદ્ધાચળ નથી, તે રજવાડા નિભાવ કરે છે કે નહિ ? તમારે આટલા વરમ માત્રા બધ રહી તે જમાવટ હજુ થઈ નથી, દુષ્કાળના મરડીના વરસોમા હતી, તે જમાવટ અચારે નથી બે વરસ વધારે બધ રહ્યું હતું તો શું થતે ? સરવાઈ કરવામા ભૂન્યા છે આપણામા આજસથી મરવાઈ ન થઈ જે સિદ્ધાચળ અંગે એક મોનૈયો લે ત્યારે માત્રા ચઢવા હેતા, તે કર છાડાવ્યો ॥ મહીનાનો અમારી પડહો પ્રવર્તાવ્યો મૂળ અધિકાર છ મહીનાનો અમારી પડહો વજડાવ્યો તે છે બાદશાહનો જન્મ મહિનો સર્વે ગિનાર, ૧૨ દિવસ પશુસણના, સકાન્તિ તિથિઓ, નવરાત્રનો મહિનો, સર્વે ઇંદ મીહીરના દીવસો, તેમ છ મહીનાના અમારી હુકમો શુરૂ પામે લાવી બેટ કર્યા ધર્મની વૃદ્ધિ માટે અનેક પ્રકારની શાસનની ઉન્નતિ પર્યુષણની અટ્ટાઈ વખતે પૂર્વે કહેલા પ્રકારે પ્રમાણે છે શ્રાવકો તમારે કરવી જોઈએ. જે સૌભાગ્ય લક્ષ્મીની ઇચ્છા હોય તો પર્યુષણના કર્તવ્ય કરવામા તત્પર રહેયો.

સ્થાપનાણ

પચપચમેષ્ઠમહામન્ત્ર

નમો અરિહતાણ, નમો સિદ્ધાણ, નમો આયરિ ધાણ, નમો,
ઉવત્તજાયાણ, નમો લોએ સંવમાહુણ, એસો પચનમુક્કારો,
મંવપાવપ્પણાસહો, મ ગલાણ ચ સંવેમિ, પદમ હવર્ધ મ ગલ ॥

પ ચિંદિય સવરણો, તડ નવવિહુળ ભવેરગુત્તિધરો,
ચઈવિંઠ કસાય મુક્કો, ઇંઅઝટ્ટારમ ગુણેદિ સ જુત્તો ।
પચમહંવચજુત્તો, પચવિહુયારપાવણુસમથ્યો,
પચસમિજો નિજુત્તો છત્તીસગુણો શુરૂ મન્ત્ર ॥૧॥

વિ. સ. ૧૯૯૨ પ્ર. ભાદ્ર. વદિ ૧૪ સોમ ભાનનગર (સૌરાષ્ટ્ર)
卐 પર્યુષણ અષ્ટાક્ષિકા વ્યાખ્યાન 卐

દ્વિતીય દિવસ

સઘાર્ચાદિસુકૃત્યાનિ પ્રતિવર્ષં વિવેકિના ।

યથાવિધિ વિધેયાનિ ઇકાદર્શમિતાનિ વૈ ॥ ૧ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાન વિજયલક્ષ્મીસૂરીશ્વરજી મહારાજ
 અવ્યપ્રાણીઓના ઉપકાર માટે ધર્મોપદેશ કરતા થકા પ્રથમ
 જારત્તોનું સ્વરૂપ જણાવ્યું તેમા ચારે શિક્ષાવ્રત ધારણ કરના-
 રાઓએ આ પર્વની આરાધના બરોબર કરવી જોઈએ તે જણાવ્યું
 વાર્ષિક પર્વ માટે હિતશિક્ષા

જેમ ॥ અઠાઈ આરાધનીય જણાવી છે તેમ પર્વો પણ
 આરાધવા જોઈએ પર્વોમા કયા કાર્યો કરવા કે જેથી આરાધના
 થઈ ગણાય ? પર્વ છે પર્વ છે એવો ભાવ કરવાથી પર્વની
 આરાધના થતી નથી તે માટે અમુક ધર્મકાર્યો કરવાના છે
 જેઓ છ અઠાઈના પર્વો આરાધે છે તે આરાધન કરનારાઓએ
 જેમ ઓળીનું અને પશુસણનું કાર્ય કરી બતાવ્યું, તેમ વાર્ષિક
 પર્વના કાર્યો પણ ધર્મિયોએ કરવા જોઈએ સવચ્છરીપર્વ
 એટલે વાર્ષિકપર્વ તે દિવસે પડિલ્લમણું કરી આવ્યા તેથી વાર્ષિક
 કાર્ય પુરૂ થયું છે એમ ન બાણુ પાધડી ને બોતાણા-પાલવમા
 ફરક કેટલો ? આગળ પાછળ પલ્લો હોય તો પાધડી, ને બોતાણું,
 ન હોય તો ? બોતાણું પર એકલો છુટો પલ્લો ન ન ખાય પાધડી
 સાથે જોડાએલો પલ્લો શોભે, બોતાણું વગર એકલો પલ્લો ન
 શોભે, જોડે પાધડીનું બોતાણું જોઈએ તેમ સવચ્છરી પડિલ્લમણું
 કરવા સાથે બીજા કાર્યો પણ કરવા જોઈએ કાર્યો કેટલા ને કયા
 કયા તે તો જણાવો ! સઘપૂજા વિગેરે અગ્રીયાર કૃત્યો કયારે
 કરવા ? જીવન એ કાર્ય નથી, જીવન અને કાર્ય જુદા જુદા છે,
 આ વિષય શ્રાદ્ધવિધિમા છે તીર્થોદ્ધાર અને તીર્થયાત્રાદિ જણાવ્યા
 તે જુદા ॥ દરેક વર્ષે કરવાના કાર્યો, એ આપણી પાસે ખાતા

છે તે ખાતાઓમાં ક્રિયા રૂપી રકમ પડી કે નહિ? દરેક વર્ષે સઘપૂજા વિગેરે શુભ કાર્યો કરવા ભેંધજો.

યથાવિધિ ધર્મકાર્યો એ તો ભવરોગી માટે રસાયણ છે

- સત્જનો સત્જનતા બતાવે, સાધુઓ સાધુતા બતાવે સૂર્ય અજવાળું ક્યાં છતાં દેખે કેણું? આખ ઉપાડી રાખે તે ધર્મિષ્ઠોએ ધર્મ બતાવ્યો, છતાં આદરે કેણું? વિવેકરૂપી આખ હોય તે શાસ્ત્રકારે કહેલો ધર્મ આદરે સઘપૂજા વિગેરે કાર્ય કરવા કબુલ થાય યથાવિધિ ધર્મના કાર્યો એ તો ભવરોગી માટે રસાયણ છે. ભયકર રોગો રસાયણ વગર જતા નથી, તો પછી કર્મનો અનાદિકાળનો ભયકર રોગ ધર્મ રસાયણ વગર કેવી રીતે જાય? ન જાય, જેમ રસાયણ ભયકર રોગો મટાડે છે તેમ ધર્મ રસાયણ કર્મનો અનાદિકાળનો ભયકર રોગ મટાડનાર અપૂર્વ રસાયણ છે. ભયકર રોગવાળો ચરીથી હરે નહિ રસાયણ લેવું ને ચરી પાળવી તે ફરજ છે ધર્મ રસાયણ લઈએ તો તેની ચરી બરોબર પાળવી ભેંધજો યથાવિધિ કરવું તે ચરી છે જેમ હરિદ્રના મનોરથો ફળે નહિ તેમ ધર્મધન વિનાના મનોરથ ફળે નહીં વિવેકીઓએ જણાવેલ વિધિ પર આદર કરવો. સઘપૂજા વિગેરે અગિઆર કાર્યો વિવેકીઓએ હરેક વર્ષે કરવા ભેંધજો, વર્ષ ચાલે તેટલી કાયરીઓ રાખો છો તેમાં અગિઆર પાના વધુ રાખો તેમાં કંઈ રકમ આ અગિઆર કાર્યોના ખાતામાં જમે પડી છે, તે વર્ષનો સરવાળો શુઓ. કોઈ પ્રશ્ન કરે કે અગિઆર સુકૃત્યોમાં સઘપૂજા કહી શીખા દુત્યો કહ્યા નથી ભાખ્યશાળી! પૂર્વસૂરિએ કહેલી ગાથામાં અગિઆર દુત્યો જણાવ્યા છે આ અમારી દૃષ્ટિનાથી અગિઆર કાર્યો નથી કહેના.

પાવરિસ સઘચળ માહમ્મિમમત્તિ સહય જત્તતિગ ।

જિણગિહિન્હવણ જિણવણલુહ્દી મહપૂજ ધમ્મજાગરિમા ॥

સુઅપૂમા ડજ્જવણ તહેવ તિત્થસ્સ પમાવણા સોહિ । (ધાન્નવિ
૫ ૧૬૧) અગિઆર દુત્યો સામાન્ય નામથી બતાવી, પછી

વિસ્તારથી જણાવાશે, દરેક વર્ષે ૧૧ કાર્યો કરવાના છે

(૧) મઘનુ પૂજન વારવાર, મઘનુ પૂજન સામળી થકા થાય છે, દેવગુરુનુ પૂજન વ્યાજળી પણ સઘનુ પૂજન કયાથી કાઢયુ ? 'નમો ઋષિહતાણ' 'નમો મિત્રાણ'થી દેવપૂજન હોય 'નમો આચરિયાણ' વિગેરેથી ગુરૂપૂજન હોય' પણ આ સઘનુ પૂજન કયાથી કાઢયુ ? 'નમો તિથ્યસ્ત' એ પદ જોનામા અભણુ નથી તો પછી સઘની પૂજા કયાથી લાભ્યા ? આવો સવાલ કયાથી થાય છે તીર્થમા ચતુર્વિધ સઘ આવી ગયો દેવપૂજા ગુરૂપૂજા તથા સઘની પૂજામા ફરક છે દેવની પૂજામા દેવને રાગ ઉત્પન્ન ન થાય કારણ કે તેમા વીતરાગપણુ છે રાગ વિનાના હોવાથી તેમને કર્મબંધ નહિ થવાનો ગુરૂને સરાગપણુ હોવાથી કર્મબંધ થાય સમવસરણમા એક જોજન સુધી નકામા કાંકરા ધાસ કે લાકડુ હોય તે બધું વાચરાથી ઘસડાઈ દૂર જાય, સમવ સરણ માટે કહો વાયુની વિરાધનામા શી બાકી રહી ? એવો વાયરો વાય છે, કે ધાસ કાકરો ટકે નહીં એવી જ રીતે એક જોજનના ભાગમા વરસાદ પડે છે અપકાયના એક બિન્દુમા અસ ખ્યાત જીવ છે, તો આખા જોજનમા કેટલા જીવ હોય ? દેવજ તીર્થ કરો માટે કરેલુ સમવસરણુ છે, તેમા તીર્થ કરો કેમ જોને ? દેવતાની એ કરણી છે તીર્થ કર તેમા બેસે શું કરવા ? વિરાધનાથી તૈયાર થએલા સમવસરણુમા બેસે, આ તેમની રીતિ ગણાય ? દેવતાએ જે વર્ચુ તે પર બેસવાથી સદી થઈ ગઈ, નહિતર તીર્થ કરે બેસવું ન હોત ? તીર્થ કર વીતરાગ હોવાથી તેમને નિમિત્તે થએલી સ્વરૂપક્રિસા હોય તો તેમને કર્મબંધન નહિ ગુરૂ માટે મકાન કર્યું હોય તો ગુરૂથી ન રહેવાય કારણ કે તેઓ સરાગી છે

(૨) શ્રાવક શ્રાવિકાની બાકિત

શ્રાવક શ્રાવિકા સઘ તરીકે પૂજ્ય છે, છતાં દેવગુરૂ માફક શ્રાવક શ્રાવિકાની પૂજા ન થાય કારણ કે તેમા ફરક છે

જગતમા રિવાજને અંગે કેટલીક વખત કાર્યો થાય છે, આદર ઉલ્લાસ થતો નથી શ્રીમતો કેટલીકવાર જમણ કરી દે છે, બાકી ભક્તિ નહિ તેવું સમ્પૂર્ણના કાર્યમા ન થાય આ માટે સાધ-
મિકવાત્સલ્ય-ભક્તિ કહી છે તમારે ધર્મની પ્રાપ્તિ હજી કરવી
છે આ માટે એક જ રસ્તો છે ધર્મીઓની ભક્તિ-રાગ-મહુમાન
અને હિતબુદ્ધિ આ તમને ધર્મ પમાડનાર છે દેવગુરુને માનો
તે પણ ધર્મને અંગે માનો છો આપણે મોક્ષમાર્ગના મુમાદર
છીએ સધ નીકલ્યો ત્યારથી આખાય માર્ગમા મધ તરીકે
ગણાય છે અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિ થયો ત્યારથી મોક્ષનો યાત્રિક
થયો છે દેવ મોક્ષે પહોચી ગયા ગુરુ વચમા છે, દેશવિગતિ શ્રાવક
મોક્ષ તરફ પ્રયાણ કરતો, સમ્યક્ત્વની પ્રયાણની ઇચ્છાવાળા છે
માટે સાધમિકની ભક્તિ કહી છે સાધમિક ભક્તિ કરવાથી ભવિષ્યના
શુભો પ્રાપ્ત કરવાનો રસ્તો નક્કી થયો છે

(૩) યાત્રાવિક (૪) સ્નાત્રપૂજા

કયા શુભો મેળવવા તે નક્કી કરવાનું સ્થાન તીર્થયાત્રામા
છે યાત્રાઓ ત્રણ કહી છે કેટલીક વખત રૂઢિમા હોવાથી યાત્રા
કરવા નય છે સેકઠો-હજારો રૂપીઆ યાત્રામા ખરચે છે, અને
પોતાના ગામના દેરાની દરકાર નથી કરતા, માટે જિનેશ્વરના
ચૈત્યોમા સ્નાત્રપૂજાઓ થવી જોઈએ આથી 'જિણગિદિજ્ઞવણ'
ચોથું કાર્ય કહ્યું

(૫) દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ

'જિણવણવુહટી' જિનેશ્વર મહારાજનું ધન વધારવું સસરો
છોકરાની વહુને વહુ કહે છે, આથી તેને તેની સાથે પરણેલી
ગણવી? દેવદ્રવ્યને જિનદ્રવ્ય કહેવાથી જિનેશ્વરનું દ્રવ્ય આવે
સખધ કલ્પ-સમણ વહુ કહેવા જેવો અર્થ કહે છે, દુનિયા-
દારીના શબ્દોમા દષ્ટિ ગણવી પડે છે, તો પછી અહીં દષ્ટિ
કેમ મીઠાઈ નય છે? જગતનું ધન વ્યવહારમા માલિકીનું
ગણાય છે, અહીં જિનેશ્વરની માલિકીનું દ્રવ્ય નથી પછી-દેવદ્રવ્ય

ને જિનદ્રવ્ય શાથી કહેવાય? જિનેશ્વરની ભક્તિમા ઉપયોગ આવે છે તે માટે નિયમિત ચર્ચેલું 'દ્રવ્ય' તે દેવદ્રવ્ય

દેવદ્રવ્યના છુટાડે પ્રત્યે હિતચિંતા.

દેવદ્રવ્ય ખાનારે ભક્તિ છુટાવી જિનેશ્વર મહારાજની ભક્તિ છુટાવવાનું કાર્ય દેવદ્રવ્ય છુટાવનારો કરે ■

દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ મહિરોમા ઓચ્છવ મહોચ્છવ તે બધું ઉપયોગમા છે કે નહિ? છે દેવદ્રવ્ય અનુપયોગી છે જ નહિ દેવદ્રવ્ય ભક્તિ માટે પુરેપુરું ઉપયોગી છે લોકો પયોગી-અમાજઉપયોગી જોલવાવાળા તેની ખુશ પાડવાવાળાઓ છે પૈસાના રામ જેટલોય પૈસો ધરાવે છે કે નહિ? કે હરિદ્ર ગેખરા છે? જે દેવદ્રવ્ય તરફ હાથ લગાવનારા છે તેજ તમારી સરથા તરફ હાથ લગાવે છે કેળવાએલા કેળવણીની કદર કરના નથી અને બીજા કેળવાએલાને કહેવા આવે છે, જે જે વડીલો બેરિસ્ટરો સોલિનિસ્ટરો થયા તેઓ શું કરે છે તેઓને તો એક કાંકરીએ બે પખી મારવા છે, દેવદ્રવ્ય ખસેડી ધર્મીઓને ધર્મ કરતા મધ કરવા છે, તમારા ધાર્મિકખર્ચનો સંકેત કરી કેળવણીમા આપે. અશિક્ષીતોના નાણાએ મરથા ચલાવવી ■ અને કેળવાયેલાએ પોને કંઈ આપવું નથી આ તો કેવળ પ્રાદાણના આશીર્વાદ જેવું છે મતમુખભાઈ કહેના હુતા કે એક પ્રાદાણને મણુ લોટ સહાતિમા મરથો છે, તેને એક પ્રાદાણે જગલમાથા આવી આશીર્વાદ આપ્યો પેલો ચેર લોટ તે પ્રાદાણને આપતો નથી કહો! પ્રાદાણના આશીર્વાદમા પ્રાદાણને કદર નથી પોનાને કદર કરની નથી, અને બીજાને કદર કરવા કહે છે કેળવાએલા જોગ આપના તૈયાર થાય તો જ કેળવણીની કદર થઈ ગણાય વડીલ સોલિનિસ્ટરોને સજ્જક આવક છે વેપારીઓને ભાવોની ઉંચા નીચી થાય ત્યારે આવક છે કેળવણીવાળાને કેળવણીનો રસ નથી, માત્ર ધર્મીઓને ધૂનવા માટે કેળવણીનો સજ્જક આગળ કરાય છે ત્રોશ વરસ થયા છતાં ચમચાર ન થયા ધર્મીને ધક્કા મારી,

દેવધુરને ધક્કા મારી કેળવણીમાં વધારવા છે બાયડી છોકરાના ઘળીના ઉતારી આપ ! તેણે અહીં નથી કહેતા.

જિનેશ્વરપ્રભુની ભક્તિ માટે જે દ્રવ્ય એકદુ યયુ છે તે વધારવાનું છે આજકાલ દેરાસરોના ત્રસ્ત્રીઓ શાખારી શામા ગણે ! એકલા ધન ભેગુ કરવામાં, એકલા ધન ઉપર ધ્યાન ન રાખી ભક્તિ વસ્તુ ખર્ચ બહાર જાય તે ન પાસવે.

(૬-૭) મહાપૂર્વ 'ધમ્મજાગરિયા' મોટા ઓમછવે અને પૂજાઓ વાંધે કદૃશ્ય તરીકે કરવા ભેઈએ, કેટલીક વખત બાહ્ય દેખાવ તરીકે પૂજાઓ પણ ચર્ચે જાય, તે માટે રાત્રિભાગરણ સમ્યક્ત્વ કૌમુદીમાં જણાવેલ સાતે શ્રીઓ માથે રાત્રિભાગરણ કરે છે, તેમાં તેને ધર્મ કેમ પ્રાપ્ત થયો ? ધર્મના સ્વસ્કાર કેમ દ્રઢ થયા તે વિચારો, 'સ્વસ્કારની દ્રઢતા થાય તે ધર્મભાગરણ' તેનો આધાર શ્રુતજ્ઞાન છે.

(૮) 'સુમપૂર્વ' શ્રુતપૂજા એટલે શ્રુતજ્ઞાનની પૂજા કરવી, શ્રુતજ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી, શ્રુતજ્ઞાનનું રક્ષણ કરવું.

(૯) 'ઉદ્ઘાટન' શ્રુતની પૂજામાં, જે જે તપસ્યાઓ કરી હોય તેનું ઉદ્ઘાટન કરવું ભેઈએ, માટે અહીં સામાન્યથી ઉજમણા કહીએ છીએ. તે વાર્ષિક કૃત્ય છે જેને ધર્મનું તત્ત્વ ધ્યાનમાં ન આવે, તેને ધુમાડો લાગે જેઓને ધર્મનું આરાધન કરવું છે, લોકોમાં ધર્મના સ્વસ્કાર નાખવા છે, તપસ્યા દ્વારા જ્ઞાનાદિકની આરાધનામાં ભેઈવા છે, તેવાઓ માટે ઉજમણા એ વાર્ષિકકૃત્ય છે ઉજમણાનું પર્યવસન અભિમાનમાં ન આવતા શાસનની ઉન્નતિમાં આવવું ભેઈએ.

(૧૦) 'તિલવ્યમાવળા' તીર્થ પ્રભાષનાનું ક્ષેય રાખે, શાસન ઉન્નતિ દેખીને જેઓ ધર્મ ન સમજતા હોય તેવાઓ પણ ધર્મ પામનારા થાય, આ ધર્મ સારો છે આટલું માત્ર અન્યના મનમાં આવે તો જગતરે ધર્મ પ્રાપ્ત કરનારા થાય શાસનોત્તરિની અનુમોદનાદ્વારા એ જુજાનુસંગી જીવને ધર્મ પ્રાપ્ત કરાવે.

■ ધર્મની પ્રશસા દ્વારાએ લગાતરમા ધર્મ પ્રાપ્ત કરવાના રસ્તા બનાવી દે છે

(૨૧) 'સાદિ' આટલા કૃત્યો છતાં આત્મા શુદ્ધ કરવો જોઈએ એડુતે જમીન સાફ કરી સર્ખી હોય તો પછી જ્યારે વરસાદ સારો વરસે ત્યારે તેનું સાફ જમીનનું ફળ લે આત્મા એ જમીન-ધર્મ વાવવાની જગ્યા, તે ધર્મ વાવવાની ભૂમિ સ્વચ્છ ક્યારે રહે / એડુતો નકામું ખડ, આખરા, ઘાસ પ્રથમથી જ ઉખેડી નાખે, નહોતર સારી ખેતીને પાણી ન મળે, અને ખડ પાણી પી જાય, તેમ ધર્મશાધન કરનારે પોતાના પરિણામમા અયોગ્ય પદાર્થો રહેલા હોય તે પ્રથમ ખસેડવા જોઈએ, આ ખસેડવાનું કૃત્ય તે પ્રાયશ્ચિત્ત-આસોયણ-શુદ્ધિ કહેવાય છે

અગિઆરે કૃત્યોનું વિવેચન—

દરેક વધે એકેકવાર-એક જ વખત, આવું જોલનારે ધ્યાન રાખવું કે અહીં જન્મ્યથી એક વાર, જોછામા જોછી એક વાર અતુવિધશ્રીસ ધની પૂજા કહી છે હવે અહીં શુભવાન પુરૂષો છે તેનું પૂજન અને પૂજનની રીત બતાવે છે સાધુ સાધવીનું પૂજન, નિર્દોષ આહાર-પુસ્તક-કબલ વિગેરે તથા ઔષધ વગેરે આપવું, અને શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓનું શક્તિપ્રમાણે પૂજન કરવું જોઈએ દુનિયાદારીમા લાલા લાખ તો સવા લાખ 'લીટી લેજો લહરકો' અને ધર્મની વાતમાં શક્તિ નથી એમ જોતાય છે, ધર્મની વાત છે ત્યાં શક્તિ ઉડી ગઈ આજકાલનાઓને ધર્મના સ્થાનકો શક્તિ રહિત જાસે, અને દુનિયાના કાર્યોમા શક્તિ આવી જાય છે શક્તિને જોળ્યા સિવાય બક્તિ કરવી, અતકરણના ઉદ્ધાસ પૂર્વક સાધર્મિક ભાઈજેનને પહેરામણી કરવી

શ્રાવક સઘના દરેક શ્રાવકોને માયાથી પત્ર સુધીનો તમામ ચહેરવેશ પામડી, અગરખુ ધોતીયુ, બધું આપે, તેમ શ્રાવિકાને પત્ર પહેતાવે તે પહેરામણી પોતાને ઘેર 'આમત્રણ' કરી કંદે

તેનુ નામ મધપૂજા તે સઘપૂજા ત્રણ પ્રકારે છે ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ અને જઘન્ય મધપૂજા, આ ત્રણે પ્રકારની પૂજા સર્વ આદરથી કરવી સુરતમા માડવામુદ્દર આવે છે, ત્યારે તો જેટલા આવે છે તેટલાને બેસવાને ખુરશી આપે છે, બધા સ્વજનોને બોલાવી ખુરશી પર બેસાડી પહેરામણી આપે છે અન્યારે આ દૃષ્ટાત શાથી અપાય છે? તમે સાધર્મિક ભાઈને આદર પૂર્વક બોલાવો, સઘના જમણમા ગોર નોતરા દેવા જાય છે, ધરના લભમા ધરના બેરાઓ જાતે પીકળી નોતરા આપે છે, તેમ મર્વાદરથી નોતરા આપો, મહેરબાની કરી પધારણે તે આવે ત્યારે ફરકને બેસવાના જુદા આસન આપી મુરખી તરીકે બેસાડો. વિસર્જનમા પણ આદર મહુ બોલાવી મઘને પહેરામણી આપો. તે ઉત્કૃષ્ટ મધપૂજા સુતરની કોકડી છેવટે આપે તો તે જઘન્ય પૂજા થઈ અને બાકીની બધી મધ્યમપૂજા ગણાય જગતમા અતરાયકર્મ સર્વના સરખા તુટેલા નથી હોતા, અહિ દ્વાર બધ નથી તે માટે રસ્તો બતાવે છે જે બહુ ખરચ ન કરી શકે, અધિક ન ખરચી શકે તેઓ શુદ્ધમહારાજને મુકુપતિ પણ વહોરાવે, અને બેચાર શ્રાવક શ્રાવિકાને મોપારી આપીને પણ પ્રતિવર્ષે ભક્તિથી સઘપૂજાનુ કાર્ય સાચવે છુએ. રાટલો ખાલી વખતે જો આપવાની ટેવ પડી હશે તો તે દુધપાકના કડાયા આપશે. ટેવ નથી પડી તેને શક્તિ હશે છતા પણ આપવા તરફ લક્ષ્ય નહિ જાય તેમા નિર્ધન હોય એણે આપેલુ-દીધેલુ સામાન્ય દાન મહારાજ આપનાર થાય છે કેટલીક વખત ગોળ નાખેલો લોટ ગળ્યો લાગે છે ગોળ નાખે તેટલુ ગળ્યુ થાય લોટની ઢેરી પણ ગળી લાગે છે તેમ પુણિઓ આવક થોડુ દાન દેતો હતો, છતા શાસ્ત્રકાર તેનુ દાન વખાણુ છે

મયતૌ નિયમ, શર્તૌ સહન, ચૌવને વને ।

દારિદ્ર્યે દાનમપ્યન્ય, મહાલામાય જાયતે ॥ ૧ ॥

સ પત્તિ ઋષિ-સમૃષ્ઠિ હોય તેવા વખતમા પૌષધ પડિક્ક-મણ્ણાનો નિયમ મહાકૃષ્ણ દેનાર થાય છે શક્તિ હોય ને સહન કરવું ઘણું ઠીન છે અસામર્થ્ય હોય તો બધા સહન કરે પણ તે દબાણ છે શક્તિમા સહન કરીએ તો સહન કર્યું ગણાય વૃદ્ધાઅવસ્થા હોય ત્યારે, શક્તિ ન હોય ત્યારે, સ પત્તિ ન હોય ત્યારે નિયમ કરે સહન કરે, તે કરના યૌવન અવસ્થા વગેરે હોય ત્યારે મત વધુ ફલ આપે છે જગર દારૂનો છાક હોય, જીવાની એટલે સવાશેર દારૂની ઢેફ તેવા વખતે ધર્મ-મત-નિયમ સુઝવા તે ભાગ્યશાળીને મુઝે છે કેટલાક એવા હોય કે પોતાનામા હરિદ્રતા હોય છતાં પણ અદ્ય દાન આપે છે તેઓ મહાન કૃષ્ણ પામે છે, પાત્ર ઠોડીના કુત્રમા કુમારપાળને ૧૮ દેશનુ રાજ્ય મળ્યું હરિદ્રતામા શાલિભદ્રને ખીરના દાનથી દેવતાઈ ૯૯ પેટીઓ હરદોજ મળે છે હરિદ્રસમયમા દીધેલું દાન મોટા લાભ માટે થાય છે તેમજ જ છેવટે મુકુપત્તિ વહોરાવવી અગર જે ત્રણ સોપારી અપાય તો પણ ઓછું વળદાયી નથી

હવે સાધર્મિકભક્તિ માટે કહે છે એ ઠ આસન પર બેસાડી વચ્ચે વગેરે પહેરામણીમા આપે એટલું જ નહિ, 'આર્પિત-મમ્માના સ્વધન-યથેનાપ્યુદ્ધરણ' પણ આપ્તિમા હુમી ગએલા હોય તેવા સાધર્મિકાને બચાવી લે, આપત્તિ વખત જીવ રહેલ ભાઈઓ પણ સાથે ઉભા રહે છે, ભાર્ગવસમજી દુખમા સન્માય કરે છે અનતા ભવચક્રમા ભમતા જે ભાઈઓ થાય છે તેના કરતા સાધર્મિકભાઈઓ જે અનતાભવોમા નથી મડ્યા, તેવાને અગે સકોચમા આવીએ તો ખરેખર હૃદયમા સાધર્મિકભક્તિ વસી નથી છતી મિલકતે પણ કેટલીક વખત આપત્તિમાં આવવાનું થાય છે, એના ધનથી એની આખરૂ વચમા પડીને રાખી શકાય છે આવું જો ન હોય તો પોતાનું ધન ખરચીને પણ તેનો ઉદ્ધાર કરવો જોઈએ કારણ ? મનુષ્યે ધ્યાનમા રાખવું કે આ જન્મ દાવમા મેલ્યો છે, જવાનો તો છે જ, જતા જતા જન્મનું કૃષ્ણ મેળની દ્યો તો ગયો ન ગણવો, પણ સફળ ગણવો

કયુ કળ મેળવવું ? જમીન પામે છે, છતાં ચોમાસામાં જેની
કરે તો કળ મેળવે, ન કરે તો ચોમાસાનો વગમાદ નકામો થાય

ન કય દોણુદ્ધરણ, ન કય સાહમ્મિઆણ વચ્છત્ત ।

હિમયમિ ત્રીયણ્ણો ત ધારિણો હારિણો જમ્મો ॥ ૧ ૬

તેમા દીન દુ ખી સાધર્મિઓનો ઉધ્ધાર કરે તો જન્મ
સફળ ! સાધર્મિકનુ વાતસહ્ય ભકિત પ્રીતિથી કરે તો જન્મ
સફળ ! હૃદય વિષે વીતરાગ પ્રભુ ધારણ કર્યા તો જન્મ સફળ
નહીતર જન્મ હારી ગયો

સાધર્મિક ખેતેભું પૂજન

‘વડાણી વહુએ દીકરો જણ્યો’ વહુ માયે ચહે દેવ કે
આવિકાના માન સન્માન કરશુ તો માયે ચઢ્યે તમે દે જન્મ
મીઠા અને મરણ હશે કેમ ? જે ધર્મિ તરીકે અસ્થિ રહે તે
તો આવક માફક આવિકામા ન્યૂનાધિકતાવગરનુ વસ્તુ કંઈ
માર્ગે પ્રવર્તેલી આવિકા છે, તેમા ધર્મની કિંમત કંઈ નથી, એ
કાવનાઓનો આખવાનો ધર્મ છે વધારે બોલે, વધારે દે અને
જરૂર વગરના ખાઈ ભય, માટે આખવાના ધર્મો ન બેઠે, જે
બાઈઓ પવિત્ર વર્તાવવાળી સામાયિકાદિ કરે છે તે સ્વર્ગ
તરીકે પૂજાય છે, મધી સધવા હોય કે વિધવા હોય તે જન્મ
આવિકા ક્ષેત્ર તરીકે સર્વ સરખી આરાધના કરવા લાગે છે

સ્ત્રીઓના અવાભાવિક દોષો

શિષ્ય પુછે છે કે હું સ્વામી ! સ્ત્રીઓ દેવના દુટ બનની
કહી છે તે માટે શાસ્ત્રમા પણ આ પ્રમાણે કહેવું છે

અનૃત સાહસ માયા મૂર્ક્ષત્વમનિરાનય ।

અશૌચ નિર્દયત્વ ચ સ્ત્રીણાં દોષા મનાત્રતા ॥

અસત્ય, સાહસ, માયા, કેપટ, મૂર્ખપણુ અ
અશૌચપણુ ને નિર્દય ! સ્ત્રીઓના સ્વાભાવિક દોષ

પ્રથમ તો જીકું ડગલેને પગલે જીકું, સાચાનુ સ્થાન નહિ સાસરે બાથ ત્યાં સાસુ સસરાથી છાની રમત રમે, ત્યારથી જીકું, તે છતાં તેનું પણ ઔષધ થાય, જે વિચાર, દિ હોય તો સાકુમ, ધૃષ્ટતા, ધિકાર્થ, શરમનુ તો નામ નહિ લાજ કાઢે નાક વીધેલું દાત રંગેલા હોવાથી શરમ જ નહિ, અને કપટનુ સ્થાન આ છતાંયે જે બળવા-ગળવાનો ધધો હોય તો તો ઠેકાણ આવે, પણ નવરી ધધ કે એકઠી થાય ને આખા ગામની કુધવી કહે 'ત્યાર મળે ચોટલા તો આખા ગામના ભાગે ચોટલા' બળવા ગળવાનું ન સૂઝે શીઝોને મૂર્ખાપણું જ ગમે છે આ બધું છતાં ઉદારના ગુણ હોય તોય સાડું મનુષ્યોના સમાગમથી શિખામણ મળે પણ ઉદારના હોય તો ને? અતિલેખતા જીકું, ધીકાર્થ, કપટ, મૂર્ખાપણું તે સાથે અત્યંત લેખ આ બધું છતાં દાનન પવિત્ર હોય તો સૂઝે કે આત્માનું શું થશે? પવિત્ર દાનત હોય તો બધા દુર્ગુણ કાઢી શકે એ બધું છતાં દયાળુતા હોય તો બધા અવગુણો નાશ પામે, નિર્દયના આઠ આનાના પાપડ બગ ડતા હોય અને ઉપર લીવ ફૂગ લાગેલી દેખે, તો લુછી સાફ કરી પાપડ થોડે, આ રીતે પણ તેનું નિર્દયપણું છે એ તો કવિ કહ્યા કરે, એવું આ નથી અત્ર સુક્રમાલિકા (ઉપ૦ પ્રા૦ વ્યા૦ ૬૩) સૂરિકા તા (ઉ૦ પ્રા૦ વ્યા૦ ૫૩) કપિલા અભયા નુપુરપટિતા (ઉ૦ વ્યા૦ ૧૦૩) નાગથી (ઉ૦ પ્રા૦ વ્યા૦ ૧૪૬) પ્રમુખના દૃષ્ટાતો-વૃષ્ટાતો શ્રોતાએ સ્વયં સમજી લેવા આગમમા પણ શીઝોની નિર્મલ કહી છે

‘અણતાઓ વાઘરાસીઓ, જયાં ઉદયમાગયા ।

તયા દલિયત્તળ પલ્લ સમ્મં જાણાદિ મોયમા ! ॥ ૧ ॥

અનતી પાપરાશીઓ એકઠી થાય છે ત્યારે શીપણું ઉદ-યમા આવે છે આ વાત ગૌતમસ્વામીજીને મહાવીર મહારાજ જણાવે છે, શાસનો રાજા આર્યા (ઉ૦ પ્રા૦ વ્યા૦ ૨૭૬) આદિના

દષ્ટાતો છે, આ બધું ક્યેન શિષ્યનું જી બધી જગોએ સ્ત્રીઓની નિંદા જી માટે તેની ભક્તિ-દાન-સન્માન કરવું તે વ્યાજબી થી રીને ગણાય? પાત્રતા બેધજે ને? આમ શિષ્યે શ્રાવિષ્ઠને ઉડાવરા પ્રશ્ન કર્યો.

સ્ત્રીઓના દાસદોષભવનું મત્તપ્રધાન.

ગુરુમહારાજ ઉત્તરમાં જણાવે છે કે આ વાક્યો ખોટાજ છે એમ નહિ, ભલે ખરા છે પણ બધી સ્ત્રીઓ આવી હોય તેમ જ કદી થકે છે? એક પુત્રીના ગુનાએ તેની નાનને કે તેના મામને ક્ષાત્રીએ ન દેવાય એક બાઈ આવી હોય તેથી આખી જાતિ દૂષિત ન ગણાય એવો કોઈ એકાન નિયમ નથી કે સ્ત્રીઓ જ આવી દોષવાળી છે, પુરુષોમાં અદ્વૈતાદિગુણપુત્રી, અખખાઈ શોકોડ (પુખ્તમાત્રા પાનું ૫૮) જેવા, વિનયરત્ન, પાલક, અને મહાદૂર આશયવાળા, નાસ્તિક દેવગુરુને હગવાવાળાના દષ્ટાન્તો ઘણાએ દેખાય છે.

પુનર્વિવાહ માટે સ્ત્રીઓએ એક પણ હરાવ નથી ક્યો, આવા હરાવ કરવા કોણ નંધાગ ધાય છે? ઉદ્ધનો, ઉદ્ધનોને સ્ત્રીઓની પવિત્રતાના નાશ કરવો છે ગીયલ તોડવા માટે ધર્મનો નાશ કરવા માટે ઉમા યજ્ઞેવા મુધારકવર્ગે આ તૂન ચવાનુ છે ધર્મની હેલણા કરનાના લોકો ધર્મની હેલણા કરે જી છાપામાં પોતે પ્રકાશિત કરે કે કહાય કોઈ સ્ત્રી તેની હોય ખરી પણ તેનું પ્રમાણ કેટલું?

સ્ત્રીઓમાં ગુણની અધિકતા

કેટલીક સ્ત્રીઓ ગુણવત્તી એવી હોય છે કે તે ગુણો પુરુષોમાં પણ નથી હોતા, મુવમા (ઉ પ્ર વ્યા ૩૬) રેવતી-(વ્યા ૨) કલાવતી (વ્યા ૬૮) મહનરેખા વિગેરે શ્રાવિકાઓની થી તીર્થનાથે પણ અનેકવાર યશસ્વ કયી છે, માટે તે શ્રાવિકા આવક નમાન જ છે માતા, જ્ઞેન બર્ધ છે ભાઈ! પુત્રી સીમાન છે તો કાદી મેલ! કોઈ કાદી મેલતુ નથી, પણ સાતૃપ્રેમ રાખે છે, મોટી શ્રાવિકાનું

માતા માફક, સરખી વયનીને બેન તરીકેની ઉપમા કહી છે અને નાની હોય તો પોતાની પુત્રી માફક દેખો, આથી તેઓનું વાતસલ્ય કરવું, બહિષ્કાર મત્કાર સન્માન કરવા તે ચોક્કસ જ છે મોઢો ગયા તે જીવેમા સ્ત્રીલિંગમા વધારે ગયેલા કે પુલ્લિંગે વધારે ગયેલા ? બગનાનના ૭૦૦ કેવલિ પુરુષો તો ૧૪૦૦ કેવલિ સાધવીઓ, શ્રાવિકાઓ બમણી ત્રણ ગણી છે અત્યારે પણ દાન શીયલ તપ ભાવમા ચારે પ્રકારના ધર્મમા સ્ત્રીઓ પુરુષો કરતા અધિક છે બધું પ્રકારની યાત્રા

હવે હરેક વર્ષે જઘન્યથી એક યાત્રા કરવી જોઈએ, ત્રણ પ્રકારની યાત્રા છે 'અષ્ટાહનિકામિધામેજા, રણયાત્રામધાપરં દુતીયા તીર્થયાત્રા ચેત્યાદુયાત્રા ત્રિધા ચુધા' (દ્યા પૃ ૧૩૬) એક અઠાઈ મહોત્સવ, બીજી રથયાત્રા અને ત્રીજી તીર્થયાત્રા બધી અઠાઈમા ચૈત્યપૂજા મહોત્સવ કરવાના છે રથયાત્રા કુમાર-પાળ મહારાજે આવી રીતે કરી છે 'ચત્ર મહિનામા સુદિ આઠમને દિવસે ચોથા પહોઠે મહાવિભૂતિથી રથ નિકળ્યો, નગરના લોકો હર્ષપૂર્વક એકઠા થઈ રહ્યા છે મ ગલિકે જય જય શબ્દો જેમા થઈ રહ્યા છે, સોગળ જિજ્ઞાસુરહા' સોનાનો જિનેશ્વર મહારાજનો રથ જાણે ચાલતો મેરુપર્વત હોય તેવો ઉંચો, મોટો હડવાળો ધ્વજ તેમજ આમરની શ્રેણીથી ચોભતો દેહીપ્રમાન રથ નીકળે છે પાર્શ્વનાથપ્રભુની પ્રતિમાજીને પ્રણામ વિલેપન કરી મહાજન મહા-ઠાઠથી પ્રભુને રથમા સ્થાપન કરે છે વાજાત્રના શબ્દોથી આકાશ ભરી દીધું છે જીવાન સ્ત્રીઓ નાચી રહી છે પ્રધાનમંત્રી જોડે છે સોનાનો રથ રાજાના મહેલ તરફ જાય જી મહારાજા કુમારપાળ પણ પ્રતિમાને ચીનદેશના વસ્ત્ર અને મોનાના ઘરેણાથી પોતે પૂજન કરે છે અને અનેક પ્રકારના નાટકો કરે છે આવી રીતે રાત્રિ પુરી કરી રાજાના દરબારનું સિંહદ્વાર છે ત્યા આગળ મમીયાણામા રથ સ્થાપન કરે છે, ત્યા પ્રભાતે કુમારપાળરાજા ચતુર્વિધ સઘ સમક્ષ પોતે આરતી ઉતારે છે પછી આખા નગરમા રથ ફરે

છે, હાથીઓ રથે બેઠેલા છે સ્થાને સ્થાને સમીયાણા ખડા કરેલા છે દરેક પોળવાળા ઝોત્તણ મહોત્સવ કરે છે

તીર્થયાત્રામાં યતુજ્ય ગિરનારજી વગેરે તીર્થો, તીર્થ કરના જન્મ, દીક્ષા, કેવલ મોક્ષ, વિહાર થવા હોય તે ભૂમી પણ તીર્થ છે, ઘણા ભવ્યજીવોને દર્શન શુદ્ધિ સાથે શુભ ભાવ કરાવનારી એ ભૂમીઓ છે તેથી જ સાર સમુદ્રથી તારનાર જી માટે તીર્થ કહેવાય છે, તે પવિત્ર ભૂમિની સમ્યક્વાદિની શુદ્ધિ માટે યાત્રા કરવી.

આ શ્રી સિદ્ધમેનસૂરિજીએ પ્રતિબોધ કરેલા વિક્રમરાજના શત્રુજય સંઘમાં મોનાના ૧૬૯ ચૈત્યો, ૫૦૦ હાથીદાતના, તથા ચંદનના મહિરો હતા તથા શ્રી સિદ્ધસેનજિવાકરસૂરિજી વિગેરે ૫૦૦૦-પાયકુબાર તો આચાર્યો હતા ચૌદ મુગટબદ્ધરાજા, મીતોર લાખ શ્રાવકના કુટુંબો, એક કરોડ હથ લાખ નવ હજાર ગાડા, અઠાર લાખ ઘોડા ૭૬૦૦ હાથી, એમ જિંટને પેઠીયા પણ બાંધ્યા

સ્નાત્રમહોત્સવ (૬)

અવશ્ય કરના ચોખ્ખ વાર્ષિકકૃત્યમાં સ્નાત્રમહોત્સવ ચોથું કૃત્ય છે, વાર્ષિક કૃત્યનો અર્થ વર્ષમાં એકવાર નહિ હેતા જણાવનામાં આવેલ અગીઆરે કૃત્યો સમસ્ત વર્ષો દરમ્યાન કરવા ચોખ્ખ છે, પરંતુ શક્તિના અભાવે વર્ષમાં એક વાર તો કરવા જ નેહંએ, દેરાસરમાં મોટો સ્નાત્રમહોત્સવ કાયમ કરવો નેહંએ, પ્રતિવર્ષે જઘન્યથી એકવાર જરૂર કરવો નેહંએ સાધુ પેઘડ શાહે છપ્પન ઘડી સુવર્ણની બોલી બોલીને ઇન્દ્રમાળ પહેરી હતી

દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ (૫)

દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ માટે દર વર્ષે જઘન્યથી પણ માળા પહેરવાનું કૃત્ય જરૂરી છે કેટલાકને આ વાત ગમતી નથી. આથી બોલે છે કે ભગવાનને વર્ગી આ શું? હુ પુછુ છુ કે શોભા વિનાના દેરાસરોમાં ભાવના કેવી રહેશે? દેવદ્રવ્ય વિના શોભા યાય? આખાએ સમ્રાટ પરિણામની વૃદ્ધિ કરનાર દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ છે,

આથી તે અત્યંત આવશ્યક કર્તવ્ય તરીકે છે, ઇન્દ્રમાળા કે ખીજી માળાની ઉછામણીથી દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ.

શ્રીરવતાચલજી ઉપર સ્વેતાગ્ગર અને દિગ્ગગ્ગરનો મધ બેગો થયો હતો, તીર્થ અંગે વિવાદ થયો. તે વખતે વૃધોએ કહ્યું કે બોલી બોલો ? તેમા જે વધે તેનું આ તીર્થ નિર્ણય પણ બોલીના આધારે થયો, બોલીનો સ્વાજ કેવો તે વખતે પણ પ્રબલ હતો, તે અત્ર વિચારો ! આ સમયે સાધુ પેથકશાહે ૫૬ ઘડી સુવર્ણ બોલી ઇન્દ્રમાળા પહેરી, ઘડી સોનું એટલે દશ ચેર સોનું તે સમયે તેઓએ ચાર ઘડી સોનું તો ચાચકોને આપ્યું હતું.

એક વાત ખ્યાલમા ગળજો કે પહેલા દેવદ્રવ્યની બોલી બોલતા, તેના નાણા તુરં જ આપી દેતા, એકમા પણ નાણા મૂકાય તેની સાથે તુરં વ્યાજ શરૂ થાય છે પેથકશાહ છપ્પન ઘડી સોનું બોલ્યા અને માળ પણ પહેરી સોનું આપવા જોઈએ તે માટે તુરં ઉટડી-સાદણી દોડાવી, એ સોનું આવે નહિ, દેવાય નહિ ત્યાં સુધી અત્ર પાણી લેવા નહિ, આવે મ કષ્ટ કર્યો હતો, આથી છકુ થયો ખીજે દિવસે ત્યારે બેઘડી દિવસ બાકી રહ્યો ત્યારે સોનું આવ્યું, સૂર્યાસ્તની છેલ્લી બેઘડી પાણી પીનાય નહિ રાજ્યના મંત્રી હતા, કહો કેવી શ્રદ્ધા ! આ બધાઓના નામો શાસ્ત્રના પાને ખોટા નથી થકયા શાસ્ત્રનો વિધિ છે કે બિાવણુ તે તરત ચુકવી દેવું આ માટે નામે ચઢાવણુ પડે, નોકર રાખવા પડે ઉપરાણીએ કરવી પડે છે તે રીત વ્યાજખી નથી, તુરં તે નાણું ન આપે તો વ્યાજબક્ષણનો દોષ લાગે તે સમજો ! બોલાય છે કે પડતી કેમ આવી ? પણ તમારાથી દરેક કાર્યોમા પુણ્ય પાપનો વિચાર કેટલો કરાય છે તે વિચારાતુ નથી.

મહાપૂજા (૧)

મહાપૂજા દર વર્ષે વિસ્તારપૂર્વક જિનાલયોમા બજાવવી શરૂ થાય છે (૨)

તીર્થદર્શન વખતે, કથાણકોના દિવસોએ, ગુરૂ નિર્વાણાદિના

પ્રસંગોએ વીતગગ દેવના ગુણગાન કરવા નૃત્ય કરવા વગેરેથી રાત્રિભંગરણુ કરવું, ભક્તિ માટે રાત્રિભંગરણુ કરવાનું છે

શુભપૂજા (૮)

થુન એટલે આગમાદિજ્ઞાનના પુસ્તકોનો ઉપ્ધાર કરવો. સાધુ ભગવતોને બધાવરા માટે પુસ્તકો આપવા, આગમ પૂજા દરરોજ કરવી જોઈએ શક્તિના અભાવે દરમામે દરવર્ષે યથાશક્તિ જરૂર ભક્તિ કરવી તથા જુના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો લખાવવા, ઉદ્ધાર કરવો

ઉદ્યાપન (૯)

ઉદ્યાપન એટલે ઉજમણું જેમ કેડ કળચ વગરનું બાકુ લાભે તેમ ઉદ્યાપન વગરનું તપ બાકુ સમજવું ઉજમણું, એ તપગુણને દીપાવન રહે, વીશસ્થાનક, શ્રીમિદ્ધચક્રની આરાધનાને અંગે, એકાદગ્રી, પચમી રોડિણી વિગેરેના તપોને અંગે, જ્ઞાન-દર્શન ચારિત્ર વિગેરેના વિવિધ પ્રકારના તપોને અંગે દર વર્ષે જન્મન્યથી એક એક ઉજમણું વિધિપૂર્વક કરવું જોઈએ અને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અંગે તથા સાધનિક અંગે સરખા ભાગે વસ્તુઓ મૂકવી બધા શ્રાવકો ધર્મના રસિયા હોય તો એક દિવસ પણ એવો ન હોય કે જે દિવસે ધર્મ પ્રભાવક કાર્ય થતું ન હોય આજે તો હયા જુદી છે, 'ભાસ્વે નીયામણે' 'સવત્સરીના પાગલુ ને મૂંઝા ઉપાશ્રયના બારણા બાગ્યશાળીઓ કન્યાજાના દરવાજા તો રૂંધેલા ખુલ્લાજ હોય

શુભપ્રવેશ મહોત્સવ (૧૦)

તીર્થ પ્રભાવના એ સ્થાવરતીર્થની પ્રભાવના છે, સ્થાવર-તીર્થની પ્રભાવનાની જેમ જ જગમ તીર્થની પ્રભાવના કરવી જોઈએ, વર્ષમા એકવાર જન્મન્યથી તો આ કાર્ય અવરથ કરવું જોઈએ શુક્રમહારાજ એ જગમ તીર્થ છે શુક્રમહારાજનો પ્રવેશ મહોત્સવ પણ તીર્થ પ્રભાવનાનું કારણ છે માટે શુક્રમહારાજનો પ્રવેશ ઉત્સવ ધખાજ આડગમરણી કરવો જોઈએ, ઔપપાતિકસૂત્રમા (સૂત્ર ૩૦થી ૩૩મા) પ્રવેશમહોત્સવ અંગે કૌશિકરાજનો અધિધાર આવે છે પ્રદેશીરાજ એ ઉદાયનરાજ એ, દશર્ણુભદ્રરાજ

વીર પરમાત્માનો પ્રવેશ મહોત્સવ અપૂર્વ આડમ્બર પૂર્વક કરાવ્યો છે, પ્રદેશીરાજ્યો કેશીગણધરને પ્રવેશ મહોત્સવ કરાવ્યો હતો.

દશાર્ણભદ્ર રાજ્યો 'કોઈએ વદન ન કર્યું હોય તેવું વદન, કડું' એવી ભાવના કરી, આખા નગરમાં દાડી પીટાવી, આખા નગરને શણગારવામાં જરાયે કમીના રાખી નહીં સવારે હાથી પર બેસી મોટા આડમ્બરથી ભગવાનને વદન કરવા જાય છે અને વિચારે છે કે, આજે મારો જન્મ સફળ ! આજે મહારી ઋષિસિંધિ કર્મના ક્ષય માટે વપરાણી વરરાજા જાય, ત્યાં સુધી કર્મબંધનની વાતો થાય અને કર્મ બાધતો જાય, જ્યારે ભગવાનને વદન કરવા જાય, ત્યાં કર્મબંધનોને તોડતો તોડતો જાય, સાધુ મહાત્માનો વરઘોડો-સામેયું હોય તેમાં આટલી બધી ભક્તિ શાની? સાધુ મહાત્માઓ કેવા ત્યાગી છે, ભાવિકો મહાત્માઓના દર્શન કરે, અઠાહા ! ધન્ય છે ! આ બધામાં કાર્ય શું થાય ? કર્મબંધનોને તોડવાનું અને પુણ્યનું બધી પુણ્યનું કાર્ય થાય છે.

સૌધર્મઈન્દ્રને દશાર્ણભદ્રરાજાની ભક્તિ જોઈ વિચાર થયો કે, ભક્તિ તો આની શ્રેષ્ઠ છે, પણ સાથે ભક્તિનું અભિમાન થાય છે, આ ઠીક નથી સૌધર્મઈન્દ્રે ઋષિ વિકૃત્વી, તે જોઈ દશાર્ણભદ્રને થયું કે હું કયા અને આ કયા ? આની ઋદ્ધિ કયા અને મારી ઋદ્ધિ કયા ? અભિમાન ઉતરી ગયું, આ ત્રણલોકના નાથને મરતક ઝુકાવનાર મહારા કરતાં કઈક અધિક ભક્તો પડ્યા છે ભાવના લુપ્તી ન હતી પણ હૃદયની ભાવના હતી, દશાર્ણભદ્રે રાજમુગટ ઉતાર્યો અને દીક્ષા લીધી, અધિક ઋષિ બતવાવનાર સૌધર્મઈન્દ્રે વિચાર કર્યો, ઋષિથી તો હારાવ્યો. પણ મહારાધો આ થાય તેવું નથાં મારે હું હાર્યો આથી દશાર્ણભદ્રમુનીશ્વરને ઈન્દ્રમહારાજા કહેવા લાગ્યા કે હવે હું હાર્યો ને તમે છુલ્લા હું તો પુષ્કલનો સગી ને તમે તો આત્માના રગી ! આવા પ્રવેશ મહોત્સવો શાસનની ઉન્નતિ કરનારા છે, અનેક આત્માઓ તેની અનુમોદના કરવાથી બોધી ખીજને પમાડનારા હોવાથી તીર્થ કર પદની પ્રાપ્તિના કૃષ્ણને આપનારા બને છે.

આલોચના કૃત્ય (૧૧)

‘ગુરુયોગે જાત્રમ્યનોપિ પ્રતિવર્ત્ય આલાચના ગુરુમ્ય આદેયા
આ આત્માને જે પાપરૂપી કીચક લાગ્યો’ હોય તે કીચક ધોઈ
નાખવો જોઈએ, આ કીચક ધોવાનો-શુદ્ધ કરવાનો ઉપાય? કરેલા
પાપનું આલોચન-નિન્દન-ગર્હણ શુરૂપાસે કરવું, પાપની નિન્દા
કરવી અને શુરૂમહારાજ આલોચન-પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે તપાદિ
કરવું, વહિતામા પણ તમે હમેશા બોલો છો ‘માલોદ્ય નિંદિય
ગુરુસંગાસે’ પાપને ધોવાનો, પાપથી શુદ્ધ થવાનો ઉપાય આજ
છે, હાન વિગેરેથી પાપ ન ધોવાય આલોચનામા એક વાત
ખ્યાલમાં રાખવાની તે કઈ? બાલકની જેમ કપટરહિત આલોચના
કરવી તેમ કરે તો શુદ્ધિ થાય, આ માટે શ્રીકૃત્તરામ્યન સૂત્રમાં
કહ્યું છે કે-‘સૌહિ ઉગ્ઙ્ઙમૂમસ્મ’-સરલ આત્માની શુદ્ધિ થાય

લક્ષમણ સાધ્વીજીએ જે આલોચના કરી તે પોતાના પાપ
ધોવા માટે કરી હતી. આલોચના શુરૂ પાસે લેવી પરંતુ પાપ
ક્યાં પછી પાપની પ્રશસા ન કરવી પ્રશસા કરવામાં આવે તો
દેશમની ગાઠ પર મુકેલા તેલના ટીપાની જેમ નિકાશિત કર્મનો
બધ પડી જાય છે

ખધકમુનિ પૂર્વભવમાં કોઠાની (કોઠમકાની) છાલ ઉતારીને
પ્રશસા કરીને રાખ્યા, હું કેવો હોશિઆર! આથી નિકાશિત
કર્મ બાધ્યુ તેથી તેમને છેલ્લા ભવમાં આમડી ઉતારવાનો પ્રસંગ
પ્રાપ્ત થયો. શ્રેષ્ઠિકરાજાએ ગર્ભવાળી મૃગસીને બાણ વડે મારી
નાખી અને પ્રશમાં કરી કે કેવો બડાદુર કે એક બાણથી બે
જીવને માર્યા, આમાં નરકનો નિકાશિત બધ પડયો.

કોર્ટમાં ખુની લાય આપી છુટી જાય પણ અહીં ન છુટી
જવાય કર્મ ભોગવવું જ પડે માટે પાપની પ્રશસા ન કરવી,
કિન્તુ પાપની નિન્દા-ગર્હ કરીને તેનું શુરૂમહારાજ પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત
લઈ પાપને ધોઈ નાખી શુદ્ધ થવું

વિવેકી આવકોએ-મનધારીઓએ અટાઈએ અરાધવાની છે,
તેમાં પર્યુષણપર્વની અટાઈ પણ વિધિપૂર્વક આરાધવાની છે

પર્યુષણપર્વ એ વાર્ષિક પર્વ ॥

આઠમ ચૌદશ પાચમ વિગેરે તિથિઓ માસિક પર્વો છે, તે પર્વોની ગણના માસિક પર્વ તરીકેની ॥ ત્યારે પર્યુષણ પર્વની ગણના વાર્ષિકપર્વ તરીકે છે. વર્ષમાં એકજવાર થાય, અનેક વખત થાય તો તે વાર્ષિકપણામાંથી ઉડી જાય, જોખીનું પર્વ ઉપાસિક છે આથી જોખી વર્ષમાં એવાર આવે છે, પર્વનો છેલ્લો દિવસ ભા. સુદિ ૪ છે તે વાર્ષિકપર્વનો દિવસ છે, આથી તે દિવસનું નામ સવત્સરી છે તે દિવસના પ્રતિક્રમણને પણ સવત્સરી પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવ્યું છે. દુન્યવી વ્યવહારમાં પણ ખાના દેશવાનો દિવસ એક જ હોય છે ખાતા વારવાર ફેરવાય નહિ, દિવાળીએ જ ફેરવાય, અર્થાત્ કારતક સુદિ ૧ થી આમો વદિ ૦)) સુધીના ખાતા બીજા વર્ષના કા. સુ. ૧ મે ફરે, એવી રીતે અહીં પણ વાર્ષિક પર્વનો હિસાબ વર્ષમાં એકજવાર હોય, ગયા ભાદ્ર. સુ. ૦ પચમીથી ભા. સુ. ૪ના પ્રતિક્રમણ પર્યંત સુધીનો હિસાબ, સવત્સરી પ્રતિક્રમણનો અવસર વર્ષમાં એકજવાર હોય આખા વર્ષ દરમિયાન જ્ઞાનાચાર દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર તપાચાર અને વીર્યાચાર આ પાંચે આચારમાં જે કંઈ અતિચાર આદિ ગુન્ડાઓ કર્યા હોય તેમાં જે પ્રાયશ્ચિત્ત આવે તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત સવત્સરી પ્રતિક્રમણ પૂર્વે લેવાનું છે, માટે થોડાં એ શ્રુદ્ધિ (સોદ્ધિ) કરવાનો દિવસ છે જે આત્મા તે દિવસે શુદ્ધિ ન કરે તે શ્રીસદ્ગથી દૂર કરવા યોગ્ય છે, જૈનશાસનમાં આત્મશુદ્ધિ માટે વાર્ષિક પર્વ રૂપ આ એક જ દિવસ નિયત કરેલો છે સાધુનો તીક્ષ્ણ પર્યાય પણ જેટલા પર્યુષણપર્વ જાય તેટલા વર્ષનો નિર્મીયમાધ્યમાં ગણવાનું કહ્યું છે.

આ પ્રમાણે બીજા દિવસના વ્યાખ્યામાં ૧૧ કૃત્યોનું સ્વરૂપ જણાવ્યું તે સામળી સમજી જોયો તેનો આદર કરશે તે આત્મા આ ભવ પરભવ કલ્યાણ મંગલિક માળા પહેરી મોક્ષ મુખને વિષે બિરાજમાન થશે.

સ ૧૬૬૨૩૨ બાદ ૦)) ને મગજ લામનમ

卐 પર્યુપણા અષ્ટાદિકા વ્યાખ્યાન 卐

તૃતીય દિવસ

યે પોપગોપવાસેન તિષ્ઠન્તિ પરવાસર
અનિમ ઇવ રાજર્પિધન્યાસ્તે મૃદ્ધિણોપિ હિ ॥ ૧ ॥

પૌનાની આવગ્યતા

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રી વિજયલક્ષ્મીમૂરીશ્વરજી મહારાજ
લબ્ધ પ્રાણીઓના ઉપકાર માટે અષ્ટાદિકા સમ્બન્ધી તૃતીય-
દિનનુ વ્યાખ્યાન કરતા પહેલાં જે વ્યાખ્યાનોમા બાર વ્રતોનુ
સ્વરૂપ નિરૂપણ કર્યું, તેમા પાંચ અણુવ્રતોથી દુર્ગતિના બારણા
બંધ કરાયા, છતાં જે પાપો હજી આત્માની મક્કીનતા કરવા
વાળા બાકી રહ્યા હતા, તે નિવારવા તમાર છતાં સસારની
આસક્તિ ન છુટેલી હોવાથી સર્વથા મસાર ત્યાગ ન કરી શકે,
તેવાઓ સૂક્ષ્મપાપો છોડવા માટે જે પ્રયત્ન કરે તેનુ નામ ગુણવ્રત
સૂક્ષ્મપાપોથી પરેશ રહેવુ, મોટા અને મૂકમપાપોની પરેશ કરે.

ચેત્રથી પરિમાણ ૫૦૦ ગાઉથી બહાર ન જવું એમ પચ્ચખખાણ
કરે, એટલે ૫૦૦ ગાઉ બહારનુ પાપ છુટયુ પણ અંદરનુ પાપ રહ્યું,
અનર્થદંડ બંધ થયો પણ અર્થદંડ એમને એમ રહ્યો છે, સૂક્ષ્મ-
પાપોની પરેશ માટે ત્રણ ગુણવ્રતો લીધા છતાં તેમા સૂક્ષ્મપાપો
ન જ લાગે તેમ થઈ શકયુ નહિ મર્યાદિત કરેલા પાપો ઉપ
લોગમા 'ગુટા રાખેલા પાપો, અર્થદંડના પાપો હજી એમને
એમ રહે, તેનુ નિવારણ પણ વચમા વચમા કરતા રહેવુ જોઈએ
આ માટે શિક્ષાવ્રતમા સાવચેત્ર કાર્ય કરવુ કરાવવુ નહીં તેવી
વ્યવસ્થા શિક્ષાવ્રતોમા છે

સામાન્યથી શ્રાવક માનને એ ધ્યાનમા રહેવુ જોઈએ કે
ધરમા, કાયળીમા, ગણામા, કે દાટેલી મિલકતને તેઓ તત્ત્વરૂપ
ગણે છે આકસ્મિક જરૂર પડે તેવા વખતે કામ લાગે, આ

નથી ઉપજતું, વૃદ્ધિ નથી થતી, છતાં ખરી વખતે તે મિલકત કામ દેનારી ગણે છે. પહેલાના સમયમાં ટોપલે ઘર હતા ત્યારે ખરી મિલકત એ જ હતી, ગુજરાતમાં કાઠી લોકનો હુલ્લો આવે ત્યારે તેઓ ભાગી જાય, આવા વખતે એક જગાથી બીજી જગાએ જવું પડતું, નાશી જવું પડતું, આવા વખતે મિલકત કઈ? જે મિલકત પાસે હોય તે જ, ઘરેલું-સોનું-હીરા એજ મિલકત, ટોપલે ઘર જેવા વખતે જે મિલકત પાસે હોય તે જ ખરેખરી સ્વાધીન મિલકત ગણાય તેમ મનુષ્ય જિંદગી મેળવી તેમાં પાસે રહેવાવાળો વખત કયો? જે પરભવમાં આપણને જવાબ છે, સમયે સમીપમાં રહેવાવાળો વખત તેનું નામ પરભવ માટે સફળતા કરાવનારું જીવન.

મામાયિક પૌષધ વિનાનો વખત એ હુટાડની વૂટ જેવો છે.

તુગીયાનગરીના શ્રાવકો આયુષ્ય માપના, માજ પાત્ર સામાયિક કયા તો હસ ધડી સફળ ગણે, જિંદગીને અતે ધર્મ કરેલા સમયનો મરવાળો થાય જેટલા વરસ-દિવસ મહિના ધડીનો સરવાળો થયો, તેટલું જીવ્યું, ગણે, ખાકીનું જીવતર એણે ગયું ગણે.

એણે જાણ્યું તે સાડું ઘરેલું જાણ્યું ને ઉપર મોત પશુ થાય, જગલના બીલો. માર્યાં પછીજ લે મીધે મીધું ન લે તેમ સામાયિક પૌષધ વગરનો જન્મદોષ એણે શું નથી ગયો? ગયો છે તો પશુ ખીજી નુકશાન નહિ જેમ હુટાડ લૂટે ને મારે છે તેમ સામાયિક પૌષધ વગરનો વખત તે હુટાડની લૂ.

હુટાડની લૂ કેવી રીતે? તે વિનાના સમયમાં ધર્મ જાણાય, મનુષ્ય ભવ દારી જાણ્યું ને ઉલટા પાપો બધાય એ તુગીયા નગરીના શ્રાવકોના ધ્યાનમાં રહેતું હતું, તેથી સામાયિક પૌષધમાં રહેતા યકા જે કાળ જાણ્યું તેટલું જ જીવતર સફળ ગણતા, ખાકીનો નિષ્કળ નહીં પણ સસારના કડવા ફળો વધારનાર ગણતા, એ તો સસાર વધારનાર છે, આ મુદ્ધિ હિતિ, આથી સામાયિકાદિ શિક્ષાવનો કરવામાં આવતા હતા.

મારે મહિનાની છ એ અટાઈઓ આરાધવાવાળા થાય પહેલાં દિવસના વખાણુમા સામાન્યથી પર્યુવણુની અટાઈનુ સ્વરૂપ જણાવ્યું હવે બીજામા જે છએ અટાઈઓ આરાધે તે વર્ષનો સરવાળો કરતા ન ચુકવું વર્ષમા મારે શું શું કરવા લાયક કામો છે, તે ધ્યાનમા રાખી કયા કાર્યો થયા ને કયા ન થયા, તેનો સરવાળો કરવો તે માટે અગિઆર વાર્ષિક કૃત્યો બતાવના અગિઆરમાથી કયા થયા ને કયા બાકી રહ્યા તે તપાસી બાકી રહ્યા હોય તે કમી હોવા હોવાદેણાની મુદત ત્રણ વરસની હોય છે તેમ અગિ આર કૃત્યોની મુદત એક વરસની વાસ્તી ગળતરી અસલની નથી

જેઓ બારવ્રત ધારણ કરનારા અટાઈપર્વ આરાધનારા છે તેવાઓએ એકવાત ધ્યાનમા રાખવી જોઈએ ક્રીશ્ચિયન-મુસલમાન હિન્દુની રીતિ બહો ભો? અને તમારી રીતિ બહો છે? ક્રીશ્ચિ યનો રવિવારે ધ ધો બધ કરે છે, પરમેશ્વરે જગત કરના ક્રમ્તા રવિવારે વિસામો લીધો હતો તે બહુને તેઓ રવિવારની ગ્લ નાખે ॥ મુસલમાનો શુક્રવારે, હિન્દુઓ સોમવારે ગ્લ રાખે છે બાર મહિને તેઓને પર, ૫૪ દહાડા ગ્લના આવે છે તમારે રજાના કેટલા દહાડા છે? તમે કેટલા દહાડા રજા રાખો છો? તમે કયા વર્ષમા? તમે શામા? વર્ષમા જ નહિ, એ હોડોને વાર પર તરવ છે જે હોડો ઇતિહાસ અને જ્યોતિષ જણનારા છે, તેઓ કબુલ કરશે કે વારની ગણતરી અસલથી નથી. મહિના રૂતિયિ-વર્ષ આ જુના શીલાલેખમા છે વાસ્તી કદપના પાછળની છે તેની રજાઓ પાછળથી છે. નિયિની રજાવાળાઓની રજા દેખી પોતાને વારની રજા રાખવી પડી છે, આઠમ ચૌદશ એટલે દરેક પખવાડિયાની આઠમ ચૌદશ, તે પ્રમાણે મહિનાની બે આઠમ બે ચૌદશ તે તમારી તિથિઓ મુકરર હતી અતુપર્વામા જરૂર રીતપદ કરવો

‘ચતુષ્વર્ગ્ય’ ચારપર્વામા ઉપવાસ વિગેરે સસ

માટે કરવાના છે સાસાવિક વ્યાપાર બધા રોકી દેવા

નિધિની કદપનાથી પારની કદપના કરી આઠમ ચૌદશ એ નિબધ પારની સ્થિતિ માટે નિયમિત થએલી છે નિધિએ નિયમિત નથી તે માટે જણાવે છે કે જેઓ બારમત આરાધે, અઠ્યા આરાધે અગિઆઠ વૃત્તો કરે, તેણે પર્વદિવસે પૌષધ ન છોડવો જોનાર આઠમ ચૌદશ પૌષધ ન ઝોરાય

કેટલાક કુરમદ નથી એમ કહે છે અર્થાત્ હુએ હોય તે હોઠે આવે કુરસદ નથી એ ગ્રંથ હોઠે આવ્યો તે હુયામા હોય તે હોઠે આવ્યુ છે મનુષ્ય ઉઠા વિચાર ન કરે કે અગોપાગ ચુન છે, અર્થાત્ ઠડા પડયા છે શરીરમા તાવ નથી, ફક્ત શ્વાસ નથી ચાલતો, હાથીને અગે કહ્યુ ફક્ત શ્વાસ નથી ચાલતો એ કહ્યુ તેની કિંમત નહિ, ફક્ત શબ્દ લગાડવાથી શ્વાસની કિંમત થતી જતી નથી બોલવાથી વસ્તુની કિંમત થતી નથી પણ હુએ હતુ તે હોઠે આવ્યુ સગામા નજીકનુ સગુ હોય તે વધારા ખીમાર હોય તો ત્યાં જોવા જવાની વખતે કુરસદ નથી એમ કહે છે ખરા ? તે વખતે તમારા કાગળમા કુરસદ નથી એમ કેમ નથી આવતુ ? કુરમદ નથી એમ બોલીએ તો મૂર્ખા ગણા પડે, ત્યાં જ્યારે જરૂરી કામ છે ત્યારે વગર જરૂરી અધર્મનુ કામને ? આ કુરસદીયાનુ કામને ? દુનિયાદારીની ચીજ જરૂરી લાગે છે, અને ધર્મનુ કાર્ય તે કુરસદ મળે તો કરીએ

બેર રકમ લેવા આવ્યો હોય તે વખતે ગણામા નથી એમ બોલાય કે ? લેણુદાર આવે ત્યારે એમ ન બોલો, કે પણ લેણુદારને દેણુદાર એમ જવાબ ન દઈ શકે, કે ગણામા નથી, ગણામા ન હોય તો બહારથી લાવી સગવડ કરવી જોઈએ, નથી તેવો જવાબ ન દેવાય તો પછી ધર્મના કાર્યોમા કુરસદ નથી એ ગ્રંથ કેમ બોલાય છે ? કૂટકદીયો બાવો માગવા આવે તો ગજવામા નથી બોવાય, પણ લેણુદાર માગવા આવે ત્યાં ગણામા કે, ગુણમા નથી એમ ન બોલાય અહીં શા ઉપે કરે છે ? તમે ધર્મની કેટલી કિંમત કરી છે ? કુરસદ ખાતા જેટલો

કિમત ધર્મની ગળી છે, સામ્યશાળીઓ ! ધર્મ લટકસલામીય ચીજ નથી બહુમાનની ચીજ ધર્મ છે સલામ કરી તો એ ઠીક, ન કરી તો એ ઠીક તેવું ન થાય 'માટે અહીં કહેવું પડે છે કુરસદનો સવાલ ધર્મિષ્ઠના મોઢે ન હોય ! નિયમિત આઠમ ચૌદશના દિવસે પૌષધથી આરાધવા બેઠાંજો જાળવ વગરના કરી શકે, પણ જાળવવાળા શી રીતે કરી શકે ? પૌષધ અને ઉપવાસ કરી, પર્વ દિવસે રહેનારા જે હોય તે સામાન્ય નહિ. પૌષધ કરનારા સામ્યશાળીઓ છે

ઉદાયન રાજર્ષિએ કેવા વખતે પૌષધ કયો છે તે વિચારો ! યત્રુના ધરમા-જગલમા વસવું પડેલું છે, તેવા વખતે પણ પર્વનો પૌષધ ન હોયો સિધ સૌવીર દેશના ઉદાયન રાજા માળવામાં મપડાઈ રહ્યા છે, તે વખતે પણ પૌષધ હોડયો નથી તેઓને ધન્ય છે ગૃહસ્થ છે, માયા મમતામા ફસાએલા છે છતાં એ પૌષધ કર્યો છે

ઉંટના અઢારે વાકા છતાં ઉંટ મુસાફરીમા કામ લાગે છે, રજુમાં ઉંટ કિમતી છે અઢારે અઝ વાકા છે છતાં એક શુષ્ક જળર-જસ્ત છે, કે જેથી એ કિમતી ગણાય છે તેમ મસારી આરભા-દિકમા ખુચી જએલા છતાં તે ગૃહસ્થો સામ્યશાળી કે જે પર્વ દિવસે ઉદાયન રાજાની માફક જગલમા પણ પૌષધ કરે છે, તેઓ ગૃહસ્થ છતાં સામ્યશાળીઓ છે, તે કેણુ ? અને કઈ રીતિએ ધર્મ પામ્યા, કઈ રીતે પૌષધનો વખત આપ્યો તે જણાવે છે. શ્લોકમા સૂચવેલો સંબધ 'અતિમ રૂપ રાજર્ષિર્ધન્યાસ્તે વૃદ્ધિર્નોડપિ' કહી જણાવે છે સિધુ સૌવીર દેશમા વીતલયાદિક ૩૬૩ નગરના માલિક ઉદાયન ગજા છે, તેને કેશી નામનો શાણેજ છે અહીં તે વાત ચાલુમા બામ્બુ રાણી સંબધ આગળ કહીશુ

હવનસ્વામિની પ્રતિમાનો પ્રબંધ

હવતસ્વામિની પ્રતિમાની પૂજા કરનારી પ્રભાવતી રાણી કેવી રીતે યજ્ઞ, તે માટે હવતસ્વામિનો અધિકાર લે છે

કામાન્ધ મોનાર

ચંપાનગરીમા જન્મથી લપટી એવો કુમારનદી નામનો સોની રહે છે તે જે જે સારા રૂપવાળી કન્યાને જુએ છે, તેના પિતાને ૫૦૦ સુવર્ણ મહેરો આપી તેને પરણે છે આમ કરતા તેણે ૫૦૦ સ્ત્રીઓ એકઠી કરી છે આ બધી સ્ત્રીઓને એક યુભીયા મહેલમા રાખી છે આ સોનીને નાગિલ નામનો શાવક હોસ્ત છે

કોઈક વખતે પથશૈલનો માલિક વિદ્યુન્માત્રીદેવ દેવીઓ સાથે નદીશ્વરે જાત્રા કરવા બાંધે છે દેવ જે વિદ્યુન્માત્રી હતો તે માર્ગમા ચલી ગયો તે પછી હાસા ને પ્રહાસા નામની બે દેવીઓ આ મોનીને કામાન્ધ સમજાવ્યા આવી તે બંને દેવીને “જ્ઞાત્રાંયો નૈત્ર પશ્યન્તિ” તે દેવીને આલિંગન કરવાની બુદ્ધિવાળો સોની કહેવા લાગ્યો, કે તમે કોણ છો ? અહીં કેમ આવી છો ? તે કહેવા લાગી કે તમારે માટે ? સોની લપટ હતો, દેવાગના પોતા માટે આવેલી છે એમ જાણ્યું ત્યારે સોનીએ તેની પાસે પ્રાયતા કરી, તે વખતે હાસા-પ્રહાસા કહે છે કે તુ પથશૈલ દ્વીપે આવજે, ત્યાં આપણે સમાગમ થઈ તેમ કહી તે દેવીઓ તો ઉડી ગઈ હવે સોનીને તો બરેભાણે બુખ્યા જ રહેવાનું થયું લપટીને પાન કરીને તે તો આંસી ગઈ તેથી વિદ્યુન્માત્રી કથા થઈ, કેવી રીતે પથશૈલે જવું ! સોનીએ રાજાને સોનૈયા ભેટ આપી પડહો વગડાઓ કે જે કોઈ મને પથશૈલદ્વીપે લઈ જશે તેને એક કોડ સોનૈયા આપીશ ! એટલા માટે ‘પુત્ર સારો હોય તો ધન સચે કુપુત્ર હોય તો તે ધન ખર્ચે’, પાછળથી પુત્ર આફરનારો હોય તો લાજો સોનૈયા મેલી બાપ તો પણ બધા ધનને શુભાવવાનો

પથશૈલદ્વીપે પદોચવાનો પ્રયત્ન

એક ખુટ્ટો ખલાસી હતો તેણે ફરીયાદ મુસાફરી ઘણી કરી હતી, તેણે કોડ સોનૈયા પ્રથમ લેવાનું કળુલ કરી પડહો લીધો અને વહાણ તૈયાર કરી હાથ ધર્યા ઘણા લાજો આવી સોનીને કહે છે, કે

કુમારનદી ! દૂર પેલું શું દેખાય છે ? માત્રમ પટે છે ! ત્યારે
સોની કહે છે હા એક ઝાડ દેખાય છે ! જુઓ ત્યારે એ ઝાડ
છે, તે દરિયાના કાંઠે એક વડ છે વડનું ઝાડ પચસૌવદ્વીપના બેટના
મૂળમા છે તે વૃક્ષના નીચે જ્યારે વડાણ આવે ત્યારે વડાણ
છોડી વૃક્ષની ડાગ પકડી લેજે હાસા પ્રહાસા મગી નહિ ને
ઘરની સીઓ ગુમારી' જો ડાગીએ વગગીશ તો રાત્રે ભારડ પખી
આવશે તે તને પચસૌવદ્વીપે લઈ જશે, બોલી પ્રમાણે પચસૌવદ્વીપે
હું તને મૂકુ છું, કામાધોની દશા શી ? અધવચમાં મૂકે છે જો
સ જાગ ! ભારડ પક્ષી સુધં જાય ત્યારે તારૂં શરીર તેને શરીર
બાધજે સજ્જડ મુઠાથી તેનો પગ પકડજે સવારે તે ભારડ પખી
ઉડશે તે વખતે ત્યાં તને લઈ જશે ઘરનો નહીંને ઘાટનો નહીં
આ દશા થઈ, જો વડલે ન વગગશે તો જા વડાણ મોટા આવર્તના
વમજમા પડી ભાગી જશે ને તું મરી જઈશ, એ ડી બાઈ
સપડાયા હવે પચસૌવ હોય કે સાતસૌવ હોય પણ કુમારનદીને
તો એમ ફરજિયાત કરવું પડ્યું, વડાણવટીખાએ કહ્યા પ્રમાણે
કરના ભારડ પખીઓ તેને ત્યાં લઈ પણ ગયા હાસા પ્રહાસાને
દેખી કુમારનદીએ ભોત માટે તેની પામે માગણી કરી

નિયાળાનું ફળ

બન્ને દેવીએ સાફ કહ્યું મર્યા વગર માગવો ન મળે' આ
શરીરે હુમારી માથે સમાગમ ન થાય. શોખી પરખાવ્યું, રોકડું
પરખાવી દીધું ચિંતા સજગાવીને તેમા પ્રવેશ કર' તેમા પહેવાથી
વિચાર કર કે 'હાસા પ્રહાસાનો હું જતાર થઉં' તો પચસૌવનો
માલિક ધર્મશ, હવે સોનીએ ॥ કરવું ? ઘડના ગયા વનમા, તો
વનમા ઉઠી આજ' બન્નેથી સ્વડયો, પણ હાસા પ્રહાસાને ભર્તાર-
પણે ઉપજવવો હતો, તેથી તેના મૂળ ચયાગમમા મૂકી દીધો,
'સ્વપ્નુ ચાલ્યું જાય પણ સ્વપ્નાની સુરકી ન જાય એમ હાસા
પ્રહાસાએ અહીં મેલી દીધો. પણ હાસા પ્રહાસાનો ચટકો ન
ગયો, નિયાળું કરી જગી, ખરવા તૈયાર થયો કામાધોની દશા આ

તે વખતે નાગિલ શ્રાવક મિત્રે જાણ્યું, મિત્ર હોય તે કુટુંબ કામ ન આવે તે આવે વખતે કામ આવે હોસ્તે આ વાત જાણી, કુટુંબી જોએ અતે કટાંગી પડ ખાડમા કદી છોડી લીધી. પણ એનો હોસ્ત શ્રાવક છે, તેને જાવ દયા આવી મરે તો પણ મરણને મુધાર્થ આ મૂર્ખતાનુ મરણ લે છે, તે લાયક નથી મને શરમ લાગે છે, મને બીજા પુછ્યે ત્યારે મારે શું કહેવું? બાયડી માટે મિત્ર મર્યો તે મારાથી ગી રીતે સહેવાય? બીજાએ મને કપકા આપ્યે ઘણું નિવારણ કર્યું છતાં અધને સૂર્યોદય નકામો, કામાધને મિત્રનો ઉપદેશ કાર્ય કરનાર ન થયો, નિયામુ કરી અભિપાત કરી કુમારનદી મોનાર પચગલને માલિક થયો, એ તો બની મર્યો પણ મિત્રને વરાઅનુ સાધન થયું બીજાને ઘેર ચોગી થાય તો આપણે સાવચેત થઈએ છીએ કુમારનદીને ત્યાં ધાડ પડી ને સાવચેત નાગિલ શ્રાવક થયો. અહો આ કામની આ દશા! તેના પન્તમા રહેવું કામનુ નથી, વેરાગી થઈ લીધા લીધી, નાગિલ શ્રાવક બારમે દેવલોકે દેવતા થયો 'કુમારનદીની દુર્ગતિ અને નાગિલની મુગતિ થઈ' કોઈ વખત નદીશ્વરદ્રીપે દેવતાએ જાય છે, તે વખતે હામા પ્રહાસા વ્યતર દેવીએ દેવતાના હુકમથી આગળ આની પોતાના ભર્તાર વિદ્યુન્માલીને પડહો વગાડવાનું કહે છે, એકાદશી સારી લાગે છે, શીવરાત્રી ખરાબ લાગે, દેવતાપણુ મલી ગયું એટલે ન્યાલ થયો, પણ ઉપરી દેવતાનો તો શુભામ જ પડહો વગાડવાની વાત આવી તે ન પાલવે, હુ દોહી થઉં? અહકારથી તે વગાડતો નથી પણ દુધ્ધર્મને લીધે મળે દોહ લાગી ગયો હોહો એને 'હાસાપ્રહાસાના માદળીયા' કહે છે તે વખતે હાસાપ્રહાસાએ કહ્યું હે સ્વામી! આપણા મૂળને લાયક કાવ કરો તેમા શરમાવાનું નહિ, વિદ્યુન્માલી દેવતા હાસાપ્રહાસા સાથે ગાય છે, ને પોતે પડહો વગાડે છે દેવતાઓની આગળ ચાલે છે દેવદાકમાં બને મિત્રોનો મેળાપ

આ વખતે નાગિલ જે તેનો મિત્ર હતો તે બારમે દેવલોકે ઉપજેલો હતો, તે આ યાત્રામા આવેલો છે, તેણે અવધિજ્ઞાનથી

આ કોણ છે તે વિચાર્યું, ધમાલ યવાથી વિચાર કર્યો, અહો આ તો પહેલાં ભવનો મારો દોસ્ત સોની, ત્યાં આગળ આવી વિદ્યુન્માલીને કહ્યું તુ મને જોળખે છે ? હે તેજસ્વી ! તમને કોણ ન લાગે ? વીજળી આવે ત્યારે આખા મીંચાઈ જાય તેમ બારમા દેવલોકના દેવતાનું તેજ સહન ન થવાથી તને હું નથી જોળખનો તેમ કમ નાગિલે દેવતાનું રૂપ સહરી શ્રાવકપણાનું રૂપ કર્યું હે વ્યતર ! તુ રૂપદ અવધિનાનથી જો ! પહેલાં ભવે તુ અહીં મારો મિત્ર હતો, નહીં તારી હાસા પ્રાહ્મામાને પુત્ર ! મરીને અહીં ઉપજ્યો, પેલી જો કળૂલ કરે છે ભાઈસાહેબ કયા જાય ? તેને ત્યારે જાતિસ્મરણજ્ઞાનથી ખ્યાલ આવ્યો ત્યારે પૂવ-ભવનું સ્વરૂપ બતાવ્યું, જો મેં ધર્મ કર્યોતે નો પ્રતાપ આ, અને ધર્મ જળી મર્યો તેનો પ્રતાપ આ, જો માલગી તે વ્યતરદેવને પશ્ચાતાપ થયો શેર વેચી નાખ્યા પછી ભાવ વધે તો કેમ થાય ? તેમ વિદ્યુન્માલીને એવો વખત આવ્યો એક ભવમા આવ્યું આટલું મેળવ્યું ને હું નોકરદેવ થયો, મનુષ્યભવ હારી ગયો

બારમા દેવલોકના દેવતાએ કહ્યું, હજી ગયું નથી મિત્ર ? ગૃહસ્થપણામાં રહેવા વીરવિભૂની મૂર્તિ કરાવી પૂજન કર કાઢે રસગ ધ્યાને શ્રીમહાત્મા ચિત્રશાગામાં રહેલા છે, તેની મૂર્તિ ભરાવ ! આવતા ભવે તને તેનાથી મમ્યકૃત્વ થશે

જિનેશ્વરની મૂર્તિ મમ્યકૃત્વનું કારણ, વધારે હશે તો જ રાજ્યસંક્રાંતિના વખતે થોડી ગહેશે, લાખો કરોડો પ્રતિમા સપ્રતિરાજ્યે ભરાવી હતી, તેમાં અન્યારે નામની પ્રતિમાએ દેખાય છે એક રાજ સવા કોડ ભરાવે તેમાં ખડકવા ન લાગ્યા તેઓ પોતાને ન કરવું અને જીવનની નિંદા કરે છે આવો કામાધ મોની દેવતા, બાયડી માટે જળી જવાવાળો તેવાએ જિનેશ્વરની મૂર્તિ કરાવી, તે મમ્યકૃત્વ આપનાર થાય છે તે કમુવ કરી વિદ્યુન્માલી દેવે ક્ષત્રિયકુડમા આવી, વીર પરમાત્માને દેખી હિમવાન પર્વત પર જઈ બાવનાચઢન વાવીને વીંછ લગવાનની ઘરેણ્યાગાદાવાળી

મૂર્તિ ઠાતરી અને મૂર્તિ માટે સુખડની એક પેટી કરી, કપિલ કેવલી પામે પ્રતિમાજની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, ઉત્તરજયની નગરીમા મહાવીર વખતે કપિલકેવલીએ પ્રતિષ્ઠા કરી, નવા ઊંઘની પ્રતિષ્ઠા પણ કપિલ કેવલીએ કરી છે

મારવાડ મેવાડને અનાયે કહેનારાઓ વિચારે ! શાસ્ત્રકાર કહે છે કે કેવલી શુદ્ધ ત્યા વિચારના હતા, પેલા દેવે મૂર્તિને પેટીમા પવરાવી એક વહાણવટી જેને ધુમતા ધુમતા દરિયામા છ મહિના ધઈ ગયા પણ ઠેકાણું પડતુ નથી દેવતાએ તેને રૂખ્યે, લે આ પેટી, તુ પેટીના પ્રનાપે સહિસલામત પહોચી જશે વીતભય નગર જઈને તુ આમ ઉદ્યોષણા કરજે, જાનમાલ બન્નેનો બચાવ કરી તેના પર ઉપકાર થયો દેવ કહે છે કે વીતભયનગરમા જઈ આમ ઉદ્યોષણા કરવી કે આ પરમાત્માની મૂર્તિ છે જેને લેવી હોય તે લ્યો' એ પ્રતિમાના પ્રભાવથી વીતભયે પહોચ્યો, પ્રતિમા લઈ ગયો, ઉદ્યોષણા કરી પ્રાણજ-તાપસો-રાજા વિગેરે ધણા લોકો આવ્યા, પોતપોતાના ઇષ્ટદેવને ચાહ કરી પેટી ઉઘાડેછે, પણ પેટી ઉઘડતી નથી મધ્યાન્હ સમયે રાણીએ રાજાને બોલાવના દાસી મોકલી, ભોજન કરવા પધારો કહેવડાવ્યું, રાજાએ કહ્યું કે તને ખાવાપીવાનું સૂએ છે, આનો નિકાલ ન થાય તો ખસડું બ્યાજખી નથી પ્રભાવતી ત્યા આવી, પરિસ્થિતિ જાણી વિચાર્યું-પરમાત્મા શબ્દ બીજાને લાગુ પડતો નથી, આવીને કહે છ કે દેવાધિદેવ કેવળ અરિહુત મહારાજ છે પ્રજાદિ દેવાધિદેવ ન બની શકે અદનાદિકના છાટણા દઈ ને તે બોલે છે

પ્રાતિહાર્યાષ્કોપેત, પ્રાસ્તરાગાદિદૂષણ ।

દેયામે દર્શન દેવાધિદેવોઽદ્દેશિકાલચિત્ ॥૧॥

દેવાધિદેવ તરીકે સબોધી જનાનાની બાઈઓ પણ આટલું ધરમમા સમજે છે તમારી બાઈઓ શીતલાસાતમ વિગેરે મિથ્યાત્વી પર્યો કે મિથ્યાત્વનો ડર ન હોય ત્યા ધર્મના સરકાર કેવી રીતે થાય ? આઠ પ્રાતિહાર્ય સહિત, રાગાદિદોષો નાશ

કરનારા, ત્રણ કાળનું રૂપ ધરાવનાર, હે 'પરમાત્મા' ! મને હર્ષને આપો. આમ બધા જોડી કે તુરત પેદીમાંથી પોતાની મેળે મૂર્તિ બહાર આવી

વીરપ્રભુની મૂર્તિનું ત્રણે કાળ પ્રભાવતીદેવી પૂજન કરે છે, દેહલીક બાઈએ પૂજા કરતા શરમાય છે, શરમાવું ન જોઈએ ! રાજાની રાણી ત્રિકાલ પૂજા કરે છે તે વિચારો, કોઈ વખત દ્રવ્ય પૂજા કર્યા પછી રાણી ખુશ થએલી પ્રભુ આગળ નાટક કરે છે, અને રાજા વીણા વગાડે તે રાજાના દેખવામાં ઢાક વગરની પ્રભાવતી દેખાઈ તે દેખી હોસિત થએલા રાજાના હાથમાંથી વીણા પડી ગઈ આ દેખી હોસ પામેલી રાણીએ કહ્યું 'હિ સ્વામી ! વીણા કેમ પડી, સીના કઠાશકથી સાચી વાત કહી રાણીએ વિચાર્યું આ અનિદ્ર દેખાવાથી માફ આયુધ્ય ચોડુ જણાય છે, એક દિવસ નાન કરી, દેવપૂજને લાયક વસ્ત્ર ઠાસીદ્વારા મગાવે છે, વસ્ત્રો સફેત મગાવ્યા છે, પણ ભવિષ્યમાં વિદ્ય થવાનું છે તેથી વસ્ત્ર લાવ દેખાયા અયોગ્ય વસ્ત્રો દેખી કોપથી આરિસો ઠાસી પર ફેંક્યો, પછી સફેત વસ્ત્ર દેખ્યા

પાપનો નાશ કરનાર દીક્ષા

રાણી અફસોસ કરે છે, ધિક્કાર હો મને ! મત તૂટી ગયું આ ત્હારા પાપનો દાય કેમ થાય ? પાપનો નાશ તેજ પ્રમદ્ધ્યા વસ્ત્રો અવળા ગમે દેખાવાથી માફ આયુધ્ય ચોડુ છે ઉદાયન રાજાને પૂઠી પ્રભાવતી રાણી સાધુપણું લેવા તૈયાર થઈ છે રાજા કહે છે દેવત્ર પામે તો ત્હારે મને પ્રતિજ્ઞા કરવો સમજેલાને ધર્મની લાગણી છે રાણીનો જીવ ચારિત્ર પાળી સૌધર્મદેવલોકે દેવ થયો

વીરપ્રભુની પૂજા કુળડીદાસી કરે છે, પ્રભાવતી દેવલોકે ઉપજી, પણ વચનથી બધાએવ દેવતા વચનપાળવામાં વચનના બધનવાળા રહી શકે છે, પ્રભાવતીદેવને પોતાનું પ્રતિજ્ઞા કરવાનું; વચન યાદ આપું પ્રતિજ્ઞા કેમ કરવો ? કારણ કે-રાજા

બની ગયો છે આથી તાપસનું રૂપ કર્યું, જ્યાં રાજા કૃષ્ણના સ્વાદથી મોહ પામ્યો. અરે આવા સ્વાદિષ્ટ કૃષ્ણ ! રાજા-મુનિને પુછે કે આ કૃષ્ણ કયા નિપજે છે તે જતાવો મુનિએ કહ્યું-મારા આશ્રમના બાગમાં આવો, ત્યાં ઘણા કૃષ્ણ છે તેથી વેગથી તાપસ સાથે રાજા ગયો, ૩૬૩ નમરનો માલિક, એક કૃષ્ણ માટે તાપસ સાથે ગયો તે દેવતાએ દેવમાયાથી આમળ જઈ આજો બગીચો તેવા કૃષ્ણવાળો બતાવ્યો-વિકુર્યો રાજાએ બગીચો દેખ્યો, હુ તે આ તાપસોનો અક્ષત છુ, આ પ્રભુ ગણાય પણ તેનો બગીચો પોતાની માલિકીનો નહિ, મિત્ર હુ તેમનો જગત છુ માટે જેટલા કૃષ્ણ ખાવા હશે તેટલા ખવાશે, તેઓ મારી ઈચ્છા પુરી કરશે, તેમ વિચારી વાદરા માફક કૃષ્ણ ખાવા દોડ્યો. એટલામાં દેવમાયાથી વિકુર્વિત ખીલ તાપસો લાકડી લઈ નિકળ્યા, રાજાને પડકાર્યો, ત્યાંથી જીવ લઈ ચોરની માફક બાગી જવું પડ્યું, નારીને જતા માર્ગમાં સાધુ દેખ્યા, સાધુએ આશ્વાસન આપ્યું હવે રાજા વિચારે છે, અરે કોઈ તાપસોએ મને કયો પ્રભાવતી સણીનો જીવ તે દેવ આ વખતે હાજર થાય છે, તપેલા લોહનો ઘાટ ઘડી શકાય રાજા તાપસ ઉપર ધમધમ્યો છે, પ્રભાવતીદેવ પ્રત્યક્ષ થયો, પ્રભાવતીદેવે પ્રતિજ્ઞા કરવા આમ કર્યું છે, એમ કહી પ્રભાવતી અને પ્રભાવતીદેવ સ્વર્ગમાં ગયો રાજા પણ જેનધર્મમાં દ્રઢ થયો અને રાજા પોતાને સભામાં બેઠેલો દેખે છે

કુવિં/કા મુવજગુવિકા

ગાધાઁ નામનો શ્રાવક શાશ્વતી પ્રતિમાના દર્શન કરવા વૈતાલથ પર્વતમાં તપત્યા કરી રહ્યો છે. સસત્ર ધ્યેષ્ટી દેવીએ તેને ૧૦૮ ગ્રંથ ગુટિકાઓ આપી ૧ એક ગુટિકા મોમાં નાખી શ્રાવક-ચિંતવે છે કે હુ વીતભયમાં દર્શન કરવા જઉં, ચિંતવરા માત્રમાં મૂર્તિ પામે દેવીએ લાની મૂક્યો જીવનસ્વામીની મૂર્તિનું પૂજન કરી આ રહ્યો બુદ્ધિગાળી પોતાનું મરણ નજીક જાણી સાધર્મિક

દેવદત્તા જે કુળડીદામી છે, તેને શુદ્ધિકાઓ આપીને ગાધર આવડે દીક્ષા લીધી

રૂપની ઇચ્છાવાળી કુળડીદામીએ તો એક શુદ્ધિકા મુખમા નાખી રૂપ ચિતવ્યું ને દેવતાઈ કાંતિવાળી ચર્ધ રાત્રીએ તેણીનું મુવર્ણશુલિકા નામ રાખ્યું

પ્રશ્ન-ન્યાકરણ વિષે મુખમા આ દ્રષ્ટાંત છે સૂચને ન માનનારાને મુવર્ણશુલિકા માને તો આધારઆવક-શુદ્ધિકા-પ્રતિમા, બધું માનવું પડે તેથી કેટલાક છપાવવાવાળાએ ગાધાર ભેગીએ ૧૦૦ શુદ્ધિકા આપી આપુ ખોટું લખ્યું છે ભગવાનની ભક્તિને અગે આપેલી આવકની જગોએ ભેગી તેઓએ ગોડવી દીધો, દેર એક બીજી શુદ્ધિકા મુખમા મેલી દામી વિચારે છે, કે થોડા વર ન મળે તો રૂપ શા કામનું ? આ રાત્રી તો મારા પિના જેવા છે, માટે અડમ્બરોતન રાત્રી મારો પતિ હો,

માલવધનિ મારો ભત્તાર થાવ !

મૂનિ અને દામીની ચોરી

આથી દેવીએ જઈ અડમ્બરોતનને સ્વપ્ન આપ્યું અને સ્વપ્નામા આ દાસીના રૂપનું વર્ણન કર્યું રાત્રીએ દાસીની માગણી કરવા દ્રતને મોકલ્યો, દ્રત ત્યાં જઈ ન્યારે માગણી કરે છે ન્યારે રાજકુળમા કેળવાયેલી અને ચઠાર દામી હોવાથી મુવર્ણશુલિકા દ્રતને કહે છે, રાત્રીએ એક વખત દેખું પછી બધું ઠીક થયે મુવર્ણશુલિકાએ રાત્રીને દેખ્યા પછી બધું થોડું થયે શત્રુના મુવકમા ઉત્તરનીથી અહીં આવવું એટલો તાકાલ હોય તો મારો ધાળી થાય, તેમા વળી મરણ થયે તો કાર્ય થયે કોઈ જાતની સ્પષ્ટ કમ્બુવાત આમા કરતી નથી, પેવા દ્રતે જઈ કહ્યું કે આમ કહે છે અમૃદ્ધિવાળો તેમ કામાધ વધારે ગતોરાન અનિલરેત્ર હામી જે પવનવેગ હામી હતો તે ઉપર બેસી ત્યાં આવ્યો બન્ને જણ જનવમા મળ્યા, અડમ્બરોતને કહ્યું કે હે પ્રિયે ! આવ મારી નગરીએ ! દામી કહે છે કે હ આ મિનમૂર્તિ વગર નહિ જીવું, માટે આના જેવી બીજી મૂર્તિ કરાવી અહીં પધારો, તે મૂર્તિને અહીં મેલી, આથી ઉપમુની

મૂર્તિને સાથે લઈને આપણે જઈએ 'ચન્દ્રપ્રદ્યોત રાજા કબૂલાત કરીને ગયો. અવતિમા જઈ જાત્યચક્રનની જિનેશ્વર વીર ભગવાનની મૂર્તિ બનાવડાવી, ૫૦૦ મુનિથી પરિવરલ કપિલકેવલી મુનિ પાસે વાસનિરોધ કરાવવા પૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે પછી વિધિપૂર્વક તે મૂર્તિ લઈને અનિલવેગ ડાથી પર બેસી વીતભયે આવી તે મૂર્તિ હાસીને આપી તં હામીએ પણ મૂળ મૂર્તિ લઈને પેલી નવી મૂર્તિ ત્યાં મૂકી, ચન્દ્રપ્રદ્યોત સાથે અવતિ-નગરીએ મુખે આવી.

અહમ્મદપ્રદ્યોતનને પ્રથમ શિક્ષા

અહીં ઉદાયન રાજા મવારે સ્નાન કરી જિનમન્દિરમા આગ્યો. જિનેશ્વરને નમસ્કાર કરી મૂર્તિ દેખી અને ફૂલની માળા કરમાએલી જોઈ કરમાએલી માળા જોતા જ આ મૂર્તિ ખીણ જણાય. માળા કરમાએલી છે તેમ યામલે લાગેલી મુનળી જેવી અહીં રહેવાવાળી દેવદત્તા હાસી જે મુવર્ણગુલિકા છે તે પણ દેખાતી નથી. શ્રીભમન્નતુમા મારવાડનું પાણી મુકાય તેમ હાથીઓને. મહ બરી ગયો છે માટે અનિલવેગ ડાથી લઈને ચન્દ્રપ્રદ્યોતન રાજા અહીં આગ્યો. હોવો જોઈએ, તે મૂર્તિ અને હાસીને લઈને આગ્યો ગયો. હોવો જોઈએ બરે રાજા ચોર બને અને તે મારા ઠેક જનાના મુખી પહોંચે હથ મુગટખંડ રાજાઓ સાથે લશ્કર લઈ અવતી પર ચઢી આગ્યો. બનેને માહોમાહે ચુદ્ધ થયું ઉદાયન જા તમે બાણેથી હાથી પરથી ચન્દ્રપ્રદ્યોત રાજાને નીચે પાડ્યો, બાણે ને કપાળે 'મારો હાસી પતિ' - ગુલામડીનો ધણી, જોટલો મારો ગુલામ, આવી અક્ષરની ગ્રેણી તપેલી લોહાની સળીથી કપાળમા છાપીને કેદમા નાખ્યો.

પ્રદ્યોતનના દેરામરમા જઈ જિનેશ્વરને નમી સ્તુતિ કરી ઉપાડવા લાગ્યો. પણ મૂર્તિ ચલાયમાન થઈ નહિ હે નાથ ! મે શો ગુન્હો કર્યો ? આપ મારી સાથે પધારતા કેમ નથી, હે રાજા ! હાડ નગર ધૂળથી ઢાંધા જવાનું છે, માટે ત્યાં નહીં આવું. અક્ષોસ ન કરોશ અવતીદેશથી ઉદાયનરાજા પાછો ફર્યો,

વચમા ચોમાસુ બેઠું જાયી જગલમાં બંધા ચોમાસુ બેઠું ત્યાજ
પડાવે કર્યો અને બંધા પડાવ કર્યો ત્યા નગર વસાવ્યું, દશ રાત્ર સાથે
હોવાથી દશપુર નામ પાડ્યું અન્યારે તે દશપુરને મહસેર કહેવાય છે.
રાત્રને ક્ષમાપના

પર્યુષણમા ઉદાયનરાત્રએ પૌષધ કર્યો છે પર્વ દિવસે જરૂર
પૌષધ કરવો તે ઉપર આ દૃષ્ટાંત છે હવે રસોઈયાએ ચંડપ્રલોત
રાત્રને પુછ્યું કે હે રાજન્ ! આજે શું જમશે ? ચંડપ્રલોતનને
વિચાર આવ્યો કે, અરે આટલા દહાડામા કેઈ દિવસ ન પુછ્યું
ને આજે પુછે છે તો પુછવાનું કારણ શું ? વિચારીને રસોઈયાને
પુછે છે કે આજે પુછવાનું કારણ શું છે ? ત્યારે રસોઈએ કહે કે
આજે પલ્લુસણપર્વ છે, જોગ્યું છે મારા માલિકને આજે ઉપવાસ
છે, તેથી તમારા જોકલા માટે રસોઈ કરવાની છે પર્વ સભાર્યું
તે ઠીક કર્યું મારે પણ આજ ઉપવાસ હો ! રસોઈયાએ ઉદાયન
રાત્રને આ કહ્યું ત્યારે ઉદાયનરાત્ર વિચારે છે કે મારો સાધર્મિક
કેદમા હોય તો મારા પલ્લુસણ ન ચોલે એમ ધારી કેદમાથી
બહાર કાઢી ખમાવ્યો. ચોરટો, હુનરુ, ધાડપાડુ કહીએ તો ચાલે,
છતાં ઉદાયનરાત્ર ચંડપ્રલોતનને ખમાવે છે, પણ જાલ કપાલના
કાઠાનું શું ? તે કાઠવા માટે રત્ન અને મળીથી જડેલો સુવર્ણ
પટ પોતે તેના કપાળે બધાવ્યો, ચોમાસુ પુરૂ થયું એટલે
પોતાને નગરે ગયો, ઉદાયનરાત્રએ મૂળ પ્રતિમાની પૂજા માટે
બાર હજાર ગામ ચંડપ્રલોતનને આપ્યા

તસ્તી અને હુનતી સ્ટીમરના વાગટા

પ્રભાવતી દેવના હકમથી નવી મૂર્તિની પૂજા કરે છે ઉદાયન
રાત્ર પૌષધ કરે છે પોતાના જળના મકાનમા, હુનતી સ્ટીમરમા
બેસીને શું કરવું ? લાલવાવટો સુસાફરીની સ્ટીમરમા હોય કાળો
વાવટો ચડે તો હુનતી સ્ટીમર બધીવી તેવી રીતે
હોય વાવટો, ધુમાડા નીકળે તો હુનતી

પૌષધમા મધ્યરાત્રે શુભધ્યાનમા ઉદાયનરાત્ર ભેઠલા છે પૌષધને અગે મધ્યરાત્રિએ આત્મચિતવન કરે છે, તે રાત્રિએ ધન્ય અને વધ છે, કયા? જેઓએ વીર ભગવાનની પામે દીક્ષા અગીકાર કરી છે એ સ્વામી વીરપ્રભુજી અને પવિત્ર કરે તો હું પણ તેમના ચરણકમલમા દીક્ષા લઈ પવિત્ર થઈ રાત્રના આ વિચાર બાળી ભગવાન મોળસોમાઈલથી વિહાર કરીને આવ્યા ભાગલપુરથી મુલતાન ભેરા સુધી ગયા! ચોમાસુ રાજગૃહી નગરીમા કયું એક ચેલા ખાતર કેટલું ગયા આપુ અત્યારનાને ન સૂઝે તારવા માટે આટલો પરિશ્રમ કયો તે ન સમજે આખમા કમજો થયો હોય તે ધોળુ ન દેખે અધર્મી-પશુની શ્વમુ થઈ હોય તેને ધર્મ સ્વરૂપે દેખાય નહિ ઉદાયન રાત્ર કૌણિક માફક ઠાઠમાઈથી પ્રભુની દેશના સામળી ઘેર જઈને વિચાર કરે છે અહો! 'નરકાત રાત્ર્ય' અભિચિ મુત્રને ન આપણુ, એર આપણે ન ખાવું તો છોકરાને કેમ ખવડાવાય? નરકના ડરથી હું રાત્ર્ય છોડુ તો તે કુવરને કેમ આપુ? તો શું કરવું રાત્ર્યને વહેતુ મેલવુ નથી, રખડતુ મેલાય નહીં કેશી ભાણેજ છે, ભાણેજ પણ એના પોતાના રાત્ર્યનો માલિક છે, આથી તેણે રાત્ર્ય ડરવાનુ છેજ તો માથે સાથે આ પણ રાત્ર્ય તે કરશેજ કેશી ભાણેજને રાત્ર્ય સોખ્યુ, કેશી મહારાજાએ ઉદાયન રાત્રની દીક્ષાને મોહોત્સવ કર્યો

ઉદાયન રાત્રએ નીક્ષા અગીકાર કરી, માથે વાસણેપની મુઠી પડી એટલે જગત તણખવા સમાન અહીં માધુપણામાં હથીયાર બાધ્યામા મુજટના નથી, સાધુપણામા તો પરિવહો સહાસુ ઝંઝમવાનુ છે જ્ઞાનાદિકમા આગળ વધે તો મોક્ષના મુસાફર દીક્ષાના દિનસથી તીવ્ર તપસ્યા આદિ કરવામા અને નહીં ફાવે, તેમ નહિ પોતાના શરીરને સુકવી નાખ્યુ, શરીર કેમ સુકાય? પોતાના શરીરને તીવ્ર તપસ્યા પરિવહોથી સુકવી નાખ્યુ એક વખત નિરસ આહારથી વ્યાધિ ઉત્પન્ન થયો, રાજર્ષિ તપસ્યા

કરનારા શરીરે સુકાર્ધ ગએલા તેમા પાછો આગળ રોગ આવ્યો તેમને જોની ચિંતા નથી, તેમ આ રોગને કાઢવો છે તેવો પણ વિચાર નથી મુનિને વેઢે દેખ્યા, કહ્યું કે 'મહારાજ વાતપિત્ત થયેલું છે, આ શરીરનું દહીંયાં રક્ષણ કરો.' સ્પૃહાવગરના મુનિ ગોકુળમા ન્તય ■ પૃથ્વી પર વિહાર કરતા ભેરાનગરે પોતાની રાજધાનીમા આવ્યા, અધિકારી અમાત્ય ફેરી રાજાને બરમાવે છે પ્રધાનો રાજાની મુરાદ સમજી સુક્રિયાથી કાર્ય બર લાવે, કર્મચારી લાખ આપવાના હોય છતાં ન આપવા એમ ન કહે. બહારીને કહે હસ હજાર રૂપીઆ ભરી યાજમા લાખ બહારી લાવે એટલે અમાત્ય કહે, ખોખાથી દો? હાથે તે સાથે કહે, લાખની જગો પર હજાર જે હજારમા બસ કરાવે તેનું નામ કર્મચારી રાજા પ્રજાને બેટો ન મલવા દે ફેરીકુમાર રાજ કરે છે ઉદાયન રાજા પધાર્યા છે

કર્મચારણ પ્રધાન

પ્રધાન ફેરી રાજાની પાસે આવી કહે છે, જો તમારા મામા ઉદાયન રાજા પિ તપસ્યાથી કટાળેલા છે તમારું રાજ્ય પાછું લઈ લેશે. ફેરીને રાજ્ય દેવામા વાપો નથી, પણ કર્મચારીએ કર્મ-ચક્રાલપાન જણાવ્યું, તારું રાજ્ય લઈ લેશે માટે તેનો વિન્યાસ ન કરીશ. અધિકારીઓ પોતાનો પગદટો કરવાના હોય તેને ખીજો કુશળ ખટકે બૂલે ચૂકે તેનો વિન્યાસ ન કરીશ. ઉદાયન આવ્યો છે મહાદેવ-તપસ્વી છે, એમ જાણી બરોસો ન કરીશ, ફેરી કુમાર ભાણેજ છે, રાજાનીજ છે આથી પ્રધાનને કહે, તેનું રાજ્ય છે, ભલે મુખેથી લે, મને માત્રમ પડે તો હું પ્રથમ નબરે દેઉં. કર્મચારીઓ કાચા ન હોય, રાજાનું વસ્તુ લેવી દેવી એમા કિંમત નથી મોટાઓ માનની કિંમત જણે જેવકુક બને તે કામનું નહિ રાજ્ય તો પુણ્યાઈથી મળે છે કેમ સગા છોકરાને ન આપતા તમને આપ્યું? તમારા ભાણે રાજ્ય મળ્યું છે તે આપતો હતો. ■ જેણે પણ ભાણેદય

જિહ્વીમા કોઈને શહેર કે ગામ આપ્યું છે ? આ તો 'કાગડાના મોમા રામ થયા' તમારા ભાગ્યથી તમને મળ્યું છે, રાજ્ય ઘો કે લ્યો તેનું કંઈ નથી, પણ નાલાયક બનશો ! મુખાંધ ગણાવે, નાલાયકી ગણાવે તેવી મુખાંધ કરવી રાજવીને ન શોભે, પાપી કર્મચારીઓને કોઈ બાહોશ આવે ત્યારે મોત' લગીર જો ગફલત થઈ તો જીવી શકવાના નથી, રાજન્ ! રસોઈયા તેના છે સરદારો હાકોરો યુ જોલ્યા હુના ? કે અમારા અન્નદાતા છે, તે બધાએ તેના છે, માટે પહેલાથી થેતો, લાખી ચોડી યવા ન દેવી, ઝેરનું પડીકું આપી ઘો બીજું કંઈ નહિ, મહત્તાની ખાતર ઝેર ખાનગીમા અપાવી દેવું

મંત્રીથી પ્રેરિત કેશીરાજાએ ગેવાલણ પાસે દહીંમા ઝેર અપાવ્યું 'સ્વયે ક્રૂરે ત્યારે ધી અને છાશ જુદા પાડી નાખે' ચીકાશ નામ રહેવા ન પામે, તેમ કર્મચારીની ખુદ્દિ રૂપી સ્વયે ક્રૂરી ગયો, મામા બાણેજના રનેહની ચીકાશ તોડી પાડી, ઝેર કેમ દેવું ? ઉદાયન રાજર્ષિ ગોવાળી બાના ઘરોમા દહીં લેવા બાધ છે પ્રધાન કહે છે કે તે દહીંમા ઝેર ખાઈ જશે, ગોવાળીયજીએ દહીં ઝેરવાળું લીધું, છતાં નથીજ બે હગલા આગળ એ ઝેર દેવતાએ લઈ લીધું-હરી લીધું રાજર્ષિને દેવાએ માવચેતી આપી કે ઝેરવાળું દહીં ન ખાવ, દહીંની પચાત છોડી ઘો દહીં ન ખાવાથી રોમ વધવા લાગ્યો, ફેર દહીં લેવા માડ્યું દેવાએ ત્રણ વખત ઝેર ફેર કર્યું એક વખત દેવના પ્રમાદથી ઝેરવાળું દહીં ખાવામા આવ્યું, ઝેરનું વ્યાપકપણું શરીરમા દેખ્યું મરવાનો, હવે સાવચેત થઈ ! મરતા શીખવું જોઈએ 'ટાટીયા ઢસડતા મરે તે કુતરા ટાટીયા ઢસડતા મરે જાનવર' મનુષ્યપણે મરે તો સમાધિથી મરે 'નર્મો અરિહતાણ 'સ્વામેમિ સદ્યજીવે' જોલતા ઝેર વ્યાપી ગયું આથી અનશન અગીકાર કર્યું, ત્રીશ દિવસ અનશનમા ગયા અને રાજર્ષિને કેવલજ્ઞાન થયું, કાળધર્મ પામી મોક્ષે ગયા પેલા 'દેવતાને ખાઈ આવ્યો કે મુનિએ ઝેર ખાધું અને મરી ગયા, દેવને

ગુરસો ચઢયો આથી તેણે આખું નગર ધૂળના કુમરવાગું કર્યું, ઉઠા
યન રાજપિના છોકરા અભીસિને વિચાર્યું કે, મારા બાપે મને છોડી
બાલેજને રાજ્ય આપ્યું, માટે તેમના વિષેકને ધિક્કાર છે પોતાની
શુદ્ધિનો આવો ઉપયોગ કર્યો ! બાઈની સેવા છોડી, કેલિક રાજ
પામે ગયો ત્યાં મહાવીરપ્રજાના વચનથી બોધ પામીને શ્રાવક ધર્મ
પાળે છે પણ ઉઠાયન પરતુ વેર જતુ નથી વેર આલોબ્યા વગર
મરી એ ભવનપતિમા દેવતા થયો. ત્યાંથી ચ્યરી મહાવિદેહમા
અભીસિનો જીવ મોમે જશે

મહાવીર ભગવાનના નિર્વાણ પછીથી ૧૬૩૬ વરસ પછી
ધૂળના હગલામાથી કુમારપાળ મહારાજ આ પ્રનિમાને બહાર
કાઢશે, અને પહેલાની માફક તેને પૂજશે ! જેમ આ ઉઠાયન
રાજાએ પર્વના દિવસે સાવધનો ત્યાગ કરીને નિરવધ અનુષ્ઠાન
કર્યું, તેમ ગૃહસ્થોએ પણ સાવધ વ્યાપાર તથા નિરવધ વ્યા
પાર રૂપ ધર્માનુષ્ઠાન અવશ્ય કરતુ ભેંધજે, એવું જણી જે કોઈ
પણ નિરવધ અનુષ્ઠાન કરશે, પામશે, આરાધશે તે જીવે આ ભવ
તથા પરભવને વિષે આત્મલિકમાલાને પામી મોમ મુખને વિષે
ભિરાજમાન થશે

શ્રીવિશ્વવક્ત્રીમૂરિજી વિરચિત
શ્રીઅષ્ટાદ્વિપર્વવ્યાખ્યાન ઉપરની
આગમોદ્ધારકાંતી દશનાઓ
ૐ મ મા યા ૐ

મનતલગ્ધિનિધાનાય શ્રીગૌતમગજરાય નમઃ

ક દિવાળીપર્વવ્યાખ્યાન ૧ ક

સ ૧૯૯૧ આમેા વદ ૧૩ પાત્રીતાબા

અક્ષીણ મહાનભીલગિવ

શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મહારાજના પ્રથમ ગણધર શ્રી ગૌતમસ્વામિજીએ અષ્ટાપદપર્વત પર ચર્ચ પદરસો તાપસોને દીક્ષિત કરી 'અક્ષરીગમદ્વાણસિલદ્વિસ્તામત્ત્વેણ ચ સભ્યે જહિચ્છાપ પજે મિયા (મ૦ વી૦ જ૦ પૃ૦ ૩૩૬) અક્ષીણમહાનસીલગિધથી પારણ કસબ્યુ અક્ષીણમહાનસીલગિધ કેને કહેવાય ? મહાનમ્ એટલે રસોડું તેમા પાકવાવાળી ચીજો તે મહાનસીક તે અક્ષીણ જી જેને, એટલે જેની લગિધના પ્રભાવથી રસોડામા પાકેલી ચીજ ક્ષય ન પામે શ્રી ગૌતમસ્વામિજી માત્ર એક પાત્રુ ક્ષીર લાબ્યા ૧, તેમા અશુઠો સ્થાપન કર્યો જેમ ચિત્રાવેલીવાળા ભાજનમાથી વરતુ કાઢવામા આવે છતા ભાજનભર્યું રહે તેમ આ પાત્રમા લગિધવત શ્રીગૌતમસ્વામિજીનેા અશુઠો રહે, ત્યા સુધી પાત્ર ઉણુ થાય નહિ, તેમાથી બધાય તાપસોને પારણા કસબ્યા

વગર ઉધરાળીએ સામેથી ભાજુ આપવા જનાર દેવા ?

‘જાં નિવમસિવ અઢ્ઢાવય વિલગ્ગદ્દ મા તેનેર મયેણ સિગ્ગદ્, ઇમ ચ સોચા’ (મ૦ વી૦ જ૦ પૃ૦ ૩૩૬) ‘જે સ્વલગિધએ અષ્ટાપદ પર ચઢે તે તેજ ભવમા મોક્ષે જાય’ આવુ વીરપ્રભુનુ વચન શ્રવણ કરી, તાપસો તપસ્યાથી શરીરે દૃશ્ય ચર્ચ અષ્ટાપદ પર્વત ચઢવા માટે તૈયાર થાય છે આ બધા તાપસો ને કયાય સુધી મનુષ્યને લાયક ખોરાક મળ્યો નથી, જેથી ‘સચિત્તજ્ઞ મૂળાપરિસદ્ધિપપ્પુયત્તસુક્કસેવાલ્મારણો’ પાદડા-કદમૂળ-દૂગ, કૂલ-સેવાલ વિગેરે ખાઈને રહે છે, એવી રીતે તાપસો અર્થ પર ચઢવા પ્રયત્ન-કરે છે, સુકલકડી જેવા ચર્ચ ગયા છે

તપસ્યા કરીને પછી શરીર સામું જોઈએ છીએ, પણ તપસ્યા શાને માટે ? શરીરે સુકર્વવાનો સાધન તરીકે તપસ્યા લીધી છે, પછી શરીર સુકાયુ જોમ જોયા કરીએ તો તપસ્યાની મહત્તા કઈ ? જો તેની મતલબ વારા મગજમા વસા હોય તો શરીરને જેમ બને તેમ કસીને તપસ્યાને આગલ ચલાવવા દે હજી આ શરીર બાકુ માગતુ નથી, ત્યાં તો બાકુ સામે દેવા જાય, તે બાકુત કેવો ? શરીર ઉધગણી ન કરે પછી બાકુ દેવા કેમ જવાય ?

અહિયા તાપસોની પણ, સુકાશરીરવાળા જેવી દશા થઈ છે, એવી સ્થિતિમા, 'તરુણતરુણિમાસુરોદારસરીર મોઘમસાર્મી' ગૌતમસ્વામિજીને તાપસો દેએ છે, અનુત્તરના દેવતા કરતા પણ જેતુ અધિક રૂપ છે, એવા દગ્ધધરમહાશબ્દને દેએ છે, અને મનમા વિચારે છે કે આટલો અંમે તપસ્યા કરીએ છીએ નિરાહાર રહીએ છીએ, નિર્જનસ્થાને પાદડ-કુળ-કૂલ અને 'મેવાલ ઉપર નિભાવ કરો, આટલો સુખ ફાદો ગરીર ઘસાઈ ગયા છતાં અષ્ટાપદપર્વત ઉપર જઈ શકતા નથી, તો આ લાવળુદકાયાવાળો 'પીરસરીરો સમજા' પુષ્ટ, શરીરવાળો શ્રમણ કેવી રીતે ચઢવાનો ? તેવામા તો તેઓના તાપ્તુ એવા શ્રીગૌતમસ્વામિજી 'જગાચારણલક્ષીય લૂયાનતુરવિકરમેસપિ જધાચારણલખિધએ કરી ચડી ગયા, એમની શક્તિનો ખ્યાલ ન આવવાથી, તેઓ નીચે આવે કે તુરત તેને પકડીએ તેમ કહેવા લાગ્યાં

પદરસો તાપસોની શિક્ષા

'રવિકર' સૂર્યના કિરણો પૌદ્ગલિક છે, કરોળીયા પોતાની લાળ કાઢી એ લાળના આલબને ચઢે છે, તેની જા મહાપુરુષની શક્તિ જોઈ અત્યંત આશ્ચર્ય થયું, જે અંગોને દુશપણમા શક્તિ નથી ઉપજી તે આ લાલળુદપણમા કેવી રીતે ઉપજી થઈ ? હમણા ઉતરશે, હમણા ઉતરશે, એમ અમીરતાથી શરૂ જોયા, કરે છે, પરંતુ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી તો 'ત રયણીયાસમુગમો' તે રાત્રિ અષ્ટાપદ પર્વત પર રહ્યા, તેવામા આ તાપસોની અધીરતા,

અને આકાશા વધુ તીવ્ર જાની 'ગોવર્ધનમી વિ તિસ્તારસાળે
જિજિવિશાદ નમસિત્તળ નગવરાઓ ઓચરતો' બીજા દિવસે મવારે
શ્રી ગૌતમસ્વામિ છુનબિજોને નમસ્કો કરીને ઉતરતા જોઈ,
તારસેઈ મયર ! અમે સિસ્સા તુમે' ત્રણ સ્થાને રહેલા પાવમે
પાવસો તાપમે હતા, તે પદરમે તાપમે ગૌતમસ્વામિછુને
કહેવા લાગ્યા કે અમે તમારા તાબેનાર શિષ્યો છીએ; 'સમપ્પિયાણિ
તેસ્મિ દેરાવાણ રચહરણાહ' કેવલાએ તે પદરમે તાપમેને સાધુવેષ
આપ્યો અને તેઓએ દીક્ષા લીધી, તે પદરમેને શ્રી ગૌતમસ્વામિછુ
પાસછુ કરાવે છે

અનુક્રમે પદરમેને કેવલજ્ઞાન

પાસછુ કરતા શ્રી ગૌતમસ્વામિછુની અક્ષીણમહાનમીલબ્ધિને
અતિશય દેખ્યો, આ તે સર્વલબ્ધિનિધાન છે એમ માની
ગણધરપદની ઉત્કૃષ્ટતા-વિચારતા વિચારતા, પાસછુ કરતા કરતા
૫૦૦ને કેવલજ્ઞાન થયુ, ૫૦૦ને માર્ગમા ચાલતા ચાલતા કેવલ
જ્ઞાન થયુ, સમોવસરછુ દેખતાં દેખતા બાકીના ૫૦૦ને કેવલજ્ઞાન
થયુ આમ ૧૫૦૦ પદરમે કેવલિની સાથે શ્રી ગૌતમસ્વામિછુ
ભગવાન મહાવીરમજુના સમોવસરછુમા આવ્યા

ભગવાન વિહાર કરી મિથીલા નગરીમા આવ્યા અહિયા
દુષમાકાળનુ વૃત્તાત આવે છે તે કહીશ જેથી શ્રમણભગવાન
મહાવીરે કયા ક્ષેત્રમા, કયા પ્રસંગે શું કર્યું છે તે ખ્યાલમા
આવે તાપમેના પ્રતિજોધ પછી મિથીલા નગરીમા આવ્યા છે,
અને ત્યાં દુષમાકાળનુ સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું છે આ આપો આપ
પ્રગર પ્રાને કે પ્રશ્ન પુછવાને અંગે વર્ણન કર્યું છે? તે
જણાવે છે—

અતિપરિચયથી અવગણ થાય

દેશના સાબળી કેઈક સર્વવિરતિ, કેઈએ દેશવિરતિધર્મ,
સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ કર્યા આમ દેશના અને કુળ

ગૌતમસ્વામિજી શ્રી મહાવીરપ્રભુને પ્રશ્ન કરે છે, સામાન્ય નિયમ છે કે-‘અતિપરિચયાદ્વજ્ઞા’ અતિ પરિચયથી રાતદિવસ બેસવું ઉઠવું રહેવું થાય તો અનાદર-અવજ્ઞા થાય દૂરથી ડુંગરા રંગી ચામણા લાગે ગુણવાળી વસ્તુ હોય તો પણ અવજ્ઞા થઈ જાય. તેમ તમારૂં દેશાત લેા’ ગજપણમાં ફીકાપણ નથી, ન ખાધું હોય તો ઈચ્છા રહે, પણ પાચ સાત દહાડા લાગવાગટ ખાવામાં આવે તો અરૂચિ થાય ગજપણ એમનું એમ રહે છે, છતાં અરૂચિ થાય છે વસ્તુ સદ્ગુણવાળી છતાં અત્યંત પરિચયથી અવજ્ઞા થાય છે વિશિષ્ટ વસ્તુમાં અવજ્ઞા થાય, તો અવગુણવાળીમાં તૂરંત અવજ્ઞા થાય, થયે, પણ ઈન્દ્રિય ક્ષાયનેા અનતાકાળથી પરિચય હોવા છતાં અવજ્ઞા થતી નથી વિષય-કષાય આરભ પરિશ્રદ્ધિ વિગેરે અનતાકાળથી પરિચયમાં આવેલા છે, છતાં તેમાં અવજ્ઞા થતી નથી જેને અભિવાચાપૂર્વક લેવામાં આવતા નથી, ઈર્મના ઉદયથી આપોઆપ વિદ્યુત થઈ જાય છે ઘણે ભાગે સારી અને અત્યંત પરિચયવાળી વસ્તુમાં અવજ્ઞા થાય છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામિજીએ ત્રાસ વર્તીને એવામાં શું મેળવ્યું ?

શ્રીગૌતમસ્વામિજી મહાવીરપ્રભુના શરણમાં ઠેંટલા વરસેથી છે ? પ્રભુના નિર્વાણના વખતની અપેક્ષાએ પ્રભુ મહાવીરની સેવા કરતા ૩૦ વરસ ગયા છે ૩૦ વરસ જેટલો અત્યંત પરિચય થયો છે, આ તો અતિભોધ સાથે ૧૨ અંગ રચવાવાળા, ૪ જ્ઞાન પામેલા, ગણધર પદવી ઉપર આરૂઢ થયેલા તે પણ તાણુ નહિ, એ વસ્તુને પણ ત્રીસ ત્રીસ વરસ ચડી ગયા છે એવી શક્તિવાળી વ્યક્તિએ પણ ૩૦ વરસ મહાવીર ભગવાનની સેવા કરીને મેળવ્યું શું ? તો કે કંઈ નહિ, કેમ કંઈ નહિ ? એમ હુ કહું છું ! જે મેળવવાનું હતું તે તો દીક્ષા સાથેજ મેળવી લીધું છે, ૪ જ્ઞાનથી પાચમું જ્ઞાન નથી મેળવ્યું, દીક્ષા સમયે શ્રુતજ્ઞાન મેળવ્યું તેથી અધિક શ્રુતજ્ઞાન નથી મેળવ્યું સામાયિક-છેદોપસ્થાપનીયથી

વધારે ચારિત્ર નથી મળ્યું મહાવીર મહારાજની સેવાથી નવો લાભ નથી થયો પહેલાં મળ્યું તે મળ્યું છતાં અખંડ સેવા.

એક વખતનો ઉપકાર છદ્દગી સુધી ખમે નહિ

મેવા લાભની અપેક્ષાએ ન હતી, બરતા તરીકે ન હતી, પણ નેપા કલ્યાણ કરનાર તરીકે હોવાથી ૩૦ વરમમાં કાર્ધ ન મળ્યું તેની દરકાર નથી પહેલાં સમોસરણમાં પ્રતિગ્રોધ પામ્યા કે તૂર ન ઉત્કૃષ્ટ શ્રુતજ્ઞાન, ૪ જ્ઞાન અને સમ્બગદશનાદિ ત્રણ ત્યાં મળી ગયા તે પછી ભગીર પણ વધારો થયો નથી વધારો વગરની ૩૦ વરસની મેવા છતાં, વિનય એવાજ પ્રધારનો જરાય ખામી નહોતો એક વખતનો ઉપકાર છદ્દગી સુધી ખમે નહિ અને અનકાર પણ એકે વખત ન થાય

રાજા મહારાજઓમાં સામતો કે બાયાતોને દેશ કે ભાગ કાઢી આપવામાં આવે પછી પેટીની પેટીઓ આવી જાય પણ તે પછી જમીનનો ટુકડો નવો ન મળે એક હક પણ નવો ન મળે તો પણ યુદ્ધમાં પ્રાણ આપવા તૈયાર રહે છે માનભરતનામાં વધારો ન થાય તો પણ તે સરકારે કુલીન હોવાથી યુદ્ધમાં ઉભા રહેવા તૈયાર થાય છે એટલે કે, ઉપકાર ભૂલતા નથી, તો શ્રીગૌતમ સ્વામીજી સરખા એક વખત ઉત્કૃષ્ટ શ્રુતજ્ઞાન, ચ ગિત્ર, ૪ જ્ઞાન મળ્યા, તેને અગે કાર્ધ વધારો ન થાય, તો પણ ૩૦ વરસ સુધી એક સરખા વિનયમાં રહે તેમાં નવાઈ નથી

અતરે ગાયમસામી વરેણ વિણવણ વણમિઝુણ જયગુરુ મળહ-મયવ / મહત મે કોઝહલ દૂમમાણ સરુસવણવિમ્પ, કુણહ અણુગહ, સાહહ જહામાવિરતિ, મણિય જિણેણ-ગોયમ / માવિરમવિ દૂમમાણ વુત્તત સાહિજ્જત વગગમણો નિસામેસુ (મહા ૦ ચ ૦ શુ ૩૩૬)

ઉત્કૃષ્ટ વિનયવત શ્રીગૌતમસ્વામીજી ભગવાન સાથે રહે મોક્ષ આપનારા એ જ છે રાયણ ૧૦૦ વરમે કુળે, ન્યારે

લીંગદો આખો, કેળના ઝાડ જલ્દી ફળે, છતાં રાયણદેવી તે તો રાયણ જ તેમ જેને નિશ્ચય થયે કે ૩૦-૩૦૦ કે ૩૦૦૦ વરસ સેવવા પડે તો લલ્લે, પણ મોક્ષ એમની પામેથી જ મળવાનો છે, ખીલપામે મોક્ષ મેળની સકાય તેમ નથી તેથી અખડ વિનયવાળા ઉત્કૃષ્ટ વિનયપૂર્વકની અત કરણની ભક્તિ એ બાહ્ય-ભક્તિને આપોઆપ ઉત્પન્ન કરતારી છે બચ્ચાને માના ટરફ પ્રેમ થાય તો માને દેખતા સાથે હાથ હાટ્યા વગર નહિ, રહે અત કરણમા પ્રેમ છતાં હાથ ઉઠ્યા ન કરે તે બને જ નહિ ,

અનુસરવિમાનવામાંઓની સ્થિતિ એવી છે કે ગહાર જવા આવવાનું નથી બાહ્ય પ્રતિપત્તિ-વિનય ન હોય તે આંતરી શકે બાકી છુટવાળા બાહ્યપ્રતિપત્તિ વગરના હોય તો અદર મીડું ॥ બાહ્ય એ જ અદરનું ફળ તેથી 'પરેણ વિનયેણ' ઉત્કૃષ્ટ વિનયથી, ખીલું 'વર્ણમિઝ્ઞ' પ્રકર્ય પછે મૃત વચન કાયાની એકાગ્રતા કરવા સાથે બહુમાનપૂર્વક થયેા જે નમસ્કાર તે નમસ્કાર કરીને, એકલી ભક્તિ બહુમાન નહિ, પણ અત કરણની ભક્તિ અને જોડે બાહ્ય ઉપચાર વિનયપણુ ખરે.

તીર્થ કરની ભક્તિ કલ્યાણ કરનારી શું નથી ?

શ્રી ગૌતમસ્વામીજીને શ્રમણભગવાન મહાવીર મહારાજ સિવાય વિનયનું સ્થાન ખીજું કોઈ ન હતું તીર્થ કર મહારાજની ભક્તિ કલ્યાણ કરતી નથી, ત્યારે કલ્યાણ કોણ કરે છે ? તીર્થ કર જે કલ્યાણ કરતા હોત તો જગતના સર્વજીવોનું કલ્યાણ થઈ જાન ભક્તિને લીધે કલ્યાણ કરે તો દુનિયામા જેમ પૈસા-માનની લાલચ તેમ અહીં ભક્તિની લાલચ સમજવી પડશે લાલચીયા મિથ્યાત્વની દેવ તેમની ભક્તિ કરે તો પાપનો નાશ કરવા તૈયાર અને ભક્તિ ન કરે તો દડ દેવા પણ તૈયાર ! એવું અહીં નથી તીર્થ કર તો વીતરંગ છે વીતરંગપણું સાદિઅનત ભાગાનું છે વીતરંગપણું આવ્યું તે આવ્યું પછી જાય નહિ, જે તીર્થ કર કે તેની ભક્તિ કલ્યાણ કરે છે એમ કહીએ તો તો લબ્ય અલબ્યોએ

અનતી વખત ભક્તિ કરી, જો ભક્તિથી કલ્યાણ થતે તો, ભવ્યો મસારમા હોતે જ નહિ, અને અભવ્યો પણ મસારમા, ન રહેત એટલે કે ભગવાન પોતે નથી કલ્યાણ કરતા કે, નથી ભક્તિ કલ્યાણ કરતી, ત્યારે કલ્યાણ કરે છે કેણુ ? તેમના ગુણોની બહુમાનપૂર્વકની ભક્તિ, તેમની ભક્તિ ત્યારે જ કલ્યાણ કરે કે તેમના ગુણો ખ્યાલ આવે તેમનું બહુમાન થાય અને ત્યારે નીચા નબરે અરિહતને બેસાડયા, તે કરતા ચડતા નબરે ભક્તિ, અને તે કરતા પણ ચડતા નબરે ગુણનું બહુમાન નબરકારમા અરિહત શબ્દની પડેલા 'નમો' કેમ ?

'નમો અરિહતાય' શાસ્ત્રકાર કહે છે તેમા નવું શું ? અહીં શિષ્ય શકા કરે છે, અરિહતાય નમો કહે તો શો ફરક ? શકાકારે એ સુદાથી શકા કરી કે કેમ નમો કહેતા મરી ગયો તો અરિહતાય પદ રહી જાય ને ? તો પછી અરિહતાય કહેતા મરી ગયો તો નમો રહી જાય તેનું શું ? નમો એ નમન કરવાકર અરિહતની ભક્તિ છે, ભક્તિ અરિહતથી ચડતા નબરે છે, તેથી નમનનો ઉચ્ચાર ન રહેવો જોઈએ 'નમો' એ વિનય-ભક્તિનું ઉચ્ચારણ છે, તે બાકી રહેવું ન જોઈએ, માટે 'નમો અરિહતાય' રહેવું જોઈએ અરિહત પોતે કલ્યાણ કરનાર નથી, પણ નમસ્કાર કલ્યાણ કરનાર છે સર્વજીવોનું કલ્યાણ નથી થતું તેનું કાલણ એ કે ભક્તિમા પડેલાય તેનું કલ્યાણ થાય, માટે નમસ્કાર મુખ્ય તેથી પ્રથમ 'નમો' મુકયો છે

સ્થાપના માન્યા વગર નમો બોલનાર મૂળાવાદી

નમસ્કાર એટલે માથું ઝુકાવવું, હાથ જોડવા, શામનનું મામ્નાજ્ય નમો અરિહતાય હોય તે મૂર્તિ એ જ નમો. શાસ્ત્રકાર કહે છે કે નમોસ્કારેણ પદથી સ્થાપના સિદ્ધ થઈ, નમસ્કાર એટલે હાથ જોડવા, કેની મામા હાથ જોડાય ? માથું નમાવાય ? સિમધર સ્વામિને, તો એકલા ઈશાનપુણામા જ બોલારો ઈશાનપુણે નમો અરિહતાય બોલો તો ધાત્વથી સ્થાપના, પ્રત્યક્ષમા નહિ

દેશસરમાં મુવકે પાછળ હાથ રાખે છે નમસ્કાર કરનારે હાથ જોડે, શીર નમાવે ત્યારે જ નમસ્કાર કહેવાય અરિહત ભગવાનને અંગે સ્થાપના કર્યા વગર છુટકો નથી અરિહતને માને તો તેની સામે નમસ્કાર, જેઓ સ્થાપનાને-મૂર્તિને નહિ માનનારાઓ છે, તેઓ નમસ્કાર તો બોલે છે તેને પુછો કે બાધ ! હાથ કેને જોડ્યા ? તે નમસ્કાર કેને કર્યો ? નમો અરિહતાળ મા નમો શબ્દ બોલનારે સ્થાપના ન માની તો પણ ગળે વળગાડી, કેની સામે નમો બોલ્યો ? અહીં બાવ-દ્રવ્ય-સ્થાપના-નામ અરિહત છે ? કેની સામે તે માથુ ઝુકાવ્યું ? નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય-બાવ કમું તેનાથી બોલાય તેમ નથી એક જ રસ્તો છે, અરિહતને આકાર અહીં કહ્યો, અને એને માથુ ઝુકાવ્યું અરિહતની સ્થાપના કર્યા વગર નમો બોલનારો મૂળવાદી સમજવો મનની કલ્પનાએ આકાર કહ્યો તે જ આકાર સ્થાપના, અને તેથી સ્થાપના સિદ્ધ થઈ સ્થાપના ઘટેલી ન માન તો કલ્પિત માન, નહીંતર હાથ કેને જોડીશ ? કહે કે નહીંતર આકાશને હાથ જોડું છું આખો ધર્મ કલ્પનામાં છે મુપાત્રને મુપાત્ર કલ્પિતે હઈએ તો ઠક્યાણ છે

ભક્તિ કયાળુકારી છે

અરિહત પ્રત્યે નમસ્કારની ભક્તિ જગરજસ્ત હોવાથી પહેલા નમોનુ ઉચ્ચારણ કર્યું શબ્દભેદને ઝંઘડો મળુનારાએ ધ્યાનમાં રાખવું કે અહીં શબ્દભેદ નથી, અને અર્થભેદ પણ નથી નમો અરિહતાણુ કે અરિહતાણુ નમો તેમાં શબ્દ કે અર્થભેદ નથી પૂર્વાપરને ભેદ જ્યાં થયો ત્યાં આખો પાઠ જગડી જાય તે માટે નમો પ્રથમ મૂક્યું અરિહત કહ્યાણુ કરે છે તે ભક્તિના વિષયમાં આવી કલ્યાણુ કરે છે, ભક્તિ કરણીય છે, એવી ધારણા થાય એથી એમની ભક્તિ કરૂં છું ભક્તિ કહ્યાણુકરનારી છે શુણુ લાવનારી એવી માન્યતાપૂર્વક કરવા લાયક છે, એમ ધારી ભક્તિ કરે તો કલ્યાણુ જરૂર કરે અને શુણુ પ્રાપ્ત કરે

આરમી ભક્તિ સૂચનું પ્રતિબિંબ અસ્તિત્વ

આરમીમાં પડેનું સૂર્યનું પ્રતિબિંબ આખમા પાણી લાવે છે, આરસીની તાકાત આખમા પાણી લાવવાની નથી છતાં આરસી દ્વારાજે પાણી આખમા આવે છે, તેમ આરસી જે ભક્તિ અને સૂર્ય એ અસ્તિત્વ, અસ્તિત્વ લાવ્યા આવે, પોતે ન આવે અહીં સૂર્ય ખમી ગયો નથી, છાયાદ્વારાજે કાચમા પેઠો, એટલે કે સૂર્ય ત્યાં નથી જ છે, પણ સૂર્યનો આખર આવે તેનું તેજ આવે, છાયાદ્વારાજે પેઠેલો સૂર્ય આખમા અંગઝગીમાં લાવે છે ભગવાન એક જ સ્વરૂપે છતાં ભક્તિદ્વારાજે કંઠ્યાણુ કરે આરમી તેજસ્વી પથ્થાની છાયા છે, તેમ ભક્તિ ભગવાનના વિષયની છે તે કંઠ્યાણુ કરે. કુદેવની હોય તો ન કરે, મુદેવ વિષયક ભક્તિ હોય તો કંઠ્યાણુ કરે ભક્તિમાં ગુણીનો વિષય કરવો જ પડ્યો હવે ભગવાન અને ભક્તિ એ બિમા ભક્તિની જ તીવ્રતા છે ભગવાન કંઠ્યાણુ ન કરે પણ ભગવાનની ભક્તિ કંઠ્યાણુ કરે છે તે છતાં ભક્તપથ્થાની બુદ્ધિ ન હોય તો શુ ધાય ? ઈન્દ્રમહારાજના હુકમથી હરિણુગમેષીદેવ શ્રમણુભગવાન મહાવીરને દેવાનદાની કુખમાંથી ત્રિમલાદેવીની કુખમાં લઈ જાય, તે અતિતાદિ ત્રણકાળના ઈન્દ્રનો આચાર છે ગર્ભ દેરવે હરિણુગમેષી, છતાં આચાર ઈન્દ્રનો કહેવાય ઈન્દ્રનું કાર્ય કરનારા હરિણુગમેષી, જેના અત કરણમાં આવા કુળમાં તીર્થ કર આવે તે આશ્ચર્ય બજાય, અને તેથી રાજકુળમાં ગોઠવુ એ વિચાર કરનાર આચારવાળો તે જ ભક્ત

તીર્થ કરને દેવાનદાની કુખમાંથી ત્રિસગાની કુખમાં લઈ જવાનો આચાર ઈન્દ્રનો કાર્ય કર્યું હરિણુગમેષીએ, બધી ગોઠવણુ પણ કરી તેણે, છતાં આચાર ઈન્દ્રનો અરે ! કરે તોએ ન કરે તો એ આચાર ઈન્દ્રનો કહેવાય કંઠ્યાણુદોના મહોત્સવ પોતે જ કરે દીક્ષા, કેવલ મોક્ષ, જન્મ વખતે પોતે અહિં હરિણુગમેષીને મોકલે છે તે આ જીવ (કંઠ્ય) પ્રત્યે મહોત્સવ છે, કંઠ્યાણુક પ્રત્યે મહોત્સવ નથી જીવપણું ઈન્દ્રનું તેમ એ બુદ્ધિ યાય કે

ત્રણ જગતને પૂજ્ય કેવલજ્ઞાન, દર્શનવાળા માટે પૂજવા લાયક એ ભક્તિ વગે, તેના વિષયવાળી ભક્તિ કલ્યાણ કરે

શ્રુતકેવલી ગણધરોને પ્રશ્ન કરવાનું અયોજન

અરિહત પૂજ્ય છે, અરિહતની પૂજા ભક્તિ વગર થાય તો તેમા કલ્યાણનો રસ્તો નથી, અરિહતપણની બુદ્ધિ ભેદ એ આટલા માટે શ્રીગૌતમસ્વામિજી વિનયપૂર્વક નમસ્કાર કરે છે અરિહતપણની બુદ્ધિ હોય તો જ ફળ થાય, માટે કહે છે કે 'જય શુર' જગતશુરને પોતે નમસ્કાર કરીને કહે છે તો 'જયશુર' પ્રથમ કહેવું હતું. એ પ્રશ્નને અગે દેહલીલીપક ન્યાયે ઉમરામા હીવો પડેલો હોય તો ગડા અને અદર બને બાજુ અજવાળુ કરે, તેમ બંને બાજુ જયશુર પદ ભય તંમ જવાધો 'જગત શુર' ધારીને નમસ્કાર કર્યો, અને પ્રશ્ન કર્યા તે એટલા માટે કે પોતે ૧૪ પૂર્વધર, ૪ જ્ઞાનના ધાળી અને બાર અગતા ભણકાર છે, છતાં કેવલજ્ઞાનથી જે તેઓ ભણે છે, તેવી તાકાત મારી પામે નથી, માટે તેમને પ્રશ્ન કરી જણવું ભેદ એ, તેથી 'પ્રશ્ન કરતા કહે છે — 'મયત્ત મે કોઝહલ દુસમાપ સરવણ ત્રિસપે, કુણહ અણુગદ સહહ જહા મારિરતિ' હે ભગવાન! પહેલા સંબોધન કરે છે પણ ભગવાન તો પૂછવાની ઈચ્છા પહેલા જ ભણી બેઠા છે સન્મુખ કરવામા હે! મળે સંબોધનમા વપરાય છે પણ કેવલજ્ઞાનવાળાને સન્મુખ કરવાનું શું?

કેવલજ્ઞાનીને કેવલજ્ઞાનના બળથી ત્રણ જગત દરેક સમયે ઉપયોગમા હોય છે, પણ બાકીને સન્મુખતા કરવી ભેદ એ તેથી બધે બંને! શબ્દ વાપરેલો છે 'દુસમાપ' દુષમાકાળ એટલે કે પાપમો આરો, અહીં શ્રી ગૌતમસ્વામિજી કહે છે કે દુષમાબારાનું સ્વરૂપ માલજવાના વિષયમા મને કુતુહલ થયું છે કુતુહલનો અર્થ અપૂર્વ ઉલ્લાસ થાય છે, માટે મહેગ્યાની કરી ભવિષ્યકાળમા દુષમાકાળને લીધે જે બનવાનું છે તે જણાવે! આટલો પ્રશ્ન કરી બોલવું ખતમ કર્યું, પછી જિનેશ્વરે કહ્યું—મે તેવા

સમર્થ જણાવનારાએ પ્રશ્ન પુરો થયા પહેલાં બોલવું નહિ, વર્તમાનની સમીપનો ભૂત હોય તો વર્તમાનકાળ વપરાય, તેમ અતીતની પામેનો ભૂત હોય તો ભૂત કથન હોવાથી 'મણિત' કહ્યું, 'ગોયમા' છે ગૌતમ ! ભાવિ દુષ્કાળનું સ્વરૂપ બવિધ્યમા થવાનું છે, અન્યારે કંઈ નથી માટે એકાગ્ર મન રાખી તું સાબળ ! શિષ્યને ઉપદેશ આપતા ગુરૂએ આવચેત કરવાની જરૂર છે, સૂત્રની શરૂઆતમાં અનુક્રમ કહેતા કહે છે કે સાવચેત રહે, અપ્રમત રાખવા માટે સાબળવાની આજ્ઞા કરવામાં આવે છે

‘મદ નિઃગાળમુગપં પચમઅરઝો ડ કુમમા હોહી ।

તીપ વસા મ-ગોડવિહુ ન જણો ઘમ્મુલ્લમ કાહી’ ॥૧॥

૫ ૩૩૭

દિવાળી પ્રવર્તવાનું કારણ

હું નિર્વાણ પામીશ, નિર્વાણ શબ્દ દિવાળીની જડ છે મહા તમાના મોક્ષમાં કે કાતો અગ્નિના ઓવરવામાં, એ બેમાં નિર્વાણ શબ્દ વપરાય છે મહાવીરનું નિર્વાણ ખટકયું કેને ? શ્રમણસંઘને, સંકળદેશના ભક્તોને, અને હાજર ગહેલા ગણરાજાને, તેમજ નવમંલકી, નવલેચકી, કાશી અને કોશગના જે રાજાઓ છે તેમને ખટકયું અન્યારે જે પાંખાપુરીમાં જળમહિર છે ત્યાં ચિતા કરેલી અને પ્રભુ ત્યાં મોક્ષે ગયેલા જેમ દિવો ગુણ થયો હોય માટે શહેરમાં ઇલેક્ટ્રીક ઓર્ચિટી બધ પડી હોય ત્યારે બીજા દિવાના સાધનો તરફ ધ્યાન એચીએ છીએ, તેમ ભાવ દીપક નિવૃત્ત થયે દ્રવ્યઉદ્યોત પ્રવર્તાવ્યો જે મનુષ્યને જે ચીજનો અર્થ યથાસ્થિત રૂપમાં ન મળે તો તેને બનાવટી રૂપમાં પણ દાખલ કરી દે, રૂપ સરદારને સાચી તલવાર ન મળે તો લાકડાની તલવાર બનાવીને ધ્યાનમાં રાખવી પડે, તેમ ભાવ ઉદ્યોતનું સર્વત્ર અજવાળું હોય તેવું તે ગયે થકે સર્વત્ર તેવો ઉદ્યોત કરેલા માટે દીપકની આવવી, આવવી એટલે ઓળી, એટલે કે સખ્યાબધે દિવા કરવા પડે, તેથી જગો જગો પર દિવા કરવાની

પ્રવૃત્તિ યર્થ ધર્મકેન્દ્રનું જે સ્થાન હોય, અને તે જગો પર જે પ્રવૃત્તિ થાય તે પ્રવૃત્તિ બધે જાય તો તેમા નવાઈ શું? બકતે કરેલું કાર્ય બીજો બહા પોતાના રાજ્યમા ફરે તો તે આશ્ચર્ય નથી. શ્રમણ ભગવાન નિર્વાણ પામી, ગયા, તે વખતે અઢાર દેશના રાજાઓનું અનુકરણ કરી માલવાધિપતિ ચંદ્રગ્રોત પણ પોતાના દેશમા દિવાળી પ્રવર્તાવે છે કેરીરાજા પણ દિવાળી પ્રવર્તાવે છે એવી રીતે ઉત્તર પૂર્વમધ્ય હિન્દુસ્તાનમા બધે દિવાળી પ્રવર્તે અને બધે દિવાળીનું મહાત્મ્ય થાય તેમા આશ્ચર્ય નથી અહીં પૌંધધાપવાસ અને દિવાળી બંને કર્યા છે, તેજ વાત અહીં નિર્વાણ શબ્દમા જણાવીએ છીએ ૨૪ તીર્થ કરની વાત સાબળીયે છીએ ત્યાં 'પરિનિ-સુદ્ધે' કહ્યું છે તે એજ કે નિર્વાણને આ જે ભાવઉદ્યોત ગયો તેને અગે દ્રવ્યઉત્તોતની પ્રવૃત્તિ યર્થ હું નિર્વાણ પામીશ ત્યાર પછી ત્રણ વરસ ને સાડાઆઠ મહિને પાચમે આદિ બેશમે જેતુ નામ દુષમા છે દુષ્ટ વરસો-દુ ખડેવાવાળા વરસો જેની અઢર છે તે દુષમા

દુષમા, કાળની કડોગતા

એ કાળમા બીજી વિચિત્રતા એ છે કે મનુષ્ય સયોગને પ્રતિકુળ રહી જાનના ચડાવનારા હોય છે, પણ ધણા જ યોગ ઉપર ભાગના ચડાવનારા હોય છે દુષમાકાળની એવી ખગળી છે અજ્ઞાન ધણા હોય, જાણ્ય પણ ધર્મની તાગલીવાળો. ધર્મ કરવા ત્યાર, ધરેલો હોય છતાં સયોગની ખામીને લીધે ધર્મમા જે ઉદ્ધમ, અપ્રમત્તપણું-કટીબદ્ધપણું તે કરી લેવાનો નહિ જાણ્ય પણ દુષમાઆદને લીધે ધર્મમા ઉદ્ધમ કરવાવાળો નહિ થાય, આથી ધર્મનો ઉદ્ધમ થયે નહિ પાચમાઆસવિધે ધર્મમા ઉદ્ધમ કરે તો જ્ઞાનીના વચનને લોપવાનો અર્થ ન કરશે.

આજ માફક મુનિઓ અસાધનશીલ બનવાના

જે છકાયના કુટામા માચી રહ્યા છે તેવાઓ ધર્મનો ઉદ્ધમ ન કરે, પણ આરત દિવસો ત્યાગ કરી મોક્ષનું નિશાન લઈ નીકળી

પડેયા છે તે સાધુઓ તો ધર્મનો ઉધમ કરશે ને ? અંકિ સામાન્ય શબ્દ મર્વને લાગુ થાય, છતાં વિશેષને લાગુ કરવા મુનિરાજોની સ્થિતિ દર્શાવે છે

મુનિજોડરિ પરંપર કલ્પકારિણો बहुपरिगहासता ।

‘रद्विस्मति न सम्म बाहुलेण सधम्ममि’ ॥ ૧ ॥

ગૃહસ્થ જે આરભાદિકમા આસકત થયેલા હોય તેની વાત ફર રહી, તે તો નદીના ઘાટ જેવો ધર્મ ગણે છે નાહીને ઘેર વાસ્થા આવવું, તેમ થોડો વખત ડેહરે ઉપાશ્રયે ધર્મ કરી ઘેર વાસ્થા જવું એવડી વિસામાનુ સ્થાન. પણ મુનિમહારાજાઓ મોક્ષનું નીશાન લઈ બહાર પડેલા છે તે પણ પરંપરના કલેશને કારણે જેમ કાટા-કણિયો-મુતરનો તાતલો પણ આખ ન ખમે, પણ નાક છોડાના છોડા ખમે, હાલ છારીઓ ખમે, શરીર મેવ ખમે ખધું ખમે, પણ આખથી કંઈ ન ખમાય, તેમ જેનાથી કંઈ ખમાય જ નહિ ન પડિકમણામા, ન પડિલેહણમા, ન સ્વાધ્યાય કે મેસવામા, કયામા ન ખમાય આખ જેવી નાનુક સ્થિતિવળા મુનિ છે આખમા કણિયો પડે તો પણ આસુ તણખણ, મુતર પડે તો પણ આસુ, આખે અસહનશીલતા રાખી છે, તેથી જરી જરીમા આસુ પાડવા પડે છે, તેવી રીતે મુનિઓએ સહનશક્તિ નેવે મેલી છે, તેથી ટટો કરે છે મિત્રતા શત્રુતા સખધવાળા સાથે જ હોય છે દુષમાકાળને લીધે સાધુ માહોમાહિ કલેશ કરનાર વાડના કાટા પહેલાં પગનો કાટો પ્રથમ કાટે અમણસઘ એટલે ચાલવાનો રસ્તો, શ્રાવક શ્રાવિકા એટલે વાડો પાત્રમાઆરાના પ્રભાવને લીધે પરંપર કલેશ કરનારા મુનિઓ યશે કલેશ ક્ષતવ્ય છે, કલેશનું કારણ ‘કુટિ’ કહાય તો આપોઆપ કલેશ સમી જાય છે પરંપર કલેશ કરવાવાળા માધન વગરના હોય તો આપોઆપ કલેશ ફર જાય જેમ ઘણા પરિવ્રજ વસ્ત્ર, પાત્ર, પુસ્તક, શિષ્ય, શ્રાવક, શ્રાવિકા મારા જેમ ગૃહસ્થ મકાન પોતાના કરવા મહેનત કરે, તેમ સાધુઓ આ મારો કેમ કરે ? સાધુ ખીજને શિષ્ય થયા

સાંભળી, દેખી બળે અપ્રાપ્તની ઇચ્છા, ને પ્રાપ્તની મૂર્છા અહીં પરિચિત્તમા ધનમાલ હવેલી નથી, મુનિષણું છે, તે છતાં પરસ્પર ક્લેશ કુદ્યેલી 'પારકુ તપાસવામા પહોર ગયા, માડ તપાસવામા મિનિટ પણ નથી ગઈ,' બહુપરિચિત્ત એટલે પાત્રાદિકમા મૂર્છાની મિથિા દુષમાકાળમા પ્રભાવને લીધે ક્લેશ કરવાવાળા, અને પરિચિત્તમા આમંજા થશે.

બાનિ સાતુ કેવા હોતે ?

જગતમા ભવે રાત હોય, પણ હાથમા દિવીવાળાને દહાડો છે, તેમ ક્લેશવાળા-પરિચિત્તવાળા હોય, છતાં કન્યાણુતુ કામ કરનારા હોય તો માડ 'પણ ઘણે ભાગે સ્વધર્મમા તો સાધુઓ વર્તશેજ નહિ ઘણો ભાગ એટલે ૮ આનીથી વધવોજ જોઈએ તોજ ઘણો ભાગ શ્રમણધર્મ ૧૦ પ્રકારનો ક્ષાંતિઆદિ છે તેમા '૨૪ કલાકમા કેટલો કયો ધર્મ કર્યો ? સરવાળો કાઢી જોયો ! કાનિવાળાને સાધન મળે તો તરત કાન્તિ થઈ જાય વાયદો આવી પાતુ ઉડાવે તો વાયરા મામે લડવા તૈયાર છીએ, આપણી સ્થિતિ કઈ છે ? કેમ વાગે તો પથરા ફેાડના તૈયાર છીએ, ક્ષમા ધર્મ કયા રહ્યો છે તે તપાનો ! ક્ષાંતિની જગો પર આપણે કાન્તિમા પડ્યા આપણને પલટાવવા એ લોકોની રમત છે 'પાટોશીનું ઘર બગતુ રોય તો બેડા ચડાવીએ કે ઉભાડીયા મેલાય ?

ક્ષાંતિ ધર્મવાળાને ઈન્દ્ર પણ ન પલટાવે, કાન્તિવાળાને વાયદો ચે પલટાવે કોધનો કલ્પિયો હોયજ નહિ શ્રમણ ભગવાન, ત્રણલોકના નાથ, જેને ઇંદ્રાદિક મેવામા હાજર છે એવાને, દેવદેવેન્દ્રોથી પરિવરેલ તેવા ભગવાનનો એક વખતનો શિષ્ય-ગોશાળો કારયપ કહી જાય છે કારયપ એ હનુમનુ રૂદનામ છે, તમને આવીરીતે કહેનારા મળે તો શુ કહો ? અને કેમ કહ્યું ? ભગવાન કહે છે કે એને અજ્ઞાનતાનો ઉદય છે, એની ઝુપડી બળી રહી છે, પાટોશીનું ઘર બગતુ દેખીએ તો બેડા ચડાવીએ કે ઉભાડીયા મેલાય ? તે વખતે 'બેડા ભરીને' નંખાય, ઉભાડીયા ન

નખાય મમતાના બેડા તૈયાર રાખ ! તેનું ઘર સજ્જનું ને મારે
 ઘેર આગ ન લાગે તે ઠીક ન કહેવાય, ત્રિલોકનાથ ઇન્દ્રાદિકને
 પણ પૂજ્ય એવાને ગોશાળો તુ તા કરી જાય છે ખીજાસાધુ-
 એને બોલતા બધ કહે છે તે અહીં સમતાની સેર વહેવડાવે
 છે કોઈ સાધુએ કોષ કર્યો હોય અને પૂછે કે કોષ કેમ કર્યો ?
 તો શું કહે ? ભાઈ ! હું તો જણતો હતો, એણે મને નકામે ક્ષેશ
 કરાવ્યો ખીજાનું પહાનું નકામું કાઢે છે તારે શું કરવા આખ
 ઉચી ડરવી પડે ? જો અમણુધર્મમા હીન હોય તો તારે આખ
 ઉચી કરવાની જરૂર નથી કોઈ ગામમા આપણી માત્રમિલકત
 હોય, અને ત્યા આગ લાગી સાલળીયે, ત્યારે જે બચ્યું એ બાપનું
 એમ માનીયે ડીએ તેમ જગતમા અજ્ઞાની જીવે તો કોષ માના-
 દિએ બરેલા જીવે છે, જગતમા આગ લગાડી રહ્યા છે, તેમાથી
 બચ્યાની બગતરા ન ગણ, પણ બચ્યાનો ફાયદો ગણ ! અજ્ઞાની
 જીવે શું ન કરે ! ગાળ દીધી તેથી કંઈ ગુમડા થતા નથી, તે
 બોલતો હતો અને તને ગાળ દીધી, તો તને ગુમડું થઈ ગયું ?
 ના, ત્યારે ગુમડું નથી થયું, તો પછી ચક્રમક કેમ ઝરી વગર આગે
 ફાટ્યો થયો એમ માનવું એ તો વગર જ્ઞાને બોલ્યો પણ તે
 તો જાણીથી જ્ઞાન મેળવ્યું હતું તે બોલ્યું ખીજો આકોશ કરે
 તે વખતે શુક ન ઉરાડયા કરો ! મારવા આવે તે વખતે વિચારવું
 કે મારી નાખતો તો નથી ને ? અથવા મારી નાખે છે, પણ મારો
 ધર્મ તો નથી જતોનો આકોશ કરવો, મારવું, વધ કરવો, જીવથી
 મારી નાખવો, ધર્મથી નાશ કરવો આ બધું બાળજીવો હોય
 ત્યા બને, ત્યા આ ચીજ બનવી અસંભવી નથી

સમતા કઈ રીતે આવે ?

આખા શહેરમા આગ હોય ત્યા બચ્યું તેની બોલખાલા,
 આ સ્થિતિ ક્યારે આવે ? શાંતિ મારો ધર્મ છે, કોષ મારા
 આત્માના ધર્મને ચુકવનારો છે, તેમ માર્દવ-નૈઋતા મારો ધર્મ છે
 કેણિક સરખાને શ્રીમહાવીરપ્રભુ મહાનુભાવ ! કહે છે બાપને

જેડીમા નાખનાર, કેદમા પુરનાર, ૧૦૦ ચાળખા મારનાર, મોસા-
ણનુ નખખોદ કાઢનાર એવો કૌણિક છે, છતાં મહાવીર મહારાજ
! મહાનુભાવ ! કહે છે

સુગંધ લેનારો સમરો ઘડ-ડાળ પર ન ભેમે, જોળી જોળી
પુલ પર ભેસે ઝાખી જોળી જોળી વિદ્યા પર ભેસે માટે સમરો
બન, અને ગુણ તરફ જા ! દોષ પર નજર ન કર ! દમપ્રકારમા
અમલધર્મના નામથી આપણું વર્તન ત્રાસ કેમ નથી થતું !
પરંતુ તેના કારણ વિગેરેનો વિચાર આપણને સુઝતો નથી.
અહીં દુષમકાળનું રૂણ જણાવ્યું પ્રાચે પોતાના ધર્મમા સાધુ
વર્તવાના નહિ, તેમ સર્વથા ધર્મનો અભાવ પણ નહિ, પરંતુ
અમ્યગ્ પ્રકારે વર્તવાના નહિ હવે આમળ પાચમા આરાનુ
સ્વરૂપ કેવું છે તે અધિકાર અંગે વર્તમાન.

ક દિવાળી પૂર્વ વ્યાખ્યાન ૨ ક

૧૧ સ ૧૯૮૧ આમો વદ ૧૪ પાલીતાણા.

પાસદિજોઽવિ નિપનિયમઘન્યવરમુદા મયણમુદા ।

વમ્મુકધમ્મવમ્મા ઓલગિસ્સતિ રાણ ॥ ૩ ॥

પાચમા આનામા પ્રથમ ધક્કો ધર્મને

શાસકાર મહારાજ ગુણચદ્રસૂરિજી મહારાજ બબ્બલપોના
ઉપકાર માટે મહાવીર ચરિત્રમા જણાવે છે કે ૧૫૦૦ તાપસોને
પ્રતિજોધી ચાવત પારણું કરાવે છે, કેવલજ્ઞાન થયું છે, તે પરી
વાર સાથે મહાવીર પ્રભુ મિથિલામા સમોસર્યા છે, ત્યાં મિથિલામા
શ્રીગૌતમસ્વામીજી મહાવીર પ્રભુને નમસ્કાર કરી પૂછે છે કે-
હે ભગવાન ! સવિધના દુષમકાળનું સ્વરૂપ સાબળવાનું કુતકુલ
થયું છે તો તે સહજાવો !

હુ મેશા જગતમા ધર્મને આધાર આપતે કોઈને નડતી નથી, એમ કહીએ તો ચાલે, પરંતુ પરસ્પરના દુનિયાદારીના કલેશ શમાવ્યા સિવાય છૂટકો થતો નથી, કારણ એની ગરજ એને ને, એની ગરજ એને, એમ પરસ્પર ગરજ હોવાથી પતાવવાજ પડે છે કોઈ વખત રિદ્ધિ વધારે હોય તો અભિમાનુવશ થયો તેથી કલેશ કરે છે, પણ ધર્મનો કલેશ એવો કે પતવાતુ કારણ નહિં ધર્મમા કલેશ પડે તો કશું અટકતું નથી, મોક્ષાર્થીને અટકે તો તે ધર્મને ખસેડે નથી ભવાભિનદીને ધર્મ વગર કશું અટકતું નથી, તેથી ભગવાન મહાવીર બ્રહ્મ કહે છે કે માયમે આરો પ્રથમ ધક્કો ધર્મ ઉપર લગાડશે !

જે ભય ત્રસપણ પામ્યો તે ચોક્કસ મોક્ષે જવાનોજ

ધર્મ એ ઉદ્યમથી થવાવાળી ચીજ છે ધર્મનો ઉદ્યમ તીવ્ર તો ધર્મ તીવ્ર, ઉદ્યમ કરવાવાળાના ઉપર ધર્મની તીવ્રતા-મહતા હોય છે, દુષમાકાળ મોક્ષે જવા લાયક હોય એવા ભવ્યપુરુષ ઉપર અદ્વૈત જમાવે છે જે ભવ્ય ત્રસમા આવ્યો તે ચોક્કસ મોક્ષે જવાનો, ચાહે જેટલી મુદતે ચાહે તેટલા પુદ્ગલપરાવર્તે ત્રસ ભવ્ય હોય તો કોઈપણ દિવસ તે મોક્ષે જવાનો, ત્રસાદિ પરિણામ પામ્યો હોય તે જાતિભવ્ય ન હોય, નિગોદમા જ જાતિભવ્ય હોય ત્રમાદિપણાને પામ્યા હોય તે જીવો ભવ્ય હોય તો તેણે ધર્મનો ઉદ્યમ કવ્વાનો ને કરવાનોજ મીધો ખરચ ન આપે તો કોર્ટથી ખરચ તાથે ભરપાઈ કરવો પડે, તેમ મીધેસીધા ધર્મ ન કરીયે તો પાપ સોગવી પછી પાછા અહીં આવી ધર્મ કર્યે જ છૂટકો છે ત્રસાદિ ભવ્યને મોક્ષે જવાનું ને જવાનું જ નકામી કોર્ટની ફી સાથે દેવું આપવું પડે તેના કરતા વગરફીએ દેવું આપવું પડે તો વાધો શો ? પણ દુષમાકાળના જીવોને ઘણું ભાગે એ મુજરાનું નહિં ભવ્ય છતાં તે ઉદ્યમ નહિ કરે તેમા દુષમાકાળ હેતુ છે તેમા મોક્ષનું નિશાન લઈ નીકળેલા મુનિઓને ગૃહસ્થોના નિશાન જુદા જુદા હોય છે

જેડીમા નાખનાર, કેદમા પુરનાર, ૧૦૦ ચાળખા મારનાર, મોટા
ખાનુ નખખોદ કાઢનાર એવો કેલિક છે, છતાં મહાવીર મહારાજ
! મહાનુભાવ ! કહે છે

સુગંધ લેનારો જામરો થડ-ટાળ પર ન બેસે, જોળી જોળી
પુલ પર બેસે માખી જોળી જોળી વિદ્યા પર બેસે માટે જામરો
જાન, અને શુભ તરફ જા ! દોષ પર નજર ન કર ! કસ પ્રકારના
શ્રમભુધર્મના નામથી આપણું જર્તન સાફ કેમ નથી થતું !
પરંતુ તેના કારણે વિગેરેનો વિચાર આપણને મુજબ નથી
આપણી દુષ્કર્મકાળનું ફળ જણાવ્યું પ્રાચી પોતાના ધર્મમાં સાધુ
વર્તવાના નહિં તેમ અર્થથી ધર્મનો અભાવ પણ નહિ, પરંતુ
અભ્યગ્ન પ્રકારે વર્તવાના નહિં હવે આગળ પાથમાં આરાતું
સ્વરૂપ કેવું છે તે અધિકાર અંગે વર્તમાન.

ક દિવાળી પર્વ વ્યાખ્યાન ૨ ક

૧૫ સ ૧૬૬૧ આમે ૧૬ ૧૪ પાલીતાણા.

વાસદિનોઽધિ નિયનિયગથ્યપરમુદા મયણમૂઢા ।

પમુક્રધમ્મકમ્મા ભોલગિસ્સતિ રાણ ॥ ૩ ॥

પાથમાં આરામાં પ્રથમ ધર્મો ધર્મને

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શુભચંદ્રસૂરિજી મહારાજ જાન્યલેવેના
ઉપકાર માટે મહાવીર ચરિત્રમાં જણાવે છે કે ૧૫૦૦ તાપમેને
પ્રતિબોધી યાવત પારણું કરાવે છે, કેવલજ્ઞાન થયું છે, તે પરી
વાર સાથે મહાવીર પ્રભુ મિથિલામાં સંગોસર્ગો છે, ત્યાં મિથિલામાં
શ્રીગૌતમસ્વામીજી મહાવીર પ્રભુને નમસ્કાર કરી પૂછે છે કે-
હે ભગવાન ! સવિધ્યા દુષ્કર્મકાળનું સ્વરૂપ સામગ્રવાતું કુતકલ
થયું ॥ તો, તે સમજાવો ।

હું મેશા જગતમા ધર્મને આધાર ધાર્ય તે કોઈને નડતી નથી, એમ કહીએ તો ચાલે, પરંતુ પરસ્પરના દુનિયાદારીના કલેશ શમાવ્યા સિવાય છૂટકો થતો નથી, કારણ એની ગરજ એને ને, એની ગરજ એને, એમ પરસ્પર ગરજ હોવાથી પતાવળા પડે છે કોઈ વખત રિદ્ધિ વધારે હોય તો અભિમાનવશ થયો તેથી કલેશ કરે છે, પણ ધર્મનો કલેશ એવો કે પતવાનું કારણ નહિ, ધર્મમા કલેશ પડે તો કશું અટકતું નથી, મોક્ષાર્થીને અટકે તો તે ધર્મને ખસેડે તો નથી ભવાભિનદીને ધર્મ વગર કશું અટકતું નથી, તેથી ભગવાન મહાવીર પ્રભુ કહે ॥ કે પાપમે આરો પ્રથમ ધક્કો ધર્મ ઉપર લગાડશે ।

જે ભવ્ય ત્રસપણ પામ્યો તે ચોક્કસ મોક્ષે જવાનોજ

ધર્મ એ ઉદ્યમથી થવાવાળી ચીજ છે ધર્મનો ઉદ્યમ તીવ્ર તો ધર્મ તીવ્ર, ઉદ્યમ કરવાવાળાના ઉપર ધર્મની તીવ્રતા-મહતા હોય છે દુષમાકાળ મોક્ષે જવા લાયક હોય એવા ભવ્યપુરુષ ઉપર આટલો જમાવે છે જે ભવ્ય ત્રસમા આવ્યો તે ચોક્કસ મોક્ષે જવાનો, ચાહે જેટલી સુદે ત્યાહે તેટલા પુનઃગલપરાવર્તે ત્રસ ભવ્ય હોય તો કોઈપણ દિવસ તે મોક્ષે જવાનો, ત્રસાદિ પરિણામ પામ્યો હોય તે જાતિભવ્ય ન હોય, નિગોદમા જ જાતિભવ્ય હોય ત્રસાદિપણને પામ્યા હોય તે જીવો ભવ્ય હોય તો તેણે ધર્મનો ઉદ્યમ કરવાનો ને કરવાનોજ શ્રીધો ખરચ ન આપે તો કોઈથી ખરચ સાથે ભરપાઈ કરવો પડે, તેમ સીધેસીધા ધર્મ ન કરીયે તો પાપ લોગવી પછી પાછા અહીં આવી ધર્મ કર્યે જ છૂટકો છે ત્રસાદિ ભવ્યને મોક્ષે જવાનું ને જવાનું જ નકામી કોર્ટની ફી સાથે દેવું આપવું પડે તેના કરતા વગરફીએ દેવું આપવું પડે તો વાધો શો ? પણ દુષમાકાળના જીવોને ધણે ભાગે એ સુઝવાનું નહિ, ભવ્ય છતાં તે ઉદ્યમ નહિ કરે તેમા દુષમાકાળ હેતુ છે તેમા મોક્ષનું નિશાન લઈ નીકળેલા મુનિઓને ગૃહસ્થોના નિશાન જુદા જુદા હોય છે

રાત્રિ માફક દુપમાકાળની અમર મનને સરખી

અર્થ ડામ કુટુંબ દોડી નીકળેલા, હાથમા મોક્ષનો વાવટો લઈ નીકળેલા મુનિઓ ધર્મનો ઉદ્યમ કરેને ? શાઈ રાત પટે ત્યારે બધાને સરખી, બીજા છવો ઉપર જેમ પચમઆદો અસર કરશે, તેમ મુનિ ઉપર પણ અસર કરશે મહાત્મનની જડ વાવશે, છતાં બિલાડી જેવડા હોલમા પુરીએ તેટલા હોલમા દોડાદોડી કરશે મુનિઓ પચમહાત્મતમા રહેશે, માહોમાંહે કલેશ કરશે, બહુપરિશ્રદ્ધ રાખશે સયમના સાધન તરીકે છુટ મળી છે, પણ તેનો ઉપયોગ સાક્રમુદ્રી, વસ્ત્ર, પાત્રા, જોધા વિ સુદર રાખવામાં બહુ કાળજી રાખશે. તમારો પાટો અદર ગમે તેવો હોય, બીજાને મું ? આપણા મમતાભાવે આપણે મરીએ છીએ, ધર્મોપકરણોમા મમતાનુ નાટકે કરવાવાળા મમતાને દોષ માને છે પેલા નાગા (દિગંબર) રહી એકપણ મહાત્મત નથી પાળતા, કાળજી કે રત્નો-હરણ-ઓધો, પાત્રા વિગેરે સયમના સાધનો નહિ હોવાથી સમિતિ પણ પાળી શકે નહિ, તેથી એકે મહાત્મન રહેતુ નથી, તે કરતા તો જાનવર નાગા જ છે, ત્યાં ત્યાગપણું નહિ હોવાથી મહાત્મત કેઈ ગણતુ નથી મહાત્મન ત્યાગપણામા આવે છે દેવનાગા, ગુડનાગા, નાગાના દર્શન કરનારને વિકાર વવાનો, તો તેમની ઓંઓ મોક્ષે શી રીતે જાય ? એકનામ્નુ કલેશ મમતા, બીજાનામ્નુ ધર્મકર્મમા ઉદ્યમ કરી શકે નહિ જે મનુષ્ય જે લાઈને આવે તે લાઈને વધ્યા ઠરે સુવાથી ઉઠવા સુધી ને ઉઠવાથી સુવા સુધી તો ઉપકરણ, શરીરની મમતા, તેમજ શ્રમણધર્મ સળધી વિચાર બહુ ઓછો કરે શ્રમણધર્મમા ઘણે ભાગે તેઓ વર્તશે નહિ

પરધર્મ ઉપર અસર

દુપમાકાળ અર્ધિજ છાયા પાડશે તેમ નહિ, પરધર્મમા પણ છાયા પાડશે જેનધર્મથી ઈતરધર્મવાળા પાખડીઓ પણ પોતપોતાના શાસ્ત્રમા જે આચારો હશે તેથી પરગમુખ થશે સન્યાસીના આચારમા પોતે નહિ રહે, એટલુ જ નહિ પણ હજુ

જેન સાધુ કલેશ મમત્વમા રહેશે, પણ બીજાના આધુએ તો કામથી મુજાવાના, બાયડીઓ રાખશે ધર્મના કાર્યો છેડાજ મેલી દેશે, અને ધર્મ કર્મ સર્વથા, છોડી રાજામહારાજની મેવામા ધર્મ ધુસાડશે રાજાપાને ધર્મ સજાવાવો કરાવવો ને તેથી પોતાનો નિર્વાહ કરવો સામાન્ય લોકો પર તેની અસર થવાની કે નહિ ? તારાનું શ્રદ્ધા ન હોય, મૂર્ધ ચન્દ્રનું શ્રદ્ધા હોય.

વાગવત્પ્રભો મોક્ષ કુલમેર તસુ તેસુ ક્ષેત્રેસુ ।

અર્ચતગરહિપસુતિ ગદ્દિસ્તદ્ જીવિગાર્હેત ॥ ૪ ॥

જનમુદાય ઉપર અમર

પ્રાકૃતલોક, સામાન્યજનસમુદાય એને આશુવિકાની પડશે પેટ કેમ ભરવું ? પેટ ભરવાની યત્નાતમા પાપી પેટ ભરવા માટે એમને હુલ્લે પાપ કરવા પડશે માત્ર આશુવિકા માટે આખી જીવનની ક્ષેય રહેશે જીવનના છેડે-જીવનના છેડે માણસ તપાને તો નીરાતે ખાધુ પીધુ, જીવિત માટે જ જન્મ પુરો કરવાના ક્ષેય બદલાયુ પણ ધધો તો નથી-બદલાયોને, ના, અત્યંત નીંદવાલાયક ધધા કરશે જે ધધો કદપે નહિ તે પ્રાકૃતલોકો પેટ માટે કરશે કુલની મર્યાદા પણ નહિ જણે કુલની મર્યાદા તદ્દન છોડીને તે નીંદવાલાયક ધધો રાજગાર કરશે અત્યંતગદ્ગદ કાર્યો માત્ર પેન ભરવા માટે કરશે, કુલમર્યાદા ડોડી ધધો કરશે ચાલો ! એ ભલે કહે, પણ રાજા ધર્મ પરાયણ હોય તો રાજા લોકોને-મુનિને-શ્રાવકોને-પાખડીઓને ફરજ પાડે તો આપોઆપ ધર્મની પ્રવૃત્તિ થાય, પણ રાજા પૈસાના લોખી થવાના.

અગ્નિયા ય અદ્વિયા ય વગ્દિપેચ્છળપરા ય ।

પીડિસ્સન્તિ સ્વેદાઃ પચદ્દદ્દેહિ નરવક્ત્રો ॥ ૫ ॥

રાજાઓ ઉપર અસર

રાજાઓ શું કરવાના ? અર્થ એ જ વફાલો, આખરું કરતાં પણ અર્થ વફાલો અચારે મોટા મોટા સામ્રાજ્યોને શહેનશાહોને

ગણુનરી શાની ગણે છે ? કેવળ પૈસાની ભયકર ૧૪ની લડાઈ તે પણ પૈસાની અર્થ માન પૈસાની પાછળ ગણે, પૈસામા નુકસાન દેખે તો આબરુમા વાધો નથી ક્રાન્સ સરખી સહેનશાહુત દેવાળી ચામા નામ નોંધાવે અમેરિકાના દેવાના અગે જર્મન સહેનશાહુત અમે પહોંચીએ તેમ નથી પ્રિટિશને કહેવું પડયું કે વ્યાજ આપી શકીએ તેમ નથી એટલે કે માન-આબરુ કરતા મિલકત કિમતી ગણાઈ છે, તેથી કળાનુગમા-દુધમાકાળમા કેવળ પૈસાના પુનરી છતા, એ અડકાર તો અકવર્તીને પણ કમા ન હતો ? દેશાભિમાનને નામે અડકાર એટલે રેડાયો કે જેનો પાર નહિ ૧૪ની લડાઈને સાહિત્યનેા અભ્યાસ કરે તો માલમ પડે કે અભિમાન ખૂબ ચડાવી દેવાયુ હતું ઘડીમા મિત્ર બને ઘડીમા છિદ્ર દેખતો જાય તે દેખી ઉતારતો જાય, અને છેવટે શુભામીમા લાવે પ્રથમ હરે ધુસ્યા ધુસીને તેઓએ પહેલા ભરોસા હર્ષ, પછી છિદ્રે ખોળે અનર્થો ખોળી શુભામ બનાવ્યા છે કેવળ પૈસાના જ પુનરીન માનમા માતા હાથી જેવા, બીજાના છિદ્ર દેખવા માટે કાળા નાં જેવા, આ ત્રણ છતા એક વસ્તુ વિચારમા રહેતો આ ત્રણનુ નુકસાન થાય અનુબંધને હેરાનગતિ હોવી જ ન જોઈએ, આ ધારણ દંડ હોય તો, અર્થપ્રિય હોય તો નવા ઉદ્યોગ ખોલે, પણ લોકો હેરાન કરવાનુ ન હોય પારકા છિદ્ર દેખે તેમા છિદ્ર કાઢનાર કિઠાય રોકે, પણ વાડ ચીમકા ચોરે ત્યા ખેડુત ખાય શું આખા જનસમુદાયને રાજાઓ પીડશે !, સાથી ? પ્રથમ દરેક કરીને વિચારશે ? શુન્હાની પાછળ દંડ અને દેહ દંડ શા માટે શુન્હાની પાછળ કાયદાએ દંડ શા માટે રાખ્યો ? કહો ધન હર માટે કાયદાના દંડ જુદી વસ્તુ, પણ રાજકીય દંડના કરોડ અબજો પણ છેડા નથી ૧૮-૧૯ની સુલેહમા જર્મની પાસેનો દંડ લીધો છે, તેના આકડા તપાસસો તો ખબર પડશે ભયકર દંડો પ્રજાને રાજાઓ પીડવાના સુનિ ઉપર ચાખડી-પ્રાકૃતજન,-સ પર અસર દુધમાકાળની થાય, પણ કુટુંબીઓ મહિમાહે સ રહે તો એટલી અસર નહિ થાય

વક્ત્રજળની વસુઓવિ માણા જળગદ્ગલોમેણ ।

અંધોક્ષજીરણાય કાઠ દદમમિલમિસ્મતિ ॥ ૩ ॥

કૃદ્ધમીએ ઉપર અમર

શા'એ છતાં પણ અન્યોન્ય એક બીજાને મારવા માટે અભિલાષા કરવાના એક જ માનના જરૂરે શા'એ પણ માહો- માહે જીવથી મારવાના દૃઢ વિચારવાળા હોવાના વચમાં કોઈ આવે તો તે પણ કુટાર્થ જાય વધારે મિલકત મેળવવા માટે, વધારે હિરસો મેળવવા માટે પરસ્પર જીવ-જન ઘાત કરવાના, દૃઢ અધ્ય વસાયવાળા થવાના, ઘરમાં આગ, બજારમાં આગ, રાજ્ય-ધર્મગુરુમાં આગ, બહાર પ્રાકૃતલોક તરીકે આગ, રાજાના કૂરપણાની આગ, પાખડી ગુરુઓની આગ આગ વગરનું સ્થાન કયું? દુષ્કાળમાં હરકોઈ કોઈ જગો પર આગ આગ ને આગ જ દેખાવાની

યમ્મચ્છટેણ વાય વિમૂઢમણે સમાવરિસ્મતિ ।

વસુમેદ્દુરચણગારસુ વસ્મેસુ વદ્વતા ॥ ૭ ॥

લોહીથી ખરડાયેલ કપડું લોહીથી ધાબ્યે તો નાશ ન થાય

જેમકાયદો ચોરીની સજા કરે પણ આગ લગાડી ચોરી કરનારો હોય તો આગ સજાગાવી તેના બહાને ચોરી કરનારને વધુ સખત સજા છે તેમ અહીં જગતમાં આગ સજાગાવી છે, તેનો લાભ લઈ મિથ્યાત્વમોદે મુંઝાયેલા, મૂઢમનિવાળા શું કરશે? લોહો ધર્મ કરે યા ન કરે, પણ લોહો ધર્મની કિમ્મત મળે તેથી ધર્મના જ બહાને વાસ્તવિક ધર્મ નહિ કરે, પણ ધર્મના બહાને પાપ કરવાના ધર્મનો આશ્રય પાપથી બચવા માટે લવાય છે, ધર્મના બહાને પાપો કરાય છે, તો પાપથી બચવાનું સ્થાન કયું? આવકને ધમ કરતા આવકપણાને અનુચિત પ્રવૃત્તિ ન હોવી જોઈએ મૂર્તિ દહેરૂ બાંધવાનું, તેના અધિકારમાં લાયક બનવાનું પ્રથમ જણાવ્યું છે, પ્રથમ ચોપડા ચોડખા કરે, દિવાળીએ સરસું કાઢ્યું, એટલે ચોપડાઓ ચોડખા નહિ, પણ મારે ત્યાં અન્યાયની-વગર હકની

કઈ કઈ રકમ આવી છે, તે તારવી તે રકમ પાછી આપી દે, મૂર્તિ ભરાવવા કે મંદિર બંધાવવા તરફ જિનઆરાધના કિંમત હોય તેની પ્રથમ આ ફરજ છે અનધિકારીને લાયકવાળાના ફળ નહિ મળે, મહુડાના પાણીએ શીરમાં મીઠાશ આવે, લોટમાં મહુડાનું પાણી નાખી શીરો બનાવીએ તો સાકર જેવી મીઠાશ ન આવે મેર નાગો થઈ કળા કરે નાટક બતાવે શાસ્ત્રકાર શું કરે ? શાસ્ત્રવિધિ બતાવે છે સૂર્યનું કામ અજવાળું કરવાનું, તેમ પ્રથમ હિસાબ ચોકખા કરે, અન્યાયની રકમ લાગે તે માલિકને સોંપી દે, તે પહોંચાડે એટલેથી પણ ચોપડા ચોકખા થતા નથી, પણ સઘને ભેળો કરી જણાવે, અને કહે કે મને માલમ પડી છે ત્યાં સુધી મારી મિલકત મેં ચોકખી કરી છે, પણ મારી ધ્યાન બહાર કઈ હોય ને તે સફમી આ ધમકાર્યમાં ખત્યાય તો તેનું ફળ તે રકમવાળાને તેનું ફળ હું લેવા માગતો નથી તો ધર્મ કરતી વખતે દુનિયાદારીમાં થતા પાપો ધોવાના છે ધર્મ કળતી વખતે જો પાપો કરે તો ? લોહીથી ખરડેલું કપડું લોહીએ ધોઈએ તો કેટલું માફ થાય ?

ધર્મના પહાને પાપ કરનારા અત્યંત મૂઢમતિ

દુષ્કર્મકાળમાં મૂઢમતિઓ એવા થશે કે ધર્મના પહાના નીચે ધર્મના નામે પાપ કરશે બાઈ હોય કચકા ખાતી હોય, મિલકત હોય, કાયદેસર વારસો ખીજાનો ધવાનો હોય, તો વીલ ઉભુ કરે, ધર્મદામાં નાખી દેવડાવે, પણ તે ધર્મના નામે પાપ છે શાહુકારી ચોરી છે ડોઝીને ભાન ન હોય પછી વીલ કરે તો, બાઈ વારસ વગરનો હોય, મરતો હોય ત્યારે દસ્તાવેજ ઉભો કરે બાઈ-ભાઈને ભાન પણ ન હોય, તેનો અગુઠો શાહીમાં જોળાવી વીલ કરાવે સદુપયોગ લાવ ચીજ છે આને ધર્મ ન ગણે ! પાપને પાપ રૂપ માનો ! ધર્મના પહાને પાપ કરવામાં આવે તેને મૂઢ ન કહેતા અત્યંત મૂઢમતિ કહેવાય કરશે પાપ’ માનશે ધર્મ’ તેને અગે રાજ થઈ અનુમોદન કરશે કાકી પાસે કાળું કરાવ્યું, ભત્રીજા

લડવા આવે, લીલ વચાવી દે તો ભત્રીજાનું કંઈ પણ ન ચાલે, ઠાકી લલગી થી નથી, તેમ પ્રશ્ન અગત સ્વાર્થનો પણ નથી, ધર્મ ચોરીપાટ વાડુલો ચલવવા માટે પણ નથી, જુડી માખી પુરવા માટે થી નથી—નારી સાખી તો પુરૂ પણ જો પાજરાપોઃ ૧૭-૧૮ રૂ. આવે તો આમ કડ, ધર્મના જુડાને પાપ કરનારા અન્યત મૂઠ મનિવાળા છે જૈનશાસનમા એક વસ્તુ ચોક્કસ રાખી કહે છે કે કિસામા નહિ માનો, ધર્મના જુડાને કિસામાં નહિ ઉતરે. અન્ય-મનિઓ જાનવરને હોમવાને જુડાને આટલા જાનવર મર, સ્વર્મ મળશે, એમ કહી ધર્મના જુડાને પાપમ પ્રવૃત્તિ કરાવશે. કુવાઓ ખજાવશે, તળાવો ખજાવશે, અન્ય મનના ધર્મશુદ્ધો કુવા તળા વની ટીપો લઈ ફરશે અને મારી છુટગીમા મે એક ધર્મનું કાર્ય કર્યું એમ વિચારી છુટગી મફત માનશે. માસ પાવડાવે તો ધર્મ ગણવો કે નહિ? ગીધટો ધરાય છે તો કસાઈને ધર્મ ખરે કે નહિ? માટે વ્યવહારને વ્યવહાર રૂપ ગણો પણ ધર્મરૂપ ન ગણો. ધર્મનું રૂપક અપાય તે પાપ છે સાધુ તો મૌન રહે, કહે કે કુનિયાદારીથી તું બાળે

નૃપતયિસ્માર્ષેતુ ય ત્રિગ્રાણ દરવાયયારા યા ।

વિદ્વા નિદ્ધો ય યગ વાદ્દેણ ન હારિનિ ॥ ૮ ॥

મનુષ્યની પ્રવૃત્તિની ઉદયપાથવને અગે જજ્ઞાંયુ જો બધા થે આમાન્ય પ્રવૃત્તિમા રહેલાને અગે જજ્ઞાંયુ સાધકો જજ્ઞાંયા પછી મિષિની રિયતિ ચોયામા હવી, પાચમામા કયુ આંતર છે? પણ ભાગે આ ચીજ બનશે જ નહિ કંઈ ચીજ? ભૂતકાળના અને અવિધ્યકાળના અધોનુ જ્ઞાન લડાઈમા જોખીના ટીપણ તળાવમા ધોવાઈ ગયા ૧૩ની માલમા કાઈએ લડાઈનું નામ પણ લખ્યું નથી આવા પ્રકુ જોગા થયા છે, એમ લડાઈ શરૂ થયા પછી બધાયે કહ્યા છે ૧૮-૧૯ની સાલ પછી ફલાજે મહિને આમ ને ફલાજે મહિને આમ થશે, એમ આલ્યા કરે છે, વર્તારાઓ મોટા મોટાએ કાન્યા તિલકની ને ગાધીની બાળનમા, લડાઈની બાળનમા

વર્તારો કાઢયો-એકે સાચા ન પડયા મૂખાં મળે ત્યાં બદા શું કરવા ચુકે ? ભૂત-ભવિષ્યના અધોનુ જ્ઞાન ઘણે ભાગે થયે નહિ, દોઢ નોજ થાય

દેવતા મિદ્ધ થાય તો ધર્મના કાર્યો કેટલા થાય ?

દેવતાનું આવડું થવાનું નહિ દેવતાને પ્રમત દશા ॥ માટે રિપયમા જ પ્રવર્તે છકાયનો કુટો છોડીને નીકળેત્રા અણુમારો કયા લધી ગયા ? અણુમારો જાગ્યા હોતે તો બસ ॥ સિદ્ધાચલ બધ થવાનો હતો ત્યારે બધા એકઠા કેમ ન થયા ? તીર્થને અગે સપ નહિ કરે તો સાધુ બીજું શું કરશે ? કુસપ કરી શું કરશે ? આરીસો તૈયાર કરી નાકકટ્ટાના હાથમા આપવાનો ? દેવતા તમને તીર્થ સ્વાધીન કરી આપે પછી સ્વાધીન તો તમને જ કરવાનો એ તો ચોક્કસ ॥ કે — નિર્માથના હાથમા આવેલો નેકલેમ-મોતીનો હાર નિર્માથનું નખોદ વાળે ' જો દેવતા સિદ્ધ હોતે તો ધર્મનું એક કાર્ય ન થાય, પણ કર્મના કોટો કામ થાય ધર્મના માટે કયાય કરવાની મનાઈ છે, પણ ધર્મની કિંમત હોય તેનાથી રહેવાય નહિ માનુ અડપણું કર્યું હોય તો મા બેગને જવા દે-કહે, પણ દીકરાથી રહેવાય નહિ ધર્મની કિંમત હોય તેનાથી અગકયા વગર રહેવાય નહિ. શિવજીભાઈનને સધ બડાગ મુકયા, અમુક સાધુઓએ નિર્દોષ જાહેર કર્યા મને પુછ્યું નહિ ? તારા સરખા ભાદુતને પુછવાનું ? તે વખતે ચેલેજ તે કેમ ન કરી ! તારા મને જ ॥ શાસનનો ભાદુત ॥

માથામા ટીપણુ બાલી આવ્યો તો ખાઈઓ તો બેડી જ છે, ખ્યાલ રાખવાની જરૂર છે કે ભૂત-ભવિષ્યના જ્ઞાનથી જો દોરવાયા છો તો ખત્તા ખાયો કોઈ આશુના તો કોઈ કાનુના ભવિષ્યવાદી થાય છે, ચેલો કહે મારે અણાજી હાજર વાય છે, તો કોઈ કહે મને ચક્રેશ્વરી હાજર થાય છે પણ દેવતાનું આવડું ઘણે ભાગે થવાનું જ નહિ લલે દેવતા ન આવે, પણ વિદ્યા તો હશેને ? એની વિદ્યા પણ ઘણે ભાગે થવાની નહિ કૃતાયા મહારાજ

વચન સિદ્ધિવાળા છે. તે તો ધૃતી - જ્ઞાનારા છે. વિદ્યાસિદ્ધિ, દેવતા આશાત ન આવે, ભૂત ભવિષ્યનુ જ્ઞાન ન હોય, પશુ માહો મહે ત્રીનિવાળા હોય, તે સાક્ષાત ન આવે, પણ વરદાન તો આવે ને ? દેવતાના વરદાન પણ ઘણે ભાગે નહિ હોય. હવે સાધુ આચાર્યમા વર્તશે કેવી રીતે ? શાસન ૨૧ હજાર વર્ષ રહેવાનું, તે શાસનમા વર્તવાવાળા કઈ સ્થિતિએ વર્તશે ? તે સ્થિતિ તેમજ સૂર્ય-ચંદ્ર ધરતી વિગેરેને અગેનો અધિકાર અંગે વર્તમાન

ક. દિવાળી પર્વ વ્યાખ્યાન ૩ ક

મ. ૧૯૬૧ આગે વહિ અમાવાસ્યા, પાડીતાજા

ઉગ્મગાદેસળામગ્નાસળાચંચળામિરવંચિંતા ।

ગુરુગોત્રિ હ્રિષ્ટાપ ધમ્માપાર ચરિસ્સતિ ॥૧॥

૭ માર્ગનીરેશના

શાસ્ત્રકાર મહાશય શ્રીમાન ગુણચન્દ્રસૂરિજી લખ્ય છેવેના ઉપકાર માટે મહાવીર ચરિત્રની અંદર ચાલત ૧૫૦૦' તાપમેાને પ્રતિબાધી મહાવીરસ્વામી પાસે શ્રીગૌતમસ્વામિજી લખ્યા, અને ભગવાન મિથીલામા સમોસમાં ત્યાં દુષમાકાળના ભાવે સંબંધી શ્રી ગૌતમસ્વામીજીએ પ્રશ્ન કયો કે દુષમાકાળ સંબંધી વૃત્તાત સાભગવાની મારી જીજ્ઞાસા છે તેને તૃપ્ત કરવાને અગે ભગવાને જે વૃત્તાત કહેવાનું થરૂં કર્યું, તેમા સાધુ, પાખડી, સામાન્ય હોકા, રાજા, કુટુંબીઓની અને મૈત્રમત્રિની મિથિ ગણાવી ભૂત અને 'ભવિષ્યકાળના' વૃત્તાતની સામાન્ય મિથિ જણાવ્યા પછી, દુષમાકાળમા ગુરૂ કેવી સ્થિતિમાં હશે ? સમ્ભવ પામે ત્યાર પછીથી માર્ગ વિરૂદ્ધ પ્રતપણા પહેરે નહીં 'સ્વરે રહ્યવિ' નો વિકાર કેટલો થયો ? નિહવેનો અધિકાર અંગે છીજો કે એક વિરૂદ્ધ વચનમા છેડો કયો આવે વાળાને પ્રશ્ન

વક્ષાદારીની ન્યૂનતા ન પાલવે, તેમ આ શાંસનમા પ્રરૂપવાનો ભેદ
 ન પાલવે દુષમાકાળ પ્રભાવ કયા નાખશે ? ઉન્માર્ગની દેશનામા
 ચેત્યવાસીની કુચુખિ.

ઉન્માર્ગદેશના એટલે જિનેશ્વર ભગવાનનો માર્ગ ॥ તેનાથી
 ઉલટી દેશના દુષમાકાળમા જીવો પ્રમાદી ધાય તેમા નવાઈ નથી,
 પણ પોતે પ્રમાદથી આવરે, તેને માર્ગરૂપ બનાવી દે, તેને જ માટે
 ભગવાન મુષમાસ્વામિએ આમાસગત્ત્વમાં શિથિલાચારી શિથિલ
 આચાર કરે એટલું જ નહીં પણ તેને મુખ્યમાર્ગ ખતાવવાની
 ઉદ્દ્યોષણા કરે, ચેત્યવામીઓએ ચેત્યવાસ પ્રમાદથી ચલાવ્યો, પણ
 એ ચેત્યમા વાસ કરવો. ઉચિત નથી જેની જે બાલુ બુદ્ધિ ધાય
 તેને તે તરફ યુક્તિ ખેચી જાય તેથીજ નીતિકાદેશ કહે છે કે-

આગ્રહી વન નિર્નીપતિ યુક્તિ તત્ર, વત્ર મતિરમ્ય નિવિષા ॥

વક્ષપાતરહિતસ્ય તુ યુક્તિયંત્ર તત્ર મતિરેતિ નિવેશમ્ ॥

આગ્રહવાળો યુક્તિને બુદ્ધિ તરફ ખેચી જાય છે, ખોટો મત
 હોય તોપણ દુનિયા યુક્તિને અગે માનવા તૈયાર ધાય છે, તેથી
 યુક્તિને ત્યાં લઈ જાય છે, જ્યાં પોતાની બુદ્ધિ-ધંત્રણા-મતલબ
 હોય ત્યાં યુક્તિ લઈ જાય છે, હવે વક્ષપાત વગરનો હોય તે
 તો મધ્યસ્થ હોય, તે પોતાની બુદ્ધિ ગતિ કરવાવાળો ન હોય,
 આગ્રહવાળાને યુક્તિ ગતિ હોય, વક્ષપાત રહિત ને યુક્તિ હોય
 ૧૧. ત્યાં બુદ્ધિ લઈ જાય, એટલે બુદ્ધિમા ગતિ હોય. એમ ચેત્યવામીઓ
 જીવમી વર્તાવ કરવા નીકળ્યા. ભગવાનને અગે સમીસરણ
 થતું હતું, તેમા સાધુને રહેવામા ઊસવાનો ભોગવટો કરવાનું
 કોઈ જાતનું દ્રવણ ન હતું સકળસધને અગે થયેલું હોય ત્યાં
 ૧૨. યાવન્ત્યદ્રવણ એટલે ગૃહસ્થ કે સાધુ કોઈ પણ અર્થી માટે તૈયાર
 થયેલું હોય તે દ્રવણ લાગે, પણ ભગવાનને અગે થયેલામા દ્રવણ
 નથી સમવસરણ ભગવાનની ભક્તિને અગે ઉભું થયું ॥ ભગવાન
 માટે તૈયાર થયું તો ભગવાન કેમ વાપરે ? તો કે ભગવાન ક્ષીણ-
 મોહી છે, તેથી બુદ્ધિ જિનેશ્વર મહારાજ માટે હોય તે સાધુને

અગે આધાકર્મી નથી, તો બીજી વસિમા રહેવું, તે કરના જિનમદિરમા રહેવાથી કોઈ જાતનું દુષણ નથી વનવાસ વસિવાસ છોડયો, અને મદિરવાસ કહ્યો, તેના બચાવમા આધાકર્મીની વાત આગળ કરી જિનમદિરમા દેવવદનથી વધારે દોષીમ સાધુ રહે તો આશાતના લાગે, તે શબ્દ આગળ ન કરના તેણે યુક્તિ આગળ કરી તીર્થ કરેની આશાતનાનો ખ્યાલ ન કર્યો. પછી માસકરુપ વિહાર કરવો, નિયમિતવિહાર કરવો તે ઉદ્ધારવો પડયો. પછી આખી પચાતમા પડયા ગીનાજીને બહારે ઘેરાજી લાવે તેમ તેનો બધો ખટલો વધાર્યો. દુષમાએ મુખ્યતાએ જમુશ દુશીલ ચાગિરમા પ્રમાદના પોટલા હોય, તેમાં પ્રક્રપણા થોડાંથી થવી મુશ્કેલ છે તેથી વિહારમા ઢીલો હોય માધુપણામા ઢીલો હોય પણ પ્રક્રપણા મીઠી હોય તો પણ જોષિ મુલત કરે, અસખ્યાત બરના કર્મ તોડે એ ગુદમાર્ગની પ્રક્રપણા કરે તો

કમલપ્રભાચાર્યની ૭ માર્ગપ્રક્રપણાથી અન્ધારમા રખ. પછી

કમલપ્રભાચાર્ય સ્ત્રીના આગ્રિમક થએલા જાલદાના બચાવમાં 'જિનશાસન સ્યાદાહ છે' આટલો જ શબ્દ વાપર્યો હતો, છતાં કમળપ્રભાચાર્યે સ્યાદાહ શબ્દ સ્વબચાવમા વાપરવાથી તેના પ્રનાપે ૮૦ ચોવીશી મુધી તેમને દુ ખમય રીતે જ મારમા રખકપટ્ટી કરવી પડ્યો. તીર્થ જ નામકર્મ બાધ્ય હતું તેવો જબરજસ્ત આદમા પોતાના પ્રમાદના બચાવમા ઉતર્યો, તેમા શબ્દ તો ફક્ત સ્યાદાહ જ કહ્યો છે સ્વાર્થ સિદ્ધ કરવામા સ્યાદાહ શબ્દ આગળ કરીએ તો ખોટી-ઉઘટી પ્રક્રપણા છે અયોન્ય રિધતિએ એ શબ્દ શિખરે ચડાવાય તો ઘાલુ વળી જાય, તે માટે કમળપ્રભાચાર્યનું દષ્ટાત ધ્યાનમા રાખવા જેવું છે આપણે કામ પડે તો આપણું કામ કાઢવા સ્યાદાહ તરત સભારી કપ્પએ પોતાનું કામ કાઢવા સ્યાદાહ શબ્દ શિખરે ચડાવે તેનું શું યાચ ? આજથી ૮૦ મી ચોવીશી પહેલા યયા છે, અને આવતી ચોવીશીમા મોસે જશે આ રિધતિ વિચારી શું તો આજકાલ પોતાની ખોટી પ્રવૃત્તિ યાપવા માટે

જેઓ મથે છે તેનું શુ થાય ? જોતો શો અર્થ થાય ? મહાગત મ
 કેમ ? શાસ્ત્રમા આમ છે પોતાનો પ્રમાદ ન મુપાવો, મીઠી મ
 જણાવો પોતે જે રસ્તે જાય તે રસ્તો પોષવા માટે મન
 જોયા વગર પ્રરૂપણ થાય તે ઉન્માર્ગ દેશના નમ્યગૃહસ્થની જે
 મેળવી દેનારો માર્ગ તેથી વિરુદ્ધ સસારમા રખડાવનારો માર્ગ

પોતાના પ્રમાદને શાસ્ત્રની છાપ ન મારો !

૧ સાધુથી રાત્રે જવાય તે વાત સાચી લાગી અટપી ઉઠે
 કરવાની હોય, મોટા સાર્થ સાથે જતા દોષજી, સાર્થ રાત્રે નીકળે
 પડે તેમ હોય, જયાનક જ ગલ જોળગવાનું હોય, તે વખતે
 વાત હોય તો વસ્તુ જુદી પણ આતો તળાટી, ધર્મશાસ્ત્ર
 વચ્ચે જ ગલ માની લો, સવાળના વહેવા નીકળી પડો, જે રો
 વિહારની છુટ આગળ કરો તે વ્યાજની નથી તળાટીએ જ
 માટે રાતના ન નીકળાય, તેથી આ દૃષ્ટાત હઉં છું ભાડી દેશ
 પ્રમાદની જગોપર શાસ્ત્રકારની છાપ ન મારો દુષપ્રમાદાળની રિધા
 કે પોતાના પ્રમાદને શાસ્ત્રની છાપ મારી દો છો.

૩ માર્ગ દેશના માથે શુદ્ધ માર્ગનું ખડન કરશે.

કોય કરે પછી કોઈ કહે કે કયા કયા રહી ? ચક્રવર્તિને
 સેતા ચૂરે તો પણ કયા ન જાય પણ એ સ્થિતિ ક્યારે ? તરે
 સ્વાર્થને અગે કયાય કરે, અને તે પુલાકલગ્ધિમા ગોડવે
 ખરાબ છે ઉન્માર્ગની દેશના યવાથી જો કે માર્ગનો નાશ થયે
 ગણાય, છતાં કેટલાક જોવી સ્થિતિમા ગુરૂ થશે કે ઉન્માર્ગ દેશના
 કરે, અને માર્ગ ક્ષિત કરે ચૈત્યવાગી ચૈત્યવાસ પોલીને જેસી ન
 રહે પણ વનવાસ, વસ્તિવાસનું ખડન કરે સન્માર્ગનો નાશ કરે
 અને ઉન્માર્ગનું પોષણ કરે જિનેશ્વરની પૂજાને અગે ક્રાંતસે
 પુરા નથી પાડી શક્યા મારી કળુસાઈ, ઉદારતાની ખામી છે
 જોઈ પણ દિવો ઉઘાડો કેમ રહે ? પણ દિવાને જોવા જશે તે
 ફૂલ પણ નહિ ચડાવાય હીમા તરફ ધ્યાન રાખશે તો પાં
 પણ નહિ વપસાય, વિધિએ કરાતી પૂજા તેમા પાછી ફૂલ વપસા

આગળ લવાય છે મહાનુભાવ ! જે મનુષ્યને માર્ગ ઉપર રાખેલ નથી, અને, જોલેલ છે તેને જીવ છુટી જ છે. માર્ગની દેશના એકલી કરી બેસી નથી રહેતા, પણ માર્ગની કરનાગ સામે ધુરડીયા કરે છે ઉન્માર્ગની દેશના ચડ્યાય માર્ગ રહેલો મુરકેલ પડે માર્ગનો નાશ થાય જ આમ છતાં હજી સામ્રાજ્ય કહે છે કે જયવાનુ સ્થાન છે, ચમકશે નહિ ! લક્ષ્મી ઉતારશે વિપરીત પદાર્થ માને, વિપરીત પદાર્થની છાંડે, મત્યપદાર્થ ન માને, સત્યપદાર્થનું ખડન કરે લી રિયતિ જા સમ્યક્ત્વ ગ્રહે, તે ક્યારે રહે ? સામ્રાજ્ય તે કહે છે

સમ્માદિદિ જોનો ઉગ્રહ પચ્ચણ તુ સદ્દહ !

સદ્દહ અસમ્માદ અણમાગા મુરુનિઓગા ચા ॥

— ૪૪૮૨૦ નિર્મુ ૦ ગા ૧૬૬ ॥

અર્થ — સમકિતદિદિ આત્મા ઉપદેશથી મેળવેલ સામ્રાજ્ય નિઃસંધ્યાર્થસ્વરૂપ માને અને તેમા અનાયોગ-અનુપયોગથી મુરુપરનત્રતાથી અસત્ય પદાર્થને સત્યરૂપે સદ્દહા કરે આ માત્રથી મિથ્યાત્વી ન કહેવાય.

અને અનુપયોગનો ફરક

જીવ સમકિત હોય, જિનેશ્વર મહારાજના જ સિદ્ધાંતને માનદો હોય, શુદ્ધ દેવાદિને માનનારો હોય, તેને સામ્રાજ્યની અર્થ કહેવામા આવે તેની બરોબર શ્રદ્ધા યર્થ જાય સમ્યગ્ સામ્રાજ્યને કહેવા વચનો ઉપર શ્રદ્ધા કરે, તેમા જે મત છે, પણ અસદ્ભાવ-ખોટા પદાર્થની શ્રદ્ધા યર્થ જાય, ઉપયોગની માત્રી પ્રથમ નરકમા ત્રણ સાગરોપમનુ આયુષ કોઈને ધ્યાનમા નથી, પણ એક સાગરોપમ ખોટી વાત છે, ત્રણ સાગરોપમ છે, એમની વાતને ખોટી કહેવા લાગ્યો, પણ એને હજી સામ્રાજ્યની બતાવેલ એક લખ્યું છે તો મિથ્યામિ દુષ્ટક દે છે હવે આત્મી માનવો ! ઉન્માર્ગની દેશના, માર્ગ ખડન કરે છે

છતા અણુભોગથી અનુપયોગથી, 'જુઠાની શ્રદ્ધા ધાય તેટલ
માત્રથી મિથ્યાત્વ કહી શકાય નહિ ચોરૂખા શબ્દમા કહું
અનુપયોગ અને અજ્ઞાનમાં ફરક શો? અજ્ઞાનમા જાણ્યું
હોય અને અનુપયોગમા પ્રથમ જાણ્યું હોય, પછી ભૂલ
ગયો હોય અજ્ઞાનમા યોગવાનો હુકમ નથી, અનાયોગ કરતા
પણ અજ્ઞાન વધારે ખરાબ છે અજ્ઞાન હોય ત્યાં યોગવાનો હુકમ
નથી પણ સમ્યગ્દષ્ટિ હોય, શાસ્ત્ર માનતો હોય, શાસ્ત્રની વાત
સત્ય માનતો હોય, તે અનુપયોગમા જાય તો? આનંદશ્રાવકે
પોતાના અવધિજ્ઞાનથી જણાવ્યું, શ્રી ગૌતમસ્વામિજીએ તેને ખોટું
કહ્યું તો શ્રી ગૌતમસ્વામિજીએ ખોટાનો મિથ્યામિ દુલ્લડ દીધો. તો
તેમને શામા મેલવા? આનંદને કહ્યું તારૂં જુલું છે, માફી માગ
પણ આનંદનું સર્વાંશે સાચું હતું, ત્યાં ગૌતમસ્વામિજીને મિથ્યામિ
દુલ્લડ દેવો પડ્યો તો અનુપયોગે સાચાથી જુલું કહેવાઈ જાય, ત્યાં
મુધી મિથ્યાત્વની છાપ આપી શકાય નહિ આ ઉપરથી આપણા
મુખમા મિથ્યાત્વ શબ્દ બહુ ભરેલો હોય કે, લગીર આવ્યું કે
મિથ્યાત્વી, પણ તે છાપ દેતા બહુ વિચારવાનું છે, બબ્બ અબબબની
છાપ દેવાની તાકાત સર્વશની છે, તો મિથ્યાત્વની કે સમ્યક્ત્વની
છાપ આપણાથી કેમ અપાય? અવધિજ્ઞાનવાળા, ભકિતમા હીન
એવા ઇન્દ્રો પણ પોતાના આત્માના નિર્ણય માટે ભગવાન પાસે
આવી પુછે છે આત્માની પરિણતિ અવધિજ્ઞાનથી ન જણાય આપણું
અધ્યવસાયનો આપણે નિર્ણય કરાવાની તાકાતવાળા નથી, મિથ્યા
ત્વની છાપો મારવી તે આત્માને ભારે પડનારી ચીજ છે આનંદ
શ્રાવક તમારા જેવા ન થયા કે જેથી શ્રીગૌતમસ્વામિજીને
મિથ્યાત્વી વિગેરે બીરૂદ ન આપ્યા પોતે જે પ્રત્યક્ષ જોયું તેની શ્રી
ગૌતમસ્વામિજી ના પાડે છે તે વખતે આણંદ શ્રાવકનો પારો ફેટલો
ચડવો જોઈએ? કહાય કહેયો કે આ હુકીકતની તકરાર છે, પણ
હુકીકતની તકરાર નથી ગૃહસ્થને ચાંચ જ નહિ, એમ શ્રીગૌતમસ્વા
મિજીએ કહ્યું મુદ્દાની તકરાર થઈ, તને નથી થયું એમ નથી કહ્યું
ગૃહસ્થની જાતને તેટલું જ્ઞાન ન થાય, શ્રાવકને આવું અવધિજ્ઞાન

થાય જ નહિ, હુકીકનથી, મુઠ્ઠાથી વિરૂદ્ધ પડ્યા, તે વખતે કંઈ સ્થિતિમાં ? જો આ વાત ધ્યાનમાં રાખી કે અણાસોગથી, અનુપયોગથી, અસહસાવથી અપદાર્થની શ્રદ્ધા થઈ જાય તો સમ્યક્ત્વ ગયું ન ગણાય.

શુદ્ધતા નિયોગથી જો વળને જો સૂત્રો વિવિધાન નથી, શુદ્ધ પરપરાએ કોઈ વાત આવી પૂર્વમાંથી થી હસ્તિશ્વરસૂરિએ સ્તવ પરીક્ષા જ્ઞાનપરીક્ષા ઉદ્ધરી. તેની વ્યાખ્યા કરના સ્તવપરીક્ષા જ્ઞાનપરીક્ષામાં ફરક હોય તો, આપણી માન્યતા ખોટી થઈ કે નહિ ? પુસ્તક કોઈ લઘીયાએ અવળાડપે લખ્યું તે રહ્યું, ને બીજા પુસ્તકોનો નાશ થયો, તો બધા તે માનનારા મિથ્યાત્વી ગણવાને ? સાચું મગવાનો માર્ગ ન રહ્યો, અને શુદ્ધપરપરાએ અવળું આવી જાય, તેટલાથી મિથ્યાત્વી થઈ જાય નહિ.

લાખ મનુષ્યના વચન કરતા એક શાસ્ત્રવચન બળવાન છે. સમગ્રદૃષ્ટિ વચનનો ઉદ્દેશ દેખે ત્યાં જરૂર શ્રદ્ધા કરે શાસ્ત્રના વચનો નીકળે ત્યાં લાખ મનુષ્ય આમ કહે છે, ત્યાં લાખના વચનને ધ્યાન નહિ પણ શાસ્ત્રલખાણ કહે તે ખરૂં પણ જો જગોએ અનુપયોગ હોય અગર પ્રવચન-ઉપદેશ ન હોય, તેવામાં શુદ્ધપરપરાના વચન આવે, તેમાં અસહસાવની શ્રદ્ધા થઈ જાય અનુપયોગથી કે શુદ્ધનિયોગથી અસહપદાર્થની શ્રદ્ધા થાય તો સમ્યક્ત્વ ગયું ગણાય નહિ કારણ અહર કુટીલતા નથી, તેથી બચાવ થઈ નયો, પણ દુષ્ક્રિયાકાગમાં ઉન્માર્ગની દેશનામાં, માર્ગનો નાશ કરવામાં પ્રથમ નજર અને ઠગવામાં જ રાત દહાડો તૈયાર માર્ગ શુ કહે છે એ સ્થિતિ વિચારતો નથી ત્રણ વાતો ઠગલે પગલે આગળ આવશે ૧ ઉન્માર્ગની પ્રરૂપણા, ૨ માર્ગ નાશ અને ૩ ઠગારાપણ, મારે કંઈ લુચ્ચાર્થ કરી તેની પાસેથી લેવાનું છે ? પણ બીજા તરફનો રાગ ખસેડી આપણી તરફ રાગ શક્તિ કરવી તે ઠગારાપણું છે આ સ્થિતિ માટે જો કંઈ કહેવાય તે માટે શાસ્ત્રકાર મૃધાવાદ કહે છે. વિરૂદ્ધમાર્ગ પ્રરૂપણા હોય

તો 'પણ તેનું નામ મૃણાવાદ છે... જ્યારે 'અધ્યાત્મભાષા કોષ' નિશ્ચિત વચન સાચું જોલે તો પણ જુદું અભિમાનમાં, 'માયામાં', લોભમાં ઉતરી સાચું જોલે તો પણ જુદું છે...'

શુદ્ધ ૫૨ ૫૭ કાળની અંતર

શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું કે વિચારી લો કે તાક વચન કોષ-માન માયા-લોભથી લોપાયેલું તો મળીને? 'કોષાદિકનો' જે લેખ લાગ્યો હોય તે ખમેક, પછી જોલે તે ન ખમેકે તો સત્ય છતાં અસત્ય છે જે મહાવતની પાંચ ભાવનામાં કોષ-લોભ-ભય-હાસ્ય-દાળ વાના રાખ્યા એથી દૂર હોય તો સત્યવતમાં આવી શકીશ. દ્રવ્યથી સત્ય હોય તો પણ ભાવથી સાચું નથી કોષ-લોભ-ભય હાસ્યને ઉદ્દેશીને જોલાયું હોય તો તે દ્રવ્યથી સાચું, ભાવથી સાચું નથી લેવાની બુદ્ધિ એ જ્યાં લયકીયાં મારીશ ત્યાં તોઈ જોઈશ. તેથી દુષ્ક્રમાકાળમાં શુદ્ધો પણુ એટલે કે સાધુમણામાં જે રહ્યા તેવા પણ ઉન્માર્ગની દેશના માર્ગનો નાશ અને કગાર કરશે. શુદ્ધ સિવાયના શિથિલતાની વાત દૂર-રહી એ ત્રણનો હજી ઉદ્ધાર થાય, પણ મનસ્વીપણું ન હોય તો, શાસ્ત્રમાપેક્ષ રહેલો હજી બચી શકે, પણ દુષ્ક્રમાકાળના શુદ્ધો પોતાની મરણ મુજબ મગજમાં ફાકે આવ્યો તે ઘણું જ જોઈએ એ, લોકો ઉન્માર્ગની દેશના કરે ત્યાં શું બાકી રહે? શિથિલતા આવશે છતાં બચાવ છે પોતાની શિથિલતા અધર્મ છે એમ જાહેર કરે તો બચાવ છે આવકો આરભ-પરિશ્રમ-વિષય-ક્રયાયનો ધધો કરે, આવક માર્ગથી દૂર રહે છે 'કોષકિનુ પડે ને મને જડે' એ બુદ્ધિ રાખે પણ 'ત નિંદે સ ચ ગરિહામિ' એમ જોલે છે પ્રત્યક્ષ તો જ્યે થી ૧૩ સુધી એક સરળી હોય આવકો પ્રત્યક્ષ તો પોતે ગમે તેમ આવશે છતાં માર્ગની જ કરે, ધર્માચારને બતાવે આ શાસનની સ્થિતિ બતાવી હવે જગતની સ્થિતિ બતાવે છે

શ્રીમદ્ભગવાદ ગીતા, અનિયમિત વર્ષમાદ્ અને ડાઘાને. ઉપદ્રવ

१ तपिद्विति सर रविणे, जो यपिसिस्मति समुच्चय मेहा ।

रोगायनामारी ५, ६ विद्विस्मति अजनिघट ॥ १० ॥

“સર્વજ્ઞતુને આધાર સૂર્યનાં કિરણો ઉપર, સૂર્યો પણ સંખત તાપ કરનારા થશે, જેટલું તપે તેટલું જ દળે, જેટલા પ્રમાણમાં તીવ્ર તાપ થાય, તેટલા પ્રમાણમાં વૃદ્ધિ હોય, પણ તેટલી વૃદ્ધિ વરસશે નહિ. સમુચિત નહિ વરસે-તપાવે અહીંને વરસાવે હરિયામા વરને જોવે વખતે કે અનાજ પાકીને તૈયાર થયું હોય તે વખતે ધોઈ નાખવા વરસે અનાજમાં દૂધ થવા વખતે વરને નહિ અગવડ’ ઉદ્યમને હોજો કરે છે વરસાદની પુરી સ્થિતિ ન હોય ત્યાં કુવા, તળાવ, નહેર ઉપર આધાર રાખે છે શિવાડને આધાર નહેર ઉપર છે વરસાદ આવે તે વખતે પાણી ભરી લે, માઉ નાઈતા તળાવો ભરી રાખે જયસમુદ્ર-સરોવરોને સાગર નામ આપેલાં છે પર્વતના ભાગો ભરી દીધા છે અગવડ ન હોય તો ઉદ્યમ ન કરતે દોગ આતંક થયો ને જ તરત જીવનો અત લાવે, રોગ લાગે કાળ ચાલે, આતંક જઈ જીવનો નાશ કરે, તે ઘર ધાલે તેમ તેની હવા દાહાર ખર્ચ વધારે થશે મારી મરદીઓ કે જેના ઉપાય કરવાનો વખત જ નહિ, તે મનુષ્યના સમુદાયને ઉપદ્રવ કરી ખલાસ કરશે

उभित्थलमलज्जणदीलणार्दि अणिमित्तस्य ययहणार्दि ।

वायिम्भः घणमंसि, नेय सांयस्य यिसिहृङ्गो ॥ ११ ॥

દુઃકાળ પડે ત્યારે મનુષ્યને પચાન દોષ, ગીધડાને પચાત ન હોય ગીધડાને તો વધારે મરે તો વધારે ખાવાનું મળે તેમ સાના મનુષ્યો દુષમાકાળમાં સજુ પણ સુખ નહિ પામે ઉચ્છૃંખત એટલે સાકળ તોડીને નીકળેલો કાથી ઉચ્છૃંખત કહેવાય, તેમ મર્યાદા ઓડનારા લોકો ઉચ્છૃંખત કહેવાય ખસ એટલે દુઃસ્થા, સાકળમાં નહિ, તેવાઓ આખો દડાઠો કુચલી કરશે બીને એસી નહિ રહે પણ અનર્થ ઉત્પન્ન કરવા, ઉપનામના સ્થના-

કરવા, પીડાઓ કરે પ્રમાદમાં આપણે આવીએ તો પીડા કરેજ ને ? અનર્થની ઘટના આપણા માટે શા માટે કરે ? અનિમિત્તે પીડા કરે ખલપુરૂષો, વગર કાનશે અનર્થકારી વર્તેને કરે તેને લઈને શ્રેષ્ઠપુરૂષોને દાણમાત્ર સુખ નહિ મળે .

યાસસહસ્તા રૂઢ પઠ્ઠવીસઢ જાઝ દોસપરિહીળ .

દુષ્પસહત ચરણ, પવિત્તિહિ મરહચેત્તમિ ॥ ૧૨ ॥

મારવાડનો પ્રદેશ નિર્જળ કહેવાય સાડાં ઝાડ ન ઉગે છતાં કુવામાં ઉઠી પણ પાણીની સેર વહે મારવાડમાં સેર નથી હોતી તેમ સમજે તો ભૂલ થાય છે તેમજ રસાળ જમીનો નથી, તેમ કહેતો કામ ન લાગે તેમ શુરૂની આવી સ્થિતિ દેખી શાસન નથી, એમ કહેતો ચાલે નહિ. પણ ૨૧ હુન્નર વરસ સુધી દુષ્પહસુરિ સુધી ભાવચારિત્ર રહેશે તેમ જૈનશાસન ત્યાં સુધી રહેવાનું છે ઉપર જણાવેલ હોયો, આજ ભરતક્ષેત્રમાં હોયદ્વીન ચારિત્ર શ્રીદુષ્પહસુરિ સુધી સંપૂર્ણપણે રહેવાનું આમ પાચમાં આરાની સ્થિતિ જણાવી આવે. પચમઆરો અનેક દુષ્ સ્વરૂપ હોવા છતાં પણ ભગવાનનું શાસન તે પાચમાં આરાના છેડા સુધી જયવતું વર્તશે શાસનના છેડા સુધી નહીં મોક્ષગામી આત્માઓ હશે જે શાસનની આજ્ઞા આરાધી ત્રીજે ભવે મોક્ષે જશે તો આપણે પણ સંસારનું દુષ્માકાળનું સ્વરૂપ મમલ મર્મારાધન વિશેષ પ્રકારે કરવા ઉત્તમવતે બનવું

卐 પાચમાં આગનું ત્રીજું વ્યાખ્યાન મ પૂર્ણ 卐

ॐ દિવાળી મહાત્મ્ય અને સ્વપ્નોનો ફલાદેશ. ॐ

સ્થામિન્ સ્વપ્નાં મયાચાપ્તૌ દૃષ્ટાસ્તન્ન મજ કપિ ।
 ક્ષીરદ્ધુ કાકર્સિહામ્જ્જીવજ્જુમ્મા દમે જમાત્ ॥ ૩૦ ॥
 તવાચ્ચાહિ ફલ્લ તેજા મીતોઽસ્મિ મગચગ્રહ ।
 રિતિ પૃષ્ઠે જગન્નાયા ધ્યાવકારેતિ તત્કલમ્ ॥ ૩૧ ॥
 ત્રિવેકચગ્તો મૃત્વાપિ હસ્તિતુલ્યા અત પર ।
 રત્નપ્રતિ આરજા હુન્ધા ક્ષણિકર્દિસુચે મૃદ્ધે ॥ ૩૨ ॥
 (ત્રિ પર ૧૦, સર્ગ ૧૩)

હજારો વર્ષ પૂર્વે કહેવાયેલું સ્વપ્નકૃણ આજે સાચું પડે છે દુષ્કાળનો દુષ્ટ પ્રભાવ પરિણામોની અચળતા મુશ્કેલો આપેલું જ્ઞાન ઉત્તમ છે પાખડી પૂનશે અને ગીતાર્થો વિસારાગે છતાં અન્યદર્શનોને મુકાળદે જનમત સિદ્ધ સમાન છે અને રહેશે

શાસ્ત્રગર મહારાજ કલિકાલમર્ષક ભગવાન શ્રીહેમચંદ્ર-સૂરીશ્વરજી મહારાજ લખ્યેલોના કત્યાણને માટે ત્રિપરિણાલોક પુરુષચરિત્ર નામના ગ્રંથની રચના કરતા થકા તીર્થ કરકેવ, શ્રીમહાવીર ભગવાનના ચરિત્રના લખણ છેલ્લા ભાગમાં જણાવે છે, કે ભગવાન મહાવીરદેવતુ નિર્વાણ જે સમયે સાક્ષાત્કારમાં આવ્યું હતું તે સમયે જનતામાં હાહાકાર વર્તાયો ન હતો કે રકારોળ મચી જવા પામી ન હતી વિચાર કરજો કે “મહાવીર” એટલે નામના જ મહાવીર નહિ, પરંતુ અપૂર્વ આત્મબળવાળા ખરેખર મહાવીર તે ભગવાન મહાવીર જેમનો ચળદ જીતી લેવાની લાખો લોકોની તૈયારી હતી જેમની ધ્યાવર્ધાથી સાર-સાગરના પશુ પક્ષીઓને અભયતા મળી હતી પરંતુ તે છતાં જે સમયે તેમના નિર્વાણનો પ્રસંગ આવે છે, ત્યારે લોકો ચતુર્વિધ સઘ પૌષ્ઠ કરે છે, ઉપનાસ કરે છે, અને ભગવાન શ્રીમહાવીર-દેવની અમૃત વરસતી દેશના શ્રવણ કરે છે જેનેતર આર્યોના

પૂર્વે પુરુષોના મૃત્યુને માટે તેમના 'સાહિત્યમા જુઓ' તો જોઈએ તેટલા શોકના વચનો મળી આવે ■ ખ્રિસ્તિ પેમંબરના મરણ માટે ખ્રિસ્તિઓએ પણ આનંદ નથી માન્યો, મુસલમાનોના પેગમ્બરનું મોત એને પણ મુસલમાનો આનંદનો અવસર માનતા નથી, ત્યારે જૈનદર્શન આરાધનાવાળું મૃત્યુ એને પરમાનંદ ગણે છે

મૃત્યુનો એ આનંદ કોને ?

મહાપુરુષોનું મૃત્યુ એને પરમાનંદ ગણવાનું કારણ શું ? અને ખીજાઓ એ પ્રસંગે શોક કરે છે એનું કારણ શું ? આ પ્રશ્ન તમારા હૃદયમા વિચારી જુઓ ! એટલે તમોને માલમ પડી આવશે કે અન્યદર્શનોમા અને જૈનદર્શનમા શો તફાવત છે, ખીજા શાસ્ત્રો એમ માને છે કે ભવસંબધ સારો છે, માટે ત્યાં જ્યારે તેમના માન્યપુરુષોના ભવસંબધનો ત્યાગ થાય છે, ત્યારે રહારોળ ફરી વળે છે જૈનશાસને ભવસંબધ સારો, માન્યો જ નથી ભવસંબધને તજવા ચોખ્ખ માન્યો છે માટે જૈનશાસનના માન્યપુરુષો જ્યારે જ્યારે સસારત્યાગ કરે છે, ત્યારે ત્યારે આનંદ માનવામા આવે છે તીર્થંકર ભગવાનને આલબન તરીકે સ્વીકારીએ છીએ, તે પણ એટલા જ કારણથી કે એથી આત્માનું હિત થાય છે જૈનશાસને જણાવેલું એવું ગમે તે પ્રકારનું આલબન હો, પરંતુ તે સધાના હેતુ આત્મિકકલ્યાણ છે ખીજા કોઈ પણ પ્રકારનું આલબન ચોખ્ખ માનવામા આવ્યું જ નથી. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ત્યારે પ્રકારનો સધ એક એ જ મુદ્દા ઉપર તટુપ છે આત્માનું સાધન પ્રાપ્ત કરવું એ જ સધાના ધ્યેય છે જો એ ધ્યેય ચૂકી ગયા તો ધ્યેય ચૂકનારને સધમા ઉભા રહેવાનો કશો અધિકાર જ નથી શાસનની આ તટુપતા જોવી હોય તો હસ્તિપાળ (પુષ્પપાળ) રાત્રને આવેલા સ્વપ્નોની શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલી સપૂર્ણ સત્ય ઘટના, આપણે જોઈએ

શાસન સાથે પુણ્યપાળ રાજાની અભેદતા.

ઐયાસકુમારનો ઇતિહાસ તમારા સ્મૃતિપટ ઉપર જરા બાંધી લેજો ! ઐયાસકુમારને અગે સુખદિ નગરચેડને તથા એક રાજાને સ્વપ્ના આબ્યા હતા, પરંતુ એ સ્વપ્નાનો માત્ર ઐયાસકુમાર સાથે સબંધ જોડાયો હતો. તેનો સબંધ શાસન સાથે જોડવામાં આવ્યો ન હતો. આ વસ્તુ તદ્દન સ્વાભાવિક લાગે છે, કારણ કે ખીજી વ્યક્તિને જે સ્વપ્ના આબ્યા હતા, તે સ્વપ્ના ઐયાસકુમારને અગે આવ્યા હોવાથી તેનો સબંધ ઐયાસકુમાર સાથે જોડવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે વજ્રસ્વામી, બદ્રગુપ્તસ્વામી, પુણ્યપાળ રાજાને અગે જે સ્વપ્ના આબ્યા છે, એના પરથી શાસકારોએ તેનો ફજાદેશ આપ્યા શાસનને લાગુ પાડી દીધા છે. વિચાર કરજો કે સ્વપ્ન રાજાને આવ્યું, સ્વપ્નાનો વિષય પુણ્યપાળનો હતો, છતાં તેનો ફજાદેશનો મબંધ શાસન સાથે શા'માં જોડાયો છે ? આમ યવાનું કારણ એક જ છે કે પુણ્ય પાળરાજા અને શાસન બંને એકરૂપ છે શાસન અને પુણ્યપાળ રાજા એ બંને બિન્ન હોઈ શકતા નથી. સૂર્ય અને સૂર્યનો પ્રકાશ જેમ બિન્ન હોઈ શકે નહિ, તેજ પ્રમાણે પુણ્યપાળ અને શાસન પણ જુદા હોઈ શકે નહિ. જે શાસનની સ્થિતિ છે તેજ સ્થિતિ પુણ્યપાળની છે, અને પુણ્યપાળની જે સ્થિતિ છે તેજ સ્થિતિ શાસનની છે. એટલા જ માટે શાસનાધીશ, વજ્રસ્વામી, બદ્રગુપ્તસ્વામી જે શાસનના માલિક છે, તેમને જે સ્વપ્ના આવ્યા છે, તેના -ફજાદેશ - શાસનને લાગુ પડ્યા છે, શાસનાધીશ, શાસન અને અનુવિધમંથ કેવાં એકતાર છે, એક બીજામાં કેવા તદ્દરૂપ છે એ સ્વજી આ ઉદોહરણ ઉપરથી જણાઈ આવે છે. હવે સમી-વિચાર કરો કે આપણે 'શાસન શાસન' બોલીએ છીએ પરંતુ શાસન એ શું છે ? શાસન એ કાઈ દરમ્યાન વસ્તુ નથી, એનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ રાખજો.

સમાન એટલે જેમ મહાવત હાથીને માર્ગમા રાખે છે, તેમ પ્રખ્યાત
 આવકોને માર્ગમા રાખનાર મહાવતધારી સાધુઓ છે. હાથી-
 નવી ડસ્તિયાળામા દાખલ કરે છે પરંતુ તેઓ જતા નથી, એ
 જે જાય છે તે ગહાર નીકળી જાય છે, એનો સળધ અહીં ગહાર
 અને માધુપણા માથે છે. હાથીઓ જુનીયાળામાથી નીકળ
 નથી, તેનો સળધ આવકો માથે છે રીતે સચોતે એવો છે
 આવકો પણ ધન, સમ્પત્તિ, પરિવાર ઇત્યાદિના લોભથી જુ
 યાળાડપી ઘરમાથી ગહાર નીકળતા નથી, અર્થાત્ ચારિત્ર મંદ
 કરતા નથી માણસો મત્તા, સમૃદ્ધિ ઉપર મોહ રાખી મૂકે
 અને એ ઘર ઉપરનો મોહ લોકોથી છોડાતો નથી પ્રાચી
 કાળની સ્થિતિનો વિચાર કરો, પ્રાચીન કાળમા દેવતાઓ મનુ
 પર પ્રમત્ર થતા અનેક ઉપભોગનીય વસ્તુઓ આવકોને આપ
 હતા હજારો દેવતાઓ ચક્રવર્તિની એવામા હાજર રહેતા હ
 આ અમલની પ્રાચીનકાળની અપૂર્વ રિદ્ધિ હતી.

રિદ્ધિ માત્ર દાક્ષિક છે

પરંતુ એ રિદ્ધિ પણ સદા સર્વદા દેકવાવાળી તો નથી.
 રિદ્ધિઓ સઘળી જ દાક્ષિક છે, તે પાશ્વિક અને ન
 પામવાના સ્વભાવવાળી છે આજની દશા તો એનાથીએ વધ
 પુરી છે. મોનુ એ, પૌદ્ગલિક દષ્ટિએ મહામૂલ્યવતી વસ્તુ
 પરંતુ આજે તો તે પણ પડયુ પડયુ ધુળ ખાય છે એના
 ભાવ પણ સદો રમનારાઓના હાથમા છે, અને જેવ કેવો છે
 જુઓ સટોડીયાઓ ભાવની તેજ કરે જાય અને ભાવ ની
 પાડે, તે ભાવે શરાફા અને વેપારીઓને વેપાર કરવો પડે
 ચાલીને ભાવ ૧૦૭ રૂપીઆ પણ થયો હતો અને ત્યાથી
 ૬૩ પણ થયો હતો! આજમા દંદાતો ઉપરથી તમે
 સમૃદ્ધિ કેવી ચચળ છે તે સારી રીતે જાણી શકશો. દાક્ષિક રિ
 ઝોજ એનું લક્ષ્ય છે, રાજ્યનો કારભાર પણ તેવો જ જુઓ
 તેમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી તેઓ મોટી યોજનાઓ ઉભી કરશે અને

ઘટશે તો પ્રભુ પર કર નાખશે. યુદ્ધો થશે અને દ્રવ્યહાનિ થાય તો પણ પરિણામ એ જ રીતનું સર્વિશ્વ રિદિસિદ્ધિનો મોહ આમ જોગો છે, તે છતાં સ્વપ્નમા દર્શાવેલા હાથીઓ જેમ જુની હસ્તિ શાળામાંથી બહાર નીકળતા નથી, તે જ રીતે બુદ્ધિમાન શ્રાવકો રિદિસિદ્ધિના જોગ મોહને વળગી રહી તેઓ જુની શાળાફૂં ગૂંહનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર ગ્રહણ કરતા નથી.

દુષ્કર્મકાળનો દુષ્ટ પ્રભાવ

હાથીઓ જુની હસ્તિશાળામાંથી બહાર નીકળતા નથી એનો ફળાદેશ આપણે ભેદ લીધો છે. હવે હાથીઓ નવીશાળામાં પ્રવેશે તે પણ બહાર નીકળી જાય છે એનો ફળાદેશ ભેદજો નવીશાળા તે સાધુપણ છે. પ્રાચીન કાળમાં મલ્ય અને જ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગમાર્ગ લેનારા હતા, અને તે જ રીતે ત્યાગની ભાવના આરભમાં ન હોય છતાં, આકૃતને અગે સંસારનો ત્યાગ કરી દઈને ચારિત્ર લેનારા પણ નીકળતા હતા. દારિદ્ર આવતું, પત્ની પુત્રો ગુજરી જતા, સકટ આવી પડતું હવે એટલે દુ ખીને એવી ભાવના થતી કે "બહા! આ મ સાર અસાર છે! હવે તેનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર લેવું એ જ હિતાવહ છે" યતુનું મન્ય થઈ આવતું હવે એટલે એવી ચિંતા રાગજોને અને તેમના મૈનિકોને પણ થતી હતી કે લડાઈમાં હાર્યા કે જીત્યા, જીત્યા કે મરણ પામ્યા તેના કરતાં આ સંસાર જ છોડી દઈએ તો કેવું સાફ? આવા પ્રસંગે પણ ચારિત્ર ગ્રહણ થતું જ હતું આ પ્રાચીન કાળની વાત કરી, પરંતુ આ તો દુષ્કર્મકાળ છે. દુષ્કર્મકાળનો પ્રભાવ જ એવો છે કે તેણે માણસોને દુષ્ટ બનાવી દીધા છે. પત્ની મરી જાય છે તો આ સંસાર પર તેથી ત્યાગભાવના આવતી નથી. પરંતુ તરત જ તે જ ક્ષણે એક પત્ની ચિંતા ઉપર જગતી હોય, ત્યાં જ બીજી સાથે સગપણ થાય છે! આ કાળમાં તો માંચે ભંધ આડી પડે છે તેઓથી પણ મ માર છોડાતો નથી, પરંતુ બહુજ વહાલો લાગે કે કોઈ ચારિત્ર ગ્રહણ કરે તો બીજા ભેદ એટલા હાથીની પાછા

ભમના કુતરા મળી આવે છે, જેઓ એમ ભોલતા હોય કે “હવે સાધુ થયા ! દુનિયાનું શું બધું કરવાના હતા, કપાળ ! આજના સાધુઓ તો ભારરૂપ છે !” અને આટલું છતાં હાથીઓ નવીશાળામાં પ્રવેશે છે, પરંતુ પાછા નીકળી જાય છે, એનો કુળાદેશ એ છે કે શ્રાવકો નવીશાળારૂપી ચારિત્રમંદિરમાં પ્રવેશ કરે છે, પરંતુ દુષ્ટમ સર્ગથી પાછા ત્યાંથી ચાલી જાય છે । વીરવાજ નવીશાળામાં રહી આનંદ ભોગવે છે

વીરપુરુષોની હિંમત તો ખરીજ

હાથીઓ નવીશાળામાંથી બહાર નીકળતા ન હતા અને નવીશાળામાં પેમીને બહાર નીકળી જતા હતા, એનો કુળાદેશ આપણે ભેઠ લીધો છે હવે કેટલાક હાથીઓ નવી શાળામાં રહ્યા છે, એવું જે સ્વપ્નમાં દેખાયું છે, તેનો કુળાદેશ તપાસીએ એનો કુળાદેશ એ છે કે જેમ ઘોડા હાથીઓ શાળામાં રહ્યા છે, તેમ દુષ્ટમાકાળ હોવા છતાં પણ એવા વીરપુરુષો પાકશે, કે જેઓ ભાગવતી દીક્ષાને અગીકાર કરશે અને આખો જન્મ પુરો ઘતા મુધી અખંડ ચારિત્ર પાળશે અર્થાત્ લીધેલું ચારિત્ર સંપૂર્ણરીતે પાળશે આજે ચારિત્રની સામે આટલા આટલા હુમલાઓ થાય છે દીક્ષા છોડનારાઓને માટે પેસા, નોકરી, ધંધો, સ્ત્રી, ગૃહસ્થાશ્રમ ગાંધી દીક્ષાદ્રોહીઓએ તૈયાર રાખ્યું છે, છતાં આજે દુષ્ટમાં દુષ્ટકાળમાં પણ આપણે ભેઠએ છીએ કે મેકડો વીરપુરુષો એવા નીકળે છે કે જેઓ એકાંત કલ્યાણકારી દીક્ષા અગીકાર કરે છે એટલુંજ નહિ, પણ તે આજન્મ પાળીને પોતાને અને જૈનશાસનને શોભાવવા માન બનાવી રહ્યા છે

પારકુ દેખાય છે, પોતાનું નહિ !

પ્રાયઃ કૃપિસમા લોલપરિણામાડ્યમસ્ત્રજા ।

આચાર્યમુળ્યા ગચ્છસ્થા પ્રમાદ ગામિનો વત ॥૩૦॥

તે ત્રિપર્વાસવિપ્પતિ ધર્મસ્થા નિતરામવિ ।

માવિનો વિરલા યેવ ધર્મોદ્યોગવરાં પુન ॥૩૬॥

ધર્મસ્થાનેષુ ચે શિક્ષા પ્રદાસ્યન્ન્યપ્રમાન્નિ ।

ન તૈરુપદાન્નિષ્ય ન ગ્રામ્યૈર્ગ્રામસ્થપૌગ્ધત્ ॥૩૭॥

દય પ્રચનાવજ્ઞાત પર દિ મવિષ્યતિ ।

સ્વગમસ્વપ્રકાશમિદ જાનીદિ વાર્યિય' ॥૩૮॥

મીન સ્વપ્નમાં વાદરો દેખાય છે તેનો દ્વિતીય દેશ શું છે તે સમજો એનો દ્વિતીય દેશ એ છે કે માણસો વાદરો જેમ ચાલે છે, તેના જેવા ચાલે પરિણામવાળા થવા પામશે હવે આજની જનતા સામે શુંઓ, કોઈનું કુખ ભરેને “અરે! બિચારો મરી જાય છે!” એમ કરતાં લોકોને વાર લાગતી નથી અને ખીજી બાજુએ તેજ માણસ પાચસો રૂપિયા રોકડા આપી સાતસો આપ્યા છે એમ લખારી લઈ બ્યાજ સાથે હજારો દાવો માટે છે અને હુકમનામું થાય કે ખીજેજ દહાડે જમીઓ કરીને દેણદારને હેરાન-પરેશાન પથ્થુ કરી મૂકે છે જનતા ખીજની નિંદા કરવામાં આવે તો પ્રવીણ બની ગઈ છે “અરે ફલાણો તારા દેશદ્રોહી ચુટણીમાં ફલાણાને મત આપી દીધો હુકમકર્તા દેશદ્રોહ કર્યો!” એવા વચનો ઉચ્ચારી પારકાની નિંદા કરવામાં જગત તૈયાર છે આ રીતે નિંદા કરીને નિંદાખેર સામાને સમાજમાં હલકો પાડી શકે છે મીજી બાજુએ પોતાનો લાઈબઝ કે મિત્ર હોય તો તેની ખોટી પ્રશંસા કરતા પથ્થુ વાર લાગતી નથી, “ઓહ! ફલાણાલાલ! પહેલા નબરના દેશભક્ત! ગાંધીજીના તો જાણે દાસ, દેશની હાકલ ચર્ચ કે લડવાને તૈયાર!” આમ બોલીને પોતાના મિત્રોને વખાણનારા પથ્થુ વખોડીને તમે ખીજને સમાજમાં હલકો પાડો છો, અને વખાણીને ખીજ આત્માને પ્રસન્નપાત્ર બનાવો છો, પરંતુ એ સઘળામાં તમે શું કર્યું છે, તમારા પોતાના આત્માનું સ્થાન કયા રાખ્યું છે, તમે તમારું કેટલું સુધાર્યું છે, એનો તો કોઈ વિચાર જ કરતું નથી! ‘ફલાણો માણસ મારે માટે આમ બોલતો હતો

એ મારા પ્રત્યે સગદેય રાખે છે અને ફાલોમાં આમ કરતો હતો. એવું પીંજણ તમે જ્યાં જુઓ ત્યાં સમાજમાં ચાલ્યાગ કરે છે ચચળતા કેવી રીતે ટળે ?

હવે આ પરિસ્થિતિનો જણાવ મું છે તે જુઓ. આ બધી ચચળવૃત્તિનો પ્રભાવ હિ પરતુ એ ચચળવૃત્તિ સ્થિર કેવી રીતે થાય તેની કોઈપણ શોધ કરવાની તકલીફ હોતુ નથી ધૈર્ય હોય, ધીરતાથી બીજાનું કથન સાંભળવાની વૃત્તિ હોય, માધુર્યનો સ્પર્શપદેશ શાંતિથી નાંભળવા જેટલી ધીરજ હોય, તો તેનું પરિણામ એવું આવી શકે છે, કે જેથી ચચળતાનો અત આલે પરતુ પહેલી વાત એ છે કે આજે કોઈને ઉપદેશ સાંભળવાનો અવકાશ નથી જો કોઈને સાંભળવાનો અવકાશ હોય તો તે સાંભળેલું ત્યાં ત્યાં મૂકી બાંધે છે જીવનમાં ઉતારતાજ નથી એટલે એવાઓનો ઉપદેશશ્રવણનું કાંઈ મૂલ્ય નિષ્પન્ન થતુ નથી ધૈર્યવાન હોય તો તે પોતાની સ્તુતિ અથવા નિંદા પણ ચચળ પગિણામે સાંભળે છે, અથવા તેમ ન થાય તો નિંદા કે પ્રશંસા એક પણ સાંભળતાજ નથી અને સાંભળવાનો સમય આવી જ મહોલે કે અનાયાસે ઉત્પન્ન થાય છે, તો પોતાની સ્તુતિ કિંવા નિંદા સાંભળતી વખતે ધૈર્ય રાખે છે આજના જનસમુદાયનું માનસ આથી ઉલટું ઉપર દશાબ્દ તે પ્રમાણેનું ચચળ છે, અતે આ ચચળતા એકલા શ્રાવક શ્રાવિકાઓમાંજ હશે એમ ન માન્યો. એજ ચચળતાથી આચાર્યોદિક પણ ઘેરાએલા હશે. દુષ્કાળ ચાલતો હોવાથી અને સઘવણની ખામી હોવાથી શાસનના સાલિક આચાર્યજગવાનો તે પણ મતમાં પ્રમાણવાળો થવાના, સ્વપ્નમાં વાહરો દેખાયો તેનો આ રીતે ફળદેશ છે જેમ વાહરો ચચળ છે, તેજ પ્રમાણે જનતા પણ ચચળ પ્રતિવાળી-ચપળ પ્રભાવવાળી થશે, અને તેમના જીવનમાં પણ ચચળતાનીજ છાપ જણાયે. આજે મુલ્યક્ષ ગીતે આપણે આ પરિણામ જોઈ રહ્યા છીએ, એટલે આ સ્વપ્નનો ફળદેશ કેવો સંલે છે એની આપણને ખાતરી થશે.

પ્રવૃત્તિ અને પદ્ધતિ

સ્વપ્નમાં ખીણ એ દરય જણાય છે કે વાદરાઓ કે જે ચચળપ્રવૃત્તિના છે તેઓ ખીણોને અડપલા કરે છે, એનો કળાદેશ એ છે કે કહેવાતા જૈનઆચાર્યો પણ ધર્મમાં રહેલા શ્રાવકોને વિપર્યાય-વિપરીત કરી નાખશે ! જૈનશાસનમાં પ્રવૃત્તિ નથી પરંતુ પદ્ધતિ છે દુહીયોનોના સપ્રદાયમાં શાસ્ત્રોથી નહિ કહેવાએલા એવા સમકિતોનો સ્વીકાર થએલો છે તેઓ થોથ મલેનું સંમકિત, છાંમમલેનું સમકિત એવું કહે છે એજ પ્રમાણે આ પતિતપાવન જૈનશાસનમાં પણ એવા આચાર્યાદિક ધરે કે જેઓ ખીણ દર્શનોમાં રહેલા સદ્રિક સમ્યજીવોનો વિપર્યાય કરી નાખશે શાસ્ત્રે આ એક સામાન્ય લક્ષણ વર્ણવ્યું છે, પરંતુ તે તમોને જણાવતા, તેની સાથેજ ખીણ એક મહત્વની વાત તમોને સમરૂંમાં સમાવવાની જરૂર છે બધાજ આચાર્યાદિક એવા ધરે અથવા એવા કે એમ માની લેવાનું નથી કાઈ કાઈ એવા પહેલું ધરે કે જેઓ ધર્મમાં અને ધર્મકાર્યોમાંજ દૃઢ ઉદ્યમવાળા હશે, એને અંપ્રમાદપણે શાસનસેવા એજ તેમનું કાર્ય હશે, છતાં ઉપરનું જે લક્ષણ કહ્યું છે તે સામાન્યપણે સમજવાનું છે શાસ્ત્ર કારોએ તો 'જિનપત્ર તત્ત એવું સ્પષ્ટ રીતે કહ્યું છે શાસ્ત્ર કારોએ થોથમલેનું સમકિત એમ કહ્યુંજ નથી, છતાં સ્થાનકવાસી સપ્રદાય થોથમલેસમકિત સ્વીકારે છે' શાસ્ત્રોના શબ્દે શબ્દને વક્ષાર રહેવાનો જૈનસાધુનો ધર્મ છે જૈનશાસનનો રક્ષણહાર તે જૈનમાધુ છે આટલું છતાં જૈનસાધુ યજ્ઞને શાસ્ત્રે ન કહેવા શાસ્ત્રના અર્થો કરવા, એ તો મહાભયાનક વાત છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ચારિત્ર અગીકાર કરની વખતે શાસનને વક્ષાર રહેવાની પ્રતિજ્ઞાને સેથી લોપ થાય કે પણ તેઓ તેનીએ દરકાર રાખના નથી. એ મહાખેદજનક છે આ સ્થિતિમાં કાઈ સુધારનારા અથવા કાઈ શિખમિલુ દેવોવાળા પણ સાપડશે નહીં આ સંધળો

વ્યવહારમા કબૂલ પણ ધર્મમા કબૂલ છે ?

વળી વાદરની ચચળતા ઉપરાત તેની અડપલા કરવાની વૃત્તિનો કૃણાદેશ જો છે, કે જોવી જ ચચળતા માણસો પણ ધારણ કરશે કેટલાક જીવો અનાદિના સરકારને લીધે-ઝર્મસયોગોને લીધે ધર્મકાર્ય પરત્વે પ્રમાદવાળા હોય છે આવા પ્રમાદવાળાને જેમનામા ધર્મના સરકારો જાગૃત હોય છે તેઓ શિખામણ આપે છે, કે બાઈ ! અન્યારે ગમે તેટલું સુખ હોય પણ જગત તો અસાર છે સસાર આજે છે પણ કાલ નથી ધન, પુત્ર, કલત્ર યૌવન, આખર સાગરની ભરતીને જોટ જેવા છે મળે છે ને ચાલ્યા જાય છે ! પ્રાપ્ત થાય ■ અને નષ્ટ પણ થાય છે, માટે સધળું છોડીને ધર્મપ્રવૃત્તિમા દૃઢ થાઓ તો ઠીક !" આવી શિખામણ કાંઈ એકલા ધર્મકાર્યોમા જ દેવાય છે જોવા નથી, પરંતુ વ્યવહારમા પણ જોમ જ થાય છે એક સ્થળે મૃત્યુ થયું હોય તો પાડોશની બાઈ જઈને જ્યાં મૃત્યુ થયું હોય તેમને શિખામણ આપશે આત્માસનના બે શબ્દો કહેશે અને ધીરજ આપશે વળી જો ધીરજ આપનારીને ત્યાં મરણ થશે તો વળી પેલી બાઈ આવીને જોને શિખામણ આપશે બંને બાઈઓ સારી રીતે જાણે છે કે આવી રીતે આત્મા સન આપવામા કશી જ નવીનતા નથી માત્ર એક સામાન્ય વસ્તુ છે છતાં પરસ્પર બંને એક બીજાની શિખામણને સાંભળી રહે છે ત્યારે ધર્મમા પરાગમુખ થએલાને કોઈ શિખામણ દેવા જાય કે, "અત્યા ! આઠ દહાડામા એક દહાડો તો સામાયિક ઉપવાસ કર !" તો પેલા પ્રમાદી સામે ગાળો દેતો આવશે ! "જેસ ! જેમ ! હવે તું મોટો ભગતડો થઈ ગયો છે જોયો ! પારકા છોકરાને જાતિ બનાવવા આવે છે !" હવે જ્યાંલ કરો કે ધર્મમા દૃઢ રહેવાની શિખામણ પણ ન માંભળી શકનારો પ્રમાદી વધારે બુદ્ધિશીલ છે, કે પેલી દુખી બાયડીઓ કે જે પરસ્પરનું આત્માસન સાંભળી લે છે તે સીઓ વધારે બુદ્ધિશાળી છે ? શહેરનો મનુષ્ય શીખેલો ભણેલો જ્ઞાનવાળો હોય, અને તે ગામડામા જઈને અભણ ગામડી આઓને શહેરની સમૃદ્ધિની કિંવા વૈજ્ઞાનિક ચમત્કારોની વાત

કરશે તો તે વાતનું હાર્દ જાણવાનું તો બાબુએ રહ્યું પરંતુ ઉલટા ગામડીઆએ પેલા શહેરીને જ હુમલા મારી બાંધે છે, એ જ રીતે અપ્રમાદી પ્રમાદીને શિખામણ આપવા જશે તો પ્રમાદી અપ્રમાદીની જ મરશરી કરવા નીકળશે.

આપણું એટલું સોનું અને પારકું એટલું પિત્તળ

શ્રીમાન્ બદ્રગુપ્તમૂરિછને સ્વપ્ન આબ્યુ હતું ત્યારની તથાની સ્થિતિ પ્રવચન જેવી હતી, તે પલટાર્થ જવાની તેથી દુગાદેશ જમાવવામા આવ્યો છે પહેલા શાસનમા સઘજાની સ્થિતિ પગમ પવિત્રપ્રવચન જેવી હતી દરેકના અતરમા ભાવના એ હતી કે “શામન માફ છે અને હું શાસનનો હું શાસનની ઉન્નતિ કરવી એ મારો ધર્મ છે, મારી ફરજ છે” તે સ્થિતિ હવેથી પલટાશે, એ સ્થિતિ ગૌણનાને ધારણ કરશે, એ વ્યક્તિ પોતે પોતાને મહત્તા આપી પોતાની સ્થિતિને આગળ કરશે અન્યાય મુખી મહત્તા શાસનની હતી, અને પોતે તેના એક સોગટા જેવો હતો. હવે મહત્તા પોતાની આગળ કરશે અને શાસનને એક સોગટા માફક રાખશે ‘શામન ? શાસન ? શાસનસેવા’ એવા શબ્દોઆર ભાડેથી કાઢશે ખગ પણ મહત્ત્વ તો પોતાને જ આપશે ! ‘મારે લીધે આમ થયું મારે લીધે ફલાણા તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર થયો ! મારે લીધે શાસનમેવાના ક્ષેત્રમા આટલા રૂપીઆનો ફાયદો થયો !’ વાત શાસનની કરે છે પણ બધું થયું તે કોને લીધે ? તો કહેશે કે મારે લીધે !” પોને આવે તે સમયે એ હજારો ગામડાઓમાથી માણસો ભેગા થઈને આવે, લાખો રૂપીઆનો ખર્ચ થાય અને પોતાનું સાંમયુ થાય તો કહેશે કે “અહો ! શાસનની કેટલી ઉન્નતિ થાય છે ખરેખર આવકોને ધન્યવાદ વટે છે કે તેઓ શાસનસેવાના કાર્યમા આવા ઉમમવતા છે” પરંતુ પછર દિવસ પછી એવો જ ખીજો બનાવ બને તો કહેશે કે “અરે ! આ પૈસાનો કેટલો પુમાટો” એમ કહી લો કે એક ગામમાં નગરોને ત્યાં લખ છે ગામડામાથી હજારો માણસો

મુનિ કીર્તિસાગર કે મુનિ હેમસાગર એ નામના જૈનશ્રાધુ આવી
ચઢે, અને પેવા લગ્નનિમિત્તે ભેગા થએલા માણસો મંદારાગરુ
ભવ્ય સ્વાગત કરે તો કહેશે કે “અહોહો! કેવા મૂર્ખા જૈનો!
આમ સામૈયામા આટલો બધો ખર્ચ કરી નર્ણાય? જોના કરતો
આટલી રકમ સમાજ એવામા અથવા ફેળવણીમા આપી હોત તો
હજારો વિદ્યાર્થીઓનું કલ્યાણ થઈ જાતને હવે આ સ્થિતિ વિચારો
પોતાને અગે સમૈયુ થયું અને હજારોનો ખર્ચ થયો તે છતાં
જો સ્થિતિ ચાલતી નથી! ત્યારે તો એમ કહેવામાં આવે કે
“કેવો આ ભાવિક જૈનોનો ગુરૂપરત્વે અપાર પ્રેમ!” “અને બીજાને
અગે અન્યનિમિત્ત હોવાથી ભવ્ય સામૈયું થાય છે, અને પૈસાનો
પણ ખર્ચ ન થયો હોય તો પણ કહેશે કે ‘જૈનો તો જાણે
તેનમા મકામો જ છેવે છે! છે એ લોકોને પૈસાની કિંમત!
મહાનુભાવો!’ આ આપણું એટલું મોનું અને પારકું એટલું પિત્તજ!
આ સહેલી મનેદશાનો જરા વિચાર સમજો પણ કર્યો તો
તમારા હૈયા કે પવા લાગશે. બીજાને અગે ખર્ચ ન થયો હોય તો
પણ કહેવું છે કે હજારોનું પાણી થઈ ગયું છે અને પોતાને અગે
ખરેખરે ખર્ચાયા હોય તો પણ એવું કહી દેવાને છૂંક તૈયાર જ
છે કે ‘કેવી શાસનોન્નતિ થઈ!’ અફસોસ! બીજાને અગે પાણી
અને ધુમડો સખ્તો વપરાય છે અને પોતાને અગે ખર્ચ થયો
હોય તો કહે શાસન ઉન્નતિ થાય છે

શાસનને પડદા તરીકે જ દાખ છે

આવી મનોવૃત્તિવાળાઓનું માનસ તમે સ્પષ્ટ રીતે સમજ
શક્યો કે તેઓ માત્ર શાસનને પડદા તરીકે જ વાપરે છે, મંદારી
જેમ પ્રેક્ષકોને બૂલાવામા નાખવા માટે પડદો વાપરે છે, પરંતુ
અંદર-પડદામાં જાતજાતની નવીનતા, કૃત્રિમતા અને વિચિત્રતાને
રચીને જ્યારે પડદો ખોલે છે, ત્યારે સમાજને ચક્રિત બનાવી દે
છે, તેજ પ્રમાણે શાસનને માત્ર પડદા તરીકે વાપરવું છે પરંતુ
મંદુર પોતાને આપી શાસનને નામે પોતાની કાઈ કાઈ વાતો,

વિરોધો વગેરે રહી રહેલું છે. પોતાની ભૂલ પોતે બૂલી ભૂલે છે અને બીજાની ભૂલ શોધી શોધી આગળ કરવામાં આવે છે. પોતાની ભૂલ પર્વત જેટલી હોય તો પણ તે દેખાતી નથી, પરંતુ બીજાની ભૂલ રઈ જેટલી હોય તો પણ તે પર્વત જેટલી લાખી પહોળી કરીને દેખાડવામાં આવે છે. મહારાની માફક એ બધી માયા લીલાની આગળ પડેલા રાજેશ્વરી હોય છે શાસનનો ! શાસનના પડદાની નીચે જ આ રીતે સ્વાર્થ સંધાય છે આ સંધનું આ આટલે થાય છે તેનો હુંવે જરો વિચાર કરી લેજો સંધાનાનું કારણ એ જ છે કે પહેલાં શાસનની સેવાનું ક્ષેત્ર હતું, શાસનની ઉત્તંતિનું જ ક્ષેત્ર હતું, પછી એ કાર્ય જ એ તેને કાચે થાઓ, પણ શાસન-ઉત્તંતિ થતી જોઈએ એ વાત હતી, હુંવે એ ક્ષેત્ર ~ પલટાયું છે. શાસનની ઉત્તંતિની વાત નથી રહી, અને પોતાની જ પ્રશ્ન-સા-કીર્તિની વાતને આગળ કરવામાં આવે છે આ રીતે શાસનની સેવા થાય છે એવો કોઈને ખ્યાલ હોય તો તે ખોટો છે આ રીતે તો સાફ સાફ આત્મીની અને શાસનની અવજા જ થાય છે. વાહરો તેની અવજાનો અને તેનું અકપટપણ એ બધાનો દુષાદેશ એ કહેવાયો કે કે હુંવેથી ખોટો ભાગે શાસનની અવજાનું કાર્ય થયા કરશે.

શ્લોકોત્તુલ્યા સુક્ષેત્રે વાર્તા શાસનાર્થકા ।

ધાર્કાસ્તે તુ રોત્સ્યસ્તે લિહિમિર્ચનાવરે ॥ ૩૯ ॥

તેર્થા જ પ્રતિમાસ્થિતિ સિદ્ધસત્ત્વમૃનાંપિ હિ ।

મહર્થય સારમેયા દગાસારમતિસ્પૃશામ્ ॥ ૪૦ ॥

માત્રમ્યતે સુગિદિતર્ગિહારકોષપદ્ધતિ ।

લિહિનો વચ્ચુલ્પમા ક્ષીરદ્વુલ્પમાદશમ્ ॥ ૪૧ ॥

સુક્ષેત્રનો મહિમા

હુંવે ત્રીજા સ્વપ્નમાં જે ક્ષીરવૃક્ષ દેખાય છે અને તેની આસપાસ ચાર ખાંડોની કાટા દેખાય છે તેનો દુષાદેશ જુઓ. ક્ષીરવૃક્ષનો દુષાદેશ એ છે કે ક્ષીરવૃક્ષ મર્માન સુક્ષેત્ર છે આ

એણે પૂછનારાને પણ મં તોષકારક ખુલાસો તો આપવો જ રહેશે
 સાધમિકવાત્સલ્યે તો તેને કંઈ શકાય કે પોતાનો સ્વાર્થ ન હોય
 એ રીતે નિસ્વાર્થપણે અને મોક્ષમાર્ગની બુદ્ધિથી સાધમિકની
 જે કાઈ સેવા થાય છે તે જ સાધમિકવાત્સલ્ય છે અર્થ રીતે
 જેનોને પોષવા તે સાધમિકવાત્સલ્ય નથી જ શેઠ જેન નોકર
 રાખી તેને બાર રૂપીઆના પગારે આપી, સવાર સાજ દાગ,
 ભાત, શાક આપતો હોય તો શેઠ સ્વામિકવાત્સલ્ય કહે છે એમ
 નહિ જ કંઈ શકાય ત્રતધારીઓમાં તીવ્રતા મદના ભલે હોય,
 પરંતુ ભક્તિ કરનારાઓએ તો માત્ર એટલું જ જોવાનું છે કે
 જેની તે સેવા કરે છે તે પોતાને જેન કહેવડાવતો હોય એટલે
 બસ છે જેને ગણધરભગવાનોને વદના કરવી હોય તે ગણધર-
 ભગવાનોને પણ વદના કરી શકે છે જે આત્માને જે બાળુએ
 ધર્મસેવા કરવાનો ઉદ્દેશ થાય તેને તે માર્ગે ધર્મસેવા કરવાની
 છૂટ છે શાસન આવી છૂટ આપે છે, પરંતુ જગતમા દેવદ્રવ્યને
 લોગે જેને પોતાની પેટપૂજા કરવી છે, તેઓ તો સાધમિકવાત્સલ્ય
 ઉપર પણ પિકેટિંગ કરવા તૈયાર થાય છે પૈસો ખર્ચનારનો
 પોતાનો છે, તેને એ પૈસો પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે ધર્મમાર્ગે
 વાળવો છે, પરંતુ તે છતાં ત્રીજા માણસને એમાં દખલગીરી
 કરવી છે, અને તે પાછો દખલગીરી કરવાનો પોતાનો હક જણાવે
 છે આવા શકાન હોને એટલું જ કહેવું કે “મહાનુભાવો! તમે
 જરા ધર્મમા રહી તો બનાવો! ધર્મ એ શી ચીજ છે તે જરા
 સમજો તો ખરા! પણ એ પિકેટિંગની પાછળી પહેરી ફરનારા
 ઠાણુ છે તેની તમે કદી ખ્યાલ કર્યો છે? આ ભાઈઓ આપણી
 બેઠકકારીને પરિણામે સસ્કારહિત થએલા નામધારી જેનો છે કે
 જેમને વિદ્યા આપીને તમે જ તૈયાર કર્યો છે વિદ્યાલયો પાછળ
 છેલા ચાલીસ વર્ષ સુધી સતત પરિશ્રમ કરનારા ઠાણુ હતા? એ
 સરથાને ધનથી પોષનારા ઠાણુ હતા? ત્યાં બેસેનારાઓ માટે
 ભાડિયો બંધાવી દેનારા ઠાણુ હતા? તમે તમારા છોકરાને માટે
 પૈસો ખર્ચો ન હોતા તેમને કંપડી લેતાનું ઠેકાણું ન હતું,

પરંતુ તે છતાં પણ તમે તમારી ફરજ વિચારીને, તમારો ધર્મ સંમુદ્ધને એ સંઘાઓને હજારો રૂપીઆ આપ્યા હતા, પરંતુ એ સંઘની મર્યાદાઓનું આજ ચાળીમ વયે સર્વેયુ તપાસશે તો જલ્દી આ વચે કે તમારા જ પૈસાથી તમારા એ વિગ્રહયો શામનની સામા પડ્યા છે આગીસ વર્ષનો સતત પરિશ્રમ અને પૈસો સંઘનો વપરાયો હતો, સંઘના દાનનો પ્રવાહ એ રસ્તા પાછળ વહ્યો હતો, છતાં આજે એ દશા આવી છે કે તેમાથી કેટલીક સંઘાઓ શાંતિ અને નેવા આપવાને બદલે આપે છે દીક્ષાની આખી હિલચાલનો પ્રશ્ન આ સંઘાઓ સાથે જોડી દો અને પછી ફળને વિચાર કરો. આ વિદ્યાલયોના પરિ પાકરૂપ જેઓ નીવડ્યા હતા તેમણેજ વડોદરા રાજ્યને એમ સ્પષ્ટ લખી દીધું હતું કે દીક્ષા બંધ કરવાના સબધમા અમે ઠાઈ કરી વાકતા નથી અમે અશક્ત છીએ માટે તમે વચ્ચે પડો અને દીક્ષા બંધ કરાવો. શાસનસેવકોએ એવા ઉન્માદીઓને કહ્યું કે બંધ જો. તમે માટે સ્વરાજ અને સ્વતંત્રતાની તો વાતો કરો છો, તો પછી જૈનધર્મની જે સહી સહી સ્વતંત્રતા છે તેને પણ રાજ્યને વચ્ચે નાખીને શા માટે છુટાની દો છો? તેના કરતા તો આપણી વચ્ચે ધર્મના સિદ્ધાંતોની વિચારણાપૂર્વકની સમાધાની માટે વૃધારે અવકાશ છે. તો કહે, 'ના! અમારે ધર્મનું એક મિંદુ પણ ન જોડે' અમારે તો રાજ્યને વચ્ચે નાખીને જ કાય કરવું છે" સાધુઓને છ મહિનાની જેલ થાય એ વાતને પણ તેમણેજ અપનાવી લીધી હતી આ છે જૈનોએ આપેલા બોગનું ફળ.

દેવદ્રોહીઓનો પરછાયો પણ નકામો ?

હવે હયાથી દાન અથવા સુમેરે દાન આપવાનું હોય તેમા મણુ આવી મર્યાદાઓને દાન આપી શકાય કે કેમ તે વિચારમો આવી મર્યાદાને પોષી જોનો અર્થ અનુસરે તો એ જ જલ્દાવી દીધું છે કે, શાસનના શત્રુઓ જ પેદા કરવા આદ્ય જાણ્યા પછી

સાધુ મહારાજો જ્યાં વિહાર કરી શકે એવાં સારા ક્ષેત્રોને નામધારી
માધુઓ રોકી દેશે સારા ક્ષેત્રો સાધુ વિંગધારી છતાં વર્તને અસાધુ
જેવા હશે તે લઈ લેશે આ સધળું સ્વપ્નામાં ક્ષીરવૃક્ષ દેખાય
હતું તેનો ક્ષણદેશ જણાવ્યો.

ધૃષ્ટસ્વભાગા મુનય પ્રાયો ધર્માર્થિનોઽપિ હિ ।
રસ્યાન્તે નહિ ચલ્લેપુ દીર્ઘિકામ્મચ્ચિત્ત દ્વિકા ॥૫૨॥
તતોઽપગાચ્છિદ્રં સુરિપ્રમુલૈર્વચનાપરૈ ।
મૃગમૃણાનિમે સાર્ધં ચલિષ્યતિ જહાશયા ॥૫૩॥
ન યુક્તમેમિર્ગમનમિતિ તથોપદેશકામ્ ।
પ્રાધિપ્યન્તે નિતામ્ત તે કાકસ્વપ્નફલ દ્યદ્ ॥૫૪॥

(૪) કાક સ્વપ્નનું ફળ

ચોથા સ્વપ્નમાં કાગડાઓ દેખાય છે તેનો ક્ષણદેશ એ છે
કે કાગડાઓ પાણીથી બરેણું સુંદર જળવાળું તળાવ હોય, અંદર
મનોહર કમળના ફૂલો હોય અને શીતલ સમીરથી જળ ઠાંલી
શ્રેણી હોય છતાં તેવા મધુર જળનો ત્યાગ કરે છે, અને
પાણીથી બરેણું બેડું હોય તેમાં ચાચ મારે છે તેજ પ્રમાણે
ધર્મના અર્થી ધર્મનેજ અર્થ રૂપ જાણનારા મુનિઓ પણ સ્વભાવે
હૃદયાર્થ પારણ કરશે, અને એક ગચ્છમાથી બીજા ગચ્છમાં બટક-
વામાં આનંદ પામશે પદોપકારની દૃષ્ટિ દૂર કરશે અને પેટસેવા
એનેજ પદોપકાર માનતા થશે ! પોતાના ગચ્છમાં તેઓ સતોષ
ન પામતા સધળે બટકવામાંજ પોતાના જીવનનો આનંદ માનશે
હવે બીજા ગચ્છના આચાર્યો પામે તેઓ જશે તે આચાર્યો કેવા
હશે, તે વિષે કહેવામાં આવે છે એ આચાર્યોનો ધર્મી કમવાનો
હશે અને તેમની વૃત્તિઓ પણ એવીજ દુર્ગ હશે કે કોઈનું પડે
અને મને તે જડે આવા આચાર્યો પારંગની વચનામાં નિરતર
તત્પર રહેશે અને તેઓ જાજવાના જળ જેવા પોતે વચવામાં
તત્પર હશે જાજવાનું જળ મોત્ર દેખવાં યુરતુજ હોય છે તે
કશા કામમાં આવતું જ નથી, તેજ પ્રમાણે એ આચાર્યો પણ

માત્ર દેખવા જેટલા કામના હુશે, તેમના દ્વારા ખીજો કેઈ અર્થ સરવા પામે એવા તેઓ હુશે નિહ તે છતા જડ આશયવાળા પોતાના ગરુડથી ડટાળેલા સુનિઓ એવા આચાર્યોની પાછળ પાછળ ભમતા ફરશે, અને આચાર્યો પણ “કેઈનું પડે અને અમને જડે!” એવી વૃત્તિવાળા હુશે તેઓ તેનો સમ્રાટ પણ કરતા થશે.

આવા કહણ અને વિપરીત કાળમા પણ દેટલાક સાચા ઉપદેશકો હશે જેઓ એવો ઉપદેશ આપવાવાળા પણ હુશે, કે “મહાનુભાવ! એક નારીજાત કે જે જ્ઞાન ઇશ્વાકિમા તદ્દન નીચે પડીને છે, તે પણ પોતાના સ્વીકારેલા ધણીને નિહગી સુધી છોડતી નથી, તો પછી તમે પુરુષ જાન અને તે પણ ન્યાગી થઈને ગરુડ છોડી દો છો એ વ્યાજળી તથી” આવો ઉપદેશ આપવાવાળા સજ્જનો હોવા છતા હુશે તેમનો તિરસ્કાર કરશે અને તેમને અલ્પત પીડા આપશે સ્વપ્નમા જે કાગડા દેખાયા હતા તેનો આ ફળાદેશ છે અર્થાત્ નિર્ભંજનથી ભરપુર સુગંધી કમળોથી ચોખાચમાન વાવડીના જળને છોડીને કાગડો ગધાતા ખાઓચીયામા ચાચ ભરવા જાય, તેમ પોતાના નિર્ભંજ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર મપન્ન સમુદાયને છોડીને શિમિલ અ આરવાળા સ્વચ્છ દી સાધુઓના સમુદાયમા જશે.

સિંહતુલ્ય જિનમત્ત જ્ઞાતિસ્મૃત્યાધનુજ્જિત

ત્રિપત્સ્થાનેઽમ્મિન્ મરત્તને ધર્મશ્વર્જિતે ॥૪૫॥

ન કુતીર્ધિકૃતિર્યત્ત્વોઽમિમવિષ્ણતિ જાતુ તત્ ॥

સ્વોત્પન્ના સમિવત્ કિંતુ લિહ્નિનોઽગુદ્ધયુદ્ધય ॥૪૬॥

લિહ્નિનોઽપિ પ્રાક્ પ્રમાગાત્ શ્વાપદામૈ કુતીર્ધિકૈ ॥

ત જાતમિમવિષ્ણતે સિંહસ્યમ્પલ હાન્ ॥૪૭॥

જૈનમતની મહત્તા

પ્રાયમા સ્વપ્નમા સિંહ દેખાયો છે તેનું સ્વપ્નફળ કહેવામા આવે છે સ્વપ્નમા સિંહ દેખાયો તેનો ફળાદેશ જૈનમત સાથે

કેવા પ્રકાર છે તે જુઓ. જૈનમત-શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનોનો મત એને સિંહના સરખો કહ્યો છે, અર્થાત્ શ્રીજિનેશ્વરના મનને મિંદ કહ્યો છે એનો અર્થ એ છે, કે ખીજા મનો બધા ગિયાજ, વૃથા જેવા છે અને શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનનો મન એ સર્વસ્વ દોવ થી તેને મિંદના જેવો કહ્યો છે પરંતુ આગળ વ્યાસતા શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનના મતને સિંહના શબ સરખો કહ્યો છે અર્થાત્ આ રીતે શ્રીજિનેશ્વરના મતને શબ કહ્યું છે, તેનું કારણ હવે તપાસીએ. જૈનશાસન પ્રાચીન હતું છે તેનું કારણ જાનિરમરણ અવધિ અને મન પર્યવનાત એ વિશિષ્ટ જ્ઞાનો નષ્ટ થએલા હશે, તેમાં જનશાસનને સિંહનું શબ કહેવામાં આવ્યું છે આ રીતે મિંદનું શબ જગતમાં પડેલું છે એનો અર્થ એ છે કે અતિશય જ્ઞાની વગરનું આ ભરતમેત્ર જગત જેવું બની જશે ભરતશેત્રને વિષે ધર્મને જાણનારો કોઈ વીર પુરૂષ રહેશે નહિ આવેા ધર્મનિષ્ઠ પુરૂષ કોઈ રહેશે નહિ એથી આ ભરતમેત્ર અરણ્યના જેવું થશે. અરણ્યમાં માણસ મળવો જેમ દુર્લભ છે, તેજ પ્રમાણે આ ભરતમેત્રમાં પણ ધર્મ જાણવાવાળા પુરૂષો મળવા મુશ્કેલ થશે. આને તમે શાસનની સ્થિતિ જુઓ તો ખરેખર કાંઈ પણ મશય વિના વશાગર એ જ પ્રમાણેની છે, શ્રોતાઓ કયાભાગમાં રસબોળ થઈ જાય છે, પરંતુ જ્યાં તત્ત્વવિભાગ આવે છે, કે તે તરફ યોડા જ ખેંચાવા પામે છે. યથા કહેવાતી દોષ ત્યારે અહીં માણસો ટોળે મળીને ભેગા થશે, પરંતુ જો નિગોહનું સ્વરૂપ અહીં વર્ણવવામાં આવતું હશે તો જરૂર અહીંથી નાસવાગ થઈ રહેશે. મહા ખાલી દેખાશે.

ભરતશેત્રને જગત કહ્યું છે તેનો અર્થ એ છે કે જગતમાં મનુષ્યને ધર્મપ્રાપ્તિ જેમ અશક્ય છે, તે જ પ્રમાણે આ ભરતમેત્રમાં પણ ધર્મને જાણવાવાળો એવો મનુષ્ય કોઈ વીરલ હશે આ રીતે ભરતમેત્ર શૂન્ય થઈ જશે, એટલા જ માટે ભરતમેત્રને જગત કહ્યું છે, અને જેમ જગતમાં સિંહનું મહદ્ પડેલું

હોય છે, તે જ પ્રમાણે જનસેત્ર રૂપી જગતમા વિશેષજ્ઞાની મહાત્માઓ વિનાનું જૈનશાસન શબરૂપે પડેલું હશે હવે આગળ એમ કહેવામા આવે છે કે અસ્પૃશ્યમા મિહનુ શબ પડેલું છે પરંતુ બીજા પશુઓએ શબને જોઈ શકતા નથી, અને દેખી દરથી ભાગી જાય છે પરંતુ એ શબમા જ ઉત્પન્ન થએલા કીડાઓએ શબને ખાઈ જશે અને તેની ખરાબી કરશે એનો કૃષ્ણદેશ એ છે કે જૈનશાસન એ સિંહુ સમાન છે, અને બીજા શાસનોએ અન્ય પશુઓ સમાન છે બીજા પશુઓ જેમ સત્ત્વહીન હોવાથી મિહના શબને નીકાળી શકતા નથી, તે જ પ્રમાણે અન્યમતો પણ પશુઓ જેવા બળહીન હોવાથી તેઓ જનમત રૂપ મિહના શબને જોઈ પણ શકવાના નથી બીજા દર્શનો તરફ દૃષ્ટિપાત કરશે તો ખરેખર તેમની એવી જ દશા દેખાય છે બીજા શાસનોના શુરૂઓ જોશે તો પરિગ્રહધારી ભોગી અને બાયડી છોકરાવાળા, તેમના દેવો જોશે તો તે પણ પરણેલા અને છંયા છોકરાવાળા, એક ધર્મના ઇશ્વરને ચાર સાઓ હતી, તો કોઈને ઇશ્વર બીજાને જોઈને તેને જ ખસવા તૈયાગ થઈ ગયો હતો, તો કોઈને ધર્મ ચાર બાયડી પરણવાની રજા આપે છે, અને સ્વર્ગમા પણ ઠાડ તાડી અને ભેરીઓ જ આપે છે ! આવા બધા મતોએ નિર્બળ બળહીન પશુઓ છે, અર્થાત્ આવા પશુઓ જૈનધર્મરૂપી મિહ ॥ શબને તો પોતાની સત્ત્વહીનતાને લીધે જોઈ પણ શકવાના નથી જ, પરંતુ જૈનમતરૂપી સિંહના શરીરમા અદર પાકેલા છવડાઓ એટલે જૈનસિંગધારીઓ અને ભેખધારીઓ શાસનની ખાનાખરાબી કરી નાખશે બેખધારીઓ શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા નહિ હશે, છતાં પણ પહેલાનો સારો પ્રભાવ પડેલો હોવાથી અન્ય મતવાળાઓ તેમની સામે પણ જોઈ શકવાના નથી

અજ્ઞાકરેન્દ્રમ્બુજાનિ સુગંધીનીવ દેહિન ।

ધાર્મિકા ન મવિષ્યન્તિ સજ્ઞાતા સુકુલેષ્વપિ ॥૪૮॥

અપિ ધર્મપરા મૂત્વા મવિષ્યન્તિ કુસન્નત ।

પ્રામાવકરકોટરગર્દમાબ્જગદયથા

॥૪૯॥

કુદેશે કુકુલે જાતા ધર્મસ્થા અપિ ભાવિન ।

હીના ક્ષત્યનુપાદેયા પશ્યસ્વપ્નફલ દાદ ॥૧૭॥

હવે આગળ આવતા છઠ્ઠા સ્વપ્નમા કમળતુ વન દેખાય છે પરંતુ તેમા કમળ દેખાતુ નથી એનો કુળાદેશ જોઈએ એ કુળાદેશ એ છે કે ઉચ્ચ કુળમા જન્મવા છતાં પણ જીવે ધર્મ શૂન્ય થવાના છે જાપ ધર્મનિષ્ઠ હશે તો છોકરા ધર્મમાં શ્રેણી પાડશે. જેમ દેવતાના બાળકો ધનધનતા અંગારા તેમ પોતાના પિતાના જેવા ધર્મનિષ્ઠ બાળકો થશે નહિ પેઢી ઉતાર ધર્મ પ્રાપ્ત નહિ રહે સાલચોળ દેવતાના છોકરા કો દેખાતા જેવા ધર્મના દીકરાઓ થશે

સુતગતિ ઓડવાનુ દુષ્પરિણામ

કેટલીક વખત કબ્ય આત્માઓ સારા કુળમા જન્મશે છતાં પણ તેમને સારી સોજત સારો ઉપદેશ શ્રવણ કરવાનું ઉત્ક્રાંત અને સારા સરકારો પડેલા ન હોવાથી તેઓ પણ અધર્મ માર્ગે પ્રસારે પહેલા સ્થિતિ એ હતી કે કબ્ય આત્માઓ તીર્થ માટે પોતે છે એમ માનતા હતા તીર્થની સેવામા જીવ આવે હોય તો તે પણ કબુલ પોતાના મરણથી જો તીર્થની રક્ષા થઈ હોય તો મર્વસ્વના ભોગે પણ તીર્થરક્ષાની તમન્ના હતી સ્થિતિ હવે રહી નથી રહેવાની નથી સાલબાઈ શેઠ શિખર પરથી મરી પડ્યા ને પગ લાગ્યો, પણ પાછળ મ સર્ગ નથી કહે “જોયુ, આ શિખરજી ઉપર જવાનું કુળ, ટાટીયો બાંધે છેકા !” આવી સ્થિતિ સમાજની થઈ છે આ સ્થિતિ શા કારણ થઈ છે તે વિચારીએ છીએ ત્યારે સ્પષ્ટ માલમ પડી આવે છે આપણા જ પાપે આ દશા આવવા પામી છે આજે તો સધર્મી કુળનાને પણ કયા જિનમહિરો પણ ન હોય કે ઉપાધ્યેયે માધમિક ન હોય-એવા જગલો કે પર્વતો પગ જતા ગાંધી ત્યાં રહેવાની દેવ પડી છે ગામમા ઘર હોય તો છેવટે કાંઈ નહીં તો પણ શરમને ખાતર, વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરવા આવવું જ

ને બ્યાખ્યાતમા અવાય અને ત્યા પચાસ વાત સામગ્રવાની
 જે, તો તેમાથી એક વાત તો અત્યંત યાદ રહી જાય છે, પણ
 માટે તો એ સ્થિતિના દર્શન થવા પણ દુર્લભ છે બગલાઓ
 મરુદ્ધમા કિંતુ પર્વતોના શિખર ઉપર હોય છે હવે તેજ
 બગલાઓમાથી એક બગલામા જૈન રહેતો હોય તો એની
 માટે જ મુમલમાનનો જાગલો હોય, અને બીજી બાજુએ ખ્રિસ્તિનો
 મગલો હોય આવી સ્થિતિમા સારા કુળમા જન્મ્યા છતા,
 આવકકુળ મગવા છતા, ધર્મના સારા સંસ્કાર નહિ જ પડવાના
 અને પછી પરિણામ વિપરિત અવશ્ય આવવાનું ધાર્મિક જગનનો
 સંસ્કાર હોય, મામતુ ધર્મી વાતાવરણ જે હોય તેની છાપ
 મહાર બગલાવાસીઓ ઉપર પડવાની નથી તેઓ તો હંદેર
 જવાની વૃત્તિવાળા થવા કરતા કલેષમા જવાની જ પ્રબલ વૃત્તિવાળા
 થશે, અને પરિણામે શાસનને અપાર હુનિ થવા પામશે
 હવે જેઓ ધર્મિષ્ઠ હશે તેઓ ગામ છોડીને ચાલ્યા જશે એટલે
 પછી પાછા રહેતાની દશા ઉકરડામાં ઉગેલા કમલકુલ જેવી
 થશે. ગામમા રહેતાઓ ધર્મમા તત્પર હશે, છતા સગતિદોષથી
 તેઓ ઉકરડાના કમળ કરતા વધારે મહત્ત્વ મેલવી શકવાના નથી.

ઉકરડામા ઉગેલા જલકમળ

સાતમા સ્વપ્નમા ખરાબ રૂથાને ઉગેલું કમલ દેખાય
 તેનો કુળાદેશ એ છે, કે દેશમા-ક્ષેત્રને વિષે કેટલાક અધર્મી
 આત્માઓ પણ અવશ્ય થવાના જ, પરંતુ દેશ ચારો ન હોવાથી
 તેમની કિંમત થવાની નથી જેમ ઉકરડામા ઉગેલા કમળની
 કરી કિંમત થવાની નથી, તેજ પ્રમાણે ધર્મીઓ હોવા છતા
 તેઓ હલકા કુળમા જન્મેલા હોવાથી તેમની પણ કરી કિંમત
 થવાની નથી સ્વપ્નમા ઉકરડો દેખાયો છે તેનું કળ તે ખરાબ
 કુળ અને સ્વપ્નમા ઉકરડામા કમળ ઉગેલા દેખાય છે, તેનું કળ
 તે ઉકરડાથી ખરાબ કુળમા જન્મેલા કમળરૂપ ધર્મી હોવા
 એમ સમજવાનું છે હવે જેમ ઉકરડાના કમળો મૂલ્યવિહીન છે,

તે જ પ્રમાણે ખરાબ કુળમાં જન્મેલા પદ્મકમલરૂપ માણસોની પણ તેઓ ઉકરડાના કમળરૂપ ખરાબ કુળમાં જન્મેલા હોવાથી કશી પણ કિંમત નથી, એવું જ અહીં કહેવાનો આશય છે. કમળનું ફૂલ સાફ છે, તે લેવા યોગ્ય છે એમાં શંકા નથી, પરંતુ જો તે ખરાબ ક્ષેત્રમાં ઉગેલું હોય, તો તેનું કશું મૂલ્ય થવા પામતું નથી તે જ રીતે ખરાબ કુળમાં જન્મેલાની પણ કિંમત થવાની નથી.

यथा फलायाजीजानि बीजजुष्योदारे धपेत् ।

तथा धनस्यन्त्यकृत्पानि पुपात्रे कल्पमुद्धित ॥५१॥

पद्मा घुणाक्षरम्यायाद्यया कोपि कृपीयला ।

अजीजात्तर्गत बीज धपेत् क्षेत्रे निराशय ॥५२॥

अकल्मशात्तर्गत कल्पमल्लाना श्रायकास्तथा ।

पात्रे दान करिष्यन्ति बीजस्वप्नफल ह्यद ॥५३॥

હવે સાતમાં સ્વપ્નનો કુળાદેશ વિસ્તારપૂર્વક કહે છે. સ્વપ્નમાં એવું દેખાય છે કે એક ખેડુત બુદ્ધિધૂન્ય હોઈ તે સડ ગએલા ધાન્યને સુખીજ સમજીને ઉખર એટલે અપાત્રભૂમિમાં વાવતો જાય છે જેમ ઉખર ભૂમિમાં સડી ગએલું ધાન્ય વાવવાઈ તેમાંથી કાંઈ જ નિપજવાનો સંભવ નથી, તે જ પ્રમાણે અહીં પણ એવી દશા થશે કે જેનો કોઈપણ જાતની કુળની કલ્પના કર્યા વિના, પાત્રાપાત્ર જોયા વિના દાન કરતા જશે. અસા એ દશા હતી કે લક્ષિત એ જ દાન આપવામાં પ્રધાનપદે સ્થાપિત થઈ રહેતી હતી નવકારવાળીમાં મોતીની માળા દેવનારો પોતા એવું વિચારનારો થતો હતો કે જો મને નવકારવાળી મોતીની જોઈએ છીં તો શા માટે ગુરુને પણ મારે તેવી જ નવકારવાળી ન વહોરાવવી જોઈએ ? આ મધ્યકાળની ભાવના હતી આ કાળ હવે પલટાયો છે આજે એવી દશા છે કે સુપાત્રે દાન કરવાનું તો બાજુએ રહે, પણ ગમે ત્યાં ગમે તેવા ક્ષેત્રોમાં દાનને નામે લક્ષ્મીનો વ્યય થાય છે ખેડુત જેમ સડી ગએલું ખીજ ઉખર

ભૂમિમા વાવે છે, તે પ્રમાણે આવકો પાપકૃત્યોથી મેળવેલો પૈસો ઉપર ભૂમિરૂપ અપાત્રક્ષેત્રમા દાન ગણીને વાપરતા જશે. બુદ્ધિહીન ખેડુત જેમ ઉપર ભૂમિમા સડી ગયેલું ધાન્ય બીજ સમજીને વાવે છે, અને તે વાવેલું નિષ્ફળ જાય છે, તે રીતે આવકોએ પણ અપાત્ર સ્થાને આપેલું દાન નિષ્ફળ જાય છે. હવે ઉપરમા વાવતા ધાન્યનો એકાદ સારો દાણો સારા ક્ષેત્રને વિષે પડી જાય છે અને તેમાંથી રાપો ફૂટે છે તે જ પ્રમાણે ધાન્યના દાણારૂપ કોઈ સુદ્રવ્ય મારા ક્ષેત્રને વિષે પડી જશે, અર્થાત્ અપાત્રે દાન આપવાવાળા આવકો કોઈ વખત સુપાત્રે પણ દાન આપશે એવો એનો દુષ્પ્રદેશ છે.

શિથિલાચારીઓ સત્કાર પામશે

આઠમા સ્વપ્નમા આગળ એવું જોવામા આવે છે કે સારા અને સુચોલિત દેખાતા કુલો-ઘડાઓ ખુણામા મૂકી રાખવામા આવ્યા છે. આ ઘડાઓમા સુંદર સ્વચ્છ અને ચિત્તળ પાણી ભરેલું છે, તેનો કયો વપરાય થતો નથી, જ્યારે પૈસા ભાખ્યા તૂટ્યા ઘડાઓ વ્યવહારમા વપરાય છે. આ સ્વપ્નનો દુષ્પ્રદેશ એવો વર્ણવવામા આવ્યો છે કે મનોહર ચારિત્ર અને અખૂટ પવિત્રતાથી યુક્ત એવા પુરુષોએ હશે જ, તેઓ મારા ઘડાનું પતિલામ પામશે. અર્થાત્ સારા અને સ્વચ્છ જળવાળા ઘડાઓ જેમ ખૂણામા મૂકી રાખવામા આવ્યા છે અને જેમ તેનો કોઈ ભાવ નથી પૂછતું, તે જ રીતે સુચારિત્રવાળા માધુઓનો કોઈ ભાવ પૂછશે નહિ. મનલ્લભ કે જનતાને તેવા સૌભાગી આત્માઓની કશી જ પીછાણ થવાની નથી. ત્યારે બીજી બાજુએ જેમ ભાગેલા ઘડાઓ વ્યવહારમા વપરાય છે, તે રીતે જેમનું ચારિત્ર કલકરક્રિત નથી એવા અર્થાત્ શિથિલાચારી સાધુઓ જ્યાં ત્યાં માન મેળવતા થશે. શિથિલાચારી સાધુઓ એ ભાગેલા ઘડાનો દુષ્પ્રદેશ છે, એમ અહીં ગ્રહણ કરવાનું છે જેમ ભાગેલા ઘડાઓ સ્થળે સ્થળે વ્યવહારમા વપરાતા દેખાયા છે તેવી જ રીતે શિથિલાચારી

સાધુઓ પણ સ્થળે સ્થળે ફરતા દેખાવા પામશે લોકો પણ તેમના મોટે આડબર કરશે ક્ષમાદિગુણવાન મહર્ષિઓનો કોઈ ભાવ નહીં પૂછે

ઝગડાખોર કોણ મળી શકાય ?

હવે શિયિલાચારી-સાધુલિંગધારીઓ કેવા કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરશે તેનો ક્ષણદેશ જણાવવામાં આવ્યો છે શિયિલાચારીઓ સ્વાર્થવૃત્તિ, અજ્ઞાનતા, પ્રમાદિપાત્ર એ સઘળાને પોપનાશ થશે અને તેઓ વારવાર મહર્ષિઓ સાથે કલક કરશે આ સ્થિતિમાં લોકો પ્રમાદીસાધુ અને મહર્ષિઓ ઉભયને ઝગડાખોર કહી દેશે, અને તેમની નિંદા આદરશે તમે જગતના વ્યવહારમાં જુઓ તો પણ સઘળે આવી જ દશા તમારી નજરે આવવા પામે છે રસ્તામાં એક સોનીની દુકાન છે તેની પાસે બીજો માણસ ઉઘરાણી જાય છે સોની પૈસા આપવાના વારવાર ખોટા વાચદાઓ કરે છે ત્યારે કટાણીને પેલો ઉઘરાણીવાળો મમે તેવા અપશબ્દો બોલવા લાગે છે, અને પરિણામ એ આવે છે કે બંને માણસો લડી પડે છે આ બે લડે છે તેમાં હોષ કોનો છે ? લડાઈતું મૂળ શું છે ? તે કોઈ જોતું જ નથી તેમના કલકમાં હેતુ શો છે તેની પણ કોઈ તપાસ કરતું નથી, પરંતુ રસ્તે જનારા લોકો તો એમ કહી દે છે કે “જુઓ લડી પડ્યા બંને ટટાખોર છે અને વારવાર લડે છે એ જ સ્થિતિ અહીં પણ ઉત્પન્ન થવા પામી છે શિયિલાચારી, મહર્ષિઓ સાથે ખોટાખોટા કલ્પ્યા કરશે, તેમના દ્વંષણો શોધશે, અને તેમને વગોવશે દરથી તમાસો બેનારાઓ આ ઝઘડાનું મૂળ શું છે, તેમાં હોષ શો છે ? કોણ ગુનેગાર છે ? શાને અગે વાગ્યુંદ્ર થાય છે ? તે કાઈ જોશે નહિં, પરંતુ એવો અભિપ્રાય તરત જ ઉચ્ચારી દેશે કે, “આ તો બંને લડાઈખોરા અને ઝઘડો કરનારા છે”

ગીતાર્થો કેવી રીતે વર્તશે ?

હવે જ્યારે શાસનક્ષેત્રમાં આવી ખોટી લડાલડી વ્યાપેલી

હશે તે વખતે ગીતાર્થસાધુઓ શું કરશે તે જણાવવામા આવ્યું છે ગીતાર્થસાધુઓ આવી દશા બેઠાને વિચારમા પડી જશે કે હવે શું કરવું જોઈએ ગીતાર્થો આવા સયોગેમા એવું વર્તન રાખશે કે તેઓ પાપ બીજા અવલોકનારાને લેખધારી જેવા લાગશે અને દૃઢ્યમા જનશાસન પરત્વે અપૂર્વ પ્રેમ અને જૈનાચાર પરત્વે અખડ પ્રીતિ દોવા છતાં તેઓ પર પછુ સમાનતાએ વર્તન કરતા થશે ગીતાર્થો આવી રીતે વર્તનારા થશે એ વાત ખરી, પરંતુ તે છતાં તેઓ દૃઢ્યને ઠેકાણે રાખશે અર્થાત્ સત્યમાર્ગને તેઓ વિસાગી દેશે નહિ આ વસ્તુ નીચેના ઉદાહરણ પરથી વધારે સારી રીતે સમજવામા આવશે.

એક નગરમા એક ડાહ્યા રાજા હતો, પરંતુ તેની પ્રજા સધળી ગાડીતુર બનેલી હતી. સઘળા લોકો ગાડાના જેવા વિવિધ આળા કરતા હતા રાજાને આ બધું જોઈને મનમાં મનમાં દોષ થવા લાગ્યો ! છેવટે બધા જ લોકો ગાડાતુર જેવા બનેવા હતા અને બધા જ મને નેવા આળા કરતા હતા એટલે રાજા ડાહ્યો હતો તે પણ ગાડાના જેવા જ આળા કરનારો બની ગયો ! જેમ રાજા ડાહ્યો છતાં ગાડાના જેવા આળા કરવા લાગ્યો, તે જ રીતે પરમગીતાર્થો પણ દૃઢ્યને ઠેકાણે રાખીને બીજાઓની માફક જ વર્તન કરવાવાળા થશે પરંતુ તેમનામા અને બીજાઓમા ફેરફાર એટલો હશે કે તેઓ સત્યને જાણવાવાળા અને જનમાર્ગને પીછાછવાવાળા જ હશે “જેમ કૃષ્ણચી નગરલોકને પેલા ટેબી રાજા કે, મત્રી સહિત પેલા યમ્મ બેડા, પણ મનમાં તાગત ર” પૃથ્વીપુરી નામક ઠાઠ એક શહેરમા પૂર્ણ નામનો રાજા હતો અને મુખુદ્ધિ નામનો તેનો પ્રધાન હતો પ્રધાન બુદ્ધિનિધાન હોય છે પરંતુ તે છતાં તે રાજાને આધીન છે અને જાતે પરાધીન છે આજે તમે જોશો તો આપણા આ પરમપવિત્ર ભરતમેત્રની-આર્યોની આ મુંદર ભૂમિની-હિંદુસ્તાનની પણ એવી જ દુર્દશા છે, હિંદુસ્તાનમા સમૃદ્ધિ અપાર છે, પરંતુ તે પરાધીન છે ત્યારે

જગતના અન્ય રાજ્યો-અન્ય દેશો રિદ્ધિવાળા તેમ જ ભુખ્તિશાળી હોવાથી તેઓ સ્વતંત્ર છે

એક સમયે એવું બને છે કે પૂર્ણનામના રાજા દરબાર ભરીને બેઠા છે દરબાર પુર બહારમાં ખીલી રહ્યો છે રાજકાજની વાતો થાય છે અને અનેક પ્રકારના ઉહાપોહ થઈ રહ્યા છે, એવા સુયોગમાં ત્યાં લોકદેવ નામનો જ્યોતિષી આવે છે રાજા જ્યોતિષીને પૂછે છે કે, ભાઈ! “ભવિષ્યમાં શું થશે તે કહી આપો.”

જ્યોતિષની સાત્યતા

જ્યોતિષી જણાવે છે કે એક માસ પછી વરસાદ આવવાનો છે એ વરસાદ બહુ પ્રચંડ છે અને એનું જળ જે કંઈ પી જશે તે લોકો ગાઢ ઉન્માદવાળા બની જવાના છે જ્યોતિષવિદ્યાનું જ્ઞાન કેટલું ચોક્કસ છે તે જુઓ! પ્રાચીન કાળમાં આપણા દેશમાં જ્યોતિષશાસ્ત્ર સંપૂર્ણ રીતે ખીલ્યું હતું ભવિષ્યો એટલા બધા ચોક્કસપણે દર્શાવતા હતા કે જેમાં એક સેડડનો પણ ફેર પડતો ન હતો.

શ્રીપાળ મહારાજના ચરિત્રમાં જ્યેષ્ઠો તો ત્યાં પણ જ્યોતિષ-શાસ્ત્રની એવી જ મહત્તા તમારી દૃષ્ટિએ પડશે શ્રીપાળમહારાજને બાંડ નીચે ફેલાણે રથેએ અમુક માણસ મળશે, એવું ભવિષ્ય જણાવવામાં આવ્યું છે ૧૪ પૂર્વધર ભદ્રબાહુસ્વામીના સબધમાં એક રથેએ ભવિષ્ય દર્શાવતા પર પળો નહિં, પરંતુ ૫૧૩ પળવાળો મત્સ્ય જણાવવામાં આવ્યો છે જ્યાં અરધી પળનો પણ હિસાબ રાખવામાં આવ્યો છે ત્યાં જ્યોતિષ વિદ્યાનો કેવો ચમત્કાર હશે, અને તે કેવી રીતે ખીલેલી હશે તેની સફળ કલ્પના થવા પામે છે હવે આજે આપણી સ્થિતિ એ છે કે આપણી પાસે સાચું જ્યોતિષ રહ્યું નથી જો સંપૂર્ણ જ્યોતિષદ્વારા ભવિષ્ય જાણીને જ કાર્યો કરવા પ્રવૃત્તિ લઈએ તો પછી ધર્મનું કાર્ય રહેવા પામતું નથી એટલા માટે જુદું જ્યોતિષ જાણીને તે આપણે વ્યવહારમાં

દેવાનું રાખ્યું છે પ્રાચીન કાળમાં એવું કુતું કે અધિક માસ તરીકે પોષ અને અષાઢ જે જ મહીનાઓ વધતા હતા પાચ વડે ભાગ વાથી જો ત્રણ વધતા હતા તે પોષ માસ વધેલો છે એમ માનવામાં આવતું હતું પ્રાચીન સમયનો ઇતિહાસ સાક્ષી પુરે છે કે તે કાળે જાન્યનો નિયમ પણ તેવા પ્રકારનો હતો અને જૈનશાસનની માન્યતા પણ એ જ પ્રકારની હતી જૈનશાસનની દૃષ્ટિએ જોઈએ તો પોષ અને અને આષાઢ એ જે જ મહીનાઓને વધારાના અધિક મહિના તરીકે માનવા પડે છે, અને તેમ ન માનીએ તો જ્યોતિષ બોલે છે કે હરે છે ! હવે વ્યવહારમાં જુઓ વ્યવહારમાં આપણે જોઈએ છીએ કે હરેક ત્રીજે ત્રીજે વરસે કોઈ બીજા જ મહીનાઓ વધેલા જોવામાં આવે છે જૈન ટીપણું આજે અસ્તિત્વમાં નથી તેથી જ અન્ય દર્શનોઓના પચાસે આપણે આજે વ્યવહારમાં લઈએ છીએ, અને તે દ્વારા વ્યવહાર ચાલે છે અહીં લૌકિક ટીપણાને જરાક ઇતિહાસ જોઈ લો અશરે છમો સાતસો વર્ષ પહેલાં જૈન-શાસનમાં ખરતર ગચ્છનો લેહ ન હતો ખતર ગચ્છનો લેહ આશરે છમો-સાતસો વર્ષથી પડ્યો છે, અને ત્યારથી જ આ લૌકિક ટીપણાઓ જૈનોએ વ્યવહારમાં વાપરવા માડ્યા છે વ્યવહાર માટે જૈન ટીપણા પ્રમાણે જે આવજુ કે બદરવા ન હોત તો તકરાર ન થાત ખતરગચ્છનો લેહ પડ્યો ત્યારથી લૌકિક ટીપણું છે કલિકાળસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમ ચંદ્રાચાર્યજી મહારાજ જ્યોતિષ શાસ્ત્રને પૂર્ણપણે બહુતા હતા ઇતિહાસ શિખનાગઓને યાદ હશે કે પરમાર્જુન કુમારપાળ જે ગુજરાતનો મહાન જન રાજા હતો તેની ગાદી મળવાના અને બીજા ભવિષ્યે આચાર્ય શ્રીદેવચંદ્રસૂરિએ બોલ્યા હતા અને તે સઘળા પૂર્ણ રૂપે સાચા પડ્યા હતા, છતાં ભગવાન હેમચંદ્ર-સૂરિજી મહારાજે જન્મતની દુરૂપયોગ કરનારી સ્થિતિને પારખી લઈને જ્યોતિર્સંવિધાનો પ્રચાર કર્યો ન હતો

પ્રધાને સૂચવેલા સુભાગ.

હવે જરા પેલી આગલી વાતનું તમોને સ્મરણ કરાવવાનું છે. પૂર્ણ રાજના દરબારમાં જ્યોતિષીએ કહ્યું હતું, કે એક માસ પછી ભય કર વરસાદ થશે અને તેનું પાણી જેમના પીવામાં આવશે, તેઓ ગાડા બની જશે એજ જ્યોતિષીએ આગળ ચાલતા જણાવ્યું હતું કે કેટલાક કાળ પછી વળી પર્જન્યની-સારી વૃદ્ધિ થશે અને તે જળ લોકો પીશે એટલે તરતજ ગાડા બનેલા લોકો પાછા પૂર્વવત્ ઠાઠા બની જશે જ્યોતિષીનું આવું ભવિષ્ય પેલા રાજા અને તેના પ્રધાન બંનેએ સામળી લીધું. પ્રધાન મહા બુદ્ધિશાળી હોતા. રાજા કરતા પ્રધાન વધારે બુદ્ધિ-શીલ હોય છે એ તો સામાન્ય વાત છે. વારંવાર આપણે રાજ્ય-બ્યવહારમાં એજ ઘટના જોઈ છે, કે રાજાની અનેક ભૂલો થતી હોય તો પણ તે ભૂલો મુદ્દા વજરો મુધારી લે છે એજ પ્રમાણે આ ઠાઠા પ્રધાને રાજાને કહ્યું કે તમે લોકોને એવી આજ્ઞા કરી દો કે એક મહિના પછી જે પર્જન્ય કુવૃદ્ધિ થશે, તેનું જળ કાઈએ પીવાનું નથી એ જળ પીવાથી ઉન્માદ થશે. માટે લોકોએ હાલના સારા જળનો એકદમ મોટા પ્રમાણમાં સંગ્રહ કરી લેવાનો છે. રાજાની આજ્ઞા લોકોએ તરત જ માની લીધી, અને તેમણે યજ્ઞાકાળે જે વરસાદ વરસે તે વરસાદનું જળ પીવું ન પડે તે માટે સાફ જળ પાત્રોમાં ભરી લીધું, અને કુવૃદ્ધિનો છાટો પણ પીવાના કાર્યમાં લીધો નહિ.

રાજાનીતિની મહત્તા

જે જળથી ગાડા થવાવાનું એવું ભવિષ્ય જણાવવામાં આવ્યું હતું તે જળ પીવું ન પડે એટલા માટે લોકોએ સંગ્રહી લીધું હતું, પરંતુ આગળ જતાં એવું ઘણું કે સંગ્રહેલું પાણી ખુટી ગયું. રાજા અને પ્રધાને સારા પાણીનો સંગ્રહ પુરકજ કરી રાખેલો હતો, એટલે તેમને પાણીની તાલુ જાણે એમ ન હતું, પરંતુ ખીજ સામતો, સરદારો એમણે વીસ, પચ્ચીસ ફાડા જેટલો

પાણીનો મથક કરી રાખ્યો હતો. અને સામાન્ય પ્રજાએ તો દશ બાર દિવસ આવે તેટલું જળ સઘરી રાખેલું હતું, એટલે જેમ જેમ તેમનું સઘરી રાખેલું પાણી ખુટતું ગયું તેમ તેઓ નવું પાણી પીતા ગયા. પરિણામ એ આવ્યું કે પહેલા પ્રજા ગાડી ધડ પછી સામ તો ગાડા થયા, અને છેવટે તેઓ બધા ગાડાધેનાના ચાળા કરવા લાગ્યા, નાચવા લાગ્યા, અને તોફાન મચાવવા લાગી ગયા આખા રાજની દશા જુઓ તો અત્યંત કડ્ડું બનેલી છે. પ્રજા ગાડી છે, સરદારો સેનાપતિઓ ગાડાતુર બનેલા છે બધા નાચકૂદ કરે છે, ગમે તેવા ચાળા ચસકા કરે છે અને નગરની દશા શોકપાત્ર બની રહી છે હવે દશા એવી આવી પહોંચે છે કે સુકા સાથે લીટું બગી જવાનો પ્રમગ આવી લાગ્યો છે બધા લોકો ગાડા થયા છે પુરેપુરું મૂર્ખરાજ પ્રવર્તે છે, માત્ર રાજા અને પ્રધાન બે જ ડાહ્યા ડાહ્યા છે ! દરબારીઓ નાચે છે, કૂદે છે, ગાયનો ગાય છે અને ઉન્માદવાળાઓના જેવા તોફાનો પલ્લુ કરે છે અને તે છતાં પોતાને તેઓ ડાહ્યા માને છે અને રાજા તથા પ્રધાન એવો ઉન્માદ નથી દર્શાવતા, ઉલટા તેઓ તેમને ગાડા માને છે હવે આ ગાડપણનો ઉન્માદ જેને વરેલો છે એવું મૂર્ખમડળ પોતાને ડાહ્યાઓનો સઘ માની લે છે, અને ઠાવકા ઘડીને વિચાર કરે છે કે, આપણે ડાહ્યા, આપણું રાજતંત્ર ડાહ્યું અને ત્યાં આવો રાજા ગાડો અને પ્રધાન ગાડો તે શા કામના છે ? એટલા માટે આ ગાડા રાજા તથા પ્રધાનને દૂર કરી આપણે રાજા અને પ્રધાન આપણા જેવા જ ડાહ્યા હોય એવા રાજા અને વજીરને તેમને સ્થાને સ્થાપવાની જરૂર છે ” મૂર્ખમડળના આવા વિચારની રાજાના પ્રધાનને ખબર પડી પ્રધાન ઉતાવળે ઉતાવળે રાજા પાસે ગયો, અને રાજાને કહે છે કે “મહારાજ ! આ તો ગજબ થયો છે, ચાર કોટવાળને હડતો હોય તેમ લાગે છે બધાઓ પોતાને ડાહ્યા સમજે છે અને તમને અને મને બેને મૂર્ખા માની આપણને ગાડીએથી ઉઠાડી મૂકવાની યોજના ઘડે છે પ્રધાનના આ વચનો સાંભળીને રાજા ગભરાયો રાજનીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે ”

ભલે ગમે તેવો ભય કર હોય પરંતુ એક જ જાતનો ગુન્હો કરનારા
 મો મનુષ્યો એકી સાથે નીકળી આવે તો તેમને દડ ન કરવો
 અને હજાર ગુનેગારો હોય તો તેમને દેહાતની શિક્ષા ન કરવી
 પરંતુ આટલી મોટી સખ્યામાં માણસોએ જે ગુન્હાઓ કર્યા છે
 તો ગુન્હો ગા માટે થયો છે, તેનું કારણ શોધી કાઢીને તે કાર
 ણનું જ નિવારણ કરી નાખવું એ રાજનીતિ છે જ્યાં સો કે હજાર
 માણસોના ગુન્હા સાથે સબંધ હોય ત્યાં શિક્ષા ન કરવાનો આદેશ
 છે ત્યારે અહીં તો આખું ગામ ગાડાનુર બની ગયોયું છે અને
 રાજદ્રોહનો વિચાર કરે છે તો તેને શિક્ષા શી રીતે કરી
 શકાય, એવા વિચારે રાજા બચત શોકમાં પડે છે રાજાને
 એવો વિચાર વાધ છે કે જો પોતે આખા શહેરને શિક્ષા ઠરવા
 જાય છે તો સબંધ છે કે કદાચ પોતાનો પણ વધ થઈ જાય,
 અને જો તેમ નથી ઠરતો તો એ વાત પણ તેટલીજ મહાવિન
 છે કે જનતા પોતાને રાજગાદી ઉપરથી હાડી કાઢવા પણ તૈયાર
 થાય હવે ઉપાય શો કરવો ?

ગાડાનું કયા ચાક્ષી શકે ?

રાજા પ્રજાજનોને દડ બચવા મળત આવવા જાય છે તે તો
 મહાવિન છે, અહીં તો રાજાનો પોતાનોજ વધ થવાનો પ્રસંગ આવ્યો
 છે રાજાની આત્મરક્ષાનો પ્રસંગ હવે રહેવા પામ્યો નથી “એમ
 ચાલે છે તેમ ચાલવા દો,” એવું કહીને સ્થિર રહેવાનો પણ આ
 પ્રસંગ નથી રાજાનું રાજત્વ આ પ્રસંગે નિર્ભય નથી આત્મ-
 રક્ષાની ખરેખરી મુરકેલીનો આ પ્રસંગ જે સ્થળે સમુદાય
 રાજા હોય એટલે ટોળામાંથી પસંદ કરાએવો રાજા હોય, ત્યાં
 આગળ લોકોની પસંદગીનો જે રાજા હોય તેજ રાજા ગણાય
 છે લોકો જેને રાજા નથી માનતા તેને તેઓ ધક્કો મારીને
 ઉડાડી મૂકી શકે છે જ્યાં આવી સ્થિતિ હોય, પ્રાણ જોખમમાં
 હોય, જીવતા રહી શકવાનો સંભવજ ન હોય ત્યાં કુવૃદ્ધિનું
 દષ્ટાન દેવું એ ઉચિત છે વ્યવહારની સ્થિતિમાં આવા મયોગોમાં
 એકએ તો રાજા એ રાજા નથી, પરંતુ જનસમુદાયનું ટોળું

એજ રાજા છે જીવન પર આવી પડેલી આપત્તિના આ પ્રસંગનું જીજ્ઞાસુ કરીને રાજા અને મંત્રી કૃત્રિમ ઉન્માદ ધારણ કરે છે પરિસ્થિતિને જીજ્ઞાસુ તરીકે કયા આગળ ધરવામા આવી છે, તેનો શાનચિત્તે વિચાર કરજો જ્યાં પોતાની નબળાઈ હોય ત્યાં પરિસ્થિતિનું જીજ્ઞાસુ આગળ કરે દહાડો વળતો નથી એ પ્રસંગે પરિસ્થિતિનું જીજ્ઞાસુ આગળ કરીએ તો તે જરાય ઉચિત નથી જ્યાં પોતાની નબળાઈ ન હોય, સામાનો જ પૂર્ણ રીતે ઢોપ હોય અને જ્યાં આત્મનાશ થવાનો જ પ્રસંગ હોય, તેવે જ પ્રસંગે પરિસ્થિતિનું જીજ્ઞાસુ આગળ કરી શકાય છે આ પ્રસંગે મંત્રી રાજાને ઉપાય બતાવે છે —

એવું માત્ર આત્મક્રયાણું અને શાસનોદ્ધાનો જ છે

પ્રસંગ વિદત છે, માટે જો આ પરિસ્થિતિમા બચી જવું હોય તો તેનો એક જ માગ છે કે આપણે પણ ગાડાની માફક કૃત્રિમ ઉન્માદવશ બની જવું અને ગાડાના ખોટેખોટા ચાળા કરી ગાડામાં જ બંધી જવું એ જ વસ્તુ હાલ સમયોચિત છે રાજાને મંત્રી કૃત્રિમ ઉન્માદધારી-ગાડા બની ગયા તેઓ પણ ગાડા ગામલોકો સાથે નાચવા કૂદવા અને ધમાધમી કરવા મઠી પડ્યાં ! આ રીતિએ કૃત્રિમ ગાડપણ ધારણ કરીને પણ રાજાએ પોતાની સ્વપત્તિની સરક્ષા કરી લીધી હુતી પછી સારો વરસાદ થયો અને જનતાએ જ્યારે એ વરસાદનું જળ પીવાના કામમા લીધું ત્યારે પ્રજાનો ઉન્માદ શાત થયો, અને દેશનો બ્યવહાર પાછો પૂર્વવત્ ચાલવા લાગ્યો. આ દૃષ્ટાંત પરથી આપણે વિચારવાનું શું છે તે જોઈએ આપણે કુવૃદ્ધિનું જીજ્ઞાસુ કાઢીએ છીએ પરંતુ રાજાએ જેમ ઉન્માદ ધારણ કરી પોતાની સ્વપત્તિની રક્ષા કરી હુતી તેવી શાસનની રક્ષા આપણે કરતા નથી ગાડાના બૂધને જોઈ પરિસ્થિતિ વિચારી રાજાને વજીર જેમ ગાડા બની ગયા હતા તે જ રીતે ગીતાર્થ આચાર્યો પણ વેષધારીઓ જેવા જ થઈ રહેશે પણ જેમ સુસ્થિતિ આવતા રાજાને વજીર ડાહ્યા

અને દેવવદન સૂર્ય ઉદય પહેલા શ્રીગૌતમસ્વામિજી ભગવાનના દેવલજ્ઞાનને અંગે કરવું એ ભવ્યાત્માઓની ધ્યાન બહાર તો ન જ હોય ધ્યાન રાખવું કે આ દીપાલિકા પર્વ એટલું બધું રાજ્ય મહારાજ્ય અને સામાન્યવર્ગમાં પ્રચલિત થયેલું હતું અને છે કે જેને અંગે ભગવાન ઉમાસ્વાતિવાચકજીને એમ જણાવવું પડ્યું કે દિવાળીના તહેવારમાં ઇતરલોકોથી જેનોએ જુદા પડવું નહિ અને તેને માટે 'ધોમદ્વીગ્સ્ય નિર્ગણ, કાર્ય લોકાનુગૈરિહ' એવા પ્રધોપને અશ્વરથાન મળ્યું અર્થાત્ લોકો જે જિવસે દિવાળી કરે તે દિવસે છઠ્ઠના ખીજા ઉપવાસનો હોય તેવી રીતે જેનોએ પણ દિવાળી કરવી એ શાસનાથી સિદ્ધ છે.

પાયમા આગની ઉત્તમતા.

ભગવાન જિનેશ્વરોની મહેરબાનીથી ત્રીજા ચોથા આરાત્રીપી સુધમાંકાલમાં જે ફલ થયું હતું તેના કરતા આ દુષ્યમાં નામના પાયમા આરામાં ભગવાનના શાસનનું ફલ ધણુજ વખાણવા લાયક છે જે કે મોક્ષમાર્ગની આરાધના બંને તે આરામાં અને આ પાયમા આરામાં પણ સરખી જ છે, છતાં ત્રીજો અને ચોથો આરો અન્ય દેવલજ્ઞાનીયો અને મન પર્યાયઆદિ જ્ઞાનવાળાના સમાગમને લીધે મેરૂસમાન હતો, પણ આ પાયમે આરો તો અન્ય દેવલજ્ઞાનિ આદિના અભાવવાળો હોવાથી મરૂભૂમિ જેવો છે, માટે તે પાયમા આરાત્રપ મરૂભૂમિમાં આપની (ભગવાન જિનેશ્વરોની), મહેરબાનીરૂપ શામનપ્રણાલિકારૂપ જે કલ્પવૃક્ષ તે અત્યંત વખાણવાલાયક છે, એટલે શાસનની આરાધના કરી મોક્ષપથે પ્રયાણ કરનારા માટે તો આ પાયમે આરો કોઈ પણ પ્રકારે ઉપેક્ષા કરવા લાયક નથી, પણ અત્યંત અનુમોદવા લાયક છે મેરૂમાં રહેલા કલ્પવૃક્ષો કરતા આરવાડમાં રહેલ કલ્પવૃક્ષ અત્યંત પ્રશસાને પામે છે.

કલિકાલ સર્વજ્ઞશ્રી હેમચંદ્રમૂર્તિજી

જ્ઞાનપંચમી વ્યાખ્યાન ૧.

સ ૧૯૯૨ જ્ઞાનપંચમી પાલીતાણા

અમ્યનપ્રદીપોયમાદિત્યનિયોદ્યત

તૃતીય લોચન જ્ઞાનમંચોર્યહરણ ધનમ્ ॥ આચારપ્રદીપ૦ ॥

વીર્યાચાર વગર જ્ઞાનાદિ આચાર બની શકે નહિ

શાસ્ત્રકાર મહારાજા શ્રીમાન રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી બબ્બજીવોના ઉપકાર માટે આચારપ્રદીપ નામના પ્રથમા પાસ આચારોની વ્યાખ્યા કરતા, પ્રથમ જ્ઞાનાચારની વ્યાખ્યા જરૂરી ધારી જણાવે છે કે પાચે આચારમા પ્રથમ જ્ઞાનાચાર કેમ લીધો ? તે કહે છે કે દર્શનાચાર એટલે સમ્યક્ત્વનો આચાર મોક્ષની જડ, ચારિત્રાચાર એ નિસરણી, ખુદ મોક્ષની મુસાફરી તપાચાર મોક્ષ માર્ગમા આડા આવતા વિઘ્નોને હટાવનાડ પરાક્રમ તે વીર્યાચાર જે શક્તિ કહીએ છીએ તે આત્માનુ વીર્ય સામાન્ય રીતે દુનિયામ્બ જે શક્તિ પદાર્થ ગણાય છે, તે શક્તિ સામાન્ય શરીર સાથે સંબંધ રાખે છે, પણ આત્માની જે તાકાત તેનું વિશેષનામ હોય તેા તેનું વીર્ય છે હવે વીર્યાચાર બધામા લાગુ થએલો છે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપ વિગેરે આચારમા વીર્યાચાર જોઈએ આત્માની શક્તિને ફેરવ્યા સિવાય બાક પ્રકાર જ્ઞાનના, આઠ પ્રકારના દર્શન આઠ પ્રકારનું ચારિત્ર પાત્રન, બારપ્રકારની તપસ્યા એ છત્રીસમાથી વીર્યાચાર વગર કંઈ વળે નહિ વીર્યાચારના છત્રીસ બેદો ન હોય તેા જ્ઞાનાચારાદિના બેદોમા છબરડો વગી જાય બાબ્યકારોએ વીર્યાચારના છત્રીસ બેદો માન્યા છે જ્ઞાનાં ૮, દર્શનાં ૮, ચારિત્રાં ૮, તપાં ૧૨ તે બધા વીર્યાચારને જ આભારી છે આત્માનુ વીર્ય ન પ્રવર્તે તેા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપના મળી ૩૬ માથી એકે પ્રવર્તે ન શકે એકલા આચાર માટે વીર્યની જરૂર પડે છે તેમ નહિ, પણ જ્ઞાનને પોતા માટે વીર્યની જરૂર પડે છે શ્રીદેવસૂરિજી, ઉમાસ્વાતિજી મહારાજા વિગેરે

જ્ઞાનને રોકનાર કોણ ? જ્ઞાનાવરણીય અને વીર્યાન્તરાય, એય જ્ઞાનને રોકનાર છે, કારણ ? જ્ઞાનાવરણીનો સ્વભાવ જ્ઞાનને રોકવાનો અને વીર્યાંતરાયનો સ્વભાવ વીર્યને રોકવાનો છે, વીર્યાંતરાયનો ક્ષયોપશમ કે ક્ષય થયા વગર જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ થાય જ નહિ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ વીર્યાંતરાયનો ક્ષય કે ક્ષયોપશમ થયે થાય ૧૨માના છેડે જ્ઞાનાવરણીય સર્વથા ક્ષય થાય તેની સાથે વીર્યાન્તરાયનો ક્ષય જરૂરી માન્યો જે સમયે કેવળજ્ઞાનાવરણીનો ક્ષય તે જ સમયે વીર્યાન્તરાયનો ક્ષય થાય છે તેથી જ સિદ્ધમહારાજને કશું કરવું કારણ નથી, એક પણ પ્રદેશ આત્માનો હલાવવો પડતો નથી અનતોક્ષાળ થયો અને થશે તો પણ સિદ્ધ આત્માનો એક પ્રદેશ હલાવવાનો નથી આખો આત્મા તો ન ખસે પણ તેનો એક પ્રદેશ પણ ન ખસે

સિદ્ધોને પણ વીર્યની જરૂર

દીપક વચ્ચેમા ધર્યો, તેણે ચારે બાજુ ઉગ્રોત કર્યો દિવાને ફરવો દિવાની અવગાહના ફરી નથી, એની એ જ રહી પણ ઉગ્રોત કર્યો દિવો ત્યાં ને ત્યાં ગોળ ફેરવ્યો તો અવગાહના એની એ જ રહી, પણ ઉગ્રોત કર્યો દિવાની અવગાહના ન ફેરે તો પણ ઉગ્રોતનું ફરવું થાય, તેમ સિદ્ધોની અવગાહના ન ફેરે દિવાના ઉગ્રોતના પ્રદેશો ફેરે, એમ માનીએ તો પણ આત્માના પ્રદેશો ન ફેરે જે આકાશપ્રદેશ પર સિદ્ધના આત્માના પ્રદેશો છે, તે અનતોક્ષાળ ગયો જશે તો પણ ખસવાના જ નથી એક આકાશ પ્રદેશથી ખસેડવો એટલું પણ તેમને કામ નથી, તો પછી તેમને વીર્યાન્તરાયના ક્ષયની જરૂર શી ? લોકાલોક પ્રકાશક-દર્શક-કેવલ-જ્ઞાન તેનો ઉપયોગ અનતાવીર્ય વગર થઈ શકે નહિ

વીર્યના સ્વભેદ ત્રણ ભેદો, વિષયભેદ છત્રીશ ભેદો

છાન્દસિક ઉપયોગમા ભેર આવે છે, તેમ સિદ્ધને આખા લોકાલોકના જ્ઞાનદર્શનના સતત ઉપયોગ જારી રહે, તેમા ભેરની-વીર્યની જરૂર પડે, માટે તેમને વીર્યાંતરાયનો ક્ષય માનવો

પેટે આ ઉપરથી જ્ઞાનની અંદર વીર્ય મદદ કરનારી ચીજ છે જ્ઞાન થવા પહેલાં વીર્ય જરૂરી છે, અને વીર્યનો અભાવ જ્ઞાનને રોકનારી ચીજ છે તેવીજ રીતે દર્શન-ચારિત્ર-તપને અંગે વીર્યની જરૂર, માટે છત્રીસ ભેદોમા વીર્યાચારની જરૂર છે તે હોવાથી ભાષ્યકારે વીર્યાચારના ૩૬ ભેદો માન્યા જ્ઞાનાં ૮, દર્શનાં ૮, ચારિત્ર ૮, તપાં ૧૨ ભેદ અને વીર્યાચારના શારીરિક વીર્યની અપેક્ષાએ મન-વચન-કાયાના ત્રણ ભેદ લઈએ, પણ વિષયની અપેક્ષાએ ૩૬ ભેદો લેવા પડે પાંચે આચારના ભેદો જણાવ્યા, તેમા પ્રથમ જ્ઞાનાચાર કેમ જણાવ્યો? દર્શનાચાર મોક્ષની જઠ, ચારિત્રાચાર મોક્ષની મુસાફરી અને તપાચાર મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવવામા મુખ્ય છે, તેમા પ્રથમ જ્ઞાનાચારને અવકાશ કેમ આપ્યો? સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિયાણિ માત્રમાર્ગ । એમા કેટલીક જગો પર સમ્યક્ત્વ પ્રથમ અને કેટલીક જગો પર જ્ઞાન પ્રથમ લેવામા આવ્યું છે, આમ મોક્ષમાર્ગ જણાવતા કેટલાકે પ્રથમ દર્શન અને કેટલાકે પ્રથમ જ્ઞાન લીધું છે પણ પાંચ પ્રકારના આચારમા દર્શનાચાર પ્રથમ કેઈ પણ જગોએ મુકાયો નથી પ્રથમ જ્ઞાનાચારજ મુકવામા આવ્યો છે કારણ? શાસ્ત્રકાર એ વસ્તુ ઉપરથી ધ્વનિન કરે છે કે હરેકે દર્શનાં ૮ ભેદ, ચારિત્ર ૮ના આઠ ભેદ અને તપસ્યાના બાર ભેદ આચરવા હોય થાવત્ વીર્યાચારના ૨૪ભેદ ત્રણ, વિષયભેદ છત્રીસ આચરવા હોય તેા પ્રથમ જ્ઞાન નરફ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ

દરેક આચારે જ્ઞાન વગર જાણી શકાય નહિ

દર્શનાચારના આઠભેદ પ્રથમભેદમા શકારહિતપાત્ર થવાનું તે કોના પ્રતાપે થવાનું? જ્ઞાનનાજ પ્રતાપે, એ જ્ઞાન ન હોય તેા દુનિયામાંથી આવનો શકાનો અપાટો ઠેલી શકાયજ નહિ એ અપાટાને હુડમેલી દેવો હોય તેા જ્ઞાનનું હુથીયાર જોઈશે તેમ શ્રદ્ધાનું પરાવર્તન કોણ રોકશે? જ્ઞાન એમ દર્શનાચારના આઠ અતિચારે તપાગીશું તેા જ્ઞાનદ્વારા પ્રવર્તનારા છે જ્ઞાન સિવાય

ખીજા આચારની પ્રવૃત્તિ યદ્યપિ શકવાની નથી પાત્રસમિતિ, ત્રણગુપ્તિ એમાં પણ જ્ઞાન વગર પ્રવૃત્તિ કરી શકાય નહિં જીવ જાણે નહિં, જીવની હિંસામાં કર્મ છે તે જાણે નહિં, કર્મ ભોગવવા પડે છે તે જાણે નહિં, તે ધર્મસમિતિ વિગેરેના અધિકારનો અવકાશ કયા રહ્યો ?

જ્ઞાનની નિશ્ચયે કરેલા તપ સમ્યગ્તપ છે

દર્શનાચાર-ચારિત્રાચાર જ્ઞાન વગર પાગળા, પણ તપસ્યા કરવી, ન ખાવું, ઉછોદરી કરવી, વિષયત્યાગ કરવો ત્યા વાધો શો આવે છે ? તપસ્યા કરવામાં જ્ઞાન નહિં હોય તો અડચણ નહિ આવે, પણ અજ્ઞાનતપ અને સમ્યગ્તપ પણ તપાચાર એ અજ્ઞાનતપનો ભેદ કે સમ્યગ્તપનો ભેદ ? જો સૂત્રકારો, ટીકાકારો સમ્યગ્યોગનિગ્રહા ગુપ્તિ ગુપ્તિ એ અહીં લગાડે છે, તેથી જનદર્શનના ૧૨ પ્રકારના તપને અંગે જ્ઞાન જડ હો-ની જોઈએ જ્ઞાન વગરની તપસ્યા સમ્યગ્તપ ઠી શકાય નહિં ગીતાર્થ-આધિન તપસ્યા, એટલે ગીતાર્થનું જ્ઞાન તેમાં આવી ગયું જ્ઞાન વગરનું તપ તે અજ્ઞાનતપ, તેથી તપસ્યા કરનારે જ્ઞાનીની નિશ્ચયે લેવી પડે છે બાકી નિશ્ચયવગર છ માસ તપસ્યા કરે તે અજ્ઞાન તપસ્યા છે, પચ્ચક્ષુખાણુ લે એટલે જ્ઞાનીની આધિનતા છે આધિ-નતા વગર અજ્ઞાન તપસ્યા છે તપાચાર બાર પ્રકારનો છે, પણ બારે પ્રકારનો તપાચાર ગુરૂની પરતગ્રતાવાળો છે આ કારણથી પચ્ચક્ષુખાણુ લેવાની જરૂરીયાત ગણી પચ્ચક્ષુખાણુ ગુરૂસાક્ષીએ લેવું અનુવાદ કરવો આ પચ્ચક્ષુ શા માટે ? તો કે સમ્યગ્તપની રીતિ જ એ છે, માટે સમ્યગ્તપાચાર કરવો હોય તો જ્ઞાનની જરૂર વીર્યાચાર એ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપ સિવાય ચીજ જ નથી એટલે દર્શનાચાર-ચારિત્રાચાર અને તપાચારની જડ વીર્યાચાર, અને એની જડ પણ જ્ઞાનાચાર, આ માટે શાસ્ત્રકારોએ આચારમાં પ્રથમ પગથિ ઉ જ્ઞાનાચારનું જણાવ્યું સમ્યગ્દર્શન તત્ત્વાર્થની શ્રદ્ધા, જાણ્યા વગર ન થાય પ્રતીતિએ એટલું જાણે

તેટલું પ્રતીતિ વિના ન જાણે તો શ્રદ્ધા ન થાય સતપથપરમજ્ઞાન
આદિ પદો-દ્વારેથી દરેક તત્ત્વને જાણે તેટલી શ્રદ્ધા તેમજ
ઝોલાઈ નવ પથ-ચેત્ર આદિથી દર્શન કરવાનાર જ્ઞાન મોક્ષમાર્ગની
પ્રવૃત્તિ દર્શનથી છે

દર્શન અને જ્ઞાનમાં પ્રથમ કેટલું ?

અહીં કેટલાક આચાર્ય પ્રથમ દર્શન કેટલાક પ્રથમ જ્ઞાન
માને છે અપેક્ષા લે છે પણ વિરુદ્ધ કોઈ નથી. અન્ય તર તપ જપાદિ
શુદ્ધ પાને જ કરવાના છે, તેમજ જાણના પરમરૂપાણુ પણ શુદ્ધને
આધીન થઈ કરવાના છે તમે વૃત્તિસંલેપ નિયમ કરી ૨૦ ઘીજ
ખાવ છો, બીજો અભિગ્રહ ક્યાં વગર એક રોટલો ને મરગુ જે
જ ઘીજ ખાય તો વૃત્તિસંલેપ કહેવાયો ? ના મૂળ વસ્તુ પર આવે.

સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ । તેમજ સમ્યગ્
જ્ઞાનદર્શનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ । કઈ અપેક્ષાએ કહ્યું છે ?
બંને સાચા છે, પણ અપેક્ષા સમજવી જોઈએ. બંનેની વ્યવસ્થા
થઈ જશે સમ્યક્ત્વ જે પ્રકારના છે નિસર્ગ અને અધિગમ
નિસર્ગ સમ્યક્ત્વદર્શનમાં માત્ર યોનાના આત્માથી પદાર્થો
અનુભવે અને તે જાણે તે નિસર્ગસમ્યક્ત્વ, અને શુદ્ધ છવાદિક
પદાર્થો સમજાવે, તે જાણ્યા પછી શ્રદ્ધા થાય તે અધિગમ સમ્યક્
ત્વ નિસર્ગ સમ્યક્ત્વ થયા છતાં અધિગમ સમ્યક્ત્વ થયાની જરૂર
શુદ્ધો જણાવે છે કહેવું જ પડશે કે નિસર્ગની અપેક્ષાએ પ્રથમ
દર્શન સમ્યગ્દર્શન તેજ અધિગમની અપેક્ષાએ સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શન
ચારિત્રાણિ માત્રમાર્ગ । શુદ્ધારા જ્ઞાનદ્વારાએ અધિગમ સમ્યગ્
દર્શનની જરૂર શી ? જેમ ક્ષાયોપશમિક થયા પછી ક્ષાયિકની
જરૂર, તેમ નિસર્ગ પછી અધિગમની જરૂર છે નિસર્ગમાં જોઈએ
તેથી શુદ્ધિ નથી, અધિગમમાં તેથી વધારે શુદ્ધિ છે માટે
અધિગમ સમ્યક્દર્શનની અપેક્ષાએ સમ્યગ્જ્ઞાનમાર્ગ । કહી
શકાય આવી રીતે મોક્ષમાર્ગના અધિકારને અંગે કેટલાકે
દર્શન, અને કેટલાકે પ્રથમ જ્ઞાન માન્યું, પણ સાચું

વક્તવ્યતામા કોઈ જગોએ પાઠ ભેદ નથી એક સરખો જ પાઠ છે
ન્યા ન્યા આચાર દેખીએ ત્યા ત્યા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપ અને
વીર્યાચાર એમજ અનુક્રમ છે

સમ્યક્ત્વ પહેલા જ્ઞાનની જરૂર

મોક્ષમાર્ગ માટે આમ ભેદો છે તો આચારમા કેમ ભેદ નથી ?
આ પ્રવૃત્તિભેદ છે પણ ઉત્પત્તિક્રમ નથી સમ્યગ્દર્શનાદિ એ
ઉત્પત્તિક્રમ છે અને આ પ્રવૃત્તિક્રમ છે પ્રથમ જ્ઞાનની જ પ્રવૃત્તિ
હોવી જોઈએ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ નથી તેને દર્શનની પ્રવૃત્તિ થઈ શકતી
નથી, કહે તો આગમાનુસારી નથી ગણવા જાય તો માર્ગમા
સ્થિતિ નથી, શાસને પ્રથમ જ્ઞાન મેળવ્યું કે પ્રથમ દર્શન મેળવ્યું ?
શાસને તીર્થ કર મહારાજ પાસેથી પ્રથમ દેશના, પછી શ્રદ્ધા
મેળવી છે એવી રીતે જગતમા પ્રથમ શુ મેળવાય ? પ્રથમ જ્ઞાન
મેળવાય, પછી જ શ્રદ્ધાનો વખત આવે પ્રવૃત્તિક્રમની અપેક્ષાએ
પ્રથમ જ્ઞાનને સ્થાન આપવું જ જોઈએ જેમ ઉત્પત્તિ અને
આચારને અગે ભેદ કહ્યો, તેવી રીતે બીજી બાજુ મોક્ષમાર્ગ
જે નૈસર્ગિક કથ્યાણુનો હેતુ, બીજો વ્યવહાર માર્ગ નૈસર્ગિક
હેતુમા સમ્યગ્દર્શનને અશ્વપદ હોય, ન્યારે વ્યવહારિક ભેદમા
જ્ઞાનને અશ્વપદ હોય આથી જ્ઞાન આપવા લેવા પહેલા દર્શનનો
આશ્રહ ન હોય, પણ દર્શન લેવા પહેલા જ્ઞાનનો આશ્રહ જરૂર હોય,
મને દર્શન નથી થયું માટે મારે જ્ઞાન ન વાચવું આવું કહે તો દર્શન
ઉત્પત્તિનો વખત ક્યારે આવે ? શ્રદ્ધા થયા પછી સાબળવું તો
શ્રદ્ધાનો વખત ક્યારે આવે ? માટે વ્યવહાર પ્રવૃત્તિ માટે પ્રથમ
જ્ઞાનની જરૂર છે વાત સમજવી જોઈએ, પછી શ્રદ્ધા થાય વાત
માને તો સમજાવીએ, એમ કોઈ દોષને કહેતા નથી, સમજાવીએ
તો માનશે, એમ કહીએ છીએ

અન્તાણુપણ્ડામા પણ સમ્યક્ત્વ નવતત્ત્વકારે કેમ જણાવ્યું છે ?

શ્રીમહાવીર ભગવતે પ્રથમ ગૌતમસ્વામીજીને સમજાવ્યું કે
મનાવ્યું ? પ્રથમ સમજાવ્યું પછી માન્યું નૈસર્ગિક સમ્યગ્દર્શન થયા

પછી અજ્ઞાન ન હોય જિનેશ્વરે જે તત્ત્વ કહ્યું તે મારે માન્ય છે શું કહ્યું છે ? તે મારે સામગ્ર્ય છે તેવા કેટલાક હોય છે સામ્રકાર કહે તે તત્ત્વ 'મયાજમાણેવિ સમ્મત' અર્થાત્ પછે તત્ત્વની શ્રદ્ધા ન આવે પણ તત્ત્વના બેદની શ્રદ્ધા આવે મોક્ષતત્ત્વના પ્રકરણમાં કેના ઉપસંહારમાં એ ગાથા છે ? 'ભિગસ્સ અસસ્સિજે' કહી ભાગદાર પૂરો કરે, પછી અપબદ્ધત્વદ્વાર લાવે છે, એ જગો પર વચમાં શેા સબધ આવ્યો ? 'પેમાદ મવપયાદ જો જાણદ તમ્સ હોદ સમ્મત્ત' એમ ગાથા છે, જીશદ પદ છે જ નહિ નવપદ પ્રકરણ બધુવા માટે કર્યું તો મયાજમાણેવિ સમ્મત, તેમ કહ્યું તો કહેણ પ્રકરણ નકામું ગયું છવાદિક નવતત્ત્વ વિષયક નવપદાર્થો સતપદાર્થિક દ્વારે સાથે ભેડે, તેને સમ્યક્ત્વ હોય, અને શુદ્ધિ ન હોય ને ન ભેડે, તો પણ ભાવથી સમ્યક્ત્વ છે નવતત્ત્વના સ્થાનુમેદમાં ન ઉતરે, અહીં તો નવપદના હયાદિક વિભાગ કરે તો જ સમકિત છે અભવી, મિથ્યાદૃષ્ટિ, આજના પડિતો એ નવ પદાર્થો જાણે છે કે નહિ ? બધા સમકિતવાળા મળવા ? છવાદિ તત્ત્વ મળી નવપદાર્થો સતપ્રકરણિક દ્વારે જાણે, તેને સમ્યક્ત્વ હોય, તેથી તત્ત્વાર્થકારને—'નિર્દેશસ્વામિત્વસાધનાધિકરણસ્થિતિ વિધાનન' । 'મ્મસરુથામેરસ્પર્શનકાલાન્તરમાગલ્યરદ્ધ્યેશ્વ' એમ અધિગમ ત્યા જણાવ્યું તે મેટી અધિગમ સમ્યક્ત્વ લીધું

જ્ઞાનાચારને સર્વ આચાર્યોએ પ્રથમ આચાર તરીકે ગણાવ્યો છે, શાસને પ્રથમ મેળવ્યું હોય તો જ્ઞાન મેળવેણ છે, એ જ્ઞાન આધારે શાસન શ્રદ્ધા કરતા શીખ્યું છે છવાદિક તત્ત્વોની શ્રદ્ધા જ્ઞાન મેળવીનેજ કરેલી છે, માટે જ્ઞાનાચારને શાસનની અપેક્ષાએ પ્રથમ સખનું પડે છે શાસનપ્રવૃત્તિની અપેક્ષાએ દર્શન કરતા પણ જ્ઞાનાચારની પ્રવૃત્તિ પ્રથમ કરવાની હોય છે જ્યાં જ્યાં જુઓ ત્યાં ત્યાં શાસનમાં પ્રતિબોધ પામનારા, શાસનમાં ઠાખત ચનારા તે જ્ઞાનની દોરીએજ શાસનમાં આવેલા છે જ્ઞાનની દોરી વગર શ્રદ્ધાના માર્ગમાં ફાઈ આવેણ નથી વ્યવહારની અપેક્ષાએ પ્રથમ જ્ઞાન લેવાની જરૂર પડે છે

દર્શન-ચારિત્ર આરાધના માટે નહિ અને જ્ઞાન માટે અવતર તિથિ કેમ ?

જગનમા હીરે જરેણુ, અને મુંદર રચનાવાળુ મકાન હોય, તો પણ તેમા પેસતા પડેવા જિવો કરવો પડે છે જાગતો મનુષ્ય કંઈ પણ પદાર્થ દેખવાની ઇચ્છા કરે છે, પણ આખને જોર આપનો નથી કયા મુખી ? ઉઘોત થયો ન હોય ત્યાં મુખી, ઉઘોત થયા પછી આખને જોર આપે છે જાગતો છે હીરાથી જરેણુ મનોહર મકાન છે, પણ હીરો છે કે પથરો છે તે તપામવાનું હીપક થયા પછી આખને ઉઘાડી જોર દેણુ તે હીપક થયા પછી ત્યારબાદ ખરાબ અને મારી વસ્તુ જોવાય છે આખને જોર અપાય છે, તેમ શાસનમા પાપ તોડવાના, પાપ બંધ કરવાના રસ્તા લેવા તે બધું જ્ઞાનહીપકનો ઉઘોત કરવામા આવે પછીજ અને છે તેથી આપણે આપણા વ્યવહારમા આવો જાર મહિનાનો હીસાબ કરીએ કંટ્યાણુકની પશુસણુની કે ઓળીની તિથિઓ છે, પણ આ ચોક્કસ નામ ધરાવનારી એકે તિથિ નથી જ્ઞાનપથમી માફક દર્શનચોધ, કે ચારિત્રની ચોદશ એવી નિધિ કાઢો જાર મહીનામા બધી તિથિઓ આપણે આરાધીએ છીએ, પણ એકે મોક્ષ માર્ગની મુખ્ય નામ સાધેની તિથિ નથી કોઈપણ પર્વ લો તો જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની આરાધના વગરનું એકે પર્વ નથી, પણ રૂઢીમા શબ્દનો જે પ્રવેશ તે કહ્યું હું મોક્ષમાર્ગને દર્શાવનારા શબ્દોનો સીધો પ્રવેશ માત્ર જ્ઞાનપથમીમા છે દર્શન-ચારિત્રના સીધા પ્રવેશવાળી એકે તિથિ નથી જ્યારે જ્ઞાન માટે જ્ઞાન પથમી ખાસ કહી શકાય.

કારણક મહિનાની પથમીજ કેમ જ્ઞાનપથમી

જ્ઞાનપથમી એ મોક્ષમાર્ગના અશના નામે આરાધવા માટે રૂઢ થયેલી કારણક સુદ પાચમ છે એજ જ્ઞાનપથમી કેમ ? માગસર પોષ વિગેરે બીજા મહીનાઓની સુદ પાચમને ન રાખી, અને કારણક મહિનાની સુદ પાચમને જ્ઞાનપથમી કેમ કહી ? આ વાત સમજતા પહેલા એક વાત લક્ષમા લઈ લો જ્ઞાનાચાર

એટલે મતિ-અવધિ મન પર્યંવ કે કેવલજ્ઞાનનો આચાર નહિ, એ ચાર જ્ઞાનમાથી એકેનો આચાર જણાવનારો નથી ત્યારે કોના આચારને જણાવે છે ? 'શ્રુતજ્ઞાનના આચારને જણાવે છે 'કાલે' વિગત વહુમાણે' એ આકે આચાર શ્રુતજ્ઞાનના છે વ્યજન-અર્થ અને તદુલય તેને બીજા ચાર જ્ઞાન સાથે સબધ સરખોય નથી આકે પ્રકારનો જે જ્ઞાનાચાર તે જ્ઞાનાચાર તે જ્ઞાનાચાર નહિ પણ શ્રુતાચાર જ્ઞાનપથની કહેવા કરતાં શ્રુતપથની કહેવી જોઈએ ત્યાં જ્ઞાનાચારને બદલે શ્રુતાચાર કહેવા જોઈએ આ જ્ઞાનપથનીને શ્રુતપથની તો કહો, પણ મતિજ્ઞાન એ પણ કયારે ? શ્રુતને અનુસરતું મતિજ્ઞાન હોય ત્યારે અવધિ, મન પર્યંવ અને કેવલ શ્રુતજ્ઞાન થાય પછી શ્રુતાનુસારી હોય ત્યારે આ જ્ઞાનો થાય, શ્રુતવગર બીજા જ્ઞાનમા સમ્યગપણ નથી

આરે જ્ઞાનમા શ્રુતની વ્યાપકતા

મતિ, અવધિ મન પર્યંવ અને કેવલતુ સ્વરૂપ કેખાકનાર કોણ ? શ્રુતજ્ઞાન પાથે જ્ઞાનના સ્વરૂપને જોળખાવનાર શ્રુતજ્ઞાન, એટલું જ નહિ પણ બાકીના ચાર જ્ઞાનમા સમ્યગપણ અને ઉત્પત્તિ પણ શ્રુતના આધારે છે એ શ્રુતના આધારે ઉત્પત્તિ તો શ્રુત મતિપૂર્વ ન જોડે પણ શ્રુત પૂર્વમતિ જોડે. કઈ અપેક્ષાએ મતિપૂર્વ શ્રુત કહ્યું છે તે ધ્યાનમા લીધું છે ? લોકોત્તર આગમનો જોધ, અને જિનેશ્વરના ઉપદેશથી થતો જોધ, મતિ હોય તો જ થાય, એ અપેક્ષાએ ત્યાં કહેવાયું પણ સ્વાભાવિકજ્ઞાનમા જાવ તો પ્રથમ શ્રુતને અચ્છેદ આપવું જ પડશે લોકોત્તર જ્ઞાન મેળવવું હોય, મોક્ષમાર્ગ માટે શ્રુતોપદેશ મેળવવો હોય તો મતિની પ્રથમ જરૂર, પણ સ્વાભાવિક જ્ઞાન મેળવવું હોય, જેને સહેતો ધ્યાનમા હોય, પાંચ વિધોને મુખ્ય દુષ્ણ તરીકે કોણ જાણે ? જેને શબ્દોનો ખ્યાલ આવ્યો હોય તે જાણે. શબ્દો જાણવા, અર્થ જાણવો તે શ્રુતજ્ઞાન શ્રુત સિવાય મતિજ્ઞાન હોતું જ નથી, આજ વાત લક્ષમા સખીશુ ત્યારે નહિસૂત્રકારે મતિના

૨૮ ભેદો કહ્યા ૨૮ ભેદો શ્રુત નિશ્ચયના ગણ્યા વ્યવહારિક સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખપૂર્વકનું મતિ, શ્રુત સિવાય થતું નથી સ્પર્શોડય રસોડય આ સ્પર્શ, આ રસ, આ ઉત્તુ, આ ખાટ આવા ઉલ્લેખ રૂપ મતિજ્ઞાન શ્રુતવગર થતું નથી, માટે સામકારોને શ્રુતનિશ્ચિત કહેવું પડે છે અશ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાન તે શ્રુતવગરનું જ શ્રુત વિના બુદ્ધિ આદિ ચાર ચતા નથી, પણ અવગ્રહ-ધંડા-અપાય-ધારણા તો વ્યાખ્યા જ કરે શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાન કહેવાથી, સામાન્ય શબ્દોલ્લેખ થવાથી મતિને શ્રુતજ્ઞાનનો આધાર છે શ્રુતજ્ઞાન પોતાના આધારભૂત, તેમજ બાકીના ચાર જ્ઞાનમા પણ શ્રુતજ્ઞાનની જરૂર ॥ પાચે જ્ઞાનોમા જો ખરેખર જ્ઞાનની જડ તપામીએ તો શ્રુતજ્ઞાન આ અપેક્ષાએ વિચારીએ તો જ્ઞાનથી વ્યાપકતા શ્રુતમા આવી જાય, તેથી જ શ્રુતપથથી ન કહેતા જ્ઞાનપથથી કહી. અહીં આચાર વિષય તરીકે જ્ઞાન કહેવું છે જ્ઞાનાચાર એટલે જોનો આચાર થઈ શકે તેવું જ્ઞાન શ્રુતના પ્રતિપાદ્ય તરીકે પાચજ્ઞાન આવી જશે આચાર શબ્દથી શ્રુતજ્ઞાન લેવાનું છે આચાર શબ્દની સહચરિતા લેવાથી જ્ઞાન શબ્દથી શ્રુતજ્ઞાન લેવાય દ્વરશુરામ, ભૂશુરામ, દાશરથી રામ કહ્યા, તેને રામ શબ્દથી બોલાવાય પણ મીતારામથી તો દાશરથી રામ આવે જ્ઞાનશબ્દથી પાચે જ્ઞાન આવી શકે, છતાં અહીં શ્રુતજ્ઞાન લેવું તેથી જ્ઞાનાચારને અંગે પણ શ્રુતજ્ઞાન લેવું કહેવાય જ્ઞાનપથથી પણ ઉ શ્રુતપથથી તેથી મતિજ્ઞાનને બહાર કાઢવાનું, કે પધરાવવાનું બનવાનું નથી, ત્યારે કેનું બનવાનું ? શ્રુતજ્ઞાનનું પધરાવવું, ભક્તિ કરવી, દર્શન નમસ્કાર વિગેરે કેના અંગે બનવાનું ? મતિજ્ઞાનને અંગે ? ના, આ ચારનું આરાધન ભક્તિ બનવાનું નહિ, પણ શ્રુતજ્ઞાનનું જ બનવાનું આરાધના શ્રુતની છે એ હિસાબે જ્ઞાનપથથી શબ્દથી સંબોધી

દેવર્સિગણી પછી પુસ્તકો આચારીશ તરીકે પુસ્તકારૂઢ થયા

હવે કારતક સુદ પાચમને જ્ઞાનપથથી કેમ ગણી ? જ્યારથી

શ્રુતની ઉત્પત્તિ થઈ, દેવદ્વિગણિ ખમાસમણ વખતે જન્મ--ન્યાયા
ધીય તરીકે પુસ્તક થયા, તેથી પહેલા પુસ્તક નહતા તેમ નહિ
તેમ અહીં પુસ્તક દેવદ્વિગણિ પછી ન્યાયધીયની પદ્ધતિએ આવ્યું
છે જન્મ ચુકાદો આવે લેણદાર તો હોય, દેણદાર એક છે, એ
ન્યાયાધીયને જોવાનું ન હોય નોને દુખ લાગે એકને હુર્ષ થાય
તે ન જોવાનું હોય, ન્યાય જોવાનો હોય પછી ભલેને એકને કે
સોને લાભ નુકશાન થાય, તેને તો ન્યાયજ જોવાનો હોય આ શાસ્ત્ર
લખેલા પુસ્તકો જન્મની પદ્ધતિમાં છે જાણેલાની વાત અન્યારે
નથી કરતો ૧૮૦ માણસ એમ કહે કે ૨૫ તીર્થ કર અને એક
કહે કે ૨૪ તીર્થ કર, પણ લખેલા પુસ્તક ૨૪ કહે તો ૨૫ કહેવાની
વાત ખોટી. એકની વાત સાચી. પુસ્તકમાં તેમ હોવાથી દેવદ્વિગણિ
પછી લખાયા, એથી ન્યાયાધીયની જગો પર પુસ્તક વિવાદ પડે તો
ત્રીજો કહે તે કબુલ કરે, છતાં વિવાદ ન જાગે, ન્યારે કોરટનું
શરતું લેવું પડે છે દેવદ્વિગણિ ખમાસમણ વખતે જ્ઞાનીના વચનો
ન્યાયાધીય તરીકે હતા, પણ પછી સ્મરણની ખામી, કપાયની બદ્ધ-
લતા, અજ્ઞાનની પ્રચુરતા, તેમજ હિસાબ વિનાનો કદાચક્ર તેથી કરીને
ન્યાયાધીયની ખુશી નહીં કરી, આ કાયદાથી જે ચુકાદો આવે તે
કબુલ, તેથી કરીને સિદ્ધાન્ત-પુસ્તકની પ્રતિનુ લખાણ કહે તે કબુલ
પુસ્તક લખના બાળજોએ શીખવવું જ જોઈએ

લિપિખખ પુસ્તક તો તે પહેલા પણ પણ હતા, આથી
જ્ઞાનપત્રમીપર્વ દેવદ્વિગણિ પછી પ્રવર્ત્યું છે, એમ કહેવા કોઈ
તૈયાર થાય નહિ ભગવાન ઋષભદેવજીએ પ્રાણી મુંદરીને લિપિનું
જ્ઞાન આપ્યું છે, લખવાનું કામ બાળજોને મોખ્યું છે પુસ્તક
લખના બાળજો શિખવું જ જોઈએ, તેથી શ્રી ભગવનીસૂત્રમાં ચતુ-
આતમાં પ્રાણીના ઉપવક્ષણથી લિપિને નમસ્કાર કર્યો છે ત્રણ
લાખ શ્લોક બાળજો મેડનામાં લખ્યા છે, અર્થાત્ લિપિ લખાણની
પદ્ધતિ દેવદ્વિગણિખમાસમણ વખતે ઉત્પન્ન થયેલી નથી, પણ,

શ્રીમદ્ભગવદ્ગુણગણના વખતે ઉત્પન્ન થયેલી છે એટલે પુસ્તક નિર્ણય આપે તે બધાએ ધન્ય કરવો, તેવી પુસ્તકાલોક સિદ્ધાંત થયો.

હવે કારતક મુદ્દ પાચમે જ્ઞાનપથની કેમ? આરાધના, આચાર જો કે મુખપાઠના જ્ઞાનને હોય, આરાધના એ તિથિન જ્ઞાન સિવાય બને જ નહિ. પથની આચરણને અંગે નથી, પણ આરાધનાને અંગે છે, તેથી પથની ગણે જોડે મેલીએ છીએ આરાધ્ય તિથિ જોડે પથની લીધી, તેથી આરાધનાનો દિવસ નક્કી થાય, તો જ્ઞાન કયુ લેવુ પડે? આરાધ્યજ્ઞાન એ જ જ્ઞાન. પથની ગણે જોડે આરાધ્ય એવુ જ્ઞાન લેવુ પડે તે કયા બને? પુસ્તક સ્થિત જ્ઞાન સિવાય આરાધ્ય જ્ઞાન બની શકે નહિ, તેથી જ્ઞાનના આધાર બૂત પુસ્તક જ લેવાય. જ્ઞાનપથની એટલે જ્ઞાનના-બૂતના આધારબૂત એટલે શ્રુતપથની શ્રુતજ્ઞાનના આધારબૂત પુસ્તકોને ચોખ્ખાની શરદી વખતે બહાર કાઢવાનો પ્રચારહોય નહિ, જરૂર પુરતા એકાદ બે પુસ્તક બહાર કાઢો તે ઠીક, પણ બાકીના પુસ્તકોને ચારે મહિના કાઢવાના ન હોય, જેમ શ્રી સિદ્ધાચલની બાજુ ચાર મહિના બધ રહેલી હોય અને કાર્તિકીપુનમે ખુલે, તે વખતે ફેટલો આનંદ હોય? તેમ ચાર મહિના બધ થયેલી જ્ઞાનઆરાધના, તે કારતક મુદ્દ પાચમે ખોલાય, તે વખતે ફેટલો આનંદ હોય? પુસ્તક કે બહારને બહાર લાવવાની સ્થિતિ તે ઉપયોગની શરૂઆત કરવાની સ્થિતિ આથી ■ સુ ૫ પહેલા પુસ્તક ખોલવાનો વખત જ નહીં આવે સાધુઓનો પણ ચોખ્ખો હોવાથી યોગ હોય, પહેલ પહેલો મહિમા જોર જ હોય શ્રુતજ્ઞાનના આધારબૂત કારતક મુદ્દ પથની એ પૂર્ણતિથિ પાચજ્ઞાન હોવાથી એ જ્ઞાન તિથિ પથની લીધી.

પાચ આચારમા, મોક્ષના રસ્તામા, જ્ઞાનાચારમા જ્ઞાનને આગળ ખેરી લાવ્યા, જ્ઞાનના નામે પુસ્તકો પૂજ્ય બનાવ્યા, આ તિથિને આરાધ્ય બનાવી તો એટલું બધું શુ મહત્ત્વ છે? જગતમા કુલદીપક કહે તો, હરખાય, અને કુલ અમારો કહે તો ખીલય

દીપક અને અગારો બન્ને તેજ અને જ્યોત સ્વરૂપ છે, છતાં દીપક કહેવાથી પ્રશ્ન સા કેમ ગણી? દીપક ઉદ્યોતનું કામ કરે છે. અગારો ઉદ્યોતનું કામ નથી કરતો. તેમ જગતમા દીવો સારામા આરી ચીજ ગણાય છે, દીવો સર્વમા જરૂરી ગણાયો. સૂર્ય અસ્ત થયો, તે પહેલા દીપકનું કામ કરવા માટે આયમવા પહેલા દીવેટ વણવા માટે, કારણ કે એ પ્રથમ ભોળે જગતમા આ દીવો સારો જરૂરી ગણાય, છતાં તે બાહ્ય પ્રદત્નોથી બનાવેલો, બનાવટ વગર બનાવેલો દીવો કયો? આત્માનું જ્ઞાન એ દીવો છે આત્માનું જ્ઞાન/આય એટલે જડનું આશ્રય-સ વર નિર્જરા અને મોક્ષનું તથા હેયાદિકનું જ્ઞાન ધાય, પણ જ્ઞાન દીપક પ્રગટે ત્યારે જેને જ્ઞાન ન હોય તેને પાપ પુન્ય, આશ્રય, અવર, બધ નિર્જરા સસાર અને મોક્ષની બધી પ્રવૃત્તિ સરખી લાગે. હીરા કાકરામા ફરક ખરો, પણ દીવા વગર ફેર ન લાગે હાથમા લીધેલા હીરા કાકરાનો ફરક દીવો હોય ત્યારે જ માત્રમ પડે અહીં હુમેશા આત્મા સયોગી છે, અયોગી નથી સયોગીપણામા મોક્ષમાર્ગનું જ્ઞાન, તે દીવારૂપ જ્ઞાન વગર ન થાય દીવો પોતે દીવાને પણ જણાવે દીવો ન હોય તો દીવાને કોણ જણાવે? પોતાના આત્માને પણ જ્ઞાન વિના આત્મા ન જણાય. દીપક ઉપયોગી તેમ જ્ઞાન ઉપયોગી, આ બનાવટી નહિ, કુદરતી માટે પદાર્થ સમજાવનાર શ્રુતજ્ઞાન દીવો છે.

દીવાને જાહેરો રક્ષણ

દીવાને ૧૫૦ ટકણા છે એ તેલ ખુટયું પથાન, વાયરો આબોયો તો પથાત, દીવી હુલાવી તો પથાત, માટે જ્ઞાનને દીપકની ઉપમા, સ્વપરનો પ્રકાશક, માનસિક આધર્તવ્ય તરીકે ઉપમા આપી જગતમા સૂર્ય આયમ્યો એટલે દીવો કરો, પણ દીવો જોતવાયો એટલે સૂર્ય લાગે એમ કહેતા નથી દીવો અપવાદનું તેજ સૂર્ય ઉત્સર્ગિક તેજ આ જ્ઞાન સૂર્ય તરીકે ઉત્સર્ગિક તેજ સૂર્ય જગતને પ્રકાશિત કરે, તેમ જ્ઞાન લોકલોકને પ્રકાશ કરે.

જિહ્વાડી દુધ દેજે, ડાગ ન દેજે, તેમ સૂર્ય ચાર પહોર પવ
 ચોટી ન રહે, રખડયા કરે એવું આ જ્ઞાન કે ? અચ્ચત્ત સૂર્ય
 ચોવીશ કલાક અચવતા ધારણ કરે પણ જ્ઞાન હ મેશા ઉદયાચ
 પર રહેવાવાળું છે અને ન વળગે વાદળા, ન વળગે રાહુ, ચંભાચમા
 નહિ, વાદળા આડા નહિ, રાહુ નડે નહિ હ મેશા ઉદયાચ
 રહેવાવાળું સૂર્યરૂપી શ્રુતજ્ઞાન હીવો હોય કે સૂર્ય હોય પણ અક્ષ
 હોય તો બે કરે શુ ? અક્ષ કણે કણે પલકારા માર્યા કરે, પ
 મહાદેવને લલાટમા નેત્ર છે ત્યા પાપણે નથી પલકારો ન
 તેમ 'તૃતીય લોચન જ્ઞાન' માટે જ્ઞાન હીપક સમાન નહિ, સૂર્ય
 સમાન નહિ, પણ ત્રીજા નેત્ર સમાન છે હરિદ્રને ઘેર હીવો યા
 તો દેખવાના હાલ્લા, હરિદ્રને ઘેર સૂર્ય કે ત્રીજું નેત્ર મળે ત
 પણ દેખવાના હાલ્લા એ તો ધના રામા (ધનિકોમા) હોય ત
 ત્રીજું નેત્ર ચોખે અહીં આ જ્ઞાન તો કઈ સ્થિતિનું છે ? જા
 એ જ અપૂર્વ ધન ધોકા ખાવાના ધનને હીધે જ હોય ધન
 હોય તેને ધોકા કોઈ મારવા ન આવે, તેને ચોર-લુટ-ઘાડને
 ભય નથી જ્ઞાન ધન ગણ્યું કે ધોકો પેસવાનો કોઈ ચોરી કર
 શકે નહિ, હુરી શકે નહિ તેવું જ્ઞાન ધન છે વગર યત્નનો હીવો
 હ મેશા ઉગતો સૂર્ય, ત્રીજું નેત્ર, ચોરીથી ન જાય ને હુર્યું પ
 ન જાય, તેવા જ્ઞાનને આરાધન કરનારો આરાધક બને જ્ઞાન
 વિરાધના કરવાથી મુંગા-ખહેરા-બોખડા-લૂલા-લગડા-રાગી-રરિ
 મૂર્ખ-અલપાયુષી-દુર્ભાંગી આદિ અનેક દુષ્કર્મો ઉદયમા આવે
 તેવા દુષ્કર્મનો ક્ષય કરવા માટે તેમજ અધિક જ્ઞાન મેળવવા મા
 જ્ઞાન-જાનીનો વિનય કરવો, મેવાભક્તિ કરવી, તેમજ આ શ્રુતપચમ
 પાચ વરસ અને પાચ ગહિના દરેક શુકલપચમીએ વિધિ સહિ
 ઉપવાસ કરી આરાધના કરવી યથાશક્તિ હરદોષ નવીન ધાર્મિક

અધ્યાસ કરવો ન ચડે તો પણ જેટલો સમય ભણનામા ઉઘમ કર્યો હશે તેટલો સમય જ્ઞાનાવસ્થીકર્મનો જરૂર નાશ થશે. માસતુષ્ઠિનિ સરખા પણ જ્ઞાની ગુરૂના વચન પ્રમાણે દરરોજ ભણવાનો ઉઘમ કરના હતા, છતાં એક પદ ન આવડતું હતું પૂર્વભવની તેવી જ્ઞાન વિરાધના હતી પરંતુ જ્ઞાન આરાધનાના યોગે તેવો જ શયોપશમ છતાં કેવલજ્ઞાન મેળવ્યું જેટલી જિનમંદિરના જિહ્વોદ્ધારની જરૂર છે, તેવી જ રીતે જુના સમયના પૂર્વાચાર્યોએ આગમ સૂત્રો તેની ટીકાઓ-ચૂર્ણોએ ખીબા પણ ધર્મશયો સુવિહિત ગીતાર્થ આચાર્યો એ રચેલા હોય અને પ્રસિદ્ધ ન થયા હોય તેવા પણ જિહ્વ પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવો કરાવવો-લખાવવા પ્રચાર કરવો, ભણનારાઓને સહેલાઈથી મળી શકે તેવો પ્રબંધ કરવો આ પણ જ્ઞાનભક્તિ છે અજ્ઞાની આત્મા ફેડો પૂર્વ સુધી તપ જપ આદિ કષ્ટમય ક્રિયા કરી જે કર્મ ન ખપાવી શકે તે જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસ જેટલા અવ્ય કાળમા તેટલા કર્મ ખપાવી શકે આ પ્રભાવ હોય તો તે જ્ઞાનનો છે

જ્ઞાનપથમી વ્યાખ્યાન ન ૨.

સ ૧૯૯૯ કારતક સુદ પાચમ પાલીતાણા

ધુનમયમાત્રાપોહાચિન્તામયમાઘનામયે મયત ।

જ્ઞાને પરં વયાર્દ ગુરુમતિવિધાનમહિદ્ધે ॥ શ્લોક ૧૨ વૉંદશકે ॥

સવ દર્શનોમા જ્ઞાનની હૈયાતિ

શાસ્ત્રકાર મહારજ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્ચગ્લુ ભવ્યજીવોના ઉપકારને માટે જ્ઞાનાધિકારને જણાવના ફરમાવે છે કે, સસાર-ભરમા બૌદ્ધાદિકથી લઈને ઠેક નાસ્તિકદર્શન સુધીમા ઠાઈ પણ એવું દર્શન નથી કે જે જ્ઞાનનો સ્વીકાર કરતું ન હોય નાસ્તિક દર્શન કદાચ જીવને, પૂન્ય કે પાપને, સદ્ગતિ કે દુર્ગતિને, મોક્ષ કે પરલોકને નહિ માને, પણ જ્ઞાનને તો સ્વીકારેજ છે ઠાઈ

પણ દર્શન જ્ઞાનની જડ વગર સ્થાપી શકાતું નથી, વધી શકતું નથી, ટકી શકતું નથી દુકંભા એટલું કે સર્વ દર્શનોમા જ્ઞાન એ મુખ્ય વસ્તુ છે

અથ દર્શનકારના મતે જ્ઞાન

આ પ્રમાણે સર્વ દર્શનો જ્ઞાનની હેયાતિ સ્વીકારે છે, પરંતુ 'જ્ઞાન એ આત્માનો ગુણ-ધર્મ-સ્વભાવ છે, અને જ્ઞાનમય જ આત્મા છે' એવી માન્યાવાળું જો કોઈ પણ દર્શન હોય તો કેવળ એક જૈનદર્શનજ છે બીજા દર્શનવાળા જ્ઞાનના પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, શબ્દ, અર્થાપત્તિઆદિ ભેદો માને છે, પણ તે જ્ઞાન થવાની રીતને આભારી છે ચક્ષુદ્વારા પ્રત્યક્ષ જોવાથી જો જ્ઞાન થાય, અને શબ્દ સામળવાથી જો જ્ઞાન થાય, તે પ્રત્યક્ષજ્ઞાન કહેવાય છે મૂળ વસ્તુનું તેની કોઈ પણ નિશાની દ્વારા જ્ઞાન થાય તે અનુમાનજ્ઞાન કહેવાય ધુમાડા પરથી અગ્નિનું જ્ઞાન તે અનુમાનજ્ઞાન 'અગ્નિ' એવો શબ્દ સામળવાથી જો જ્ઞાન થાય તે શાબ્દિક જ્ઞાન કહેવાય તે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાની રીતિઓ જુદી જુદી હોવાથી ભોકાએ તેના જુદા જુદા નામ રાખેલા છે આમ અન્ય દર્શનકારોએ જ્ઞાન થવાની રીતિને અનુસારે જ્ઞાનના બેઠ માન્યા છે પરંતુ જ્ઞાન એ આત્માનું સ્વરૂપ છે' એ અપેક્ષાએ તેઓને જ્ઞાનના બેઠ સૂઝ્યા નથી, મમજ્ઞય નથી માટે તેઓએ જૈન દર્શન પ્રમાણે જ્ઞાનના ભેદ માન્યા નથી

જૈન દર્શનના મતે જ્ઞાન ૧

મતિજ્ઞાન -- જૈનદર્શન પાંચ ઇન્દ્રિયો અને છઠું મન, તે દ્વારા જો જ્ઞાન થાય તેને મતિજ્ઞાન માને છે સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રુપ અને શબ્દ એ પાંચ વિષયનું પાંચ ઇન્દ્રિયો દ્વારા જ્ઞાન થાય છે' મન એ જ્ઞાન થવામા પાંચ ઇન્દ્રિયો સાથે સંલગ્ન છે મન એ સર્વેન્દ્રિયમા સાધારણ છે મનની જ્ઞાન થવામા પૃથુક્તા નથી, એમ કોઈ માને તો તેને સુધારવાની જરૂર છે કેમ કે, શાસ્ત્રમા જણાવે છે કે સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રુપ અને શબ્દ બધાં અનુભવે,

પણ મન ન હોય એવા જીવોના ભેદો હોય ॥ જેમકે એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, અને ચક્રિન્દ્રિય તથા અસહી પચેન્દ્રિય આ જીવોને અનુક્રમે પાંચ ઇન્દ્રિયો હોય છે તેનાથી તેમને જ્ઞાન થાય પણ તેઓ મન વગરના હોય છે, તેથી તે જીવોને મનથી જ્ઞાન થતું જ નથી મનથી જ જ્ઞાન થાય એમ આપણે માનીએ તો અસહીજીવોને જ્ઞાન વગરના માનવા પડે માટે ઇન્દ્રિયો હોય અને મન ન હોય એવા જીવોના ભેદ છે પણ મન હોય અને ઇન્દ્રિયો ન હોય એવા જીવોના ભેદ નથી

કહાય કે જેમ માને કે, ઇન્દ્રિયો હોય ॥ તેને જ મન હોય છે પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોનું જ્ઞાન મન દ્વારા થાય છે, માટે મનનું પૃથક્ જ્ઞાન નથી તો તેણે વિચારવું જોઈએ કે સ્વપ્નમા જે સ્પર્શ રુપાદિનું જ્ઞાન થયું ? તે કઈ ઇન્દ્રિયોનું જ્ઞાન ? તે વખતે તો ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ બંધ છે તો તે વખતે જે જ્ઞાન થયું તે મનનું જ્ઞાન, અને બેઠા બેઠા સકટપ વિડટપ કર્યા અને તેનાથી જે જ્ઞાન થયું તે પણ મનનું જ્ઞાન છે માટે જેમ ઇન્દ્રિયો જ્ઞાન કરનારી થીજ છે, તેમ મન પણ જ્ઞાન કરનારી થીજ છે એકવી ઇન્દ્રિયોથી પણ જ્ઞાન થાય છે ઇન્દ્રિયો અને મનથી પણ જ્ઞાન થાય છે અને માત્ર મન વડે પણ જ્ઞાન થાય છે આ બધા જ્ઞાનને મતિજ્ઞાન કહેવાય ॥ આત્માને કર્મના હલકાપણથી ઓછામા ઓછી હલતું જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન કહેવાય છે

શ્રુતજ્ઞાન

આ પ્રમાણે મનિજ્ઞાનને ઓગળાવ્યા પછી શ્રુતજ્ઞાનને ઓગળાવાય છે શબ્દોના અર્થોનો ખ્યાલ આવે, મનિજ્ઞાન વખતે જે સંયોગેશમ હતો તેના કરતા સંયોગેશમ વધે અને ઇન્દ્રિયોથી જ્ઞાન થતા જે કર્મો તૂટતા હતા તેનાથી વધારે કર્મો તૂટે ત્યારે શ્રુતજ્ઞાન થાય મતિજ્ઞાન થયા પછી તેના અર્થોનો વિચાર કરાય છે તેનાથી સંયોગેશમ વધવા પૂર્વક કર્મો તૂટી આત્મા હલકો થાય અને સ્ત્રીપ્રતિષ્ઠિત શાસ્ત્ર દ્વારા અતીન્દ્રિય પદાર્થો સમજવામાં આવે તેનું નામ “શ્રુતજ્ઞાન” કહેવાય

અવધિજ્ઞાન

જે વિષયો પ્રત્યક્ષ હોય, જે વિષયોનો અનુભવ કર્યો હોયર અને જે વિષયોની કલ્પના કરી શકતા હોય તેનું જ્ઞાન થાય, પણ જે પદાર્થો પ્રત્યક્ષ ન હોય, અનુભવમાં ન હોય અને જેની આપણે કલ્પના પણ કરી શકતા ન હોઈએ, તેવા રૂપી પદાર્થોનું ઇન્દ્રિય અને મનની સહાય વગર મર્યાદિત પ્રમાણમાં આત્માને જે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય તે “અવધિજ્ઞાન” કહેવાય.

મન પર્યવજ્ઞાન

જગતમાં રહેલા પદાર્થોનું વર્ગીકરણ કરીએ ત્યારે શરીર, ક્ષાપા અને શ્વાસોચ્છવાસ આદિ આઠ વર્ગણામાં સૌથી બારીકમાં બારીક પુદ્ગલો મનોવર્ગણાના હોય છે માત્ર કાર્મણ વર્ગણા સિવાય એક આગળ બટો, પહોળો, લાંબો એવો લાકડાનો, ઇંટનો, લોહનો, આદીનો, મીસાનો અને સોનાનો કટકો લઈએ. બધા માપમાં એક સરખા છે તેનું તોલ સરખું થશે ? ના કેમ નહિ ? એકેમાં પોલાણ નથી નહોતર બધા ૩ પરંતુ તેના પુદ્ગલોનું ગાઢપણું ઉત્તરોત્તર વધતું જાય છે જેટલું ગાઢપણું સોનાના પુદ્ગલોમાં હોય છે, તેટલું ગાઢપણું તેનાથી ઉતરતા આદી, લોહ, પાથર ઇંટ કે લાકડાના ટુકડામાં હોતું નથી એટલે કે લાકડાના ટુકડા કરતા પાથરના એમ ઉત્તરોત્તર સોનાના ટુકડામાં પુદ્ગલો વધારે છે તેવી રીતે ઔદારિકાદિ આઠ વર્ગણામાં પણ મનોવર્ગણાના પુદ્ગલો ઘણા બારીક છે કેટલાક પદાર્થોમાં માટીની જાત-પોતે પારદર્શક નથી પરંતુ તેમાંથી કાચ બનાવીએ ત્યારે તે જાત પારદર્શક બને છે તે પારદર્શકગુણ સંયોગ કરી જવાથી થાય ૪ તેમ કર્મની ઔદારિકાદિવર્ગણામાં પણ ઉત્તરોત્તર પુદ્ગલો વધવા સાથે સૂક્ષ્મતા આવતી જાય છે એમ મનોવર્ગણાના પુદ્ગલો અતિસૂક્ષ્મ છે આવા છેલ્લામાં છેલ્લી કાટીના બારીક પુદ્ગલો બાણવાની + આત્માની તાકાત તે મન પર્યવજ્ઞાન, અક્ષીપચેન્દ્રિએ કાયયોગદ્વારા અહુષ્ઠ રહેલા અને મનપણે પરિણમાવેલા એવા પુદ્ગલોને બાણવાની શક્તિ તે ‘મન પર્યવજ્ઞાન’ અવધિજ્ઞાની

ઔદરાજ જેવા અસખ્યાના ખડક અલોકમા ભેદ થકે છે, આના કરના પણ ક્ષયોપશમ આગળ વધના મન પર્યવજ્ઞાની અહીં દ્રીપમા રહેલ સગીપ્રાણીઓના મનોગત ભાવો જાણી શકે છે આત્મા સાથે લોહાગ્નિ-આથે સલ્લભ થઈ કર્મરૂપે પશ્ચિમતી અતિસૂક્ષ્મ કાર્મણ વર્ગજ્ઞાની વાત અત્રે અપ્રાસંગિક હોવાથી છોડી દઈએ કેવલજ્ઞાન

આનાથી પણ ક્ષયોપશય આગળ વધે છે ત્યારે સમગ્ર રૂપી અરૂપી પદાર્થોનું મર્વપર્યાયો યુક્ત ત્રણે કાગળુ જ્ઞાન એક સનયમા થાય તેને 'કેવલજ્ઞાન' કહેવાય છે જ્ઞાનના ક્ષય ક્ષયોપશમની તરતમનાને ત્રીધે તેના જુદા જુદા ભેદો માનેલા છે તે ભેદને આવરનાર કર્મોને તે ભેદના આવરણીય કર્મ તરીકે ઓળખાય છે જેમકે મતિજ્ઞાનને આવરનાર-રોકનાર મતિજ્ઞાનાવરણીય, શ્રુતજ્ઞાનને આવરનાર-રોકનાર શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય મન પર્યવજ્ઞાનને આવરનાર મન પર્યવજ્ઞાનાવરણીય અવધિજ્ઞાનને આવરનાર અવધિ જ્ઞાનાવરણીય કેવલજ્ઞાનને આવરનાર કેવલજ્ઞાનાવરણીય આ બધા જ્ઞાનને રોકનારા આવરણો દૂર થઈ જાય તેજ કેવલજ્ઞાન મૂયની આઠે આવતા વાહળા જેમ વીખરાઈ જાય અને સૂર્યનું સ્પષ્ટ દેખાણુ થાય તેની ગીતે કેવલજ્ઞાનાવરણીય ખસી જાય, ક્ષય પામે ત્યારે કાયમ માટેનું કેવલજ્ઞાન થાય જે પાચે પ્રકારના જ્ઞાનો આત્મામા કર્મનામય ક્ષયોપશમને આશ્રયી થતા હોવાથી તેના પાચેના આવરણો હોય છે

પાચજ્ઞાનમા શ્રુતજ્ઞાનની મહાદિક્ત્યા

આ પ્રમાણે આત્માના ગુણોનું ધ્યાન રાખી જ્ઞાનના ભેદો પાટેલા છે હીરો, સોનુ, ચાદી વિગેરે અધારામા હોય તો તેને માણસ સ્પર્શ કરે પણ તે તેનું કિંમતીપણુ જાણી શકે નથી તથા હીરો, સોનુ, ચાદી પોતે કિંમતી હોવા છતાં તે પોતે પોતાનું કિંમતીપણુ જાણી શકતા નથી પરંતુ આપણને હીરા વિગેરેનું કિંમતીપણુ જણાવે છે તેવી ગીતે.

અવધિ, મન પર્યંત અને કેવલજ્ઞાન કિમતી છે, પરંતુ તેઓ પોતે પોતાનું કિમતીપણું જણાવી શકતા નથી, પરંતુ શ્રુતજ્ઞાન એ એ ઉપરોક્ત બેદોનું કિમતીપણું જણાવે છે અને પોતાને પણ જોળખાવે છે માટે શ્રુતજ્ઞાન સ્વ-પર પ્રકાશક છે આથી ભાષ્યકારે કહ્યું છે કે હું કેવલજ્ઞાનનું અપમાન કરવા નથી માગતો, પણ એક અપેક્ષાએ પાંચે જ્ઞાનમાં ખરેખરી તાકાતવાળું હોય તો તે શ્રુતજ્ઞાન છે 'સુચનાણ મહદ્વિય' મોટામાં મોટું મહદ્વિક્ક હોય તો શ્રુતજ્ઞાન છે જ્યારે ગણધર ભગવતો કેવલજ્ઞાની બને છે, ત્યારે ઈન્દ્રો તેમનો મહોત્સવ કરતા નથી જેટલા કેવલી થાય તેટલાનો મહોત્સવ કરવો જ એવો નિયમ નથી, મહોત્સવ થાય પણ ખરે અને ન પણ થાય જ્યારે તીર્થ કરભગવાન તીર્થની સ્થાપના કરે ત્યારે દ્વાદશાંગીરૂપ શ્રુતજ્ઞાનની રચના થાય, તે વખતે ઈન્દ્રાદિક નિયમા મહોત્સવ કરે ભગવાન પોતે દ્વાદશાંગી રચનાર ગણધરમહારાજ પર વાસદોષ નાખે, ત્યારે ઈન્દ્રો પણ વાસદોષ નાખે ને તેનાથી પૂજા કરે પણ કેવલજ્ઞાન વખતે ભગવાન વાસદોષ નાખે તેવો નિયમ નથી સમવસરજીમાં કેવલી ભગવતો ગણધર મહારાજ હૃદમસ્થ હોય, કેવલજ્ઞાનવાળા ન હોય, છતાં તેમની પાછળ બેસે આગળ ન બેસે, શ્રુતજ્ઞાન જો કે કેવલજ્ઞાનના અનુભવમાં ભાગે છતાં એ જગતનો દીવો પરંતુ મત્યાહિ વારેમાથી એકે નહિ અનિજ્ઞાનથી શ્રુતજ્ઞાન એ મોટું છે, એ કબુલ, પરંતુ ભાષ્યકાર ભગવાન ખુલ્લું કહે છે કે, શ્રુતજ્ઞાનથી અમુક અપેક્ષાએ કેવલજ્ઞાન પણ નાનું છે અને શ્રુતજ્ઞાન મોટું છે હીરા માતી કિમતી ખરા પરંતુ તેઓ પોતે પોતાનું કિમતીપણું નહિ જાણે, પણ તેનો વેપારી દલાલ ગ્રાહક જાણશે તેવી રીતે મતિ અવધિ અને મન પર્યંત તથા કેવલજ્ઞાન એ કિમતી હોવા છતાં તેઓ પોતે પોતાનું કિમતીપણું જણાવતા નથી પરંતુ શ્રુતજ્ઞાન તેમની કિમત જાણશે શ્રુતજ્ઞાન એ ચારે જ્ઞાનનો વેપારી દલાલ ગ્રાહક છે આથી પાંચે જ્ઞાનમાં શ્રુતજ્ઞાન એ મહદ્વિક્ક જ્ઞાન છે શાસન અંગે શ્રુતજ્ઞાનની મહદ્વિક્કતા છે

શ્રુત માટે આરાધના તિથિ નિયત કેમ કરી ?

જેનોએ બારે માસના પર્વોમા તહેવારોમા ચારિત્રની તિથિ દર્શનની તિથિ કેવલજ્ઞાનની તિથિ કે મતિજ્ઞાનની તિથિ ન રાખતા શ્રુતપથમી કેમ રાખી ?

આ પથમી-જ્ઞાનપથમી કેમ કહેવાય છે ? જ્ઞાન વહેવારથી કહીએ છીએ જ્ઞાનના આઠ આચારો કહીએ છીએ એ શું ? મતિજ્ઞાનના આચારો છે ? ના એ આચારો શ્રુતજ્ઞાનના છે છતાં તેને શ્રુતાચાર ન કહ્યા પણ જ્ઞાનાચાર કહ્યા તેનું કારણ ? શ્રુતજ્ઞાનને અંગે એ આઠે આચારો છે છતાં જ્ઞાનાચાર કહ્યા છે તેવી રીતે પ્રાચીન પર્વ શ્રુતજ્ઞાનને અંગે છે છતાં તેને 'જ્ઞાન પથમી' કહેવાય છે બધવહારમા આચારમા લેવા દેવા તરીકેના તે પદાર્થ હોય તો પ્રાચીન જ્ઞાનમા એક શ્રુતજ્ઞાનજ છે તે આરાધવા માટે જ્ઞાનપથમી પર્વ શાસને નિયમિત કર્યું બારે માસમા આ એક દિવસ મુકજ કરવાનું કારણ શ્રુતજ્ઞાન અને તેની આરાધના છે જ્ઞાન શબ્દથી શ્રુતજ્ઞાન લેવું શામન શ્રુતજ્ઞાન માથે ઉત્પન્ન થનાર વધનાર અને ટકનાર છે શ્રુતજ્ઞાનનો વિચ્છેદ થયે શાસન વિચ્છેદ થનાર છે જ્યારથી ગણધર મહારાજે શ્રુતજ્ઞાનની રચના કરી ત્યારથી શામન શરૂ થયું આ શાસનની મૂળજડ સાધુ છે શ્રાવક શ્રાવિકા શાસનની જડ નહિ, પરંતુ તેના ઉમેદવાર છે

આ જ્ઞાનપથમીનો મહિમા સર્વ તીર્થમા પ્રવર્તવાને લાયકો હોઈ ચોવીમે તીર્થકરોમાથી કાઢના પણ જ્ઞાનઉત્પત્તિનો દિવસ લીધો નહિ, કોઈ પણ ગણધરમહારાજની દ્વાદશાગીરચનાનો દિવસ લીધો નહિ, કોઈ પણ શ્રુતકેવલી મહારાજનો કહેલા શાસ્ત્રોદ્ધારનો દિવસ લીધો નહિ, કોઈ પણ અત્ય દશપૂર્વોએ કહેલા આગમસંપન્નો દિવસ લીધો નહિ કેવલગણિકામાથમ છુછ વિગેરેએ સિદ્ધાન્ત-પુસ્તકોરૂઢ કર્યાં તેની આદિનો કે અતનો દિવસ લીધો નહિ, તેનું કારણ સ્પષ્ટ સમજાશે કે આ જ્ઞાનપથમીને

દિવસે વર્તમાનમાં શ્રુતજ્ઞાનની મુખ્યતાપૂર્વક પાત્ર જ્ઞાનની આરાધના અને ઈતર કાળમાં સમગ્ર રીતિએ પાત્ર પ્રકારના જ્ઞાનની આરાધના થઈ શકે જોકે કેટલાકે અમુક આચાર્ય, અમુક દિવસે, અમુક ગ્રંથને ઉદ્ધાર કર્યો તેથી તે દિવસ શ્રુતપત્રની તરીકે માનવો એમ કહે છે, પણ તેઓ જૈનસંપ્રદાય વાસ્તવિક પર્વોનું અનુકરણ કરતા જ્ઞાનપત્રની અનુકરણ કરવા ગયા, પણ તેમાં મધૂરનૃત્ય જેવું જ અનુકરણ થયું, કેમકે એટલું તો ચોક્કસ યાત્રા કે તેઓને જ્ઞાનની આરાધનામય પર્વ તરીકે જ્ઞાનપત્રની આરાધનાની નથી ગણધર મહારાજ સરખાની કરેલી દ્વાદશાગીને અગે કોઈ તિથિ આરાધવી નથી, એટલે એમ નહીં યાત્રા કે તેઓ મૂળ શાસ્ત્રની જુદા પડ્યા અને તેમના મતની જઠ તરીકે જે ગ્રંથને આચાર્ય જે દિવસે પૂર્ણ કર્યો તે ગ્રંથની પૂર્ણાહુતિના દિવસ અગે પર્વ તરીકે આરાધવાની દ્રશ્ય પડી, અર્થાત્ એવી કૃત્રિમ પર્વ આરાધના જ તેઓનું કૃત્રિમપણું જણાવવા માટે બસ છે વળી કાર્તિક શુકલ પત્રનીને દિવસ વર્તમાન લખેલા શાસ્ત્રના જમાનાને વધારે વધારે અનુકૂળ થઈ શકે છે, કેમકે દીવાળી પછીનો વખત વરસાદ વગરનો અને શુદ્ધ તાપયુક્ત હોઈ પુરતકપરિવર્તન માટે ઘણું જ ઉપયોગી છે જ્ઞાનવતોની આરાધનાનું સ્થાન

આ જ્ઞાનપત્રની આરાધન કરનારે શ્રુતજ્ઞાનની મુખ્યતા પૂર્વક સર્વ જ્ઞાનોની ભક્તિ-સેવા દ્વારાએ આરાધના કરવાની જેવી જરૂર છે, તેવી જ જરૂર જ્ઞાનવતોની આરાધના માટે છે, કેમકે જ્ઞાની, જ્ઞાન, કે જ્ઞાનના સાધન ત્રણેના પ્રદેશ, નિદેશ, આત્મસર્થ, અત-અતરાય અને અતિઆશ્ચર્યના જે વર્ણન નહિ, તો આત્મા જ્ઞાનાવરણીય કર્મને બાધે ને નિકાશિત પણ કરે, માટે આ પર્વની તપ, જપ, પૂજા ભક્તિથી આરાધના કરનારે જ્ઞાન, જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનો તરફ ઘણું જ લક્ષ આપવાની જરૂર છે જેમ કોઈ મનુષ્ય 'નમો અરિહંતાય' પઢે તો બપોરે ભાસ, ત્રીસે દિવસ અને ચોવીસે કલાક કરે અને મહાભાષ્યના ચોથા ખંડ અરિહંત-

પણાવાળા ત્રિલોકનાથ તીર્થ કરના યોગ મળ્યો, છતાં તે ત્રિલોકનાથ તીર્થ કરતી અવસ્થા કરે તો તે જાપના શુભ ફળ કરતા અવસ્થા અશુભ ફળ ધરાવતી મળે છે, અને તેથી કટુક ફળ ભોજન પટે ॥ તેથી રીતે વર્તમાનમાં પણ કોઈ મનુષ્ય માત્ર જ્ઞાન કે જ્ઞાનના સાધનોની લક્ષિત, સેવાથી પોતાના આત્માને પરિવર્ત કરે છતાં પણ જો તે જ્ઞાનીના લક્ષિત, સત્કારથી વચિત રહી તેમની આશ તના કરનાર થાય તો તેમાં પણ અશુભ ફળની લીધાને કથાન મળે, માટે હરેક ધર્માર્થીઓએ જ્ઞાનની આરાધનાએ જ્ઞાન મેળવવા માટે જ્ઞાન, જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનોની કલ્પે માટે તત્પર થવું તે તત્વાર્થ આદિના જણાવેલા આકલ્પસ્તોત્ર સમજનાર માટે નવું નથી જ્ઞાની અને જ્ઞાનનું જેવું સ્વસ્તકારઆદિ દ્વારાએ આરાધન કરવું જરૂરી છે તેવી જ સ્તોત્રના સાધનરૂપ પુસ્તકોનું લખાવવું, રક્ષણ કરવું, પ્રસાર કરવું, તે જ જ્ઞાનઆરાધનાની ધમશવાળાને માટે જરૂરી છે

અધ્યાય અને સૂતક ન માનનારને

કથાપકો-ઢેડવાડાના માણસોને આલકોટ જેવું કહ્યું નથી, તેવી રીતે જન્મમરણના સૂતકોને નહિ કહ્યું જ્યારે ઢેડવાડાના માણસની માફક આલકોટ મનુષ્ય જેવો જેવો સૂતકોને શાસ્ત્રમુર્યાદા મુજબ પાળના નથી કેળવેલો હરેક હિન્દુ જન્મ મરણના સૂતકોને મને જે જ્ઞાન કારણે સૂતક પાળતા નથી તેઓ દેરાસર જિંદે જીવે રચાને અમકાવે છે તેમને કોઈ પ્રતિબંધ નથી જ્યારે જો અગે તેઓએ જૈનસમાજમાં યોગ્યતા વચ્ચે જે જ્ઞાન આગળ મુલાવડનો પ્રસંગ હોય તેની અનુમતિ દરમિયાન સુધી શ્રુત વાચના ભણવાનો નિષેધ છે જેમાં તેઓ અમકાવે માની છે સો ડગલામાં કાળ થકુણ વિરેદ જેવો જ્ઞાનને કારણે નહિ શ્રી દશવેકાલિકસૂત્રમાં સૂતકને કહેવામાં આવેલું જણાવેલ છે જ્યાં જોવા પ્રકારનો નુકસાન કરેલું

૧૦૦ ડગલા સુધીમા સ્વાધ્યાય તથા કાલગ્રહણ સરખી ક્રિયા થાય નહિ કદપસૂત્રમા અશુચિકર્મના ૧૧ દિવસ મહાવીર પ્રભુન જન્મ અગે કહેલા છે તે દિવસો ગયા . પછી જ પવિત્રતા થઈ સૂત્રકાર કહે તે માનવુ નહિ 'સુવાવડવાળાને દેરાસરમા જવાની છુટ, મહાબાળીને આવે તો પણ પૂજા કરાય આવી છટો પ્રરૂપે છે, પ્રચારે છે જ્યારે શાસ્ત્રમા તો સુવાવડની અપવિત્રતાને અગે આપુ કુળ આહાર-પાણી ગ્રહણને અગે અપવિત્ર-વર્ત્ય કહ્યું છે તેની આત્મબાળુના ૧૦૦ ડગલાને ભાગ પણ અપવિત્ર ગણ્યો છે 'વઢિકુટ્ટ કૂલ ન પચિમે' એ આગમના શબ્દો ॥ પણ આ બધુ ન સમજે તેને શું કહેવું ? કદાચ દેશરિવાજ થઈ જાય તેમા આપણો ઉપાય નહિ દેશ કદાચ ઢેડીયાને બ્રાહ્મણ કરી દેતો જુદી વાત છે

શ્રાવક શ્રાવિકા, ધર્મતત્ત્વને માનવાવાળા છે પણ આચરતી વખતે દુનિયા તરફ જોવા વાળા છે ધર્મ આચરતા આધિકબાધ કૌટુંબિકબાધ જોવા વાળા છે તે બાધ ન હોય તો ધર્મ કરવા તૈયાર છે દુનિયા પણ સાચનવી છે અને ધર્મ પણ કરવો છે એ બને બને નહિ આરબો ચોકી કરે ॥ ત્યાં એમનું ધ્યેય શું ? માર્ગ એક જ જીવના ભોગે પણ ચોકી કરવી બાયડી, છોકરા ટળવળશે, મરી જશે, એ ધ્યેય ચોકી વખતે નહિ તેવી રીતે જેને માત્ર શાસન એજ ધ્યેય છે, નથી ધ્યેય જેને શરીરનું, ધનનું, કુટુંબનું કે સમાજનું તેવા જ સાધુ કહેવાય આ સાધુવેશરૂપી પટ્ટો કેને અપાય ? શાસનની આવી ચોકીમા દાખલ થાય તેનેજ આ સાધુવેશરૂપી પટ્ટો અપાય તે પટ્ટો ધારણ કરનારને માત્ર શાસન જ જોવાનું, જીવનના ભોગે પણ શામનની ચોકી કરવાની, તેમા શરીર, આધિકતા કે કૌટુંબિકતા જોવાની નહિ, શામનના ચલાવનાર સાધુ હોય તોજ તીર્થ સાધુ ન હોય તો તીર્થ નહિ ચરમતીર્થ કર શ્રી મહાવીર ભગવતની પ્રથમ દેશનામા સમ્યક્ત્વ તથા જ્ઞાન ઘણાને થયા, પણ કોઈ સાધુ ન થયા તેથી દેશના

નિષ્કલ ગણાઈ સાધુપણુ સ્વીકારે તોજ' દેશના સફળ શાસનની એક મરખી દોરી સખનારા, શાસનના આધારેજ જેનું જીવન છે એવા શ્રમણ નિર્થ થો તે કોને ગણવા ? તો ગીતાર્થને, કા તો તેને તાબે હોય તેને આધુ ગણવા ગીતાર્થ હોય કા તો ગીતાર્થની નિશામા-તાબેદારીમા હોય તેમનામાજ સાધુપણુ માન્યુ છે તે સિવાયનામા સાધુપણુ માન્યુ નથી આથી જ્ઞાનને કેટલી ઉચ્ચ કોટીનું માન્યુ છે તે માલમ પડશે તથા શ્રુતજ્ઞાનના મહિમા માટે વરસમા એક દિવસ કેમ રાખ્યો તે સમજાશે

ચિંતા કાકપદુ અને જાવના જાન -

આ પ્રનાણે જ્ઞાન ની મહત્તા જણાવ્યા છતાં તે જ્ઞાન જો કાકપદુ હોય તો તે નકામું છે હીરોએ કિંમતી વસ્તુ છે, પરંતુ તેમા જો કાગડાના પગ જેવા ક્ષણ પડ્યા હોય તો તે હીરો કાકપદો કહેવાય છે તેને ધર્માદામા આપો કે મદત આપો તો પણ તેને કાઈ લેશે નહિ કેમકે તે ધન-કુટુંબ-શરીર-આખરૂં સર્વસ્વનો સત્તાનાશ કરનારો ■ તેવી રીતે શ્રુતજ્ઞાન પણ જો હીરાની માફક કિંમતી છે, પરંતુ તે જો કાકપદા હીરાની પેઠે અપલક્ષ્યણીયુ હોય તો કાકપદુ શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે જ્ઞાન જો એવી ચીજ છે કે તે સમુદ્ર વગરના અમૃત તુલ્ય, દરકાર વગરના ઐશ્વર્યતુલ્ય અને રસાયણ સમાન છે જ્ઞાન સારુ ઉચ્ચ છતાં (૧) કાકપદુ-અપલક્ષણીયુ (૨) ચિંતા-સદ્લક્ષણીયુ, (૩) જાવના-મહાલક્ષણીયુ એ ત્રણ જ્ઞાનના બેઠ સંલગ્ન્યા પણ કાકપદુ જ્ઞાન કેવું હોય ? તેમ ખીજા જ્ઞાન કેવા હોય તે સમજાવતા શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ જણાવે છે કે જે આગળ પાછળના વાક્યોનો સળધ સમજે નહિ આગળ પાછળનો વિચાર ન કરે તે કાકપદુ શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે તે ઉપર એક દષ્ટાંત ■

કાકપદા શ્રુતજ્ઞાન માટે જો દષ્ટાંત

એક મહાત્મા વ્યાખ્યાન વાચતા હતા તેમા તેઓએ જણાવ્યું કે, 'જીવોના જે લેદ છે (૧) મુક્ત એટલે કર્મથી રહિત

અને (૨) સસારી એટલે કર્મસંહિત આમા સસારી જીવોના બે ભેદ છે (૧) અભવ્ય (૨) અભવ્ય ભવ્ય, મોક્ષે જવા લાયક તે, મોક્ષે જવા નાલાયક તે અભવ્ય આ પ્રમાણે મહાત્માએ જીવોના ભેદો જણાવ્યા પરંતુ શ્રોતામાથી એક જણે 'મોક્ષે જવા લાયક' એ પદ ન સાંભળ્યું પછી તે બીજા શ્રોતાએ સમક્ષ કહેવા લાગ્યો કે "મહારાજ ભવ્ય મોક્ષે જવા નાલાયક તે અને અભવ્ય મોક્ષે જવા લાયક આ બે વાક્યો બોલ્યા છે માટે મોક્ષે જવા લાયક અભવ્ય છે" આ શ્રોતા જે બોલે છે એ સાંભળેલું બોલે છે નવું કશીને બોલતો નથી પરંતુ શબ્દો આડા અવળા કરી નાખે છે પૂર્વાપરનો સબધ સમજતો નથી તેથી તેનું જ્ઞાન એ કાકપદ્મ શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે આજ કાકપદ્મ શ્રુતજ્ઞાન ઉપર એક બીજી દૃષ્ટાંત છે એક પડિતજી હતા તે પોતાના પુત્રને, શિષ્યવવા માડયા કે 'માતૃવત્ત પરદારેણ' પારકી સ્ત્રીઓની સાથે માતાની માફક વર્તવું પુત્રે પણ આ પ્રમાણે ગ્રીષ્મી લીધું ત્યાર પછી તે પડિતનો ઓકરો પડોશમાં ગયો ત્યાં એક સ્ત્રી બેઠેલી હતી, તેને જોઈ ઓકરો તેના બોળામાં બેઠી ગયો અને તેને જેમ ઓકરો પોતાની માને ધાવે તેમ ધાવવા માડયો આથી તે સ્ત્રીએ તેને માર્યો અને તેના બાપને બોલાવી આ ક્ષેપ કરવા બદલ કપકો આપ્યો આ સાંભળી તેના પિતાએ કહ્યું મૂર્ખા! આ શું કર્યું? ત્યારે ઓકરાએ જવાબ આપ્યો કે જેવી રીતે તમે કહ્યું તેવી રીતે મેં કર્યું તમે કહ્યું હતું કે 'પરસ્ત્રીને માતા સમાન ગણવી' 'આ સ્ત્રીને પણ હું માતા સમાન ગણી પુત્રની માફક ધાવવા માડયો' પિતાએ આ કંઈ દૃષ્ટિએ કહેલું? નિર્વિકારદૃષ્ટિ માટે પણ પુત્રે માત્ર શબ્દાર્થ સમજી તેનો અમલ કર્યો પણ તેના પરહસ્યાર્થ-સૂઠાર્થને ન સમજ્યો.

બીજા દિવસે પડિતજી પુત્રને બોલાવે છે કે 'પરદ્રવ્યેણ લોષ્ટવત્' પારકા દ્રવ્યમાં, મિલ્કતમાં પત્થર જેવી દૃષ્ટિ રાખવી, બીજા દિવસે પુત્ર બળ્લરમાં ગયો ત્યાં ચોકમી, બળ્લરમાં દુકાનમાં રહેલી સોના

આદીની વસ્તુઓ રસ્તામા ફેડી દેવા માડ્યો. આથી બળરના લોકોએ લેના થઈ તેને માર માર્યો અને તેના પિતાને બોલાવી પુત્રનું કરેલું નુકશાન બનાવ્યું. આ જોઈ પિતાએ પુત્રને ઠપકો આપ્યો અને જણાવ્યું કે ‘બુર્ખો ? આ શું કર્યું ?’ ત્યારે પુત્રે જણાવ્યું કે મેં આપના કહ્યા પ્રમાણે કર્યું. ■ કાનજી કે પારકાનું દ્રવ્ય-મિત્રન પત્યર સમજવાનું આપે કીધેલું છે તેથી આ બધી મિત્રન હ પત્યર સમાન ગણી ફેડી ફાંટી પિતાએ આ કંઈ દ્રષ્ટિએ કહેલું ? નિર્લોભતાની દ્રષ્ટિએ જેમ પત્યર ઉપર મોહ હોતો નથી તેમ તેને ચોરવા પ્રયત્ન કરવો નહિ પુત્ર આ પદના રહસ્યને ન સમજ્યો. તેમ જોયો શાશ્વત કહેલો પડોના રહસ્યને ન સમજે આજીવંતજીવના સંબંધને ન સમજે, અને માત્ર શબ્દો થી સમજે તે કાકપદુ જ્ઞાન કહેવાય.

ત્રીજું દ્રશ્ય

આ પર એક સાધુનું દ્રશ્ય છે એક સાધુએ આંગેલનું પચ્ચક્રખાણ કર્યું ત્યાં પછી તે બધી વિગત વાપરવા લામ્યો. આથી કોઈએ પૂછ્યું કે ‘તમે આંગેલ કર્યું છે ને આ બધી વિગત કેમ વાપરો છો ? સાધુએ કહ્યું, ‘મારે આયબિલના પચ્ચક્રખાણ છે પચ્ચક્રખાણનો અર્થ ત્યાગ કરવો થાય છે આંગેલના પચ્ચક્રખાણ એટલે આંગેલનો ત્યાગ આવું સમજણ વગરનું જ્ઞાન તે કાકપદુ જ્ઞાન. પચ્ચક્રખાણ એટલે ત્યાગ બદોબર પણ જ્ઞાને. આંગેલનો નહિ, પણ આંગેલમા નહિ કદપતી-ખપતી વસ્તુઓનો ત્યાગ, અને તેના પચ્ચક્રખાણ તે આયબિલના પચ્ચક્રખાણ ‘સ’ને પાળા ન હનવ્યા કોઈ પણ છવને મારવો નહિ વિવામજા ન કરવી, એ શાશ્વત્યન પકડી કોઈ એમ કહે કે ‘હું ઉપવાસનું પચ્ચક્રખાણ આપીશ તો નિચારો દુષ્ણી થશે તેનું નિમિત્ત હું બનુંને ? માટે કોઈને પચ્ચક્રખાણ ન આપવું જો હું તેનો લોચ કરીશ તો નિચારો દુષ્ણી થશે આવા પ્રકારનું જે જ્ઞાન તે અપલક્ષણીય કાકપદુ શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય.

જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા વખતે 'ઝહિંસા સજ્જમો તવો' એ પદ આગળ લાવી જિનપૂજનો વિરોધ કરે કે પાણીમા છવ છે, માટે તેના છવો જિનપૂજા દરમિયાન હુણાય છે હીપક પૂજાથી અમિકાયની વિરાધના થાય છે, માટે જિનપૂજા એ ધર્મ નથી આ પ્રમાણેનું પદમાત્રના શબ્દાર્થનું પૂર્વાપરના સળધ કે અધિકાર વગરનું જ્ઞાન તે કાકપદુ શ્રુતજ્ઞાન

શુદ્ધમહારાજ ગામમા પધારતા હોય અને સામાયિક લઈને એસી જાય, અને માને કે સામે જવાથી વિરાધના થાય અને તે વિરાધનાથી હુ બચ્યો, અને આરાધક બન્યો તો એ આરાધક નથી પણ વિરાધક છે અને શુદ્ધ મહારાજની સામે જવામા તેવાર થનારો જનારો આરાધક છે, અને શુદ્ધમકિત કરનાર છે, આ પ્રમાણે બધા કાકપદા જ્ઞાનના દ્રશ્ય છે

ચિંતાજ્ઞાન

ચિંતાજ્ઞાન હોય તો સુંદર વિચાર આવે કે "કર્મનો બધ ન થાય માટે કોઈ પણ છવને માગ્યા નહિં તપસ્યા તથા લોચ એ કર્મના નાશ માટે છે અને આવતા કર્મો રોકના માટે છે મારા ઘરના કામકાજ અગે વદકાયછવોની વિરાધના થાય છે અને આત્મા પાપથી ભારે થાય છે પરંતુ જિનપૂજા કરતી વખતે હિંસા થાય, છતાં હિંસાની શુદ્ધિ નથી, પણ જિનપૂજનની જાવના છે, તેથી પાપ કદાચ થોડું લાગે, પરંતુ પુણ્ય અને નિર્જરા તેનાથી અનેક ગુણી વધારે થાય છે હું ગામેગામ ધધા માટે પરદેશમા રખડું છું પાપથી લેપાઉં છું તો શુદ્ધમહારાજ સન્મુખ જવામા વિરાધના શાની? ધાક શાનો? શુદ્ધમહારાજ ગાઉના ગાઉ વહાર કરે છે અને એમને વિરાધના ન થતા નિર્જરા થાય છે તો મને પણ શાની વિરાધના થાય? ધન્ય છે આવો અવસર આ પ્રમાણેના સુક્તિપૂર્વક તર્કથી શાસ્ત્રના પદોનો અર્થ કરી સમજે તથા સમજાવે તે સત્લક્ષણવાળું જ્ઞાન કહેવાય છે તે જ્ઞાન સમક્ષિતદષ્ટિ આત્માને હોય છે આ સમ-

કિતના પડિકા હોતા નથી જેનામા સત્વક્ષણવાળું જ્ઞાન નથી તેવા તો અનતા દુખ્યા છે શાસનો એક અક્ષર પણ આટો બોલનારો સમક્ષિતા નામે દુખે છે આ ચિંતાજ્ઞાન ચોથે પાથમે ગુણકાણે હોય છે

ભાવનાજ્ઞાન

આખા જગતના હિંતવાળું વર્નન કરે, માને તે પ્રમાણે આચરે, જેને આપણે કારકસમમ્યકૃત્વ કહીએ છીએ, તે મહા લક્ષણવાળું ભાવનાજ્ઞાન કહેવાય છે આપણા આત્મામા ચિંતાજ્ઞાન ભાવનાજ્ઞાન નહિ તેની નિશાની શી? મનુષ્યને ચોતાનુ મુખ ભેલું હોય તો આરિમાની મદદથી ભેળ શકાય છે આરિસા વિના મુખ સાફ કે નરમુ ભેળ શકાતું નથી તેવી રીતે આત્મામા ભાવના તથા ચિંતા જ્ઞાન ભેવા માટે સસારતારક ગુરૂઓની ભક્તિ એ આરિમે છે નિશાની છે આત્મામા જો સસારતારક ગુરૂઓની ભક્તિ માત્રુમ પડે તો સમજવું કે આત્મામા ભાવનાજ્ઞાન અને ચિંતાજ્ઞાન તથા સમ્યક્ત્વ છે ગુરુભક્તિ એ ચિંતાજ્ઞાન-ભાવનાજ્ઞાનની નિશાની છે લીંગ ૩ ચિન્હ છે તેના વડે ચિંતાજ્ઞાન-ભાવનાજ્ઞાનવાળા બોજખી શકાય જ્યારે ચિંતાજ્ઞાનમાથી આગળ વધી આપણે ભાવના-જ્ઞાનમા જઈશું ત્યારે મોક્ષમાર્ગે આગળ વધીશું એવું સમજે આ જ્ઞાનપથમી પર્વનું આરંભન કરનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો સર્વથા ક્ષય કરી કેવળ જ્ઞાનનો અધિકારી બનશે

જ્ઞાનપથમી વ્યાખ્યાન નં ૩.

સ ૧૬૯૫ કાસ્તક મુદ્ર પ પાલીનાણા

નાણ પચચિહ્ન પનત્ત, ત જહા, અમિણિયાહિય નાણ ।

સુયતણ ઝાંદિનાણ મણપણનાણ કમલનાણ ॥ મન્દીસુત્ર ૧૧

નજી પ્રકારની પર્ષદા

સૂત્રકાર મહારાજ ભગવાન દેવવાચકજી શ્રીનદી

સચના કરતા થકા પ્રથમ તીર્થ કરપ્રભુની પછીના

સ્થવિરોની આવલિકા એટલે પરપરા જણાવી પછી શ્રીનદીસૂત્રની વ્યાખ્યા દરેક સૂત્રની વ્યાખ્યાની આદિમા કરવી પડે માટે દરેક સૂત્ર લખવાની યોગ્યાયોગ્યની તપાસ કરવાની છે, તે શ્રીનદીસૂત્રની શરૂઆતમા કરી લેવી હજીમ પણ પલાળ્યા પછી જાત નથી પૂછતો. આપણે નદીની વ્યાખ્યા કરી પછી યોગ્યાયોગ્યની તપાસ કરવા જેવું થાય, માટે પરીક્ષા પ્રથમ ગુરુઓ અને પછી શિષ્યો બન્નેની વ્યક્તિગત પરીક્ષા જણાવી પછી સામાન્ય સમુદાયરૂપે નદીની વ્યાખ્યા હોય શ્રી નદીસૂત્ર એકલાએજ વાચવું ને વચાવવું, સમુદાયને પણ સમજાવવું માટે તેમા વ્યક્તિગત પરીક્ષા અને સમુદાયગત પરીક્ષા જણાવવા માટે ત્રણ પ્રકારની પર્વદા જણાવે છે જાણકાર અજાણ્યા અને હાધારગી-અર્ધદગ્ધ શ્રી નદીસૂત્ર સામજનાર જાણકાર કે અજાણકારની પર્વદા હોય સૂત્ર-સામજી જ્ઞાનારાધનમા તત્પર થવું જોઈએ જ્ઞાનના બહુમાનવાળા થવું જોઈએ જ્ઞાનમા દિનપ્રતિદિન વધવાવાળા થવું જોઈએ, તે ફળ હાધારગીને ન મળે લાયક પર્વદા કઈ? એવી રીતે શ્રી નદીસૂત્રના કર્તા દેવવાચકગણિ એકપૂર્વધર છે

દેવવાચકજી સૂત્રકાર નથી

શકા થયે કે સૂત્રો ગણધરો રહે, આતો એકપૂર્વધર હતા એમણે શ્રીનદીસૂત્ર કેમ રચ્યું? ગણધર, પ્રત્યેકબુદ્ધ ૧૪ પૂર્વોએ સૂત્રો રચેલા હોય દેવવાચકજી ત્રણેમાથી એકેમા નથી, છતાં એમના રચેલાને સૂત્ર કેમ કહેવું? દેવવાચકજી નવી રચના કરતા નથી પૂર્વની અદર જે ફકરા જ્ઞાનના છે, તે ફકરા લઈને નવી સકલના-ગોઠવણી કરે છે ગણધરની નવી રચના પ્રમાણભૂત, પ્રત્યેક બુદ્ધ અને ૧૦થી ૧૪ પૂર્વોની નવી રચના પ્રમાણભૂત, તેમ નવી રચના કરે તો સૂત્ર ન મનાય, પણ દેવવાચકજીએ શ્રીનદીસૂત્ર કર્યું છે તે સ્વતંત્ર રચનાનું નથી, પૂર્વમાથી ઉદ્ભવેલા ફકરા છે આજ કારણથી મન પર્યવના પ્રશ્નોત્તરમા પૂછવામા આવ્યું છે, તેમા મનુષ્યને કે અમનુષ્યને, યાય? હે જોયમા! મનુષ્યને યાય,

-અમનુષ્યને ન થાય 'હિ જૌતમ' ! એ પ' વચ્ચે કયાથી આવ્યું ? એ જ કહી આપે છે કે પૂર્વમાં જેવો ફકરો હતો તેવો જ ફકરો મૂક્યો છે જે જે ફક્ત મુક્યા છે તે પૂર્વમાંથી ઉદ્ધરી મૂક્યા છે દેવવાચકજી સંકલના કરનાર છે પણ રચના કરનાર નથી દેવવાચક ગણિજીએ સ્વતંત્ર આ સૂત્ર રચેલ નથી, પણ પૂર્વના ફકરા લઈ આ ઉદ્ધરેલું છે અને મૂત્ર તરીકે રચ્યું છે ગણધરો જેટલું રચે તે બધું સૂત્ર હોય તે નિયમ નહિ, ૧૪-૧૦ પૂર્વો રચના કરે તે બધું સૂત્ર તરીકે હોય તે નિયમ નહિ તેવો નિયમ કરવા જઈએ તો નિર્યુક્તિ કહેવાનો વખત ન રહે. સૂત્ર તરીકે રચે તે જ સૂત્ર, નિર્યુક્તિ તરીકે નિર્યુક્તિ રચે. દેવવાચક ગણિએ ઉદ્ધાર કર્યો તે નદી-સૂત્ર તરીકે ઉદ્ધાર કર્યો, માટે શ્રીનદીસૂત્ર કહીએ છીએ દેવવાચકજી પછી જ્ઞાનની વૃદ્ધિ પ્રસંગ બ્યવસ્થા થઈ, તે પહેલાં તેમ ન હતું ? ના પહેલેથી આ મૂત્રો છે આમણે તો સંકલના કરી ગણધર મહારાજ ૧૨ અગની રચના કરે છે પ્રથમ આચારાગ સૂત્ર તેનું પ્રથમ અધ્યયન, પ્રથમ ઉદ્દેશો, પ્રથમ સૂત્રમાં આ સંજ્ઞા કેટલાને નથી હોતી ? હું પહેલાં બવથી આવ્યો છું, આગલા બવે જવાનો છું, છવ સર્વ માને છે, પણ સમ્યક્ત્વવાળો છવને જે માને, મિથ્યાત્વવાળો જે છવને માને તે માન્યતામાં ફરક છે

બાહ્યની ખેંચાટની વિચિત્ર મરતો

મિથ્યાત્વવાળો ચેતનાવાળો છવ માની બેમી ગયો, સમક્રિતિ કયા જાય ? અહીં છવે બાહ્યની ઘરમાં આવીને રહેલા છે, ઘરધણ્ણી નથી આ શરીર ઘર પોતે બાંધે છે, પોતે રહે છે બાધ્યુ બાડાવી, પગથી જગા મળે તેમાં આપણે ઘર બાંધીએ, દરેક વર્ષે બાડૂ બારવું પડે છે આવું ઘર આવી જગા મક્ત આપે તો પણ કોઈ ન લે એક રાત્રીએ રાત્ર્યમાંથી જગા વેચવા કાઢી, બહારખબર દીધી કે નીચેની સરતે જગા લેવી હોય તો આવજો અને કહીએ તેવા ખ્વાન પ્રમાણે મકાન બાંધવા, જેટલા વર્ષના પડે લેવી હોય તેનું બાડૂ પ્રથમથી ભરી દેવું ઘરનું રીપેર, વધારો ઘરધણ્ણીએ કરવું

દરેક વર્ષે વધારો કરવો જ જોઈએ જે ખામી આવશે તેનો રાજ દડ કરશે, ને રકમમાંથી વસુલ કરશે, આગળથી ખબર નહીં આપવામાં આવશે રકમ પુરી થશે ત્યારે બધું મેલી નાગા થઈ નીકળી જવું પડશે કુટુંબ કળીલા વસાવ્યા હશે તે બધું છોડી નાગા નીકળવું પડશે. આ શરતે જગા ભાટે આવે તો કેટલા લેવા તૈયાર થાય ? એવી રીતે કર્મરાજાએ મનુષ્યગતિમાં મેલ્યા, આ શરીર રૂપી જમ્યા ભાટે આપી છે, આ શરીર રૂપી ઘર બાંધો, કાણે કાણે એની માવજત કરો, વધારો કરો, રોગ થોક થાય તેમાં આયુષ્ય રૂપ બાકુ પહેલા વસુલ કર્યું છે તેમાંથી દડ પેટે પુણ્ય રૂપી રકમ વસુલ થાય તેની ખબર નહીં દેવાય, તેમ કરતા આયુષ્ય પુરૂ થાય ત્યારે નોટીસ વગર બહાર કાઢે કુટુંબ ધન વિગેરેમાં ચાહે જેટલો વધારો કર્યો, તે બધું મુકી કૃષ્ણજી બલદેવને દારિકામાંથી નીકળવું પડ્યું, તેમ સર્વ મુકી હઇ બહાર નીકળી છોડી દેવાનું આવી બાકુતી જગા કાણુ લે ? તેમાં ઢેકવાડાની જગો કરતા ખરાબ જમ્યા.

શરીર એટલે અશુચિકરણ ચ બ

ખાવા ત્યારે પકવાન, કરવી ત્યારે વિષ્ટા, મેવા મીઠાઈ કિમતી ચીજ ખાય તો પણ વિષ્ટા થાય નહારી વસ્તુને સારી કરવાના યત્રો હોય આ શરીર સારી વસ્તુને નહારી કરતાર યત્ર છે પાણી અમૃત જેવી ચીજ તેના પિસાળ, ચોખ્ખી હુવાને ઝેરી કરી નોખે, પવિત્ર ચીજોની વિષ્ટા કરે, કસ્તુરી ચદનનો કચરો કરે, કેવી શરતે લીધું છે ? તેમાં મ્યુનિસિપાલિટીની મેલાની ગાડીઓ જાય છે તેમાં ઉપર પતર ચકચકતુ, ઢાકણ ખુલે તો બાગાબાગી થાય, શરીર ઉપર આમડીનું ચકચકતુ પતર છે, આ ખુલ્લી જાય તો આ કે બાપ પણ જોઈને ચકરી ખાય આપરેશન કરતા જોડે નથી રાખતા, કારણ ચકરી ? ખાય છે અદરનું છે કે ખીજુ કંઈ છે ? શરીર એટલે અશુચીકરણ યત્ર, દેખતા ચીતરી આવે તેવું ઘર આપણે બાંધે લીધું છે, આવી શરતે લીધું છે એમાં મેળવવાનું શું ? મેળવવાનું એવું બને છે કે ખીજુ કંઈ ગતિમાં જે ન બની શકે

મોક્ષ મેળવવો હોય તો આજ શરીરે, ટેકવાડાનું અશુચીકરણનું ગણ્યુ, તે જ શરીર મોક્ષપદ પણ આપી શકે

મહેશ અને જેન

સમ્યગ્દૃષ્ટિ વિચારવાળો એમ ગણે કે હું શરીરમાં ભાડૂત તરીકે રહેલ છું જેટલો વેપાર થાય તેટલો કરી લઉં હું કેદી નથી મહેશમાને કેદમાં ફરક એટલો જ મહેશમાં ચારે બાજુ બારીઓ હોય, કેદમાં બાળીયો, સમ્યગ્દૃષ્ટિ એ મહેશમાં છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ એ કેદમાં છે ભૂતકાળનો જન્મ, ગતિ દેખાતી બધ યથા, ભવિષ્યનો જન્મ, ગતિ દેખાતી બધ યથા તે કેદ છે જેને જન્મ મરણ વચ્ચે કેદ થવાનું છે, ગયો કે આવતા ભવનો વિચાર નથી તેને કેદખાનું ॥ જીવ માનેલો છે છતાં તેને મિથ્યાત્વ એ આચારાગ સૂત્રમાં પ્રથમ સૂત્ર ગણુધરોએ કહ્યું કે 'સમ્યગ્દૃષ્ટિને આ આવતા કે ગયા ભવનો વિચાર થાય'

ઈષ્ટમા પ્રવૃત્તિ અનિષ્ટમા નિવૃત્તિ કરવા માટે જ્ઞાન છે

સમજો પછી જ્ઞાનને માટે જ્ઞાન નથી જગતમાં દેખવું દેખવા માટે નથી, કાગે દેખો પછી તે ઉપર પગ દો છો? સર્પે, વીંછી દેખી લો, પછી ખસે છો કેમ? જગતમાં જ્ઞાન ઈષ્ટની પ્રવૃત્તિ માટે, અનિષ્ટની નિવૃત્તિ માટે છે તેવી પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ ન કરે તો આધજો કહીએ છીએ જગતમાં છોડવા લાયક 'ન' છોડે તો દેખ્યું તે 'નકામું ગણાય જૈનશાસ્ત્રનાં ક્રિસાણે આશ્રવ સંવરના વિવેકવાળા ન ધ્યાય તેઓના જ્ઞાનને અહીં કિંમતી ગણવાનો વખત નથી કરો ખાલો ને કરો તોડો 'પદમ નોખ' તોડો દયા'. પરમાર્થ નહિ સમજનારા પ્રથમ જ્ઞાન આગળ કરે છે ચૂલો મળ-ગાવવો પહેલો, પણ શા માટે? પછી રસોઈ કરવા માટે આડ વાવવું 'પ્રથમ, ફળ પછી' છે રસોઈ કરવાના મુદ્દાએ પ્રથમ ચૂલો, આડ વાવ્યું, આંખો વાંચ્યો, ઉછેર્યો, વેડવા-કેરી તૈયાર થઈ 'તે વખતે' 'ચર ગયો' કે દેશાતર ગયો તો? 'અહીં પણ જ્ઞાન' પ્રથમ કહે છે 'પણ કોનાથી? શા' માટે? 'તમો દયા' જ્ઞાન પછી દયા 'એટલે

સયમ, જ્ઞાનની સફળતા સયમમાં ઉતરે છે જાણી સયમમાં ન ઉતરે તો જ્ઞાનની સફળતા નથી જ્ઞાનનું ફળ વિરતિ વિરતિ ન થઈ તો એ જ્ઞાન નિષ્ફળ મિથ્યાદૃષ્ટિના જ્ઞાનને અજ્ઞાન કહ્યું મિથ્યાદૃષ્ટિ ઘડાતે ઘડો કહે છે જાણે છે, માને છે, છતાં તેના જ્ઞાનને અજ્ઞાન કહ્યો છે. કારણ કે એ જ્ઞાનનો ઉપયોગ વિરતિમાં ફળતો નથી તે જ્ઞાનનું ફળ તેને નથી, તેથી તેનું જ્ઞાન અજ્ઞાન છે મિથ્યાદૃષ્ટિને જ્ઞાનનો વિવેક ન હોવાથી અજ્ઞાન કહેવાય છે સયમ માટે કટિબદ્ધ થાય તે માટે પ્રથમ જ્ઞાન મેળવો પ્રથમ જ્ઞાન પછી હયા-મયમ મેળવી શકશો.

સયમના અર્થીપણે જે જ્ઞાન તેજ જ્ઞાન

વિરતિ-સયમના અર્થીપણા વગરનું જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી મન, સયમને ફળ ન માનનારો અજ્ઞાની છે વિરતિસન્મુખ કરનાર જે જ્ઞાન તે જ જ્ઞાન છે 'પથ ચિદ્દસ' સંજયે, એને બદલે પથ ચિદ્દસ નાળી કહેવું હતું? જ્ઞાનની પ્રધાનતા હોય તો ઉપસહારમાં શું કહેવું જોઈએ? અજ્ઞાન ખોટું શાથી? 'અસાણિ કિં વાદી' અજ્ઞાની કરશે શું? કલ્યાણની શ્રદ્ધા સવર નિર્જ્ઞાને આદરવાના કારણભૂત જ્ઞાન લાયબલકેસ આખા પ્રકરણ ઉપરથી થાય છે, એક શબ્દથી ન થાય તેમ અહીં આખું પ્રકરણ લો સર્વસયમમાં એવી રીતે રહેલા છે અવિરતિ નથી લખ્યા જ્ઞાન લઈ, અજ્ઞાની કરશે શું? એ લખ્યું જૈનશાસનમાં જ્ઞાન સયમ-વિરતિના સાધન તરીકે ઉપયોગી છે જ્ઞાન જરૂરી છે, ઉપયોગી છે તેમાં બે મત નથી જ્ઞાને વિશ્વામાં લેવા માગો તો એ અહીં નથી, એ વાત ઉપધાન કર્યા તેને બસ છે 'નમો હોય સવ્યસાહુણ' રાખ્યું. વિરતિ વગરના જ્ઞાનવાળા ન લીધા, મોક્ષમાર્ગની પ્રવૃત્તિ કરવી છે, તેઓને જ્ઞાનમાત્ર સાધન છે, સાધ્ય વિરતિ છે સાધ્યને પામેલાને પથપરમેષ્ઠિમાં જાણલ કર્યા ભરતમહારાજને કેવલજ્ઞાન થયું છે ઇન્દ્ર મહારાજ કેવલજ્ઞાન જાણી જાવ્યા છતાં વંદન કરતા નથી કહ્યો જ્ઞાનને વીતરાગપણું છતાં ગૃહસ્થવેશ છે દિક્ષા લો એટલે વંદન કરુ વીતરાગતા અને કેવલજ્ઞાન પામેલા છે છતાં સાધુપણાના વેષ

સિવાય વદન નહિ સાધુપણ વદન લાયક, તેથી 'નમો હોય સદ્ગુણાદિ' રાખ્યું જ્ઞાન સાધન તરીકે જરૂરી તેથી શ્રીનદીસૂત્રમાં શરૂઆતમાં જ્ઞાનના વિભાગો જણાવે છે

જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર

જ્ઞાન પાંચ પ્રકારનું કહેવું છે, 'આમિનિયોધિકજ્ઞાન' આભિનિ-
યોધિકજ્ઞાન પદાર્થની અનુભૂતાએ સશય વિષયય વગરનું જ્ઞાન.
બીજું શ્રુતજ્ઞાન-શબ્દ, અર્થ, વાચ્ય, વાચકના સબધવાળું જ્ઞાન.
અવધિજ્ઞાન મયાદાએ એટલે રૂપી જ પદાર્થો જણાય રૂપીના છેડા
સુધી જે જ્ઞાન જઈ શકે તે મયાદાજ્ઞાન કહેવું ? અવધિનો સ્વ
ભાવ એવો છે કે નીચે નીચે વધારે દેખાય. ચતુર્મા સરખું દેખાયા,
બધી ઇન્દ્રિયો સરખી રીતે વિષયો ગ્રહણ કરી શકે અવધિમાં
વિચિત્ર મયાદા છે ઉચે દેખે એણે, નીચે દેખે વધારે સૌધર્મના
દેવના દોઢરાજ નીચે દેખે, ઉપર પોતાના વિમાનની એકલી ધબ્બ
ચાવતું નીચે શર્કંગપ્રભા, કોઈ તમ પ્રભા કોઈ તમ તમાપ્રભા
નરક સુધી દેખે, પણ ઉપર પોતાના વિમાનની ધબ્બ સુધી જ દેખે,
માટે એનું નામ અવધિજ્ઞાન અઘો અઘો ચિસ્તુનમ્ એવું જે જ્ઞાન
તે અવધિજ્ઞાન આ વાત ખ્યાલમાં લેશે તો ગૌતમ અને આણંદ
શ્રાવકના વિવાદનો ખુલાસો થશે નીચે હજાર જોજન, ઉપર દોઢરાજ
આણંદ શ્રાવકને થયેનું અવધિ નીચે હજાર જોજન, ઉપર સૌધર્મ
દેવલોક-દોઢરાજ સુધીનું અવધિજ્ઞાન થયું હતું અવધિજ્ઞાન રૂપી દ્રવ્ય
માત્રની મયાદા હોવા સાથે નીચે નીચે વિસ્તારવાળું જ્ઞાન મનની
જે અવસ્થા તે મન પર્યાવ, તે મનના પુદ્ગલો બધે સંપૂર્ણજ્ઞાન જેમાં
કશી ન્યૂનતા રહી તે કેવલ આમ સામાન્ય સૂત્રની વ્યાખ્યા કરી,
જ્ઞાન પાંચ પ્રકારનું તે કેમ ? નવતત્ત્વ દટકે બાજુનાગ માર્ગણા
સે તો આઠ ભેદ ૩ આઠ પ્રકારનું કહેવું જોઈએ જ્ઞાન સમ્યગ્-
જ્ઞાનરૂપે લઈએ છીએ મિથ્યાજ્ઞાનને અહીં સબધ નથી શ્રુત
જ્ઞાનમાં સમ્યગ્શ્રુત ને મિથ્યાશ્રુત એ બે ભેદ ન હોવા જોઈએ
પાંચ જ્ઞાનના (૫૧) એકાવન ભેદમાં ત્રણ અજ્ઞાન ગ્રહણ
કરેલા નથી અવધિમાં વિચિત્રજ્ઞાન ન લીધું શ્રુતમાં મિથ્યાશ્રુત

લીધું નથી. માર્ગણામા ખાર લેદ પાડયા અહીં મિથ્યાશ્રુત લીધું નથી. સમાધાનમા પાચ પ્રકારનું કહેવું છે હવે અવધિજ્ઞાનના ખાર લેદ કહેવાનો વખત ન રહ્યો વિભગજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાનના છ લેદ સાથે લઇએ તો (૧૨) ખારલેદ યાય તો સમ્યગ્જ્ઞાન ન રહે, માટે સમ્યગ્જ્ઞાન લેવાનું હોવાથી અવધિજ્ઞાનના છ લેદ લીધા તો મિથ્યાશ્રુત કેમ ગણાવ્યું ? ૧૪ લેદ સમ્યગ્જ્ઞાનના હતા પઞ્ચય અવસ્યય૦ તે સમ્યગ્જ્ઞાનના (૧૪) ચૌદ લેદ ન લીધા 'અવલરસત્રી૦' એ સાત પ્રતિપક્ષી લીધા મિથ્યાશ્રુત એ ભેગુ આવી ગયું માટે સમ્યગ્જ્ઞાનના લેદ ન રહ્યા એકાવન લેદ શી રીતે ? અને પાચ શી રીતે ? મિથ્યાજ્ઞાન નોડે લેવું હોય તો સત્તાવન લેદ લેવા નોંધએ સમ્યગ્જ્ઞાન લેવું હોય તો એકાવન લેદ લેવા નોંધએ

ભારત, રામાયણાદિ સમકિતદષ્ટિએ શ્રદ્ધણ કરેલુ તે સમ્યગ્જ્ઞાન ॥
અહીં મિથ્યાશ્રુત એટલાજ માટે કે સમ્યગ્જ્ઞાનપણે પરિણમે એજ મિથ્યાશ્રુત સમ્યગ્જ્ઞાનદષ્ટિએ ગ્રહણ કર્યું હોય તો સમ્યક્શ્રુત કહેવાય સમ્યક્શ્રુતની જગોપર વિપર્યાસ ન જણાવ્યો. મિથ્યા શ્રુતમા ગ્રાહકની અપેક્ષાએ સુદરપણું જણાવ્યું સમ્યગ્પણે પરિણમે તે અપેક્ષાએ મિથ્યાશ્રુત ગ્રહણ કર્યું છે 'પાચ જુકમા પાપ નથી' આ વાકય રમૃતિનું લીધું આ વાકય આપણે સાલજ્યુ પ્રાપ્તએ પણ સાલજ્યુ આપણે હવે ભાલતા અચકાવાનું નથી. સમકિતવાળાને આ પાચે જુક પાપલક્ષણ છે, તેમ સમભાય એજ વાકય મિથ્યાત્વીને અવશ્ય પ્રવર્તાવે, સમ્યકદષ્ટિને સમ્યગ્પણે પરિણમવાનું છે અવધિ, મન પર્યાવમા દ્રવ્યથી વિભગ, ભાવથી અવધિ યાય તેમ નહિ અને સમ્યગ્જ્ઞાન જ અહીં લીધા, પાચ જ્ઞાનમા વિભગના છ લેદ નાખવાની જરૂર નથી અહીં મગજ માટે હોવાથી જ્ઞાન ગ્રહણ ન કરાય જ્ઞાનને સુજ્ઞાન કે સમ્યગ્જ્ઞાન મતિજ્ઞાન કહેવાય જ્ઞાન શબ્દ સામાન્ય હોય ત્યાં સમ્યગ્જ્ઞાન લેવું સામાન્ય નિયમ પ્રમાણે જ્ઞાનજ સમ્યગ્જ્ઞાન ॥ એ અસમ્યગ્ હોય જ

નહીં આથી મતિજ્ઞાન શબ્દ શબ્દો, - શુન સમ્યગ્જ્ઞાન ન બોલ્યા-
 જ્ઞાનને માટે વિશેષજ્ઞની જરૂર નથી 'સમ્મત્તાણં પચ્ચિદ્દ વગ્ગતં' એમ
 કહેવાની જરૂર નથી બ્યારે જ્ઞાનને 'વિશેષજ્ઞની જરૂર નથી
 તો બાધકાર કેમ બોલ્યા? તત્ત્વાર્થકાર 'ત્રિવિધો માક્ષમાર્ગ'
 એમ કેમ બોલ્યા? એક છેકરો એકડીયામા હોતો ત્યારે પલાખા
 પૂછાય, આકના પાડા પૂછાય મનિ શુન અવધિમા બાધકારને
 સમ્યગ્શબ્દ જોડવાની જરૂર ન હતી તો બૂલ્યા? ના બૂલ્યા નથી
 એ જ્ઞાન દર્શનથી જુદું જણાવવા માટે, જુદુજ્ઞાન સમ્યગ્ હોય
 જોઈએ સૂત્રકાર દર્શન-જ્ઞાન પૂર્વકતુ ચારિત્ર જણાવે છે પૂર્વાત્તુ
 પૂર્વે પ્રદર્શનાર્થ સમ્યગ્દર્શન વગર સમ્યગ્જ્ઞાન નહિ તે બે વગર
 ચારિત્ર નહિ પણ કેવળ એકલા જ્ઞાન શબ્દથી સમ્યગ્જ્ઞાન, તેમા
 પાચ જાતનુ જ્ઞાન ઇદ્રિય મનદ્વારા થના જે જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન
 શબ્દ અને અર્થ, એ બેના વાચ્ય વાચક દ્વારા થના જે જ્ઞાન તે
 શ્રુત, દુર રહેલા કાળાતરના રૂપી પદાર્થોને જણાવનાર જ્ઞાન તે
 અવધિજ્ઞાન, આ શબ્દનો આ અર્થ છે તેનુ જ્ઞાન થાય તે શ્રુતજ્ઞાન,
 સામાન્યથી થાય તે શ્રુત, તો મનિના લેહો પાણીમા જાય? દુર
 રહેલા પદાર્થો ઇન્દ્રિયોના વિષયો હોય છતાં ઇન્દ્રિયના સંપર્ષ
 વિના જ્ઞાન થાય તે અવધિજ્ઞાન પારકા વિચારો જાણવાનુ જ્ઞાન
 મન પર્યવ સર્વજ્ઞાન તે કેવલ વચ્ચિષા અસ્વ પાચ પ્રકાર છે
 જેના, છઠ્ઠો પ્રકાર નથી જેનો.

બાકીના જ્ઞાનોએ કેવલ જ્ઞાનના બેરો નથી

જે કેટલાક કહેતા હતા કે જ્ઞાન એકજ પ્રકારનુ સયોગે
 જુદા જુદા લેહ પડે છે સૂર્યમાથી નીકળતો તડકો એક સરખો,
 ચાદનીમા જેવા આકાર તેવા આકાર તડકાના પડે સૂર્યનો તડકો
 ગોળ નથી છાપરાના કાણા જેવા જેવડા કાણા તેમ જ્ઞાન એક
 પ્રકારનુ ઇદ્રિયો મનથી થાય તે મતિ, શબ્દથી થાય તે શ્રુતજ્ઞાન
 રૂપે ઇદ્રિયો મન વગર અવધિ રૂપે, બીજાના મન જાણવા રૂપે
 થાય તે મન પર્યવ, દીવો પીગા રંગે, લાલ કાચ મેલ્યો તો આખા
 મકાનમા લાલ રંગ, કાચમા ફરક પડે તેનો ફરક છે જ્ઞાનમા

ફરકજ નથી અહીં રગમા જ્યોતમા પાચ પ્રકાર થયા છતા
દીવામા ફરક નથી મતિ આદિપાચમા ફરક બલે પડે, પણ
જ્ઞાનમા ફરક નથી મહાનુભાવ ! સ્વતત્ર પોતેજ જ્ઞાન પાચ પ્રકારનું
છે એકજ પ્રકારનું જ્ઞાન, પાચ પ્રકાર શા ? પાચ પ્રકાર હોય
તો સિદ્ધને પાચ પ્રકાર માનવા જોઈએ એક પ્રકારનું કેવલ
કહીને ચાર પ્રકારનું કહેવું જોઈએ
ચાર જ્ઞાનો વાસુદેવ પ્રતિવાસુદેવ જેવા છે

અ શમા કેવલજ્ઞાનનો ઉપયોગ જોઈએ કે ? આ મતિજ્ઞાનનો ક્ષયો-
પશમી ઉપયોગ છે તો પછી ક્ષાયિક ભાવો મતિઆદિ જ્ઞાનના માનવા
પડશે કેવલજ્ઞાનના ચાર લેહ લઈએ તો દરેકમા કેવલજ્ઞાનપણું
તો જોઈએ ? આ ચારમા પરસ્પર અભાવ છે આ ચાર જ્ઞાનો
વાસુદેવ પ્રતિવાસુદેવ છે વાસુદેવનું રાજ્ય હોય ત્યારે પ્રતિવાસુદેવનું
ન હોય મતિજ્ઞાનનો ઉપયોગ હોય ત્યારે શ્રુતનો ઉપયોગ નહિ,
અવધિનો હોય ત્યારે મતિશ્રુતનો ન હોય, અવધિ વખતે મન-
પર્યવનો ઉપયોગ ન હોય સ્વતત્ર ચારે જુદા છે કેવલજ્ઞાન
સર્વવ્યાપક જુદું છે પાચ પ્રકારના જ્ઞાનો છે સ્વભાવે જ્ઞાનો છે
તો તેને રોકનારા કર્મો પાચ પ્રકારના છે મતિજ્ઞાનાવરણી આદિ
પાચ પ્રકારના છે પાચ પ્રકારના જ્ઞાન જુદા છે, તો આવરણ પણ
પાચ છે નહિ તર પાચ પ્રકારના આવરણ હોય જ નહિ જ્ઞાનને
અગે આવરણ છે, આવરણને લીધે પાચ જ્ઞાન નથી થયા. સ્વતત્ર
જ્ઞાન પાચ પ્રકારનું છે તીર્થ કર મહારાજ, જ છુસ્વામી પણ પાચ
પ્રકારનું જ્ઞાન કહે છે તીર્થ કર મહારાજ એમ જોલે, અનતા
તીર્થ કરોએ જ્ઞાન પાચ પ્રકારનું કહેવું છે જેમ અનતા તીર્થ કરો
કહું તેમ હું કહું છું કોઈ પણ ચોવીશી કે વીશીમા જ્ઞાનમા
ફરક નથી પડ્યો બીજા તીર્થ કરોએ પાચ લેહ કહ્યા તમામ તીર્થ કરો
ની એક સરખી પ્રરૂપણા જણાવવા માટે ‘વનન્ત’ કહેવું પડે
‘મયા પ્રજ્ઞપ્તમ્’ કહેતા હું કેવલજ્ઞાનથી લોકોલોકને દેખું
છું, તેથી પાચ પ્રકારનું કહું છું, જ્ઞાનનો છઠ્ઠો પ્રકાર જ નથી કેવલ
જ્ઞાનથી મે પદાર્થો જાણ્યા છે તેથી પાચ પ્રકારે કહેવું

છે એ જ્ઞાનના પાત્ર પ્રકાર ઠાઠ પાત્રે સાભળ્યા નથી,
 મને ઠાઠએ સભળાવ્યા નથી, કેવલજ્ઞાનની પ્રજ્ઞાથી એ જગતમા
 દેખ્યા છે મર્વ તીર્થ કરની પ્રરૂપણા પ્રજ્ઞાથી બાહ્યાવી ન્યારે
 સૂત્રની રચના પોતે કરે, ત વખતે આમાગમ સ્વત્ર સિદ્ધાત
 સ્થવાના માલિક ગણધર, જે મનુષ્યો તે પદો ન સમજે તેને તે
 પદો નકામા લાગે, તે પદો ઘણાજ જરૂરી છે અનતરાગમપણુ,
 પરપરાગમપણુ જણાવવા માટે છે આખો હવાલો નાખી દીધો,
 ફેલાણા ખાતે ઉધાર, રોકડા આપવાના નહિ હવાલો આખો
 નાખી દીધો. 'સમણેણ મગવયા મહાર્ચીરેણમક્કચાય' શ્રમણ-
 ભગવાન મહાવીરે આવી રીતે કહ્યું છે, તેમ હું કહું છું અનુવાદકપણું
 પોતાનું માત્ર જણાવે છે હવે અનતરાગમ કે પરપરાગમપણુ
 હવે તે નહી જણાવવું છે માટે 'તિ ચેમિ' કહે છે સમણેણ,
 મગવયા મહાર્ચીરેણ જાણ પચવિહ પન્નસ રતિ ચેમિ' એમ હું કહું
 છું ભગવાને આમ કહ્યું છે માટે હું કહું છું તીર્થ કર ત્રણજ
 પદ જોશે છે જાણ પચવિહ પન્નસ નથી ઓલતા પ્રજ્ઞાત્મ
 ઠાટખુદિના પ્રભાવે તીર્થ કરનું વકતવ્ય સાભળી હું ધારી શક્યો
 બીજાખુદિથી ઠાટખુદિથી એ મેળવ્યું છે બુદ્ધિથી પ્રાપ્ત
 થએલું લેવું જીવુસ્વામીજીની અપેક્ષાએ, તર્કાનુમારીની અપેક્ષાએ
 બુદ્ધિથી પાત્ર પ્રકારનું જ મળે 'પ્રજ્ઞયા-સ્વત્રજ્ઞુપ્પા પચવિહમે-
 ચ જાણ છઠ્ઠા પ્રકારનું જ્ઞાન મગવાનું નહિ જ્ઞાનમા મતિજ્ઞાન સાભ-
 ણીએ છીએ આભિનિર્ગોધિક જ્ઞાન નવોજ શબ્દ સાભળીએ છીએ
 નવું કેમ કર્યું મતિ શ્રુત, અવધિ, મન પર્યાય એ ચારેમા પ્રથમ
 થવાવાળું મગ્યગમતિ લેવું છે, તેથી આભિનિર્ગોધિક જ્ઞાન પદા-
 ર્થની જેવી દશા હોય તેનો ચોખ્ખો સાચો યથાર્થ જોષ થાય
 તે આભિનિર્ગોધિક જ્ઞાન આ પ્રમાણે નદીસૂત્રમા ચરૂઆતના
 સૂત્રમા મગજગરૂપે પાત્ર જ્ઞાનો જણાવ્યા છે તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ
 અમજી જે આત્માઓ તે જ્ઞાનો વિષે ઉદય કરશે તેઓ આ
 પરલવ ક્રિયાવપામી પોતાના સુદ સ્વરૂપમા

કાર્તિક ચતુર્થમી વ્યાખ્યાન.

મ ૧૯૯૧ વસ્તક ગુહિ ૧૪, મગજવાર, મેસાળા

ધર્મધોષમૂરિની ક્ષમા અને પરોપકાંતિ

ચતુર્થાં તદય ધર્મો, નિ સીમફલમાધન ।

સાધનીય સાવધાનેર્મયસમણમોહમિ : ॥૨૦૧॥ ત્રિ દા પ ૧॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્ર સૂરી શ્વરજી મહારાજ જાન્યપ્રાણીઓના ઉપકારને માટે ત્રિપદિશક્તાના પુરુષ ચરિત્ર નામનોમય રચતા થકા ભગવાન ઋષભદેવજીનો પ્રથમ ભવ બતાવતા જણાવે છે કે, ધનાસાર્થવાહુ જે વખતે ચોમામામા જગલ વિષે પડાવ કરીને રહ્યા છે, સાર્થ બધો તેવી રીતે જગલમા પડાવ નાખીને રહેલો છે, કારણ? ચોમામું આવી ગયું છે તેમના સાર્થમા આચાર્ય શ્રી ધર્મધોષસૂરિજી આવેલા છે ધનાસાર્થવાહુ પોતે ઈર્ષ્ય પશુ મુમાફરીમાં આચાર્યની મલાજ લઈ શક્યા નથી પોતાને અન્યોક્તિથી માલમ પડ્યું કે મે ફરજ અગીકાર કરેલી તે બંનવી નથી, તે પોતાની ભૂલની ક્ષમા માગવા માટે ધનાસાર્થવાહુ શ્રી ધર્મધોષસૂરિજી પાસે આવે છે આ વખતે શ્રી ધર્મધોષમૂરિજીની ઉદારતા તરફ અને ધનાસાર્થવાહુની શુષ્કદૃષ્ટિ અને નિષ્ણાલસતા તરફ વિચાર કરીએ, જેણે જગલમા પશુ ખખર લેવાની પ્રતિજ્ઞા પુરી કરી નહિ, તે મનુષ્ય ઉપર પરમાર્થદૃષ્ટિ જો ન હોય, જોલે શ્રી ધર્મધોષસૂરિજીની રિયતિ જો હોય કે જો ભક્તિ કરે તો જોના આત્મા માટે, મારો આત્મા તો ભક્તિ કરી તરે તેમા આલબન માત્ર હોતો, ભક્તિ ન કરી તો તે હાર્યો આચાર્યની આવી દૃષ્ટિ ન હોય તો મારી ભક્તિ ન કરી કબૂલાત છતા બરોસે આણી જગલમા રમંગતા મેંદયો આ વિચારો શ્રી ધર્મધોષસૂરિજીને આવ્યા હોતો તો શું થાત? પહેલા તો ધનાસાર્થવાહુને ધુતકારવા સિવાય બીજું કરત નહિ, એમજ કહેત કે ચાલ! ચાલ! શું જોઈને મો બતાવે છે? તો તેથી ઋષભદેવજી તીર્યંકર કયાથી થાત? ધુતકારતો તો ધનાસાર્થવાહુ

ધર્મ પામી શકે? આચાર્યની ક્ષમાએ આપણને તીર્થ કર મોખ્યા તાત્ત્વિકદિષ્ટની ક્ષમા એને અગે કંઈ બન્યું જ નથી, તેમ ગણી ક્ષમા માગવા આવેવ ધનાસાર્થવાહને બિલકુલ ઠપકો ન આપતા, કેવળ ધર્મોપદેશજ આપે છે, ને કહે છે, કે દુર્ગતિથી બચવું હોય ને સદ્ગતિએ જવું હોય તો તે જીવે ધર્મ કરવાની જરૂર. આવા કપતા પ્રસંગે આ વાક્ય શ્રી રીતે નીકળ્યું હશે? આપણા આત્માને એ રીતે બન્યું હોય તો શું થાય? આપણે ખીલ ગામોમા શાવકોના ઘર હોય તો પણ ઓછુ આવી જાય, પણ આ સાથે કઠાકિ ખાઈ પોતાનો નિર્વાહ કરે છે એવામા આપો; જરૂર જગતમા કેવી સ્થિતિએ રહેતો હશે?

શિક્ષાવૃત્તિ સમયે સાધુનો આશય

આ ઉપરથી સામ્રકારો જે કહે છે કે-સાધુ શિક્ષાવૃત્તિ કરે, ત્યાં 'ગૃહિદેહોપકારાય' દેહઉપકાર પણ પછી, ગૃહસ્થ ઉપકાર પ્રથમ, શ્રી ધર્મઘોષસૂરિજી સરખાને ગૃહિઉપકાર એજ ક્યેય હતું, જ્યાં ઉપકારનો વખત આવ્યો ત્યાં દેહ ઉપકારની વાત જ ન હતી. ગૃહસ્થને ઉપકાર થાય તેથી ધર્મોપદેશ થઈ શક્યો, નહિતર આ વખતે તડાતડી થાય ઉપાલભના સ્થાનમા ધર્મોપદેશ શ્રી રીતે આખા આત્માનું પ્રતિબિંબ ઉતારનાર આખ છે, આત્માનું પ્રતિબિંબ વર્તમાનકાળ પુરતું પ્રતિબિંબ ઉતારે, પણ વચન ત્રણે કાળનું પ્રતિબિંબ ઉતારે એ જગો પર ધનાસાર્થવાહ આગળ શ્રી ધર્મઘોષસૂરિજી ધર્મોપદેશ સિવાય ખીજી કોઈ વાત નથી કરતા આચાર્યમહારાજ એ સ્થિતિના હતા, તોજ ધનાસાર્થવાહ પ્રતિબોધ પામ્યા, અને તીર્થ કર તરીકે આપણને સાપડયા.

ધનાસાર્થવાહનો પશ્ચાત્તાપ

હવે ધનાસાર્થવાહને પણ આજકાલની માફક દુનિયાની ખોટી શરમ ન હતી, મારો પગ ભારે થઈ ગયો જે જગા પર ન જવાયુ તેમા તુકશાન થયુ, તો પગ ભારે તેમા સવાલ થો?

ગુનો કરી, પાપ કરી દૂર રહી પાપ પોષીએ છીએ હવે એ પાપ છોડવું નહિ અને એ ગુનાને બંધ કરવો નથી ત્યાં શરમ આવે છે, પણ શાની ? થએલું ખોટું માનતો હોય તો થએલાને ખાડામાં નાખી આલોવ ! પણ દેખીએ છીએ કે તે બનતું નથી તે શરમ રખડાવનારી છે, તેવી શરમ ધનાણ એ ન રાખી, નહીંતર શું મો લઈ જઉં, તેમ વિચાર આવતે ગુનેગારે ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે ગુનાના બદલામાં જે થયું હોય તે થાય, ગુનો લઈ હાજર થવું જોઈએ આ દૃષ્ટિ હોવાથી ધનાસાર્થવાહુ આચાર્ય પાસે આવી શક્યા ને તીર્થ કર પહોંચેલાયક થયા ગુનો ન થવા દેવો તે પ્રથમ કર્તવ્ય, છતાં ગુનો થવાથી મુરખીથી દૂર રહેવું તે સત્જનનું કામ નથી, તેથી ધનાણને સ્મરણ થયું કાળનિવેદકે સૂર્ય ઉદય થવા વખતે અન્યોક્તિથી કહ્યું કે સૂર્ય પોતાના આશ્રિતોને સંભાળતો ન હોતો, સંભવન થઈ પાછો સંભાળી લે ॥ આ વાત સૂર્યવિકામી કમલને જે સૂર્ય વિકસ્વર કરે છે તે સૂર્યને અંગે જણાવ્યું તે વાત ધનાણએ પોતા ઉપર લઈ લીધી મારે પણ આશ્રિતોને સંભાળી લેવા જોઈએ જોહો શ્રીધર્મધોષસૂરિશ્ચ ને આશ્રય આપી તેમને મેં સંભાળ્યા નથી ભવિતવ્યતા પાધરી હોય ત્યારે અન્ય માટે કહેલું વચન આત્માને લાભદાયી થાય છે કાળનિવેદક આ વાત લક્ષ્યમાં લઈ બોલ્યો જ નથી તેમ સ્લોકમાં ગચ્છના આચાર્યના આશ્રયની વાત નથી આનું નામ ભવિતવ્યતા સૂર્યને આશ્રિતે કહેલો સ્લોક આત્માને મીધો પડ્યો કાળનિવેદક સ્વાભાવિક બોલતો હતો, સાચવાડું સાંભળતો હતો, પણ ભવિતવ્યતા અનુકૂળ હોવાથી મીધો અર્થ કર્યો આ વિચાર ઠાણે ઉપસ્થિત કર્યો ? ભવિતવ્યતાએ જ્યાં વચન માનવ્યું ત્યાં સ્મરણ થયું ત્યાં ખોટી લક્ષ્યએ લપટાયો નહિ કપડો દેશે એમ ધાસ્તી ન રાખી, બૂલ કરવા તૈયાર રહેવું ને સાંભળવા તૈયાર ન રહેવું તે કેમ બને ?

ઉત્તમનું વચન પ્રાણા તે ન કરે

ઉત્તમ પુરૂષનું વાક્ય પ્રાણાન્તે પણ ન કરે ખમર ખોળ લેવા

માટે મારા પ્રાણ જાય તો પણ ગરબની ખબર લેવાની હતી, તેમા હું ચૂક્યો. 'જીવન અમૂક વર્ષોનું પણ વચનજીવન યાત્રવ્યદ્ર દીવાકરો' હરિશ્ચંદ્ર ક્યારે થયા ? મહાવીરપ્રભુ ક્યારે થયા ? બને શાથી જીવના છે ? વચન દ્વારાએ, એમા પલટો થાય તો સોની બચી ને હજારોની ગર્થ શરીર માટે જુદું જોડીએ તો ૧૦૦ની જિંદગી બચાવી, જેનું વચનજીવન ગયું તેની શાશ્વતીજિંદગી ગર્થ બેવચની એટલે ખલાસ ! સન્નિવન પુરૂષોએ આજમમા-પ્રમાદમા સાવચેતીની વાત દૂર રહી, ઉપયોગ ન હતો, ખ્યાલ ન હતો, તે મનનના ખાતુ નહિ સાબ પ્રધુમ્નકુમાર વખતે જ્યારે સાગરચંદ્રે પાછળથી આવી આખ મીચી, નાની ઉમ્મર છે કારણ બીજાની આખ મીચવાની નાની ઉમ્મર હોય, સાગરચંદ્ર કમલામેલાને અંગે વિચાર કરી રહ્યો છે વિચાર ધુનમા જાણ્યું કમલામેલા છે શબ્દથી જોલાયુ કે કમલામેલા ! કમલામેલા નહિ પણ કમલામેલા કહ્યું, જો જોયા હો તો કમલામેલાને મેળવી આપો વાસુદેવની વિરૂદ્ધ થઈ કમલામેલા એની સાથે પરણાવી દેવી પડી શબ્દ સાથે વાસુદેવ તેની જાનમા ગયા છે જો જાનમાથી કમલામેલાને ઉપાડી સાગરચંદ્ર સાથે પરણાવીદેવી પડી છે વચન ખાતર ઉકરમતમા કહેવાયુ છે તેની અદર વાસુદેવની સામા પડી લશ્કરને હઠાવવું પડ્યું તૃણ સામે લડવા આવવું પડ્યું, ત્યારે જાણની સાથે લખી મોકલ્યું કે પ્રધુમ્ન તમને નમસ્કાર કરે છે જે અક્ષરે કહ્યા તે પત્યરમા ટાકણાએ ફેર્યા જાણવા તે શુ કે પાણીએ ધીએ કે તેલે કે માટીએ પણ તે અક્ષરે જુમાતા નથી સન્નિવન પુરૂષ આજસ-પ્રમાદમા પણ જોલે તે અક્ષર ન પલટે, તે જગે પર હું કળૂલાત કરી આવ્યો કે હુમારી સાથે આપ પધારો, આપની બધી ખબર-સલાજ લઈશ, પણ ખબર ન લેવાઈ, પોતાની ખામી દેખાઈ પણ તેનું ફળ તેથી દૂર રહેવામા નહિ, દૂર રહેતો જમણા શુનામા ગયા, જે સ્થિતિ હતી એનું એસડ પણ ત્યા છે વચનથી ચૂક્યો છું, શુનો, થયો, તે રાગનું, એસડ તે મહાત્મા પાસે છે શુમહુ થયું પછી લેંપ લગાડવો તે ઠાઠાની ફરજ

જે આટલી ઉત્તમતા હતી આટલું ધૈર્ય હતું, ત્યારેજ ધનાજી શ્રીધર્મઘોષસૂરિજી પાસે જઈ શક્યા.

અનન સરખા સૂરિ

હવે ધનાસાર્યવાહુ સૂરિ પાસે આવ્યા, ચંદનનું વૃક્ષ પોખ્યાજી સુગંધ છેલ્લા કાપ્યા બાવ્યા, ઘસ્યા પણ સુગંધ દે, તેનું નામ ચંદન કોઈ દિવસ તેમણી દુર્ગંધ ન નીકળે, તેમ શ્રીધર્મઘોષસૂરિજીના ચંદન મમાન સ્વભાવને અંગે આપત્તિમા, સંપત્તિમા સૂર્ય ઉદયમા ને સૂર્ય આધમતા બન્ને વખત લાલ હોય, મહાપુરૂષો પણ તેવીજ રીતે ઉદયમા એટલે ચઢતીમા ને અસ્તમા એટલે આપત્તિમા-પડતીમા એક રૂપેજ હોય છે તેમ શ્રીધર્મઘોષસૂરિજી પાસે કાયદો કરનાર આવે કે નુકશાન કરનાર આવે, છતાં એક રૂપણ.

માધુ પાસે ધર્મ સિવાય બીજું ન હોય

સાધુના ખીરસામા એ સિવાય બીજું ડેજ નહિ પોતાની પાસે જે હોયતે આપે ઝવેરી પાસે જઈ કારેલા માગે તો ન મળે આપના ધારે તો પણ ન મળે તેમ માધુ પાસે ખામડા માગ્યા પણ ન મળે હોય જ નહિ એમના પાસે ધર્મ ભરેલો છે પહેલાના કાળમા સાટે વસ્તુ લેવાતી જેને ઘેર ગામડામા ૫૦૦ મણ ખાજરી કાઢારમા નાખી હોય, તેને ખોશ શાક ગોળ કે કોઈ વસ્તુ લેવી હોય તો ખાજરી પેટે ખરીદ કરતા હતા તેમ ધર્મઘોષ સૂરિજીએ એક જ ધર્મનો કાઢાર ભર્યો છે ઉપકારી અપકારી કે અનુભવ આવે તો પણ ધર્મ જ આપવાનો તેમ અહીં ધર્મ સિવાય બીજું ભરેલું જ નથી તેથી વિશ્વાસવાન કરનાર કહો, કે ગરબને જગલમા સડાવનાર કહો, એવાની આગળ પોતાનો ગંઠવાલો છોડતા ધર્મ જ નીકળે ઝવેરીના ગંઠવાલામા ફટકીયુ મોતી ન હોય એ તેવું નીકળે તો સંત પાત્ર થાય કલચર મોતી રાખે તો પણ સજાપાત્ર, તો ધર્મના ધોરી ધર્મ બીજો માલ રાખે તો શું ન થાય ? ધર્મના ધોરીના ગંઠવાલામા કલચર કે ફટકીયુ

મોતી રાખવું પાલવે નહિં શ્રુતકેવલીની સ્થિતિવાળા ઘૃતકેવલી સરખી દેશના આપે છે આવા મહાપુરુષના ગ ઠેવાવામાં જીવન (મોતીની ઉત્તમ જાતિ) કે ગોલવા જ હોય, તેમ અહીં એક અપેક્ષાએ ગુનેગાર ધનામાર્થવાહુ સરખો આવ્યો છે તો પણ ત્યાં અમૃત-વાણીનો વરસાદ થયો.

તીર્થ કરની મહાર્તુ આતર

તીર્થ કરની સમાનુ આતર વધારે અમારા તમારા વચ્ચે તણખલાબર આતર, તીર્થ કરપ્રભુની સમામા થોડા શુણ્ઠાણાવાળા ને તેરમા શુણ્ઠાણાવાળા ઓતા હોય, થોડા શુણ્ઠાણાવાળાના અવશુણ પર તેરમાવાળો વિચાર કરે તો છેડા કયા આવે ? તે જગોપર ઉપકારની દયા.

મહાશતક શ્રાવક પોતાની બાયડી ઉલ્લઠ ઘઈ છે મર્યાદા અહાર ગઈ છે ધર્મનો લોપ કરવા તૈયાર થઈ, તે વખતે મહા-શતક શ્રાવક ખોટી નહિ પણ વાસ્તવિક હુકીકત કહે છે કે તુ અજમીયાના રોગથી મરીને નરકે જવાની છે બાયડી રાજનિષેધ છતાં વાછરડા અને ગોહૃત્યા કરી માસખાનારી છે હાડ પછુ પીનારી છે જે પૌષ્ઠ ભગવાન આવે છે, તેને હુકીકત સાચી કહી, નાહુક ઉન્માદન કરા અજસક વ્યાધીથી સાતમે હહાડે મરી નરકે જઈશ ! આણુ કે સાચી હુકીકત કહી જ તેમા મહાવીર ભગવાને શ્રીગૌતમસ્વામીજીને મોકલી આલોચણ-નિંદન-ગર્હણ કરાવ્યું એવી પાપિણી પોતાની બાયડી છે તેમા પણ મર્મનુ વચન નહિ ભવિષ્યમા આમ થવાનું છે એટલા પુરતું વચન છતાં ગૌતમને મોકલી ભગવાન આલોચનાદિક કરાવે છે, આ સ્થિતિનો વિચાર કરીએ તો આચાર્યની ખલેથીમા ખીણુ ભરેલુજ નથી શ્રાવકની ધર્મપૌષ્ઠની આવી ખલેથી હોય તો મહાપ્રત-ધારી, ગચ્છાધીશ તેમની ખલેથીમા ખીણુ હોયજ, કેમ, તે ન હોવાથી ધનાજીને ચાર પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો. એકલો દેવાનું સ્વપ્ને પણ ન હતું એ બાજુએ ધર્મધોષસૂરિજીનું ચિત્ત જ નહીં એક જ સ્વયં કે કોઈપણ જીવનો ઉપકાર કેમ થાય ? ઘોડાગાડી ખાડામાં

નાખે તો ગાડા વહેવાર કોણ કરે ? શ્રી ધર્મચોપનૂરિણ સરખા શ્રુતકેવલીના સમોવડીયા જ્યારે ઉપકારનું ગાડું ખમેડે તો, ઉપકારનું ગાડું વહે કયા ?

જગતની ક્રિયાના ક્રોધો ને કાળમર્યાદા

હરેક જીવો કઈ પણ ક્રિયા કરે તે રૂળ મેળવવા કરે છે ખાચ તો બુખ લાગવા માટે ? પીએ તો તરસ સમાવવા, જેમ ફેટલાક રૂળ વિજળીના ચમકારા જેવા, ઘાસના સડકા જેવા, ફેટલાક હીવા જેવા, ફેટલાક મણી જેવા હોય છે તેમ આ જગતમાં ક્રૂણની ઈચ્છા કરે તે ક્રૂણો પણ વિજળીના ચમકારા જેવા હોય છે જમ્યા તો વિષ્ટા એ જમવાનું ક્રૂળ થયું પણ ગળેથી ઉતર્યા પછી મળ, રાટલા રાટલીનાજ મળ થાય તેમ નહિ, દુધપાકનો પણ મળજ થાય છે જે જે વસ્તુ આપણા શરીરમાં નાખીએ છીએ, તેના સાત ભાગ પડી જાય ॥ માસ-મેદ-અસ્થિ-મત્તજ-શુક્ર ને વીર્ય રૂપે પરિણમે છે સાત્ત્વિક પદાર્થોનું વીર્ય બને છે બીજા પદાર્થોમાંથી ચરબી મેદ શોષિત (હોદ્દી) આદિ થાય છે, ને નકામો બગાડ હોય તે પચી બ્રાહ્મ-પેસાળ રૂપે બહાર નિકળી જાય છે જઠરાગ્નિ એ શરીરનું એ જિન-ખોયલાર છે જેમ એ જિનમાં કાલસા ભેઈએજ, તે વિના ચાલી શકે નહિ કે કામ આપે નહિ તેમ આ જઠરાગ્નિને પણ ખોરાક પાણી ભેઈએજ, તે વિના શરીર ટકી શકેજ નહિ ને શરીર વિના ધર્મસાધન થાય નહિ મહાપુરૂષો જે શરીરને ટકાવી રાખે છે તે ધર્મને માટેજ ! બીજા કોઈ કારણે તેઓ શરીરને ટકાવતા નથી તેના ઉપર નિર્મમત્વ લાવજ રાખે છે કારણ કે તેઓએ તેનું ખરૂં સ્વરૂપ જાણેલું છે, કે વહેલું મોડું તે શરીર હાય થવાનુંજ છે, શરીર ઉપર આ જીવ જે મોડું રાખે ॥ તે નકામો છે ખસ શરીરમાં ચર્ધ તેની એળ સારી લાગે છે, તેથી ખણવાથી સુખ થયું, પણ તે સુખ કયા સુખી ? તો કે ખણે એટલો દાર્દ્રમ, તેમ દુનિયારીએ જે ક્રૂણો ધ્યાનમાં

લીધા તે હુદ-મર્યાદાવાળા કુળો છે એવું કુળ કયું કે જેનો છેડો નથી ? જિહ્વગીના છેડા સાથે તમારું કુળ પુર થવાનું છે ?

નિ સીમકળતુ કારણ ?

ધર્મકાર્ય, અનુકંપા, ગરીબોને દાન કર્યું તે બધું જે આ ભવે કર્યું તેનું કુળ આ જીવને આવતે ભવે મળવાનું છે ને તેનો પણ છેડો આવે. નિ સીમ એટલે જેની કાળ મર્યાદા જ નહિ, સીમાડો જ નહિ, છેડો નહિ એવું કુળ કયા મળે ? એકજ જગો પર કઈ જગો પર ? તો ધર્મની જગો પર દાન, શિયલ, તપ અને ભાવ એ ચાર પ્રકારનો ધર્મ એ ધર્મ દેવી સીજ ? તો કે એવું કુળ એવું કે તેનો સીમાડો નથી બીજા જે કાર્યો તેના કુળનો સીમાડો-હુદ રહેલી છે જેમકે બાજરીનો એક દાણો વાળ્યો, તો હબરો દાણા થાય એટલે હબરો દાણા એ પણ તેનો સીમાડો આવી રહે હબર દાણા વાળ્યા હોય તો કરોડો દાણા થાય એટલે કરોડો દાણાએ પણ તેનો સીમાડો આવી રહે પણ ધર્મ એક એવી બીજ સમાન સીજ છે, કે એકે એક વખત વધવાવાળી જ સીજ છે તેનો સીમાડો નથી જેમ જેમ ધર્મ કરો, જેટલું જેટલું ધર્મકાર્ય કરો, તેમ તેમ તેટલું તેટલું કુળ વધતું જ રહે, તેના કુળમા થટાડો થાય નહિ તેમ કુળ તદ્દન ચાલ્યું જાય નહિ પણ ઉત્તરોત્તર તેનું કુળ વધતું જ રહે. જો ધર્મનું કુળ વધતું ન રહે તો મોક્ષનું કારણ ધર્મ બનત જ નહિ.

હાથીના ભવની અનુકંપાનું કુળ

જગત્તી હાથી આખી જિહ્વગીમા પાપ કરવામા કાઈ બાકી રાખે ખરો ? પ્રથમ બાનવરને વિવેક તો હોય નહિ તેના પાપનો કરાર શાસકાદે લીધો. દરેક ચોમાસે તે હાથી જોજન પ્રમાણુ એટલે ચાર ગાઉ જેટલું માડલું કરે, તેટલી ભૂમિમા આખરા ઝાડ, ઘાસ દાદા પદાર્થ વિગેરે જે હોય તે ઉખેડીને દૂર ફેંકી

હે છે, એમ તે જગ્યા સાફ કરે છે જગલમા આડખીડનો શો
 પાર ? અર્થાત્ ગામમા તો વસ્તી હોવાથી પ્રમાણસર જ આડ
 હોય, પણ જગલમા વસ્તીની જવરઅવર નથી, તેથી ત્યાં ઠેર ઠેર
 આડખીડ જોવામા આવે છે દરેક ચોમાસે ત્રણ ત્રણ વખત બૂમિ
 સાફ કરે તેમા હાથીનું ઉખેડવું થાય છે, માણસ ઉખેડે તો
 વિવેકથી ઉખેડે, તેમા પાપનો પાર નહિ તમારા આગળે ધાસ
 ઉગ્યું હોય તો તોડના ત્રાસ છુટે તો જગલમા એક જોજન ત્રણ
 ત્રણ વખત સાફ કરે તેમા તો પાપનો પાર નથી તેમા પણ
 પાપનો માત્રો હાથાગીનો ભાવિક, અપ્રદા ક્રિયા ને પરિશ્રમનો
 પાર નથી આવી સ્થિતિમા રહેલો હાથી એક સ્ત્રીજ પામ્યો તે
 વખતે કાંઈ કારતો દાવાનળ જગલમા સળગ્યો દાવા-
 નળથી બચવા બધા જાનવરો આ જોજન પ્રમાણ માડલામા
 આવેલા છે ઘણા જાનવરો આવવાથી સકડામણ થઈ ગઈ,
 તેથી એક સસલો સકડામણમાથી નીચી હાથીના પગની નીચે
 આવી ને રહ્યો તેને બચાવવો જોઈએ એવો વિચાર હાથીને
 આવ્યો, કે પગ જે ઉચો કરેલો છે તે મૂકી દઉં તો સમલો
 દળાઈ મરી જાય, પણ આ વાત સાંભળેલી છે, હવે વગર
 સાંભળેલી વાત ધ્યાનમાં રાખો તે કઈ ? તો કે તે હાથીએ
 આવીજ રીતે અઢી દિવસ સુધી પગ અદ્ધરજ રાખ્યો, કાલુ
 ત્યાં સુધી દાવાનળ સળગતો જ રહ્યો જ્યારે દાવાનળ બંધ થયો
 ને બધા જાનવરો આવી ગયા ત્યારે હાથીએ પોતાનો પગ
 નીચે મૂક્યો વિચાર કરો કે એક હાથી તિર્થચના બવમા
 એક સસલાના જીવના બચાવની ખાતર અઢી દિવસ પગ અદ્ધર
 રાખે છે, તો કઈ દયા માટે ? જીવો ઉપર કેવી દયા વસેલી
 હશે ? હાથીને પગ અદ્ધર રાખવો એ કાંઈ નાની સુની વાત
 નથી, આપણને પગ અદ્ધર રાખના પાણી ઉતરે છે અઢી
 દિવસ સુધી હાથીએ પગ અદ્ધર રાખ્યો જ્યારે બધા પ્રાણીઓ
 આવ્યા ગયા, ત્યારે સસલો પણ આવ્યો ગયો

‘ધર્મીના ઘેર ધાર’ એ નાસ્તિકના શબ્દો છે

તે વાર પછી ખાલી ભૂમિ પર પગ મેવવા બાય છે તો પગ ઝલાઈ જવાથી અને યાકથી તે હાથી ઢળી ગયો, અને નીચે પડી ગયો, મુછા ખાઈ ગયો આવે સ્થળે આપણે શું બોલીએ છીએ તે વિચારો ! કે ‘ધર્મીને ઘેર ધાર આવી’ આ નાસ્તિકના શબ્દો નથી, આ શબ્દો નાસ્તિકના છે, એટલે ધર્મની શ્રદ્ધા જેને નથી તેના છે કેટલાકેએ નાસ્તિકના આવા શબ્દો ગોખી રાખ્યા છે ધર્મ કરતા હેરાન થઈએ અગર ખીલ કાઢીને હેરાન થએલો જોઈએ તો કહીએ, કે ભાઈ ધર્મીને ઘેર ધાર હોય આજ ધર્મનો વખત ક્યા છે ? આમ બોલી ઉઠીએ છીએ આ કેટલું મૂર્ખાઈ ભરેલું છે તે બોલનારા પોતેજ વિચાર કરી દેએ તો ખસ છે કારણ જે નુકસાન થયું કે થવાનું છે, તે તો પૂર્વકર્મના ઉદયે, પાપના ઉદયે કે ધમના ઉદયે નુકસાન થતું નથી કોઈ પૂર્વના પાપ બોગવવા બાદી રહી ગયા હોય તો જીવને દુખ આવી પડે, પણ તે દુખ ધર્મથી આવ્યું, ધર્મ કરનારને દુખ આવે છે, એવું જે માનવું કે બોલવું તે કેવળ આત્માની અજ્ઞાન દશાજ સૂચવે છે ધર્મને અગે કદાચ જિંદગીનું નુકસાન થાય તો પણ જે ખરો ધર્મી હોય, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવાવાળો હોય, તેને તો ધર્મની અનુમોદના બિલકુલ ખસે જ નહિ છોકરો હેરાસર જતા પડી ગયો, ને કદાચ વાગી ગયું તો તેને કહી નાખો છો કે બેટા ! હવે હેરાસર નથી જવું તો આ ગ્યજે વિચાર કરો કે જગત્તી હાથી સારો કે તમે સારા ? પાસ્ટવા કે ઉસત્તા જેવા ગુરૂ મદયા નથી ક્રૂર પોતના આત્માથી જ આ પ્રમાણે કહી નાખો છો, કોઈના ઉપદેશથી આમ બોલના નથી આને બચાવ્યો તે મને ધર્મ થયો એવી ભાવના જેના રૂવાડામા રમી રહેવી છે, એવો હાથી પગ ઝકડાવાથી પડી જવાય, તેના પરિણામની દશા કયા ? આવી સ્થિતિમા પણ ધર્મનું અનુમોદન ખર્ચું નહિ. ૧૧

જીવદર્શનો પરિણામ હશે તે વિચારો !

સુકૃતની અનુમોદનાનું પાર પરિક્ષણ

કરેલા સુકૃતની અનુમોદના હોવી જોઈએ કેાઈ પણ સારૂ કામ-પુણ્ય આપણે કરીએ અગર બીજાં કેાઈ પણ કરે, તેની અનુમોદના તો જરૂર આવવી જોઈએ પ્રસંગ આવ્યો તેથી આ વાત અહીં જણાવું છું તમે વિચાર કરો કે તમારી આખી જિંદગીમા તમે જ્ઞાન કેટલું બણો છો ? કે બણાવો છો ? વિનય કેટલો ને કેવો કરો છો ? વ્યાવસ્થા કેટલી કરી ? પૌષ્ઠ કેટલા કર્યા, જૈનશાસનની પ્રભાવના આખી જિંદગીમા કેટલીવાર કરી ? તથા પૂજા આખી જિંદગીમા કેટલીવાર કરી ? મહોચ્છવ તે પણ આખી જિંદગીમા કેટલા કર્યા ? તેનો વિચાર કર્યો છે ? તેનું સરવૈયું કાઢ્યું છે ? કહો કે નહિ, તો તે જૂલ છે તેની અનુમોદના થવી જોઈએ ધર્મકાર્ય તે હાણો છે, જેમ એક હાણાથી કાઠાર ન ભરાય તેમ જૈન ગામકાર એ જ વાત કહે છે, કે પુણ્ય કરો તે એક હાણો છે, અને તેને અનુમોદના રૂપી પાણીથી મિચો તોજ કાઠાર ભરાય તેથી સુકૃતની અનુમોદના કરવી જોઈએ અનુમોદન વગર એ સુકૃતનો હાણો ક્યારેય વટાઈ જશે એજ વાત અહીં ધ્યાનમાં લ્યો. હાથીએ સસલાને બચાવ્યો, અનુમોદન કયા પહોંચ્યું ? હાથી સરખા જાનવરનો યમ વળગી જાય, ત્યાં સુધી સસલાને બચાવવાના પરિણામ રહે જે આપણે જૈન કુળમાં ઉછર્યા છતાં, મનુષ્ય પચે દ્રવ્ય થયા છતાં, કામ પડે તો એવા ગોટાળા ચલાવીએ કે, હિંસાના ગોટાળામાં અનુમોદનાને ખલાસ કરી નાખીએ સસલો જીવતો રહ્યો તેથી અઢાર પાપસ્થાનકમાં પ્રવર્તશે, માટે એને બચાવવાની જરૂર ન હતી, એવી માન્યતાવાળા તેરાપથીઓએ આ રચણે વિચારવાની જરૂર છે, કે પરિણામ કયાં છે તે જોવાનું છે પરિણામ જીવ બચાવવાના છે, વળી સસલો જે કાંઈ કરશે તે તેના જીવને ભોગવવાનું છે તેવી રીતે જીવ બચાવવામાં કાંઈ જીવ પુણ્ય કરનાર નીકળે તો તેની પણ શી ખજાર પડે ? માટે ત્યાં તો જીવદયાના પરિણામ દોવાથી એકાંતે બચાવનારને લાભ જ છે, તેમાં શકા કરવા જેવું નથી પછી પોતાનું જોડું પમ્પ પકડી રાખવું હોય તેને

કોઈ કહેતુ નથી તેપાઓને સમ્યક્ત્વ રત્ન હજી મદ્યુ નથી તેમ સમજવુ ત્યાં તો સાફ એવા જ પરિણામ છે કે સસલા કોઈ રીતિએ કેમ બચે ? તેને બચાવવા ખાતર જ હાથીનાં જીવે અડી દડાડા સુધી પગ અદ્ધર રાખ્યો દાવાનજ શાત થયા પછી સર્વ જીવો પોતપોતાને સ્થાને ચાલ્યા ગયા પગ નીચે મેલતો હાથી પોતે પડી ગયો, તો પણ તેને મનમાં કોઈ ન આંચુ આપણે તે હાથી પાનેથી એક જ વસ્તુ સમજવાની છે, કે મરવાનું તો હરેક જરમા જીવને રહેલું છે, પણ આવું જીવદયાના પુણ્ય કામના હેતુએ જો તે ન મર્યો હોત તો તેની પાસે અમરપટ્ટો ન હતો, આ દુનિયામાં કોઈ અમરપટ્ટો લઈને આંચુ નથી, આવતો નથી ને આવશે પણ નહિ જન્મ્યો તે અતે મરવાનો જ છે તો સુકૃત કરના મરણ થાય તેના જેવું મરણ બીજું કોઈ નહિ તેવું આરાધનાવાળું મરણ તે મરણ નથી, પણ પોતા માટે ચોરસરુપ જી મરવાનું છે એ તો ચોક્કસ છે નાક કપાઈને જવાનું છે, પણ ધી ઘાટીને નાક કપાય તો સાફ સુકૃત થઈને મરાય તે પ્રથમ નબરે મરણ બહુવું આ હાથી આ સ્થિતિમાં આવે છે, પોતાના પ્રાણના ભોગે પણ બીજાના જીવને કેમ બચાવવો તે જ લક્ષ્ય હાથીના જીવને હતું, હરેક ઉત્તમ જીવોને એવું જ લક્ષ્ય હોય છે તેથી આ હાથી મરતા મરતા પણ એવું વિચારે છે કે, મારો જન્મારો સફળ થયો, કે સસલાને બચાવના મારું મોત થયું એમ મરતો હાથી કરેલ સુકૃતની અનુમોદના કરે છે એવામાં એકલી પગની આ વેદના જ છે તેમ નહિ, પણ બીજા હાથીઓ આવીને તેને હતુશાળી મારે છે તે વખતે પણ એમ વિચારતો નથી કે આ મસલાને બચાવાની ભૂલ કરી, તેથી આ પરિણામ આંચુ તે ભૂલ છે જ નહિ તેને ભૂલ ગણનાર અજ્ઞાની છે એમ સમ્યક્ત્વવામિતજીવો વિચારે છે, જેને શત્રુના ઉપસર્ગ વખતે, મરણ વખતે પગ ઝડકાઈ ગયો તે વખતે પણ સસલાની દયા હાથીએ પાળી અને તેની પોતે અનુમોદન કરે છે એક સસલાને બચાવ્યો તેમાં બીજો બે મેઘકુમાર રૂપે ઘઈ, ચારિત્ર પામી અનુત્તર

વિમાનવાસી દેવ થયા, તેવા સુખ લોગવવાને લાયક તે જીવ થયો નીર્ધનમાથી મનુષ્યરૂપે થયો, વળી શ્રેણિક તથા ધારણીનો પુત્ર થયો આ જીવ બચાવ્યાનું કૃણ જાણવું

મિત્રનથી જેમ કૃણવૃદ્ધિ વાય તેમ અનુમોદનથી પુણ્યવૃદ્ધિ થાય

આપણે એવા જીવ ઘણા બચાવીએ છીએ, છતાં કેમ જીવે આવના નથી કેાઠાગમા નાખેલા પાચ દાણા પડ્યા પડ્યા જેટલા વધે નહિ, તેટલો એક જ દાણો સિંચવાથી વધે ॥ માટે સુકૃતની અનુમોદના રૂપ પાળીવી પુણ્યરૂપી ડાંગુને મિત્રવે જોઈએ તો જિંદગીની સાર્થકતા જન્મકૃતાર્થ માનવા તરીકે હયાને પોષણ મળતું નથી હાથીનો જીવ એક જ હયારૂપી બીજ સિંચી મિચી કૃણ તેવાગ કરે છે તે મરણ વખતે ભાવના બાવી આત્માને સમજાવે છે આપણે તો ધર્મના ટીંગલા, શરીર જરા નગમ પડ્યું તો કબાટ દવાથી ભરાઈ જાય ધાર્મિક ચોપડી પણ તે વખતે હોલ બહાર કઢાય આ શુ ધર્મનું સિંચન ! વિભાયતી દવા દારૂના બાટલાથી સિંચન ઠરે અરે તમને આલબન છતાં અનુમોદન કેમ થતું નથી ? હાથી પગે વળગી જવાથી પડી ગયો ને મોત નિપજ્યુ, તેવે દાઈમિ પણ સુકૃતની અનુમોદના કેવી કરે છે, કે મારો જન્મ કૃતાર્થ કે મે જીવનમા એક સસલાના જીવને બચાવ્યો તે ભાવના મરણદશા વખતે આવવી મુશ્કેલ છે દ્રવ્યદયા એટલે માફી નહિ પણ શિક્ષાની મેનલ

વિચારવાનું છે કે એક જાનવરની દ્રવ્યદયા તે શિક્ષાની મેતલ શિક્ષા તો નહીં જ અમુક દિવસે શિક્ષા થશે હાથીએ સમજાને બચાવ્યો પણ તેથી સસલો કાઈ અમર ન રહ્યો, પછી પણ મર્યો તેથી સમજવાનું કે આ મેતલ ॥ તેથી દરેકે એતવું જોઈએ કે એક દિવસ મરવાનું તો છે જ, જે બચાવ્યો તે વખતે જીવદયા પાળી તેનું કૃણ તેને જરૂર સારામા સાફ મળી રહે ॥ તો સસલાને બચાવવામા આટલું જ કે દ્રવ્યદયા એ રોગીનો રોગ મટાડ્યો પણ અહરના કર્મ મટાડ્યા નથી બીજી

વખત હવે કરશે દ્રવ્યદયા એટલે મેતલ માફી નહિ પણ
મુદત એક મુદત આપવાનું કામ આટલું લાલદારી થાય છે

મુદત માગ્યાનો લાભ

જગત માત્ર જીવ્ય મુદતમા અમેરીકાનું દેવું જર્મનીને
ભરવાનું હતું ઈંગ્લાંડને કાસનું દેવું બરવાનું હતું એમા મારામારી
ફક્ત મુદતની, મુદતનો હુસો રાખ્યો તેથી ટકી રહ્યો હુસા માફ-
નથી થયા, મુદત વધારી, તેમા દેશોના દેશો જીવતા થયા મુદત
ન થઈ હુતે તો દેશો પાચમાલ થતે તેથી હુસાની કિમત ઓછી
નથી, પણ છે હુતો માફ નથી

માફ કરાવનાર ભાવદયા

માફ કરાવનાર ભાવદયા છે એ ભાવદયા કર્મના હક્કને
ઊઠાવી દેનાર છે કર્મના દેવાનો નાશ કરનાર છે દરેક જીવ આ
જગતમા કર્મના દેવાદાર છે તે દેવું દીધા સિવાય કોઈનો છુટકો જ
નથી આ ભવ નહિ તો પરભવ, પરભવ નહિ તો તેના આગલે
ભવે પણ તે દેવું તો વ્યાજ સહિત આ જીવને દીધા સિવાય છુટકો
નથી જગતના વ્યવહારના દેવાથી નાદારી લઈ કે ચોરી છુપીથી
નાસભાગ કરી, કપટ કરી અન્યારે છુટી જાય છે, પણ કર્મનું
દેવું તો ચૂકવવું જ પડ્યો તેની આગળ ચૂકવતી પણ ટકી શક્યો
નથી અહીં તો હજી હાથી સસલાની દ્રવ્યદયા હુસાની કરે છે
માફીની દ્રવ્યદયા નથી અન્યારે ભાવદયાવાળો કમોધી બચાવી લે
છે અમ્યગૃહર્શનાદિ આપવામા આવે છે તે કર્મના કાઠીયાનો
નાશ કરે છે આ જીવને કર્મના કાઠીયાજ નડતરરૂપ છે, પણ તે
નડતર જો આત્મામા અમ્યગૃહર્શન પ્રાપ્ત થાય તો ચાલી જાય છે
સસલાની કરેલી દ્રવ્યદયા રૂપ કાર્ય પણ અનુમોદનથી સિવાય
તો મેઘકુમાર થઈ ચારિત્ર પામી અનુત્તરવિમાન દેવલોકમા
ગયા, અન્યા એકાવતારી પુરુષો જ જાય છે, આથી અચી
મોક્ષમા જશે મેઘકુમારે સસલાની દયા પાળી

તેવી જ રીતે હરિભગ માછીએ પણ એક વખત માછલીની દયા પાળી તો સારમા તે જ ભવમા સુખ પામ્યો. શાલિભદ્રના જીવે એક વખત પણ મુનિને સાવધી દાન દીધું તો ખીબા ભવમા શાલિભદ્રજી દેવતાઈ રિદ્ધિ પામ્યા. આવી રીતે દાન જીવદયા કે ક્રોધ પણ ધર્મ તે સુખને દેનાર થાય છે, માટે ધર્મ એવી ચીજ છે કે તેનો મીમાઠો નથી દુનિયામા ખીજી બધી વસ્તુઓના મીમાઠા છે હૃદ છે મર્યાદા છે, જેમ હીરાની કિંમત લાખની હોય તો લાખ રૂપીએ તેનો મીમાઠો આવી રહ્યો, વળી તે ઝવેરી આગળ તેટલો મીમાઠો આવ્યો. કહેવાય તે જ હીરો ભીલ કે કાળી પાસે આવ્યો હોય તો તેની નજીવી કિંમત કરે ત્યાં તેનો મીમાઠો તેવી રીતે અહીં ધર્મ એ અનંત રૂપનું સ્થાન છે કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન વીતરાગપણું તે બધા સાહિઅનતવાળું નિ સ્ત્રીમ એટલે મર્યાદારહિત અનંતસુખ આપનાર છે, જે ધર્મમા સાવધાન હોય તેને માટે નિ સ્ત્રીમ સુખ અઠાય છે, પણ જેઓને આત્મકલ્યાણની યુદ્ધિ યર્થ નથી, તેવાને માટે તેણે સુખ હજી ઘણું દૂર છે! આ જીવધર્મથી ખસે છે શાથી? શાલિભદ્રજી એ સાધુ મુનિરાજને ખીરનું દાન દીધું તેવે ટાઈમે દુનિયાના નાસ્તિકો તેને શું કહે? બેવકૂફ! ખાવા જેટલું તો રાખવું હવે? ઘર બાળીને તીર્થ કરવાનું હોય!

વિજયરોઠ અને વિજયા શેઠાણીને એક વખત જમાડ્યાનું રૂળ

તેવીજ રીતે વિજયશેઠ ને વિજયા શેઠાણીનો દાખલો હતો, શુક્લપક્ષ ને કૃષ્ણપક્ષના પ્રદક્ષયર્થના નિયમવાળાને બન્નેનો પરસ્પર લગ્ન મબધ જોડાયો, ને પાછળથી ખમર પડી તો પધારીમા તર વાર રાખી બન્નેએ ત્રિકરણશુદ્ધ પ્રદક્ષયર્થ પાલ્યું, પણ નિયમ તોડ્યો નહિ, અને વિચાર કર્યો કે આ નિયમ આપણે માળાપને જણાવવો નહિ, જ્યારે તેઓને ખમર પડશે ત્યારે આપણે બંને જણ દીક્ષા અગીકાર કરીશું તે ટાઈમે ચ પાનગરીમા વિમલકેવલી બાચાચ મહારાજ માધુ મુનિરાજના પરિવાર સહિત પધાર્યા છે એક જીનદાસ નામના શ્રાવક આચાર્ય મહારાજને વિનંતિ કરે છે કે મારે ચોર્યામી

હજાર મુનિરાજોનો વહોરાવણ છે મારે ઘેર સાધુઓ ગોચરી લેવા પધારે તેમ આદેશ આપો, ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે હું શ્રાવક ! એક ઘેરથી ૮૪૦૦૦ સાધુને આહાર લેવાનું બને નહિ કયા એટલો સુખતો આહાર અને કયા એટલા ઘર ! જ્યારે તે બહુજ વિનંતિ કરવા લાગ્યો, ત્યારે તેને કહ્યું કે કમ્મ દેશમાં, અમુક નગરમાં વિજયશેઠ ને વિજયા શેઠાણી છે, તેને તુ જમાડ, બોજન કરાવ, એટલે તને ૮૪૦૦૦ સાધુઓને આહાર વહોરાવ્યાનું કૃણ મળશે શ્રાવક તો આચાર્ય પામી ગયો, સાહેબ ! એવા તે એ બંને છવો કેવા પૂન્યશાળી છે કે આપ કહો છો કે ચોતારી હજાર સાધુને આહાર વહોરાવ્યાનું પુણ્ય ગૃહસ્થ એવા તેમને માત્ર જમાડવાથી થાય ? જ્યારે તેણે પૂછ્યું ત્યારે તેનો સઘળો વૃત્તાત ગુરૂ મહારાજે કહી દીધો, તે સાંભળી તે બહુ ખુશ થયો અને વિજયશેઠ ને વિજયા શેઠાણીને જમાડીને ચોતારી હજાર સાધુઓને વહોરાવ્યા એટલું પૂણ્ય ઉપાર્જન કર્યું

ધર્મના અધિકારી કોણ ?

આ વાત બાણીને આજના નાસ્તિકો શું કહેશે કે દુનિયા તરફ જોવું હતું ? દુનિયા શું કહેશે તેનો પણ વિચાર ન થયો તો પરણ્યો શું કામ ? પરણીને એક બાઈને લાભ્યા ને પછી તરછોડવી તે કોઈ ગીતે ઠીક નહિ આમ આજના નાસ્તિકો તેવે દાર્ઘ્યે બોલી નાખે પણ દુનિયા તરફ લક્ષ્ય રાખે તો ધર્મ કરી શકે નહિ ધર્મનો સમર્થ અધિકારી કોણ ? જે માર્તાપનાથી પણ ધર્મ કરવામાં ઠરે નહિ, ધર્મ વિરુદ્ધ બામત સાંભળે નહિ, તો જ ધર્મના અધિકારી આપણે કાનના કાચા પુરેપુરા રહેવું છે તાડના ઝાડ ઉપરની મોય નાશ પામે તો આખું ઝાડ નાશ પામી જાય, તાડના ઝાડની ટોચી નાશ પામી તો આખું ઝાડ નાશ પામે આખો કે જાણુટો નથી, તેનું ઉપરનું કાપે તો ઝડ નુકશાન નહિ, આપણને મોય લોકાઈ તો મર્યા, આપણે તાડ જેવ છીએ, આજની ડાઘ જેવા નથી લોકો આમ

કહે છે, તેમ કહે છે, તે ખ્યાલ ડગ્વાની જરૂર છે, એમ કહેનારાએ પ્રસન્નચદ્રરાજર્ષિનું વચન દૃષ્ટાત તરીકે વિચારવું પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિ રાજ્ય છોડીને પ્રભુ પામે દીક્ષા અગીઝાર કરે છે તેને કેઈ વરસો થઈ ગયા છે, અનુક્રમે પ્રભુ મહાવીરની છત્ર છાયામાં કાઠિરસગ્ગ કંઠે છે ત્યાં દુર્મુખ દ્વંત કહે છે કે આનું મોજેઈએ તો આપણને પાપ લાગે, કારણ કે એકના એક નાના પુત્રને રાજગાદી સોંપી પોતે તપ તપવા નીકળી પડ્યા છે! તે સામળી ધ્યાનમાં રહેલ પ્રમત્તચદ્રરાજર્ષિ મનમાં અનેક પ્રકારના આર્તધ્યાનના વિચાર કરવા લાગ્યા આ આર્તધ્યાનના વિચારમાં તેઓ કેમ પેઠા? તો કે લોકોના વચન પર ધ્યાન રાખ્યું તેથી પોતે ધ્યાનમાં રૂઢ છે તે વખતે ત્યાંથી શ્રેણિક રાજાની આખી સવારી નીકળી છે શ્રેણિકે તેમને વફન થયું પણ શ્રેણિકના ખ્યાલમાં નથી કે આવા ખરાબ વિચારમાં તેઓ વર્તે છે, તેવા દાક્રમે લોકવાયકામાં પેઠા તો સાતમી નારદીમાં જઈને પ્રસન્નચદ્ર બેઠા

ધર્મ કરનારે લોકવાયકા ઉપર ધ્યાન ન આપવું

લોકવાયકા સામળીને તેમાં દુર્જનોના વચનોથી દોરાવાવાળો પોતાના આત્માને ધર્મથી દૂર જ કરે છે ધર્મ કરવો હોય તેણે તો ત્રિલોકના નાથનું વચન જોવાનું, ફાટેલબોખ જેવા લોકના કથન ઉપર ધ્યાન રાખવાનું નહિ પાલવે જેઓ લોકની ગવેષણા તરફ ધ્યાન ન દે, જેમ ભરવાડ બકરીને પાળે, વાડામાં રાખવી, ચગવી લાવવી ને દુધ લઈ લેવું, તે તેનું કામ ભરવાડ બકરીને ઘરમાં ન રાખે, વાડામાં રાખે તેમ ગૃહસ્થો પામેથી ગોચરી પાણી લઈ ર્યો બાકી ખીલે ક્યો સળધ ન રાખે! ભરવાડ દોહવાની વખતે જ વાટે જાય, તેમ સાધુઓ આહાર પાણીની જરૂર હોય તે વખતે ગૃહસ્થોને મળે લોકવાયકામાં મહાવીર મહારાજ મહિનામાં મરી જવાના છે, આવી વાયકાઓએ દોરાયા હોત તો ધર્મી લોકો ધર્મથી ખસી જતે, પણ સંઘે એકજ વાત રાખી કે લોક તે ફાટેલી બોખ સમાન છે, તેમાં લાભો વખત પાણી

ન ટકે, તત્ત્વદૃષ્ટિ રહિત લોકોને અનુસારે આત્માને દોરવા જશે. તો પ્રસન્નચદ્રરાગિની માફક આ આત્મા સાતમી નારડીએ ચાલ્યો જશે. આ ઉપરથી એ મમએ કે લોકવાયકા પર ધ્યાન રાખવા ગયા, તો મરી ગયા, લોકો બધા એક જાતના હોતા નથી, કોઈ વિવેકી કોઈ અવિવેકી, કુથળીમા પઠે તે અવિવેકી જાણવા, તેની વાયકા પર ધ્યાન ગળવાનું હોય નહિ. જો તેમા ધ્યાન રાખવા જાય તો ઉલટો પોતાનો આત્મા પાપથી ભારે થાય. આ માટે આ હુકીકત ધ્યાનમા રાખી ધર્મને ચૂકવો નહિ. અવિવેકીઓના વચન પર દોરાવાવાળા સાત પુછડીયા ઉદરના ભાઈ કે બીજા કોઈ ? બાવીસો જામ જગર લાટે નહિ.

ધર્મ અનત કૃણાનું સ્થાન છે, તે સાવધાન હોય તેને માટે, ગફલતમા હોય તેને માટે નહિ. ચરીરથી પણ સાવધાન રહેવાનું, શરીરની કે લોકોની ચાલે ન ચાલે. જો આત્મા તો જુલિયા ખવડાવશે. હાથી જ ગડી હતો છતાં પણ જુલિયા ખવડાવનાર જોડિયા શરીરની દરકાર ન કરી. તો ઉંચી સ્થિતિ પામ્યો. પાંચ ઇંદ્રિયોને શરણે ન જશે. લોકોના લખવખાટમા, શરીર ઇંદ્રિયોના આકર્ષણમા ન જાય તો સાવધાન છે. સાધન કેખાડનાર માધનના શરણે જાઓ. તેમા સાવધાનીનો એક રસ્તો રહેવાનો નહિ. મારો લાલિયો ખાતરમા લોટે તો પણ લાલ હોવો જોઈએ. છોકરા લાક્ષીયાને ગડો થયાનું કહે, ઘી ઢોળી દીધું કહે, તેની દરકાર લાલિયો ન રાખે, લાલિયાએ ઉકરડામા આળોટવાનું કર્યું. તે વખતે છોકરા તરફ કે ઉકરડા તરફ ન જોયું, પણ લાલ તરફ જ જોયું. તેમ ધર્મ આત્મા-કેવળ પરમાત્માના વચન પર જ નજર રાખે.

બવજ્રમજ્ઞ ચાહમુ રતન

અનતજ્ઞાનીના વચનોની દરકાર કરવી કે ભટકતા જૂતની દરકાર કરવી ? સાવધાન થાય તેજ ધર્મ કરી શકે. ચેરડીનું ખેતર તૈયાર કર્યું, કણખી મૂર્ખ હતો. ચેરડી કાપવાનો વખત આવ્યો. ત્યારે કોઈએ કહ્યું કે તુબડા જામ વવાય, તો તુબડા

વાવવા માટે તૈયાર શેરડી ખોદી નાખી ખોદી નાખનાર જેમ મૂર્ખ છે તેમ આપણે અજ્ઞાની લટકતાના વચન ખાતર સર્વજ્ઞના વચનો ઠેરાણે મૂકીએ તો શી દશા થાય ? હમણે ને પગલે વિદ્ય આવશે 'સાવધાન' લોકો કુટુંબ શરીર ધૃત્રિયોથી વિદ્ય આવશે, પણ તેથી સાવધાન રહેશો તો ધર્મ સાધી શકશો. શરીર સરકાર ઠેરાવી ન નાખે તે ધ્યાનમાં રાખજો, દુનિયામાં ચૌદમુ રતન કહેવાય છે તે બીજા ઠેરાવી સગખાને સીધા ઢોર કરી દે છે તો પછી અહીં ભવશ્રમણ કરીશ ? ચારે ગતિમાં રખડી મરીશ ? તે ૧૪મું રતન ધ્યાનમાં લીધું ? ભવશ્રમણ ચૌદમુ રતન લોકોની ચાલે ચાલીશ તો તારે ખત્તા ખાવા પડશે ! આગળ આમાથી કોઈ ખત્તા ખાવા આવવાનું નથી, ફાસીના લોકડે તારે લટકવાનું, અહીં અનત-જ્ઞાનીના વચનથી સસાર શ્રમણનો ખ્યાલ જેને આવ્યો હોય, તેને લોકવાયકા તરફ નજર કર્યા વગર ધર્મ કરવા આવધાન થવાની જરૂર છે

અતુર્ભાસિ પરિવર્તન વ્યાખ્યાન.

મેસાણા સ ૧૯૯૧ કારતક શુદ્ધિ ૧૫ ૨૧-૧૧-૩૪ ચૌમાસું બદલ્યુ

દુર્ગતિપ્રસૂતાન્ અતૂન્ યસ્માત્ ચારયન્તે તત ।

ધત્તે ચિંતાન્ શુભે સ્થાને તસ્માદ્દર્મ ઇતિ સ્મૃત ॥૧॥

મનુષ્ય ભવની ઉત્તમતા કોણુ જાણી શકે ?

શાસ્ત્રકાર મહારાજ ભવ્ય પ્રાણીઓના ઉપકાર માટે ધર્મોપદેશ કરતા આગળ સૂચવી ગયા કે આ મ સારમાં મનુષ્યગતિ પ્રાપ્ત થવી મુશ્કેલ હતી, જે વસ્તુ જાણવામાં આવી હોય, તેના કારણુ જાણવામાં આવ્યા હોય, અનુભવ થયો હોય, તેના કારણુ મર્યાદા હોય તો તે વસ્તુની સ્થિતિ કરવી આકરી નથી, પણ જેના કારણુ આપણે આપણી મરણ થવાથી બેજાવી શકતા નથી, તેવું કાર્ય સિદ્ધ થવું, જગતના ન્યાયથી દૂર રહેવું છે કારણુ કે આ જીવ

એકેન્દ્રિય બેધન્દ્રિય તેધન્દ્રિય ચૌદેન્દ્રિય અસંસીપચ્ચેન્દ્રિય કે
 દારદાખરપણામા હતો, તે વખતે મનુષ્યપણ કેવી સીજ છે તે
 જાણવાની પણ તાકાત ન હતી, મમજવાની પણ તે જીવમા
 તાકાત ન હતી તો પછી મનુષ્યપણાની સુંદરતા સ્વપ્ને પણ
 ખ્યાલમા આવે કયાથી ? સુંદર કે અસુંદર વસ્તુ જાણ્યા પડીજ
 જાણી શકાય, આ વસ્તુ અચાટે જગતને અગે આપણે
 બેધ શકીએ છીએ. આપણે ઘેર ગાય, બેસ, કુતરા, ચક્રા,
 કબુતર, હોય તેને આ કાણ છે મનુષ્ય છે તે વિચાર
 કરવાનો વખત નથી, મનુષ્યના સમાગમમા આવવાવાળી જાત
 તે મસીપચ્ચેન્દ્રિયની જાત મનુષ્યપણાની સુંદરતા જાણી
 ન શકે તો પછી તેની અભિવાધા કયાંથી થાય ? તે ન
 જાણે તો તેને અભિવાધા ન થાય, તો તેના કાણ ખોળે કાણ ?
 જે ગામ જવું હોય તે ગામનો જ રસ્તો પુછાય કારણે જાણવાની
 હરકાર નહિ, તો કારણે મેજવે કયાથી ? મનુષ્યપણાના સમાગમમા
 આવવાવાળી જાત મનુષ્યપણાને અગેતદન વિચાર વગરની છે તેને તો
 જાકના જીવો, દરમા કરતી છીડીઓ, માણો તેને તમે કાણ ?
 કેવા છે ? તમારી જાતિ કયા ઉત્તમ કાર્યો કરે છે, તેનો વિચાર
 કરવાનો અવકાશ કયાથી હોય ? એક મનુષ્યમતિ સિવાય બીજી
 જાતિમા મનુષ્યપણાનું જ્ઞાન, ઉત્તમતાનું જ્ઞાન, તેના કારણે વિચા
 રવાની દિશા પણ નથી, બ્યા દિશા નથી ત્યા વસ્તુ મળે જ
 થાની ? ન મહે એક જ જગતમા હજુ નહિ જાણેલી, ઈદ નહિ
 લાગેલી એવી વસ્તુ કાણે નહિ મેજવેલા છતા પણ મળી જાય
 છે માળાપની મહેરબાની હોય તો છોકરા બધે દાગિનાને મોત્તાને
 રૂપાને જાણતો નથી, ઈદ નથી જાણતો છતા માળાપ પસાણે
 લાવીને પણ આપે છે છોકરાએ મોતુ રૂપુ જાણુ નથી, તેની
 સુંદરતાના કાણે મેજવ્યા નથી પણ માળાપ મમતાથી છોકરાને
 મેજવી દે છે પણ આ જીવ પર કોઈ મહેરબાની કરનાર નથી,
 અને આ જીવને મહેરબાનીની રાહે કાઈ
 પણ નથી,

અવિનબ્યતા

શકા યથે કે તો મર્યો ગી રીને ? મર્યો છે એ ચોખ્ખા, તો રી રીને મર્યો ? તો અવિનબ્યતાએ કોઈ કહેશે પણ તેના માથે શોગડુ છે ? અવિનબ્યતા બધાની કેમ નહિ ? આપણી જ કેમ ? મનુષ્યપણુ મર્યુ તે આપણા સત્કર્મથી જ મર્યુ છે સત્કર્મ વગર મરે તો અવિનબ્યતા કહી શકાય આ કાળમા ૫-૫૦ ૧૦૦ નરસે છૂટી જનાર એવો મનુષ્યબધ છે અવિનબ્યતાએ શુભ કર્મ વગર મનુષ્યબધ આપી દીધો હોય તેમ બનતુ નથી શુભકર્મ જાણ્યા વગર કોઈ મનુષ્ય થનો નથી તો અવિનબ્યતા કામની નહિને ? પણ શુભ કર્મ જે થયુ તેમાં આપણો વિચાર ન હતો, પણ અવિનબ્યતાના જોગે થયુ કે તેથી ત્યા અવિનબ્યતા ગોકરી અન્ય જાતિમા મનુષ્યપણુનુ કુળ વિગેરે જાળ્યા ન હતા શુભકર્મ માટે આમ પ્રયત્ન કરાય તેમ જાણ્યુ ન હતુ, છતાં થઈ ગયો તેનુ નામ અવિનબ્યતા ગ્રીધા શબ્દમા કહીએ તો ધૂળમા રમનાર છોકરા જમીન ખોદે તે રમવા માટે, પણ રમતા રમતા નીચેથી રતન નીકળી પડ્યુ છોકરાએ રતન જાણ્યુ ન હતુ તે માટે જમીન ખોદવા માટી ન હતી, પણ બાબ્યથી જમીન ખોદનાં રતન મળી ગયુ આપણે એકેન્દ્રિમા રખડના હતા, અવિનબ્યતાના યોગે અકામનિર્જરા થઈ ગઈ, તેથી બાબ્ય ખુશ્યુ અને મનુષ્ય થઈ ગયા એક છોકરાને રતન મળી ગયુ તે જોયા પછી બધા છોકરા ખોદવા મડયા, પણ હરેકને રતનો ન મર્યા તેમ આપણી પેઠે અનતા જીવો જવચકમા રખડી રહ્યા છે અનતા જીવો આધિ વ્યાધિ ઉપાધિના દુ ખો ભોગવી રહ્યા છે, છતાં તેમાંથી આપણે અવિનબ્યતાના યોગે ઉચે આ રી ગયા છીએ બધા અકામનિર્જરા કરનારા મનુષ્યપણુને લાયકતા કર્મ જાધી દે તેમ બનતુ નથી

બાર માટે રતન વેચનાર કેવો ગણાય ?

જેમ છોકરો રતન લઈ બોરાવાળાની દુકાને જઈ રતન આપી ચાર બોરા ખાવા માટે લે, તેવાને અવિનબ્યતાએ હીરા મેળવી દીધા

એમા વળ્યું શું ? ચાર બોરા પેટે હીરો આપી આવ્યો, તેમ આ
 છવ પણ મનુષ્યપણા રૂપી હીરો જે અવિન્યયતાના યોગે મળી
 ગયો. જે ચિંતામણિ રત્ન સમાન છે, તે જ્ઞાનવરને ખાવા
 લોગવવા લાયક વિષયોને પેટે ગુમાવીએ તો મનુષ્ય ભવરૂપી હીરો
 આપી દઈએ છીએ આ મનુષ્યભવમા નિચાર રાખવો જોઈએ
 રાડીશઠ જી મળેથી મીનકતમાથી એમું થવા ન દે

રાડીશઠ બાઈ હોય તે પણ મળેલી મિલકત જળવાય કેમ
 તે ધ્યાન રાખે નવી મિલકત ન મેળવે પણ જુની મિલકત
 અદોઅર સાચવી રાખે છે તો આપણને ચિંતામણિ રત્નાધિક
 મનુષ્ય ભવની મિલકત મળી તે ખોવાય તે કેમ પાલવે ? તરવ
 એ છે કે આપણે મળેલી મિલકતનું રક્ષણ કરવા માટે કટિબદ્ધ
 થનાની જરૂર છે, નવી મેળવવી તે મરદનુ કામ છે, આદમી-મરદ
 તે નવું કમાવા લાય, પણ મળેલી મિલકતનું વ્યાજ બાઈ, મિલ
 કત માચવવી તે વિધવા બાઈએ. પણ કદે છે તેમ જગતની
 અપેક્ષાએ મનુષ્યપણ, મળેલી મિલકતને લોગવો પણ તે મિલ
 કત જોઈ ન થાય તે માટે કટિબદ્ધ રહેવું જોઈએ મળેલી મિલકત
 ગઈ તો બાઈ જાન હશે તો એ છાતી ફટશે, બાઈ જાન જેટલી
 તમો અક્રુદ્ધ ધરાવો છો કે નહિ ? આપણી આ મનુષ્યભવની
 મિલકત જરૂર ટકી રહેવી જોઈએ ? દેવપણ અને મોક્ષ મેળવો
 એ વધારાની વાત છે,

છવની દશા એ છે કે તેને મનુષ્યપણાના કારણોનો અમલ હું
 કેટલો દરૂ હું તેનો વિચાર આવતો નથી, જેમ મૂર્ખી વિધવા એકલી
 મિલકત ઉપર મમતા તામે, પણ અવિધ્ય ઉપર કે વ્યાજ ઉપર ધ્યાન
 ન રાખે, તેમ આપણે મિલકતની મમતામા જન્મારો ગુમાવીએ
 છીએ ચાહે રપશ-રસન-ઘાણ-શ્રોત કે ચતુ પાચ ઈંદ્રિયોના
 વિષયોમા જિદગી ગુમાવીએ છીએ

સદ્ગુર શરણને ત્યાં મિલકત વ્યાજે નુકો

વિધવાબાઈ સમજે, તેના કુટુંબીઓ સારા હોય તો તેને સમ-

જાવે, વ્યાજે મૂકે તો મૂળ રકમ ઉભી રહે અને નિભાવ થાય તેમ આ છુવ ઇન્દ્રિયોના વિષયકવાયોમા આરભાદિકમા રાચી રહ્યો છે, તેમ હિતૈથી મળે તો સમજાવે ને ? હા સમજે તો, ધર્મને રસ્તે ચડે, તેમા જ મનુષ્યપણાની મુંઢરતા સમજે, ને મનુષ્યપણાની મિલકત સાચવી રાખે, સ્પર્શાદિક ઇન્દ્રિયોની આસક્તિમા રહે તેમા મનુષ્યપણુ ન ટકે અને નવુ મળે નહિ, શરાદ્ધને ત્યાં વ્યાજે ન મેલે તો વિધવા ને મિલકત જાણે નાશ પામે, આ પાથે ઇન્દ્રિય અને ત્રણ યોગપ્રપ આઠ મિલકત આપણને મળેલી છે, પણ આપણે પકડી રાખી તો આપણે મર્યા તો મિલકત મરેલી છે, માટે શરાદ્ધને ત્યાં મૂકે, મિલકત રહે ને આપણો નિભાવ થાય શરાદ્ધ કયો અને તે કયો જોઈએ ? જે દુકાનમા ખોટ ન હોય તેવો શરાદ્ધ શોધો ! સદ્ધર શરાદ્ધ જોઈએ તો વ્યાજ આપે નિભાવ થાય ને મિલકત ઉભી રહે

સદ્ધર શરાદ્ધ ધુન્યકાય

અહીં એવો શરાદ્ધ કયો ? પુણ્ય એજ શરાદ્ધ પુણ્યને રસ્તે ઇન્દ્રિયોનો તથા ત્રણ યોગનો ઉપયોગ કરી તો પુણ્ય એવું સદ્ધર છે કે ચક્રવર્તીનો ચૂરો થાય પણ પુણ્યનો ચૂરો ન થાય. પુણ્ય કર્મની દીક્ષા થઈ નથી સદ્ધર શરાદ્ધ પુણ્ય કર્મ, પણ એ શરાદ્ધ તાબેદાર છે કેનો ? ધર્મનો તાબેદાર છે ધર્મના હુકમ બહાર પુણ્ય શરાદ્ધથી અસંકાત નથી, શરાદ્ધ ઘેર આવતાને ધક્કો નહિ મારે, દૂર નહિ કરે, પણ પુણ્ય શરાદ્ધ ને ધર્મ મહારાજ હિસાબમા-મર્યાદામા રાખે છે અને તમારા ઉપર આવતા ધક્કાને પણ હુકાવી દે છે શરાદ્ધે માત્ર મિલકત રાખી વ્યાજજ આપે. પુણ્ય જમે રાખ્યું, તો દુર્ગતિએ ન જાવ તેના રસ્તે પણ ન જાવ, પુણ્ય રૂપા શરાદ્ધમા દુર્ગતિમા મોકલે તેવી તાકાત નથી. શરાદ્ધથી એમ ન જોવાય કે કલાલખાનામા વેશ્યાવાટે જાય છે, માટે વ્યાજ નહિ આપુ ! મારે ત્યાં રકમ મેલનારો વ્યાજ લઈ શુ કરશે તે શરાદ્ધને જોવાનું નથી શરાદ્ધને માત્ર રકમ

માગે ત્યારે આપી દેવી, પછી માલિક ચાહે તે કરે. મહારાજ હોય તેને તો પોતાની પ્રજાની મિલકત રહે ને પ્રજા ગબડી ન પડે તે બંને જોવાનું હોય એમ આત્મા ધર્મ મહારાજની રૈયત બને

ધર્મ મહારાજની વફાદારીનું અને દ્રોહીપણ્યનું ફળ

રાજા રક્ષણ કયા સુધી કરે ? તેની રૈયત બને ત્યાં સુધી, રૈયતભાષી નીકળી જાય તો રાજાના શીરે જોખમ નથી, તેમ ધર્મના શરણમાં રહે તેના પાપનો હુલો દૂર કરવાની જોખમદારી ધર્મ મહારાજ રાખે છે સદ્ગતિ મેળવી આપવાની ને દુર્ગતિથી દૂર રાખવાની જોખમદારી ધર્મ મહારાજની. ધર્મ મહારાજ કેને કહેવા ? મહારાણી વિકટોરીયા કહેવાતી, અને થોડા પરાણે જેણે તે ગાડીનું નામ પણ વિકટોરીયા કહેવાય છે વાહન વિકટોરીયા કે કવીન વિકટોરીયા ? તેમ નામ ધરાવ્યું ને શું? ન આવ્યા તો વિકટોરીયા વાહન છે તેમ અહીં જેને આપણે મહારાજ કહીએ છીએ તે માયકવાડ—આલીયર—સિંધીયા હોઠ્ઠર નથી, પણ ચૌદરાજલોકમાં જેનું રાજ્ય પ્રવર્તે છે, જેની આજુ ચૌદરાજલોકમાં ચાલે છે, જેમની સત્તા નીચે ચૌદરાજલોક છે એવો ધર્મ મહારાજ છે રાજ્યમાં રહેનારા બે પ્રકારના હોય છે વફાદાર અને દ્રોહી. રાજા જગતનું બધું કરવા પ્રવર્તેલો હોય, તેમાં તેનું તથા તેમના ભક્તનું બધું થાય ધર્મરાજની સત્તા ચૌદરાજલોકમાં, પણ બધું તો ભક્તનું થાય. તેમ દ્રોહી નીકળે તેના માટે જોલખાના હોય. જોલખાના તરીકે અહીં તિર્યચગતિ ને નરક-ગતિ છે ધર્મદ્રોહીને ત્યાં રાખ્યાજ છૂટકો છૂટા કરતા અને સમૃદ્ધિ-વાળા કેને રખાય ? વફાદારને તેમ મનુષ્યપણામાં અને કેને રખાય ? તો કે જેઓ ધર્મને અંગે રાજ્યની વફાદારી પ્રજાને ઉજાત દશામાં રાખે-દારી બે છે નરક તિર્યચ મનુષ્યને જમા મોજથી કરે

જન્મે અજ્ઞાન છતાં પણ મહારાજાઓની દરજ્જા હોય કે ભેમને સજ્ઞાન બનાવવા તેમ જીવે જન્મે દુર્ગતિ તરફના મોવાળા હોય, પણ જન્મે અજ્ઞાન જીવેને કેવલીપણા મુખીની ઉચ્ચ સ્થિતિ એ લાવવા પટે છે તેમ દુર્ગતિ તરફ ધર્મી ગૃહસ્થાને કેવલી મહારાજા સદ્ગતિ તરફ દોરે છે કેવલી ભગવાન તેવા જીવને દુર્ગતિ જતાં રોકી રાખે છે, એટલે ધર્મોપદેશ આપી ધર્મમાં બેઠે, તેથી તેની ઉત્તમ જાતિ યાય છે, તેમ નમજીવુ, રોકી રાખ્યા તો ત્રિગુણ જેવી દશા થઈ જાય પણ ધર્મ તેવી દશા નથી કરતો. દુર્ગતિથી એકે એવું જ નહિ પણ મદ્ગતિમાં સ્થાપન-ધારણ કરે છે જ્ઞાનની દશામાં પણ લાવી મેલે છે, મનુષ્ય ગતિ અને દેવતાની જાતિ તે રૂપ મદ્ગતિઓમાં જીવને સ્થાપન કરે છે જેઓએ દુર્ગતિના ખાતા બાધ્યા હતા, તેમને જ્ઞાનદશામાં વાળી એને ગુણસ્થનકે ધારણ કરે છે માટે એનું નામ ધર્મ ધર્મ એ પાડેલી સજ્ઞા નથી જ. ધ. ક. જેવું આ નામ નથી પણ સાર્થક નામ છે હવે આપણે મૂળ વાતમાં આપીએ તો અહીં ધર્મ એટલી મજા તરીકેનો શબ્દ નથી મન કાવે તે સજ્ઞા કરી લેવાય, તેવી મજા ધર્મની નથી દુર્ગતિથી જીવેને જે બચાવે અને મદ્ગતિમાં ધારણ કરે તે ધર્મ છે એટલા માટે ધર્મ સજ્ઞા છે જેવા ગુણો તેવું નામ છે તે માટે ધર્મ એવું વધાર્યું નામ છે ધર્મિષ્ઠ આત્માઓને ધર્મકાર્યોના પવિત્ર દિવસો આવે ત્યારે અપૂર્વ ઉલ્લાસ પ્રગટે છે આજે મુનિમહારાજાઓને આતુર્ભાવ પરિવર્તન કરવાનો પ્રથમ દિવસ હોવા સાથે કાર્તિકી પૂર્ણિમા અને શ્રીસિદ્ધગિરિ યાત્રાનો શરૂઆતનો દિવસ પણ છે

ૐ

શ્રીસિદ્ધગિરિનો મહિમા અને કાર્તિકી પૂર્ણિમા.

સામાન્ય રીતે વર્ષની ત્રણ ચોમાસીઓ કહેવાય છે તેમાં પણ અતિશય પવિત્રતાને ધારણ કરનારી એ દોઢપણ ચોમાસી તિથિ ગણાતી હોય તો માત્ર કાર્તિકી પૂર્ણિમા છે આ કાર્તિકી

પૂર્ણિમાને ઉદ્દેશીને જૈનસમુદાયની પનનિવાળા દરેક સ્થાનો પવિત્રધામરૂપ એવા શ્રીસિદ્ધગિરિજીને યાત્રા કર્યા સિવાય રહેતા નથી. જે જે જૈનભવિકો શક્તિ અને સાધનસપત્ર હોવા સાથે સિદ્ધગિરિજીની યાત્રા કરવાના ઉદ્દેશાનવાળા હોય તે, તેઓ તો વેપાર દોડગાર આગળ અમારબ વિગેરે છોડી તીર્થયાત્રાથી આત્માને પવિત્ર કરવા માટે પુકર્ષિકગિરિ તરફ પ્રયાણ કરે છે. હેશ પરદેશમાંથી આવનાર હિન્દુઓની સખ્યામાં ઉતરી પડે તે એવું જ નહિ પરંતુ સિદ્ધગિરિજીની યાત્રા દિશામાં રહેતા જૈનેશ્વરો બીજા લોકો પણ આ મેળામાં બાવી ઉનામમાં વૃદ્ધિ કરે છે. આ દિવસની આદિ કોઈપણ રાત્રિયસ્વપ્ના ઇનિદ્રાસનાથી નીકળી શકે તેમ નથી આ ભગ્વત્સેનમાં જ્યાં મુખી ધર્મનુ માત્રાત્મ્ય પ્રવર્તશે ત્યાં મુખી દરેક ભયાના આ મિદ્ધાચળજીની યાત્રાથી આત્માને પવિત્ર કરવા રહેશે.

ગિરિજાજીની યાત્રાનું અનુકરણ પદદર્શન

જૈનમઘનો કેટલોકે જ્ઞાન કોઈપણ કારણુનર જ્યારે નાશ્વાત શ્રીસિદ્ધગિરિજીની યાત્રાનો લાભ લઈ શકે તે નથી, ત્યારે પોત પોતાના ક્ષેત્રમાં ગામમાં શ્રીસિદ્ધગિરિજીને સ્તુતિ કરવા માટે શ્રી મિદ્ધાચળજીનો વિશાળ ચિત્રપટ શ્રીસિદ્ધગિરિજીની દીશા તરફ બધાની કાર્તિકીપૂર્ણિમાની યાત્રાનો લાભ ભાવપૂર્વક લઈ સ્તુતિનું સિંચન કરે. આ પવિત્ર દિવસે આનંદિક ચોક્કસ સ્થળની યાત્રા કર્યા સિવાય બાકી જ કોઈ બાકી રહેતું નથી.

આ તીર્થનો અભ્યાસ

આ સિદ્ધગિરિ જોઈ છે કે જે જગતમાં સર્વતીર્થ કરનાં અતિશય ઉત્તમતાને ધારણ કરનાર તીર્થ છે. આ ગિરિજાને ઘોર પાપી અને અલની આત્માઓ દ્રવ્ય ચક્રી પણ દેખી શકના નથી. આ ગિરિજાજી સર્વ કાળ માટે પ્રાય શાશ્વતો ગણાય છે. શ્રી ૨૪ તીર્થ કરે. પૈકી શ્રી નેમીનાથપ્રભુ સિવાય ત્રેસીય તીર્થ કરતું અહીં સમીપરણુ થયેલું છે. આ તીર્થક્ષેત્ર એટલું પ્રભાવશાળી છે કે

ત્યા ઉપર ચડતા ચડતા પણ નવીન અપૂર્વ વીર્યોલ્લાસ દષ્ટે દષ્ટે આત્મામાં ઉત્પન્ન કરે છે ભગવતની પ્રતિમા અગર ખુદ ભાવ અરિહુત કેવલી અવસ્થામાં રહેલા અરિહુત-તીર્થ કર ભગવાન હોય તે કરતા પણ આ ગિરિરાજ અન્યત્ર પ્રભાવશાળી છે આ વાત તાળાટીએ કરાતા ચૈત્યવદન વખતે પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે તલાટીએ કરાતા ચૈત્યવદનમાં ને સ્તવનમાં સિદ્ધાચળગિરિ-વિમલાચલગિરિ - કથનગિરિ - શાન્ધ્યગિરિ ઉન્નવલગિરિ - પુઠરિકગિરિ વિગેરે ગિરિરાજના નામે બોલતી વખતે અનેરો આનંદ આવે છે કૌમુદિ મહોત્સવ

જૈન જનતા તેમજ જૈનેતરો પણ ધર્મની અપેક્ષાએ કાર્તિકી પૂર્ણિમાને જેમ પવિત્ર માને છે તેવી જ રીતે પૂર્વકાળમાં સમગ્ર લોકો પણ તે દિવસને ધણા મોટા તહેવાર તરીકે માનતા હતા અને તેમાં કાર્તિકી પૂર્ણિમાના તહેવારને કૌમુદિ મહોત્સવ કહેતા હતા જેમ સામાન્ય લોકો રક કે શળા, દરિદ્ર કે શ્રીમાન, તે કૌમુદિના દિવસે એક મહોત્સવના દિન તરીકે માનતા હતા તેમ તે લોકોને મહોત્સવ તરીકે માનવાના મૂળભૂત ભગવાન આદીશ્વરના વખતથી જૈનોમાં કાર્તિકી પૂર્ણિમાનો દિવસ મહાપર્વ તરીકે મનાતો આવેલો છે

શુદ્ધપમાણસ્ત દૃષ્ણો, ધમાપે ભગવન્ ! કથમ્ ।

વિદુરણ્યે ન ધર્પાસુ યુયમગ્યેઽપિ સાધવ ॥ ૨૦૧ ॥

સ્વામી ધમાપે ધર્પાસુ, નાનાજીવાઽકુલ મહી

જીવાઽભયપ્રદાસ્તથ, સચ્ચરન્તિ ॥ સાધવ ॥ ૨૦૨ ॥

(ત્રિ પર્વ ૧)

પ્રથમ યાત્રાનો દિવસ શાથી ?

એ કાર્તિકી પૂર્ણિમા જેમ આતુર્ભાસિક પ્રતિક્રમણને અંગે પચાચારની પવિત્રતા કરાવનારી છે તેવી જ રીતે એ જ કાર્તિકી પૂર્ણિમાનો દિવસ ભવ્યશ્રવેના ભાવિભદ્રને સેટાવનાર એવા સિદ્ધા-

ચલગિરિજની યાત્રાનો દિવસ હોઈ સસ્તક્ષેત્રને માટે તીર્થયાત્રાનો આદિદિવસ અને પરમ પવિત્ર દિવસ છે, આદિદિવસ એટલા માટે કહેવામા આવે છે કે-શ્રાવકપણાના સામાન્ય ધર્મને ઉદ્દેશીને અપાઠ શુકલ પૂર્વિમાથી વર્ષાઋતુના ચોમાસાના દિવસોમા ગ્રામાતર કરવાનું હોય નહિ અને સામાન્ય લોકોને પણ વર્ષાઋતુમા શ્રાવકની માફક હયાને લીધે નહિ, તો પણ મુસાફરીની અગવડની ખાતર પણ ગ્રામાન્તર જવાનું હોતું નથી અને તેથી આ કાર્તિકી પૂર્ણિમાના દિવસે વર્ષાઋતુમાંસિને અત આવતો હોઈ, જે યાત્રા કરવામા તે વર્ષની અપેક્ષાએ પ્રથમ તીર્થયાત્રા કહેવાય

દગ્ધ્યા ધાતિકર્માણિ, લગ્ત્વા જ્ઞાન ચ કેન્દ્રલ

ક્ષેત્રસ્યાસ્યૈત્ર મહાન્યાહ, માત્રી ત્વ મુક્તિવલ્લભ ॥૨૨॥

અનુશાસ્યેતિ મગરાન, પુણ્ડરીક મહામુર્તિ

યયૌ વિહર્ષુમમ્યત્ર, શ્રેણેન્મ્યદિતકામ્યયા ॥૨૩॥

(શત્રુ. મ. મ ૫)

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રનું તીર્થ મળ વધારે કેમ ?

આ તીર્થક્ષેત્રનો મહિમા શ્રી રૂપભદ્રેવજી ભગવાને કેવલી-પણામા પણ પોતાના કરતા અધિક જણાવ્યો છે અને તેથીજ ભગવાન રૂપભદ્રેવજી જે વખતે સિદ્ધાચલજીથી વિદ્યાર કરતા હતા તે વખતે એમની સાથે વિદ્યાર કરવા તૈયાર થયેલા પુઠરીક સ્વામિજીને પોતાની સાથે આવતા રોકીને તે સિદ્ધગિરિમાજ રહેવાનું ફરમાવ્યું, તે એમ સ્પષ્ટપણે જણાવીને કે આ સિદ્ધગિરિ ક્ષેત્રના પ્રનાપથીજ તમને અને તમારા પરિવારભૂત કોઠો મુનિ-ઓને કેવલજ્ઞાન થશે, અને મુક્તિ મળશે આવા સાક્ષાત્ કેવલી તીર્થ ક્ષેત્ર ભગવાનના મુખથી પોતાના કરતા અધિક મહિમાવાળા જણાએલા સિદ્ધાચલમહિમા ભવ્ય જીવોને મગજમા વિના રહેજ નહીં. આ ક્ષેત્રોમા જે તીર્થ કર વિગેરે

૧૬ સાધી શક્યા છે, તે

યનારો આત્મબળથી સિદ્ધિ પામ્યા છે જ્યારે આ મિદ્ધક્ષેત્ર ઉપર મોક્ષે જનાર કોટો મહા યુરૂષો પોતાના આત્મબળ કરતા પણ આ ક્ષેત્રનો મોટા પ્રભાવથી મિદ્ધિપદને પામ્યા છે

યાત્રયા તપસા દાનાદેગર્ચનવિધાનત

અન્યગ્રામકાલપુણ્યાત્તસ્યા સ્વાદૃધિક કલમ્ ॥૨૪॥

(શત્રુ. મ. સ ૭)

સિદ્ધક્ષેત્રમા દાનનુ મનન રૂઝ

આ સિદ્ધક્ષેત્રમા બીજાક્ષેત્ર વિષે જરેલા દાન-શીલ-તપ કરતા અધિક રૂઝની પ્રાપ્તિ થાય છે આ મિદ્ધગિરિનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જાણવાની જિજ્ઞાસાવાળા ભાવિકાએ શ્રીધનેશ્વરસૂરિજી રચિત શ્રી શત્રુજયમહાત્મ્ય અવશ્ય વાચવું શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રમા થતુમાંસ રહી સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક અને શ્રાવિકાવર્ગ અપૂર્વ અપૂર્વ આરાધનાઓ કરે છે એ ક્ષેત્રના પ્રભાવથી માસખમણ જેવી મહા તપસ્યાઓ દરેક વર્ષે જેટલી સિદ્ધગિરિમા થતી સભળાય છે તેટલી અન્ય સ્થળે ઓછી સભળાય છે યુરૂષશાળી શ્રાવકવગ અહીં આવી નવાણુ યાત્રા વિધિપૂર્વક કરે છે અને સાથે મુનિ વરોની દાનદ્વારા ભક્તિ કરી અખુટ પુરૂષ ઉપાર્જન કરે છે સિદ્ધગિરિજી ઉપર જુદા જુદા પર્વોનો વારવાર સામુદાયિક સઘમહોત્સવાદિ જુદા જુદા નિમિત્તે ઉજવાય છે ત્યાં જિંદગીમા યાત્રા આદિ કરી જે અપૂર્વ આનંદ અનુભવાય છે, તેવો આનંદ બીજે કયાય પણ લાગ્યે જ અનુભવી શકાય છે આ બધો પ્રભાવ-મહિમા હોય તો આ ક્ષેત્રનો છે આ તીર્થના ક્ષેત્રબળથી દ્રાવિડ અને વારિખિલ મુનિઓ દસ કોઠ મુનિઓના પરિવાર સાથે માસખમણની તપસ્યા કરી સર્વકર્મનો દાય કરી કાવિકી પૂર્ણિમાના દિવસે શ્રી સિદ્ધાચળજી ઉપર મોક્ષે ગયા

તે દ્રાવિડચાલિ પિણ્દમુલાસ્ત્ર તપન્વિન

તમ્યસ્તીર્થાજિતધ્યાનતપા માસેખમણિન ॥૨૬॥

નિ શેષશીળમોહાદ્યા . રૂપા નિર્વામણા તત
ક્ષામયિત્વાઽસ્તિલાન્ જતૂન્, મનોવચનયોગત ॥૧૭॥

નિમલ કેન્દ્ર પ્રાપ્ય દુષ્ટકર્માદિક્ષયાત્ ।

અન્નમુહૂર્તોત્તિ પ્રાપુર્દશકાદિમિતા સિચમ્ ॥૨૧૮॥

વળી 'ગિરિચૈતીર્યમ્ આખો ગિરિરાજ પરમ પવિત્ર તીર્થ
સ્વરૂપ છે ગિરિરાજ ઉપર જે ભેડા પહેરીને ચઢે છે ચઢાવે છે,
ગિરિરાજને વદન કરનારો તે મનુષ્ય તણાટીના ચૈત્યવદનથી
ગિરિરાજને વદન થયું, તેના ભાવાર્થને સમજ્યો નથી, જે ભાવાર્થ
સમજ્યા હોય તો ભેડા પહેરી કે પહેરાવીને ચઢી ગઈ જ નહિ
હોવાસરમા પણ ભેડા પહેરી લઈ જઈ ચમતા નથી તો પછી
અન્યત્ર પવિત્રતમ ગણાયેલા એવા ગિરિરાજ ઉપર ભેડા પહેરીને
કે પહેરાવીને જનુ તે કોઈ પણ જૈનને શોભાસ્પદ નથી, વળી
સમોસરણાદિ વિશાળ મહેશો દેખવામા આવે ત્યાંથી ભેડા આદિને
છોડવાનું અભિગમના નામે શાસ્ત્રકારો ફરમાવે છે તો સમોસરણ
ભૂમિ કરતા પવિત્રતમ શ્રીમદ્વાયલજી ઉપર ભેડા પહેરી જવાનું
શાસ્ત્ર કે ધર્મની શ્રદ્ધાનાળાથી તો અને જ કેમ ? આવા મહાન
તારક ગિરિરાજ ઉપર આ, દૂધ, દહિં, પેડા, ગાડીયા, ચેવડો,
મીઠાઈ જેઓ ખાય છે, ખવડાવે છે તેઓએ બહુ વિચારવું
જોઈએ અથવા સ્થાને ભગવાનના મહિમા દૂધ, દહિં, પેડા વિ
જે ખાવામા આવ્યું હોય તો તેમા પાપ લાગે છે, તો તેના કરતા
અધિક પાપ આ ગિરિરાજ ઉપર દૂધ, દહિં પેડા વિગેરે ખાનારને
લાગે છે તેમ જ ઉપર લઘુનિનિ-વડીનિનિ કે ચુકવું ન જોઈએ
કારણ કે આથી મહાન આશાનના યાય છે

~ ગિરિરાજને ભેટવા આવના યાત્રિકો કેટલીક વખત હયાના
નામે અમલપાસે લાયકર આશાતનાઓ ઉભી કરે છે અગર
ઉત્તેજન આપે છે અનુકંપા તરીકે દેવાનો કોઈ તિયેમ કરતું
નથી પણ ગિરિરાજ ઉપર જે અનુકંપા માનની પ્રવૃત્તિ
આપે પરિણામ એ આવે છે કે ગિરિરાજ

યાત્રિકા વિગેરે તમારી પાસે દાન લેવા આવીને બેસે છે ઝાડો-
પેસાળ વિગેરે કરી આશાતના કરે છે બે આશાનનાનુ કારણ હોય
તો તે માત્ર ગિરિરાજ ઉપર અનુકંપાએ પેસા આપે છે તે છે
કુગર શબ્દ કહેનારાઓને ?

યાત્રિકાએ યાદ રાખવું કે શ્રી સિદ્ધાચલજીને અને શાસ્ત્રને
માનનારો ગિરિરાજ કહે છે, પણ ગિરિરાજને સમજણ વગર
કુગર શબ્દ કહેનારો તો ભગવાનની પ્રતિમાને પત્થર કહેનારો
કુગારના બાઈઓ જેવા કા ન ગણાય ? માટે બૂલે ચૂકે પણ
આ ગિરિરાજ માટે કુગર શબ્દ વાપરવો તે યોગ્ય નથી અતમા
બાવિ યાત્રિકાએ ગિરિરાજની આશાતનાથી બચી તેની ભક્તિમા
લીન અને તીવ્રરસ ઉત્પન્ન કરવાવાળા બનવું

ચાર હુલા કરનાર, દેવદ્રવ્યની ચોરી કરનાર અને દુનિયામા
ગણાતા મોટા પાપો કરનાર આ તીર્થના પ્રભાવથી પાપમુક્ત
બની મુક્તિ પામ્યા છે અને પામશે. ઇન્દ્ર મહારાજને શ્રી
સ્તીમધરસ્વામિજી કહે છે કે-પદરે ક્ષેત્રમા, ત્રણ ભુવનમા આવું
મહાન તીર્થ હોય તો આ એક જ છે જે ભવ્યાત્માએ આ
તીર્થની એક વખત સ્પર્શના કરી નથી, તેનો ગર્ભાવાસ હજી
છુટેલો ગણાતો નથી જેવા ગિરિરાજની યાત્રાના દિવસે પદ
સ્પર્શ કરીને પણ ભારતભરના તમામ જનસંઘો પોતાના
આત્માને વૃત્તાર્થ સમજે છે આ શત્રુજય ગિરનારજી આદિ
તીર્થોની યાત્રા અનુવિધ શ્રીસઘ સાથે ભાવ્યશાળીએ છરી પાળતો
યાત્રાસઘ કાઢી તીર્થ કર નામકર્મ સુધીનું પુરયાનુબધી પુરુષ
ઉપાર્જન કર્યું છે અને કરે છે

આવા અસીમ મહિમાવાળા અને પ્રભાવશાળી ગિરિરાજની
યાત્રાનો પવિત્રતમ મ્હોટામા મ્હોટો દિવસ તે આ જ કાર્તિકી
પૂર્ણિમાનો છે, માટે સર્વ ભવ્ય જીવોએ પવિત્રતમ ગિરિરાજની
આરાધના માટે આ દિવસની પવિત્ર યાત્રા સાથે આરાધના કરવા
કટિબદ્ધ થવું જોઈએ

ચતુર્માસ પરિવર્તન વ્યાખ્યાન સાધર્મિક ભક્તિ.

મેસાણા સ ૧૯૯૧ કારતક વદિ ૧ ને ગુરુવાર

સાધર્મિક સભે પુણ્ય, યદ્ભવેત્તદ્વચોપતિગ ॥

ધન્યાસ્મે ગૃહિણોઽવશ્ય, તત્ત્વત્વાઽશ્રિતિ પ્રત્યહમ્ ॥

॥ ૩૫૦ પ્રા વ્યા ૧૭૦ ॥

આવકે કેવા સ્થાનમા વસવું ?

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાન વિનયસદ્ગુની સૂરીશ્વરજી મહારાજ બધા પ્રાણીઓના ઉપકાર માટે ઉપદેશપ્રાપ્તાદ નામનો અથ બનાવતા બારવતનો અધિકાર જણાવ્યા પછી જણાવે છે કે બારવત હેવાથી આવકપણું મળી ગયું છતાં, આવકને અંગે વ્યાખ્યા કરી કે ‘અદ્વાયિતેકેવિયામિ ચ યુક્તો ધાવક’ । શ્રદ્ધા વિવેકને ક્રિયા વડે જે યુક્ત હોય તે આવક સમ્યગ્દર્શનાદિક પામ્યા હોય, તે છતાં આ જીવ નિમિત્તવામી છે પાણીનો સ્વભાવ છે કે જેવો રંગ મળે તેવા રૂપે પોતે ઝગજગ, જીવ જેવા સયોગમા રહે તેવા રૂપમા પરિણમી જાય છે સાધુઓને અંગે ગમ્મણવાસ નિયમિત કર્યો, અને આવકને અંગે જિનધર્મિઓ હોય જિનમંદિર હોય, સાધુની આવક બધક હોય, તેવા ક્ષેત્રમા રહેવાનું કહ્યું છે કારણ ! જેવા નિમિત્તો મળે તેવો પોતે થાય અણુવત હોય છતાં સુગુરુનો સયોગ અને ધર્મનું શ્રવણ ન હોય તેો વ્યવહારથી ધર્મ રહે, પણ નિશ્ચયથી મિથ્યાત્વમા જાય સાધુનો સયોગ નથી તે દેશની દશા વિચારીએ તો આપોઆપ માલમ પડી જાય ગુરુનો સમાગમ તૂટી ગયા પછી દશા કેવી થાય છે, તે તેવા ક્ષેત્રની સ્થિતિ જોવાથી માલુમ પડે છે

સાધુ સમાગમના અભાવનું પરિણામ

શાસ્ત્રનો ઉપદેશ બધ થઈ જાય તો તમે તો શું પણ તમારા પીર સુખ્યા આવકપણામાથી મટી જાય મોટા તીર્થોના ઉદ્ધાર કરનારા, શ્રેયો લખનારા લખાવનારાના વશોની અન્યારે માગવાડમા

યાત્રિકો વિગેરે તમારી પાસે હાન લેવા આવીને બેસે છે બાટો-
પેસાળ વિગેરે કરી આશાતના કરે છે બે આશાતનાનુ કારણ હોય
તો તે માત્ર ગિરિરાજ ઉપર અનુક્ર પાછે પેસા આપે છે તે છે
હુગર શબ્દ કહેનારાઓને ?

યાત્રિકોએ યાદ રાખવું કે શ્રી સિદ્ધાચલજીને અને શાસ્ત્રને
માનનારો ગિરિરાજ કહે છે, પણ ગિરિરાજને સમજાવું વગર
હુગર શબ્દ કહેનારો તો ભગવાનની પ્રતિમાને પત્થર કહેનારા
હુગાના ભાઈઓ જેવા કા ન ગણાય ? માટે બૂલે ચૂકે પણ
આ ગિરિરાજ માટે હુગર શબ્દ વાપરવો તે યોગ્ય નથી અતમા
ભાવિ યાત્રિકોએ ગિરિરાજની આશાતનાથી બચી તેની ભક્તિમા
લીન અને તીવ્રરસ ઉત્પન્ન કરવાવાળા બનવું

ચાર હુલ્યા કરનાર, દેવદ્રવ્યની ચોરી કરનાર અને દુનિયામા
ગણાતા મોટા પાપો કરનાર આ તીર્થના પ્રભાવથી પાપમુક્ત
બની મુક્તિ પામ્યા છે અને પામશે ઇન્દ્ર મહારાજને શ્રી
સીમધરસ્વામિજી કહે છે કે-પદરે ક્ષેત્રમા, ત્રણ ભુવનમા આવું
મહાન તીર્થ હોય તો આ એક જ છે જે ભવ્યાત્માએ આ
તીર્થની એક વખત સ્પર્શના કરી નથી, તેનો ગર્ભાવાસ હજી
છુટેલો ગણાતો નથી એવા ગિરિરાજની યાત્રાના દિવસે પદ
દર્શન કરીને પણ ભારતભરના તમામ જૈનસંઘો પોતાના
આત્માને વૃત્તાર્થ સમજે છે આ શત્રુજય ગિરનારજી આદિ
તીર્થોની યાત્રા ચતુર્વિધ શ્રીસઘ સાથે ભાગ્યશાળીઓ છરી પાળતો
યાત્રામઘ કાઢી તીર્થ દર નામકર્મ સુધીનું પુણ્યાનુબધી પુર્ય
ઉપાર્જન કર્યું છે અને કરે ॥

આવા અસીમ મહિમાવાળા અને પ્રભાવશાળી ગિરિરાજની
યાત્રાનો પવિત્રતમ મ્હોટામા મ્હોટો દિવસ તો આ જ કાર્તિકી
પૂર્ણિમાનો છે, માટે સર્વ ભવ્ય જીવોએ પવિત્રતમ ગિરિરાજની
આરાધના માટે આ દિવસની પવિત્ર યાત્રા સાથે આરાધના કરવા
કટિબદ્ધ થવું જોઈએ

ચતુર્માસ પરિવર્તન વ્યાખ્યાન સાધર્મિક ભક્તિ.

મેસાણા સ ૧૯૯૧ કરતક વદિ ૧ ને ગુરુવાર
સાધર્મિકત્મલે પુણ્ય, યદ્ભવેત્તદ્વચોગ્રતિગ ॥
ઘન્યાસ્તે ગૃહિણોઽવશ્ય, તદ્દત્વાઞ્ગતિ પ્રત્યહમ્ ॥

॥ ૩૫૦ પ્રા વ્યા ૧૭૦ ॥

આવકે કેવા સ્થાનમા વસવું ?

શાસ્ત્રકાર મહારાજા શ્રીમાન વિનયલક્ષ્મી સૂરીશ્વરજી મહારાજા બંધ્ય પ્રાણીઓના ઉપકાર માટે ઉપદેશપ્રાસાદ નામનો અથ બનાવતા બારવ્રતનો અધિકાર જણાવ્યા પછી જણાવે છે કે બારવ્રત લેવાથી આવકપણું મળી ગયું છતાં, આવકને અગે વ્યાખ્યા કરી કે ‘અદ્વાવિવેકેક્રિયામિ ચ યુક્તો ધાયક’ । શ્રદ્ધા વિવેકને ક્રિયા વડે જે સુક્રા હોય તે આવક સમ્યગ્દર્શનાદિક પામ્યા હોય, તે છતાં આ જીવ નિમિત્તવામી છે પાણીનો સ્વભાવ છે કે જેવો રંગ મળે તેવા રૂપે પોતે જાળે, જીવ જેવા સયોગમા રહે તેવા ઉપમા પરિણમી જાય છે સાધુઓને અગે જાણવાસ નિયમિત કર્યો, અને આવકને અગે જિનધર્મિઓ હોય જિનમંદિર હોય, સાધુની આવક બાવક હોય, તેવા ક્ષેત્રમા રહેવાનું કહ્યું છે કાણ્ણ ! જેવા નિમિત્તો મળે તેવો પોતે થાય અલુપ્ત હોય છતાં સુગુરુનો સયોગ અને ધર્મનું અવલું ન હોય તો વ્યવહારથી ધર્મ રહે, પણ નિશ્ચયથી મિથ્યાત્વમા જાય સાધુનો સયોગ નથી તે દેશની દશા વિચારીએ તો આપોઆપ માલમ પડી જાય ગુરુનો સમાગમ તૂટી ગયા પછી દશા કેવી થાય છે, તે તેવા ક્ષેત્રની ત્રિયતિ જોવાથી માલુમ પડે ॥

સાધુ સમાગમના અભાવનું પરિણામ

શાસ્ત્રનો ઉપદેશ બધ યર્જ જાય તો તમે તો શુ પણ તમારા પીર સુધ્ધા આવકપણામાથી મટી જાય મોટા તીર્થોના ઉદ્ધાર કરનારા, અથો લખનારા

વચોની અન્યારે

ત્રીધે? સાધુ સમાગમના અભાવને
 અને છે તેમ નહિં ચોથા આરામાં પણ
 સમાગમ અને ધર્મનું શ્રવણ ન અને
 તો પણ વ્યવહારથી ધર્મમાં રહે, અને
 જાત્યા જાય ભગવાનના વખતમાં નહમ
 માત્ર મતધારી બાર ઉનાળામાં પણ ચોવિહાર
 કરી પૌષધ કરનારો હોતો જે ઉનાળામાં
 ધર્મથી પુરો રગાએલો હોય તેજ આચરે
 કે પ્રકારે ધર્મ થાય, પણ ઉનાળામાં ધર્મનું
 અક્રમની તપસ્યા અને તે પણ ચોવિહારો, પાણી
 નો વિચારો! કેટલા ધર્મના દૃઢસ સ્કાર હશે?
 અને દિવસનો ચોવિહાર અક્રમ કરી પૌષધ
 કરે, તેનો નહમણિયાર પણ સાધુ સમાગમ
 ! મિથ્યાત્વમાં જઈ પડયો ઉચે ચઢેલો પડે
 થાય તેમ અહીં ઉનાળામાં ચોવિહાર કરી અક્રમ
 ને પડયો તે પણ એવી રીતે જ પડયો. અક્રમમાં
 કહેતું શું? નહમણિયારને તરસ લાગી સાધુનો
 છે દના અપર્ક નિર્જર કરતો હોતો, પણ આ
 આલેખનનો વિચાર કરવાનો આવ્યો ગયો, અને
 ખેંધું જ્ઞાન વાતી વધી ગયું, તેથી ત્રિચાર એજ
 નું અધન એ કે બીજાને પાણી પાવું તે આવો
 આવનાથી

પ્રથમ ઉપદેશ સાધુપણનો

સમ્યક્ષ કે મનો પાત્રી ગયા તેથી બવનો ભેટો પાર ન સમજવો. તે દર્દ સહેજે ડઠે એવું ન લાગે ત્યાં ઉપેક્ષા ન કરતા ટોટમેન્ટ વધારે કરાવવી. એ ડઠીકા દર્દને મગાડવા ઉંચા પેદ કે ટોટમેન્ટને ઝોગીએ છીએ, તેમ સર્વ પાપનો ત્યાગ કરવાની જરૂર હતી મુનિરાજ દેશના આપે તો પ્રથમ સર્વ પાપ છોડા એમ કહે, પ્રથમ સાધુપણ કેમ ઉપદેશાય? વસ્તુ મમજો! સાધુપણ શી શીજ? સર્વ પાપનું છોડવાપણુ. કોઈ પણ તીર્થ કર-મણ્ધર, આચાર્ય કે સાધુ પ્રથમ શું કહેશે? સર્વ પાપ છોડવાનું જ કહેશે. શ્રોતા જ્યારે એમ કહે કે નાટક પાપ મારાથી છૂટી શકે તેમ નથી, તેમ કહે તો પછી દેશપિરનિ સમજાવે સૂક્ષ્મ જીવોનું પાપ મારાથી છૂટતું નથી, આમ જ્યારે શ્રોતા કહેતો જુરી વાત. સ્થાવર ને ત્રસ બનેલી ડિસા છોડો, મોટું ને નાનું બધું જુક તમે! બધી ચારી નાની કે મોટી છુપી કે બહાર છોડો! પારદી શ્રી તથા પોતાની શ્રી બધી શ્રીઓને છોડો! નવે પ્રકારનો પરિવર્તન છોડો! સાધુ પોતા પાસે આવેલ કર્મચક્ષુ કરવાની ઈચ્છાવળને પ્રથમ તો આવો જ ઉપદેશ આપે, એટલું તો પાપ રહેવા કે એવું કોણ કહેવાનું? કોઈ નહિ કહેવાનું પાપ ન છોડીશ એવું તો કોઈ કહેનાર નથી. આદિ તો અરિદ્રત-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય કે સાધુ હોય પણ એક જ ઉપદેશ કે કે હરેક પાપ સર્વથા છોડો!

ચકરીનું દર્દ તે જાનચાંચો નમજી શકે?

પહેલા તો પાપને પાપ તરીકે સમજવું મુશ્કેલ પડે છે, ચકરીનું દર્દ ચકરીવાળો મમજો, પણ જે વખતે ચકરી આવે તે વખતે ખીચારો બાનમાં રહેતો નથી, પાપની વ્યાખ્યા વખતે પાપ ગાંધા સમજો પણ મોહનીય કર્મની ચકરી આવે ત્યારે પાપની પાપ તરીકેની ઘડા ખમી બલ્ય છે, પાપની ઘડા હોત-તો, અચાત્ આ ય, પાપ છે એમ ખ્યાલ હોત તો ચયા વિના પાપ હેગત કરનાર શ્રી

થયા વિના રહેત નહિ મોટામા મોટો સક્ષસ હોય તો પાપ સક્ષસ ॥ પ્રાણીમાત્રને હેરાન કરનાર પાપ સક્ષસ છે, આવી પ્રતીતિ થઈ હોય તે પોતે પાપમાથી છૂટવા કેમ તલપાપડ ન થાય ? કદી તલપાપડ ન થઈ શક્યો તો ખીલે પાપ છોડે તો કેમ ન કહે ? તે જગો પર ફેટલાકેને રળેને કાઈ આપણામાથી જાય, આપણી ટોળીમાથી ન ખસે તેવો જ તેઓને પ્રયત્ન થાય છે તમારા આવકપણાને અંગે લીખાલાઈની અતુમોહના ફેટલાએ કરી ? એના આત્માએ ફેટલુ વીર્ય ફોરબુ હુશે કે નેથી પ્રદાયર્ય-મત લઈ શક્યો હવે વિચારો ! આ જગો પર મૈથુનને પાપ તરીકે માન્યુ મહાપાપને મહાપાપ તરીકે માન્યુ હોત નો ત્યાગની જગો પર ધન્યવાદ કહેત જોલવાનુએ જોર અજમાવ્યુ ખડ ? પાપની પાપ તરીકે શ્રદ્ધા તે ખસી ગઈ, ચકરી આવે ત્યા ખધુ ડહાપણ ખસી જાય છે, પાપને પાપ તરીકે માનવુ પ્રસંગ આવ્યા ટકવુ મુશ્કેલ પડે છે તેથી ચોથા વ્રતના અને દીક્ષાના વિરોધ શાથી ? પાપને પાપ માન્યુ હોય તો આ દશા ન આવતે તેથી નહમણિયારની વાત કહી પાપને પાપ માનવાની શ્રદ્ધા ટકાવવી મુશ્કેલ પડે છે

કરેશ જ આવકે ગુરુગુરુથી ધર્મ શ્રવણ કરવું

હું મેશા ગુરુ વચનશ્રવણનો મહિમા ફેટલો હોવો જોઈએ ? પ્રત્યક્ષ ધર્મશ્રવણ હું મેશા ધર્મશ્રવણ હું ભગવાન ! તમારા પ્રભાવે શુભગુરુનો જોગ મળજો શુભગુરુનો જોગ ને તેમના વચનની સેવા મેળવવાની ભગવાન પાસે રોજ પ્રાર્થના કરીએ છીએ પ્રણિધાનસૂત્ર-જયવીરસય તેમા આ જાંધુ માગીએ છીએ કે 'લોગવિરુદ્ધવ્યાઓ ગુરુજણપૂઆ પગ્થકરણ ચ । સુહુગુરુ જોગો તબ્વયણસેવણા આલવમખડા' । આ પ્રમાણે જયવીરસય બોલતા બે હાથ જોડી ભગવાન પાસે પ્રાર્થિએ છીએ કે હું ભગવાન ! મને લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ હોજો ! ગુરુજનની પૂજા તથા પરોપકાર કરવાપણું, શુભ ગુરુનો યોગ ને તેમના વચનની સેવા

મા ભવના છેડા સુધી અખડપણે હોજો ! આ માગલીઓ માગીને મેળવેલુ આવકપણુ તે સાર્યક ક્યારે ? આવકપણુની કમ્પ્લીમા આવીએ ત્યારે !

આવક શબ્દની શાસ્ત્રિય વ્યાખ્યા

જૈન શબ્દ જોણુ કરી આવક શબ્દ આગળ કેમ કર્યો ? 'પરલો-ચદિયં સમ્મ સુણેદ આવક તેનુ નામ કે જે પરલોકને અગે હિતકારી જિનવચન સાભળે તે આવક તેથી જણાય છે કે હુ મેશા સાધુ પાસેથી સાભળે, માસ્તર પાસેથી નહિ, પણ સાધુ પાસેથી સાભળે કારણ ? કારણુ એજ કે રૂબતા આગળ તરવાની પ્રાર્થના કરવી તે કામ લાગતી નથી કહેનારને શરમાવનારી છે, આધળાને ઠહે કે મને દોર, તો તે કહેનાર શરમાવો જોઈએ તેમ જોઓ આર ભાદિકથી વિરમેલા નથી, તેની આગળ ધર્મ કહો ! એમ કહેનાર શરમાવા જોઈએ શહેનશાહી ઢંઢેશ જમતને અગે છે, છતાં શહેરને સબળાવે ચેરીફ, ચેરીફને જ સબળાવવાનો હક છે, તેમ ધર્મ પ્રગટ કર્યો જિનેશ્વરોએ, છતાં કહે છે મયસયસહસ્સ મહ્નો, જિનપન્નતો ધમ્મો મુણિ ડયસદ લાખો ભવના પાપનુ નિકંઠન કરનાર બબ્બજીવો રૂપી કમલને વિકસ્પર કરનાર ગીતાર્થ જોવા સાધુએ ધર્મ કહેવો એકલા ગીતાર્થ કે એકલા સાધુ નહિ પણ ગીતાર્થ સાધુજ ધર્મ કહે.

આવકને વિપરીત પ્રરૂપણાનો પ્રમગ કરી રીતે ?

આપણે દિવસમા બે વખત પડિક્કમણુમા બોલીએ છીએ તેમા 'પડિસિદ્ધાણ કરણે વિજ્ઞાણમકરણે અ પડિકમણ અસદ્ હણે અ તદ્દા, વિપરીયપદ્ધવણાપ અ આ ગાથા બોલીએ છીએ તેમા પ્રતિક્રમણુ શા માટે કરવુ જોઈએ તેનો હેતુ બતાવેલ છે, કે પ્રતિપેધ વસ્તુને કરવાથી, કરવાલાયકને નહિ કરવાથી શ્રદ્ધારહિતપણુ સમજવે કરી, અને વિપરીત પ્રરૂપણા કરવાએ કરી જે કાર્જ પાપ લાગ્યુ હોય, તેને માટે આ પ્રતિક્રમણુ હું કરૂ છુ, એટલે તે તે પાપોથી પાછો હકુ છુ તે પાપોને આલોવું ॥

ગુરૂની માફીએ ગર્હુ છુ, અને આત્મસાક્ષીએ તેને નિંદુ છુ આ પ્રતિ
ક્રમણ કરનાનો હેતુ કહ્યો આમા વિપરીત પ્રરૂપણા થઈ હોય તેનું
પ્રતિક્રમણ કરુ ॥ આમા ઉપદેશ આપ્યો હોય તો વિપરીત
પ્રરૂપણા થાય તે માનવા ભેગ છે, પણ આવકને તો ઉપદેશનો
અધિકાર નથી ત્યાં શું ? નળી વસ્ત્રુ કેવળ આવકને માટે જ
છે, સાધુઓને તો તે સ્થળે બીજી સૂત્ર જોડવાનું હોય છે,
'વાજાળીને ઘેર વહોવાત શો' ? અમારે ધર્મકથન કરવાનો હુક નથી
તો વળી વિપરીતપ્રરૂપણા કયાથી લેવા ? પ્રરૂપણાજ નથી તો
વિપરીત કયાથી ? છોકરાજ નથી પછી તે કાણે કે લગડો તેને
સવાલજ કયા રહ્યો ? માટે અમને ધર્મપ્રરૂપણા કરવાનો હુક છે,
આવુ કહેનારે શાંતિથી અર્થ જોવો જોઈએ તે કહેવાની મતલબ એ
છે કે આવકે સવારે શુઠ પાસે ધર્મ માલગી રાત્રે કુટુંબને એકડા
કરી, આજ શુઠ મહારાજે વ્યાખ્યાનમા આમ કહ્યું છે, આમ અનુવાદ
થતો હોય તેગા જે કાઈ ઉલટી પ્રરૂપણા થઈ હોય, તેનું પ્રતિક્રમણ
છે આ ગૂઢાર્થ તેમા રહેલો છે સામગ્રવા ન આન્યા હોય તેને
સમજાવવું, જે શુઠ મહારાજ પાને સામલ્યુ હોય તે સમજાવતા
અજ્ઞાનને લીધે કે જેસમજને લગને ઉલટી પ્રરૂપણા થઈ હોય
તેનું પડિકમાડુ છે

ધર્મ શ્રવણ દ્વારાએ આવકપણુ.

આ અપેક્ષાએ સૂત્ર હોવાથી ગીનાર્થ માધુએજ ધર્મકથન
કરવું તે માટે 'વદ્ દિવસ' હુ મેશા આવકો ધર્મ કોની પાને માલગે ?
તો કે જ્ઞાનકો સાધુ પાસે ધર્મ સાલગે, જે વસ્તુ ન જાણેવી હોય તે
સામગ્રવી તમારી પાને પાય તેરી પદર, કહીએ તો માલગે ?
તેમ વર્તમાનમા નહીં જણાએલી વાત ધ્વજા મિચ્છાદિક નામા
ચારી સાધુપણાની રીતિ જે સાલગે તેનેજ આવક કહેવાય આથી
આવકપણુ ધર્મશ્રવણદ્વારાએ જણાવ્યું

ધનની ત્રણ ગતિ

પણ મહાશ્રાવક પણ ક્યુ ? મહાશ્રાવક તેને જ કહેવાય કે જે સમ્યક્ત્વ અને ત્રતોમા રહેલો જના, સાતસેત્રમા ભક્તિથી ધન વાવે શ્રાવક થયો જોડે તમજે કે પરિશ્રદ્ધ મળેલો છે તે હબાડનાર છે, છતાં તેનું કૃણ કંઈ ન મેળવીએ તો ગળે શિવા, બોધી, તેમ આ સમારમા હિંસાદિકના પાપમા આ આ મા ડૂબી રહ્યો છે તેમા પરિશ્રદ્ધની શિક્ષા ગળે લાગી છે તે છોડાતી નથી, તો તે ધનની કંઈ પણ લાભ મેળવી શકે અમારવન્નુથી માર ન થયે તે મૂર્ખ ! પાપને ખમેડી પુન્યને ન વેંચે તેના જેનો નિર્માગી કોણ ? માટે કહે છે કે પૈમો ત્રણ ગતિવાળો છે તેના ત્રણ પગ છે જ્ઞાન જોગ અને નાશ પૈસાની આ ત્રણ ગતિ, કાતો જ્ઞાન ઘો, જગર સોગવટામા વાપરો, નહિંતર છેવટે તેનો નાશ નો છે જ તે કોઈને ત્યાં કાયમ ટક્યો નથી, તેમ માથે પણ આવતો નથી આવુ જાણીએ છીએ છતાં ગળેથી છુટતો નથી, કે ઉપર કદા પ્રમાણે જ્ઞાનમા અપાતો નથી આપણી કંઈ પેટી મમતા વગરની થઈ ? આપણી અસખ્યાત પેટીઓ થઈ તેમા મમતા વગરના આપણે નથી થયા. પણ ત્રાજો નાશનો પાયો જોડે છે જેનો છેડો પણ નહીં છે જેનો નાશ નહીં છે, તો પછી જાડુતી ઘરમા ઉપકાર કરના કેમ ચૂકે છે ? જેટલા કાળનો ક્ષયોપશમ છે, તેટલો કાળ ધન રહેવાનું છે જાડુ તો બરવાનું જ છે, તો ઉપકાર કરવાથી કેમ ચૂકે છે ? તેમ કરી જાડુ તો વમૂવ કર ચકવર્તી જેવાઓની સ્થિતિ પણ કાયમ રહી નથી, તો આપણી સ્થિતિ તો કાયમ ટકવાની જ નથી, તે તો મમજ ! ને તેમા પણ આપણે પરાપકાર ન કર્યો તો પછી આપણે કયા જીવીશું, તેનો તો વિચાર કરા મહાશ્રાવક કોને કહેવાય ?

ii આથી કહેવાની મતલબ એ છે કે શ્રાવક હું મેળા દીવનો ઉદાર રહે. કોઈ ભક્તિથી જાનુ દે તો કોઈ અનુકંપાથી જાનુ દે, સાતસેત્રમા જિત-ચેત્ય મૂર્તિ આગમ ને સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા

શુરની માફીએ જાહું છું, અને આત્મસાક્ષીએ તેને નિહુ છું આ પ્રતિ
ક્રમણ કરવાનો હેતુ કહ્યો આમા વિપરીત પ્રરૂપણ થઈ હોય તેનું
પ્રતિક્રમણ કરૂ છું આમા ઉપદેશ આપ્યો હોય તો વિપરીત
પ્રરૂપણ થાય તે માનવા ભોગ છે, પણ શ્રાવકને તો ઉપદેશને
આધિકાર નથી ત્યાં શુ ? નળી વહિતુ કેવળ શ્રાવકને માટે જ
છે, સાધુઓને તો તે સ્થળે બીજી સૂત્ર બોલવાનું હોય છે,
'ત્રાજ્ઞણીને ઘેર વસોપાત ગો' ? અમારે ધર્મકથન કરવાનો હુક નથી
તો વળી વિપરીતપ્રરૂપણ કયાથી લાવ્યા ? પ્રરૂપણજ નથી તો
વિપરીત કયાથી ? છોકરોજ નથી પછી તે કાણે કે લગડો તેને
સવાલજ કયા રહ્યો ? માટે અમને ધર્મ પ્રરૂપણ કરવાનો હુક છે,
આપુ કહેનારે શાનિથી અર્થ ભોવો ભોઈએ તે કહેવાની મતલબ છે
છે કે શ્રાવકે સવારે શુર પામે ધર્મ માનળી રાત્રે કુટુંબને એકઠા
કરી, આજ શુર મહારાજે વ્યાખ્યાનમા આમ કહ્યું છે, આમ અનુવાદ
થતો હોય તેમા જે કાઈ ઉલટી પ્રરૂપણ થઈ હોય, તેનું પ્રતિક્રમણ
છે આ ગૂઢાર્થ તેમા રહેલો છે માનળવા ન આજ્યા હોય તેને
સભળાવવું, જે શુર મહારાજ પાસે સાભળ્યું હોય તે મનળાવતા
અજ્ઞાનને લીધે કે બેસમજને લઈને ઉલટી પ્રરૂપણ થઈ હોય
તેનું પડિક્રમણ છે

ધર્મ શ્રવણ દ્વારાએ શ્રાવકપણ

આ અપેક્ષાએ સૂત્ર હોવાથી ગીનાર્થ માધુએજ ધર્મકથન
કરવું તે માટે 'વર દિવસ' હું મેશા શ્રાવકો ધર્મ કેની પામે માનળે ?
તો કે શ્રાવકો સાધુ પાસે ધર્મ સાભળે, જે વસ્તુ ન જાણેલી હોય તે
સાભળવી તમારી પામે પાચ તેરી પદર, કહીએ તો માનળે ?
તેમ વર્તમાનમા નહીં જણાએલી વાત ઈચ્છા મિચ્છાદિક આમા
ચારી સાધુપણની રીતિ જે સાભળે તેનેજ શ્રાવક કહેવાય આથી
શ્રાવકપણુ ધર્મશ્રવણદ્વારાએ જણાવ્યું

ધનની ત્રણ ગતિ

પણ મહાધાવકપાત્ર કયુ ? મહાધાવક તેનેજ કહેવાય કે જે સમ્યક્ત્વ અને ત્રીનોમા રહેલો છતા, સાનસેત્રમા ભક્તિથી ધન વાપે આવક થયો જોગલે સમજે કે પગિતડ મળેલો છે તે જુખાડનાં છે, છતા તેનુ ક્ય કઈ ન મેળવીએ તો ગળે ગિલા, બોધી, તેમ આ સસરમા દ્વિસ દિકના પાપમા આ આ મા ડૂબી રહ્યો છે તેમાં પરિવ્રજની શિવા ગળે લાગી છે તે છેડાની નથી, તો તે ધનની કઈ પણ લભ મેળવી જઈ અસારવસ્તુથી માર ન થયે તે મૂર્ખ ! પાપને ખમેટી પુન્યને ન થયે તેના જેનો નિર્ભાંગી કોણ ? માટે કહે છે કે પૈનો ત્રણ ગતિરાગો છે તેના ત્રણ પત છે જ્ઞાન જો ! અને નાથ પૈસાની આ ત્રણ ગતિ, કાનો જ્ઞાન દ્યો, આર જોગવદામા વાપડો, નર્દિનર છેવટે તેનો નાથ નો છે જ તે કાનિ ત્યા કાયમ ટકવા નથી, તેમ સાથે પણ આવતો નથી આવુ જાણીએ છીએ છતા ગળેથી છુતો નથી, કે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ્ઞાનમા અપાતો નથી આપણી કઈ પેદી મમના વગરની થઈ ? આપણી અસપ્ધાત પેદીઓ થઈ તેમા મમના વગરના આપણે નથી થયા પણ ત્રીજો નાથનો પાયો જોડે છે જેનો છેડા પણ નહી છે, જેનો નાથ નહી છે, તો પછી બાહુની ઘરમા ઉપકાર કરના દેમ ચૂકે છે ? જેટલા કાગનો કાયોપચમ છે, તેટલો કાળ થન રહેવાનુ છે બાહુ નો બરવાનુ જ છે, તો ઉપકાર કરવાથી દેમ ચૂકે છે ? તેમ કરી બાહુ તો વમૂત કર ચકવર્ની જેવાઓની સિયનિ પણ કાયમ રહી નથી, તો આપણી મિયનિ તો કાયમ ટકવાની જ નથી, તે નો સુમજ ! ને તેમા પત્રુ આપણે પદોપકાર ન કર્યો તો પછી આપણે કયા રખડીશું, તેનો નો વિચાર કર !

મહાધાવક કોને કહેવાય ?

આથી કહેવાની મતવગ જો છે કે આવક હ મેળા દીગનો ઉદાર રહે. કોઈ કક્ષિથી દાન દે તો કોઈ અનુક પાથી દાન દે, સાન-સેત્રમા મિન-ચૈચ મુક્તિ, આ ભ ને માધુ-સાધવી-આવક-આવિકા

સીદ્ધાંતા સાતદેવત્રયા ધન વપરાય તે ભક્તિથી ગુણના બહુમાનથી મોક્ષનો માર્ગ પામેલા છે માટે તેમનું બહુમાન અને અનુકંપાથી અત્યંતદુર્ગી ગરીબને અગે વપરાય તે દયાથી જે કંઈ અપાય તે અનુકંપાદાન તો એ યુગ દે સાતદેવત્રયા ભક્તિથી ધન વાપરે ને દીન દુર્ગી ગરીબમા દયાથી ધન વાપરે તો તે શ્રાવકને મહાશ્રાવક કહેવાય છે આમ મહાશ્રાવકની વ્યાખ્યા સાલળી, ત્યારે સાતદેવત્રયા ભક્તિથી અને દીનદુર્ગીમા દયાથી ધન વાપરે તે મહાશ્રાવક કહેવાય. આ જણાવી સાધર્મિકવાત્સલ્યનો અધિકાર જણાવ્યો.

સાધર્મિક ભક્તિ

લક્ષ્મીનાથ પામવાવાળી નક્કી છે, તો તેનો ઉપયોગ જરૂર કરી લેવો. જાડુતી મકાન ખાત્રી કરવા પહેલા કામ કરી લેવું જોઈએ તેમ ઈત્વરિક એટલે ચોડાકાલને માટે પ્રાપ્ત થએલી લક્ષ્મી તેનો નાશ ન થાય, તે પહેલા તેનો ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ. લક્ષ્મી ચાલી ગયા પછી ચાહે તેટલા વિચારો કરીએ તો કંઈ ન વળે, માટે સડયા પહેલા ડહાપણનો ઉપયોગ કરી લેવો. સાધર્મિકવાત્સલ્ય શા માટે સૂચવ્યું? ચોવીશ કલાક ધન ખર્ચી શકાય તેવું સ્થાન જો કોઈ હોય તો તે સાધર્મિકનું સ્થાન છે. સાધર્મિક દ્વારાએ જ આપણામા ધર્મ રહ્યો છે. સાધર્મિક ન હોય તો આપણામા ધર્મને રહેવાનું સ્થાન નથી.

ગામડામા એકલા શ્રાવકને અગે મહિર દે ઉપાશ્રય હોતા નથી. સાધુનું રહેવાપણું દે ચોમાસુ ત્યાં થતું નથી જોડે પીળા સાધર્મિકો નથી, તેથી દેરાસર ઉપાશ્રય દે સાધુનો સન્નિવેશ મળતો નથી જે ચૈત્યની જોગવાઈ તે સાધર્મિકના જ બાગ્યે મૂર્તિની જોગવાઈ, જ્ઞાનની જોગવાઈ, સાધુસાધ્વીની જોગવાઈ એ જાણી જોગવાઈ મળી છે તે સાધર્મિકના બાગ્યે જ મળી છે. આપણે સર્વ જીવોની સાથે સર્વ પ્રકારના સાસારિક સંબંધ અનતી

વળત મેળવ્યા છે, પણ સાધર્મિકનો સળધ હજી મલ્યો નથી, એ મળવો દુર્લભ છે ધર્મ ન પામે ત્યાં સુધી તમારો સાધર્મિક બને ક્યાથી? એને ધર્મ પામવો જોઈશે. દુર્લભ તેટલો તમને સાધર્મિક સમાગમે મળવો. દુર્લભ છે દુર્લભધર્મ મળે ત્યારે સાધર્મિક બને આથી સળધ મળવો મુશ્કેલ તે ન મળે તો આપણો ધર્મ ટકવો તે પણ મુશ્કેલ છે.

સાધર્મિક ભક્તિ-ઉપગૃહણ-સ્થિરીકરણાદિ ન થાય તો દર્શનાચારને અતિચાર.

જેમ સાધુને મુશ્કેલવાસ એ સાધુપણ ટકાવનાર છે, તેમ શ્રાવકને શ્રાવકપણું ટકાવનાર, સ્થિર રાખનાર સાધર્મિકસળધ છે. ધણા સાધર્મિકો હોવાથી સાધુનું આવવું થાય છે. આટલા માટે મહાશ્રાવક થાય તેણે શક્તિપ્રમાણે, ગુણના બહુમાનથી, વાત્સલ્ય કરવું જોઈએ શાસ્ત્રકારોએ દર્શનાચારની અદર એ વાત કહેલી છે. વાત્સલ્ય એ સમ્યક્ત્વવાળાની કર્ણી, તે કર્ણી ન કરે તો હોષ ખીછ કરણીઓ છે. ગુરૂની સામાં જવું તે બધી સમ્યક્ત્વની કર્ણી છે. પણ આ કર્ણી એવી છે કે ન કરે તો હોષ, તેટલો માટે તેના અતિચારમા હોષ ગણ્યો છે. સમ્યક્ત્વની ક્રિયામાં ચાર વસ્તુ ન કરાય તો હોષ તેમ ઉપગૃહણ સ્થિરીકરણ ન કરે તો હોષ, જેમ શકાકિક કરે તો પ્રાયશ્ચિત, તેમ ઉપગૃહણાદિક ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત, તેમ વાત્સલ્ય ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત. મતની આલોચણુ લઈએ છીએ દર્શનાચારને અંગે આલોચણુ કેમ નથી ગણાતી? સાધર્મિકવાત્સલ્ય ન કરીએ તો તેમા આલોચણુ સ્વામીવાત્સલ્ય એ દર્શનાચારના આઠ આચાર માહેલો એક આચાર.

નિસ્સક્રિય નિક્કસિય નિર્વિસિગિન્ઢા અમૃદન્દિટી ॥

ઉચ્ચૂહચિરીકરણે ચન્દ્રહ્રપમાગ્ણે અદ્ધ ॥

નિ શક્તિઆચાર નિષ્કાસિતઆચાર,

દૃષ્ટિ, ઉપગૃહણ, સ્થિરીકરણ, ન

અમૃદ-

ના એ

દર્શનાચારના આઠ આચાર જાણવા તે ન કરવામા પ્રાયશ્ચિત્ત ગણાવ્યું કરીએ તો તે આપણી કરજ છે આથી સાધમિકની કિંમત સમજાવી દેવની ભૂતિનો ભ્રમ, ગુરૂનો યોગ, જ્ઞાનનો યોગ, અને ગુરૂની સ્થિરતાનો લાભ એ ભાગ્યશાળી સાધમિકના સન્નેગે છે, તેથી તે જરૂરી છે કરવું તે કરજ, ન થાય તેટલું દર્શનનું ફળ જાણવું તે વાત ધ્યાનમા રાખી સાધમિકવાત્સલ્યમા જે પુણ્ય જે લાભ છે તે 'વચોઽતિગ' મથનમર્યાદાની બહાર છે એનો મહિમા નિયમિત કરીએ તો દેવ, સાધુ, ધર્મશ્રવણ વિગેરેનો મહિમા ગૌણ પેટા બેઠમા આવ્યા જાય તો કરવું શું ? બધી વાતે સાધમિક ભક્તિ ચડીયાતી ભક્તિકરનાર ગૃહસ્થ હોય તો પણ મન્ય છે 'પણ' કેમ કહ્યું ? આરભાદિકમા ખુબી ગએલા તેવાને વખાણવા શાને અગે ? ગૃહસ્થની પંચાવચ્ચ, પ્રસાસા, કરવાની મનાઈ છે છતાં ભાગ્યશાળી કહીએ છીએ, સાધમિકવાત્સલ્ય કર્યા સિવાય ખાતા નથી, તે કરીને જ ખાય છે, તેથી ભાગ્યશાળી છે ભોજન કરવાને અગે સાધમિકને ચાહ કરે, તે ખીલું કર્તવ્ય સાધમિકને અગેનું શું નહિં કરે ? અથાત્ બધું જ કરશે તેથી ભાગ્યશાળી કહેવાય છે જનશાસન પામી તમારી શક્તિને અનુસાર જરૂર સાધમિકભાઈનું વાત્સલ્ય કરે !

પુણ્યના આવક જેવા નિર્ધનથી માડી રાજા-મહારાજા અને શક્તિ-ઓએ સાધમિક ભક્તિ કરી છે

પુણ્યો શ્રાવક રાજા સ્વામીભાઈને જમાડતો હતો ભરત ચક્ર-વર્તીએ પણ તેને માટે રસોડા ખુલ્લા મુકી દીધા હતા કુમારપાળ રાજાએ પણ પોતાના રાજ્યમા કેઈ પણ નવો સાધમિક આવે તેને માટે ઘરદીઠ એક રૂપીઓ ને એક ઇંટ આપવાનું ઠરાવેલ હતું આથી પાટણમા તે વખતે-સર્વે સુખી રહેતા એક લાખ શ્રાવકના ઘર તે વખતે પાટણમા હતા

“સાહુમ્મીના સગપણ સમું, અવર ન સગપણ ઠેાય ।

ભક્તિ કરે સાહુમીતણી, સમકિત નિર્મલ હોય ” ॥

નેટલા અક્ષર યુતના જણાવે, તેટલા વાં હબરોળ ।
સ્વર્ગના મુખ અનતા વિલસે, પામે ભવનો પારોળ ॥

સમાનધર્મીને ભેટને ખુશી થવું તે દુષ્કર્મ હોય તે
મુક્ત કરવો કે કરાવવો

ઉદાયનરાજાએ અપરાધી અટપ્રયોતનરાજાને સાધમિક ભાવી
કેદમાંથી છાડી દીધે પશુસવ્વ હોવાથી ઉદાયન રાજાને ઉપવાસ
હતો, ત્યારે રનોઈયો અટપ્રયોતનને પુછવા ગયો કે આજે આપને
માટે રસોઈ શું કરું ? રાજાને શકા પડી કે કોડ દિવસ પુછતો
નથી, ને આજે કેમ પુછવું હશે ? તેથી રનોઈયાએ તેનું કારણ
પુછના જણાવ્યું કે આજે પશુસવ્વ હોવાથી બધાને ઉપવાસ છે
ત્યારે અટપ્રયોતન કેદમાં હતો, તે વારે પણ તેણે કંઈ કે માટે
પશુ આજે ઉપવાસ છે આ વાત રનોઈયાએ ઉદાયન રાજાને
જણાવી, ત્યારે રાજાને એજ વિચાર થયો, કે ઓહો હવે તો મારો
સાધમિક થયો, માટે તે કેદમાં હોય તો મારા પશુસવ્વ ઉજાડ્યા
કહેવાય નહિ તરત જ કેદખાનામાંથી તેને છાડી દીધા કે એવા
એવા ધણા દપ્તાતો છે શ્રીપાલરાજા અને મયજાન્રંદરીને પણ
મુનિચંદ્રસુરિજી મહારાજે ઉપામય પાતેના શ્રાવકને ત્યાં
મૂકેલા હતા તે શ્રાવકો પણ તેની બદલ ભક્તિ કરના હતા ને
પુણ્યઉપાર્જન કરના હતા સાધમિક તરીકેની પોતાની ફરજ અહા
કરવી ભેટીએ

જમાનારને જમનાર ફળ આપી ભય

જમાનાર કરના જમનાર પણ અધિક ફળ મેળવી ભય છે
અમારે એક સધવીએ સધ દાહયો હતો, તેણે ગુરુમહારાજને પૂછ્યું
કે આ મારા ખર્ચાએલા પૈસા લેજે કયાં લાગે ? ત્યારે ગુરુ
મહારાજે તેને એજ ઉપદેશ આપ્યો છે કે તું સાધમિક
વાત્સલ્ય કર અને જ્યારે કોઈ ઉત્તમ સાધમિકનો જીવ તેમાં જમી
જશે, ત્યારે તારા પૈસા લેજે ગણાયો તેની નિશાની એ કે ને
તારે ત્યાં ભાવના છે, તે ઉત્તમ જીવના પમલાથી પોતી થઈ

જશે તે પ્રમાણે ગુરૂના જણાવ્યા અનુસાર તે સધપતિએ તો સધને જમાડવાનું શરૂ કરી દીધું એક દિવસ થયો બે દિવસ થયા, છતાં ધ્વજ ધોળી થઈ નહિ. વિચારે છે કે હજી કોઈ ગામમા લાજ્યશાળી હવ જમવો બાકી રહી જાય છે તે શરૂ અનુસારે ગામમા સધપતિ જાતે ફરી ઘેર ઘેર તપાસ કરે ॥ ત્યાં જ્યે શેઠ ને શેઠાણી બહુજ સુખાત્ર ધર્મિજ તેના જોવામા આવ્યા, તેમને ઘેર જઈને વિનંતિ કરી સાહેબ! આપ સંઘમા જમવા પધારો ત્યારે તેઓએ જણાવ્યું કે અમારે તો અટક છે જરૂર સંઘપતિ સમજી ગયો કે આજ સુખાત્ર સાધમિક હોવા જોઈએ, કે જેના પગલાથી મારી ધ્વજ ધોળી થઈ જશે! એમ શરૂ મંદારાજે કહ્યું છે તે પ્રમાણે મનની સાક્ષીએ દંડ નિશ્ચય કરી ફેર ઉપરાં ઉપરી જમાડવાનું ચાલુ જ રાખ્યું ને વળતે દિવસે વિનંતિ કરી સંઘમા જમવા તેડી ગયો તે સાધમિકે સંઘમા જમ્યા ત્યારે તેની લાલ ધ્વજ તે ધોળી થઈ ગઈ આથી તે જમાડનાર સંઘપતિએ પંચ તીર્થ કરગોત્ર બાધ્યુ આવી રીતે સાધમિક જમાડવામા કોઈ એકાદો પજ ઉત્તમ હવ આવી જાય તો એ પૈસાનું સાર્થકપણ થઈ જાય, ઠાયાનું કલ્યાણ થઈ જાય ને પોતાને અનતા લાભ પ્રાપ્ત થાય. આવું જાણી જે કોઈ સાધમિક સાધ્યોની ભક્તિ કરશે, તેમનું વાત્સલ્ય કરશે, તેનું બહુમાન માનવશે, જેઓ સાધમિકના ઉદ્ધારના રસ્તાઓ લેશે તે ખરેખર આ ભવ પરભવ કલ્યાણમ ગતિકમાલાને પામી મોક્ષ મુખને વિષે વિરાજમાન થશે

મૌન એકાદશી વ્યાખ્યાન.

પર્વદ દુર્લભ લોકે, શ્રોક્ષ્ણેતાઽઽદત પુરા,
મન્વાણકૌષેર્દાસ યજ્ઞિનાના શ્રોજિનોદિતમ્ ॥ ૧ ॥

ત્રિલોકનાથ તીર્થકર ભગવાનના શામનમાં મોક્ષને સાધવાની દૃષ્ટિ સુપર્યતાએ રહેલી છે અને તેથી તે શાસનમા આદોરણ, પોશિક, ચાતુર્ભાસિક, કે સવત્સરીની પ્રતિબદ્ધ ક્રિયાઓ જે જે

જણાવવામા આવી છે તે તે કેવળ આત્માની દૃષ્ટિએ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે જ છે શાસ્ત્રમા જણાવેલા તહેવારોમા મૌન એકાદશી નામનો તહેવાર કોઈ જુદી રીતે વર્ણવામા આવેલો છે જ્ઞાનપથમાં આદિ તહેવારોની ઉત્પત્તિ અને તેની પ્રવૃત્તિ વ્યાપ્તિ જ્ઞાનાદિક વિશદનાથી થયેલા હુ ખો અને અતસયો દૂર કરવા માટે થયેલી છે ત્યારે આ મૌનએકાદશીનો આવિર્ભાવ ત્રણ ખુદના માનિક, દ્વાયિકસમ્યક્ત્વને, ધારણકરનાર મહારાજા કૃષ્ણજીને અંગે થયેલો છે

હકીકત એવી છે કે કૃષ્ણ મહારાજા મથુરા અને વૃંદાવન જેવા અસંખ્ય નિવાસ સ્થાનોને છોડી કંઈને લવણસમુદ્રના અધિષ્ઠાયક દેવતાની આરાધના કરી દેવલોકને પહોં દબર મારે એવી દ્વારિકા નગરી વસાવવા માટે શક્તિ સપત્ર યયા અને તે દ્વારિકા નગરીની ક્ષિત પ્રતિક્ષિત જાહોજલાલી વધતી જ આવી. તે દ્વારિકા નગરીની વૃદ્ધિ દેખાવા સાથે તે દ્વારિકા નગરીના નાશની કલ્પના કોઈપણ પ્રકારે જુદિમા આવી શકે તેમ નહોતી, અને તે ન આવવાથી જ ભગવાન નેમનાથજી મહારાજ પાસે તે દ્વારિકાનગરીના નાશનો પ્રશ્ન શ્રીકૃષ્ણમહારાજ તરફથી થયો. જગતમા જાણવામા આવેલો પ્રહ જેમ પીકા ન કરી શકે તેવી રીતે દ્વારિકા નગરીના નાશના કારણો જાણવામા આવે, તો હું તેનો પ્રતિકાર કરી શકુ એ ધાણ્ણથી કરેલા દ્વારિકાના નાશના પ્રશ્નના ઉત્તરમા ભગવાન શ્રીનેમનાથજી મહારાજે દાડ-દેપાયનરૂપિ અને શામ્બકુમાર વિજેદેનો ઇતિહાસ જે લવિષ્યમા જનવાવાળો હતો તે જણાવ્યો. એ ઇતિહાસ આભગીને કૃષ્ણમહારાજે સસારની અનિશ્ચના બાંટીને પોતાના સમગ્ર દેશમા પડકો બજાવીને જે કોઈ પોતાના આત્માનો સસારથી ઉદ્ધાર કરવા દીક્ષા લે, તેને સમગ્ર પ્રકારે મદદ આપવાનું બહેર કયું અને એ પડકાના પ્રતાપે હજારો જન્ય આત્માઓ-પ્રાણીઓ પોતાના આત્માનો

મૌન એકાદશી પર્વનું ધ્યેય

દરેક મહિને અગીયારશ તો આરાધાય છે અને આ આગશર સુદિ એકાદશી વર્ષમાં, એક વાર, તેથી એ એકાદશી પર્વ પણ ગણાય. મૌનએકાદશી મુખ્ય કારણથી ઉભી થઈ છે. મૌન એકાદશી પર્વનું ધ્યેય મૌન છે પ્રશ્ન થશે કે મન કે કાયાના યોગને રોકવા પર્વ ન રાખ્યું, અને વચન યોગને રોકવા પર્વ કેમ રાખ્યું ? જૈનદર્શનમાં તમામ અનુષ્ઠાનો મન, વચન, કાયાના યોગને ગોપવનારા છે જૈન દર્શનનું, એક પણ પર્વ કે તહેવાર મન, વચન કે કાયાના આશ્રવની છુટ આપતું નથી, લૌકિક પર્વો કે તહેવારો તો મન વચન તથા કાયાના કર્મોને પ્રવર્તાવવાના સાધન રૂપ છે લોકોત્તરપર્વો તથા તહેવારો મન, વચન તથા કાયાના યોગથી બધાતા કર્મોને રોકનારા, એજ ધ્યેયથી પ્રવર્તાવેલા છે મનના પાપી વિચારોથી, વચનના સાવધ નિષ્કુર ઉપયોગથી કે કાયાની પણ તેવી પ્રવૃત્તિથી બધાતા કર્મોને રોકવા એજ અનન્ય હેતુ આ અનન્ય જૈનદર્શનમાં નિયત પર્વો તથા તહેવારોનો છે લોકોત્તર ખીજા બધા પર્વો કે તહેવારોમાં (આજના પર્વ મૌન એકાદશી સિવાય) મન, વચન, કાયા, ત્રણેના યોગને ગોપવવાના ખરા, પણ નિવૃત્તિ-અનૃત્તિપૂર્વકની, જેમકે આર્ત અને રોદ્રધ્યાન રાહી મનને ધર્મ તથા શુક્લ ધ્યાનમાં પ્રવર્તાવવું સાવધ પાપારણની પ્રવૃત્તિ રાહી કાયાને વાણીને દેવવદન, સામાયિકાદિ પ્રવૃત્તિમાં જોડવા અને તેવી પ્રવૃત્તિ વધારવી

મૌનએકાદશીપર્વની મૌનતા વિશિષ્ટતા

આજના તહેવારની વિશિષ્ટતા ખીજી છે સાવધ કે નિરવધ એક પણ વચન ન બોલતા મૌન જ રહેવું તે એકાદશી પર્વની વિશિષ્ટતા છે પાપને રોકવું તે શાસ્ત્રકારને ઈષ્ટ છે નિર્જરા થાય તેવી પ્રવૃત્તિ, શાસ્ત્રકારને, ઈષ્ટ નથી, તેમ નથી

વચનના, ધ્યાન ન રૂઝાય

આ માટે વચનની પ્રવૃત્તિ ઉપર અકુશ રાખવો જોઈએ,

મન વચન કાયા એ ત્રણ યોગની પ્રવૃત્તિમાં હું મેંશા મનુષ્યો હોય છે વચનની પ્રવૃત્તિ માટે અકુશની આવશ્યકતા છે જગતમાં વચનથી જે અનર્થ થાય છે તે અનર્થ મન દે કાયાથી નથી થતો. ધા માર્યો તે ત્રણ દિવસમાં રૂઝાઈ જાય છે મર્મવચન કહ્યું હોય તો નિદ્રાગી સુધી ન ડગાય દે ભૂલાય. માટે વચન ઉપર કાળુ રાખના રીતો. કાયાનો કાળુ સાહજિક છે, અધ્યાત્મકરૂપદ્રુમમાં એક સ્થળે કહ્યું છે કે-વચનની પ્રવૃત્તિ ન કરવા રૂપ મૌન કહેવા નથી કરતું ?

यचोऽप्रवृत्तिमात्रेण, मौन के के न, विनते ।

निरवग, यचो चेत्, यचो गुप्तोस्तु तान् मृते ॥

અધ્યા. ત્રો ૨૪-૪

એકેન્દ્રિઓ અનાદિથી મૌન રહ્યા છે, સાવધ દે નિરવધ વચન પ્રવર્તાવડુ એ પોતાને આધિન છે જેનું મન વૈકા-સેલું હોય તે જ્યાં સુધી વિચાર કરવા માગે ત્યાં સુધી વિચાર કરી શકે વચન ઉપર કાળુ હોય તો મન ઉપર કાળુ આવી જાય કાયાનો કાળુ સહેલો છે

વચનયોગથી રખડપટ્ટી

कविला । इयपि इहयपि એટલા જ માત્ર વચનથી શ્રી મહાવીર મહારાજના જીવને જે કોણકોણ સાગરોપમ રખડવું પડ્યું તે માત્ર વચનયોગથી જ ને ? એવી જ રીતે કુલમુદ કર્યો તે જાન તો સાચી હતી, છતાંય રખડવું પડ્યું ને ? જો કે એ વચન સાચું હતું છતાં રખડપટ્ટી શાથી ? વાસુદેવમાં હું પ્રથમ એ ખોટું તો નહોતું જ, એમના પિતા ભસ્ત ચક્રવર્તી પણ હતાજ અને ચક્રીઓમાં પ્રથમ હતા તેમ તીર્થકરોમાં પ્રથમ તેમના દાદા હતા વગી વાસુદેવ, ચક્રવર્તી તથા તીર્થ કર ત્રણ ત્રણ પદવીઓ પોતાની ખરી જ ને ? તો રખડપટ્ટી શાથી ? તમે બધા કુલના અને ૮ મોટો ૮ જો ! માફ કુળ કેટલું જ આ વચનપ્રવૃત્તિથી, છતાં કર્મનો છેડો

ભવે ન આવ્યો તીર્થ કરના ભવમા પણ હલકા કુમ્ભા ઉપજવાનો યોગ બન્યો મૌન એટલે શું ? દુનિયામા મૌન' શબ્દ ચૂપ રહેવાના અર્થમા વપરાય છે અને મૌન એકાદશીનું પર્વ કે તહેવાર, તે જ અપેક્ષાએ છે મૌન યતને ધારણ કરનારા સુમત શેઠને મૌનથી કેટલો લાભ થયો તે વિચારી દયો.

દુનિયાના વ્યવહારમા પણ વચન ઉપર કાળુ રાખ્યા સિવાય સસારમા નભાવી શકાતું નથી, તેમા કેટલીક વખત સ્ત્રી જેવી જાત કે જેના માટે એવી કહેવત છે કે 'જીવતી માખી પેટમા ટકે તો સ્ત્રીના પેટમા શુભ વાત ટકે અર્થાત્ સ્ત્રીના પેટમાં કોઈ પણ વાત ટકવી મુશ્કેલ છે તે બીજાને ન કહે ત્યાં સુધી તેને શાંતિ નવળે છતાં કેટલીક સ્ત્રીઓ કેવા સ યોગમા પણ ગભીરતા અને વચન ઉપર કાળુ રાખી શકે છે, તે માટેનું એક ઉદાહરણ જાણવા જેવું છે - રજપુતાણીની ગભીરતા અને કુબારણીની કેમજાના.

એક ગામમા એક રજપુતાણીની પાટોશમા એક બ્રાહ્મણનું કુટુંબ રહે છે એક બ્રાહ્મણી સાથે રજપુતાણીને સારો બનાવ છે, એક બીજા પરસ્પર સુખ દુખની વાતો કરી વિશ્વાસ બની ગયા છે અને જોડેનપણી તરીકેનો વર્તાવ રાખે છે બ્રાહ્મણીને કોઈ સમયે ગર્ભ રહ્યો તેના પ્રભાવથી બ્રાહ્મણીને ઘણું પીવાનો ઢોહલો થયો, ઢોહલો પૂરો નથી થતો તેથી બ્રાહ્મણીનું શરીર દિનપ્રતિદિન દુર્બલ પડવા લાગ્યું રજપુતાણીએ કારણ પૂછ્યું પણ ઢોહલાની વાત બ્રાહ્મણીથી શી રીતે જોલાય ? બ્રાહ્મણી જાતને આવો ઢોહલો થાય તે વાત બહાર પ્રગટ તો કરી શકાયજ નહિ છતાં રજપુતાણી વારવાર સ્નેહથી આગ્રહથી પૂછ્યા કરે છે બ્રાહ્મણીથી જોલી શકાતું નથી છેવટે ખાત્રી આપી કે ગમે તેવી વાત હશે મારા પર વિશ્વાસ રાખ કદાપિ કોઈને તે વાત કરીશ નહીં, એમ વિશ્વાસ પામવાથી ઢોહલાની હકીકત કહી ઢોહલો પૂરો ન કરે તો ગર્ભ અને બ્રાહ્મણીના જીવનનો સંદેહ છે, જેથી શુભપણે રજપુતાણીએ પોતાના ઘરમા ઘણું પાઈ ઢોહલો પૂર્ણ થયો ત્યાર પછી શરીર સુધરવા લાગ્યું બ્રાહ્મણીને પુત્ર થયો.

એમ કરતા વરસો વીતી ગયા અને રજપુતાણીએ કોઈને પણ
આજ મુધી ગભીરતા રાખી વાત નથી કરી સ્નેહી હિતસ્વીઓ
એક ખીજા પ્રત્યે વિશ્વાસી હોય છે પરંતુ સધ્યાના રાગ માફક
સ્નેહ એક સરખો કાયમ - ટકી રહેતો નથી રગમા ભગ કઈ
વખતે પડે છે તેનો નિર્ણય નથી કોઈ વખતે પ્રાક્ષણી અને
'રજપુતાણી'ને ગમે તે કાંથે અણુનનાવ થયો અને વાત ત્યાં મુધી
વધી ગઈ કે એક ખીજા ન બોલી શકાય તેવા શબ્દોથી ઘાટા
પાડીને લડવા લાગ્યા રજપુતાણી વાળ છુટા મુદ્દો આવેશમા
પ્રાક્ષણીના ઘરના બોટલા પાસે આવી ખુબ ખુમાડા પાડી લડવા
લાગી રજપુતાણીના બચથી પ્રાક્ષણી ઘરમા પેસી ગઈ, અને ભય
લાગ્યો કે રખેને તકરારમા પેલી દાડ પીધાની વાત બોલી નાખશે
તો તો તે મારે માટે જીવનભરણનો સવાલ છે આ વખતે
રજપુતાણી પણ સમજી ગઈ કે હવે ગભરાઈ છે એટલે તાત્કાલિક
કહ્યું કે સાચી હોય તો બહાર નીકળ ને? ઘરમા શું ભગઈ શકે
એ તો જે કહેવાતુ હશે તે કહેવાયે જ આમ છતાં રજપુતાણી
શીતલ છતાં જે વાત ગુપ્ત રાખવા માટે આગળ કહેતું તે
બહેરમા બોલી નથી પણ ગભીરતા રાખી આવી અને સ્વ-
વચન ઉપર કાળુ વ્યવહારમા રાખી શકે છે તે જ રજપુતાણી
તો મન-વચન-કાયા ત્રણેને ગોપવનારા તો કલ્યાણકારી
ઉપર કેમ સ્વાભાવિક-સહજ કાળુ ન મેળવી શકે?

વચનમા અપશબ્દ બોલવાની ટેવ ન પડે અને જુઓ
બોલવાની ટેવ પાડવી જોઈએ એ માટે એક નામ - રજપુતાણી
ગામડીયણ બાઈનું 'શ્રાત આપણે ઉપયોગી છે એમ કહે
વાનો હતો નજીકના ગામડામાથી એક કુલજીવે - રજપુતાણી
વાસણો બરીને ચહેર તરફ જાય છે એટલે ગધેડીને લાકડી મારતી જાય કે,
ચાલ બેન ચાલ આમ બોલતી જાય કે એ રજપુતાણી.
નવાઈ લાગી કે ગધેડીને મારતી જાય કે એ રજપુતાણી
બોલાવે છે એ રજપુતાણી

વર્તન કેમ કરે છે ? કુબારણે કહ્યું કે હું મેળામા પહોચીશ ત્યાં કોઈ ચેડીયાના ઘરની બાઈઓ, ઠાકોરના ઘરની કે એવી બાઈઓ મારો માલ ખરીદ કરવા આવશે ૫-૨૦ ટકાસ મારશે બાવનાલ નક્કી કરશે એમા વાધો બે પૈસાનો પડે, અને કદાચ તે માલ લીધા વગર ચાલી જાય તો તે, વખતે હું દૂર દૂરથી અહીં વેચવા આવી; અને ખરીદ ન કરે, તો મારો પીત્તો ગરમ થઈ જાય અને ટેવને અગે ઉંચા નીચા અપશબ્દો બોલાઈ જવાય તો મારો વેપાર ઘાય નહિ, બે ગધેડી સાથે પણ બોલવાની આવી ટેવ પડી હશે તો ઘરાક સાથે પણ મીઠાશથી વાત કરીશ તો ઘરાક મારો માલ સતોળથી ખરીદી જશે. આ કારણે સારા શબ્દો બોલવાની ટેવ પાડવા માટે 'ચાલે બેન ચાલે' એમ ગધેડીને પણ કહ્યું હું આપણા બાળકોને ઘણી વખત આવેશમાને આવેશમા કેટલીક વખત મન ન હોય છતાં શડ-મુવા આધગા તારૂં નખોદ જાય વિગેરે અપશબ્દો બોલી ન ખાય છે, તે ટેવો બાળકમા પડવાની એક વખત અપશબ્દ આવેશથી બોલાય છે, પરંતુ અતઃકરણમા તેવા પરિણામ ન હોય છતાં આકરા શબ્દો બોલેલા હોય તેનો ક્ષણ બીજા જ જન્મમા સીધા અનુભવમાં પડે છે તુલુ બોલવાથી બીજાની મર્મ વાતો પ્રગટ કરવાથી તુલુ અધ્યાખ્યાન-કલક-આળ આપવાથી મીના માફક બોલુ કલક થકે છે જીભમા ફીકા પડે છે વચ્ચા મગતી નથી આવ્યા કટુક ફૂળો અનુભવવા પડે છે તો બને તેટલું મૌન શખવા પી ટેવ પાડવી બોલવાની જરૂર પડે ત્યારે હિત-મિત-પ્રિય વચન મોક્ષવું માત્રુ વચન હોય છતાં બીજાને અપ્રિય લાગે તેવું પણ વચન બોલવા માટે ભગવાન ના કહે છે એટલું જ નહિ સૌમ્ય-મધુર વચનથી જ પુત્ર ઓ પરિવાર નોકર વિગેરે પામે કામ કરાવે મધુર વચનમા એવી તાકાત છે કે સામા મનુષ્યને કામ કરવાની ઈચ્છા ન હોય છતાં મધુરવચન કામ કરાવી દે. મહાશયકથાવકની ઓ રેવની વાહરડાના માસ આવ્યામા અન્ધત લોતુપી, મદિરાપાન કરવામા આસક્ત વિષયા-

સક્ત એટલી બધી કે પોતાની સાત શોકયોને ઝેર આપી મારી નાખી છે, તે દેવની કાંઈ વખત મહાશતકશ્રાવક રાત્રીએ પૌષધ અંગીકાર કરી કાંડસગ્ગ ધ્યાનમાં રહેલા છે, ત્યાં મદિગપાન કરી આવી વિષયાસક્ત બની પૌષધવિષે કાંડસગ્ગમાં રહેલા મહાશતકશ્રાવકને અનુકૂળ ઉપસર્ગ કરે છે મહાશતકશ્રાવકને અવધિદાન છે, તેથી ઉપયોગ મૂકી વિચાર કર્યો કે આટલી કુરતા કેમ કરે છે? દુર્ગતિગામી આત્માને અત્તાવરંધાએ દુર્ગતિના ચિ હો જણાય 'ઓજથી સાતમે દંડાટે અજસીયાના વ્યાધિથી મરી નરકમાં ઉપજવાની છે' આવા સત્ય-સાચા વચન મહાશતકે કહેલા, સાચુ છતાં કેઠાર-ભયઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી ભગવાને મિમ્બામિદુકકેક નપાબ્યુ છે માટે બને ત્યાં મુઘી સર્વથા મૌન 'મૌન સર્વાર્થસાધન' અને બોલવાની જગર પડે નો શાસ્ત્રાજ્ઞ મુજબ પાર્પવચન ન બોલાય તેમ ઉપયોગપૂર્વક વચન બોલવું કોઈની નિંદા ન કરવી ખીબની નિંદા કરવાથી નીચગોત્ર બધાય છે નિંદા કર્યા વગર ન રહી શકાતુ હોય તો પોતાના દુર્ગુણોની નિંદા કરવી દુનિયામાં કહેવાય છે કે પાણી એક ગરણાથી ગળી પીવું વચન સાત ગરણાથી ગળી બહાર કાઢવું પ્રસંગે આ સ્વં કહેવાયુ આવું અમલુ આવા ૧૫૦ ગુણા કુળ આપનાર મૌન એકાદશીની આરાધના કરનાર આ ભવ પરબંધ કંથ્યાણુ માગલિક માળા પહેરી મોક્ષ મુખને અધિગરી બનશે.

તપનો વિધિ-માગસર સુદ ૧૧ (મૌન એકાદશી)ના દિવસથી તપ શરૂ કરવો તે દિવસે ઉપવાસ તપ કરવો સાંસારિક કાર્યોમાં મૌન રહેવું, અને 'શ્રી મહાંયશ સર્વજ્ઞાય નમઃ'ની ૨૦ નોકારવાણી ૧૧ લોગ કાં ૧૧, ખમાં ૧૧, સાધીયા અગીયાર, કુળ મૂકવા, દોઢસો કંથ્યાણુકનુ ગંજુલુ ગંજુલુ અગીયાર વર્ષ અને અગીયાર માંસ મુઘી ૧૧ શુદ્ધ અગીયારસે ઉપવાસ કરવો.

શ્રી સિદ્ધચત્રાય નમો નમ ॥

શ્રી સિદ્ધચક્રના વ્યાખ્યાનો. ૧.

સ ૧૯૬૨ આસો શુદ્ધિ ૬ જામનગર દેવખાગ

વયાદ ચ વયાદ આરાહતાળ મન્ત્રમન્ત્રાણ ।

હુતુ સયાવિ હુ મગલજલાણમમિદ્ધિપિસીમો ॥૧૩૧૬॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાનુ રત્નચેખર સૂરીશ્વરજી મહારાજ

શ્રીપાળ મહારાજના ચરિત્રને રચના જણાવી ગયા કે ધર્મના
ચાર પ્રકાર છે દાન, શિયલ, તપ ને વ્રાત એ ચારે પ્રકારમાં
દાન પોતાનું કર્મ દેવુ, તેટલા માત્રથી દાન નહિ કહેવાય ગુણ
વાનને જાણીને ગુણની વૃદ્ધિ-પ્રાપ્તિના આશયથી જે દેવામાં આવે
તેનું નામ દાન નહિં તેા રાત્રને દડ-ટેક આપનારો જે તેા છે
પૃથ્વીએ પાતાળમાંથી પાણી આપ્યું પાણી દેવાવાળી પૃથ્વી છે
તેા દાનનું કૃણ તેને મળ્યું જોઈએ આ માટે દાનનું કૃણ નથી
પામના ? દેવા માત્રથી દાન નથી ગુણે કયા છે, તે મેળવવાની
કેટલી જરૂર, અન્યના ગુણોના પોષણદ્વારાએ પોતાને ગુણ મેળ-
વવાનો રસ્તો છે, આ ધારીને દાન કરવું તે ખરેખર દાન છે
કાવ વગરનું દાન એ દાન નથી

જયકર પાપચ્છાન કર્યું ?

શીલને અંગે કેઈ જીવો એવા એ કે જ્યાં સ્ત્રી જાતિ નથી
સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જેને નપુસક વેદ છે, જેમાં સ્ત્રીવેદ પુરુષવેદ
નથી, તેને સ્ત્રીનો મમાગમ પણ નથી, તેને બ્રહ્મચારી કહેશે ?
કલ્પાનિત દેવતા હોય, એ તેા સાગનાપમે સુધી બ્રહ્મચારી
ગણવા જોઈએ ને ? સ્ત્રી સયોગ ન કરવામાત્રથી બ્રહ્મચારી હોય
તેા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયથી ચાવતું કેટલાક દેવતાને બ્રહ્મચારી ગણવા
જોઈએ, આવી રીતે હિંસા વિગેરે આશ્રવના હેતુઓ-કર્મ આવવાના
આ દ્વારો છે તેમાં મુખ્ય દ્વાર આ છે હિંસાથી મારે તે જીવો
પરિમિત, આરભ પરિત્રાહને અંગે જીવો સહેજે મરે તે માત્ર

સ્થાવર, ગ્રસની તો જ્યણા હોય, હિંસાને અગે મામાન્ય આરભ પ્રવૃત્તિવાળાને સ્થાવરની દયા રહે, જુહુ જોલ્યો તે મોટું પાપ પણ તે પ્રાસંગિક દુખ થવા દારાએ પાપ થાય ચોરીમા કંઈનું લઈએ તો દુખી થાય, અતરાયનો ત્યા હૃદય થાય તેથી પાપ સીસમાગમ એ આખી મસારની જડ છે ત્યા ગર્ભજોની હુલ્યા છે એક વખતના સીસમાગમમા નવ લાખ જીવોની હિંમા થાય હિં માટે આ લાયકર આશ્રવરધાન હિંમા વિગેરે પાપસ્થાનકો કરતા આ લાયકર પાપ છે, તેથી તે પાપને બધ કરે તેનું નામ શિયલ કહેવાય એકેન્દ્રિય વિગેરેમા ચીનો સમાગમ ભસે ન હોય, પણ એકેન્દ્રિય વિગેરેને ગીલનો લાભ થતો નથી, કારણ કે ત્યા શિયળના પરિણામ નથી આશ્રવ રહેવાના પરિણામ તે ચીલની જડ

આન સંવિત તપ ક્યારે ?

તપને અગે વિચારીએ, એક દહાડો ઉપવાસ કરીએ તો ઉપવાસ કયો? એમ કહીએ છીએ. દેવતાને અગે વિચાર કરીએ તો તેઓને હુન્નરો વર્ષ મુખી ખાવાનું નથી જેટલા સાગરોપમનું આયુધ્ય તેટલા હુન્નર વર્ષ મુખી આહાર વનરના આપણને કવલાહારના પચ્ચક્રખાણ હોય છે, પણ રૂવાડાના આહારના-લોમાહારના પચ્ચક્રખાણ નહિ તેલ ચોળીએ તેમા બહારથી પુદ્ગલો લીધા તેનો ત્યાગ નથી દેવતાને કવલાહાર નથી એતો ઉડ સાગરોપમના લાભા કાળ મુખી કવલાહાર ન કરતા હોવાથી ઉપવાસી કેમ ન ગણાય? ત્યાગ રૂપે ત્યાગ નથી, તેમ પચ્ચક્રખાણ નથી આથી ઉપવાસી ન ગણાય તપસ્યામા કવલાહારને અગે આપણે પચ્ચક્રખાણ કરીએ આપણામા છટું-અટું કરનારા તપસ્વી ગણાય, તો દેવતાઓ હુન્નરો વર્ષો મુખી નહિ ખાનારા મહાતપસ્વી કહેવાવા જોઈએ ને ! શાસ્ત્રકાર તપસ્યાની કિમત કયા ગણે છે? તે જરા સમજો ! જેમ તજાવને સુકેવણ હોય તો પાણી આવવાનું દ્વાર બંધ કર્યા વિના સુકેવણ બંધ તો તેને કમ અફલવાળો કહીએ, આવતો પ્રવાહ ચોકયો નથી, ને જો પાણી ઉલેચવાનું કરે છે તે અધાર ઉલેચવા જેવું

કરે છે તેમ કહેવાય. તેમ અહીં કર્મ આવવાના દ્વાર બધા કષ્ટ સિવાય નિર્જરા કંઈ માગે તે અધારા ઉદ્દેશના જેવું થાય તપ કરતા શીલને અશ્વપદ આપ્યું આશ્વર. રોકવામા દુઃખીભૂત થાય, ત્યારે નિર્જરાના અધિકારી થયો. શ્રી ઋષભદેવજીએ તપસ્યા કરી પણ માધુપણ લીધા પછી પ્રથમ આવતા કર્મને રોકવાની જરૂર રોકીએ નહીં તો સવર કરવામા ન આવે અને નિર્જરાને માટે ઉપમ કરીએ તો 'આધર્મો વજ્રે ને વાછરડો આવે' તેના જેવું થાય આવી પહેલાં શીલ રાખેલું છે સવર તત્ત્વની પછી નિર્જરાતત્ત્વ જણાવ્યું છે સવર નિર્જરા વગર મળતો નથી જ્યાં સુધી ૬૬ ક્રોડાકોટિ કર્મસ્થિતિ તૂટી ન જાય, ત્યાં સુધી સવર આવતો નથી. નિર્જરા સિવાય સવર મળવાનો નથી, છતાં નિર્જરાતત્ત્વને પહેલું ન લેતાં સવરતત્ત્વને પહેલું લીધું, સવર પછી નિર્જરા ૬૬ની નિર્જરા ન લેવી પણ અહીં અણસબ્બાહિ તપસ્યાથી ચતી જે નિર્જરા તે લેવી તપસ્યાના બાર લેહમા અકામનિર્જરા પ્રકાશય આદિ જણાવ્યા નહિ તપના બાર લેહો સવર પછી સધાતી નિર્જરા માટે છે ખીજા આચરી 'બલે થયો પણ' તપનો અધિકારી સવરવાળો તપસ્યા કરતા કષાયોનો જય કરશે એટલું જ નહિ પણ તપસ્યાથી શરીરની ધાતુઓ તપશે તે કર્મને વિગેરી નાખશે, આવેલા કર્મને તોડી નાખશે, એ દષ્ટિએ તપસ્યા તે તપ છે.

૧૪ રાજલોકમા કુદકા મારનાર મન માકડુ

હીન શીલ તપ એ ત્રણે લાવનાથી બળેલા હોય, આ વિચાર કરીએ 'લાવ વગરની ક્રિયા તે દ્રવ્યક્રિયા છે અને દ્રવ્યક્રિયા તે તુલ્ય છે, જે 'દાનમા' શુષ્ક પોષણની શુદ્ધિ નથી, જે તપમા કર્મ તોડવાની શુદ્ધિ નથી, તો તે દાન તપ વિગેરે મોક્ષને માટે કામ કરી શકે નહિ લાવપૂર્વકના દાન શીલ તપ સફળ થાય લાવ ચીજ શી ? માકડાનું પાનર ખીલ તો ઉપમા હઈ શકાય નહિ નહિ તો માકડુ પણ વનમા જ ફેરે છે માકડુ, ચાલ્યું

ચાલ્યું અમદાવાદ શહેરમાં ગયું નહિ તેને કોઈએ રોક્યું નથી
 ખડિં રોક્યા છતાં મર્યાદા છે માકડું ઝાંઝે ઝાંઝે નેવે નેવે કુદકા
 મારે પણ આ મન માકડું તો ચોંદરાજ લોકમાં કુદકા મારવા
 વાળું છે માકડા છુટા રહેલા છતાં આટલામાં ને એટલામાં જ
 ભટકે ॥ પહોડથી પહોડે કોઈ વાદરૂ કુર્ણુ નથી આ મન તો
 રાજલોકના રાજલોક સુધી કુદે છે ઘડીમાં અહીંના વિચારો ઘડીમાં
 શ્રેયેયક સુધી વાદરૂ કુદે વર્તમાનનું અતીત અનાગતમાં કુદતું નથી,
 આ જગત પર ઘર થવાનું છે, તે ધારીને કુદતું નથી મન માકડું
 ભૂત ભવિષ્યમાં કુદકા મારે મારે આમ યશે આમ થયું હતું
 આ મન રૂપ વાદરૂ ન હોય તેના ઉપર નાચનાર છે એ વાદરૂ કળને
 કેમ આવે ? ચચગ મનુષ્યને વાદરા જેવો કહીએ છીએ આ
 મનને કઈ ઉપમા આપવી ? વાદરૂ મર્યાદામાં કુદે આ મનને
 મર્યાદા નહિ રી રીતે આને ઠબજે લેવું ?

એક થોડીઓ લક્ષ્મીવાળો હતો કાંઈ મોટા વેપારીની દુકાને
 અધિષ્ઠાવક ભૂત છે આપણે ભૂતનો અનુભવ કર્યો નથી ભૂતવાળો
 દુકાને ગયો, ભૂત એ દુનિયામાં છે કે નહિ ? તે નિર્ણય માટે તારે ત્યા
 ત્રણ જગતની વસ્તુ દુકાનમાં રહે છે પેલો કહે છે કે હા, તો લાવ ભૂત
 આપ ! પેલાને ભૂત રજૂ કરવો પડ્યો આ દુકાનદારનું ભૂત લઈ જાય
 છે, એ ભૂત પર આતુ દુકાનનો આધાર છે કેટલીક વાત આઠકતરી
 હોય છે ડોક્ટર દવા આપે ઝેર હોય ને લેખલ ન લગાડે તો ડોક્ટર
 ગુનેગાર ગણાય તેમ હું પણ તને ભૂત આપું છું ભૂતના સ્વરૂપથી
 સાવચેત ન કરૂ તો મને પાછળથી ઠપકો આપે આ ભૂતને
 જે કામ બતાવીશ તે પલકારામાં કરશે, પણ એમ કહીને પથરો
 નાખે છે પણ જે વખતે એને કામ ન હોય તે વખતે ઉધલપાયલ
 કરશે, હવે ભૂત આપવું જ નથી, એ ચીંધો અર્થ થયો તાનસેનને
 હાથી આપવામાં અડચણ નથી, પણ એ હાથી ભૂખ્યો થયે તો
 રહેવાનું છું પડું પાડી નાખશે ગામ મળ્યા વિના હાથી કામનો
 નથી, તેમ આ વ્યતરને હુકમ કરીશ તે કામ પલકારામાં કરશે,
 પણ નવરો પડશે તો મજોદ કાઢશે વેપારી કહે કબૂલ વાણીઓ

ભૂતને લઈને ઘેર ગયો કુવો ખોદ ! ભૂતે કુવો ખોદ્યો, અહર વાસ ઉભો કર ! ઉપર કાણું હાલુ ગાધ ! વાડકો લાવ, ત્યારે કામ ન બળાવુ ત્યારે આ કાણા વાટકામા પાણી લઈ કાણી હાણીમા નાખવુ. કાણાવાટકાથી કાણી હાણી બરાતી જ નથી ત્યારે હવે ભૂતને કબજામા આવવુ પડયુ ભૂત થાકીને વેપારીને કહે છે, ભાઈ સાહેબ ! છોટો નવરો હોઉં તો નખોદ કાઢુ તેથી આ તમે ગોઠવણ કરી છે ભૂતે લાખો રૂપીઆ ખર્ચા ન થાય તેવુ ડુંગરમા શેઠના નામનુ તળાવ કર્યું, પછી ભૂતને જતો કર્યો

છાશમા માખણ જાય અને રાડ કુવડ કહેવાય તેવુ ન કરે !

આ જીવે કર્મરાજ પામેથી મનરૂપી ભૂત લીધુ છે, હવે તે ભૂત જીવુ છે કે કબજે રહે તો બે ઘડીમા મોક્ષ આપી શકે કબજે ન રાખે તો તમને આર્તધ્યાન રોદ્રધ્યાનમા વમદોળીને નિગોહના ખાતા બધાવી દે સસીપણાનુ પુણ્ય તે સાટે મન લીધું છે એ પુણ્ય આપીને મનરૂપી ભૂત લીધુ છે તે પેલા ભૂત જેવું છે, કામ બળાવો તો કરી દે, નહિ તો નખોદ કાઢે બે ડાઘા હો તો તેને કામ બળાવી દો, નવરૂ પડયુ નખોદ કાઢે તેવુ છે, એક બાલુ પુણ્યની પ્રકૃતિ જાય છે, બીજી બાલુ પાપનો ઢગલો થાય છે તો કરવુ શું ? અમૃત સ્વાધીન હોય તો કયો મૂર્ખો મુતર પીએ ? આ મનથી બે ઘડીમા મોક્ષ સુધીનુ કામ કરી શકાય તેવા મનથી ઈચ્છી ગતિના કામો ન કરતા અધમગતિના કામો કરવાની મૂર્ખાઈ કાણુ કરે ? છાશમા માખણ જાય ને રાડ કુવડ કહેવાય પુણ્ય પ્રકૃતિને ખુવાર કરે અને પાપના ઢગલા એકઠા કરે તે બેવકૂફ મન મકદ માટે પાજરૂ કયું ?

આ મનભૂતને પાજરામા પુરી દો પાજરામા પુરેલુ મન ચાહે તેમ કુદે પાજરાની અહર પણ મન ચચળસ્વભાવી છે તેને એવા પાજરામા રોકી દો, એવુ પાજરૂ કયું ? આ મન માંકડાને પુરવા માટે કોઈ પાજરૂ હોય ? હા સ્વાધ્યાય, ધ્યાન વિગેરે પાજરા છે પણ તે બધામા નવપદજી જેવુ પાજરૂ એકે

નથી કારણ નવપદ પાજરામા નવેપદ જોડવી દીધા, કે અરિહુતથી
 મન ચલાયમાન થાય તો જા સિધ્ધમા એમ આગળને આગળ
 જાય જેમ વાદરાને નવે સ્થાન પોતે જોડુ તે સ્થાન આઠે દિશાના
 આઠ સ્થાન, તેમ જો નવે સ્થાનમા વાદરો કુદ્યા કરે તેમ અહીં
 મનરૂપી વાદરાને નવપદ પાજરામા પુરી દર્શાવે તો કયાઈ જાય
 નહિં કોઈ વખતે અરિહુતનું ધ્યાન કરે, કોઈ વખત મિદ્ધનું ધ્યાન
 વિગેરે કરે પાજરામા કેદ થએલું વાદર કુદીકુદીને પાજરામા
 આવે તેમ મનને માટે નવપદ પાજર છે આ પાજરામા જો
 મનને કબજે રાખવામા આવે તો શુભ પ્રકૃતિ બાધરો અને અશુભ
 બાધવાનો પ્રસંગ આવશે નહીં આ પાજરામા રહેવાને છેલ્લા
 કોઈ સમર્થ નથી પાજરાના પોપટને બીલાડી મારી ચકલી નથી
 નવપદમા સર્વ પદોનું મુખ્યપણું

નવપદનું જોટણ બધું શું મહત્ત્વ છે? અને આટલો મહિમા કેમ ?
 તીર્થ કર તેમજ આચાર્યનો મહિમા કેવો હોતો? જેનો મહિમા કહેવા
 માગે તે બધો મહિમા નવપદમા છે બીજી બધી ભક્તિઓ ગૌણ
 મુખ્ય ભાવની છે તીર્થ કરની ભક્તિ વખતે અરિહુત શુદ્ધીપણું
 મુખ્ય સાધુપણું વિગેરે ગૌણ સર્વને મુખ્ય કરીને ચાલનાર મર્વ
 શુભોને એક સરખી લાઇને સ્થાપનાર કોઈ હોય તો તે નવપદજ
 છે ગૌણ મુખ્ય ભાવ જ નહિં આ નવપદની આરાધનામા સર્વનું
 એક સરખું મુખ્યપણું છે એમા કોઈ ગૌણ કે મુખ્ય નથી, તેથી
 નવપદ નવેની મુખ્યતાવાળું જો કોઈ આરાધન હોય તો તે
 નવપદ છે સર્વનું મુખ્યપણું સરખું જ્ઞાનપત્રમીમા જ્ઞાનની
 મુખ્યતા નવેપદોની એક સરખી આરાધના થતી હોય તો તે
 સિધ્ધચક્રને અગે બીજી આરાધનામા કાતો દેવ, કાતો શુદ્ધ,
 કાતો ધર્મની આરાધના શુદ્ધ મહારાજનું સમૈયુ કરે ત્યારે વધા-
 મણીને અગે લાખે ખરચો એમા આરાધના શુદ્ધની રક્તિકના પાના
 પુસ્તકો લખાવો તો જ્ઞાનની ત્રણેની એક સરખી મુખ્યતા
 હોય એવું કોઈ પણ આરાધન હોય તો તે નવપદનું

મનને કેળવવાનું વ્યાખ્યાન

દેવતાઓ પણ મર્વ તીર્થમાં નિયમિત આરાધવા લાયક વસ્તુ ગણતા હોય તો તે નવપદની આરાધના જ છે ચોમાસી, સપ્તમી પહેલાં છેલ્લા તીર્થ કરના વખતના દેવોને હોય, પણ નવપદની આરાધના આસો ચૈત્રની ઝોળી તો ફરેકને આરાધવા લાયક તેમને શાશ્વતી અઠ્ઠાઈ જે ને ચાર અઠ્ઠાઈઓ અશાશ્વતી નવપદની અઠ્ઠાઈ તે ફરેક ક્ષેત્રમાં નિયમિત ચાલુ હોય છે, તેથી શાશ્વતી અઠ્ઠાઈ કહી ૩ વિચારજો ! દુનિયાની વિવિધ જ જાતો વળગી છે તેથી ધરતુ આગણુ છુટતુ નથી દેવતાને સાહેબી છતાં નદીશ્વર દ્વીપ પર આવીને ઝોળીમાં અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કરે છે આપણને ચૈત્ર કે વૈશાખ આવ્યો તેમાં ફરક નથી જે નવપદ ઉપર લક્ષ્ય હોય જોઈએ તે નથી નવપદની આરાધના કરનારાના બદ્ધમાને અંગે જે પ્રયત્ન જોઈએ તે નથી બીજા પદોમાં એક એકની ગોણતા ગુણ્યતા લેવી પડે છે, નવપદમાં સરખી રીતે છે બે ત્રણ ચાર લોકો અનુક્રમે દેવ-ગુરુ-ધર્મના છે આવી રીતે ત્રણે તત્ત્વ સભેદ આરાધન છે નવપદ કરતા ત્રિપદ રાખોને ? જો ત્રણનું આગધન લઈએ તો સભેદ દેવ ગુરુ ધર્મનું આરાધન થાય નહિ ત્રણે તત્ત્વ લોકસહિત નવપદમાં દાખલ કરવામાં આવેલા છે એવા પાંજરામાં મનને પુરી દઈએ તો કેળવાએલો વાહરો મનુષ્ય કરતા વધારે કામ કરનારો થાય એટલા હવથી ન બને તે મનની મદદથી કરી શકે છે, નવપદ જો મનને કેળવવાનું સ્થાન છે નવપદોની અનુક્રમે જોઈકે દહાડે ઠેવી રીતે વ્યાખ્યા જણાવવામાં આવશે તે અધિકાર અંગે વર્ગમાન

શ્રી અરિહતપદ વ્યાખ્યાન ૨.

સ ૧૬૬૨ આસો શુદ્ધ ૭ જામનગર,

તો મળઈ ગળી નરવર ! વત્ત અરિહતપદપ્રસાદન ।

દેવવાલેજ રજ્જ સદ્ગત્ત વત્તિવણાવિ ॥ ૧૩૦૫ ॥

શ્રોતાના બે પ્રકાર

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાન્ રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મહારાજ

શ્રી શ્રીપાળમહારાજના ચરિત્રમા સૂચવી ગયા છે સસારમા શ્રોતા એ પ્રકારના હોય છે એકતો પરમ શુશ્રૂષાવાળા ને બીજા અપરમ શુશ્રૂષાવાળા. એવને ધર્મ આદરવાની ખુદ્દિથી, કર્મક્ષયના મુદ્દાથી ધર્મવિધિ કે કાઈ પણ દ્વારાએ શ્રવણ કરવાનું મન ધાય તે પરમ શુશ્રૂષા ધર્મ કરતો હોય, સારો માનતો હોય, પણ સાક્ષાત્ત મોટે કેવળ રસ ઉપર તત્ત્વ હોય હારયરસ, ગૃહારસ અને વીરાદિ રસમા જ સાક્ષાત્તવાની ઈચ્છા હોય, મોટા રાજા મહારાજાઓને રાજ્યચિંતાની બહુ જ પડોજણ હોવાથી ઉઘ આવતી નથી, તેવા રાજાઓ કયાકારો રાજે ॥ પહેવાનો, જુની, ગામની, પરગામની રાજાઓની વાતો કરે છે તે વાતોમા રાજાનું ચિત્ત જાય, રસિક વાતો સાક્ષાત્તવા એટલું જ તેમા હોય પણ તત્ત્વદષ્ટિ ન હોય. કેવળ નિદ્રા લાવવાનો તેમા ઉપાય છે, જેમ અહીં જૈન શાસનમા જે એવો કેવળ રસકથા તરફ દોરા-એલા છે, શ્રીપાળ મહારાજાનો રાસ ત્રણ ખંડ વચ્ચાય ત્યાં સુધી વ્યાખ્યાનસમામા તલભર પણ જમ્યા ન હોય ચોથા ખંડમા ચાગ ડોસા ને આઠ ડોસીઓ દેખાય, કારણ? તત્ત્વનું સ્થાન ચોથો ખંડ ॥ નવપદનું વર્ણન-સ્વરૂપ-શુણ-આરાધન કૃત્તની રીતિ આ બધું ચોથા ખંડમા છે હવે વિચારો! ત્રણ ખંડ સાક્ષાત્તવાવાળાને પરિણમ્યું શું? ચોથા ખંડ વખતે ઘેર ચોટી જવાવાળાને કહું છું ત્રણ ખંડ સાક્ષાત્તવા તેની વાત બધી યાદ રહી જાય, પણ નવપદના વર્ણનને અંગે પૂછે તો કશું યાદ ન રહે તે વાત નવપદની પૂજામા દાખલ થઈ તો પણ આપણા હૃદયમા ન આવી કયા વાણીના શુભો? કેમ તીર્થ પ્રવર્તે? તેમાથી કશું યાદ નહીં, શ્રીપાળ રાજાને આદતી રાજકુવડીઓ વરી, રાજ્ય મળ્યું, દેવતા સહાય થયા, તે બધું યાદ કરો છો કેરી કેરી પોકાર્યા કેરી નહિ મળે! બાજો સિંચાય તો કેરી મળે વ્યવહારિક કૃત્ત દેખીને પણ આઠ સીંચવું નથી અને તોરણ બાધી કેરી ખાવી છે શ્રીપાળ રાજાની શ્રદ્ધિ, દેવતાઈ ચમત્કાર અને સુરાતન ગાવા તૈયાર છીએ, પણ એ બધું આપનાર નવપદ તેનો મહિમા

ધ્યાન રાખવા તૈયાર નથી અહીં જે પ્રકારના શ્રોતાએક તો રસકથા સાંભળનારા ને બીજા તત્ત્વકથા સાંભળનારા

ચોથા ખડમા તત્ત્વકથા છે માટે નવપદના સ્વરૂપ ઉપર ધ્યાન રાખવાની મુખ્યતાએ જરૂર છે, સિંચનારાને તેની વગર ઈચ્છાએ વગર તાલાવેલીએ પણ કુળ મળવાનું છે ઠેરી મેળવવા માટે ને તોરણે માટે તાલાવેલી કરે, પણ આભો ન સિંચે તેને ઠેરી શી રીતે મળે ? કુળ માટે તાલાવેલી કરે ને નવપદનું સ્વરૂપ જાણવા પ્રયત્ન ન કરે તો કુળ ન મળે, માટે તેનું અથ થી ઇતિ મુખી વિસ્તારથી સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ આ સિદ્ધ્યકત્વ સ્વરૂપ ભગવાન ગૌતમસ્વામીના મુખમા મૂકે છે રાજગૃહીમા શ્રેણિકરાજ સાંભળવા આવે છે, તેમને ગૌતમસ્વામિજી સંભળાવે છે આ નવપદો સિવાય જગતમા આરાધના કરવા લાયક કોઈ પદ નથી. ગુણી પથપરમેષ્ઠિ, ગુણુ દર્શનાદિ ચાર આ ચારને પાંચ સિવાય કોઈ બીજી આરાધના કરવાલાયક વસ્તુ નથી ક્ષાયિકદર્શન, કેવલ-જ્ઞાન, યથાખ્યાતચારિત્ર તે બધા તેની અતર્ગત-પેટામા આવી જાય છે તમે વીશસ્થાનક કહેતા હતાને ? અહીં નવપદ કહેવા લાગ્યા એ વીશસ્થાનક નવનોજ પેટા બેઠ છે વીશે પદમા કોઈ અરિહત, કોઈ સિદ્ધના અગે, કોઈ દર્શનાદિને અગે, સ્થવિર આચાર્ય અને જ્ઞાન વિગેરે વિસ્તારથી આરાધના ॥ નવપદ સિવાય વીશસ્થાનકમા બીજી કોઈ ચીજ નવી વીશસ્થાનકમા વર્ગીકરણ કરીએ તો નવપદની બહારની કોઈ ચીજ નથી, નવપદ સર્વકાળે આરાધના કરવાલાયક ॥

કસ્યાણુનો, પાપનો, મોક્ષપ્રાપ્તિનો નિયમ અને સમ્યક્તા-દિનું સ્વરૂપ કાળ કરવાથી ફરતું નથી, ફરે શું ? તો રીતરિવાજ કોઈ કાળે ફિસાથી ધર્મ નહિ થાય, દયાથી પાપ નહિ થાય પહેલાં છોમા બેસતા, લીંપણુમા બેસતા, હવે ટાઈલ્સમા બેસો છો મૂળ વસ્તુમા કોઈ ફિવસ ફેરફાર ન થાય કોઈ પણ કાળે કસ્યાણુ ગુણુ કે ગુણીની આરાધનાથી થાય અવગુણુ અને અવગુ-

હીની આરાધનાથી કથ્યાણ થાય, તેવો કાળ કોઈ દિવસ આવશેજ નહીં આત્માનું કથ્યાણ શુણુ શુણીના આરાધન સિવાય થતુ નથી અને થશે નહિ, કે થયુ નથી માટે નવપદની આરાધનાની જરૂર.

ત્રેણિક મહારાજે પૂછ્યું કે અહીં નવપદનો મહિમા તો અપૂર્વ જણાય છે, તે કેવી રીતે પૂછે છે કેને ? જેને ગણ આધીન છે, ગણધરપદની અનુજ્ઞા તીર્થ કર ભગવતે કરી છે દ્રવ્યશુણુપર્યાયથી તીર્થની આજ્ઞા કરે છુ તેમ કહીને કરી છે જેમ શુણુનો સમુદાય તેમ સાધુનો સમુદાય છે તેમને તેવા ગણિ-ગણધર મહારાજા ગૌતમસ્વામિજી કહે છે, કે હે નરવર ! ગણધર મહારાજાથી વ્યવહાર ભાષા ન જોળાય, રાજાપણું તેને અંગે રાજા કહેવા પડે, નહિતર સ્વતત્ર જીવનુ લિંગ નથી પુરૂષને પુરૂષ કહેવો તે પણ જુદું કંઈ કર્મના પ્રભાવે મળેલા બાહ્યપદ્મથી પુરૂષ નિર્દેશ કરાય, તો લાભાતરાયના હયોપશમથી મળેલા રાજ્યથી રાજા કહેવામા અડચણ નથી અરિહતપદની આરાધના, વસ્તુની સમજણ અને કૃણ મેળવવાનું આરાધકના ભાવ પ્રમાણેજ થાય છે, હૃદયવૃક્ષ સર્વથીજ આપે, પણ આરાધનારનો જેવો સહૃદય, હૃદયવૃક્ષ પામે કોડી ભાગે તો કોડી જ આપે, સર્વ આપવાની તાકાત છતાં આરાધક જે ભાગે તે આપે અરિહત સર્વશુણુસપત્ર સર્વ આપી શકે તેવા પણ ભાગનારનો જેવો સહૃદય તેવું કૃણ મળે લોકોત્તરદૃષ્ટિથી આરાધનારો લોકોત્તર કૃણ મેળવે લૌકિક ઈચ્છાથી લૌકિક કૃણ મેળવે

તીર્થ કર પહેવાની જિદગી જનપર જેવી

ધર્મ શબ્દ પહેલા દુનિયામા ન હતો તે વખત દુનિયા પાચ ઇંદ્રિયોના વિષયો અને તેના સાધનમા જન્મ પુરે કરી રહી હતી ઈંદ્રમા ઈંદ્ર વિષયો અને તેના સાધનો તરફ જન્મથી મરણ સુધીના કાળ આડ્યો જતો ઇંદ્ર ધર્મ વેલો તે કેટલું મુશ્કેલ ?

જગતમા નથી પહેલા તીર્થ કર જન્મે તે વખતે ધર્મ શબ્દ કોઈ બાબતુ પણ નથી બીજા તીર્થ કર વખતે બમણી પચાત છે, સાધન સાધ્ય બાબતુમા ન હોય, ત્યાં એટલી બળતરા ન હોય, પણ સાધન બાબતુમા સાધનમા પ્રવર્તાય અને સાધ્યસિધ્ધિ ન થાય તે વખતે કંઈ દશા ? પહેલા તીર્થ કર વખતે અધાર, ખાકીના વખતે અગવડીયો માર્ગ જેમ છોકરો સ્વેટ પેન લઈ બેઠો, ક્લિસાળ ગણ્યા જ કરે, પણ તાળો જ મળતો નથી, તેનો તાળો મેળવી ઘો તે વખતે અપૂર્વ હર્ષ હોય

અઢાર કોડાકોડ સાગરોપમતુ અધાર દૂર કરનાર પ્રથમ કોણ ?

તીર્થ કરોનો જન્મ ક્યારે થાય ? બે પ્રકારે પ્રથમ તો જે વખતે ધર્મ જેવું નામ પણ ન હોય, સ્વપ્ને પણ ધર્મ ખ્યાલમા ન હોય તેવી દશા આખા જગતની હોય તે વખતે કદ્યાણુનો રસ્તો ક્યાથી મળે ? કોઈ ધર્મને સાબળતુ નથી, દેખતુ નથી આ વખતે ત્રિલોકનાનાથ ન જન્મે તો થાય શું ? આટલા કારણથી અષ્ઠદેવણને ૧૮ કોડાકોડ સાગરોપમતુ અધાર ટાળનારા ગણીએ છીએ કારણ ? ધર્મ એવો શબ્દ બધ ધર્મ ગયો હતો, શબ્દ પણ હોપાઈ ગયો, જ્યાં ધર્મ શબ્દ નથી ત્યાં ધર્મશબ્દની કલ્પના પણ કેને આવે ? ગામમા હબરો ગાયો ભેસો બળદો પાડા છે જાનવરની આખી જિંદગીઓ પુરી થાય તો પણ ધર્મશબ્દ સ્વપ્ને પણ તેને સાબળવામા ન આવે તીર્થ કર જન્મ્યા ન હતા ત્યાં સુધી દુનિયાદારીની જિંદગી હતી જાનવરને માલિકની મહેનતનું ક્ષણ આપતુ જિંદગીની જરૂરીઆત પુરતુ માલિક પાસેથી લેવું જિંદગી પુરી થાય કે હાલતા થવું આપણે પણ ઘરના એક જાનવર છીએ, કુટુંબ અને ઘરના જાનવર છીએ જાનવર પોતાના નિર્વાહ ભેગુ લે જાનવર સવારથી સાજ સુધી વાહનમા-મજૂરીમા જોડાય, તેમ કરતાં જિંદગી પુરી થાય પછી હાલતા થવાનું, તેમ આપણે સવારથી સાજ સુધી કુટુંબ માટે મહેનત કરી એ જિંદગી પુરી થાય પછી હાલતા થવાનું તીર્થ કર ભગવાને ધર્મ ન સમજાવ્યો હતો ત્યાં

સુધી આપણી જિંદગી ઢોર જેવી જ હતી જનવર જેવા આપણે હતા હું કોણ છું કયાથી આવ્યો, કયા જઈશ ? પુણ્ય ભોગવું છું પાપ ભોગવું છું તે માહેલો કાઈ વિચાર નથી જનવર ગમે તેટલા વરસ જીવે તો પણ ધર્મ-આત્મા-ભવ-પુણ્ય-પાપ સબધી કંઈ પણ વિચાર તેને કરવાનો રહેતો નથી તેવી જ આપણી દશા હતી જિનેશ્વરે ધર્મ જણાવ્યો ન હતો ત્યાં સુધી આપણને પણ આત્મા વિગેરે જાણતનો વિચાર ન હતો ધર્મની આખી ગુફા બંધ, ધર્મની ગુફાના બારણા બંધ હતા આ દશા હતી એ કરતા પણ જગતમા કહેવાય છે કે કુળ ન મળે તે કરતા કારણ મલ્યુ સાફ ઓકરો પરીક્ષા વખતે રાતદિવસ ઉભાગરા કરી શરીરને ચોંધવી તાળે છે ફીના પૈસા પુરા ખરચે છે મા ગરીબ છે, ને પરીક્ષામા ચોકડી મળે તેને જે બજારના થાય તે બજારના ધુળમા રમનારા ઓકરાને ન હોય

તીર્થ કરના જ મ પહેલા મોક્ષ બંધ હોય

તેમ અજ્ઞાતાયત્રણુ વિગેરેના તીર્થમા મોક્ષ બંધ થયા પછી પણ ધર્મ ચાલતો હતો, ધર્મ કરતા હતા ને કુળમા ચોકડી હતી કેમ ? મોક્ષબંધ હોવાથી દરેક તીર્થ કર મહાગજના જન્મ પહેલા મોક્ષ બંધ હોય તે ખોલે પછીના તીર્થ કર મહારાજા ધર્મની આરાધના ચાલે, પણ મોક્ષે જવાનું બંધ આ વાત દરેક વરસે કટપત્રમા સાબળો છે દરેક તીર્થ કરની બે પ્રકારની મોક્ષ સ્થિતિ એક પર્યાય ને બીજી પરપરા પોતાના કેવલજ્ઞાન થયા પછી કેટલે કાળે મોક્ષે જવાનું શરૂ થયું તે પર્યાયાન્તકૃતભૂમિ પોતાના કેવલજ્ઞાને તીર્થ ચલાવ્યું, તે તીર્થમા કેટલી પાટ સુધી મોક્ષ ચાલ્યો તે યુગાતકૃતભૂમિ કેવલજ્ઞાનના અમુક પર્યાયે મોક્ષમાર્ગ ચાલે મોક્ષમાર્ગ વહેતો બંધ થએલો તેને ચાલુ કરનાર અને મુખ્યકુળ સાથે જોડી દેનાર ત્રિલોકનાનાથ તીર્થ કર છે નવપદ, પાંચપરમેષ્ઠિ, વીશસ્થાનકમા પ્રથમ તીર્થ કરને લાગે છીએ કાઉરસગ્ગ પારતા 'નમો અરિહતાજ ભાતીએ

મહારાજને અત્રપદ કેમ ? જ્યાં જ્યાં ઉલ્લેખ મુખ્યતાએ કરીએ ત્યાં ત્યાં તે સાધનને આદિમા ઉત્પન્નકરનાર, સાધ્ય સિદ્ધ કરી આપનાર એ અરિહુત મહારાજ છે આ પચાસ્તિકાય મય જગતના ઉદ્યોતક-દીવા-સૂર્ય કહીએ છીએ આ જગતના દીપક કેમ ? ધર્મશબ્દ પ્રથમ એમણે ઉલો કર્યો, ધર્મશબ્દ ઉલો કરે ઠાણ ? ઉલો એ જ કરી શકે કે જે દુનિયાથી ગાડો બને તે જ ધર્મશબ્દ ઉત્પન્ન કરી શકે

પચ્ચક્ષાણુ કોના હોય ?

દુનિયા ઇષ્ટ રસ ગદ્ય રૂપ શબ્દ માટે માથા ફેાડે, આવી જગતની અનાદિની સ્થિતિ, તે બચપણથી પાચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોની સ્થિતિ આત્મામા ઝોતપ્રોત થઈ ગઈ છે જેના વિચારો-પ્રવર્તિ વિષયોમા ઝોતપ્રોત થયા છે, તેની વિરુદ્ધ કલ્પના કરીએ તો પણ ન આવે વિરુદ્ધમા સજ્જડ વિરુદ્ધ, 'સારા વિષયોને સુખરૂપ ન ગણવા' તે જગતથી વિરુદ્ધ કાપ્યું તો કાપ્યું, પણ કાપીને હાથમા દીધું ઇષ્ટ વિષયોને ઇષ્ટ તરીકે ન ગણતા, અનાદિ કાળથી કે જન્મથી ઇષ્ટ રસાદિકના સસ્કારો તેમા ઇષ્ટતા નહીં, એવી ધારણા આવવી મુશ્કેલ ॥ ખિલાડી દુધને છોડે એટલું જ નહિ પણ દુધ ન છોડાય તો ખરાબ મનાય, તે કદાપિ ન સાચ જે વિષયોને અનાદિથી સુખરૂપ માન્યા હતા, તેને હવે દુખરૂપ માન્યા ઉપલાંબુ, અનાદિથી ઇષ્ટ લાગેલા રૂપાદિ ખાતર તો જીવનો આખ્યા, જે પાચવિષયો તેના સાધનને અંગે જીવનો શુભાવેલ તેને જીવમી ગણતો થયો કઈ કલ્પનામા આવે ? ઇન્દ્રિયોના ઇષ્ટ વિષયોને અનિષ્ટ ગણવા એને રોકવા એનું નામ ધર્મ જેને અનાદિથી ઇષ્ટ ગણ્યા, જે ખાતર અનાદિથી જિંદગીઓ ફાગટ શુભાવી છે, તેવી ઇષ્ટ વસ્તુને જીવમી ગણવી, તે ક્યારે વખત આવે ? તીર્થ કર હોય નહિ, ધર્મ જણાવે નહિ, ને છોડીએ નહિ તો વખત આવે નહીં, તેથી પચ્ચક્ષાણુ ઇષ્ટના રાખ્યા અનિષ્ટના પચ્ચક્ષાણુ નથી 'હુખુ ખાવું' એવા પચ્ચક્ષાણુ અપાય, 'ધી ખાવાના' પચ્ચક્ષાણુ

ન અપાય 'અચિત્ત પાણીના' ત્યાગરૂપ પચ્ચક્ષ્ણાણુ ન હોય જે અનુકુળ હોય તેના નિષેધ કરવાનો, વિષયની અનુકુળતા હોય તેના પચ્ચક્ષ્ણાણુ ન હોય, ધર્મ એ કે જે વિષયો પાછળ દોડી રહ્યા હતા, તેના રોકાણમા ધર્મ, તેવો ધર્મ મહાપુરુષની વાણીના પ્રભાવે જ બને

તીર્થ કરના દીપક સરખા કેમ ?

હરેક જિંદગીમા જન્મ્યો ત્યારથી મરતા સુધી એક જ ભય હતો, કે મને દુ ખ ન થાય હરેક જાતિ કે જીવનમા મને દુ ખ ન થાય, સુખ મળે એ સ્થિતિએ અનતાનતપુદ્ગલ પરાવર્તો કાઢ્યા, તેવામા દુ ખને દોસ્ત, સુખને શત્રુ ગણાવવો તે કેમ બને ? મગજમા કલ્પના પણ ન આવે આટલું સામળ્યુ સમજ્યા વિચાર્યું તો પણ એ કલ્પના મુરકેલીવાળી છે તો પ્રથમ ધર્મઉત્પત્તિ વખતે એ કહેવું ને સામળનારને ક્યયુ કેટલું મુરકેલ છે ? આ ધર્મવૃક્ષ તેમણે ન રાખ્યું હતું તે સિધ્ધાને સિદ્ધિ મળવાની ન હતી તીર્થ કરના પછી આચાર્ય મહારાજ છે આચાર્યો નવું નથી કહેના- ઉપાધ્યાય પણ તીર્થ કરના શબ્દો સમજાવે, સાધુ તીર્થ કરના કહેલો માર્ગ બતાવે, મદદ કરનાર, પ્રથમ માર્ગકરનાર કોઈ ન હોય તો આ માહેલું કંઈ ન હોય માટે હે શ્રેષ્ઠિક ! નવપદોમા હું મેશનું અધારૂં ટાળનાર, કૃણવગરની સાધનાને ફળીભૂત બનાવનાર, અનાદિના અજ્ઞાન-અવિરતિ-કષાયને ટાળનાર આ અરિહુત મહારાજ ॥ એક દીપક ચીજ એવી છે કે પોતા જેવા બીજાને બનાવે ચિંતામણિરત્ન બીજાના ઈષ્ટમનોરથ પુરે, બીજાને પોતા જેવું ન કરી શકે કલ્પવૃક્ષ પણ સમાનપદવી કેાંઈને આપતું નથી

અરિહુતની આરાધનાથી અરિહુત પણ બની શકે

મોટા થયા પછી મોટાઈના માલિક બને છે પછી મોટાઈ કોઈ પાને ન જવી જોઈએ, એ સ્થિતિ અહીં નથી અરિહુત અરિહુત કરવામા મદદગાર થાય છે અરિહુત જે તેવા ચોખ્ખા આત્માઓને

છે, સુધાર જખરો કારીગર, પણ એરડાનું લાકડું લાવે તેના
 ઘાટ શું કરે ? તેમાંથી થાબલો પાટડો શાખ ન બનાવે તેમાં
 સુધારની ક્યાશ નથી વસ્તુમાં લાયકાત ન હોય ત્યાં કારીગરની
 ક્યાશ ન ગણાય, તેમ જીવો તેવા લાયક ન હોય તો ઉપદેશનું
 કૃણ ન મળે ‘અકર્મીના પડિયા કાણા’ પ્રથમ દેનાર ન મળે,
 દેનાર મળે તો પડિયા કાણા નિકટયા કાણા પડિયાવાળાને દાતા
 અને વસ્તુ નકામી છે તેમ જીવ અકર્મીના કાણા પડિયા જેવો બને
 તો તેમને આરાધના, શાસન તે નકામા થાય દાનેશ્વરીને ત્યાંથી
 કોઈ ખાલી હાથે ન જાય સદામતમાંથી ખાલી હાથે જવાનું ન
 હોય તીર્થ કરે એ મોક્ષનું સદામત માટેજ છે આ અરિહત
 મહારાજનું પદ દેવદત્ત, યજ્ઞદત્ત, મિત્રદત્ત, ચિત્રદત્ત વિ નામો
 મળશે, પણ મનુષ્ય નામ કોઈનું નથી હોતું, તેમ ઋષભ અજી
 તાદિ નામો જુદા કદા, પણ અરિહત પદ જેવી ચીજ જુદી
 નથી, પણ મનુષ્યત્વ દરેકમાં હતું તેમ દરેક ઋષભાદિકેમાં
 અરિહતત્વ છે તેથી અરિહતપણું જુદું નથી, જે બધા અરિહતોમાં
 રહેલું છે નાતું બચ્ચું હોય તો મનુષ્ય આવે ન હોય તેમ માન્યું
 તે વખતે મનુષ્યના લક્ષણમાં જુદા પડ્યા, તેમ એક પણ અરિ
 હતાદિકેને અગે અરિહતાદિક નહિ, તો બાકીનાને માનીએ તો
 પણ જુદા માટે અરિહતાદિક તેને માટે જે વ્યાપકલક્ષણ તે સ્વરૂપ
 વ્યક્તિ પરત્વે પણ છે, જે દરેકમાં હોય બાળક કે બુદ્ધમાં મનુ
 ષ્યત્વ રહેલું છે, તેમ અહિ એક પણ અરિહતને જોળવે ત્યાં
 બધાને જોળવ્યા ગણાય ગોશાળો જમાલી બાકીના ત્રેવીશ
 તીર્થ કરને માનનાર હતા માત્ર એક જ તીર્થ કરનાં વિરોધી હતા
 પ્રથમપદમાં અરિહતપદ ન રાખે તો ૨૩ ની માન્યતાનો લાભ થાય.
 માટે નવપદોને પદ ગણ્યા તેમના પચ્ચાચી દેવપાળ વિગેરે સુખ
 પામ્યા અજ્ઞાનપણામાં આરાધે છે જઘન્ય આરાધના કરનારો દ્રવ્ય
 આરાધના કરનારો હોવા છતાં આવી સ્થિતિમાં આવી શક્યો. આ
 લોકમાં દેવપાળને રાજ્ય મળ્યું પરલોકમાં કાર્તિક શેઠ મુનિસુમત
 મહારાજની આરાધનાથી ઈન્દ્ર મયા ગૈરિકતાપસને લીધે બળ્યો.

જાણે. હવે તે સાધુપણ હર્ષ મુનિમુખન ભગવાનની આરાધનાથી ઇન્દ્રિય પામ્યા જરાબર આરાધના તીર્થ કરપદ આપનારી છે એવિજને તીર્થ કરપદ પ્રાપ્ત થયું, તે તેમની અત કરણની આરાધનાથી. આમ અરિહતપદનો મદ્ધિમા જણાવ્યો. હવે બીજા પદની આરાધના કેવી રીતે કરવી જોઈએ તે અધિકાર અને વર્તન ન.

૬

શ્રી મિદ્ધપદ વ્યાખ્યાન, ૩

અવન ૧૬૬૨ આગે શુદ્ધિ ૮. ભાગનમર.

મિદ્ધપદ કાવચા કે કે મિદ્ધપદ ન સવતા.

નિરિપુંદરિય-વદ્ય-વગ્ગમુર્ણિગાણા કાવ ૩ ૧૩૦૬ ૩

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રી રત્નચંદ્રમુરારીશરણ મહારાજ શ્રી શ્રીપદ્યગિની કથના કરતા ભગવાન મૌનમ સ્વામીજી રાજગૃહીમા સમામર્થા છે તે વખતે એવિજ મહારાજને નવપદનો મદ્ધિમા જણાવે છે. શ્રીપાળની કથાનુ માત્ર ધ્યાન રાખે, તેમને પ્રાપ્ત થએલી મદ્ધિ સિદ્ધિનુ ધ્યાન રાખે, અને નવપદનુ ધ્યાન ન રાખે તો મૂળ વચનનું પદી મળેલા જાડ સમજવું બન્નેમા મડ ડાગી કુળ કુળ થવું છે ઉના અને પદી મળેલા જાડમા બીજો ફરક નથી, માત્ર પેસુ જમીનમા મૂળ સાથે જોડાયેલું છે, બીજુ મૂળથી છુટ્ટ પદી મળેલું તેવું જ છે. પણ રીજે ફાટે પદી મળેલાનું નામ નિશાન રહેવાનું નથી, તેમ આપણે શ્રીપાદ્યગિનીમા મૂળરૂપ નવપદની આરાધનાનું ધ્યાન ન રાખીએ તો શ્રીપાળની દેવતર્ક રિદ્ધિ સિદ્ધિ વિનેડે પર આપેલું ધ્યાન ઉખડી મળેલા જાડ જેવું છે. નવપદનો સમુદ્યય મદ્ધિમા કદી પ્રથમ પદનો મદ્ધિમા જણાવી ગયા. હવે બીજા સિદ્ધપદનો જણાવે છે અરિહત ભગવાનને માનવા છતાં મિદ્ધ ન માને તો હાથ ન મળે. સિદ્ધપદને લખ્યાવની

અભવ્ય કેટલા તત્ત્વ માને ?

આઠ તત્ત્વ માને ત્યા સુધી તો અભવ્ય પણ હોય અભવ્ય મોક્ષ સિવાય આઠ તત્ત્વની માન્યતા કરે અભવ્યને સિદ્ધિપાત્રી માન્યતા ન હોય શુવાદિક આઠ તત્ત્વની માન્યતા ન હોય તો દેવલોક માટે તપસ્યા કરી શકે નહિ, દેવલોકની માન્યતા કરનારે આઠ તત્ત્વ માની લીધા, નહિતર તપસ્યા થાય નહિ નવકારથી કરવાવાળાએ જિનેશ્વર, તપસ્યા નિર્જરા બધુ માન્યુ, નહીંતર તે માન્યા વગર નવકારથી પચ્ચખખાણુ કરવાનુ બને નહિ જેણે દેવલોક માટે આધુપાણુ સ્વીકાર્યું છે, તે આઠ તત્ત્વ માને છે જો છુવ ન માને તો દેવલોકમાં ઉપજવાનુ નથી અછુવ ન માને તો દેવલોકના વિમાનાદિક માનવાના નથી આશ્રવ માને તો શુભમા ઉદય કરે, પાપને શોક્યું ન માને તો નરકાદિકે જાય, અને શોક્યું માને તો દેવલોકમાં જાય, તે કયાંથી માને ? પાપથી નરકાદિકે ફળ મળે અને પુણ્યથી સ્વર્ગાદિકે ફળ મળે છે પહેલાના પાપકર્મ તોડ્યા વગર દેવલોકમાં નહીં જવાય માટે નિર્જરા માનવી પડે આઠ તત્ત્વ અભવ્ય માની લ્યે, જિનેશ્વર હોય ત્યારે તેમની સમૃદ્ધિ પૂર્ણ દેવતાઆગમન વિગેરે જોઈ અભવ્યને આઠ તત્ત્વ માન્યા વગર હુટકો નથી, પણ મોક્ષ સિવાય પુણ્યાદિક માનવાથી અભવ્ય-પણાની છાપ ન લાગે જ્યારે સિદ્ધિપાત્રું માને ત્યારે જરૂરઅભવ્ય ગણાય. મોક્ષની શ્રદ્ધા, સિદ્ધિ, સિદ્ધિની શ્રદ્ધા અભવ્ય સિવાય ખીજાને નહોય અરિહતપદની જગ સિદ્ધિપણુ

ખીજા પદમાં આરાધના કેની કરીએ છીએ દીવો ઉપયોગી શામાં ? દેખાવની વસ્તુ હોય તેમાં દેખવાની વસ્તુ ન હોય તો ઉદ્યોતનુ ઉપયોગીપણુ ગણાય નહિ જો સિદ્ધો ન હોય, સિદ્ધિપદ ન હોય તો તીર્થ કરનુ ઉપયોગીપણુ નથી, સિદ્ધો થયા છે, અષ્ટ-કર્મ રહિત થઈ શુદ્ધ આત્માની સ્વરૂપદશા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે આ હોવાથી અરિહતને માની શકાય છે, અરિહતપણુ મૂળ વગરનુ કયારે ? સિદ્ધિપણું ન હોય અને સિદ્ધિપણુ ન માને તો

અરિહતપણુ બને નહિ, અરિહત ન હોય તો ઉપદેશ કોઈ દે નહિ
 મોક્ષ કોઈ મેળવે નહિ સિદ્ધતા પ્રયત્નથી થાય છે પ્રયત્ન
 જણાવનાર અરિહતો છે તમે તો ઉલટું કહો છો સિદ્ધપદ
 હોય તોજ અરિહતપણુ, આ શી રીતે માનવું ? અરિહત થયા
 પછી સિદ્ધ થાય છે, સિદ્ધ થયા પછી કોઈ અરિહત થના નથી
 કાર્ય સિદ્ધપદનું કાર્ય કારણ સિવાય ન હોય તે સ્વાભાવિક અરિ-
 હતપણુ કારણ છે સિદ્ધપણુ કાર્ય છે, તો તમારી વાન કેવી
 રીતે બેસે ? વાન ખરી, આગળ ને પાછળ નજર રાખે તો આખી
 વસ્તુ માહુમ પડે આખા શરીરનું સરથાન આખે. ફાટો લે તો
 માહુમ પડે અરિહતના જન્મથી માટી મોક્ષે ગયા ત્યાં મુધીની
 સ્થિતિ લેવાની સિદ્ધપણુમા અરિહતપણુ કારણ કહો તો વ્યાજખી,
 પણ અરિહતપણુમા સિદ્ધપણુનું કારણ છે અરિહતપણુનું
 પુણ્ય બાધ્યું ક્યારે ? આખા જગતનો ઉદ્ધાર કરવાની ઉત્તમ
 ભાવના થઈ ત્યારે

અરિહત કરતાં અધિક આદર મિદ્ધ ઉપર દોરો બોધ્યો

જેમ નદી પામે બેઠેલાને ઠંડક આપે, ચંદન પણ પામે
 રહેલાને મુગધ આપે, તેમ પોતે જે કુટુંબમા આવ્યો તે કુટુંબને તારૂં
 તેવી ભાવનાવાળો જીવ ગણધર થાય પોતાને તારવાની બુદ્ધિવાળો
 અતકૃત કેવલી થાય બધા જીવો તરવા બોધ્યો, એક પણ દુબે
 કેમ ? તેવી ધારણાવાળો તીર્થ કર થાય, તો તીર્થ કરપણુની જડ
 કઈ ? સિદ્ધદશાને લીધેજ તીર્થ કરપણુ મેળવ્યું તરવાનું ન બનતું
 હોય તો વિચાર કરતે કયાથી ? અરિહતપદની જડ સિદ્ધપણુ
 અરિહતનો ઉપકાર, આપણને સિદ્ધતા ઉપાયો બતાવે તેથી છે
 આધજાને મશાવ મળે ત્યાં વળે શું ? તેને દેખવામા ઉપયોગ
 ન થાય તેમ સિદ્ધપણુની ઈચ્છાવાળા પ્રયત્ન કરવાવાળા કહીએ
 તો અરિહત મહારાજ રૂપી મશાલ ધરવાવાળા આપણા ઉપકારી
 ગણાય અરિહત મહારાજ મૂળમિલકત નહિ, મૂળમાલ નહિ
 પણ તે તો દલાલ છે, માવમા કિંમત નહિ તો કલ

કયાથી ? અરિહતપણની કિંમત જો તો સિદ્ધની દલાલી છે મૂળ વસ્તુની મોઘવારી ન હોય તો દલાલની મોઘવારી ન હોય અરિહત ભગવાનના આદર કરતાં સેકડો ગુણો આદર સિદ્ધ ભગવત ઉપર હોયો. જોઈએ દેશમાં આગેવાન-નેતા પાકયા, પ્રભને સ્વતંત્ર થવા માટે લાવણો આપ્યા, પણ સ્વતંત્રતા અસંભવિત લાગે તો આગેવાનનો ઉપદેશ-પ્રયત્ન તે અગવડના ડુગરા ઉભા કરનારો થાય અરિહત મહારાજાએ કર્મથી સ્વતંત્ર થવા માટે ઉપદેશ આપ્યો ઉસ્કેર્યા છતાં તે ધર્મ શકે તેવું ન હોય, થતું ન હોય તો અરિહત મહારાજા અમડામણુમાં નાખનારા ગણાય

અણીયાલીને બદલે પણ્યાલી ગામ ગયા જેવું ન કરે

સિદ્ધિસ્થાન અને સિદ્ધો ન હોય તો અરિહત મહારાજા અમડામણુમાં નાખનાર ગણાય, પણ અરિહત ઉપદેશી ગણાય, કારણ કે તે સિદ્ધિ લક્ષ્ય-શક્ય વસ્તુ છે તપ જપ સમાધિ બધાનો છોડા મોક્ષમાં છે, પરિણામની મુદરતા ન હોય તો પ્રયત્ન નકામો ગણાય મોક્ષ જેવું મુદ્દ પરિણામ-લક્ષ્ય ન ધરાય તો અરિહતના ઉપદેશથી થતા પ્રયત્નની ઠાડીની પણ કિંમત ન ગણાય, સિદ્ધપદની પ્રાપ્તિ લક્ષ્ય-પરિણામને આભારી છે અરિહત મહારાજાએ પોતે જો ધ્યેય-સાધ્ય રાખ્યું, ને ખીજાને જણાવ્યું, ને તેની સિદ્ધિ કરવા માટે આપણને પ્રયત્ન કરવા ઉપદેશ આપ્યો. જેમ અણીયાલી ગામને બદલે 'પણ્યાલી આખ્યું ?' જેમ પુછવા લાગ્યો આખો દહાડો ફરીને પુછીને ટાટીયા ધસાઈ ગયા ચાલવા પુછવામાં ખામી ન રાખી, તેમ કાયાદિ ત્રણે વ્યાપાર ધરાવર કર્યા, પણ સાધ્ય પહોચડાવાનું ધરાવર યાદ ન હોવાથી મહેનત નકામી ગઈ જ્ઞાનાદિક તમામનો ઉદ્ધમ કરીએ, પણ મોક્ષનું સાધ્ય ભૂલી જઈએ તો અણીયાલીને બદલે પણ્યાલી થઈ જાય.

એટલા માટે કહ્યું કે, આ લોક માટે કે પરલોક માટે તપ ન કરવું 'શક્ત કર્મની નિર્જરા માટેજ તપ કરવાનું પ્રયોજન રાખવું.

અમુગપણે તપે વિગેરે કરવા, કર્મક્ષય માટેજ તપ-જપ-સાન-
દર્શન-ચારિત્ર-વિનય-વૈયાવચ્ચ-ભક્તિ કર્મક્ષયનો મુદ્દો રહે તોજ
બધુ સાર્યક ॥ ધર્મની દરેક ક્રિયા સિધ્ધિપદને ઉદ્દેશીને કરવાની,
અર્ધા મિનિટનો પ્રયત્ન નવકાર ગણવાનો તે પણ 'સચ્ચપાત્ર
વ્યવસાનો' સર્વ પાપનો નાશ કરવા માટે, બીજા કોઈ પણ સાચે
સબંધ ન જોડાય. વીજળીના તાર જોરડે જોરડે બધે હોય, પણ
'મોઈનલાઈન સાચે કનેક્શન-જોડાય તૂટેલું હોય તો બધા તાર નકામા
તેમ સિધ્ધિનું કનેક્શન તૂટી જાય તો અધાર છે અજવાળું કનેક
શનથી રહે સિધ્ધિપદપ્રાપ્તિ, કર્મમુક્તિ સાધ્ય રહે તો તમારી
દરેક ક્રિયા અજવાળા રૂપ ॥ કોઈ પણ ધર્મક્રિયા કરો એ નિર્મળના-
દોર સાચે કનેક્શન કરી કરો, તે લક્ષ છૂટી જશે તો ઉદ્યોત થવાનો
નથી અરિહુતની ભક્તિ, સિધ્ધની માન્યતાના આધારે કળ કે મનુષ્યને
પારકી પચાત મુઝે, પોતાની મુઝતી નથી પૈમા શરીર કુટુંબાદિકનો
વિચાર કરીએ, પણ આત્મામા કેટલી નિર્ભળતા કે મલિનતા ધર્મ, તેમા
વધારે કે ઘટાડો થયો, તેનો વિચાર મગજમા નથી આવતો જે
મનુષ્ય પોતાના રોગને પોતે ન પારખે તેની દશા શી થાય ?
તારા રોગને તું જો ! ડોક્ટર કયા ઉપાય કહે છે તે જો ! બ્યાનમા
ન રાખે, ચાહે જેવો આખી દુનિયાની પચાત કરનારા હોય તો
પોતાના રોગને ટાળવાનો ઉદ્યમ ન કરે તો અતે મરણુ શરણુ
થાય તેમ મુદનત્ર-અર્થ-આગત ઈજગત શાખ પૈસા શરીર
કુટુંબની બધાની ચિંતા તે ચિંતા આપનારી છે પોતાનું તપાસતો
નથી અને બહારનું જ તપાસે છે સિધ્ધિપદનું સ્મરણુ ધ્યાન કર-
નારો જરૂર સિદ્ધ થાય અરિહુતમા અમુક દષ્ટાત લેવાય. સિદ્ધ-
પદને અગે જેટલા મોઢે ગયા તે બધા સિદ્ધ પામ્યાના દષ્ટાત
જે મિદ્ધેપદ ધ્યાયુ ને સિદ્ધ ન થયો હોય તેવું એક પણ દષ્ટાત
નહિ મળે

સિદ્ધિગિરિ નામ શાસ્ત્રી ?

અરિહુતનું ધ્યાન કર્યું તે અરિહુત થયો, તેવો નિયમ
બધા અરિહુત થાય તેવો નિયમ નથી પણ

છે સિદ્ધપદનું પામવું, સિદ્ધપદના ધ્યાન વગર ન થાય શ્રી ઋષભ-
દેવજી, મહાદેવામાતા અને ભરત ચક્રવર્તી - ન લેતા, પુરુષરિક સ્વામી
કેમ લીધા ? વિશિષ્ટતા છે પ્રથમ તીર્થ કર શ્રી મુખે પોતા કરતા
સિદ્ધગિરિને, ભગાવ્યા બન્યું એવું કે સિદ્ધાચળજી ઉપર ઋષભદેવજી
અમોઘર્યા દેશના લીધા પછી વિહાર માટે તૈયાર થયા. પુરુષરિકસ્વામી
પણ વિહાર માટે સાથે તૈયાર થયા, ત્યારે ભગવાને તેમને કહ્યું
કે હો પુરુષરિક ! તમે આરી જોડે ન આવો, અહીં રોકાઈ જાવ, એમ
કહી રોકી લીધા, મુદ ભાવતીર્થ કર પોતાના પ્રથમ ગણધરને, ન
આવો તેમ કહે, તે કેવું વજ્રધાતુ જેવું લાગે આ ક્ષેત્રના બળ
અને પ્રભાવથી તમને અને તમારા પરિવારને કેવલજ્ઞાન થશે, તમે
અથા અહીં મોક્ષ પામશો. માટે તમે અહીં રોકાવ. પુરુષરિક
સ્વામીજીને શ્રી ઋષભદેવજીએ પોતાના આલમનમાથી ખસેડી
સિદ્ધના આલમનમા મેલ્યા, તેથી સિદ્ધગિરિ નામ અપાપદજી
આઠ પ્રગથીયા તેથી અપાપદ આ સિદ્ધિગિરિ તે સિદ્ધ સવાને
પર્વત તેનું આલમન પુરુષરિકસ્વામી ગણધરને સોપે છે આ
ક્ષેત્રના બળાવે તમને ને તમારા ઘણા પરિવારને કેવલજ્ઞાન તથા
સુક્રિતમદ મળશે આવી સ્થિતિ હોવાથી પુરુષરિકસ્વામીજીનું
દયાત આપે છે તેમ પાડવો, નેમતાયજી ભગવાનને જાન નિમિત્તે
નીકળે છે, ત્યાં રસ્તામા ભગવાન નિર્વાણ પામ્યા સાભળી આલમન
છૂટી ગયું, પણ એક આલમન મજાનું છે ત્યાંથી નીકળી સિદ્ધા
ચળજી આવ્યા સિદ્ધિપદને અગે આ સ્થાન ગણી અણુસણુ કરી
પાડવો સિદ્ધિપદ મેળવી શક્યા તીર્થ કરતું આલમન છૂટી ગયું
તો પણ સિદ્ધિપદના આલમનથી તરી ગયા

તેમ મહિમ-રામચંદ્રજી રામ અને સીતાતા સ્નેહથી ઘટના ન કરી
શોકાય સીતાજી બારમે દેવલોકે ગયા રામચંદ્રજી હાઉચ્ચગમ્મા
છે તે વખતે સીતા ઉપદ્રવ કરવા આવી ગીતા બારમા દેવલોકના
ઈન્દ્રત્વને પામેલી છે, છતાં રામને ઉપસર્ગ કરે છે પણ રામ-
ચંદ્રજી આત્મસ્વરૂપમા રમણુ કરે છે, તેથી, ઉપદ્રવે હોવા છતાં
સિદ્ધિ વરી શક્યા જિનેશ્વરને સંજોગ હાજરી નથી, ત્યાં પણ

ઉપદ્રવમા મિહ પશ્ય સખી શક્યા, તે સિદ્ધિપદાનો જ પ્રતાપે
આલબને સિદ્ધિપદના પ્રભાવે જ કાર્ય સાધી શક્યા કલ્પવૃક્ષ
પામેથી લેવું હોય તો ઉપાય કરવો જોઈએ નામ સ્વરૂપ ન
જાણી શકીએ તો તે પાત્ર કરવાનો ખ્યાલ કેવી રીતે આવે, તે
ખ્યાલમા હોય તો તે રસ્તે જઈ શકાય આ બે પદની આરાધના
યવાથી સપૂર્ણપદની આરાધના થઈ અરિહત સિદ્ધને કશું
સાધવાનું નથી, કૃતકૃત્ય-નિષ્ણિનાથ યજ્ઞેતા તેજ દેવ છે તેના બે
બેદ અરિહત મહારદેવ અને સિદ્ધ નિરાકર દેવ તેની આરાધના
જાણવી. હવે ત્રીજી આચાર્યપદ તેનો અધિકાર અંગે વર્નમાન.

શ્રી આચાર્યપદ વ્યાખ્યાન ૪

સવત ૧૮૬૭ આનો શુદ્ધ ૬ શનિવાર જામનગર.

નાદિયવાયસમસ્તિમ પાત્રમરાડયિ દુ વપસિતરનાહો :

જ પાવદ સુરરિઠિં આયરિયવ્યવમામા સો ॥ ૧૩૦૭ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજા શ્રીમાન રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી આગળ
સૂચવી ગયા કે આ સત્સારમા બે પ્રકારના શ્રોતા છે તત્ત્વશ્રુત્રુવા-
વાળા અપરમશ્રુત્રુવાવાળા એટલે રસકથા સામજવાવાળા અને
તત્ત્વ સામજવાવાળા શ્રીપાળચરિત્રમા બંને વાના છે તવપદોત્તુ
યથાસ્થિત સ્વરૂપ આમા આજેખવામા આવ્યું છે શ્રીપાળ મહા
રાક્ષની સ્થિતિ દેખાડેલ હોવાથી રસકથા પણ કહી શકાય પણ
સૂત્ર ટીકા ચરિત્રમા શાસ્ત્રકાર જે રસકથા કહે છે તે રસકથાના
મુદાથી, માત્ર અનુવાદ તરીકે રસનો અધિકાર અને વિધાનમા કહે
તત્ત્વનો અધિકાર, વિવાનમા આમ લખ લકાઈ મુવર્ણસિદ્ધિ
કરજે, એમ નહીં કહે ત્ત્વકથામા આમ બન્યું, તત્ત્વ કથા બધું
મધ્યુ તે અનુવાદ તરીકે વિધિ તરીકે દરેક જગોએ તત્ત્વનો
અંશ હોય. વિધિ નવપદઆરાધન કરવું જોઈએ, પણ તદ્દિ
સમૃદ્ધિ કકુરાઈની વાતોમા આમ કહ્યું ત્યારહુ મધ્યુ તે કહેવાય

ઠે પણ તમે નિદ્ધિ આમ મેળવો લભ કરો, એમ શાસ્ત્રમા ન
 કહેવાય, રસની વાત અનુવાદથી, વિધાન તરીકે તત્ત્વની વાત કહી
 છે, રસની વાતો ચાલતી હોય ત્યા 'કરવું-કરણીય' એમ ન
 બોલે શાસ્ત્રકાર તત્ત્વની વાતોમાંની પૌદ્ગલિક વાતો લેનારને જન્મે
 હારી જવાનો છેલ્લામા છેલ્લો ઓલખો દે છે જે આરાધન ન
 કર્યું તો તારો જન્મ નકામો સજ્જનને આનાથી વધારે શબ્દ ન
 કહી શકાય તે અધિકારમા તે શબ્દ કામનો સુખમમૃદ્ધિ ન
 મેળવી તો જન્મ નકામો એમ ન બોલાય રસની વાતમા અનુવાદ
 તત્ત્વની વાતમા વિધાન શ્રીપાળચરિત્રમા તત્ત્વની વાત કઈ ?
 નવપદની આરાધના કરી તો જન્મ સફળ, એ વિગેરે જણાવવું તે
 મળુ ન કહેતા નવપદ કેમ કહ્યા ?

હરકોઈ આસ્તિક મતવાળાને ત્રણ ચીજ માન્યા વગર ન
 ચાલે દેવ ગુરૂ અને ધર્મ, તો પછી આ નવપદમા ખીણુ કશું નથી.
 દેવાદિ ત્રણ નવપદમા મમાઈ જાય છે, તો પછી ત્રણજ પદ કહેવા
 હતા ને ? નવ શા માટે કહ્યા ? ત્રણમા બધા આવી જતે
 તેના ઉત્તરમા જણાવે છે કે આવવામા તો વાધો ન હતો, પણ
 એક વાન ધ્યાનમા રાખવી કે 'નમો મણુસ્સણ' કહેવાથી શાંતને નર્મ-
 સ્કાર આવી જતો નથી. જે શબ્દ તરીકે ઉલ્લાસ આવેલો એ, પાલ-
 કતા બાસવી જોઈએ, તે મનુષ્ય શબ્દમા ન આવી જાય તેમ 'નમો
 દેવસ્સ' બોલવાથી, ઉપદેશક ને ઉપદેશ્ય એ બે જુદા પડી શકે નહિ
 દેવસ્સ કહેવાથી આ બેનો નિર્ણય થવો જોઈએ, કે કેના હુકમથી
 કયા નિર્ણયથી ચાલ્યું કે ચાલવું જોઈએ આ બે પદ જુદા પાડીએ
 તો જ નહીં યાય અરિહતના વચન પ્રમાણે મારે ચાલવાનું હું
 કર્મ સંજ્ઞાની સામે સમસામણમા ઉતરેલો ચોદ્ધો છું મારા જનરલ
 અરિહત છે તેમના હુકમ પ્રમાણે મારે વર્તવાનું, સુદો જિત
 મેળવવાનો છે તેમ અહીં જિનેશ્વર વાગવાનું રૂપી સેનાધિપતિના
 વર્તવાનું, પણ સુદો સિદ્ધિ પામવાનો સિધ્ધિનો
 ઉપદેશ દેનારા તે જ અરિહત, સિદ્ધિ પામ્યા

તેમી તેઓ મુરખી સંપૂર્ણ શુભવાગાં છે અરિહતને હવે નવો શુભ મેળવવાનો નથી ચાર ધાતિકર્મનો હવે ચવાળી ચાર શુભો મળી ગયા છે ચાર કર્મ તો બાકી છે ને ? નાણા બરપાન કર્યા છે માત્ર જમે ઉપાગ લખવાના બાકી છે તેમા ચારકારને દેવોનો વાધો નથી વેદની નામ ગૌત્ર ને આધુપ્ય આદિ ચારે કર્મના હવેલા ન બાકી ગયા છે

અપુરા શુભવાગાને કેમ આરાધાય ?

સંપૂર્ણ શુભવાગાને આરાધીએ તો સંપૂર્ણ શુભ મળે તે સ્વાભાવિક છે માટે દેવત્વ આરાધવથી દૃષ્ટાન્ત થાય તેમા બે મત નથી, પણ આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ એતો અપુરા છે, સંપૂર્ણ શુભ પામી શક્યા નથી, તો મળિની માગામા આ કાવના કટકા કયાથી ધામ્યા ? કહો અરિહતને સિદ્ધ એ બે પદ આરાધવા ભેદએ. આચાર્યાદિને વચમા કયા ધામ્યા ? મત્તાનુભાવ ? જેણે જાત-વસ્ત્રાનુ વિદ્ય ગંગા સધવારો ન લીધા, તેને સમા ગામનુ છે હાલુ આવે તેમા શું વગે ? તેડુ આવેડુ એમ્બુ કામ ન લાગે, આચાર્યાદિ એ તો મેદની વાગના વગાવા છે તેને ભેદ ન લાગે તો વાગના વિગોર્ન શું થાય ? વટમાં મળેલા લગડ વખતે વગાવે ભેદએ તો જ આગલા ગામની દુકાનની માલિકી મેળવી શકાય જિનેશ્વર સિદ્ધ મહાગજ પીળી પેટી છે લગ્ન મુસાફરીનો માર્ગ મોકળો કામુ કરે ? સંપૂર્ણ શુભવાગા હોય તો જ આરાધનીય, પણ શુભ તેમાનામાથી આપણે લેવાના છે કે આપણા મુતો આપણે ઉત્પન્ન કરવાના છે ? કાગળ વાચતા માસ્તરે શીખવ્યુ, પણ અજવાણુ નથી શીખેલાને અજવળા વગર મુંજવણ પડે, તેમ અરિહત મહારાજે માર્ગ બનાવ્યો, પણ વહેણ ન ચાલે તો બધું નકામું થાય. દીવો નામુ બળ્યો નથી, તેમ વિચારી વાચવાવાળો દીરો ન કરે તો શું થાય સહે નામુ નથી મળ્યો, આક નથી શીખ્યો, પણ આપણે સાચક અજવાણુ કરી દે તો નામુ વાચી શકાય જિનવચન જેવું દેખા-તેવું વચન આચાર્યો આપણા કાને નાખે, આચાર્ય મોક્ષ પામ

ઉપાધ્યાય કે સાધુ મોક્ષ કે કેવલ પામ્યા નથી, છતાં તેઓ સદેશો લાવી દે છે, શહેનશાહ સદેશો કાઢે પણ સદેશો સંભળાવનાર તો શેરીફ તે દેશનો માલિક નથી શેરીફ પોતા તરફથી સદેશો નથી કાઢતો. આચાર્યાદિ ત્રણે સ્વતંત્ર હઢેરા કાઢનારા નથી મોક્ષમાર્ગ સ્વતંત્ર જતાવનાર નથી જિનેશ્વરે જતાવેલો માર્ગ જણાવે છે, શેરીફ હઢેરા ન વાચે તો આપણે અજાણ્યા રહીએ, તેમ આચાર્યાદિ વાણી ન સંભળાવે તો જિનેશ્વરની વાણીથી અજાણ્યા રહીએ, વસ્તુસ્થિતિએ વિચારીએ તો શુદ્ધપદને શુદ્ધપદ તરીકે આરાધનાની જરૂર છે સોનાનાણુ કિંમતી પણ તેની કિંમત રૂપીઆ દ્વારાએ, મોનાનો વાવ પૂછો છો, પણ રૂપીઆનો ભાવ પૂછ્યો ? સોનાના લેવાવાળાને દેવાવાળાને બલે સોનું વધારે કિંમતી, પણ તેની કિંમત તો રૂપીઆ દ્વારાએ જ કરવાની તેમ અહીં જિનેશ્વર મહારાજ યથા હતા, તેમણે મોક્ષમાર્ગ કહ્યો છે, એ કયાથી જાણ્યું ? શુદ્ધી રૂપીઓ સોના કરતા હલકી કિંમતના છતાં સોનાની કિંમત રૂપીઆ દ્વારાએ શુદ્ધતત્ત્વ ઓછી કિંમતવાળું દેવતત્ત્વની કિંમત ઉચી, છતાં તેમની કિંમત શુદ્ધદ્વારાએ બને મોનાથી બેવડા કરનારને રૂપીઆથી નિરપેક્ષ રહેવું ન પાડવે. તેમ જેને દેવતત્ત્વ માનવું છે, અરિહંત સિદ્ધો માનવા છે, તેમને શુદ્ધ માન્યા વગર ચાલતું નથી માટે શુદ્ધતત્ત્વ માનવાની જરૂર ફેટલીક વખત કેવ કરતા શુદ્ધતત્ત્વ ઉપકારક બને

ફેટલીક વખત શુદ્ધતત્ત્વ કામ કરી દે છે, મુદ્દા દેવતા મહાવીર મહારાજને અંગે રોવે ભરાયો બસ ! નાવડી ડુબાડી ભારી નાણુ ! ગંગાનદી ઉતરતાં ઉપદ્રવ કર્યો, હાલિક યદ્ય પ્રાદાણુ થયો એ જીવ ત્યાંથી મરી પ્રાદાણુ થયો તે શ્રીગૌતમસ્વામીજી સિવાય પ્રતિજ્ઞાધારાય તેમ ન હતું મહાવીર મહારાજને પામી-દેખી પરિણામથી પડ્યો દેવશર્માને પ્રતિજ્ઞાધ કરવા શ્રીગૌતમસ્વામીજીને જે મોકલવા પડ્યા તમારા ઘરમાં છોકરા હોય, છોકરા રીસાયતો જોડેના ગોઠીયા કે ધાવમાતા તમારા કરતા જલ્દી સમજાવી શકશે નોકરડી કે ગોઠીયા

માતા પિતાથી વધતા નથી, પણ સ્મરે પાડી દે મામાપથી ઠેકાણે ન આવે તેમ અરિહુત મહારાજથી જે ઠેકાણે ન આવ્યા તેવાને શુર મહારાજ ઠેકાણે લાવ્યા. વ્યક્તિદેષ હાલિકને હતો. માર્ગ દેષ ન હતો. હાલિકને મહાવીર લગવાન પર વ્યક્તિદેષ હતો. બીજી વ્યક્તિથી માર્ગ પામી જાય તેનું દષ્ટાત ન દેતા માર્ગ દેષવાળાનું દષ્ટાત દે છે.

પ્રદેશીરાજ શુરના પ્રતાપે ઠેકાણે આવી સદ્ગતિ પામ્યા પરસ્પર મતદેષી નથી સ્થાનકવામી દિગ્ગજરો પરસ્પર મતદેષી. અહીં માર્ગદેષ છે આખા જિનેશ્વરના માર્ગના વિરોધી છે પ્રદેશીરાજના મતે આત્મા નથી પરિણામી આત્મા જેવી ચીજ નથી, પરમવ નથી, કર્મ નથી, કર્મનો યોગ નથી કર્મથી છુટા થવાનું હોતુ નથી તેના મતે આત્મા-કર્મ-દેવલોકાદિક નથી, તેા મોક્ષ હોય જ કયાથી? આટલી વિરુદ્ધ માન્યતાવાળાને મત અનગીકાર કહો, પણ મતદેષ કેમ કહો છો? એકેન્દ્રિયાદિક મન અગીકાર નથી કરતા, તેમ સાધુ બોલે તે પણ પ્રદેશીને ગમતુ નથી. દેશીકુમાર ધર્મદેશના આપતા હતા. ત્યાં ચિત્રસારથીને પ્રદેશી-રાજ કહે છે, કે મુડીયો શાના બરાડા પાડે છે આસ્તિકને પ્રથમ ધર્મકરનારા પર અરૂચી નથી હોતી. પહેલા ધર્મઉપદેશકો પર દેષ હોય ચોક્કીદાર જાગે તેા ચોરને ન ગમે તેમ ચોક્કીદારો ધર્મોપદેશકો પર ચોટ મારવી તે દરેક જમનામા ધર્મવિરોધીનું કર્તવ્ય છે ચોટ કયા છે? શોતાઓ ઉપર છે બાપુભાઈ! ચોટાએની ચોટ ચોક્કી ને ચોક્કીદાર પર હોય તેમ પ્રદેશીરાજ એટલો માર્ગ વિમુખ કે જેથી દેશીકુમારને જાગે કહે છે કે મુડીયો બરાડા પાડે ॥ દેશના દે છે તે વખતે આણે પાપ પેદા કરવામા કેટલી પાછી પાની રાખી? મુદ્દલ નહીં

નાસ્તિક કેટલાક બીયાના વેદીયા ઢોર જેવા હોય છે ‘ઘૂતાઘારે પાત્ર’ કે ‘પાશાઘારે ઘૂતે’ એ વિચારતા ધીનુ ભાગવ ઉધુ વાળ્ય તો ધી ઢોળાઈ ગયું બીજી કોઈ વખત બીચડી

હતા, ચૂલા ઉપર ખદખદ શબ્દ થતા વિચારે છે, કે આ ધાતુ-
ક્રિયાપદ નવો કયાથી નિકળ્યો 'અપશબ્દ જોલે તેના મોમા ધૂજ'
ખીચડીમા ધૂજ નાખી શાસ્ત્રમિદ્ધ શબ્દ જોલે વ્યાકરણ
વિરૂદ્ધ કેમ જોલે છે ? પ્રદેશીરાજ આવો વેદીયા પડીન જેવા નથી,
હરેક વસ્તુ નથીરૂપે જેનોએ માનેલી છે ઘટ તે પટડપે નથી
માટે જે પરલોક મોદા સદ્ગતિ, દુર્ગતિ, પાપાદિ ન માને તેવી
ભુદ્ધિવાળા તે નાસ્તિક આટલા માટે નાસ્તિક શબ્દનો વ્યાકરણમાં
નિષાત કરવો પડ્યો નાસ્તિક કોને કહેવા ? પરલોક પુણ્ય પાપ જીવ
નથી એવું કહે તેનું નામ નાસ્તિક એકખી રીતે નિષાત કર્યો છે નાસ્તિક
શબ્દ શાસ્ત્રમિદ્ધ છે નાસ્તિક છતાં પાપનો ઢગલો બરાચ નહિ
નહિતર ઉંચા આવવાનો વખત ન આવે એકેન્દ્રિયાદિ અમરી
પણામા શુ માનતા હતા ? તેથી એકેન્દ્રિય વિગેરે બલે આસ્તિક
ને હોય તો પણ નાસ્તિક તો નથી નાસ્તિક આમ ધારણાવાળો
થાય, જીવાદિક નથી એવું ધારણાવાળો થાય વાદમા જે ધુર્યો
હોય તેથી જીવ માનનારાને ખોટા ઠસવું ! પુણ્ય પાપ માનનારાને
ખોટા ઠસવું ! આવો પ્રદેશીરાજ એકલો નાસ્તિક નથી, પણ
નાસ્તિકપણાનો ઝટો રોપનાર છે વિચારો ! સ્વતત્ર, વિદ્યમાન પદાર્થ
માને નહિ, એટલું જ નહિ પણ જીવાદિક માનનારાને ધક્કા મારે એ
કઈ જાનો ? આસ્તિકપણાના ખડનને અંગે પાપના પોટલા બાધ્યા
છે લોહીએ ખરડાએલા જ હાથ હુમેશા રહે છે રાતદિવસ
હિસકપાલુ તેના પાપોપાર્જીતમા બાકી શુ ? વાદ, નાસ્તિક
વર્તન હુમેશા, લોહીથી ખરડાએલો હાથ તેવાઓને પાપ ઉપાજન
કરવામા શુ બાકી રહે ? એવો પ્રદેશીરાજ 'સ્વર્ગ દિ મહતા
મહત્' સાતમી નરકે ચક્રવર્તી અધિકારી ખોટો છે ખોટામા
ખોટી દુર્ગતિ, રાજેશ્વરી તે નરકેશ્વરી અન્યમનમા કહ્યું છે કે
'રાત્ય દિ નરવાન' તે આમાન્ય સ્થિતિમા હોતે તો નરકે કદાચ
ન જતે નાસ્તિકવાદી હિસક રાજેશ્વરીપણું ત્રણ એકલા થાય
ત્યાં પાપ કરવામા શુ બાકી રહે ?

આચાર્ય મહારાજનો પ્રભાવ

જ્યા અનર્થનો સંભવ ત્યા ઈષ્ટસિધ્ધિ થાય, ત્યારે દેવતાઈ ચમત્કાર ગણવેા પડે માપ કરડી સાપ પાછો આરી ઝેર ચુમી છે તે આશ્રિધ્ લાગે તેમ આવેા પાપિષ્ઠ તેને નરક બચી તો બચી પણ તે દેવતાઈ કષ્ઠિ પામ્યેા, ઘોર નરકના કર્મો ઉપાર્જન કરેલ તે પ્રદેશીરાજને નરકે જવાની વાત તો દૂર રહી, પણ દેવતાઈ સિધ્ધિ મળી તે બધેા આચાર્ય મહારાજના ચરણકમલનો પ્રભાવ છે, રાજાને સમ્યગમાર્ગે આવવાનું તેમા કેશી ગણધર આચાર્ય મહારાજ મૂળ કારણ ॥ દેવતાઈ સમૃધ્ધિ જેને અગે આપુ ગયપનેણીસૂત્ર ॥ જેમા પ્રદેશી રાજાનું વૃત્તાત છે સુર્યા-સદેવતા તેજ આ પ્રદેશીરાજનો હતુ. એવી દેવતાઈ સ્થિતિ મેળવી આવા નારિતકશિરોમણિ હિ સામા પ્રથમનખર છતા પણ સૂત્રમા મુમ્મસિદ્ધિ પામ્યેા તેવો જનપૂજારસિક ધર્મિષ્ઠ દેવતા થાય છે એ પ્રભાવ ગુરૂ મહારાજનો છે નથી તો પાર્શ્વનાથ તીર્થ કરની વિદ્યમાન અવસ્થા, તેમ મહાવીરસ્વામી કેવલજ્ઞાન પણ પામ્યા નથી સિધ્ધનો સંલોગ હોય નહિ એવું છતા આચાર્ય દેશીકુમારના પ્રતાપે સૂર્યામદેવના ઔધર્મવામી દેવતા થયેા, શાસનના સુકાની તરીકે આચાર્ય પદની આરાધના કરવી લોઈએ હવે એ આરાધના કરવા લાયક જણાવી તેમના પછી ઉપાધ્યાય સાધુ પદ પણ સાથી આરાધનીય ॥ તે અધિકાર અત્રે વર્તમાન

શ્રી ઉપાધ્યાય પદ વ્યાખ્યાન ૫.

સવત ૧૯૯૦ આસો ગુદિ દશમ સવિવાર જામનગર .

તદુપિ ગુરુનદ્વ આરાહતેર્હિ વયરમુજ્ઞાય ।

વત્તો સુમાહુવાઓ સીમેર્હિ સીદ્ધગિરીગુરુણો ॥ ૧૩૦૮ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજના ભગવાન આચાર્ય મહારાજ રત્નશેખર સૂરીશ્વરજી શ્રીપાણ્યરિત્રમા સૂચની , ગયા કે શ્રીપાણ્યરિત્રને

રસ કયાના મુદ્રાથી સાબળવાની જરૂરીયાત નથી તત્ત્વકયાના મુદ્રાથી શુશ્રૂષા-સાબળવાની ઇચ્છા હોવી ભેદજ્ઞે આબાનુ રક્ષણ ધ્યાનમાં નથી, તે કેરીઓ મેળવવા ધારે તો પણ મેળવી શકે નહિ આરાધના કટ્યાણુ કરનારી છે, તેમાં કટિબદ્ધ કેમ થાય તે વિચારો બધા મુધી ન આવે, ત્યાં મુધી મુતો રાખી કથ સાબળે તેના જેવી શુશ્રૂષા ગણાય, તે માટે કહે છે કે તત્ત્વ તરો ધ્યાને હો તત્ત્વ કયું ? નવપદો શ્રીપાળચરિત્રનું ઉત્થાન અને પર્થવસાન બંધે નવપદ આસધન જ છે તે માટે વિચાર જાગ્રત્ત્વે કરીએ છીએ

નવપદના દૃઢ સંસ્કાર

પવલશેઠ કપટથી દરિયા વિષે વહાણમાં ચાલતા સાત મોઢાનો મગર કહે છે શ્રીપાળકુમાર તેને જોવા આવે છે તે માત્ર કુતૂહલ-વૃત્તિ છે એવી વૃત્તિમાં દોર તુટે છે નીચે દરિયો ૮ બચાવતું સાધન નથી, મરવાની અણી છે કુતૂહલમાંથી મરવાની અણી વખતે 'નમો અરિહતાળ' આવવું તે કંઈ થયા હશે ? આપણા માળાપ મરી ગયા છે તે સાબળતા નથી, બચાવ કરવા આવવાની નથી, છતાં બધ વખતે ઓ બાપરે ! ઓ મારે ! શા ઉપર ? જાણે ૮ કે આટલા વરસોથી મરી ગયા છે, મદદ કરવા આવવાના નથી તે જાણે છે, છતાં બાળપણથી સંસ્કાર પડ્યો આટલી અવસ્થા થઈ છતાં તે સંસ્કાર નથી ગયા આટલી થયા ફેરફારવાળી થઈ છતાં આપણને હજી એ સંસ્કાર છુટતા નથી જ્યારે શ્રીપાળને આવા સંસ્કાર તે વખતે આવે છે તો કુતૂહલમાં જોવા ગએલો દરિયામાં પડે ત્યારે 'નમો અરિહતાળ' આવે તો કેટલા દૃઢ સંસ્કાર જામેલા હશે ? આવો સંસ્કારવાળો સિદ્ધપણુ પામે તેમાં નવાઈ શી ? આપણે એ સંસ્કારમાં આભ્યા ? કાટા કાઢતા લગીર વેદના ધાય તો ઓ બાપરે ! ઓ મારે ! ધાય છે તો મરવાની અત્તી વખતે પણ જેને 'નમો અરિહતાળ' આવે છે આવું જોતમોતપણું જ્યારે નવપદનું કરવા તૈયાર થવાય તો જ સંસ્કાર દૃઢ ધાય તે તત્ત્વ

તરફ વળેના ગણાય. માટે તત્વ તરફ તરફ વળે ? રસકથા તત્વના પોપણ માટે છે તેને અંગે નવપદનું સમુદાયે વર્ણન કરી એક એક પદનું વર્ણન કરે છે

આચાર્યો તરનારા અને તારનારા.

એ કે આચાર્ય મોક્ષ પામેલા નથી મોક્ષના મુસાફર નથી ખલામી દરિયામા હોય તે જ વખતે તે પાર લઈ જાય, પોતે પાર નથી પામ્યો તે પાર શી રીતે લઈ જાય ? તે વિચાર ન થઈ શકે, કારણ ? તેની પાસે પાર ઉત્તરવાનું ને ઉત્તરવાનું સાધન ॥ આચાર્ય પાસે સ્વતંત્ર શક્તિ ન હોય, પણ શાસન એવું છે કે, પોતે તરે ને બીજા આરાધન કરનારાને પણ પાર ઉતારી શકે અશ્વિતને સિદ્ધ બે દેવનારવો. પણ આરાધવા લાયક છે, તેમા બે મન નરહે, પણ ત્રણને અંગે એમ કહેવામા આવે છે કે પોતે નથી તર્યા તેા અમને શી રીતે તારયે ? આચાર્યોદિ હજી પોતે તરે છે, તરેલા નથી. નહિ તરેલા બીજાને શી રીતે તારે ? 'સ્વયમ્ દરિદ્રો ન કર્તુમમ્યમિશ્વરીકર્તુ' સમર્થો પોતે દરિદ્ર હોય તે બીજાને શી રીતે માલહાર કરવા સમર્થ થાય ? પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પામ્યા નથી, તે બીજાને શી રીતે પમાડે ? આમ થકા હતી, પણ જેમ ખલામી કાકામા નથી, દરિયામા છે હા નાવડી રૂપી સાધનથી ખલામી બીજા બેસાડને પોતે પાર પમાડે છે, તેમ આચાર્ય પાસે જિનેશ્વરનું શાસનરૂપી વહાણ મજબુત હાય આવ્યું છે, જેથી પોતે તરે ને બીજાને સ સાગ્રસમુદ્રનો પાર પમાડી શકે શહેનશાહી દહેરાને ચેરીક સાબળે તે જગતને સબળાવે ॥ આ દહેરાની બહેરાત પોતાને માટે અને પ્રજાજન માટે છે જિનેશ્વરનો દહેરા બહેરા થયો છે તે જન્યજીવોને અંગે તે વખતે બહેરાત છે, તીર્થ ॥ મહારાજ અસખ્યાતમા ભાગ જેટલો વખત તારનારા આચાર્યો અસખ્યાત ગુણવત્તા સુધી તારનારા રૂપભદ્રેવજીને કેવલીકાળ એક હજાર વર્ષ ન્યૂન ?

પ્રથમ સુધી ભવ્યજીવને તારવોને વખત-
ત્રીતપાટ સુધી મોક્ષમાર્ગ

કહે નમો અરિહનાર્ણવો અર્થ કરે, શત્રુને હણનારો તે તમારો નમસ્કાર થાય છે ને ? શત્રુને મારનાર પક્ષ છે તે બધાને તમારો નમસ્કાર પહોંચે ? અરિ એટલે કર્મ કે પી શત્રુ એવો અર્થ કયાથી લાખ્યા ? ટીકા કે નિર્યુક્તિકાર એમ કહે કે આડ પ્રકારનું કર્મ શત્રુબૂત છે તેને હણનાર તેથી અરિહુત કહીએ છીએ તે અર્થ નિર્યુક્તિએ કહેલો માને તો જ અર્થ ઘટી શકે અર્થ રૂપ નિર્યુક્તિ ન માને તો સાપ-ચોર-વાઘ-મારનાર શત્રુ પણ તમારે નમવા લાયક છે તીર્થ કર તો શત્રુનો માર ખાનારા છે ગોવાળીયો તથા સગમનો માર ખાનારા તીર્થ કર મહાનીર પ્રભુના ઉપસંગો કેવા છે તે જાણવા માટે નિર્યુક્તિ ટીકા બાપ્યો માને તો જ 'કર્મકેપી શત્રુ' એજ અર્થ ઠરી શકે. મૂળમૂળ પર જાવ તો કર્મશત્રુ અર્થ આવી શકે નહિ.

ધીની ચોરી છાની ન રહે

ઉપાધ્યાયજી સૂત્રદાતા હોવાથી આરાધનીય ॥ અર્થ ધી જોવા, લેવા કેવાની રકમ સૂત્રભાગ્યન તરીકે છે અરિહુતો આરાધનીય 'અત્થ મામદ્ અરિહા સુત ગચ્છતિ ગણદ્ગ નિડગ' નિપુણ સૂત્ર ગણધરો શુભે, તીર્થ કરે આચાર્યો અર્થ આપે, તે કણુલ નહિ ઉપાધ્યાય સૂત્ર આપે તે કણુલ આવુ જોલનારને આચાર્ય અને અરિહુત આ એ પદ ઉડી જાય છે, વગર સમજ્યા જોલવાવાળાને કેટલીક વખતે ગરામીયાના ધી ચોરવા જેવું થાય ગરામીયાએ માયાના ફેટામા થીજેલા ધીનો કટકો બાધી દીધો. કેઈકની નજર પડી ગઈ, અર્થો કલાક તડકામા જિભો રાખવો પડ્યો ચોર કહેવાની કે તપાસવાની જરૂર ન પડી આપોઆપ ધી ટપક ટપક થવા માડ્યું ધીની ચોરી છાની ન રહી આમ સૂત્ર માને પણ નિર્યુક્તિ નથી માનવી, પણ નિર્યુક્તિ પ્રગર મૂળ સૂત્રની ગાથા આવી ત્યાં શું કરે ? ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જોવો હોય તો અન્યારે ભાષાન્તરની ચોપડી બહાર પાડી છે આર્દ્રકુમારના અધિકારમા પ્રતિમા મોકલવાની ચોક્કસી પાત છે ભાષાન્તરની વાતો માનવી છે, નિર્યુક્તિ

માનવી નથી. પ્રતિમાની જગો પર તેઓએ ઓધા મુઠપત્તી મોકલ્યાના જુઠા કલ્પિત ગોળા ફેંક્યા છે, સુવર્ણગુલિકાની વાત પણ ખોટી ૧૬ મી સદી પહેલાના પુસ્તકોમાંથી આર્દ્રકુમારને ઓધો મુઠપત્તી મોકલ્યા તેવી વાત તેઓ કાઢી આપે!

વજ્રસ્વામિની ■ બીગ્લા

ઉપાધ્યાયજી મૂત્ર આપનાર હોવાથી સૂત્રદાતા. ઉમરે અને દીક્ષાએ કરી નાનો હોય તો પણ સર્વને વદનીય છે શાસ્ત્રકારોએ ઉપાધ્યાય આગળ દીક્ષાના પર્યાયને પણ ધક્કો માર્યો, ખોટી ઉમર-વાળાને પણ નમસ્કરણીય ગણ્યા, કશું? સૂત્રદાતા હોવાથી વજ્રસ્વામિજી બાળક છે, પાટી ઉમર ધૂળ નાખી લીટા કરનારા જેવડા છે તે માટે સજે તે કંઈ? સ્થવિરો શીખવવા માટે બોલાવે છે તેઓ કુટ કુટ કર્યા કરે છે, સંભોલા છે પણ સંભોલુ ન જણાવવા માટે કુક કુટ ભાંચુ કુટયુ બોલાવે તેમ બોલ્યા કરે છે, સ્થવિરો રગડાવે તો રગડયા કરે છે આવી મિતિ છતાં અગિયાર અઝના પાઠી. ૧૧ અંગ પારણામા આવડી ગયા છતાં સાધુઓ ગોખાવે તેમ ગોખે છે બાળક છતાં એવા ગભીર કે પાણી પેટનું હાલતુ નથી કોઈ વખત સાધુ ગોચરી ગયા ને, આચાર્ય મહારાજ સ્વડિલ નીકળી ગયા છે એમ્મત દેખી બાળક હોવાથી કુતૂહલ થવાથી ઉમળકો જાગ્યો, બધા માધુના આસન લાવી બિછાવ્યા, પોતે આચાર્યની માફક આસન નાખી સાધુઓને વાચના આપે છે આચાર્ય પહેલા આવ્યા શુ સાધુ પહેલા આવ્યા કે વાચના શરૂ થઈ? બાળકનો મધુર ત્વર તે સાથે સૂત્રની છાયા સાબળ્યા કયું? અઝના પાઠ કરવાથી બોલે છે, આ બધું સંભોલે છે પણ એમને એમ ગોપવીને બેઠો છે આવા જ્ઞાની પુરૂષની અવજ્ઞા રખે યાય! ન જાણના હતા ત્યાં સુધી તે વાત જુદી, જાણ્યા પછી અસહ્ય હવે શુ કરવું? સાધુઓને સ્પષ્ટ ન કહેવાય કે આ બાળક આવા જ્ઞાની છે પોતે ખાનગી કહેવા જાય તો પ્રતીતિ કેવી રીતે કરાવવી? તે માટે એક રસ્તો નિર્ધાર્યો, મોટી જગો પર

એને મેલવો, મારી જગો પર કેમ મેલવો, આગતર જાઉં તો
 બને, થોડા દિવસમાં આવીશ તેમ શિષ્યોને કહ્યું પાડવાળાએ
 જોગવાળાએ કહ્યું કે અમારું શું ? આ બાલવજ્રમુનિ તમને પણ
 આપશે વિચાર કરો કે કેવી છાયા જામી જાય ? પાટી પર ધુ
 નાખનારો પાઠ આપશે ? ભરોસો છે તહત્તિ.

શિષ્યોની ગુરુવચનમાં શ્રદ્ધા

જે ગુરુમહારાજે કહ્યું તે ગુણ દેખી કહ્યું હશે તેમ તહત્તિ
 વાચનાનો વખત થયો કે આસન ગોઠવી વજ્રસ્વામીને બોસાડી શિષ્યો
 પાઠ લેવા બેસી અથા, વાચણા માગી અહીં તૈયારી હતી, વાચના
 આપી. ચારેક દિવસમાં ગુરુ પાછા ફર્યા ને પૂછ્યું કે વજ્રસ્વામીનો
 પરિચય થયો કે ? પાઠ ઘણી શાન્તિથી ચાલે છે, મહેરણાની
 હોય તો એમને જ વાચના કાર્ય સોંપો એને મુરબ્બી કરાવ્યો તે
 કબુલ માગણી ઉલેટી કરી, થોડા દિવસમાં સૂત્ર તૈયાર કરાવ્યું
 આચાર્યે કહ્યું કે હજી યોગ કર્યા નથી કાનની ચોરીથી જ્ઞાન લીધું છે
 તેથી વાચના ન કરવે, પણ જ્ઞાનીની અવજ્ઞા ન કરો માટે આજ
 કરવું પડ્યું છે, અહીં વજ્રસ્વામીમાં નથી પર્યાય મોટો, નથી વચ
 મોટો ગુરુમહારાજે બતાવ્યા કે આમને તમે વાચનાચાર્ય તરીકે
 રાખો શિષ્યો પણ વિનીત કે વજ્રસ્વામિજી ઉપાધ્યાય-સૂત્રદેવ
 વાળાને આરાધન કરતા પૂજ્યગુદ્ધિએ સેવકગુદ્ધિએ આરાધન
 કરતા આખા શાસનમાં હકો વાગી ગયો. સિંહગિરિના શિષ્યોને
 શાખાશ કે બધાએ ગુરુનો હુકમ માથે ચડાવ્યો. સારા સાધુ
 છાનો જરા જે સિંહગિરિના શિષ્યોને મળ્યો તે શાથી ? ઉપાધ્યાય
 યની આરાધનાને લીધે ? સૂત્ર માત્ર શીખવનાર હોય તો તે
 પર્યાયે અવસ્થાએ લઘુ હોય તો પણ તે આરાધવા લાયક હોય
 માટે ચોથે પદે ઉપાધ્યાય પદની આરાધના રાખી. અર્થરૂપ
 શાસન આચાર્ય આપે સૂત્ર ઉપાધ્યાય આપે તે જે નમસ્કાર
 કરવા લાયક, પણ સાધુ શાથી આરાધના લાયક ? તે અધિકાર
 અત્રે વર્તમાન

श्री साधुपद व्याख्यान. ६

સ. ૧૯૬૨, આંધ્ર પ્રદેશ ૧૧ ને સોમર ૨ જામનગર.

साहपदविराहपदा आराहपदा दुःखस्तुम्भार ।

सुनिपितोहिपिर्जबेहि किं नहु पत्तारं गुरुपारं ॥ १३०९ ॥

૬. અકાળ મહાસાગર શ્રીમાન્ રત્નચંદ્રસૂરીશ્વરજી શ્રી શ્રીપાળ
ચરિત્ર વ્યંગ્ય સકા આગળ અષ્ટાષી અથા કે બે પ્રમત્તની કથા
હોય એક પરમશુશ્રૂષા કથા ને બીજી અપરમશુશ્રૂષા કથા.
દેવદિત્તે વિભાજ કરી આરાધના વિરાધનના માત્રો લેખા
જણવેલા હોય તે આદગ્વાની ઈચ્છાએ અવણ કરાય તો પરમ
શુશ્રૂષાકથા જેમા માત્ર મનને પુરા કરવાનું હોય કદાં પણ
આરાધવાનું આદરાય નહીં અને વિનયવાનું છોડાય નહિ, દાનાદિક
કર્મ પણ ન આદગય તે રસકથા તેવી કથા સાજગવાની ઈચ્છા
તે અપરમશુશ્રૂષા કથા. 'સુજનનપદ્મજાનકનુન્યા નાના બચ્ચાને
ઉધાડવા માટે ન જાગાવે તે કથા તે રસકથા તે તત્ત્વ સમજતો
નથી, માત્ર ધાગણા એક જ કે છોકરો. લંબી કેમ જાય તે બધી
અપરમશુશ્રૂષા કથા. ૬મી શ્રીપાળ ચરિત્રમા વિચારીએ તો બધા
બધા નવપદ સંજ બધી મદ્દિમા છે ત્યા ત્યા નવપદ પર ખ્યાલ ન રહે,
અને શ્રીપાળે આખા લશકરને એકલાએ જીત્યું મુવર્ણસિદ્ધિ મેળવી
તે જોઈએ, અને આરાધવા લાયક નવપદ તે ખ્યાલમા ન રહે તો તે
રસમયા ચર્ચ જાય તત્ત્વકથા ત્યારે જ અને કે બ્યારે હેયાદિક પદા-
ચીને વિભાજ કરી કન્યાણુ આદરાય ને પાપ છોડાય ત્યારે સોજન
કરવું છે તેને કામડા વધારે બળડયા કે ધૂમાડો વધારે નિકળ્યો
કે જોગે નિકળ્યો તે જોવાનું ન હોય. ધૂમાડામા રમેઈ છે છતા
તત્ત્વ તેમા ન હોય પણ તત્ત્વ સોજનમા હોય

ॐ शं भूय उता माधु मेकुत

સાગવાન પ્રવર્તેલનું એક વ્યક્તિનું ચન્નક

આ દિવાળી કરીએ, મેરુતેરસ

ક્રિતાના પર્વો છે જ્ઞાનપત્રમી તે' ચૌદ પૂર્વના જ્ઞાન માટે, બીજા દર્શન માટે, આ એક એક ગુણો આરાધવા માટે તિથિ અને પર્વો છે, છતાં પર્યવસાન ત્યાં નથી બ્યક્તિને સીધો સબધ ત્યાં નથી એમણે મોક્ષમાર્ગ બતાવ્યો, આ આરાધવા દ્વારા મને મોક્ષ મળે, ત્યાં ઉદ્દેશ બ્યક્તિ બની પણ સાધ્ય મોક્ષ, સાધ્યમા મહાવીર મહારાજ કે ઋષભદેવજી મારા પર પ્રસન્ન થાય તે નથી સાધ્ય તેમની આરાધના દ્વારાએ મને મોક્ષ થાય મહાવીરના જન્મ-નિર્વાણને ઉદ્દેશીને જ્ઞાન દર્શન આરિત્ર ગુણના ઉદ્દેશથી તિથિ પર્વો છે, સાધ્ય તરીકે નહિ સાધ્ય બધે મોક્ષ, ઉદ્દેશ બલે જુદા જુદા રહ્યા છતાં સાધ્ય એક જ જૈન શાસનના તહેવારો પર્વો બધા મોક્ષના ઉદ્દેશથી હોય છે, તેથી ઠાઠ પણ તહેવારમા-પર્વમા વિષય કપાય ઈન્દ્રિયોના યોગની છુટી આપવામા આવતી નથી બધા માર્ગમા મોક્ષનું બીજા રાખવું પડે છે, વિષય-કપાય-આરબની નિવૃત્તિ કરી પણ તેમા સાધ્ય મોક્ષ છે મોક્ષને અનુકૂળ ક્રિયા થાય દાહરો મોક્ષ તરફ છેડાવાળો હોય, બીજી દીશા એ છેડો જાય તે ન પાસવે અહીં સિદ્ધથક મહારાજને અગે આખું ચરિત્ર કહે છે, પણ સાધ્ય ગુણ ગુણીની આરાધના પર છે ગુણુ ગુણી સિવાય જૈન શાસનમા બીજી આરાધવાનું સ્થાન નથી આહે જન્મ-દીક્ષા-કષ્યાણક આરાધીએ, એ ગુણો કે ગુણીને ઉદ્દેશી પ્રવર્તવાવાળા છે

વધામણી આપનારને સોનાની છબ અપાય

આરાધ્ય પદાર્થોના વિભાગને અગે નવ સિવાય બીજો દસમો આરાધ્ય પદાર્થ નથી તે નવેની એક સરખી સામટી આરાધના કરવાનું બનતું હોય તો તે જોળીના દિવસોમા છે તેટલા માટે નવપદજીની જોળીને સર્વ દેવતાએ માન્ય રાખી, તેથી તેનું નામ શાન્ધતી અટ્ટાર્થ તેમા નવે પદોની આરાધના કહેલી છે તેમા ઉપાધ્યાયનું પદ વિચારી ગયા અરિહત અજવાળું કરનારા, જીવજીવન જીવવાની રીતિ સમજાવનાર ત્રિજગતનાથ છ માટે તે પૂજ્ય હોય, તેમજ સિદ્ધદશા આત્માનું ખુદ ધ્યેય માટે ધ્યેયનું લક્ષ્ય ન ભૂલાય તે

સ્વાભાવિક છે, જેવી રીતે હોકાયત્રની સૂચિ મીઠી હોવી જોઈએ
એ આધારે જ સ્ટીમરને ચાલવાનું છે, તેવી રીતે સિદ્ધદેશ ઉપરનો
ખ્યાલ ઉડી ગયો, તો ચાહે જેટલી આરાધના હોય તો પણ
ફળીબૂત ન થઈ શકે, તેમ અરિહત મહારાજનો સદેશો લાવનાર
આચાર્ય મહારાજ જન્મ આપનાર બાયડી છતાં વધામણી કહેવા
આવનારને મોનાની જીભ અપાય રાજ પણ સુમટ સિવાયના
તમામ અલકારો વધામણિમા આપી દે, જિંદગીનું દાસત્વ કાઢે
એક વધામણી કરું નહું જીનું કરી નથી દેતી, વધામણી કહેનાર
ઉપર આટલા તુષ્ટ થવાય છે, શબ્દો કે દામીની કિંમત નથી
કુવર જન્મ્યો તેની કિંમત છે તો જિનેશ્વર મહારાજે દેખાડેલું
તત્ત્વ-મોક્ષમાર્ગ આપણને આચાર્ય મહારાજ જાણાવે છે આચાર્ય
તો મોક્ષમાર્ગ બતાવે છે, આચાર પાળે પળાવે, વિષો દૂર કરે તે
પૂજ્ય ન હોય તો કેણું પૂજ્ય હોય ? સૂત્ર એ આખા મોક્ષમાર્ગની
જમીન છે આચાર્ય અર્થ આપે તે ઈમારત છે, બચાવ ઈમારત
કરે છે જમીન કડી ગરમી વરસાદથી બચાવ નથી કરતી, પણ
બચવાનો આધાર ઈમારત છે, તેમ હેયાદિકે સમજીએ, માર્ગમા
આગળ વધીએ ઈત્યાદિક અર્થ દ્વારા થાય મકાન દ્વારા કડી-ગરમી
શરદી ટાળવાનું બને છતાં બધાનો આધાર જમીન છે બચાવ
નાર મકાનનો આધાર જમીન છે મકાનની ઈચ્છાવાળાએ પહેલા
જમીન ખરીદવી પડે ॥ જે અર્થ આપે તે આચાર્ય મહારાજ,
અને મૂળમૂત્ર આપે તે ઉપાધ્યાય એમ ચાર પદનું સ્વરૂપ
સમજાવી ગયા

સાધુનો ઉપકાર કેવી રીતે ?

પચમપદે સાધુ તે શા કામના ? સાધુ નથી સૂત્ર આપતા
નથી અર્થ આપતા સાધુ શા માટે પૂજ્ય ? એક મનુષ્યે વેપાર
કરવા માડ્યો દુકાન જમાવી ઘર જમાવ્યું, કરીયાલું લાવ્યો
પણ જોડે રહેવાવાળા લોકો બીજે ચાલી ગયા અને કાંઈએ તિરસ્કાર
સરખો કર્યો નથી. પણ એ મકાન દુકાન ઉઠાવ્યા જ નહીં. જોડેવાળા

ખંતી જાય તો ? વ્યાપાર અને રહેઠાણ સાથે મમુદાય હોય તો મ
વેપાર અને રહેઠાણ, સમુદાય વગર નથી વ્યાપાર તેમ નથી રહેઠાણ
જગલમાં મફત મકાન મળે તો પણ કોઈ ન હોય સમુદાય હોય
ત્યાં જિંદગીને બચ આવે તો બચાવવાના સાધનો હોય, મિલકતો
બચ આવે ત્યારે બચાવવાના સાધનો હોય ત્યાં જ રહી શકીએ
શાસનમાં ઉપાધ્યાયજી સૂત્ર બલે દે, આચાર્ય અર્થ દે, છતાં
સાધુ સમુદાય સહાયકારક ન હોય તો મોક્ષની સાધના ન થઈ
શકે કારણ જેનશાસન સમજનારો ન કહી શકે કે એકલો હોય
તો શુ અને એકલો હોય તો શુ ? એ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની ? જ
જ્ઞાની છે તો શિદ્ધિવાળાની માફક એકલો રહેવા ન માગે, એકલો
રહે તો ચાર છુટારાથી શિદ્ધિ છુટાય જાય જ્ઞાની છે તો જ્ઞાનનું રક્ષ
શી રીતે થવાનું ? પોતાનું જ્ઞાન રક્ષિત રી રીતે થવાનું ? પો
જે જ્ઞાન લીધું છે તે ખીજાને આપીશ કેવી રીતે ? અજ્ઞાની
સયમ ટકાવવા માટે ગીતાર્થનિશ્ચિત સમુદાય વગર ન ચાલે

ગીતાર્થને પણ સાધુમાન્યની જરૂર

જ્ઞાનાવરણીયનો ક્ષયોપશમ અને મોહનીયનો ક્ષયોપશ
જુદી ચીજ છે જ્ઞાનાવરણીયનો ક્ષયોપશમ થયો છતાં મોહનીયનો
ઉદય થાય ત્યારે બચાવનાર કોણ ? ગીતાર્થને પણ મોહનીયનો
ઉદય અટકાવવા માટે સાધુની સહાયની જરૂર ॥ ધરખાર મસા
છોડી નીકળ્યા તો કલ્યાણ સાધવા માટે જ્ઞાન વિનય વ્યાવચ
દારા સાધવા માટે મધપુરામાં હજારો માખે છે એક માખ એ
કાણું પકડે છે, મોક્ષના અસખ્યાત આલખને છે, તેમાંથી એ
પણ આલખન પકડવું પડશે મોક્ષના અસખ્યાત યોગ ॥
તો માટે શિર સાટે છે, કાયા તાતણાને જે હાથે પકડે તેમાં
મળે ? કેડે બાંધીએ તો પણ શુ વળે ? આરાધના ઘણી પક
પણ તે કાયા તાતણા જેવી, પડતાને બચાવે તેવી આરાધ
પકડી નથી આપણે આરાધના નેકટો જાતની કરીએ પણ
આરાધના કાયાતાતણા જેવી છે, એકેય મજબુત આરાધના નથી

આરાધનાનું ફળ ન મળે ત્યાં સુધી બાંહે મરવું પડે, તો પણ આરાધનામાં ટકી રહે આપત્તિમાં આવે તો પણ નહિ ડગ, મરણના સંકટમાં આગળ તે આરાધના તૂટી જાય છે, મરી જઈએ એ સંકટમાં આવ્યો કે આરાધના તૂટી આપણે ઈર્ષ સ્થિતિની આરાધનામાં છીએ કાચા તાતણાના સરખી આરાધના કરીએ છીએ, ધન્ય ભાગ્ય કે આરાધના કરના મરુ ? આરાધનાના કાચા તાતણા, ઉપીયામાર જેટલું પણ જોર ખમી શકતા નથી, તેમ આપણી આરાધના એટલી દુર્બળ કે કંઈપણમાં પણ તૂટી જાય છે મારે ખીજ માધુની ગી જરૂર કોઈ દિવસ પણ સહચારી સહાયક સિવાય હું સયમ તપ જ્ઞાનાદિક સાધી શકીશ નહિ

એકજા માધુને ધર્મ ન હોય

એકજા સાધુને ધર્મજ ન હોય એકાદી વિહારની નિંદા પર નથી ઉતર્યો આપણો આત્મા એકલો હોય તો આપણે મોક્ષને અર્થે પણ સાધી ન શકીએ મોક્ષની પ્રાપ્તિ ધર્મી તે સાધુ મહાનુભાવોનો પ્રતાપ છે જે જે જગોપર ગૃહસ્થો રહે છે, ત્યાં હજારો જાનની ખાવા-પીવા-રહેવાની સગવડ જોઈએ છે, તો નિર્ભયતા ખોરાક, પાણી, અગ્નિ દુવનજરૂરી સામગ્રી બરાબર અવવા જોઈએ, ચાર ઘાડપાડુનો ઉપદ્રવ ન જોઈએ, જમીન સુખાકારી જોઈએ, એમાં ખામી ન હોય કેટલીક જગોપર સારા ફાયદા હોય, પણ જમીન પાણી હવા ખરાબ હોય તો તેવા સ્થાનમાં ગૃહસ્થો રહેવા જતા નથી અહીં આપણે શારીરિક સ્થિતિએ વિચારીએ તો આપણું શરીર મીઠુનું પુતળું, જે અવારે જામેલું હોય પણ તડકો ચટે તેમ મીઠું જોગળે-નખતું પડે છે તેમ આ શરીર એક દહાડો જોર મારે, ને એક દહાડો નખતું પડે આ પુતળાને કેટલા સાધન જોઈએ ? તેને સાધન પુરા પાડનાર કોણ ? જ્ઞાની ગીતાર્થનો સાધુ સમુદાય

માધુ નિઃસ્વાય અદ્વાયક છે

પહેલું વહેવા દીક્ષિત ધયા, વેષ કેમ પહેરાય ? દાડો તરપણી ઝોળીપાત્રા કેમ લેવાય ? શું લેવાયને શું ન વહોરાય, કયાથી ગીખ્યા ?

મહાનુભાવ! સાધુ મહારામાના પ્રતાપેજ આપણે શીખ્યા. હવે આપણને વૈયાવચ્ચ આવજત શીખવનાર, શીખામણ આપનાર સાધુ મહારામા છે તે સમજ્યા નથી તીર્થદર્શન તેમા સાધુમહારાજની મહાયતા, પ્રાચીન ગણ શહેરનું સ્થાપન કરી ગયા, વર્તમાન રાજ્ય તમારા જાન માલનું રક્ષણ કરે છે, પણ નાત શેરીવાળા શુ કામ કરે છે, જગતમા જીવન બચાવવાનું, સસ્કાર નાખવાનું, ટકાવવાનું અને વધારવાનું તે નાત અને પાટોશીઓથી છે, અરિહંત મહારાજાએ મોક્ષ નગરની સ્થાપના કરી, વર્તમાનમા આચાર્ય મહારાજા રક્ષણ કરે છે, પણ સચમ જીવન ટકાવનાર, સાધન સામગ્રી માહિમાઈ સાધુઓ પુરી પાડે છે, મોક્ષમાર્ગની આરાધના સાધુમહારામાના પ્રતાપે જ છે જેમ નાત જાન વેપારીઓ શહેરીઓ ન હોય તેવા ગામમાથી ઉઠાળા બરવા પડે, તેમ અરિહંતાદિક છતાં સાધુ સમુદાય ન હોય તો શાસન કંગણુ પણ ન ચાલી શકે, આટલા માટે સાધન સામગ્રીની હેયાતી વગર સગો પણ સારવાર કરવા ઉભો નરહે, હવે અહીં શું લેવું ને શું રેવું? બીજા સાધુની સારવાર વિનય વૈયાવચ્ચ શા માટે કરો? સાધુ ન કરે તો અહીં બીજા કરનાર કોણ? જગતની સ્થિતિ વોસરાવી છે, આ સ્થિતિમા એકલો સાધુ નિરાધાર છે સથવારો અને સાધન વગરના મોક્ષના મુસાફરને મદદ કરનાર કોણ? સાથ અને સાધન વગરનો મુસાફર છે, એને મદદ કરનાર કોણ? તેવા પદોપકારી સહાયક સથવારો હોય છે સાથ ને સાધન વગરના હોવાથી દુનિયામા નિરાધાર કહેવાય તે તો કલ્પના છે બીજા લોકોમા તો ખાવાની પીવાની ફરવાની છુટી છે અહીં તેમ નથી સાધુ મોક્ષનો મુસાફર બન્યો મોક્ષના માર્ગે પ્રવર્તવાવાળા જગતના મૃગની પેઠે નિરાધાર હવે એવી નિરાધાર સ્થિતિમા સહાય કરનાર નિવડે કોણ? સાધુ મોક્ષમાર્ગમા મદદ ટેકો સહાય આપનાર હોય તો કેવળ આ સાધુવર્ગ છે સહાય કરવાથી ડૉક્ટર ફી માગે, કુટુંબ આશા કરે, સાધુ શું ધારે? મારા આત્માનું કલ્યાણ થયું મોક્ષમાર્ગના ઉદ્દેશથી વૃદ્ધિને અગે નિરાધારને મદદ કરનાર આ સાધુ સ્વયંસેવકના બીલ્લા ધરાવી

- કૃટા ઉધરાવવા તેમ અહીં નથી - મદદ કરવા-હિંમુ રહેવું તેવો વર્ગ આ સ્વયં નિસ્વાર્થી સ્વયંસેવકવર્ગ છે પરમાર્થનો દાવો કયા છે તે વિચારો! આગળ પાછળ પણ લેવાની બદલાની ઈચ્છા કરે તો નિસ્વાર્થપણ ટકી ન શકે પરમકૃણ મોક્ષ મળે ત્યાં સુધી સહાય કરનાર આ સાધુ વર્ગ છે માટે 'નમો હોપ સવ્યસાહજ'

આખા રાજ્યની પ્રજા, આખા રાજ્યનો રાજા હીવાન ન કહેવાય, પણ આખા રાજ્યની પ્રજા કહેવાય, તેમ અરિહુતાદિક માટે બહુવચન મેલી બધા અરિહુતો જણાવ્યા, પણ સાધુને અંગે બહુ વચન જોને સર્વ શબ્દ બે મેલ્યા હવે સર્વસાધુ, પણ માફ લશ્કર મારા દેશનું રક્ષણ કરે સ્વયંસેવકને પોતાની ટુકડી તે મોટોટોપ કારણ કે તેમા મ્હાર ત્હાર ન પાલવે સ્વયંસેવકો-સાધુઓ મોક્ષમાર્ગ માત્રને માટે મદદ કરે તેને દેશ કૃણ ભક્તિ સગા પેટાભેદ ન હોય, એવો સ્વયંસેવક વર્ગ નિસ્વાર્થી સાધુવર્ગને આખા જગતમા જોને દેશ ભક્તિ કૃણ ગામ પરત્વે પ્રતિબદ્ધ નહિ કોઈ ગામમા એક સાધુ બીમાર પડ્યા હોય ખબર પડી પછી તે ગામના પાદરમાથી બીજા સાધુ વિહાર કરી બીજો ગામ તપાસ કર્યા વગર આગળ જાય, તે જોટલા ડગલા થાલે તેટલા ડગલા પ્રમાણે ઉપવાસ આલોચણ આવે. આ શિક્ષા શાને અંગે સહન થાય ? મોક્ષમાર્ગનું સાધ્ય હોવાથી મોક્ષ રાજધાની છતવા માટે તાબે કરવામા આવે પછી રાજ્યાભિષેક થાય ત્યારે થાય પણ લશ્કરને જોટો લઈ રાજધાનીમા પ્રવેશ કરવાનો હુકમ રાજા પાછળ રહે, તેમ અહીં મોક્ષ માર્ગને અંગે કિલ્લો સર કરવો, નિર્વિમે મુસાફરને આગળ વધારવો, આ બધું કાર્ય સાધુ કરે જગતભરના સર્વ સાધુઓનું પાયમું પદ તેની આરાધના જણાવી આરાધના કબુલ, આરાધનાથી ઇંદ સિદ્ધિ થાય, પણ વિરાધનાથી અનિષ્ટતા થતી નથી આ કલ્પવૃક્ષ આરાધીએ તો ઇંદ આપે પણ કુડાડાથી કાપીએ બધ થાય, પણ નુકશાન ન થાય કેટલાક પદાર્થો ઇંદ સિદ્ધિ હોય ને વિરાધનાથી ડુબાડે, તેમ -

ઇષ્ટ કૃણ મળે, અને વિરાધનાથી અનિષ્ટ કૃણ મળે સાધુ-સ્વયં
 સેવક તેને ધોલ ભારી તેની ક્રિયાદ ન હોય ફ્રાજદાર મોમલનદારને
 ધોલ ભારે તો ક્રિયાદ કરાય, પણ સ્વયંસેવક હામા રાખે, પણ
 નુકશાન કરવાનો સભવ ન હોય સાધુ તેવો ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ૧ સ્વયં સેવ
 કની સામે ઠેાઠ થાય તો પણ સ્વયંસેવક સ્થિર રહે, પણ પ્રજાજન
 જરૂર શિક્ષા કરે, તેમ સાધુવર્ગ ઉપસર્ગ અપમાન વિગેરે સહન
 કરે, પણ પ્રજાવર્ગ જે સ્વયંસેવકવતી રીતસરતુ ખાતુ ઉભુ કયાં
 વગર ન રહે ધર્મપક્ષ તેના આત્માનુ પોષણ કરે કર્મ પક્ષથી
 પણ તે વિરાધના સહન થતી નથી, તેથી તે પણ ઠેકમાં નાખે
 છે, પણ સાધુમા સાધુના છે, તેથી તે પદની વિરાધનાથી બાપકર
 હુ ખો છે રૂપિણી સાધીએ વિરાધનાથી હુ ખ મેળવ્યુ, તેમ
 આરાધનાથી શાહિલીના છવે મોટા મુખ મેળવ્યા સાધુ પદની
 વિરાધનાથી મોટા હુ ખ મળે છે, માટે વિરાધનાથી સાવચેત રહેવું
 હવે છટું દર્શનપદ કેવું તે અધિકાર અગ્રે વર્તમાન

શ્રી દર્શનપદ ઓપ્યાખ્યાન ૭.

સવત ૧૯૬૨ આચો શુદ્ધિ ૧૨ જામનગર

વસનપય વિમુક્ત પરિપાલ્તીદ નિશ્ચલમણાપ ।

નારીદવિ સુલસાપ જિજ્ઞાસો કુણદ સુપસન્ન ॥૩૧૦॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાન્ રત્નશેખર સૂરીશ્વરજી મહારાજે
 શ્રીપાળ ચરિત્રમા ગ્સમય કથાને સ્થાન સ્થાન પર સ્થાન આપ્યું છે,
 પણ તે રસકથાથી આત્મકટ્યાણ થવું મુશ્કેલ ॥ જે રસકથામા
 કટ્યાણ હોય તો લીકિકે કથા ઈનિહાસ આભળવાથી પણ કટ્યાણ
 થાય તરવનુ જોતખોતપણું કરવા માટે આ કથાઓનું નિર્માણ છે
 ચરિત્રકાર ભાટ ચારણ, નથી, જેથી આ કથાઓ કરે છે શ્રીમાન્
 રત્નશેખરસૂરિજી જગતને વોસરાવી, સચારલાગ કરી નિકળેલા, એવા
 મહાપુરૂષ તમને જે કથા સભળાવે તે આત્મકટ્યાણ માટે જ

સભાગાવે છે કયા એક જ મુદાથી કહે ॥ તમે તત્ત્વશ્રોતા થાવ!
રૂવાટે રૂવાટે તત્ત્વશ્રોતા બનો! તે દ્વારા કત્યાણુ કરો! તેથી
કત્યાણુ બુદ્ધિવાળા વક્તાને એકાત લાભ કહે છે

ન મયતિ ધર્મ ધોનુ, સર્વસ્યૈવાન્તનો હિતઘ્રવણાન્ ।

દુરતાન્નુપ્રદુદયા, યતુસ્વૈકાન્તતો મવતિ ॥ ૨૮ ॥

તત્ત્વાર્થજાતિવા,

તમામ શ્રોતા હિનની વાત માળજે તો દરેકને એકાત ધર્મ થાય
તેવો નિયમ નથી પરમગુરૂવાવાળા શ્રોતા હોય તો ધર્મ થાય,
ઉપકારબુદ્ધિથી ઉપદેશક ઉપદેશ આપે તેથી એકાત કત્યાણુ પામે, એ
તારવાની બુદ્ધિથી ઉપદેશકને એકાતે ધર્મ થાય છે કહે છે રસકથા પણ
તત્ત્વ એ છે, કે તમે તેનાથી પરમગુરૂવાવાળા બનો, તત્ત્વમવેષક
થાવ, તત્ત્વ આત્મામા જોનામોત યઈ ભવ! માટે તેમને એકાત
ધર્મ છે શ્રોતા વક્તાને ધર્મ કયા? બન્નેને તત્ત્વપ્રાપ્તિની
શિયામા ધર્મ છે

ચક્રાન કરતા ચક્રિયાતુ શ્રી સિદ્ધચક્ર

શ્રીપાગ ચરિત્રમા નવપદ-સિદ્ધચક્રજનુ આરાધન એ તત્ત્વ
કળ છે, સિદ્ધચક્ર ચક્રાન કરતા પણ જબરજસ્ત કામ કરનાર
છે ચક્રવર્તી વાસુદેવના ચક્રો સ્થૂળ પુદ્ગલોમા કામ કરે ॥ સૂક્ષ્મ
પુદ્ગલને ચક્રથી અટકી શકતુ નથી, બાપા શ્યામોશ્યાસ વાજાને
તે ચક્ર અસર કરી નથી શકતુ, તો પછી બારીકમા બારીક કમ
વર્ગણા ઉપર અસર નિપજાવે જ કયાથી? કર્મશત્રુનો સહાર
કે વા માટે અમર્થ હોય તો તે મિદ્ધચક્ર છે મિદ્ધચક્રને અગે
સામર્થ્ય માન્યુ ચક્રવર્તી વાસુદેવનુ ચક્ર, ઇંદ્રનુ વજ્ર જે શક્તિ
ધરાવતુ નથી, તે શક્તિ સિદ્ધચક્ર ધરાવે છે એ નવ આરાનુ
ચક્ર છે યોગીઓએ એને પદ્મકમલ કહ્યું છે તેથી જ સિદ્ધમેન
દિવાકરે કલિકામા ભગવાનનુ સ્થાન છે તેમ જણાવ્યું છે 'દક્ષસ્ય
મમરિપદ મનુ કર્ણિસ્યા' ધ્યાનની અપેક્ષાએ પદ્મની ઉપમા પામે

■ ત્યારે-કર્મક્ષય માટે ચક્રની ઉપમા પામે છે પઠનમાત્રથી સિદ્ધ-
સાધવા માટે ખીજી કરવાનું નહિ વિદ્યાઓ પડિતસિદ્ધ અને
સાધનથી પણ સિદ્ધ હોય તેમ આ પઠન માત્રથી સિદ્ધ છે.
પઠન માત્રથી સિદ્ધ ન હોય તો અત અવસ્થાએ સર્પ-વાઢેરો
ચાર સ્મરણમાત્રથી દેવલોકાદિ શી ગીતે મેળવે ? પૂર્વચરણ ન
હોય, ઉત્તર સાધન ન હોય, અહીં કશાની જરૂર નથી

સુભગ કરવાડમાથી સુદર્શન ચેઠ

સુદર્શનચેઠની સ્થિતિ લાવનાર નવકાર સુદર્શનનો છવ પૂર્વભ-
વમા સુભગ નામનો ઢોર ચરાવનાર હોતો ઢોર ગયા વનમા ને વચમા
નદી આવી મારવાડ મેવાડમા હુગરાની પાસે રહેવાવાળાને માલમ
પટે કે જોતજોતામા નદીમા પાણી આવી જાય પાણી આવી ગયું
ઢોર પેલી બાજુ અને પોતે આ બાજુ નદીમા પડયો ને વાગ્યો ખીલો,
નવા વરસાદમા બધું તણાઈ આવે ઢોરો માટે વહેતા પાણીમા
જાય છે અચાનક પ્રાણુધાતક ત્યા ખીલો વાગ્યો. ■ તે વખતે
નમો અરિહતાળ જોત્યો આથી ખીજા ભવમા સુદર્શનચેઠ જેટલી ઉચી
દશાએ આવી શકયો. પૂર્વચરણ કે ઉત્તરચરણ કશું નથી પાડ
સિદ્ધમત્ર છે વગર સાધવાનું-આપોઆપ સિદ્ધ થયેલું તેમા
એણું શું ■ કે આટલો બધો પ્રભાવ છે ? જગતમા પૂજ્યમા
પૂજ્ય અને સર્વ ગુણોનું સ્થાન સિદ્ધચક્ર છે ? તમામ પૂજ્ય ગુણો
તેમા છે સર્વ પૂજ્યનો સર્વ ગુણનો સમુદાય જેમા હોય તે
અદ્વિતીય શક્તિ ધરાવે તેમા નવાઈ શી ? પચપરમેષ્ઠિ ગુણી અને
સર્વોત્કૃષ્ટ ચાર ગુણો હોવાથી સિદ્ધચક્ર ઉત્કૃષ્ટ સામર્થ્ય ધરાવે છે
ગુણી વગર ગુણ ન રહી શકે

પાચપરમેષ્ઠિનું વિવેચન કરી આખ્યા જગતમા હીરાને
છોડી તેનું એકલું તેજ કોઈ પણ લઈ શકતું નથી મોતીને છોડી
તેનું પાણી કોઈ લઈ શકતું નથી કસની જરૂરવાળાએ સોનું,
તેજની જરૂરવાળાએ હીરો લેવો પડે, તેમ સમ્યગ્સુદર્શનાદિ ગુણો
તેજ પાણી કસ તરીકે છે કસ-પાણી-તેજ એક પણ આશ્રય

વગરના ન હોય. તેમ દર્શનાદિ ચાર ગુણો આધાર સિવાય રહે-
 નહિ 'દ્રવ્યાધ્યાયો નિર્ગુણા ગુણા' દ્રવ્યથી બુદ્ધો રહેલો. ગુણ કોઈ
 પણ છેજ નહીં, તેથી ગુણાધાર પચ્ચ પરમેષ્ઠિ લીધા એકલી ગુણપૂજા
 પોકારનાર ઢાંગી છે, ગુણી ન પૂજે તો ગુણ પૂજા તે ઢાંગ છે ગુણીની
 સેવા કરનાર ન હોય, બક્ષિ આરાધના ન કરે ને ગુણ માત્રને
 પૂજે આરાધે તે ઢાંગ છે મોલી હીરા સોનુ ફેડી, તેના પાણી, તેજ,
 કસને સારા ગણનારા બને તો તે બનાવટ છે, ગુણીને છોડીને
 તેણે ગુણ ધ્રુવજ્યા પણ આધી ગુણ છોડેલા છે જેમ કસની,
 પાણીની, તેજની વાત કરનાર મોનુ, હીરા, મોની ફેડી કે તો
 તે લબાડ છે ગુણીને પકડનાર જેમ હીરાના, મોતીના, સોનાના
 તેજ પાણી કસ જાણ્યા વગર તે વસ્તુ પકડનાર કંઈ પણ લાભ
 ન મેળવે, તેમ ગુણીને આરાધનારો ગુણ ન જાણે તો પણ કંઈ
 પામનારો થશે? વ્યક્તિની પૂજા વગર ગુણપૂજા તેની આરાધના
 શી રીતે? માટે આ પાચ વ્યક્તિઓ સિદ્ધચક્રમા અગ્ર પદે મેલી
 પરમેષ્ઠિપદોમા બહુવચન કેમ રાખ્યું?

પાચ વ્યક્તિ ન ગણી હોત તો અને જાતિ ગણી હોત તો
 બહુવચન મુકાતે નહિ, બહુવચનમા ઘડાપાણું-ઘટત્વજાતિ ન જોલાય
 સોનાપણું ન જોલાય, માણસપણું ન જોલાય પણ બહુવચનમા
 ઘડા મનુષ્યો જોલાય જાતિમા એક જ હોય તેથી બહુત્વને
 અવકાશ નથી 'નમો અરિહતાણ' મા અરિહ તો વિગેરે વ્યક્તિઓ
 ઘણી હોવાથી બહુવચન મૂકેલું છે અનેક વ્યક્તિ છે પરમેષ્ઠિ
 માત્રને તેમા સ્થાન છે વ્યક્તિપૂજા વગર ગુણપૂજાની વાત આકાશ
 ગુપ્ત જેવી છે હુ મેશા પચ્ચ પરમેષ્ઠિનો નમસ્કાર રાખ્યો છે નવેપદ
 નવકારમા દાખલ નથી કર્યા 'એસો નવ નમુકારો કેમ ન કર્યું?'
 વ્યક્તિ છે ત્યા ગુણ છે એ નિયમ ગુણ હોય ત્યા વ્યક્તિનો
 નિયમ નહિ પરમેષ્ઠિ છે ત્યાય સમ્યક્ત્વાદિક છે સમ
 હોય ત્યા પરમેષ્ઠિપણનો નિયમ નથી.

પરમેષ્ઠિમા હોય તેજ પૂજ્ય

શ્રેષ્ઠિકરાજા ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વવાળા ખરા પણ પરમેષ્ઠિ નથી. બરનચકવર્તિ ગ્રહસ્થપણે કેવલજ્ઞાન પામ્યા છતાં તેઓ ગૃહસ્થ નેપમા હતા ત્યાં સુધી પચપરમેષ્ઠિમા નથી; સંપૂર્ણ ગુણ છતાં પરમેષ્ઠિમા હાખલ થઈ શક્યા નહિ, માણસેટ જન્મમાં સાથે ઓર્ડર કરે ને ન માને તો કોર્ટનું અપમાન ગણાય. જન્મના વગર હુકમ કરે ને ન માને તો કોર્ટનું અપમાન નથી જૈનશાસને સ્વીકારની સ્થિતિ રાખી છે, તે સ્થિતિમાં ન હોય અને ગુણવાન હોય તો પણ માનવા પૂજવા લાયક નથી પચપરમેષ્ઠિમા હાખલ થયા હોય તેજ પૂજ્ય કેવલજ્ઞાન જાળગા છતાં ચોથા ગુણુદાણવાળો અવિ રતિ જીવ બાહ્ય સાધુર્લોગ વગરના કેવલીબરતને વહન નથી કરતા માણસેટ જન્મે પહેરી ખુરશી પર બેમે નહિ ત્યાં સુધી ધારાને હિમાયતી સલામ કરે નહિ આહિ જેવા સમ્યગ્દર્શનાદિને ધારણ કરનારો હોય પણ જ્યાં સુધી જૈનશાસનની રીતિમાં ન આવે ત્યાં સુધી પરમેષ્ઠિમા આવી શકે નહિ ગુણવાન વ્યક્તિ તેજ શાસનને શિરોધાર્ય ગુણીની પૂજાથી ગુણનું પૂજન આપોઆપ થાય ગુણપૂજાથી ગુણીનું પૂજન થતું નથી આર નમસ્કાર રાખવા હતા ને ? ગુણીને નમસ્કાર ક્ષાયદાકારક છે અધારે સોના, હીરા, મોતીને ન દેખીએ, મુઠ્ઠો ભરીને પેટીમાં નાખ્યા તો સવારે કિંમત મળે. અધારે કંઈ દેખ્યું ન હતું પણ ગુણીને અંતરે પકડ્યા તો ક્ષાયદો- લાલ કરે છે, પણ મારે એકલા તેજ પાણી કમનું કામ છે હીરા- મોતી-મુવર્ણનું કામ નથી, તેમ કરી ફેડી દે તેમનું શું થાય ? જૈનશાસનમાં પ્રથમ વ્યક્તિને પકડે વ્યક્તિ ગુણવાળી ચોક્કસ જોઈએ અધારે હીરા પકડાય તો સારા, કાકગમાં કંઈ ન વળે ગુણ પકડવાવાળાએ પ્રથમ નળરે ગુણવાળી વ્યક્તિ પકડવી જોઈએ

રિખવદેવજી ઉપર મરૂદેવીનો રાગ કયા પ્રકારનો હતો ?

ગુણી આરંધનાનું ફળ ગુણ દ્વારાએ આપે રુખમદેવજી ઉપર મરૂદેવામાતાનો અપૂર્વ રાગ હતો સામાન્ય માતાને પુત્ર પર

રાગ રહે તે સ્વાભાવિક છે નાસિરાન આધના નથી થયા મડદેવો
માતા પુત્ર વિયોગથી અથ યયા, જાટલો ત્રિમન્નેહ છે પુત્રને
અગે જે સ્નેહમાં આપો ગર્હ તે સ્નેહ ખરો ને ? તે વખતે દેવવ
જ્ઞાન કેમ ન થયું ? હજાર વરસના વિયોગમાં આખ ખોઈ પણ
કર્મો ન ખોવડાવ્યા હજાર વરસનો રાગ, મારો છોકરો હતો
તીર્થ કરમાં, પણ છોકરાપણની બુદ્ધિએ અતર્મુહર્ત્તને ગગ
છોકરા બુદ્ધિએ નહિ, પણ તીર્થ કર બુદ્ધિએ રાગ હતો એજ
વ્યક્તિના રાગથી અતર્મુહર્ત્તમાં કેવલજ્ઞાન રૂપી આખ મેળવાવી
હીધી, કર્મ ખપાવ્યા ને મોક્ષ મેળવ્યો વ્યક્તિ એની એજ પ્રથમ
પુત્ર તરીકે ખાનસા હતી તીર્થ કર તરીકે ધારણા થઈ ત્યા
મોક્ષે ગયા વ્યક્તિની આરાધના કરતા ગુણ તરફ દૃષ્ટિ હોય
તો યથાર્થ રૂળ મેળવી શકાય ગુણ તરફ દૃષ્ટિ થયા વગર
પથ પરમેષ્ઠિની આરાધના યથાર્થિતિએ પહોચાડી ન શકે
કર્મના ક્ષયને આત્માના પરિણામથી થવાવાળા માનવાવાળા
છે તે સર્વને એમ માનવું પડશે કે આત્માના પરિણામની શુદ્ધિ
એ કર્મક્ષયનું કારણ છે આપણે આત્માના પરિણામને આધારે
કર્મ બધે કર્મ ક્ષય માનનારા હોઈએ તો શુદ્ધ પરિણામને અગ્રપદ
આપવું પડે

વિચારની કાન્તિ

ચારે ગુણમાં પ્રથમ ગુણ આત્માની શુદ્ધિ આત્માની શુદ્ધિ
દર્શન છે શાનિ દેલાવની હોય બગવો જમાડવો હોય દેશને
તૈયાર કરવો હોય તેવા મનુષ્યોને વિચારની કાન્તિ માટે સંભળડ
પ્રયત્ન કરવો પડે વિચાર પરિવર્તન નહિ કરાવે તે ધારણા કાર્યો
કરી નહિ શકે જૈનશાસન માગ્યુ આપે એવું કલ્પવૃક્ષ માગ
વામાં લાયકાત ઓછી હોય તો લાખા કાળે મળે, પણ આપે એકસ
જૈનશાસન માગનારને ખાલી નથી કાઢતા મોક્ષની ઇચ્છા કરનારને
એક પુદ્ગલપરાવર્તને જરૂર મોક્ષ મળે, માગનારો માગે તેટલી જ
વાર માગનારો માગતા ચુકે ઈન્દ્રાસનના બદલે નિદ્રાસન માગી

હો ! તો આપનાર શું આપે ? કહ્યાણુ માગવાની જગો પર ઢેખાળા ઇટાલા માગીએ તેમા કલ્પવૃક્ષ શું આપે ? માગનારો ચૂકી ન્થય તેમા જનશાસનનો ઉપાય નથી માગવામા બીજુ ન માગીશ ! તેમ ચેતવે છે મોક્ષ તો મળશે ત્યારે મળશે પણ ખાયડી છોકરા તો મેળવી લેવા દે, આવુ માગનારા ક'યાણુની જગો પર કલેશ, ઠાહીનુર બદલે કાચ માગે છે

સુખસાની પરીક્ષા

સમ્યક્ત્વ શી ચીજ ? રૂવાડે રૂવાડે એક ચીજ ભરી થો, દેવ ગુરૂ ધર્મને જીવાદિકના જ્ઞાનને પછી વળગળે પણ સમક્રિતિને પહેલા વળગળે, મોક્ષ સિવાય બીજુ સ્વપ્નમા પણ માગણી ન હોય, દેવગુરૂ ધર્મ જીવાદિક માનવા ભણવા તે મોક્ષ માટે છે બહુક ભરી નિશાન બીજે રાખે છે ? માટે મોક્ષની નિશાનીની દિશા નક્કી કરો, મોક્ષ 'પણ' નેહએ છે મોક્ષ 'જ' નેહએ છે તે નક્કી કરો પ્રાચીનકાળમા દેવતા તુષ્ટમાન થાય ત્યા માગ ! માગ ! તુ કહે તે આપુ ! સમક્રિતિ શું વહે ? મારે નેહએ છે મોક્ષ, તે તારી પાસે નથી તુ શું આપીશ ? એ આત્માની સ્થિતિ કેવી હશે ? આપણે દહેશ ઉપાગ્રયમા મોક્ષ, દુકાને પૈસા, ઘેર કુટુંબ નેહએ છે માગણીના નિશ્ચયમા આવો તેનુ નામ સમ્યગ્દર્શન જનશાસનરૂપી કલ્પવૃક્ષ મલ્યુ તેમા પથરાની માગણી કરવાનુ મન કેમ થાય છે ? માગણી કરતાં તો શીખો ? માગણો માગણી કરતા ગીએલા હોય છે અરિક્ત પાસે માગવું તો એક જ સિદ્ધ આચાર્ય ઉપાધ્યાય સાધુ પાસે મોક્ષ જ એક માગો ! બુખ્યો સિખારી સો ચેરીમા ફરે પણ માગે તો બધે રાટલો જ પથરો ન માગે તેમ મોક્ષના માગણુ તો બનો ! હજુ જીવ એકવચની થતો નથી આ જીવ અનેકવચની છે માગણુપણુ કર્યુ તેમા એકવચની થવાય, તો ધર્મને અગે કેમ નહીં ? ચોવીસ કલાક એક જ માગણી કરે તો સમ્યક્ત્વ નિર્મળ સમ્યક્ત્વ રાણને પાલન કરતી સલમાન આજ કલ્પ દર્શનમય છે મતિ

નાગસાત્થી સમ્યક્ત્વના ઠેકાણા વગરનો છે તે દેવતાને પુત્ર
 માટે માનવા બળ છે, ત્યારે આ મુલસા ના કહે ॥ નિર્ધર્મ આત્માનુ
 ન બગાડો તેમ કહે છે, બીજી પરણો ભલે, પણ આ માનના ન કરો
 કહે છે । એને પુત્રની ઇચ્છા હોય તો બીજી ભલે પરણે
 પણ ધણી ધર્મ ચુકે તે ન પાલવે પતિને બીજી પરણવી નથી આ
 સ્થિતિને લીધે દેવતાને પરીક્ષા કરવા આવવું પડ્યું આપણે
 કહીએ છીએ કે આને દેવતા આવના નથી, પણ દેવતા માટે સિંહા-
 સન રાખ્યું ॥ ? આગણામાંથી દુર્મધ કીચક ખમ્મેડતો નથી, ને રાજા
 મહારાજા પધારના નથી, પણ દેવતા માટે જમીન તૈયાર કરી ?
 દેવતા ઉપરડામાં આવીને બેગે ? હૃદય વાસના નિર્મળસિદ્ધાતવાળું
 નથી નિશ્ચયવાળું નથી તો દેવતાના બોગ લાગ્યા હોય કે બળી
 ભેઈને દુર્ગંધી કચરાના ઉકરડામાં આવે ? ત્રણ જ્ઞાનવાળા દેવતાને
 અહીં બોલવવા હોય તો હૃદયઉકરડો સાફ કર. પરીક્ષા કરવા દેવતા
 આવ્યો, દેવતા સામાન્ય સાધુવેપે મુલસાને ત્યા આવે છે લક્ષપાક
 તેલ તમારે ત્યા છે ? જે તેલના એક શીયાને તૈયાર કરતા લાખ
 સોનૈયા થાય તેવું કિંમતી તે તેલ છે મુલસા કહે છે, ધન્યભાગ્ય
 મારા જ ભાગ્યમાં આ લાભ । બીજે ન મળ્યું તેથી હવે છુ તેમ નહિ
 સાધુના રૂપમાં દેવતા છે દેવતાએ પહેલો શીયો ફાડી નાખ્યો, અરસ
 મહારા દાન અતરાયનો હૃદય નુકશાન ભુદ્ધિનો અક્રનોસ ન થયો,
 બીજો શીયો લાવી, દેવતા બીજો પણ ફાડી નાંખે ॥ માદા
 સાધુને સયમ સાધવામાં, અડચણ રોગ ટાળવામાં મારી ઋષિનો
 ઉપયોગ થતો નથી મારી ઋદ્ધિ કેવી ? ત્રીજો લેવા ગઈ ત્રીજી
 વખત શીયો બળવીને લાવે છે, એના પ્રભાદે નથી ફુટતો પણ
 દેવતા પ્રભાવથી ત્રીજો શીયો પણ પુટી ગયો અરસ ! મારી
 ઋદ્ધિ ધર્મ ઋદ્ધિ નહિ હોય, મોક્ષમાર્ગનો અતરાય તુટશે
 કયારે ? ત્રણ લાખ સોનૈયાનું નુકશાન તે નથી દેવ
 તુષ્ટમાન થયો, ઇન્દ્રની પ્રથમાંથી થો. છું, હવે
 તુષ્ટમાન થયો છુ માટે વરદાન

જેની માગણી મજબુત હોતી મોલ 'જ' જોઈએ પછી દેવતાને માવમ પડ્યું કે ઈન્દ્રમહારાજને કરેલી મુલ્તમાની પ્રસન્નતા આથી પડી પછી પુત્રદેનારી ગુટિકાઓ આપી જેનું મન નિશ્ચિત છે નારી અળખા પણ નિશ્ચિતમને મમ્યકૃત્વ આરાધ્યુ - આગતામંત્રે સુવસા તીર્થ કર ધરે. પણ અહીં મહાવીર મહારાજે અત્યંત જેની પ્રશંસા કરી તે કેના પ્રતાપે ? સમ્યક્ત્વ પદના પ્રતાપે માટે છઠ્ઠા પદમા સમ્યક્ત્વની આરાધના કરવાની જરૂર છે હવે જ્ઞાનપદ તે કેવી રીતે આરાધાય તે અધિકાર અંગે વર્તમાન

શ્રીજ્ઞાનપદ ઓપ્યાખ્યાન ૮.

સવત ૧૯૬૨ આસો શુદ્ધ ૧૩ બુધવાર જામનગર.

માણવયસ્મ તિરાહણફલમિ નાઓ દરેક માસતુમો ।

આરાહણાફલમી આહરણ દોહ સીલમર્ક ॥૧૩૧૧॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રીમાન રત્નચેખર સૂરીશ્વરજી શ્રીપાળ મહારાજનું અર્ચિત રચતા ગૌતમસ્વામીજીએ શ્રેષ્ઠિકને શ્રીપાળની કથા સંભળાવી મૂળવસ્તુ ઉડી જાય, તિજોરીમાંથી ઘરઘણીએ માલ કાઢી લીધો માલ લઈ ગયા પછી તિજોરીની કિંમત શી ? માલ વગરની ખાની તિજોરી ઉપયોગની નહિ, જે શ્રીપાળની કથા સાંભળવામાં કહેવામાં વિચારવામાં આવે પણ નવપદનું લક્ષ્ય ચુકાઈ જાય તો માલ વગરની તિજોરી માકક નકામું ॥ માટે તત્ત્વકથામાં રહેનાર દરેક શ્રોતાએ નવપદ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ

પરમેષ્ઠિ કે પરમાદર કહ્યાનું કરે ?

પરમેષ્ઠિ કહ્યાનું કરે કે પરમાદર કહ્યાનું કરે ? સોનું કિમતી કે કિમતી સોનાની સમજણ ? સોનાની સમજણ વગરનાને બલે સોનું કિમતી ॥ પણ તેને તો પીત્તળ અને મોનું સરખું છે

વસ્તુતાએ સોનુ અને તેની સાથે સમજણ પણ બોધે એ કુદેવા-
દિમા દેવાદિકની બુદ્ધિ હોય છે એટલે પીરજમા સોનાની બુદ્ધિ છે.
આથી પરિણામે એકાંત બધ નથી માનના જેમ કુદેવને માનવાવાળો
દેવબુદ્ધિથી માને છે, તેમ કુચર કુધર્મમા પણ પરિણામ ચોક્કસ
છે એકલા પરિણામ ચોક્કસ હોય તે કામ ન લાગે, વસ્તુ પણ
ચોખ્ખી બોધે એ કુદેવાદિ હોય તોજ કાર્ય થાય મુખ્ય આધાર
બુદ્ધિ ઉપર ચરણ માનવાના સાધનો હોય ત્યાં કથયિત્
ન્યૂનતા પણ હોય તો આરાધકને ચરણની આરાધના થાય છે
કથયિત્ ભવિતવ્યતાએ ચરણ ધર્મત્વ ન હોય તો પણ ધર્મ
થાય છે તીર્થ કર મહારાજા નિર્વાણ પામે પછી શરીરમા જીવપણું
નથી પણ મડદુ છે તેની આરાધનામા તીર્થ કરની ભક્તિ કેમ ?
તીર્થ કરપણની બુદ્ધિ હોવાથી તીર્થ કરની આરાધનાનુ ક્રમ મધ્ય-
ધન્દ્રાદિક તીર્થ કરને ગર્ભથી આરાધે છે વ્યવનથી કલ્યાણક માને
છે તીર્થ કરપણનો આરોપ થયો પણ ખરૂં ક્રમ તો દેવલી થયે ત્યારે,
તો પણ કલ્યાણક ગર્ભથી માનીએ છીએ આરોપથી તીર્થ કર-
પણ મનાય, આરાધના કરાય તેથી ક્રમ થાય તે બધે પ્રભાવ
તીર્થ કરપણની બુદ્ધિનો. માટે પરમેષ્ઠિ વડા કે પરમાદર વડો ?
પરમાદર. તે પરમચરણનો આદર તે જ માટે.

અરિહતાણુ નમો ન કહેતા, નમો અરિહતાણુ કેમ કહ્યું ?

‘અરિહતાણુ નમો’ ન કહેતા ‘નમો અરિહતાણુ’ કહ્યું.
ખીજાએ ‘હરયે નમ’ પહેલા ચરણને લે છે આપણે પહેલો
નમસ્કાર લીધો કારણ ? અરિહત અરિહતરૂપે જગતનુ કલ્યાણ
કરનાર નથી. પણ આરાધના કરનારની બુદ્ધિ ઉપર આધાર રાખે
છે આરાધના કરનાર કલ્યાણ પામે છે, જાડમા ક્રમ છે, પણ જાડ
પામે જાય તે ક્રમ મેળવે નહીંમા પાણી ૩ તેટલા માત્રથી તરમ
ન મટે, તે તરફ મો કરવું પડે ગામને એમને એમ ક્રમ કે પાણી
મળતા નથી સમીપે જનારા તરસવગરના ને કળવળા થાય છે
અરિહતના અરિહતપણથી જગત તરી જતું નથી. સૂર્ય દેવ-

મામા કારણ મણુ આખો ખોલે તો ત્યાં જોવામા કારણ બને સૂર્યની
 હૈયાતી માનથી પદાર્થ પ્રકાશક નથી અરિહુતમા અરિહુતત્વ
 છે, પણ પરમઆદરવાળાને ઉપકાર કરે ક્યારે ? આકાશ સામું મો
 નાખે તેવાનો લોટો ખીરમુદ્રમા મણુ ન ભરાય દરિયો તો
 લોટો ભરમા તૈયાર છે, પણ લોટો તે તરફ મો ન કરે તો પાણી
 ન ભરાય. તેમ અહીં અરિહુતપણાદિક પાચેપરમેષ્ઠિ તરફ
 આરાધનાવાળા પરમઆદર ન કરે તો ન તરી શકે સાધ્ય અને
 જોની ઉત્તમતા તરફ વળગ ! વિદ્યમાન પરમેષ્ઠિ છતાં આધના
 માટે મધ્યાહનો સૂર્ય અધારી રાત્રિ છે તેમ જે મનુષ્ય સાધ્યને
 ન વળેજો તેવા માટે પરમેષ્ઠિ હો કે ન હો, બન્ને સરખા છે
 પરમેષ્ઠિના ધ્યાનમા યન્મય થવું જોઈએ આધનાના હાથમા કશું
 આબુ છતાં તેને કંઈ લાભ નથી પણ પરમેષ્ઠિ હાથમા આવ્યા છતાં
 હૈય જોય ઉપાદેય ન સમજીએ તો શું થાય ? અદ્વા જ્ઞાનથી
 મવાની, માટે તે પહેલાં મૂકવું જોઈએ જ્ઞાન સિવાયની અદ્વા
 અદ્વા ન કહી શકાય, માટે છદ્મ જ્ઞાનપદ રાખ્યું છે ઝવેરીના નાના
 નાના બચ્ચાઓને અગોપાગે હીરા હોય, તે જાણીને નથી લીધા
 પણ પહેલાં ભવનુ ભાગ્ય છે, તેથી પથરા પહેરવા ન મળતા હીરા
 મળ્યા છોડકરો એકાસણા આજેલમા શું સમજે, કે તે કરાવવું ?
 વિરતિ, તપસ્યા, સવર, નિર્જરા કરનાર જે છોકરો સમજનો નથી,
 તેને કરાવવાથી શો ફાયદો ? તેમ કહેવાવાળાને કહેવું કે નાનો
 છોકરો હીરા મોતીમા ન સમજે, તો પણ ખીલ સમજણવાળાથી
 વશવું કરાય, પણ નથી સમજતો તેથી તરફાવી ન લેવાય, જમત
 અને કાઈ કહે છે કે બાળક ન સમજે તો માખાપને સોંપવાની
 ફરજ, પણ ફાગીના ઉતારી ન લેવાય, તેમ બચ્ચાઓ એકાસણા-
 દિકામા ન સમજે તો પણ ત્રતનુરક્ષણ કરવું, પણ મુકાવવા નહિ
 અહીં અજ્ઞાનજીવો ધર્મકાર્ય કરતા હોય તેને સમજણ આપો ! ભવિ
 તવ્યતાની અનુકૂળનાએ વગર સમજણે પણ ભરતું મળે છે, દરેક
 હિતમ ચીજ પહેલી મળે છે તે વગર સમજણે મળે છે એકેન્દ્રિય-

માથી એઈન્દ્રિયપણામાં આ-આ, તે વગર સમજણ કે સમજણમાં ! તમે અહીં આંખ્યા પછી મનુષ્યત્વ કુળ જાતિ પિછાણી કે પિછાણીને આંખ્યા ? સમજણ વગર અહીં આંખ્યા તો મળેલું નકામું, માટે બધું છોડી દો ! કહો સારી ચીજ અજાણના મળી જાય તે સમજ્યા પછી અજ્ઞવવાન આદર્શી છોડવા ન કહે.

પ્રથમ દેવગુણો જોવાઈ ભવિતવ્યતાથી મળે
પ્રથમ દેવગુણ ધર્મની જોવાઈ ભવિતવ્યતાના યોગેજ મળે છે ધનાસાર્થવાડુ વેપાર માટે સાર્થ ભર્મને જાય છે શ્રીધર્મધોષસૂરિણ સાર્થમાં સાથે આવશે, જ અલભા ચોમાસામાં હેરાન થશે, કાળનિવેદક આમ અ-મોક્ષિત બોલશે, આચાર્ય ધર્મોપદેશ કરશે જે ધનાજી લીધે કર થશે, તે મોહેલું અત્યારે કરું નથી, ભવિતવ્યતાએ પહેલો ઉત્તમ સયોગ મેળવી દીધો એક છોકરાને રમવા જવાનું મન થયું, ને એક છોકરાને ઉપાગ્રથે આવવાનું મન થયું તેની જ્ઞાતિતવ્યતા પાકી એટલે ઉપાગ્રથે આવવાનું મન થયું, દેવગુણો જોવાઈ મેળવી તે પ્રથમ ભવિતવ્યતાથી છે વિચાર ને અજ્ઞાન પૂર્વક મળનારી ચીજ હોય તો રજા છાતે ફરજત રહેતે પહેલવહેલી કુદર સામગ્રી સાપટે તે ભવિતવ્યતાને ચેલે હાથે શ્રેષ્ઠિકરણનો પુત્ર થઈ એ ધારણા કરી ન હતી, કારણે દેવગુણ મનુષ્યપણ પામ્યો, અકામનિર્જરા હતી. મરતી વચ્ચે કુદર કુદર ભોગવી અકામનિર્જરાથી દેવલોકમાં જવો જોઈએ તે દેવગુણ થયો. કુદરન પ્રથમ જન્મગણી સાથે દૂધ મેળવે કે જે રહેલું એમ ધારે કે હવે મારે રજાવાની જરૂર નથી, કે જોઈએ એમ ન રહેવાય પ્રથમ દેવગુણ આદિકનો જે દેવગુણો મેળવે તે યોગ મળ્યા પછી ભવિતવ્યતા દેવગુણો મેળવે ન રહેવાય મોટો થયા પછી માતાના દૂધ પાન ન રહે

પ્રથમ પ્રાપ્તિ ભવિતવ્યતાથી પછી દેવગુણો મેળવે

ભવિતવ્યતાથી પહેલી પ્રાપ્તિ દેવગુણો મેળવે
હોય ધ્યાનમાં રાખી કહું કારણ

સોનાના હાગીના ભાગ્યથી ભવિતવ્યતાથી મળી ગયા, પછી ભવિતવ્યતા ઉપર આધાર રાખે કે ભવિતવ્યતા હુમે તો રક્ષણ થશે! તેમ ન કરાય ઘઉં વાળ્યા અકુરા થયા છે ભવિતવ્યતા હુમે તો ઘઉં થશે એમ વિચારી વાડ ન જાધે, પાણી ન પાય તો ઘઉં ન મળે અકુરા થયા જ માટે ઘઉં થશે એ ભરોમે ભેસી રહે તો કષ્ટથી પણ ગાડો ગણાય સ્વભાવથી થએલી ચીજનું ખીલએ પોષણ રક્ષણ વૃદ્ધિ કરવાની જરૂર છે, મળેલી નિર્મળ શ્રદ્ધા તથા રત્નત્રયી સમજી હુમે તેની સ્થિરતા વૃદ્ધિ માટે ઉદ્યમ કરવો જોઈએ સરખી અક્ષય છતાં ચોટીદારને શીરપાવ ચોરને સિદ્ધા

નશીબ જોગે મળેલચીજમા મર્યા પછી કિંમત હોય તેમ દર્શનપદ સ્થાપ્યા પછી જ્ઞાનપદ મેલ્યું, જગતમા ફરેક મનુષ્ય અક્ષતને ઉત્તમ ગણનાર છે, અક્ષતને અધમ કોઈ ન ગણે પણ ઉત્તમની સન્નનની અક્ષત ઉત્તમ પણ દુર્જનની અક્ષતને કોઈ ઉત્તમ નથી ગણતા ખોટા દસ્તાવેજ કરનારા, બનાવટી નોટો કરનારા અક્ષતખાજ હોય છે તેને કોર્ટ પ્રમાણપત્રો 'આપતી નથી ચોટીદાર કરતા ચોરની અક્ષત ચારગુણી હોય છે ચોટીદારને શીરપાવ-ધનામ મળે, ને ચોરને સજા મળે, કારણકે એની અક્ષત આશીર્વાદ રૂપ ન થતા શ્રાપ સમાન થાય છે શુનો સાખીત ન થાય તો સારી ચાલ માટે મચરકા લખાવાય છે દુર્જનની અક્ષત શ્રાપ સમાન છે, માટે તે જાંઘ થવી જોઈએ હુમારે આત્માના કડ્યાણ તરફ દોરવાવાળી મોક્ષ મેળવવા માટે અક્ષત જોઈએ છે, જેમ દુનિયાદારીને અગે સન્નનની અક્ષત આશીર્વાદપાત્ર છે પૌદ્ગલિક ધંન્દ્રિયોના સુખ તરફ દોરે તેવી અક્ષત શ્રાપ સમાન છે, માટે તે જાંઘ થવી જોઈએ હુમારે આત્માના કડ્યાણ તરફ દોરવાવાળી અક્ષત-જ્ઞાન જોઈએ છે પહેલા સન્નનના જોઈએ દુર્જનતા સાથેની વધારે અક્ષત વધારે હેરાને ઠરે, ચાલાકીથી થએલ શુનો વધારે સજા ઠરાવે મોક્ષ સાધવા માટે અક્ષતનો-જ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો નથી, સ સાર

વધારવા માટે અક્ષવનો ઉપયોગ કરે તેનો અક્ષવ ઉપયોગી નથી. હીરો મળી ગયો, નશીબ ભેગે ન રહે પણ મહે નતે રહે, જેમ સાવ્યથી ખેતરમાં અનાજ ઉગી ગયું પણ ઘેર લાવવા મહેનત કરવી પડે તેમ તત્ત્વત્રયી મળી ગઈ પણ ટકાવવા-વધારવા સ્થિર કરવા માટે ઉપમ કરવો પડે ભવિતવ્યતાના યોગે સમ્યગ્ દર્શન મળી ગયું એમને એમ મદ્યુ કે ગુરુપદેશથી મળી ગયું પણ મળી ગયા પત્રી સમજડ પકડી રાખે, માટે દર્શન ભેડે જ્ઞાનપદની જરૂર છે

જ્ઞાનપદગરની ક્રિયા નિષ્ફળ

આક્રમા પદમા ચારિત્ર-વર્તન કળવાવાળાએ વિજ્ઞાન મેળવવું જોઈએ, જ્ઞાન ન હોય તો વર્તન શી રીતે કરે? પળામ તરફ દુહીયા વૃદ્ધ સાધુ હતા, ચારપટ્ટો સીનીને પહેરે છે હરજી મીવી લાવ્યો પહેરવા જતા કેમ પહેરવો તે ખબર ન પડી ટાકા માર્યા પણ ઉલટા મુલટી છેડાના ટાકા માર્યા, હવે કેમ પહેરવો? સીવવાની મહેનત કરી દોરો-વખત ખમ્યા છતાં હરજીને બરો-બર સીવવાનું જ્ઞાન ન હોવાથી ક્રિયા નિષ્ફળ ગઈ મોક્ષનું સાધ્ય છેડો ન દેખતા પૌદ્ગલિક ચીજમાં છેડો ભેડી દઈએ તો શું થાય? સીવેલું ફેર કાપવું પડે તેવું થાય. આથી ચારિત્ર અગીયાર કરવાવાળાએ પ્રથમ જ્ઞાનનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ

ચેલછાવાળું જ્ઞાન ન જોઈએ

જ્ઞાન ચેલછાડપે ન જોઈએ. મુતર અને પાણીનો વિભાગ જે ન સમજે, અને કાકરો ને ખોરાકનો વિભાગ ન સમજે, પાણી પીવાનો હુક બેરિષ્ટર (જાની) થયા પછી, એમ કહે તો શું થાય? બધું જાણે પછી ખવાય પીવાય આમ કહેવાવાળો જ્ઞાનની ચેલછાવાળો છે જીવની કિંસા છેડો તો મને પ્રથમ જીવ જાણવાનો બધા શાસ્ત્રો જાણું પછી સૂક્ષ્મ-ગાદર બધા જીવોને સાક્ષાત્ પચ્ચક્ષુઆણુ લઈ જીવનું અજ્ઞાન ન રહે પછી આધાને જ્ઞાનની ચેલછાવાળો કહેવો પડે

પહેલા આપવું, મહાવ્રતો છાવનિકાયઅધ્યયન બાજુ ત્યારે આપવા સકલશક્તિ બાજુ પછી મહાવ્રતો આપવા તેવો નિયમ નથી વર્તનને ઉપયોગી જ્ઞાન થવું જોઈએ સર્વ જાણુ જોટલે સુપચ્છાબાજુ નથી રાખ્યું ત્રસ બાદરના લેદો સામાન્યથી જાણે, હિંસાના પચ્છાબાજુ કરનારે ત્રસ બાદરના સામાન્ય જ્ઞાન પૂર્વક કરવાથી સુપચ્છાબાજુ છે એક વિષયમા બધા વિષયની ફરજ પાડવા જાય તો ઘેલછા જ્ઞાનવાળા ગણાય, તેવા ન જોઈએ

ચારિત્રપદ કરતા પહેલા જ્ઞાનપદ મેલ્યું હવે સાતમે પદ જ્ઞાન રાખ્યું તેમા શું કરવું? જેમ આકાશનો રંગ રાજ દેખો છો તેને નથી જાણતા એમ નથી કહેતા જાણ્યા છતાં પણ રંગ લેતા નથી કારણ કે તે ગ્રાહ્ય નથી, કિન્તુ રંગ જાણવાનો છે, તેમ ઈદ્રપદાર્થ જાણી અડધું કરવાનો છે, અને અનિદ્ર જાણી ફર કરવાનો છે કેટલાક પદાર્થો જાણવા આદરવા છાડવા લાયક છે, તો જ્ઞાન જાણવા લાયક તો પ્રથમથી છેજ છાડવા અને આદરવામાં અશે છે જ્ઞાનની વિરાધના છાડવી, આરાધના આરાધવી, આરાધનાને વિરાધનામાં પ્રથમ પ્રયત્ન કેનો કરવો? જે વિરાધના છાડે તે આરાધના મફત કરી શકે માટે પ્રથમ વિરાધના છાડવાની જરૂર. વિરાધના ન છાડનારો આરાધના કરે તો પણ મીઠું આવે છાડગને રૂઝ કલાક રમાટે તે કોઈ ન જાણે, પણ મિનિટ રોવડાવ્યો તો આખી ચોરી, ગામ રોવડાવ્યો જાણે જ્ઞાનપદની આરાધના તેવો ફાયદો ન કરે પણ વિરાધના નુકશાન જરૂર કરે વિરાધના ઝાડ તરીકે આશાતના આબા તરીકે રાજાની જિંદગી સુધી સેવા કરે અને એક દિવસ અડપણુ કરે તો શું પરિણામ આવે? વિરાધના વાદળમાં વ્યાપી જાય, સેવા ચ તાર્થ જાય, સૂર્યનો પ્રકાશ વોદળમાં ઢકાઈ જાય તેમ આરાધના ચાહે તેટલી હોય તો પણ ઢકાઈ જાય

માસતુપમુંનિની વિરાધના તથા આરાધના

માસતુપસાધુએ દીક્ષા લીધી છે પ્રથમ દિવસે કરેમિત તે

શીખવે છે તે આવડતુ નથી શુરૂમહાસાને દેખ્યું કે હવે શું કરવું ?
 ભાવાર્થ આપુ મા હજ માં સુષ કૈર્ધ ઉપર રેલાયમાન ન થઈશ,
 તેમ તુષ્ઠમાન ન થઈશ, અર્થાત્ રાગ-દ્વેષ ન કરીશ. બે વાકયો
 શિખવ્યા પેલા સાધુ તેવા દુકા બે શબ્દો પણ સીધા ગોખી
 શકતા નથી. ભૂલી ભય છે છોકરાઓ માસતુષ્ઠમુનિ ઉપનામ પાડે
 છે છોકરાઓ ટીખલમા માસતુષ્ઠ બોલે છે, છતાં મુનિ મૌન રહે છે
 બૂલેલા શબ્દો તે છોકરાઓ સભારી આપે છે, તેમા મારા ચાળા
 પાડે છે તેમ નથી લાગતું, પરંતુ ઉપકાર માને છે કે બાળકો ભૂલકણ
 મને સભારી દે છે આપું દુકુ સામાન્ય વાક્ય ગોખ્યા ન આવડે
 કેટલો જ્ઞાનાવરણીયનો હૃદય ? પહેલા ભવમા ભણ્યાની પચાન
 થઈ હુનિયામા ડાહ્યો છોકરો દેશાવર લોગવે છે ગાડાને ચોરડામા
 પુરે છે ડાહી થાય તો ધુમાડો ખાવો પડે છે તે દેખીને ડાહ્યા
 થયા તેજ મહારામાયજી યર્ધ જે ભણેલા આચાર્યો ઉપાધ્યાય
 સાધુ હોય તેવાને એકઠો પૂછવાવાળા મળે છે અભણને કૈર્ધ
 ન પૂછે આ કરતા ન ભણ્યો હોત તો સાડ થતે પહેલા ભવમા
 માસતુષ્ઠ આમ બોલી ગયા હતા કે ભણ્યા તો આ પચાન થઈને ?
 આટલું જ બોલાયુ વિચાર પ્રયત્ન તો જધા કરતા જ હતા-
 એ વિરાધના એક પદમા આવીને નડે છે એ દૃષ્ટાત સાબળી
 જ્ઞાનની વિરાધનાથી હુમેશા દૂર રહેવું સાપ રીઝાય તો કઈ ન
 મળે પણ ખીઝાય તો કરડે તેમ જ્ઞાનપદની વિરાધના થાય તો
 ભુકા, આરાધનામા ફળ મોહુ છે

શીશવતીની જ્ઞાન આરાધના

જેને ઘેર મોકાણુ મોટી હોય ત્યા વધામણુ પણ મોટા
 હોય, તેમ આરાધનામા પણ શીશવતી એટલી ચક્રાર હની કે
 પોતાનો ધણી પ્રધાનપણુ, શીશવતીની અક્કલે કરે છે પરશુપદની
 ભાષા નીતિ સમજે છે, તે પહેલા ભવમા પાણીભરનાર ચાકરડી
 હતી પોતાની ચોકાણી જ્ઞાનપદનુ આરાધન કરે છે તે
 પુઠે છે કે હુ શું કરું ? સ્વાધીન નથી, પૈસા નથી પણ.

તેણે દુર્ગતાના ભવમા જ્ઞાનઆરાધનાની તિથિએ આરાધના કરવાની રાખી તો આ ભવમા શીલવતી યર્ષ આમ આરાધના વિરાધનાનું કૃણ ધ્યાનમા રાખી વિરાધના ટાળી જેઓ જ્ઞાનપદ્મ આરાધન કરશે તે પરપરાએ કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષ પામશે

શ્રી ચારિત્રપદ વ્યાખ્યાન, ૯.

સ ૧૬૯૨ આસો શુદ્ધિ ૧૪ ને શુક્ર જામનગર

ચારિત્રપદ તદ્દ ભાવઝોવિ આરાધિય સિવમયમિ ।

જેન જનુકુમારો જ્ઞાઝો વચજ્ઞણચમુકારો ॥ ૧૩૧૨ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ શ્રી રત્નશેખર સૂરીશ્વરજી શ્રીપાળચરિત્ર રચતા જણાવી ગયા કે જે પ્રકારના થોતા હોય છે એક પરમ શુશ્રૂષા ને બીજા અપરમ શુશ્રૂષાવાળા પહેલા થોતાનું ધ્યાન તત્ત્વ તરફ હોય પરણુવા જનાર બધો આડબર કરે પણ દૃષ્ટિ લમ તરફ હોય જેની દૃષ્ટિ તત્ત્વ તરફ હોય, તે પરમ શુશ્રૂષાવાળા અને જોવા આવેલા લોકોની દૃષ્ટિ આડબર તરફ હોય તે તો વાલ ને વરઘોડો કેવો છે તેજ જોવા કરે, તત્ત્વ તરફ દૃષ્ટિ ન રાખે, તેવી રીતે જે કેવળ રસકથામા લીન થાય તે અપરમશુશ્રૂષાવાળા ગણ્યા, હું કથા કરું હું તે તત્ત્વકથા, અહર રમકથા આવે છે, તેમા માડ તત્ત્વ નથી પરમશુશ્રૂષાથી સાબળો એ માડ કથેય છે આ કથેય હોયુ જોઈએ નવમદ શી ચીજ ? પાચપરમેષ્ઠિ શુણુવા જાને ગોઠવ્યા પછી જેમ ઝવેરીઓ હાથમા હીરા લે, ચોકશી હાથમા સોનું રૂપુ લે લીધા પછી તેજ પાણી કસ રૂપે જોવાય તેમ પદાર્થ લીધા પછી શુણુ જોવાય આથી પચપરમેષ્ઠિમા શુણીને આગળ કર્યા છે આગળ શાથી કર્યા છે ? શુણુવાન હોવાથી જંગતમા જે આત્મીય ઉત્કૃષ્ટશુણુનું નિધાન તે પચપરમેષ્ઠિમા છે તે સિવાય આત્મીય શુણુનું સ્થાન કોઈ નથી માટે પાચપરમેષ્ઠિને આગળ કર્યા છે ૯

કલ્પવૃક્ષ પાસે તુચ્છ માગણી ન કરાય

કલ્પવૃક્ષ આરાધનારો જે બુદ્ધિએ-ઈચ્છાએ આરાધે તે વસ્તુ પામે કેરડા માગે તો કેરડા મળે કારણ કે કલ્પવૃક્ષનો સ્વભાવ છે કે માગો તે આપે, તેમ પચ્ચપરમેષ્ઠિ એવા છે કે જેવી બુદ્ધિએ આરાધો તેવું ફળ આપે બાહ્ય પૌદ્ગલિકદ્રષ્ટિએ આરાધે તો તે ફળ આપે આત્મિકદ્રષ્ટિએ આરાધે તો આત્મિક ગુણ મળે સહેલાઈથી ન મળતી હોય તેવી ચીજ માટે કલ્પવૃક્ષનું આરાધન હોય બેાર કે કેરડા માટે કલ્પવૃક્ષનું આરાધન ન હોય દુર્લભ ચીજ માટે કલ્પવૃક્ષનું આરાધન હોય વિષયો આરસો વિગેરે સસારમા દુર્લભ નથી, અને તી વખત પ્રાપ્ત કર્યા માટે પરમેષ્ઠિ પાસે શરીરાદિ ઈન્દ્રિય મુખના સાધનોની ઈચ્છા ન રાખવી. પરમેષ્ઠિને આરાધન કરે છતાં ફળ ન મળે તો બેનશીબ કહેવો પડે ધારણાથી પ્રવર્તે તો ખરૂં ફળ મળે (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપ) આ ચાર ગુણની ધારણાથી સેવા પૂજા, ધ્યાન, જાપ અને ભક્તિ કરીએ તે બધામા એક ધ્યેય હોવું જોઈએ અન્ય ફળની ધારણા ઈચ્છા હોયે તે ફળીભૂત થયે, પણ તત્ત્વથી આરાધન થયું ગણાયો નહિ શરીરાદિ વિષય કપાય એમણે ઝાઝવાની ધારણા રાખવી કે તેમણે આદરેલી વસ્તુની ધારણાએ સેવાદિ કરવા ? જેની પામે જે ચીજ હોય તે ચીજ મેળવવા મુખ્યતાએ આરાધના હોય હોયે પચ્ચ પરમેષ્ઠિ પામે કંઈ ચીજ મગાય ? ચાર ચીજો છે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર અને તપ, તેમની આરાધના આ ચાર ગુણો મેળવવા માટે હોય

પરમેષ્ઠિપદોની આરાધનામા ધ્યેય ગુણપ્રાપ્તિનું રાખવું

પરમેષ્ઠિના પદોમા ફરકે છતાં આરાધકના ધ્યેયમા ફરક નહિ, અરિહુતને આરાધીએ તે પણ સમ્યક્ત્વાદિકને અગે, સિદ્ધાદિકને આરાધીએ તે પણ તેજ માટે જો સાધિક સમ્યક્ત્વાદિક થઈ જાય તો આરાધનાનો સવાલ રહેતો નથી સિદ્ધ થયા સાધનની જરૂર ન રહે ચૂલો સળગાવવા માયા

રસોઈ થયા પછી ચૂલો જોલાવવા તૈયાર થાય છે સાધ્યની સિદ્ધિ થયા પછી સાધનને સઘસવાનું હોતું નથી સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપને માટેજ આરાધના જગતમા જેમ જેમ લાભ મેળવતો જાય તેમ તેમ વેપારમા વધતો જાય અહીં જેમ જેમ ગુણો વધતા જાય, તેમ તેમ આરાધના વધે, જેને વેપારમા લાભ મળે તે લક્ષ્મીનો અર્થો હોય તો મહેનત કરવામા ખામી ન રાખે અહીં સમ્યગ્ દર્શનાદિ મેળવતો જાય તેમ આરાધનામા વધતો જાય પરમેષિના ગુણો દ્વારા ગુણો મેળવવા માટે તેમની આરાધના પથપરમેષ્ઠિ સાથે ચાર ગુણપદ ઠહ્યા, તેમાં સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાનની વાત જણાવી ગયા

ચાગ્નિ-વિરતિ માટે જ્ઞાન સાધન રૂપ છે

માને, સમજે છતાં કરે નહિ તેનું શુ થાય, સમીરણાઈ રોણીએ રાત્રયની વ્યવસ્થા પહેલાની ગોઠવેલી હુતી તેને ચરપુરૂપે ખંખર આપી કે ફેલાણા રાત્ર હુલો કરવાની તૈયારી કરે છે, જાણુ, લશ્કર તૈયાર થયું છે તે જાણુ, યુદ્ધ લશ્કર નીકળ્યું તે જાણુ અર્થે રસ્તે આપણી સરહદ જોળગી અને અર્ધો દેશ લીધો, કિલ્લા આગળ આવ્યું બંધી વખતે જાણુ છતાં ‘સખૂર’ કહે છે એવી સખૂરીને શુ કરવું ? સખૂરીમા અને જાણુવા છતાં ઉર કિલ્લા ખોયા આ સસારનું કટુકસ્વરૂપ દુખસ્વરૂપ કર્મની કૂટિલતા, નરકતિર્થ અગતિના દુખો કેઈ બોલોથી જાણુવા છતાં ‘ચાતા હે !’ પ્રમાદથી દુખ દૂર કરવા તૈયાર થતા નથી જેને માનવામા આવ્યું અને સાધનો જાણુવા માન્યા છતાં તે પ્રમાણે પ્રયત્ન ન કરે તે આરાધનાના રસ્તામા આવી શકતો નથી માટે આઠમું પદ ચારિત્ર છે શાસ્ત્રમા ‘પદમ નામ તત્ત્વો દયા’ એનો વાવાર્થ એવો કાલ્યો કે જ્ઞાન પહેલા જાણુવું, તે પાછળ મચી રહેવું પહેલું ઝાડ અને તે પછી ફળ તેનો અર્થ એવો ન થાય કે ફળ તરફ બેઠરકારી કરવાની પ્રથમ ચૂલો ને પછી રસોઈ તો રસોઈની વાત ઠેરાણે ન મૂઠવાની જેમ ઝાડ રોપતા દૃષ્ટિ

કૃણ તરફ હોય, 'તેમ જ્ઞાન ભણતો દૃષ્ટિ-ચારિત્ર-તરફ હોવી' જોઈએ. દયા એટલે ચારિત્ર તે સિધ્ધ ન કરવું હોય તેને જ્ઞાનની જરૂર નથી, કૃણ ન જોઈતું હોય તેને ઝાડ સિંચવાનું ન હોય, જેને ત્રત પચ્ચક્ષ્યાણ ક્રિયા ન જોઈએ તેને જ્ઞાનની જરૂર નથી. મહેતુ જ્ઞાન પછી દયા, બેની તુલના કરવાનો વખત આવ્યો. ત્યારે કહેવું પડે જો નિરૂપણનું વાક્ય હોય તો પદમ નાણુ, બેમા પહેલુ ને પછી કહ્યું તે સાચી જણાવવું પડ્યું ? જેને આ સ્થાન યાદ હશે તેને ખુલાસો તબ્બત થશે.

ચોથું અધ્યયન શરૂ કરી છલ્લવનિકાય મહાત્રતો જણાવ્યા, તેજામા સતોષ ન થયો પછી હે ભગવાન ! 'જહ ચરં,' ચાલવું કેમ ? ઇત્યાદિ જેથી પાપકર્મ ન બંધાય 'જય ચરં' ત્યાદિ 'જયજ્ઞાથી ચાલ ! બેસ ! ઉડ ! ખા ! ઇત્યાદિ, જેથી પાપકર્મ ન, બંધાય પાપ રોકવાનું કારણ તે જયજ્ઞા. આ કહ્યું ત્યારે શિષ્યે, કહ્યું કે જ્ઞાનને અખર ઉડાબુ પાપકર્મના ક્ષય માટે કે રોકવા માટે જ્ઞાનને સ્થાન નથી આપ્યું જયજ્ઞાપૂર્વક બોલે ચાલે તેને પાપ કર્મ લાગતું નથી આમા જ્ઞાનને સ્થાન નથી, તેથી શકા કરી, ત્યારે જ્ઞાન નકામું ને ? તો કહે છે કે જયજ્ઞા આવશે કયાથી ? જીવોના વધથી પાપ યાય જી જયજ્ઞાથી પાપ રોકાયે, તે નહિ જાય તો કયાથી જયજ્ઞા આવશે ? મહેતા જ્ઞાન આવી ગયું છે જ્ઞાનના નિરૂપણને અંગે જેઓ ગણતા હતા, તે જણાવવા માટે જયજ્ઞા જ્ઞાનથી બનેલી છે આ અધિકારની વાત ઠોડી પહેલાની આગળની વાત પડતી મુકીને વચ્ચે પદ પકડી રાખ્યું જ્યાં જીવે જ્યાં જીવે જીવ અજીવ જાણે ત્યારે પુત્ર્યાદિ મોક્ષાત જાય જીવોની કામજ્ઞાની રિયતિ જાય, જ્યાં સંસારની સર્વ વિચિત્ર ગતિ જાય, ત્યારે કામભોગોથી વિરક્ત થાય જ્યાં જ્યાં દેવતાઈ મનુષ્ય કામભોગોથી વિરક્ત થઈ દીક્ષા લે, એ અનુક્રમ પાછળને વિપ્રક્રમ ઉપસહાર જોયા વગર પકડી જણાય ? માટે જયજ્ઞામા

છે. એ ચિદ્દે સર્વસર્વ પહેલા જ્ઞાન છે પછી દયાના પરિણામ થયા, તેથી સર્વસર્વતો ચારિત્રમા રહ્યા છે અજ્ઞાની હોતો તો સારા નરસાને સમજતો શું આ બધો અધિકાર ન સમજતા એક પદ પકડી રાખ્યું

એમના પણ અભાવમા આરાધના ન ગણાય

હવે બીજી બાજુ જ્ઞાનને અંગે કૃણ માનનારા આપણે નથી નહીંતર દેવતા મરીને ચોક્કસ દેવતા થાય સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતા ત્રણ જ્ઞાનવાળા હોય છે, જ્ઞાનવાળા દેવવાથી દેવતા મરી દેવતા થતો, પણ થતા નથી નારકી દેવતા તિર્થ ચમા મનુષ્યમા સમ્યક્ત્વ છે ચારિત્રનો જે ગતિમા સદ્ભાવ તે ગતિમા મોક્ષની છુદ દેવતાદિકની ગતિમા દર્શન જ્ઞાન ॥ પણ મોક્ષે જવાની છુદ નથી. કારણ કે ત્યા ચારિત્ર નથી ચારિત્ર ન મેળવી શકીએ ત્યા મુખી મોક્ષના માર્ગમા નથી ચારિત્ર પામીએ ત્યારે મોક્ષ છે વક્તરા-કમાયે. આ ત્રણમાથી એકનો પણ અભાવ હોય તો મોક્ષના સાધન નહિ. ભગવતીસૂત્રમા આરાધનાનો અધિકાર ચાલ્યો છે, તેમા જઘન્ય જ્ઞાન આરાધના કરે તો આઠ ભવે મોક્ષે જાય, જઘન્ય દર્શનની આરાધનાથી આઠ ભવે મોક્ષે જાય જણાવ્યું છે બીજી બાજુ પદ્યો-પમના અસ જ્યાતમા ભાગના સમય થાય તેટલા ભવે મોક્ષ થાય. આ કયા રહ્યું ? અસ જ્યાતભવો (સુધી ચારિત્ર વગરનું) સમ્યક્ત્વ જ્ઞાન આવ્યું, છતાં મોક્ષ ન થયો જઘન્ય જ્ઞાન આરાધના ચારિત્ર આવે તો જ, જઘન્ય દર્શનઆરાધના ચારિત્ર આવે તો જ આરાધના માર્ગ છે ત્રણમાથી એકના પણ અભાવમા આરાધના ન ગણાય જ્ઞાનની જોડે ચારિત્ર હોય જ જોઈએ, તો આઠભાવમા મુક્તિ પામે ભાવ ચારિત્ર કેતું નામ ?

હવે ચારિત્રને અંગે કેટલાક એવા હોય કે અમારા પરિણામ ભાવચારિત્રમા છે મનમા ચારિત્રની ઈચ્છા છે પહેલા ભાવચારિત્ર કેતું નામ ? આશ્રવનો ત્યાગ કરવા માટે તલપાપડ થાય તે ભાવ ચારિત્ર આશ્રવ છોડવાની ણુદ્ધિ નથી થઈ આશ્રવો કપાયો

વિષયો છોડવા માટે તલપાપક થાય, તેમા વિલગ થાય તો હશે નીચે થાય તેવો માણસ ચારિત્ર ન લેવા છતાં ભાવ ચારિત્રનુ કૃણ મેળવી શકે

શીવકુમારની ચારિત્રભાવના અને આરાધના

જગુસ્વામીનો પૂર્વભવ-શીવકુમાર, પહેલા ભવના ભાર્ષ સાગરચદ્ર દીક્ષા લઈ અહીં આવ્યા છે અવધિરાની પહેલા ભવમા ભાર્ષ હતા ત્રી ભવદેવ, હું ભવદત્ત હતો. આમ દીક્ષા આપી, નાગિલાએ પ્રતિબોધ કરી પાછા શુરૂ પાસે મોકલ્યા શીવકુમાર માતા પિતાને કહે છે કે મારે દીક્ષા લેવી છે અહીં રાજરાણી શીવકુમારને છોડતા નથી ખીજા મનુષ્યના કબજામાંથી છુટવુ તેમા કાયદો કામ કરે સત્તાધીશના કબજામાંથી નિકળવુ તેમા કાયદો કામ ન કરે રાજાના કબજામાંથી કુવરને શી રીતે નિકળવુ ? ત્યાં સુધી રાજા રજા ન આપે ત્યાં સુધી ખાવુ પીવુ નથી રાજકુવર કહે કે ખાવુ પીવુ નથી, તે અમયે રાજા રાણીની શી દશા થાય ? સ્નેહથી દોકે છે જેને અંગે સ્નેહ છે, તેને દીક્ષાની રજા નથી અપાતી અને ભૂખ્યો રહે તે પાલવતુ નથી પ્રબધ કયો કે કઈ નહિં અમારી નજર નીચે રહે સાધુપણાની સ્થિતિમા રહે નિરવગ્રવૃત્તિથી છટુ તપસ્થાને પાસે આવેલ કરી ચારિત્ર પદની તીવ્ર આરાધના કરે જી આ શીવકુમાર સપડાયો ગણાય ખીજા સપડાવાના જાના કાઢે તે ઢાઝ છે રાજકુવર તરીકે જવુ આવવુ શણનાર કર્યુ નવી. એક દૃઢધર્મ નામનો મિત્ર આવક ફાસુક આહાર પાણી લઈ આવી વપસાવે છે આ મનુષ્ય ચારિત્રની કેટલી ચોટવાલો. રાજકુવરપણામા આવી રીતે રહેવુ આ સ્થિતિમા તપસ્વી હતો તેની તપસ્થાના પ્રભાવે દેવલોકમાંથી ચવવાનુ અડવાડીયુ બાકી છે, છતાં ભગવાનના સમવસરણમા બધાની છાયા પોતાના અનુપમ તેજથી આજી નાખી એટલો તેજવાળો શ્રેણિકે ભગવાનને પૂછ્યુ કે આ તેજસ્વી કેણુ છે ? શીવકુમાર અને તે હવે જગુસ્વામી ધરે આઠ કન્યાથી ન મુઝાયા. ચોરોને ચમત્કાર પમાડયો

તે જોવાય છે ? પહેલાં ભવની કરણી તપાસી ? જનમા જમવા બેસતી
 પ્રખતે મોનાનો ચાળ જોઈએ, ને હાથબામા કશું કરતા નથી 'કારણે
 તરફ ધ્યાન આપવું નથી, તે કાર્ય તરફ ધ્યાન આપે તેમા વળે
 શું ? તે શીવકુમારના જન્મની અદર ચારિત્રપદ અપૂર્વ પહે
 આરાધ્યુ બીજ કયુ વાળ્યુ તે ખબર ન પડે, પણ કુળ દેખવાથી
 બીજ માલમ પડે છે ગોટલો વાળ્યો હતો ત્યારે કેરી મળી
 અહીં જ જુકુમાર થયા, હવે તો કુળ દેખ્યુંને ? જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
 મેળવી છે તે બધાનુ કારણ કોણ ? શીવકુમારના જન્મની અદર
 ચારિત્રપદ એવુ આરાધ્યુ આવી રીતે ચારિત્રની ભાવથી કરેલી
 આરાધના હતી તેને લીધે જ જુરવાંમી થયા

વિરાધના અને આરાધના

જેજ શીવકુમારના ભવમા પૂર્વે કરેલી વિરાધના વિરાધના
 રૂપમા કુળી, કૃષ્ણ બાઈની શરમે, ભવદેવના ભવમા દીક્ષા લીધી ત્યા
 ક્યારે બાઈની શરમ તુટે ભાઈ જીવ્યા ત્યા સુધી બાઈની શરમથી
 'સાધુપણામા રહ્યો ભવદત્તભાઈ કાળ કરી ગયા પછી સાધુપણું
 છોડયા વગર, ઘર તરફ જાય છે વિરાધના માત્ર પરિણામથી પણ
 ટાઈ અને નાગિલા પામે ગયો માત્ર મનની વિરાધના, સાધુપણું
 નથી ચૂક્યો ભવદેવના ભવમા મનની વિરાધનાએ તેણે શીવકુમારના
 ભવમા ચારિત્ર મળવા ન દીધુ સાગરચંદ્રભાઈ મળ્યા 'ઉપદેશ કે
 છે ચારિત્રનો વિચાર કર્યો છતાં મનની વિરાધનાથી ચારિત્ર ન
 મળ્યુ ચારિત્રે ચઠયા તે પણ તેમાજ ભવદત્તના ભવમા વિરાધ્યુ
 શિવકુમારના ભવમા આરાધ્યુ આ ચારિત્રપદ જેની આરાધનાએ
 ચારિત્રને મેળવી શકાય આર્દ્રકુમારને મનથી ઘણેલી વિરાધનાના
 યોગે ચારિત્ર ન પામે તેવા દૂર ક્ષેત્રમા રહે છે અનાર્થ દેશમા ઉત્પન્ન
 થયા અહીં પણ ધર્મથી દૂર રહેવું પડ્યુ જન્મે કુળો દેખી આરાધ
 નામા તત્પર થયા વગર કોણુ રહે ? કોઈ પણ તીર્થ કર ચારિત્ર
 વગર તીર્થ જ ન થાય દીક્ષા લીધા વગરના કોઈ તીર્થ કર ન હોય
 અતગડ સિદ્ધ દ્રવ્યલિંગ ન પણ લે તીર્થ કર જેવા એક પણ

ન નિકળે. દ્રવ્યને છાવ જન્ને ચારિત્ર લેવાવાળા હોય. પેદ રસાયણ
આપે તે પહેલાં કોઠો સાફ કરે મોક્ષમાર્ગ આરાધવાવાળાએ
આત્માના કોઠાને સાફ કરવાની જરૂર ॥ કર્મનો કોઠો સાફ
કરનાર ચારિત્ર છે માટે ચારિત્રપદના આરાધનની જરૂર છે તેથી
આઠમા પદે 'નમો ચારિત્રસ્સ' પદ જણાવ્યું ચારિત્ર કઈ ચીજ ?
આઠ કર્મને તોડવાવાળી જે ક્રિયા તે ચારિત્ર, દર્શનથી માન્ય,
જ્ઞાનથી જાણ્ય, પછી આદર અમલ કરાય તેમા નવાઈ શી ?

દર્શનના નામે ચારિત્ર ન લેાયો !

ચારિત્રપદના વિવેચનમા કેટલાક એવી ધારણાવાળા છે કે
સમ્યક્ત્વ બરાબર પકડી રાખવું ચારિત્ર હોય તો ઠીક ન હોય
તો પણ ઠીક

દક્ષણ મદ્દો મદ્દા, દમણમદ્દસ્સ મરિય નિવ્વાણ ।

સિગ્ગહિ ઘરણ રહિયા દક્ષણરહિયા ન નિશ્ચત્તિ ॥

જે સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થયો તે મોક્ષમાર્ગથી બ્રહ્મ થયો
ચારિત્રરહિત મોક્ષે જાય છે, સમ્યક્ત્વરહિત મોક્ષે જતા નથી
તેઓ આ ગાથાને આંગળ કરે છે, પરંતુ જે ગાથા રજુ કરનારાએ
ધ્યાન રાખવું કે આ શાસ્ત્રકારનો પક્ષ છે કે વાદીનો પક્ષ છે ?
આ ગાથા શાસ્ત્રકારની નથી. શાસ્ત્રમા છે ને શાસ્ત્રકારની નથી
એટલે શું ? રાયપસેણીમા 'હવ નથી' એમ સાબિત કરવા કહ્યું
તે વચન શાસ્ત્રકારનું કે પ્રદેશીસંબંધના મોઢાનું ? શાસ્ત્રકારના
મતબ્યનું નથી પ્રદેશીસંબંધને સ્વર્ગ પુણ્ય પરબવ હવ મોક્ષ
નથી, આ કહ્યું, શાસ્ત્રકાર પણ પ્રદેશી સંબંધનું મતબ્ય બોલ્યા
વાદીના મોઢાની ગાથા શાસ્ત્રકાર બોલ્યા છે, શાસ્ત્રકારે પ્રભુ
સચુક્ત મળી મોક્ષમાર્ગ છે એમ જણાવ્યું, ત્યારે વાદીએ સમ્યક્ત્વ
મોક્ષમાર્ગ જણાવ્યો કેમકે સમ્યક્ત્વથી ખસ્યો તે મોક્ષથી ખસ્યો
ચારિત્ર રહિત મોક્ષે જાય છે, સમ્યક્ત્વ રહિત મોક્ષે
આમ કહી ચારિત્રને મોક્ષમાર્ગ જણાવ્યો હતો

ગાથાથી ઉડાવી દીધો. આમ દર્શનના નામે ચારિત્ર ઉડાવવાની વાતો હરે તે માગણ્ય ને સસારમા રખડવાવાળા સમજવા.

માગ ઉડાવનારને નજરે પણ ન જોવા

આવા ઠેઠાઈક વખત બનવાવાળા બનાવને આગળ કહી જિનેશ્વરના ચારિત્રમાર્ગનો નાશ કરનારાને નજરે પણ ન જોવા. કારણ કે દર્શનબ્રહ્મને મોક્ષ નથી થતો, ચારિત્ર રહિત મોક્ષ ભય છે, માટે દર્શન મોક્ષમાર્ગ છે, ચારિત્રની જરૂર નથી, એમ કહેનારાને જવાબ આપે છે, માર્ગમા ચાલતા એક છોકરાને ઠેસ વાગી ઇંટ ઉખડી ગઈ ને ઇંટ નીચેથી મોનામહોર નિકળી આવી પિતાને કહ્યું કે મે મહોર ન લીધી કેમ ન લાવ્યો? ત્યારે જોઈએ ત્યારે ઠેસ ભરી ઇંટ ઉખેડવી ઠેઠાઈક વખતે બાગ્યયોગે કેમ વાગવાથી મહોર નિકળી, તેથી હરેક વખતે મહોર ન નિકળે મરૂદેવા સગ્ગા દ્રવ્યચારિત્ર વગર મોક્ષે ગયા તેથી દ્રવ્યચારિત્ર રહિત મોક્ષ મનાય નહિ. ચારિત્રથી જ મોક્ષ આમ ભરત-મરૂદેવાના હાખલા આપનારાઓ બોધિ દુર્લભ બને છે.

ચરિતભણી બહુલોકમાણ ભરતાકિકના જેહ

છાંડે શુભ વ્યવહારનેજી, બોધિ હણે નિજ તેહ ઉ યશોવિ

ગૃહસ્થપણે કલ્યાણ કયા નથી થતું? તેમ બોલનારા જૈન-માર્ગથી બહાર છે. ઘેર બેઠા કલ્યાણ થતું હોય તો જિનેશ્વરે રાજ્ય છોડી કેમ નીકળ્યા? તમારા કરતા તે મહાપુરુષો આત્મા વધુ વશ કરી શકે તેવા હતા? ઘેર બેઠા આત્મા વશ કરી શકાતે તીર્થંકર જેવા સમજઆત્માને મોક્ષમાર્ગ જવા માટે ઘર છોડવું પડે, તો આપણા મનના ઠેકાણા નથી. તેવા ઘેર બેસી શુ કરવાના? અણુસમજમા એક ચળદથી ફેટલો અનર્થ થાય છે તે ધ્યાનમા રાખવું ખીણ બાજુ તીર્થંકર મહારાજાએ એ મોક્ષમાર્ગ બાધ્યો ત્યારે જ આદર્યો.

તિર્યંચોને સમ્યક્ત્વ-મતો છતાં મોક્ષ કેમ નહિ?

તિર્યંચોને સમ્યક્ત્વ અને મતો હોઈ શકે કેટલાક

અસખ્યાના તિર્યચો સમ્યક્ત્વપૂર્વક બારમતો ધારણ કરનાર છતાં તિર્યચગતિમા મોક્ષ કેમ ન ગળ્યો? જાનવર સમ્યક્ત્વપૂર્વક મત ધારણ કરનારા જે ઘેર બેઠા કસ્યાણુ હોય તો તિર્યચગતિમા પણ કસ્યાણુ થાય તિર્યચગતિમા કોઈ મોક્ષે જતુ નથી ત્યાં ચારિત્ર નથી તેથી મોક્ષે નથી જતા, માટે ઘેર બેઠા કસ્યાણુ નથી આ સમજે ત્યારે ચારિત્રપદની મહત્તા સમજાય સર્વ કાળે અસખ્યાતા તિર્યચો દેશવિરતિવાળા હોય, અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રોમા બધે તિર્યચો છે કોઈ પણ કાળે તો તિર્યચમા મોક્ષ હોવો જોઈએ કહો કે ઘરે કસ્યાણુ કેને? સર્વવિરતિની વીજ અભિલાષાવાળાને 'ગૃહસ્થલિંગે સિદ્ધ એ શબ્દ આગળ લાવતા હો તો આગળ સમજો કે 'ગૃહિભાવે સિદ્ધ' નથી રાખ્યું ગૃહિલિંગ એટલે ધ્યાન સાધુભાવનું હોય મૂળ વાતમા આવે.

ચારિત્ર એ મોક્ષનો રસ્તો આવવાના બે માર્ગ-બે દાહરા, જુ બાળી તોડી બારીથી ન અવાય? તો તે માર્ગ નહિ, તેથી ચારિત્ર આઠમું પદ રાખ્યું નહીંતર નવપદમા ચારિત્રને પદ તરીકે રાખવાની જરૂર ન હતી ચારિત્ર હોય તો મોક્ષ થાય, ન હોય તો પણ મોક્ષ થાય તેમ હતે તો ચારિત્ર પદ જુદું ન કહેવાને, પણ પદ રાખવાથી ચારિત્ર સિવાય મોક્ષ નથી જ

હાથી પાટડો ઉપાડી શકે પણ સાચ ન ઉઠાવી શકે

ત્રણે પુરેપુરા મળી જાય તો પણ મોક્ષથી છેટા કેમ રહે છે? ૧૩મા ગુણકાણુની ચરુઆતમા મમ્યક્ત્વમા ક્ષાયિક તેમ જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રણે ક્ષાયિક છે હવે મોક્ષ કેમ નથી? વાત ખરી, પહેલાના જુના બાધેલા કર્મનું શું? ચારિત્ર આવતા કર્મને રોકી દે આવેલાને તોડી પણ દે જેમ હાથી મુંઢથી પાટડો યાજલો ઉપાડે, પણ સાચ ન ઉપાડી શકે, તેમ સમ્યક્ત્વાદ એ ધાતિકર્મને ક્ષય કરે, પણ અધાતિનો ક્ષય કરવાની તાકાત તે ત્રણમા નથી ભવેાપમાદી કર્મ કાઢવાની તાકાત તપની છે તપસ્યા અધાતિનો ક્ષય કરે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર ધાતિકર્મનો ક્ષય કરે, તે પણ દીલાધાતિ, કંઠજુધાતિ

નિકાચિત ધાનિકર્મ હોય તો જ્ઞાનાદિકનુ જોર ન ચાલે નિકાચિત
કર્મ તોડવાની શક્તિ હોય તો કેવળ તપમા છે તપ સિવાય
જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમા પણ તે તાકાન નથી હવે નવમા પદમા
તપનો અધિકાર કેવી રીતે સમજાવશે તે અગ્રે વર્તમાન.

શ્રી તપપદ વ્યાખ્યાન. ૧૦.

સ ૧૯૯૨ શરદપુષ્કિમા લક્ષ્મીઆશ્રમ, જામનગર.

વીરગદય તદ્દ વહયિ સતપથમારાહિય સુરતરુચ્ય ।

જહ્ન દમયતીહ મયે ફલિય ત તારિસફલેહિ ॥૧૩૧૩॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી નવપદની આરાધ
નામા ઉપદેશ કરતા જણાવી ગયા કે જેઓ પ્રભુસમિત મિત્રમમિત
વચનથી ન સમજી શકે તેવાઓને કાન્તાસમિત વચનોથી સમજાવ
જોઈએ એ નીતિને અનુસરીને વિધિ હેતુ યુક્તિ માનથી ન સમજ
તેવાને ચરિતાનુવાદે કરી પણ સમજાવવા જોઈએ આથી ચરિતા
નુવાદ કેવળ વિધિ અને હેતુવાદને નહિ સમજનારા માટે છે
જેઓ વિધિવાદને, હેતુવાદને બદોબર ન સમજે, તેવાને ચરિતા
નુવાદથી પણ સમજાવવા અબોધને સમજાવવા માટે ચરિતાનુવાદ
કહેવાય તો, ‘અદ્વધ્ન વહન ધ્યાયે’ આદિધાર્મિકને માટે ધર્મકથાનુ
યોગ રહે. શાસ્ત્રકારો આગળ વધીને જણાવે છે કે શ્રદ્ધાનુસારી જે
હોય વિધિવાદથી સમજનારો હોય, તર્કાનુસારી-હેતુવર્ગથી સમ
જનારો હોય, તેઓને પણ પ્રતીતિ કરાવવા માટે ચરિતાનુયોગ
જરૂરી છે, ચરણકરણાનુયોગમા પ્રયત્નવાળો દ્રવ્યાનુયોગમા સંપૂર્ણ
જ્ઞાન મેળવ્યું હોય, તેને પણ દૃઢતા માટે ચરિતાનુયોગની જરૂર
છે આ હિસાબે ધર્મકથાનુયોગની જરૂર, પણ શાસ્ત્રકારો કહે છે
કે થાકે તે અનુયોગ હોય પણ કૃણ કઈ જો. પર માને
પગમશુશ્રૂષા હોય ત્યાં.

સમક્રિતિને જાણવા માટે વળુ વિગ્રહ -

- સમ્યગ્દૃષ્ટિનું લક્ષણ જાણવા પ્રથમ લક્ષણ શુશ્રૂષા જણાવે છે ધર્મરાગ અને ગુરુ ઉપર ભક્તિ, ગુરુ અને દેવની વૈવાવચ્ચ, આ ત્રણ સમ્યગ્દર્શનીના ચિદ્વ, ચમાદિક સમ્યગ્દર્શનના ચિદ્વ છે અધર્મીમા સમક્રિત માની ભક્તિ કરી તો સમ્યક્ત્વ જાય એટલા માટે સમ્યગ્દર્શનના લક્ષણ છતાં સમ્યન્ન દિના લક્ષણ કહ્યા આ ત્રણ ચીજ દેખો તેમા અશ્રદ્ધા ન લાગે તો તે અતરથી મિથ્યાત્વી હો તો પણ તમે નિર્દોષ છો આ ચિન્હો દેખો ને વિરુદ્ધ ચિન્હ ન દેખો તો તે મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય તો પણ તમારા સમ્યક્ત્વને કોઈ જાતની અડચણ નથી એક મનુષ્ય અધ્રધ્માત્મો હોય તેને શ્રદ્ધાવાળાના ચિન્હો દેખીને ભક્તિ કરે તો અડચણ નથી શુશ્રૂષા જિનેશ્વર મહારાજના વચનો દેવતાઈ ગીત માફક પરમ આદ્વાઈથી સાંભળે, તે સાંભળી આનંદ થાય. ધર્મના કોઈપણ કાર્યમા રાગ કરે, અને ગુરુ તથા દેવના કામની અહર વિદ્યાસાધક માફક નિયમિત પણ આ ત્રણ વસ્તુ જે આત્મામા હોય તેને સમ્યગ્દૃષ્ટિ માને સાધર્મિક ગણી તેની ભક્તિ કરે તો તમારા આત્માને નુકશાન નથી

રસકથાઓ તત્ત્વના પોષણ માટે કહી છે

શ્રીપાગરાજના રાસમા ત્રણખંડ વળને સલા ચીકાર અને ચોથો ખંડ શરૂ થયો એટલે સમા ખાલી દેખાય ત્રણ ખંડમા ભરતી અને ચોથા ખંડમા એટ એનું કારણ? તત્ત્વશુશ્રૂષામા ખામી છે રસમા શુશ્રૂષા થઈ છે ત્રણ ખંડમા વીરરસ, રાગાર-રસ વગેરે રસના વર્ણન આવે છે તેમા રસ-આનંદ આવે છે, અને ચોથા ખંડમા તત્ત્વ રસ છે, તેની શુશ્રૂષા-સંભાળવાની ઇચ્છા થઈ નથી તેનો દાખલો આ પ્રત્યક્ષ છે તો ઉપા વિનયવિનયજી મહારાજે રાસ રચ્યો શું કરવા? કાટો પગમા આગ્યો તો જગતના કાટા બાળી નાખવા? ના સમજવું કે એજ કાટો વાડ કરવામા ઉપયોગી છે તેમ અહીં રસકથા કહી તે તત્ત્વકથાના પોષણ માટે કહી છે. છાકરાને દવા આપવી હતી તેથી પીપત્રમીટની

લાવચ આપી દવા પીનાર પીપરમીટ ખાઈ ગયો ને દવા ઢેળી
 નાખી પીપરમીટ શા માટે આપી હતી ? દવા તુ એમને એમ
 ન પીએ માટે દવા પાત્રા માટે, તેમ ઉ વિનયવિનયછ મહારાજને
 ત્રણપડનું વર્ણન કર્યું તત્ત્વશુશ્રૂષામા દાખલ થવા માટે, તે જમ
 પર રસશુશ્રૂષા જોડે રાખીને તત્ત્વશુશ્રૂષા ગોઠવી માટે જે શુશ્રૂષ
 રાખી રાખ્યો આખો દિવસ રાજ્યના કરેક કાર્યમા માથુ મારી
 ઠટાળી ગયા હોય સુધ્ધ જાય નો પણ ચિંતા થાય ઉત્તરગદો કર્યો
 ન પાલવે, તેથી પામે કચ્છકો-ચતુર કયા કહેનારા રાખે તે દ્વાર
 કુતુહલ રાજ્યનીતિની વાતો કરે, તેમા ચિત્ત લાગે ને ઉઘી જાય
 નાના છોકરાને ઉઘાડવો હોય ત્યારે વાત કહેવા માટે જોવી રીતે
 જૈનશાસનમા ધર્મકથાનુયોગમા બળનારા પરમશુશ્રૂષાવાળા નહિ
 હોય તો કેવળ રસશુશ્રૂષા ધારણ કરીને જોસશે માટે જે ચરિત્ર-
 નુવદ ચરિત્રકથાનકો તે તત્ત્વ જાણવા માટે, તત્ત્વમા ઉતારવા
 માટે, જે તત્ત્વમા ન ઉતારવામા આવે તો ચરિતાનુયોગનો ભાગ્ય
 મળેલા ગણાય નહિ અહીં નવપદની આરાધનામા વિધિવાદે
 સ્વરૂપ, હેતુવાદે સુક્ષિત જણાવી, તેમા ચારિત્ર પદ ઉપર ગર્હ
 કાલે મમજાવી ગયા

અવિરતિ શુ મહાના રૂઝગા જે ન ચારિત્ર

ચાગિત્ર જોટલે અવિરતિના શુ મહા મટાડના આપણને
 મત પચ્ચદ્ધાણુ શુ મહા લાગે છે કેટલાકને હજુ ચારિત્રનું
 સ્વરૂપ ખ્યાલમા આવ્યું નથી, નહીંતર અવિરતિના 'જેટલા
 શુ મહા તેટલા ચારિત્રના રૂઝગા આપણે હજુ શ્રદ્ધાવાળા
 ન' કહેવાઈએ, જેટલા મતો નિયમો જે બધા મારા શુ મહાના રૂઝગા
 છે ચમત્કાર બધ-દુષ્ણ શુ મહાને અંગે થાય છે, રૂઝગા ત્યારે
 આનંદ થાય કે ભય થાય છો? મતો નિયમો આપણને આનંદ ઉત્પન્ન
 કરે છે ? અવિરતિ છોડવી પડે છે તે કેવી 'આકરી' પડે છે ?
 'પ્રત્યાખ્યાનાવરણીનો ઉદય હોય' અપ્રત્યાખ્યાની કપાયનો ઉદય
 હોય, તેથી મત લેવા આકરા પડે છે, જણ લીધા પછી આનંદ

કેમ નથી આવરેલો મન પચ્ચક્ષુષાણુ સાસ માને, છતાં આસક્તિ
 ખેંચી આવે, જુદું નિયમ લીધા પછી કેમ આનંદ નથી થતો ?
 સુમતુ રૂઝુ જે જે આનંદ યાય છે તેવો આનંદ મનમાં કેમ
 નથી રહેલો ? હજુ અવિરતિ તેવા સુમતારૂપે આત્મામાં ઉતરી
 નથી, નુનિયતિ પ્રાપ્તિ વખતે તેવો આનંદ કેમ ન યાય ?
 ને એ છેકનો સુમતુ મટવાના આનંદને સનજતો નથી.

જનમ-મરણની ટીકા

પુરોહિતપુત્ર અને રાજપુત્ર તોફાની છે સાધુઓને હોરાન-
 પદેશન કરે છે તે વાતની એક વખતના ત્યાના રાજા હતા તેઓ
 મુનિ થયેલા હતા તેમને ખગર પડી વિહાર કરી તે ગામ જઈ
 રાજના મહેલે પહોંચી મોટા શબ્દથી ધર્મશાસ્ત્ર આપ્યો, એટલે
 રાજપુત્ર કહે છે કે ઠીક થયું નાથના આવડે છે ? હા દોઢ
 બત્તન બતાવો તો પછી દોઢ બરાબર ન વગાડતા હોવાથી
 મુનિએ બને કુવરના અગો ઉતાર્યા, અગ ઉતાર્યા, પછી મુનિ
 શહેર બહાર જઈને બેઠા રાજાને માલમ પડ્યું કે કુવરના હાડકા
 ખસેડી નાખ્યા છે. ઉપાશયે અને સર્વત્ર મુનિની તપાસ કરાવી સાધુ-
 ધનુ પરાણે પહેલા દીધું, પછી અગ ઠેકાણે આવ્યા આના કરતા
 બીજો બળાત્કાર કેવો હોય ? પાત્રને દેખીને બળાત્કારે પશુ દીક
 અપાય છે રાગીનો રાગ મગાડવા પસારે પશુ ડોકડરો ક્ષિત્તે ક્ષેત્રી
 આપદેશન કરી રૂઝ લાવે છે પ્રથમ ઉપદેશથી પરિણામ મળ્યાને
 પ્રતિજ્ઞા દેવી, અવિરતિ ટાળી વિરતિ અગીયાર કરાહો જ્યારે વિરતિનો
 આનંદ આવવો બેઠાએ તેવો આનંદ આવતો નથી અપે
 મન-નિયમ નામના કરીએ છીએ.

મન-નિયમમાં પરીક્ષા સમયે દંત્ય અને આનંદવાનનો અભાવ

આપણા મન-નિયમો કર્મબંધનના હતા આનંદ અભાવ
 કરી શકે તેવા નથી કારણ પહે નિયમમાં છૂટ સખીએ
 છૂટ, આ નિયમો કેવા ? કર્મનો હલ્લો કારણે હોય, તે
 બધું છૂટ તે વખત એમ કેમ નથી આવતું કે

કસોટી અહીં છે સોનું કસોટીએ ન લગાડવું, કાપવું નહિ, અને અગ્નિએ લગાડવાની પણ ના કહે તો શી રીતે મોનાની પરીક્ષા કરવી? તેમ કર્મથી બચવા માટે પ્રત કરીએ, પણ કર્મના હુલ્લા વખતે છૂટા આર્તધ્યાનની શકા થાય વિવાહાદિક કાર્ય વખતે, રાગ વખતે, છૂટ ચોવિહાર પરચખખાણ લીધા પછી પાણી પીનાનો વિચાર થયો, પ્રત પરચખખાણ છે એમ થયું તે આર્તધ્યાન નથી એ આર્તધ્યાન ગણ્યો તો તે કરતા ધર્મધ્યાન વધેલું છે પ્રતની રૂચિ અને પ્રતખડનભય વધેલા છે તરસ લાગી છે પણ તે સાથે ચોવિહાર છે તરસ ભૂખની વેદના કરતા પ્રતનો રાગ વધેલો છે પ્રતના રાગનું કાર્ય થઈ રહેલું છે ત્યાં આર્તધ્યાન શી રીતે ગણવું? એવો પણ વિચાર ન આવે તે સારી વાત, પણ અહીં ધર્મધ્યાન વધેલું છે આર્તધ્યાનમા વાત ગઈ એટલે ફરી ઉપવાસ ન કરવો પડે, આમ લઈ જાય છે પાણી પીવાની, ખાવાની ઇચ્છા રાકી દેણે? પ્રતની રૂચિએ, માટે અહીં ધર્મધ્યાન છે મૂળમા ખાવાપીવાનો રમીયો જીવડો તેમા તેવા ઉપદેશકો મળ્યા ધર્મની અદર ઢીલાશ ન આવે માથું મૂકી માલ મેળવવાનો છે કારણ? નિયમની પરીક્ષાનું સ્થાન છે નિયમ બદોબર રાખ્યા તેની પરીક્ષાનું સ્થાન ત્યાં કારણ છે વહાલના પૈસા નથી પણ વટના પૈસા છે.

અદરનો વિકાર ન મટે ત્યાં સુધી ઉપરના મનમપદ્દા નકામા છે

મૂળ મુદો એ કે કારણ પડ્યા જે દૃઢ રહેવાતું નથી, તેનું કારણ એ કે અવિરતિને ગુમડા તરીકે ગણી નથી. ગુમડા ઉપર મલમ લગાડી ચામડી આણી દેવાય પણ અદરનો વિકાર ન મટે તો એક મટેને બીજું થાય બીજું મટેને ત્રીજું થાય તેમ આ વિરતિથી અવિરતિના ગુમડા ભલે મટાડો, પણ અવિરતિના કારણ રૂપ જે આત્માનો વિકાર તે વિકાર નાશ ન કરે તો વિરતિ આવી પણ પાછી અવિરતિ ડભી રહે વિરતિ મલમપદ્દો છે કોઠાની નિર્મલતા નથી લોહી અને કોઠો ન સુધરે ત્યાં સુધી એક મટે ને અનેક થાય તેમ અહીં વિરતિ કરીએ, નિયમ કરીએ ધરાધર

ચારિત્ર લઈએ છતાં અદરનો વિકાર, આત્માનો કર્મરૂપ વિકાર ન
મટે તો પાછા પછડાઈ પડે ૧૧મે ગુણડાણે પહોચેલા એવા
મહાપુરુષો પછડાઈને પહેલે ગુણડાણે આવે છે ૧૧મે ગુણરથાને
વિરનિમા કંઈ જોગાય છે ? જ્યાં યથાખ્યાત ચારિત્ર છે, તે નીચે
પછડાય તો પહેલા ગુણડાણા મુખી આવી જાય કેને ગુનો ?
અદરના વિકારનો. જે પાણીમા કચરો નીચે રખાય તો તે પાણી
મેલુ થાય. કચરો કાઢી નાખ્યો હોય તો મેલુ ન થાય સત્તામા
રહેલા કર્મ આત્માને મેલો કરે આથી પહેલુ સાધ્યભિન્દુ કયુ
હોલુ જોઈએ ? કોઠો મુધારી લેવાય પછી મલમપટ્ટો ફેર ન કરવો પડે
ચારિત્ર મલમપટ્ટો છે અદરના વિકાર ન જાય ત્યાં મુખી મોક્ષ થનો નથી
જાણ્યારિત્રના વર્તાવમા ૧૧-૧૨-૧૩મા ગુણડાણાનુ એકજ સયમ
સ્થાન. જે સયમસ્થાન એક જ છે, તો એક મીધા મોક્ષે પહોચે ને
એક કામ પડે તો અર્ધપૂદગલ રખડી જાય અગિયારમા ગુણ-
સ્થાનકવાળાએ માત્ર મલમપટ્ટો કરી ઉપરનુ સાફ કર્યું છે, પણ
અદરનો વિકાર એમને એમ છે જારમાવાળાએ ઉપરનુ ને
અદરનુ માફ કર્યું છે અગિયારમાવાળાને સત્તામા હજી કર્મનો
વિકાર રહેલો છે જથ, ઉદય કે સત્તામા હવે જારમાવાળાને
કર્મવિકાર નથી લોહી મૂળમાથી મુધર્યું તો હવે ગુમડુ નહિ જ
થાય ગુમડુ રૂઝાવા માત્રથી સર્ટિફિકેટ નહીં આત્મામાથી
કર્મકચરો સર્વથા નીકળી જાય પછી ત્યાંથી પડવાનુ નહિ
અગિયારમે જાય ત્યાં અવિરતિના ગુમડા ન થવાનુ સર્ટિફિકેટ
મળતુ નથી જાગમે જાય તો અવિરતિના ગુમડા નહિ જ થાય
જે અદરનો મુધારો થયો તો સર્ટિફિકેટ એકલા વર્તનના મુધારામા
સર્ટિફિકેટ ન મળે લોહી મુધારવાવાળાએ જહારનુ ગુમડુ
મુધારવુ જ પડે, અદર લોહિવિકાર ન હોય અને જહાર ગુમડા
હોય તેમ ન જને જહારના ગુમડાને મલમપટ્ટો રૂઝાવે, અદરના
વિખારને દવા તોડે, તેમ જાણ્ય વર્તાવનો રોગ ચારિત્ર તોડે
આથી સમજવાનુ કે જથક ગુમડે લગાડે તો ગુમડુ ન
ગુમડે તો િ જથક, તેમ જાણ્યવર્તાવ રે.

તપ કરવા જવું તે ન ચાલે, તેમા બહારના શુભકા રૂઝાવા માટે સિન્દૂર તરીકે ચારિત્ર બતાવ્યું, બહાર સિન્દૂર લગાડીએ પણ અદરનો લોકવિધિ ન મટે તો ? એ માટે તપપદની આરાધના કહી છે ચારિત્રની આરાધના માત્ર બાહ્ય શુભકા મટાડનારી થાય.

પાચે પરમેષ્ઠિ ભરેભાણે આરતિ

જ્ઞાનની, દર્શનની ને ચારિત્રની ઉત્પત્તિ તે કેને આભારી ? કર્મના ક્ષય ક્ષયોપશમને આભારી છે કર્મનો ક્ષય ક્ષયોપશમ ન થયો હોય તો જ્ઞાનાદિક ત્રણે યતા નથી ભરેભાણે આરતી, ભાણું ભર્યું એટલે ભઈ તૈયાર ! તેમ સમ્યગ્દર્શનાદિ ભરેભાણે આરતીવાળા છે, કર્મનો ક્ષય થાય એટલે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર આવીને જોસે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન કે ચારિત્ર કર્મક્ષય કરવા ન જોસે. કર્મનો ક્ષય કર્યો હોય તો આવીને જોસવા તૈયાર છે જ્ઞાન માત્ર પ્રકાશક, દર્શન શ્રદ્ધારૂપ, ચારિત્ર નવા કર્મ ન આવવા દે નિર્જરા રૂપ નથી નિર્જરામાં સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર નથી, વાચના પૂરછના કરવાથી થયું ત્યારે જ્ઞાન કહેશેને ? તો ભરેભાણે આરતી, પાચે પરમેષ્ઠિ ભરેભાણે આરતી, કર્મક્ષય-ક્ષયોપશમ થાય ત્યારે જ્ઞાનાદિક થાય, એ થાય એટલે પરમેષ્ઠિપણું આવ્યું પહેલા ક્ષય અને ક્ષયોપશમ થાય, પછી થાય ગુણ, પછી થાય ગુણી. કારણ વગરનું કાર્ય તો કહેવા માત્ર ગણાય બાકી કારણ વગરનું કાર્ય હોય નહિ, તો આઠ પદો કાર્ય, કારણ નવમું તપ પદ કોઈક અનંતર કાર્ય, કોઈ પરપર કાર્ય કારણ કયું ? સમ્યગ્દર્શનાદિ સ્વયં કારણ નથી, આઠ પદોની આરાધના કાર્યરૂપે થઈ કાર્યરૂપે થઈ તેનું કારણ ! તપ ચારિત્રના બેઠો લઈએ તેમા એકે બેઠ કર્મક્ષય કરનાર નથી પાચ ચારિત્રમાંથી કોઈ પણ ચારિત્ર લઈએ તો એક પણ ચારિત્ર નિર્જરાનું કારણ નહિ રહે જ્ઞાન છતાં ધર્મ-શુકલ ધ્યાનમા ન આવે તો નિર્જરા ન થાય કર્મના ઉદયથી આશ્રવ, તે નવા બંધને આભારી છે જેમ જેમ આશ્રવરોધ, તેમ તેમ તૃષ્ણારોધ, તેમ તેમ પ્રત્યાખ્યાન વૃદ્ધિ ચારિત્ર જે

કર્મક્ષયનુ કાણુ અને તે બીજા દ્વારાજે પ્રત્યાખ્યાનને ચારિત્રરૂપ ગણ્યુ ॥ તેથી બીજો કથાય તે પ્રત્યાખ્યાનાવરણી, અપ્રત્યાખ્યાનાવરણીનો ક્ષય તે ચારિત્રરૂપ ન હોય તો પ્રત્યાખ્યાનાવરણી ન કહી શકય તપસ્યા કર્મક્ષય કરવા માટે જગત્સ્ત સાધન છે

ચારિત્ર અને તપસ્યા બુદ્ધી થીજ છે

ચારિત્ર કર્મબંધને રોકે તપ જેમ શરીરની અદરનો વિકાર મુધારવો તે મધકનુ કામ, તેમ આત્માના કર્મવિકારો મુધારવા તે તપસ્યાનુ કામ અહીં જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર એ ત્રણને ઉત્પન્ન કરાવનાર, ટકાવનાર, વધારનાર પ્રકર કરાવનાર તપ છે આજ વાત લક્ષ્યમા ગણ્યો તો, આપણે કઈક વિદ્વાન બન્યા, પોતા ઉકેલના શીખ્યા તો સતોષ માની લઈએ છીએ, કે સ્વાધ્યાય પણ અભ્યસર તપ છે, તો ભગવાન મહાવીર સરખા તીર્થ કર જે સમ્યક્ત્વના ધણી નિરતિચાર ચારિત્રવાળા, ચાર જ્ઞાનના માલિક છતાં તે બાદ્ય નપમા કેમ પ્રવર્ત્યા ? આપણે વિનય વેધાવચ્ચ કરીએ તે, ને ઘડી સામાયક પૂજા કરીએ તો સતોષ આ અવિરતિની દુડી પાકેલી દુડી છે ચારિત્રની મિશ્રત પહેલી આવે પછી અદરના કર્મો મુદતની દુડી છે કેટલાક કર્મો ભોગવવા ન પણ પડે તીર્થ કરે ચારજ્ઞાની શુદ્ધ સમ્યક્ત્વવાળા, નિરનિચાર ચારિત્રવાળા તપસ્યાની જગર મણુતા હતા એ સમજતા હતા કે આ બધો બહારનો મુધારો છે અદરનો મુધારો ન થાય તો લાંબો કાળ આ મુધારો ટકવાનો નથી પણ જેને હું મેં પેટી ટકાવી રાખવી હોય તેણે મુદતની દુડીની સવડ રાખવી પડે તો સમ્યક્દર્શનાદિ એ પાકેલી દુડીની સવડ કરવાની, પણ મુદતની દુડી વગવવા માટે તપની પેટી ખોલવી પડશે આપણને ૧-૨ ઉપવાસ કરતા આમ થાય છે, તો છ મહિના સુધી ઉપવાસ કરતા તેમને હુધાવેદની કે તાજસનામ કર્મ ઉદ્યમા ન હતું તેમ નહિ, ઉપસર્વો તેમને ન ખ દેતા ન હતા ? લોહા કે લાકડા ઉપર ઘા પડતો શરીર પરસ તાહ-તડકો દેવાઈ ઉપસર્ગ પ

કયા હશે ? જેને દેખાવ રાખવો હોય તેને ચાલે, પણ શાહુકારી રાખવી હોય તેને મુદતની હુડી બધી ધ્યાનમાં લઈ નાણા ચૂકવવાની સવડ કરવી પડે તો તેવી હુડી કેવળ તપ છે.

કર્મન્યાસમાં મોરચો માડનાર હોય તો તપ છે.

તપ સિવાય નથી કર્મન્યાસની શરૂઆત કે સમાપ્તિ મોખરે પણ એ અને પાછળ પણ એ સમ્યગ્દર્શનાદિ મોખરે કે પુઠમાં નથી રહેતા એ વચમાં મહાલશે શુક્લ ધ્યાનમાં ૩-૪ પાયારૂપ તપ નથી આવ્યો, ક્ષપકશ્રેણીની શરૂઆતમાં એ ધ્યાનરૂપ તપના જોરે અને એ અપૂર્વકરણમાં એવી તાકાત છે કે જે નિકાચિત કર્મ હોય તેને પણ બાળીને બરમ કરવાની તાકાત ધરાવે છે મહાવીર બગવતે સાઠાબાર વર્ષ સુધી અખડ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પાળ્યું તેમાં તેટલી તાકાત ન હતી, જેટલી અપૂર્વકરણ વિષે શુક્લધ્યાનમાં એ તાકાત છે કે કોઈ પણ નિકાચિતકર્મ તપ તોડી શકે શુક્લધ્યાનની શ્રેણીનો પ્રવેશ અપૂર્વકરણમાં ચોથેથી શ્રેણી માટે છે, પણ ચારિત્રમોહની સાથે સુદ્ધ યાચ તે અપૂર્વકરણથી, મોહમહીપતિ સામે મોરચા શુક્લધ્યાન રૂપી તપે માડ્યા મામ્યગ્દર્શનાદિથી મોરચા નહિ મડાય મોરચા માડનાર સાથે મહામા બીજા લલે હો સમ્યગ્જ્ઞાન ન હોય તે અજ્ઞાની હોય, તેથી તે મોરચા માડવાનો નથી, મોરચાનો મુખ્ય મુખત્યાર હોય તો તપ સમ્યગ્દર્શનાદિ એ ધ્યાનના પટાદારો, મુખ્ય જુએદાર નહિ મોહની મામે મોરચા માડનાર તે તપ મોરચા માડ્યા પણ છતનો વાવટો ચઢાવતી વખતે સમ્યગ્દર્શનાદિની વાવટો ચઢાવવાની તાકાત નથી, એ તો જોડે જાય જો તેમ હોતે તો તેમને ગુણડાણે પહેલે મમયે મોક્ષ થાત કેવલજ્ઞાન, ક્ષાયિક દર્શન ચારિત્ર આવ્યા છતા કિન્ત્વા પર વાવટો ચઢાવવાની સ્વતંત્ર તાકાત તેમની નથી શુક્લધ્યાનનો ચોથો પાયો સરહારી (સર કરી) લે તો વાવટો ચઢાવી શકે, કર્મના સમરાગણમાં મોરચા માટે વાવટો ચઢાવી દે તે પણ તપ.

શુદ્ધ ધ્યાન અને તપનું સ્વનત્ર સામર્થ્ય

આદિમા કે અતમા સમ્યગ્દર્શનાદિની તાકાત નથી ધ્યાન કેાનુ નામ ? સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર સહિતને ધ્યાન એ પહેલામા પહેલો પાયો. લઈએ ત્યા હેય, ઉપાદેય ઉપેક્ષણીય સબધી જે આજ્ઞા તેનો નિશ્ચય કરવો તે પહેલા પાયામા છે અહીં તપનું સ્વતંત્ર સામર્થ્ય કેટલું છે તે વિચારીએ છીએ આથી તપ કેટલું જરૂરી, કેટલું અસાધારણ કામ કરે છે તે સમજી ગયા તેથી આકાશ માફક તપને જોખુ સ્થાન નથી હોવે આ સ્વરૂપ બતાવ્યું પણ ભેદ વગર સ્વરૂપ શું કરવાનું ? સ્વરૂપ પારખવા માટે સ્વરૂપનો નિર્ણય કરવા માટે વ્યક્તિ બાલુવાની જરૂર પડે. આ તપ ખુખીદાર છે સમ્યગ્દર્શનાદિ કારણ કાર્યનો, બાહ્ય અભ્યતરનો બધાનો સમાવેશ કરતા નથી સમ્યગ્દર્શન પોતાનું સ્વરૂપ કહી ચાલે પોતાના કાણોને લેતા નથી જ્યારે આ તપ એવો સરહાર છે કે પોતાના કાણોને પોતાની કુખમાથી નીકળવા દેતો નથી

બાહ્ય અભ્યતર તપની વૈકલિક ભોકાતર દષ્ટિએ વ્યાખ્યા

તપના બાહ્ય અને અભ્યતર આ મુખ્ય બે ભેદ કારણને કુખમાં રાખ્યું તેથી બાર ભેદે તપ સમ્યગ્દર્શનમા જ્ઞાનમા, ચારિત્રમા, કાર્ય કારણ કહી બે ભેદ કહેતા નથી જ્યારે તપ બાહ્ય અભ્યતર કારણ કાર્ય સાથે રાખે છે બાહ્ય અને અભ્યતર એટલે શું ? બાહ્ય એટલે અન્યમતિ પણ જેને કરે તે બાહ્યતપ એ લક્ષણ શાસ્ત્રકાર બહુ લક્ષમા લેતા નથી, કેબાચ તે બાહ્ય વિનય વૈયાવચ્ચ અદૃશ્ય નથી, તો બાહ્ય અભ્યતરનો ભેદ કર્યો. કર્મનાશને અગે જે એકાતિક હોય તે અભ્યતર અને અનેકાતિક હોય તે બાહ્ય આથી વિનય, વૈયાવચ્ચ, પ્રાયશ્ચિત્ત તે ખરેખર કર્મનો નાશ કરે. ગાસ્ત્રમા કહ્યા મુજબ એ વિશેષણ લગાડો તો બાહ્યમા કર્મનાશ નિયમિત છે અને શાસ્ત્રના મુદ્દાને એનો વિનયાદિક અભ્યતર તપ ભલે કરે તો પણ કર્મનાશ સહકાર ન લે. તો અભ્યતરમા અભ્યતરપણુ ન

ન કરે। આણું દુષ્કર કાર્યને કરનાર તપ કર્મક્ષય માટે છે, જેનો તમે પ્રયોગ કર્યો છે, તપ પવિત્ર રાખો। આવા તપનુ તે બદોત્તર પાલન કરે। તેમ જ જાપ, પૂજન, આરાધન તે બધું તપશુલુ લાવવા માટે છે જેમ વરઘોડો, માડવો હસ્તમેળાપ માટે છે, તેમ આરાધના માટે તપને આવરો। કલ્પિત નહિ, શાસ્ત્રકારોએ નિરૂપણ કરેલું છે માટે નિયાણુ પરજવની કે આ લવના સુખની આકાંક્ષા ન હોય તેણે તપ કરે। આગમિક તપમા કર્મક્ષય સિવય કૌંઠ ઈચ્છા આશસા ન કરવી

તપની તાકાત

સમ્યક્ત્વ પામવાની પહેલા જે ઘડીમા જેણે નિકાચિત પાપ કર્મ બાધ્યા હોય, એ પરિણામમા એટલી તાકાત માનવામા આવે તો ક્ષપક શ્રેણિમા તોડી નાખવાનો નિયમ રાખવો પડે એક અતર મુકુર્ત પહેલા ઘોં પાપકર્મી એક મુકુર્ત પછી મોક્ષ પામે છે ૭૦ કોડાકોડાની કર્મસ્થિતિ અતરમુકુર્તમા જે ધ્યાનના પરિણામ તોડનાર ગણીએ તેણે જ નામ અભ્યતરતપ નિકાચિત કર્મ તોડનાર પરિણામ ધ્યાનરૂપ અભ્યતર તપ અધાતિ તોડવા માટે ૮ નિકાચિત ધાતિકર્મ નાશ કરવા માટે તપસ્થાની જરૂર છે એક બાદ્ય અને એક અભ્યતર તપ અભ્યતર તપ કર્મક્ષયનુ જળરજસ્ત સાધન, બાદ્યતપ સામાન્ય સાધન મોનૈયો કિમતીયક્ષણ, પૈસા તેણે સાધન નથી, પણ પૈસા પૈસામાથી સોનૈયો મેળવાય તેમ બાદ્યતપની પ્રવૃત્તિથી અભ્યતર તપમા મજબુત થવાય બાદ્યતપ સાધન મેળવનાર હુચિયાર વગરનો શૂરો સરહાર હાથ તળે છે હુચિયાર વગરનો સરહાર કાર્ય કર્તા ન નિવડે કર્મ તોડનાર આત્માના પરિણામ બાદ્યતપની સામગ્રી હોય છે નાના છોકરા રીસાય છે ત્યારે મેલે વહેતો, બિં કલાક થાય, એટલે ખાવા આપો ! પરિણામ પલટ્યા, રીસ મટી ગઈ, જે તપસ્યાથી શરીરને ન કેળવે, બૂખ-તરસ તાક, તાપ, વેડવાથી કેળવે નહિ, તેવાઓ જે મનની વાતો કરે તે રહ બાતલ છે કેળવાએલું શરીર હોય તેજ

સકુન કરે ને મનની આકુ ન આવે શરીર ન કેળવ્યુ હોય ત્યા
 શી રીતે ચાલે ? ટાઢ તડકો ભૂખ કુદરતી આવી પડેલુ દુ ખ છે,
 તેમા મન સ્થિર રાખના નથી શીખલુ કુદરતીમા મન નહિ
 કેળવે તો કોઈએ દીધેવા દુ ખમા મન શી રીતે કેળવશે ?
 ગજસુકુમાળે સમસાને દુ ખ દેવા બોવાવ્યો ન હતો દીધેલુ દુ ખ છે
 હાથી પાછગ છોકરા ગાડો કહેતા એડકા થાય છે, કુતરા ભામે તો
 એવા માટે પણ ડોક ફેરવતો નથી, તેમ આત્માના પરિણામ દુ ખ
 વખતે ડોક કે ચહેરો પણ ન ફેરે માથા પર ધગધગતા અગારા
 વખતે મન ન ચમકે તેવી જુડી કંપના તો કરો ! જ્યાં જુડી
 કંપનામા ગભરાઈ જવાય છે, ધ્રુજ જવાય ત્યાં સાચા બનાવ
 વખતે શું થશે ? સામાન્ય અવાજથી ઘોડો ભડકે તે તોપ વખતે શું
 કરો ? તોપનુ વાકુન ન બની શકે જે ઘોડાને તોપનુ વાકુન બનાવે
 હોય તેને સેકડો વખત જુડા તોપના ભડકા કરી ગીડો કરવો
 એમથી બાહ્ય તપથી આત્મા રીડો ન કરીએ તો આગળ
 ઉપસર્ગ વખતે સ્થિર નહિ રહી શકીએ પરિણામમા ઉંચા થડો
 તે વખતે હાથીવત્ ડોક પણ ફેરવાય નહિ બાહ્ય તપ તૈયારી
 કરનાર, અભ્યતર તપ કાર્ય કરનાર જેને કાર્ય સાધવુ હોય,
 કર્મનો નાશ કરવો છે, તેવાને બાહ્ય ને અભ્યતર બન્ને પ્રકારના
 તપ એઈ શે વીરમતી રાણી હતી, છતાં તપપદની અપૂર્વ આરાધના
 કરી ઝાઝ ઉગવાથી ફળ જણાય, તેથી બીજા ગણાય કંટપવૃક્ષનુ
 બીજા નાતુ હોય તેથી ઉગેલુ સર્વ ઇંદ્ર સિંધુ કરી દે વીરમતિએ
 તપપદ એલુ આરાધ્યુ કે દમયન્તિના ભવમા તપ કૃષ્યુ કપાળમા તિલક
 સૂર્ય જેલુ અંગહળે, ઘોર અધારામા પણ તિલક અંગહળે મહા-
 કષ્ટમા સતીપાલુ ટકાવ્યુ ને પ્રભાવવાળી યર્ધ ચમત્કારનુ મૂળ
 હોય તો તપપદનુ આરાધન એવી રીતે તપનુ આરાધન કર્યુ કે
 દમયન્તિના ભવમા પ્રભાવવાળી યર્ધ આ સમજી જે કોઈ નનપદ
 આરાધે તે આ ભવ પરભવને વિષે કંટ્યાણુ આગલિકમાલાને
 પામી મોક્ષ સુખને વિષે મિરાજમાન થશે

ઈતિ નવપદ વ્યાખ્યાન

શ્રી અપાઠ ચાતુર્માસિક વ્યાખ્યાન.

સવત ૧૯૮૭ અપાઠ મુદિ ૧૪ વિદ્યાશાળા અમદાવાદ

પ્રાત્ન પથ્થ ગુણસ્થાન મગ્નદુર્ગાદ્રિલઘ્વનમ્ ।

લોકસત્તારતા ન સ્યામુનિર્લોકોત્તરાશિયતિ ॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજ ન્યાયાચાર્ય ઉપાધ્યાય શ્રીયશોબિન્યજી મહારાજ બબ્બજીવોના ઉપકાર માટે રત્નમ લોકસત્તા ત્યાગ નામના અટકમા સમજાવી ગયા કે અનાદિથી આ જીવ આહારાદિ સસાવાળો છે સસીપણામા આવ્યો ત્યા પછી લોકસત્તા હોવાથી કલ્યાણના માર્ગે આવ્યો નથી છઠ્ઠુ ગુણકાણુ સર્વ વિરતિ-સાધુપણુ પામે ત્યારે જ કલ્યાણનો રસ્તો શરૂ થાય ચોથુ ગુણસ્થાનક જો કે શ્રદ્ધામય છે, પરંતુ તે ગુણકાણુ ૧૦૦ વાર ગજથી માપે, પણ તમુ પછી કાઠે નહિ તેવી સ્થિતિ છે જાણવા-માનવા છતાં વિરતિમા આગળ વધી શકતો નથી હરિદ્રના મનોરથ મનમા જ રહે કુવાની છાયા કુવામા રહે, તેમ ચોથા ગુણકાણુવાળાના મનોરથો ઉત્તમ હોય છતાં વર્નનમાં મુઠી શકતો નથી પાચમે દેશવિરતિ ગુણકાણુ જો કે થોડા મત પચ્ચખખાણુ હોય છે, છતાં સગવડ પ્રમાણે દુનિયાદારીમા હરકત ન આવે તે પ્રમાણે ધર્મ કરે છે

ચોમાસામા મોટા ગહેરમા જ્યા ભાવિક આવક સમુદાય વસતો હોય, ત્યા આગેવાન આવકો મુનિમહાર જાણોને આગ્રહ પૂર્વક ચાતુર્માસ રચિરતા કરવા વિનંતિ કરી પધરામંત્રી કરાવે છે ચાર મહિના સુધી ગુરૂમહારાજ ચતુર્માસમા વ્યાખ્યાન ડ્રવણુ ડરાવે છે, તદુપરાત મત-પચ્ચખખાણુ-તપસ્યામા પ્રેરણા કરી સામુદાયિક ધર્મોનુષ્ઠાનો કરાવે છે આસન્ન મુક્તિગામી આત્માઓ સાધુ સમાગમનો સારો લાભ લે છે ચિનામણિરત્નાધિક દુર્લભ મનુષ્યજવમા એક વખતનો સાધુ સમાગમ કલ્યાણુ કરનારો થાય, તો પછી નિરતર સતત ચાર ચાર મહિના સુધી સાધુ-સેવા-ભક્તિ કરનારને જે આત્મિક લાભ થાય

છે તે અવર્ણનીય કેમ ન હોય, ધર્મ કરવાની મોસમ હોય તો અષાઢી ચાતુર્માસ છે મીઝનમાએ વેપારી આજેમ કરે તો બાર મહિનાની કમાણી ગુમાવે તેમ શ્રાવકને ચોમાસામા ધન કમાવા માટે મીઝન મદી હોય, પણ ધર્મધન કમાવા માટે તેજવાળો સમય છે ખીલ કાળ કરતા ચોમાસામા ઠરેલો ધર્મ અધિક ફળ આપે છે જેટલો સમય ધર્મમા જાય તેટલો સમય છકાયની વિરાધનાથી બચે છે પ્રથમ આજ મોટો લાભ શ્રાવકોએ મુખ્યતાએ ચોમાસાના ચાર મહિના માટે મુસાફરી ન કરવી ચોમાસામા અનેક જીવજતુની ઉત્પત્તિ હોય ન્યા ચાલે પગ મૂકે ત્યાં જીવવિરાધના થાય શ્રાવકને શાસ્ત્રમા તપેલા લોહાના ગોળાની ઉપમા આપી છે તપેલો લોહાનો ગોળો ન્યા ગળદે ત્યાં જાયો, તેમ શ્રાવક ન્યા પગ મૂકે કે સામાજિક કાર્ય કરે ત્યાં છકાયની વિરાધના થયા સિવાય રહે નહિ માટે ચોમાસામા ખાસ કેટલાક વધારે અભિગ્રહો ધારણ કરવા અછતી વસ્તુના ત્યાગમા પણ મોટો લાભ થાય છે નહીંતર અવિરતિ પણ માફક વિરતિના લાભથી ચૂકી જાય છે એક વખત ભોજન કરનાર પચ્ચખખાણુ ન લે તો એકાસણનો લાભ ન મેળવે. ગુરૂએ આપેલા એક મામાન્ય નિયમથી વહ્યૂલને કેટલો લાભ તેજ ભવમા થયો ? અભવ્યુ ફળ ન ખાણુ કોઈના ઉપર હુયિયાર ઉગ્રમતા પહેલા માત હમલા પાછા જવું રાત્રની શયી ન લોગવવી કાગડાનુ માસ ન ખાણુ આવા અપ્રાસંગિક નિયમ લીધા તેના પ્રત્યક્ષ ફળ અનુભવ્યા, આપણે મત-અભિગ્રહના લાભ સમજવાવાળાએ વિશેષ નિયમો ચાતુર્માસમા કરવા જોઈએ લૌકિકધર્મોમા પણ ચોમાસામા કેટલાક કાર્યો કરવાનો નિયેધ છે ચોમાસામા જે ત્રણ વખત પાણી ગાળીનેજ વાપરવું કોલસા-લાકડા વિગેરે બહુજ ખારીડીથી નજર કરી પુજણીથી પ્રમાર્જના કરી અગર જે પ્રકારે કોઈ પણ ત્રસ કુધુઆદિક જીવો મરી ન જાય તેની જયણા શાળી પછીજ ઉપ યોગ કરવો. જેનોએ સાવરત્તી પણ કોમળ અને વાપ રી જોઈએ. ઘી-તેલ-પાણી-આદિના લાભનો

કારણ કે અહર ઉડતા ત્રણ જીવો પડે તો તે મરી જાય. સુક વણી શાકમા જીણા ન દેખાય તેવા કુચુજીવો માય છે તો ચાલે ત્યાં સુધી સુકવણીનો ઉપયોગ ન કરવો, અને કરવાની જરૂર પડે તો બરાબર નજર કરી જીવવિરાધના ન થાય તે પૂરેપૂર લક્ષ્ય રાખવું. વડી પાપક કે તેવી કામળ વસ્તુમા ચોમાસામા હવા લાગવાથી અનતકાય-સંકેત કુચ થઈ આવે છે, તો તેને હવા ન લાગે તેવી રીતે ભાગવી રાખવા નહિતર અનતકાયની વિરાધનાનો પ્રમગ આવી જાય. શ્રાવકે કોઈ સંયોગમા રાત્રિભોજન કરવાનું હોય જ નહિં કારણ કે રાત્રે એવા સૂક્ષ્મ અદૃશ્ય જંતુઓ ઉટે છે કે જેથી પણ શકવા સુરકેલ પડે. ચોમાસાના કાળમા તો ઉડતા જંતુનો પાર જ નથી, જેથી ચોમાસામા તો કદાપી રાત્રિભોજન ન કરવું તેનો અભિગ્રહ શુદ્ધમહારાજ પામે કરી લેવો. રાત્રિભોજન કરનાર ઘણે ભાગે હલકી તિર્યચ યોનિમા ઉત્પન્ન થાય છે ધ્રુવક કાગડા, ગીરોડી, બિલાડી, સમડી એવી તુચ્છ અને નિંદનીય ગનિમા ઉત્પન્ન થઈ ત્યાં પણ ફેર ઘણા જ હિંમોહિક પાપ કરી નરકાદિક દુર્ગતિમા ભવપરપરા કરે છે. અલ્પપ્રમાદથી જીવો નિરર્થક કેટલા દુર્ગતિના દુષ્ટો ઉભા કરે છે. અભક્ષ્ય, અનત કાય કદમૂળ, બટાટા, આદુ, સૂરણ, કાદા, ગાજર, રતાળુ વિગેરેમા સોયની અણી ઉપર રહે તેટલા માત્ર કદમૂળના અશમા એક શરીરમા અનતાનત જીવો કેવલજ્ઞાની ભગવતોએ જેખ્યા-જાણ્યા-પ્રજ્ઞ્યા છે તો શ્રદ્ધાળુ કોઈ પણ જેને ક્ષણવારના સ્વાદ ખાતર તેટલા જીવોની વિરાધનાનું પાપ ન વહોરવું જીવને પાપકર્મ કરતી વખતે ખ્યાલ નથી આવતો, પણ ખીજા જીવના પ્રાણો લઈએ તો આપણને એ હિંસાનું કર્મ જમે ત્યારે પણ નિદ્રિય આવવાનું છે. દરેક પાપકર્મનો જઘન્યથી દસશુભો વિપાક ફળ તો ભોગવવો પડે તેમા જો ખાવાપીવામા કે ભોગવવામા આસક્તિ-અનુમોદના-વખાણ ક્યાં તો તેના ફળનો હિસાબ જ નથી કોઈ પણ પાપકાર્ય કરીને કદાપિ પણ વખાણવું નહિં પાપના વખાણ કરવાથી નિકાચિત પાપકર્મ જ થાઈ જાય ભોજન

કરતા જરૂર પુરતુજ થાળીમા લેવું એકું ન છડવું જોઈએ મનુષ્યના
એકા પાત્ની અને વધવા ભોજનમા પચેન્દ્રિય સમૂહિમ આપણા
જેવા જ માત્ર આખથી ન દેખી સમય તેવા છવે ઉત્પન્ન થાય
છે તેના વધનુ પાપ આપણને લાગે, માટે આવકે પોતાના
કુટુંબમા પાછી એકું ન થાય તેવા સરખર પાડવા પાછી પીધા
પછી તે જ પ્યાલો ફર જોળીમા ન જોગાય તેની કાગલ રાખવા
જાગેકોને સરકાર પાડવા એકા હાથથી બીજી રસોઈ કે ખાવાની
વસ્તુને ન અડકવું ૧૪ સ્વાનકે સમૂહિમ મનુષ્યો-(માતાપિતાના
સયોગ વગર જે ઉત્પન્ન થાય તે સમૂહિમ પચેન્દ્રિય મનુષ્યો)
ઉત્પન્ન થાય છે સમૂહિમ મનુષ્યને ઉપજવાના ચૌદ સ્થાનક ૧ વડી
નિનિ (ઝાડા)મા, ૨ લઘુનિનિ (પીસાગમા), ૩ નાખના મ્લેધ્મમા, ૪
શરીરના મેલમા, ૫ કાનના મેવમા, ૬ ઉઘટીમા છ પિત્તમા ૮
પૃથ્વીમા, ૯ લોટીમા, ૧૦ શુક-વીર્યમા ૧૧ મહેલા કલેવરમા, ૧૨
શ્રી પુરુષના મેથુનમા, ૧૩ નગરની ખાઈમા, ૧૪ સર્વ અશુચિ
સ્થાનમા એટલે એકું પાણી-ભોજન, જાગણ, શુક આખનેા મેલ
વિ. વિવેકપૂર્વક કાગલ રાખવામા આવે તો સમૂહિમ છવેની
વિરાધનાથી બચી શકે છે કાચુ દૂધ કે દહીં સાથે કઠોળ ભેગું કરી
ન ખાવા કે વાપરવા, તેમા જોઈન્દ્રિયાદિક છવેા તરત જ ઉત્પન્ન થાય
છે માટે જિનેદરખણના વચનમા શ્રદ્ધાશુ એવા આવકવર્ગે
જણાવેવા તેમજ શુદ્ધમહારાજ જે નિયમો લેવા માટે ઉપદેશ
આપે તે જરૂરી નિયમો-અભિગ્રહો-મન-પચ્ચખખાણનેા વિરતિનેા
સ્વીકાર કરે વિરતિ કરવાથી મહાલાલ થાય છે અવિરતિથી પાપ
ન કરવા છતાં પણ પાપકર્મ બધાય છે એકેન્દ્રિયાદિ છવેાને
તેવા પાપ ન કરવા છતાં અવિરતિ હોવાથી પાપકર્મ જ થાય
કરે છે મન-વચન-કાયાથી અવિરતિનુ પાપ તમને વધારે બધાય
દાન-શીલ-તપસ્યા જોછાવરતા પ્રમાણમા બને, તે કદાચ પરાધીન
વસ્તુ છે, પણ આ પાપો છવ વિરાધનાના ટાળવા તે તો સ્વાધીન
તાની વાત છે ચોમાસાના કાળમા જે આ લક્ષ્ય
બીજા કાળ કરતા આ અષાઢ ચોમાસાના કાળમા વધારે

આપાદ ચાતુર્માસી પર્વની મહત્તાના કારણે.

જગતમા સામાન્ય રીતે સર્વ આર્યલોકો કાર્તિકી, ક્રાશ્વિની અને આષાઢી એમ ત્રણ ચોમાઝીઓ માનેજ છે, અને જૈન જનતામા પણ જે શાસ્ત્રો મનાએલા છે, તેમાં પણ અસલથી કાર્તિકી વિગેરે ત્રણ ચોમાઝીઓ મનાએલી છે, છતાં પણ સર્વ આર્યપ્રજા અને સામાન્ય રીતે જૈનજનતા કાર્તિકથી અને ક્રાશ્વિનથીજ શરૂ થતા ચોમાસાને ધર્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ તથા જ્યોતિષશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ ચોમાસા માને છે, છતાં તે કાર્તિક મહિને અને ક્રાશ્વિન મહિને ચોમામા બેદા એમ બેલવવાનો વ્યવહાર કરતા નથી, પણ આપાદ મહિનાની ચોમાસાની વખતે વરસાદની શરૂઆત થાય ત્યારેજ સર્વ આર્યલોકો અને સામાન્ય જૈનજનતા ચોમાસુ બેદુ એમ વ્યવહાર કરે છે જો કે ચોમાસા શબ્દના અર્થથી વિચારીએ તો ચાર મામના સમૂહને ચોમાઝી કહેવાય અને તથા કાર્તિક અને ક્રાશ્વિને પણ ચોમાસુ બેદુ એમ કહેવામા ચોમાઝીશબ્દના અર્થની કોઈ પ્રકારે સ્ખલના થતી નથી. છતાં આપાદ મહિને ચોમાસુ બેદુ, એમ જે વ્યવહાર પ્રવર્તેલો છે, તે ચોમાઝીશબ્દના અર્થની અપેક્ષાએ નથી, પણ ત્રણે ચોમાસામા આપાદ ચોમાસુજ દુનિયાદારી અને ધાર્મિક દૃષ્ટિએ તરવરૂપ હોઈ આપાદ માસમાજ ચોમામાને વ્યવહાર કરવામા આવે છે, કોઈ પણ જિજ્ઞાસુ કોઈ પણ મુનિમહારાજ વિગેરેને પ્રશ્ન કરે છે ત્યારે પણ એમજ કહે છે કે આપ ચોમાસુ કયા કરવાના છો ? અથવા ગયે વર્ષે કયા ચોમાસુ કર્યું હતું ? અને વિનંતિ કરવા તરીકે પણ જ્યારે અમારે ત્યાં ચોમાસુ પધારે એમ કહે છે ત્યારે તે સર્વમા આપાદી ચોમાઝીનું જ લક્ષ્ય હોય છે, અને ઉત્તર દેનાર મુનિમહારાજ પણ તે આપાદના ચોમાસાના વર્ષથીજ તેના ઉત્તરે અને વિનંતિનો સ્વીકાર કરે છે આ બધી વસ્તુને વિચારનારો મનુષ્ય અપદપણે સમજી શકશે કે આપાદ આપાદના ચોમામાનેજ ચોમાસી કહેવાના વ્યવહારમા તે આપાદ ચોમાઝીના તાત્વિકપણાની લૌકિક અને લૌકોત્તર દૃષ્ટિએ છાયા છે તેમાં

શી રીતે બિપાટે છે ? તમે જીવતત્ત્વ એકલા ત્રસકાયમા વર્તન અપેક્ષાએ માન્યુ બાકીના પાપ સ્થાવરમા શુ જીવ નથી એમ કહી શકો છો ? જ કાયની શ્રદ્ધા કેવી રીતે કરી, ન્યાયે હિંસામા પાપ માનો છે તો પાપથી ડરો છો કે નહીં ? જો ડરો છો તો પછી માટી ઉપર કોદાળો કેમ ઉપાટો છો ? ઘર કેમ બધાવો છો ? તો કે પાપ તો માનીએ છીએ, પાપ માનો તો પાપ-બીડ કયા રહ્યા ? એમ તો પાપમા બીડ છીએ પણ અમારી સગવડતામા ખામી ન આવે તેવી રીતે વિરતે ઠરીએ છીએ એમ પાપથી ડરવાવાળા તો છીએ, સમ્યક્ત્વવાળાને દર્શન મોહનીય ખસ્યુ છે, તેથી તત્ત્વની પ્રતીતિ-શ્રદ્ધા યથા છે જો કે અપ્રત્યાખ્યાનાવરણીયનો ઉદય હોવાથી મારી સાસારિક સગવડ સાચવીને ધર્મ કરવો પણ મારે અગવડતા વેડીને ધર્મ કરવો નથી સ્થાવર જીવોની ક્યાના તો પચ્ચક્ષુખાણુ નહીં કરે, હાલતા ચાલતા ત્રસ જીવની ક્યા કરે છુ, કામ કરતા મરી જાય તો પણ તે કામ છોડવુ નથી, ત્રસની ક્યા પણ ત્યા રહેતી નથી અગ્નિ સળગાવ્યા વગર મારે ચાલે નહીં, પચ્ચક્ષુખાણુ તો એવુ જોઈ એ કે ચાલી શકે, કેઈ મારવા આવ્યો તો મારાથી સહન થાય તેમ નથી અપરાધી ન હોય તો ન માફ, પણ મારી દુનિયાની સ્થિતિ અખડિત રહેવી જોઈએ, મારા મનના આશયો પણ અખડિત રહેવા જોઈએ એ બધી મારે છૂટ, તેના પચ્ચક્ષુખાણુ નહીં, અપરાધીને મારવાના પચ્ચક્ષુખાણુ નહીં કરીશ, જેમા હુ ટકી શકુ એવા મારે પચ્ચક્ષુખાણુ કરવા છે કહો કેટલી સગવડતા જોઈએ છે ? જેમ શરીરને આમવાયુ હેરાન કરે છે, તેમ આ આત્માને પણ આમવાયુ થાય છે, ત્યારે નિરપેક્ષના પચ્ચક્ષુખાણુ અને સાપેક્ષની છૂટ રાખવી છે નિરપરાધીને જાણી જોઈને મારવાનો પ્રસન્ન આવે તો ન માફ, સગવડતાની, કેટલી સીડીઓ ગોઠવી આવી રીતે ધર્મના રસ્તે ચડવાનુ પુરમ ધ્યેય કયુ ? દુનિયા જાળવીને ધર્મ કરવો તે દુનિયાદારીએ પ્રથમ ધ્યેય થયુ બીજા આહુવતમા જુઠને પાપ માનવું છે એક પણ જુઠ નાનું કે મોટું પાપ વગરનું નથી એમ

માનવુ છે સમ્યક્ત્વ યથુ એટલે માનવુ તેા બરોબર પડશે. જત કરવુથી પાપ માન્યુ હના મારે જુઠ વગર ચાલે કેમ ? એ સરવાર લક્ષ્ય દેવાય ની રીતે ? મોટા પાપના કારણ જુઠ તેને છોડીએ, નાના જુઠની છુટી એટલે શું થાય ? સગવડ પ્રમાણે ધર્મ કાવાનો, ચોરી, જુડ, પ્રદાસ્યર્થ પરિગ્રહના પચ્ચક્ષ્માણુમા પોતાની સગવડ કરી લીધી, સર્વથા જુઠ ન છોડાય માટે મોટા જુઠ પણ કા ન છોડે ?

પાપ બીજાં લાગી નથી.

પરણેલીનીને જગે પાપ નથી માનતા ? માને છેા પણ સગ વડ પુરતી જ પરણેલી ત્યાન કરવી છે લેપાયા એટલા લેપાયા, પણ હવે અધિક ન લેપાંછએ જેને બારમાર કોડ સોનયા હુતા, તેઓએ છ કોડ ઉપર કોડી રાખવી નહીં આવા પ્રકારના પચ્ચક્ષ્માણુ કયાં નવુ ઉ સર્જન ન કરવુ બાકીની બધી રિદ્ધિ વોસિતવી લીધી.

કેટલાક મહાનુભાવ આવકા કહે છે કે જેતર રાખે તેમા અડ ચલુ શી ? આણુક ગ્રાવકને કેટલી બધી જમીન હુતી ? એ જમીન જે વખતે એકઠી કરી તે વખતે સમ્યક્ત્વ પામ્યા ન હુતા મહાવીર પ્રભુની દેશના સાબગી ન હુતી, તે વખતની વાતને યની ધયા પછી લાવીને ગોઠવી લીધી અજ્ઞાનપણુમા બનેલા તુચ્છતો એ કોડ દિવસ પણ આલબન લાયક હોતા નથી ચાર કોડનો માલિક નેનાથી અધિકના પચ્ચક્ષ્માણુ કરે એ કંઈ સ્થિતિએ વિનિ કરે ? એ વિચાર પરિગ્રહધારીએ કરવો બારભમા શૂરાઓને કદી પણ પચ્ચક્ષ્માણુ કરવાનો વિચાર યતો નથી પરિગ્રહનુ પાપ પણ હજુ રૂવાડે રૂવાડે લામ્યુ નથી, કારણ કે અધિકનુ માર્જન કેમ રખાય ? પાને પાચ રૂપિયા હોય ત્યારે કોડનો અનિનદ્ર કરે તેમા પાપભીરૂપણુ કયા રહ્યુ ? બરોબર હજુ પણ પરિગ્રહથી છવટો કર્યો જ નથી આ છવને વિદ્યમાન પણ પરિગ્રહ શત્યમાદક પીડા કરે, તો પછી નવો પરિગ્રહ આવે એ ગમે કેમ ? અજ્ઞાનપણુમા ધર્મી છીએ, આ કોને

માટે કહ્યું છું ? જે લોકો પરિચર્યુ પરિમાણ બિલકુલ કરતા નથી, તેનાથી તો આ સારા છે જેઓ પચ્ચક્ષ્ણાણુ નથી કરતા તેઓની તો વાત છોડો 'અસમર્થો ગૃહારમે સમર્થા ગૃહમજને' મારે પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરવું નથી પણ બીજો કરે છે, તેને તોડવા છે, વાદરાપણું કરવા માગે છે જેવી રીતે વાદરો ઘર કે માળો કરે નહીં અને બીજાએ માળા-ઘર કર્યા હોય તેને બાળી નાખે, તેવી રીતે મતધારી કોઈ અજ્ઞાની કદાપિ કોઈ દોષ મેવે તેને ઉતારી પાડે છે પણ તુ તો જ્ઞાની છે, અને કેમ બીલકુલ કોઈ પણ મત નથી કરતો ? બોલવાનો અધિકાર તેને છે કે જેઓ પોતે કોઈ પણ સાદુ મત પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરી બતાવે, સુગરીપક્ષીને ઠપકારવી હુતી કોઈ કરવું હતું નહિ ? કરવું નહિ અને ગીખામણુ દેનારને ઠપકારવા જાય તે કોઈ ગણતરીમા ? વાદરાની ગણતરીમા પોતે કરીને પછી જ સુચના કરો તો બોલવું શોભે થોડું પણ તમારું ધર્માચરણ નાશ કરવું છે માટે તેઓથી દૂર રહેજો ? જેઓ પોતે ધર્માચરણ કરવાવાળા નથી માત્ર ધર્મ ડરનારની ટીકા કરવી છે તમો કલ્યાણને માટે કરો છો, તે બરોબર કરશો તો કલ્યાણ જ થશે

થોડી મમતાતુ મહાપરિણામ

ગમ્ભીરતા ધોરી, શ્રુતના પારગામી ધણા શિષ્યોના શુદ્ધ આચાર્ય છતાં પણ આસન સારું જોઈએ શાતાગારવમા ઉતરી ગયા આવી સ્થિતિમા આટલી નજીવી કુટેવથી બીજા બવમા અનાર્થ દેશમા ઉત્પન્ન થયા અને હાથ પગ લ બાઈ ગયા ચાલી શકાતું નથી. પૂર્વભવના અવધિજ્ઞાનવાળા છ મહિના ઉપવાસ કરવાની તાકાતવાળા એમના ચેલા અનાર્થ દેશમા જઈને પ્રતિજ્ઞા કરી અહીં યુક્તિથી લાવ્યા આચાર્ય જેવાની પણ શાતાગારવની કુટેવ આ દશા કરે, તો આપણી શુ દશા ? વિધિવાળાએ ધ્યાન રાખવાની જરૂર છે. મૂળવિધિએ વર્તમાન પરિચર્યવી વધારે કોઈ પણ પરિચર્ય રાખવો ન જોઈએ એ પણ સગવડિયો પથ છે, હલ્લરો માણસો પાસે લહેણા છે તે કેમ છોડી દઉં ? મારી પાસે છે એમાથી પૈસા ખસેડવા ન પડે, એવો સગવડિયો પથ જોઈએ છે

ચોમાસામાં લીલકૂલ બેરકારીની વિરાધના

ચોમાસાનો ટાકમ છે, જ્યો જ્યોપર લીલકૂલ-વનસ્પતિ સમૃદ્ધિમંત્ર સજીવો ઉત્પન્ન થઈ જવાના, તેનો ઉપાય કયો? ચર પેસાનો ચુનો લગાવી દીપો હોત તો લીલકૂલ ન લાગત. ઉપયોગની ખામી તેથી લીલકૂલ થઈ, ચીકટવાળા-ધાબલા-ડામ ભીન-ઉપર ચુનો લગાડ્યો? ખરચ દીસાળમાં નથી, મહેનત દીસાળમાં નથી, પણ આ જીવમાં તે સમજણ આવી નથી શું તનારી જિંદગીમાં પહેલું ચોમાસુ છે? વરસો વરસ લીલ અનત-મયને દેખો છો, અનતકાય બસવના પચ્ચક્રાણુ પણ કરો છો, શા માટે? કદમૂળ કડવા લાગે છે તે માટે કરો છો? અનતા જીવોની વિરાધના થાય તેથી ફળિયાય તેથી બચવા માટે, ચોમાસામાં પાપક વિગેરેમાં લીલકૂલ થાય પછી તેને લુછી નાખો છો. તેનું કારણ શું? તમારા ઘરમાં લીલની બત્તીઓ ઉપર અનતકાય મરે તેની વિરાધના ટાળી? પછી સનવડિયા પથ સિવાય બીજું કયું નામ દેવું? આમાં સનવડતામાં ખામી આવતી નથીને? પોતાના ઘર આગળ લીલકૂલ થાય છે વાત એક જ, ચોમાસુ આવ્યું એનો અર્થ એજ કરે કે આ સાધુઓ ચાર મહિના સુધી સ્થિર રહેશે, બીજું કંઈ નહિ, અષાઢ ચોમાસામાં મારે શું કરવાનું છે, એવું જ હૃદય પહોંચવું જોઈએ તે તો પહોંચ્યું જ નથી, ચોમાસાના અંગે ખાડવું-જળવું-પીવું-પીસવું-હીંપવું વિગેરે આરબ કાર્યો બધ કરવા જોઈએ ઉપાશ્રયમાં કે દહેરાસરમાં જઈએ ત્યારે કંઈક ધર્મ કરવાનું મન થાય છે

દહેરાસર-ઉપાશ્રયના ધર્મો

આપણે-દહેરાસર ઉપાશ્રયે જઈએ એટલે ધર્મની બુદ્ધિ થાય અને ત્યાંથી નિકળ્યા એટલે ખખેરી નાખીએ આ આત્માને ધર્મમાં રગાયેલો હોય તો ચાહે દહેરાસર કે ઉપાશ્રયે કે ઘેર હોય તો ધર્મની લેરયા કેમ ન આવે? કેવળ ઉપાશ્રયના જ આપણે ધર્મ બહાર માટે હતા એવાને એવા જ નિશા

છોકરો જવાબ આપે અને ઘેર ઉત્તર ન આપે, એ છોકરાને આપણે
 બણેલો ગણવો કે ઠોઠ ગણવો? તેવી રીતે, આ આત્મા પણ
 ઉપાશ્રયમા ધર્મ કરે અને બહાર નીકળે એટલે કાંઈ પણ ધર્મની
 લેશ્યા નહિ, ચાર મહિના ચોમાસામા ભાગતા ચોરની લંગોટી
 એવી રીતે તમે સાધુપણમા ન આવો, દેશવિરતિમા પણ ન
 આવો તો કંઈક ચોમાસામા તો આરંભ પરિગ્રહ એછો કરો!

કૃષ્ણ મહારાજ ચોથે ગુણકાણે છે એ બંદે કર્મવશત
 પચ્ચક્રખાણુ ન કરી શક્યા, પણ હયા કેટલી પરિણમી હશે તે
 વિચારો? જેઓએ એટલી ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિમા એટલા બધા રાજ્યના
 આડબારમા, પોતે અગિયારસથી રાજ્યનો દરબાર ભરવો નહિ, ત્રણ
 ખડના માલિકને ચોમાસામા રાજ્ય દરબાર ભરવો જીવ વિશાધના
 થવાથી કેટલો આકરો પડ્યો હશે? કહો કેવી હયાની પરિણતિ હશે!
 દરબાર ભરવો બધ એટલે રાજ્યની આખી વ્યવસ્થા બધ જેને
 હયાની ખાતર રાજ્ય દરબાર ચારે મહિના બધ કર્યો, તેથી
 દુનિયામા દેવપોદી અગિયારસ કહેવાય છે સામાન્ય રાજાના બે
 નિયમ, કાતો જનાનામા પોઢવાનો, ને કાતો દરબારમા બેસવો,
 એટલે દરબાર બધ થયો દુનિયા પોદી ગયા એમ કહેવા
 લાગી. ધ્યાન રાખજો! તેથી મિથ્યાત્વીની સ્થિતિ પણ આ જગો
 પર સમજી શકો છો એ લોકો શું એમ માને છે કે દેવ સુધ
 ગયા? ત્યારે તેમના દેવ કુલકલ્પના બાઈ હતા? ત્યારે આવા દેવને
 તમે દેવ માનો છો? કૃષ્ણજી કાંઈ ઉઘી ગયા નથી. આ સાચુ
 તત્ત્વ એ લોકોથી બોલ્યુ બય નહીં, કારણકે એ લોકો પાણીના
 કીડા છે નાવું ધોવું એમા જ ધર્મ માને છે કિસાને લીધે દર
 બાર બધ રાખ્યો એમ માને તો કેટલું બધું શોષવું પડે

જૈનોની દયા નીંદનારા જુદા છે

તમે ઘણી વખત સાલજી ચુક્યા છો કે જૈનોની દયાએ જ
 હિન્દુસ્તાન ગુમાવ્યું છે હવે આ જગો પર એક વાત ધ્યાનમા
 લેજો! હુઆ છોકરાઓ જ્યારે એક ચીજ ફેડી નાખે ત્યારે

તે છેકરાઓ ખીજાનું નામ દઈ દે આ હુઆ છેકરાને ચોલે પણ
 મોટાઓને ન ચોલે. મોટાઓ સાવચેતીથી જ ચાલે, કદાચ ભૂલ
 થઈ જાય તો, પહેલેથી જ કહી દે કે મારાથી આ ભૂલ થઈ છે
 દુર્જન ગુનાથી ડરે નહીં, અને ગુનો કરે તો પણ ખીજાના ઉપર
 દોષ, મહાપીરમહારાજના સમયમા ઐષ્ટિક કૌષ્ટિક ખીજે નબરે,
 સપ્રતિ મહારાજા ત્રીજે નબરે, કુમારપાળ ચોથે નબરે, જૈન
 ધર્મના રાજાઓ ધઈ ગયા એ વખતે રાજ્ય વધ્યું છે કે ઘટ્યું
 છે ? ઐષ્ટિક અને કૌષ્ટિકના વખતમા આખો આદ્રેશ-માતવા-
 સિંધ વિગેરે દેશો તાળામા લેવાયા હતા. મહારાજા કુમારપાળ
 વખતે કુદરેશ, મુલતાન વિગેરે તાળામા લેવામા આવ્યા હતા
 જૈનના કયા વખતમા મલેચનું આવવાનું થયું ? પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ
 અને જયચંદ્રાઠોડના વખતમા જ મલેચોનું આવવાનું થયું
 પૃથ્વીરાજ અને જયચંદ્ર રાઠોડના હાથમાથી હિન્દનું રાજ્ય
 મધ્ય શું પૃથ્વીરાજ અને જયચંદ્ર રાઠોડ જૈન હતા ? તેનાથી રાજ્ય
 મધ્ય તો પછી જૈનના નામો ખોટી રીતે વગોવવા છે તે સીવાય ખીજું
 શું ? જયચંદ્રરાઠોડ અને પૃથ્વીરાજ ચૌહાણનું એ વખતે રાજ્ય
 કયા નિમિત્તે ગયું ? વિષયઅભિલાષા માટે નયું છે

સનરહ્યા પદમા પજ્જ રહેતા નથી.

વિષયને તોડનાર જૈન ધર્મ છે, અને તમારો જ ધર્મ
 વિષયાનહીં ॥ પરમાનંદ વિષયમા મનાય છે જૈનધર્મની વિરુદ્ધ
 એવી રાજ્ય નીતિ છે એના બોલાણે જૈનોની હલકાશ કરે છે
 રાજ્ય રહેલું અગર તો જવું અગર નાશ પામવું, એને શ્રેયસ્કર
 જણ્યું કોણે ? આરબ પરિશ્રમ લીન હોય એણે જ ! આ બધી
 વિચારણા કોને હોય ? જેઓ આત્માને સમજનારા હોય એને
 જૈનધર્મમા પરિશ્રમ બાબતની અભિલાષા હોતી નથી, દૃષ્ટને
 આપણે અમલી માનીએ છીએ, એ મહાપુરુષ ચોમાસાના ચારે
 મહિના દરબાર બંધ રાખે તો આપણે શું કયું ? તમે ચોમાસામા
 પણ સાવચેત થાવ અને ફયા તરફ લક્ષ્ય રાખો ! જુદું ન બોલો

પાચે અહુનતો, બારે પ્રતો વધારે ન બને તો ચોમાસા પુરતા પણ સ્વીકારો! ચક્રવર્તીને ધર્મનું બંધન પાલવે, વાતુદેવને બંધન પાલવે, પણ તમારા આત્માને વિરતિનું બંધન પાલવતું નથી ચોમાસું બેડું છતાં કાંઈ પણ બંધાતીમા આવ્યા? અમે તો સામળવા માટે આવ્યા છીએ, ઘેરથી દ્રુષ્ટ-નિશ્ચય કરીને આવ્યા છીએ ઘેરથી વખાણુ સામળવા માટે નહીં કરીને આવ્યા છીએ, અમે અનલકરવાની વાત રાખી જ નથી. છતાં કરીએ તો અમારું બંધારણ ખોટું કરે! આવી ધારણા ન હોય તો, ત્રણબડનો માસિક હરબાર બંધ કરે અને તમે આરભ બંધ ન કરો તો સગવડિયા પદ્યમાથી નીચે ઉતર્યા, ત્યાર મહિના બંધ કરવું એમાં કઈ અગવડ આવે છે? સગવડ માટે ધર્મને ધક્કો નથી માર્યો? સસારની સગવડ માટે ધર્મને ધક્કો માર્યો જ છે, સગવડ રાખીને પણ ચોમાસામાં ધર્મ કરી શકો છો, તે પણ તમારે કરવો નથી, રવિવારે રજા મળે છે, તે દિવસે પૌષધ કરો તે પણ સગવડ છે, છતાં ધર્મ કરવો નથી પાચમા ગુણકાણુમાં માત્ર સગવડિયો પદ્ય પકડયો છે પણ અહર ધર્મ પરિણમ્યો નથી જ્યાં સુધી છકુગુણકાણુ આવ્યું નથી, ત્યાં સુધી સગવડિયા પદ્યમાં જ રહેવાનું છે કલ્યાણના રસ્તાની સડક ત્યારે જ કહેવાય કે તમે એ દશામાં જ્યારે આવો કે માફ પરમધ્યેય આત્મકલ્યાણુ આત્મકલ્યાણુને પરમ ધ્યેય ગણીને જ્યારે તમે ચાલવા માડ્યો ત્યારથી જ સડક શરૂ થશે કલ્યાણની પાછળ ગાડા થશે તોજ કલ્યાણુ થશે. હું તો કલ્યાણની પાછળ છું દુનિયા બંધી મુખ સગવડ પાછળ ગાડી જેમ પશુસળુમાં સામળો છો કે વીરાચાલવીએ પોતાની આંત્રી પાછળ વનમાળામય જગત બનાવ્યું હતું તેમ આત્માને કલ્યાણમય બનાવીશ ત્યારે જ કલ્યાણુને રસ્તો ચડીશ. હવે એ ક્યારે બનવાનું છે?

“ધર્મચેલા ક્ષેત્રાર ધર્મ વિમુખ ॥

ધર્મવિમુખ લોકો કહે છે કે ધર્મચેલા, તો તેમને કહે નોંકે

ધનભાન્ય, ભાઈ ! એટલું સારું છે કે હુંમે પાપધેલા ધયા નથી
 ઇચ્છીએ છીએ કે ધર્મધેવા ધર્મને પણ હુંમે ધર્મ સિવાય
 બીજી બધી વસ્તુને ઠાકરે મારીએ એવી રીતે અમે ધર્મધેવા
 ધયા નથી, ઘેડાઓમા જે વાતનું રટન થઈ જાય તે વાત સિવાય
 તે બીજામા લક્ષ્ય રાખતો નથી એવું અમે ઇચ્છીએ છીએ.
 એ તમને ધર્મધેલા ક્યારે કહે છે ? એ પાપધેલા ધયા
 છે ત્યારે તમે અકલ્યાણના માર્ગથી ખસો, વિષયોથી ખસો, અને
 કલ્યાણ માર્ગ પકડો ત્યારે તમને કલ્યાણધેલા કહેવાય. એ તો
 ધર્મિષ્ઠોને અવળે રસ્તે ઉતારવાને માટે શબ્દ ગોઠવેલો. કાઠિ-
 ચાવાડના છોકરાએ પોતાના હાથે ફેટો ફાડ્યો, તેમ તમે ન ફાડ્યો.
 ધન ધેલા શબ્દ સામળી તમે ધર્મ ન દોડ્યો. જિનેશ્વર મહારાજનું
 પવિત્ર શાસન પામ્યાં છે. તે દુર્જનો તમારા ધર્મને છોડાવશે. માર્ગ
 અંદેશને પાડશે અને તમે પડ્યો. એટલે તાળીઓ પાડશે. હાડકા
 સુધી ધર્મપ્રેમથી રંગાઈ ગયા હોય એ સમ્યક્ત્વનું ધર્મનું લક્ષણ છે.

કોઈ પણ પ્રકારે પાપ આશ્રવનો ત્યાગ કરવા લાયક

કોઈ પણ ઇચ્છાએ પાપ આશ્રવનો ત્યાગ કરનારો ધાય તો
 તે પૂજ્ય પદ્મીમા છે કોઈ પણ લાલ્ચથી ખૂન કરનારો ખૂન કર
 તો શકાઈ ગયો તો ક્રાંતીવી બન્યો. કોઈ પણ પ્રકારે આશ્રવથી
 હરી ગયો તો ઉત્તમ મતિવાળો એ તો ચોક્કસ આ જીવ રાજ્યની
 ઇચ્છાએ સ્ત્રી-દેવવિમાન-શુદ્ધિ સમૃદ્ધિ કોઈ પણ ઇચ્છાએ સાધુ
 થયો તેનું ફળ પણ મધ્યુ તો પણ તે સારું છે તાપનો પણ સદ્ગતિ
 પાની ગયા છે શુભસેન રાજના પલ્લમાથી છુટવા માટે અભિશર્મા
 તાપસ ધયો આવી રીતે દેવલોક મળવાની ઇચ્છાથી થયેલો.
 તાપસ પાપમા દેવલોક સુધી જાય છે, તો પછી જૈનક્રિયા કરનારા
 કેમ અડિયાતી સ્થિતિ ન પામે ? તમારા છોકરાને દવા શી રીતે
 પીવરાવો છો ? તે પીધેલી દવા શરીરને ફાયદો કરે છે તો આ
 આત્માનો કર્મરોગ મટાડનાર ફાયદો કરનાર માર્ગ વિસ્તૃત મને ફાયદો
 કેમ નહિ કરે ? સમ્યક્ત્વ બે ઘડી આવે. હુંમેશા મિથ્યાત્વ

રહે એ બેમા કાઈ ફરક હેજો છે ? અખડ ચારિત્રની જાવતા વાળા ઉત્તમ છે, પણ વિપલા બેમા કહે છે કે અતરમુહર્ત સમ્યક્ત્વ પામ્યો, જાવજીવ કેવલી એ કહેલો ધર્મ માન્યો છતા કમ યોગે કરેલી પ્રતિજ્ઞા કદાચ તૂટી જાય, પણ પ્રતિજ્ઞા નહિ કરવાવાળા કરતા ઘણા સારા છે પ્રતિજ્ઞા તૂટવાને અગે જે બળાપો-પસ્તાવો કરે છે તેની આલોચણા લે છે આ અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનમા જરૂર મોડે જશે ! એનો એકડો લખાઈ ગયો, પણ પેલાના મીઠાનો હલુ એકડો વયો નથી મીઠું કાયમ રહ્યું છે

પતિતપ્રભાએ ગજુ સ્થાન છોડી દેવા

કાયાથી પ્રતિજ્ઞા સાચવે તો પછી મન ઠેકાણે આવી જાય, તેને પુરુષોત્તમ ઠહેવાય આ વાત ઉડી શાસ્ત્રમા લેવા જવાની નથી ચતુર્થમતધારી સચિત્તાગી આવકને દશવૈકાલિક સૂત્રના ચાર અધ્યયન બળવાની છુટ છે રહુનેમિ રાજમતીને દેખી પોતે મનથી પરિણામથી પડયા હતા, અને રાજમતીને પાડવા તૈયાર થયા હતા પ્રથમ મનુષ્ય પડવાથી ચરમાતો હોય તો બીજાને પાડવા તૈયાર ન થાય, પછાડીયુ ખાતા આવડવું જોઈએ નહીં તો રાડના અવતારથી પણ ભુડા ! જેને પછાડીયુ ખાતા ન આવડે, તેના હાડકા બાગી જાય પતિત થતા આવડવું જોઈએ, પતિતનો પણ વિધિ છે, શાસ્ત્રકાર કહે છે કે પહેલા પોતાની પ્રતિજ્ઞાન પરિણામ સાચવવા વિહાર કરવો વિગઈ લાગકરવી, તપસ્યા કરવી, છતા પતિતજ થવાનું હોયતો તેણે ત્રણ જગા છોડી દેવી ભૂતકાળની વિહાર ભૂમિ જન્મ અને દીક્ષાનું સ્થાન, આ જગ્યા છોડીને રહે

દશમાના પાંચ પ્રકાર

જગતમા થતા હુ જો કયા કારણથી થયા, એ કાઈ દહાડો વિચારતા નથી શાસ્ત્રકારો કહે છે કે વિપાકદશમા એ મિથ્યાત્વીને પણ હોય દશમાના પાંચ પ્રકાર-ઉપકાર, અપકાર, વિપાક આજ્ઞા અને ધર્મદશમા. ‘સ્થનિસદવ’ં દસ પ્રકારના શ્રમણધર્મમા પહેલી દશમા કેમ ? ચાર કપાયોમા પહેલો કોષ મણ્યો છે. કોષની

શાન્તિનુ કારણ સ્થાતિ-ક્ષમા છે, તેથી પહેલી ક્ષમા કહી. સર્વે કષાયોમા અંગેવાન લોભ ગણાય છે, લોભ આપીને આત્મા કારણર મુખ પામતો નથી. અભિમાનથી એક વિનયગુણ નાશ પામે છે 'સર્વગુણધિનાશીલોભ' પણ લોભથી સર્વગુણો નાશ પામે છે. શ્રેષ્ઠીએ થકે તે વખતે આત્મા પહેલો ક્ષય કોષનો કરે, પછી માન, પછી માયા અને પછી લોભનો ક્ષય કરે. શ્રેષ્ઠીમા જે પ્રમાણે ક્ષય થાય છે તે અનુક્રમ અહીં લીધો છે. અનુભવની રીતિમા કોષ લગીર વાતના ઉત્પત્તિ થવાનો, માન ખીલના કારણથી થાય. માયા ત્રીજાના કારણથી થાય, ખીલ મનુષ્યની ચીજ ઉઠાવી લેવાનો લોભ થાય. ત્યારે પાંચી વસ્તુ ઉઠાવી લેવાની ઇચ્છા થાય ત્રીજો મનુષ્ય અને ત્રીજી વસ્તુ માયા-પ્રપચનુ સ્થાન છે. લોભ એ પણ ત્રીજી વસ્તુના અંગે થાય છે. કોષ સિવાય ખાકીના કષાયો વધારે સાધનની અપેક્ષા રાખે છે પણ કોષ સાધનની અપેક્ષા રાખતો નથી, બચ-પણથી મોટા થયા. પહેલી ઉત્પત્તિ કોષની થાય ? નાના છોકરાને અભિમાન ન થાય, માયા ન થાય, પણ ચૂટી ભરીએ તો કોષ સહેજે થઈ જાય છે. આ કારણથી પહેલા શાન્તિ કહેવી પડે, ક્ષમાના પાત્ર પ્રકારમા પહેલી ઉપકાર ક્ષમા, આપણા મોઠ છે, ધનથી કુટુંબથી શરીરથી ક્ષાયદો-હિત કરનારા છે, તેને કંઈ પણ વચન કડવું નું કહેવાય. એક વખત કોષ આવ્યો હોય પણ મુખની બહાર કોષના શબ્દો ન આવવા દેવા. આનું નામ ઉપકારક્ષમા કોષ આવ્યા છતાં કોષનું ક્ષય ન બેઠું, તે કોષ ન થયા જેવો જ ગણવો.

૧૦ વૈતશાસ્ત્રન એકલા મનને એકલા વચનને કે એકલી કાયાને કર્મનું કારણ માનતું નથી. 'જો એકલું મન જ કર્મનું કારણ છે, તો પચ્ચક્ષુખાણુના ૪૯ ભાગાની જરૂર નથી પચ્ચક્ષુખાણુ કોના કરવા ? કર્મબધના કારણના કે કર્મ રોકવાના કારણના પચ્ચક્ષુખાણુ કરવા ? સ્વરતિષેધના પચ્ચક્ષુખાણુ ન હોય પણ બીજા કોષ કર્મબધના કારણના પચ્ચક્ષુખાણુ ન થયા ત્રણથી પચ્ચક્ષુખાણુની જરૂર.

મનથી ઈર્મબધ હોય તો ત્રણ પદ કેમ બોલો છો ? 'મણેજ વાયાપ
 કાવળ' શા માટે ? જેઓ એકલા મન ઉપર જવાવાળા છે, તેઓને
 ત્રણ ભોગ માનવાની જરૂર નથી કારણ કે કાયા એ મનને આધીન
 છે, વચન પણ મનને આધીન છે. આપુ જૈનશાસ્ત્ર માનનારો કહી
 નહીં શકે સ્વચ્છ પાપનુ કારણ હોય તો કાયા કહેવાય છે મનને
 તમો કાયા કેમ કહો છો ? ઉઠા ઉતર્યો તો તમને માલમ પડશે
 મન પેદા કરે છે કોણ ? કાયા મનને પેદા કરનારી ચીજ કે મન
 કાયાને કરનારી ચીજ ? આ બેમા કોણ કોને કરે છે, કહો કે
 કાયા મનને કરે છે પચાસિની અપેક્ષામા કાયપચાસિ પછી
 મન પચાસિ કાયપચાસિવાળા મન પચાસિ વગરના પણ છે પણ
 મન પચાસિવાળા કાયપચાસિ વગરના કોઈ જીવ છે ? મનોભોગ ન
 હોય અને કાયભોગ હોય એવા અનતા છે આ ઉપરથી નક્કી
 થયું કે કાયભોગ હોય એને જ મનભોગ હોય. જીવ કાયાએ ઘડણ
 કરેલા મનના પુદ્ગલોને મનપણે પરિણામે છે સરેલા બીજમાથી
 ઝાડ ઉત્પન્ન ન થાય એવી રીતે કાયા બગડેલી હોય તો મન કોઈ
 દિવસ પવિત્ર નહીં બને સકલ્યો કઈ ચીજના આવે ? દેવલોકની
 દેવાગનાઓ નદનવન મેરૂ પર્વત વિ સાબળ્યા છે, એમાથી રત્ન
 ફળ ફૂલ લાવવાને માટે મન કોઈ દિવસ ધાય છે ? કહો કે નદનવન
 મસર્ગમા આવેલું નથી આ પરથી માનવું પડશે કે કાયાના
 સ્વકાર પછી જ મનનો સ્વકાર છે ધર્માસ્તિકાય વિગેરે કાયાના
 સ્પષ્ટ સર્ગમા આવેલાં નથી, તેથી સ્વપ્નમા પણ તે દેખાતાં
 નથી જે પ્રકારે ક્રિયા કરે છે, તે પ્રમાણે જ મન પરિણામે છે
 એ વાત અનુભવથી બોધ લો મન વશ ન પણ ધાય, વચન વશ
 ન પણ ધાય, તો પણ કાયાને વશ રાખો, ત્યાં સુધી મન, વચન
 અકુશમા છે

પાપી-મહાપાપીપણુ ગણાવનાર શીંગડે ખાદ્ય ને પુછડે ખાદ્ય બળદ
 જેવા છે

પચ્ચક્રખાણુ લેવું એ પણ પાપ, અને પચ્ચક્રખાણુ લઈને

ન પાગલુ એ મહાપાપ, આવુ માનનારાએ સમજવાનુ કે, એ એવી રીતે મહાપાપ થઈ જતુ હોય તો મનનુ ચચગપાનુ હોય ત્યા સામાયિક લેવાનુ શાસ્ત્રકારો સખત નહીં સામાયિકના અતિચારો તમે જાણો છો. મન વચન કાયા એ ત્રણને અંગે અતિચાર છે હુ પ્રશ્નિધાન એટલે ત્રણેની ખરાબ એકાગ્રતા એ અતિચારો કહ્યા એને જમાલગ રૂપ સામાયિક કહ્યુ એ માણસ બેઠા હતા, એમા એક સામાયિકમા અને એક ડુટો હતો એવામા એક કુતરુ આવ્યુ, એટલે સામાયિકવાળાએ ઉઠી ક્યુ ધૂટાએ કુતરાને મારીને કાઢ્યુ ઉઠી ક્યુ એટલે કુતરાને માર્યુ ને ? હા ત્યારે ! એવી રીતે સામાયિકવાળાની મન વચન અને કાયાવી પાપ કરીશ નહીં, આ પરિસ્થિતિ ચોક્કસ હતી સચોત આવે ત્યારે પરિસ્થિતિ ફરી જાય, પણ આશ્ચર્ય કારણ કેટલામા પલટયુ ? તો કે તેજામા મત લઈને ભાગવાનો વખત આવે ત્યારે મહાપાપ વિચા રવાનુ મત નહીં લેનારાને મહાપાપ બોલવાનો હુક નથી ત્યારે બોલ વાનુ કયા ? મત લીધુ, કેટલુક પાળ્યુ અને ભગનો વખત આવ્યો ત્યારે મહાપાપી એમ વિચારવાનુ શાસ્ત્રકારો આ વાક્યથી મત ભગ ન થાય, અને તેનાથી બચાય તે માટે કહે છે ? કે નત ભગને ભાગવા માટે કહે છે ? શાસ્ત્ર અને શસ્ત્ર આમા માત્ર આકારનો જ ફરક છે એવી રીતે જે આકારે શાસ્ત્રકારોએ જે વાક્ય કહ્યુ હોય તે આકારને બદલી નાખીએ તો શાસ્ત્રનો શસ્ત્ર થઈ જાય જે વાક્ય મતભગવી બચવા માટે કહ્યુ ત્યારે તે તમે મત આવતુ અટકાવવા માટે વાપર્યુ શાસ્ત્રકારો જાણે છે કે મત લેનારા અતિચારમા આવશે, ભગમા આવશે, એને શુદ્ધિના સ્થાનની જરૂર છે પણ શીંગડે ખાટો અને પુછડે ખાટો હોય તે ખગડને પકડવો કયાથી ? તેવી રીતે આપણે મત ન લેવું તેમો પાપ અને લેઈને ભાગલુ એમા તો મહાપાપ, આવો ખાટો અને ખાટો તેને પકડવો કયાથી ? તમારી શીખામણે છોકરાઓ નિંદાએ ન જાય

કહો ? કલમ ન પકડે તે
જાણીને

કલમ - બેશન વિગેરે

છોકરાએ સમજ્યું જોઈએ કે ભણ્યું તો વળી વધારે સાબળવી પડશે, અને નહીં લાંબીએ તો માત્ર ‘મૂર્ખો’ સાબળીશું. માટે ભણ્યું જ નહીં એમ છોકરો વિચારે તો ? મહાપાપીએ ત્રત ભાગતી વખતે વિચારવાનું, ત્રત લેતા પહેલાં ન વિચારવાનું ભણીશ તો મોટી ગાળ માબળીશ અને નહીં લાંબીશ તો એક જ ગાળ સાબળીશ આવું છોકરાને મમલાવે છે ? એ માબળવાનું કેને ? ભણેલાને, નહીં ભણનારને નહીં સાબળવાનું પ્રતિજ્ઞા લગ કરનારને ખરાબ થયું એમ મનમાં આવ્યું કેમ આવ્યું ? તો કે તેને પરચક્રખાણની જડ હતી તેથી

ઉપકાર ક્ષમા

એવી રીતે મનથી ક્ષમા રાખી માત્ર મુખથી સામે વચન બોલ્યા નથી તેને આગળ કશું નહીં બોલવાનું આટલી જ ક્ષમા રાખે ■ જો શેઠ ન હતો અને આ જગ્યા પર ખીજો હતો તો માબળુ ખરો કે ? કંઈ કંઈ વરી નાખતે ! આને ક્ષમા કેમ કહી છે ? આમાં કાંઈની શાંતિ છે અહર કોષ તો છુપાઈને બેઠો છે, છતાં એને ઉપકાર ક્ષમા કહે છે સળંગેલું ઘર બધી જાય સળંગેલું ઘર જ્યારે બધે ? મનથી, પાછળ વચન નથી, કાયાની ચેષ્ટા નથી આમોશ પકડી લીધી એ જ ક્ષમા આવેશ રોક્યો એ જ ઉપકાર ક્ષમા જેને ભૂતકાળના ઉપકારનો વિચાર તે જ ઉપકાર ક્ષમા કુતરા સરખું જાનવર યોગના ઠોકરા તેનું પુછકું પકડે છતાં કાંઈ કરડતો નથી કેમ ? એક રોટલાના ટુકડાની ખાતર કુતર પજું ઉપકાર ક્ષમા રાખે ■

અપકાર ક્ષમા

અપકાર ક્ષમા, લવિષ્યના વિચારથી જાને છે ફ્રાન્સદારની બૂલથી ‘આપણને’ ધક્કો વાળ્યો, જો કાંઈ તેને બોલીશ તો વધારે નુકસાન કરશે આમ હેરાન કરશે, તેમ નુકસાન કરશે તેથી આવેશને કાળુમા રાખે તેનું નામ ચણુ ક્ષમા કહે છે. અપકાર નુકસાન કરશે એટલા વિચારથી જે કોઈના આવેશને હાખી દેવો

તે અપકાર ક્ષમા આ બે ક્ષમા મનુષ્યને અને જીવનવરને પણ હોય છે આ ઉપરથી આપણે મનુષ્ય યવા છતાં અપકાર ક્ષમામા ન ઉતરીએ તો આપણે કઈ સ્થિતિમા ? મનુષ્યપણની કુટેવ શી ? -ઉપકાર ખાઈ જીવવાની. 'નમો અરિહતાય'નું પદ કોણે શીખવ્યું કહ્યો શીખવનાર મહેતાજી કયો ? જ્યાં ઉપકાર જ ધ્યાનમા નથી લેવો તો ઉપકારી ધ્યાનમા કયાથી આવે ? તો પછી ઉપકાર ક્ષમા ધ્યાનમા કયાથી આવે ? ઉપકાર કોઈનો પાપ ન માનવો આ ક્ષમા આપણે છીએ અપકાર ક્ષમા દુર્જનથી ડરવા માટે કરવા તૈયાર છીએ, સત્જનને અપકાર કરીએ તેની અડચણ નહીં સત્જન કાંઈ પણ શિક્ષા કરવાનો નથી, તંથી તેનો ડર નથી દીકરીના રાત્ર્યાભિષેક વખતે દેશીરજવાડાઓથી પુઠકતી નહતી શહે-નચાહતી રાત્ર મહારાત્રાઓ ડરે ત્રણ લોકની આગળથી પુઠ કરીને નીડળે કે તીર્થ કર પરમાત્માની પુઠ કરવાથી આશાતના થાય છે તેનો ખ્યાલ રાખો છો ? દેરાસરમાથી નીકળતી વખતે ભગવાતને પુઠ વધી ન જોઈએ. અહીં પોલીસ કે મીપાઇ બેસાડે અને પુઠ કરે તો બે ધોલ ઠોકે તો ક્ષમા રાખો.

વિપાક ક્ષમા.

રોગ થયો હોય તે વખતે ચરી પાગવાળી માવચેતી રહે તેવી જ સાવચેતી મત-પ્રતિજ્ઞા માટે પણ રાખવી જોઈએ અહીં મતમા દ્રવણ લગાડીશ તો તેના માદારો જીવાતરમા લોગવવા પડશે. મત વિરાધનાનું કોષ કરવાનું ફળ ચંડોશીકને લોગવવું પડ્યું હતું તેમ જો હું મત ખડન કરીશ તો દુર્ગતિ થશે, કોષ કરીશ તો મારે પણ સર્પ-વીંટી જેવી કૂંચતિમા જન્મ લેવો પડશે, એમ ધારી દુર્ગતિના દુખના ભયથી કોષ ઉપર કાણુ રાખે ક્ષમા રાખે તો તે ક્ષમાનું નામ વિપાક ક્ષમા આ પણ ક્ષમા તિર્થ અનંતિમા અને મિથ્યાત્વી મનુષ્યને પણ હોય

આજ્ઞા ક્ષમા-વચન ક્ષમા.

તીર્થ કર પરમાત્માની આજ્ઞા છે કે કોષ ન કરવો આજ્ઞા

તેવો સામે નિષ્કારણ ક્રોધ કરે, અપશબ્દ સભાગાવે, મારે, લોહી
 છુટાણ કરે, છેદન લેદન કરે, બાળે ચાપત્ ગજમુકુમાળ માફક
 માથે ધગધગતા અગારા મુકે તો પણ પ્રભુવચન યાદ કરી,
 આજ્ઞા સભારી ક્રોધ ન કરે પણ દામા રાજે એમ વિચારે કે ભલે
 ગાળ દે ૩ પણ મારતો તો નથી ને ? મારે ૩ પણ પ્રાણ તો
 લેતો નથી ને ? પ્રાણ લેતો હોય તો પણ વિચારે કે પ્રાણ લે છે
 પણ મારા ભાવપ્રાણ રૂપ ધર્મથી ચૂકવતો તો નથી ને ? સામાની
 ભાવ દયા વિચારે કે ખીચારો અજ્ઞાનતાથી પોતાના આત્માને
 પાપથી ભારે કરે છે, તે દુર્ગતિએ જશે મારા તો કર્મ ખપાવવામા
 તે સહાયભૂત થાય છે આથી મારો ઉપકારી છે, તેમ વિચારે પણ
 ભગીર પણ તીર્થ કર ભગવાનનું વચન યાદ કરી ક્રોધ ન કરે, તેનું
 નામ આજ્ઞા-વચનક્ષમા આવી ક્ષમા હોય ત્યારે સમજવું કે
 સમ્યક્ત્વ આનંદુ છે

ધર્મક્ષમા

ધર્મક્ષમા એટલે હવે આજ્ઞા ઉપર તત્ત્વ ન રાખતા આત્માનો
 સ્વભાવિક ધર્મ ક્ષમાનો છે આજ્ઞા વિપાક અપકાર ઉપકાર ક્રોધ
 પણ ખ્યાલ રાખ્યા વગર ક્ષમા સ્વરૂપ આત્મા છે આહો તેવા
 નિમિત્ત મળે તો પણ તેને ક્રોધ થાયજ નહિ આવી સ્થિતિમા
 જે ક્ષમા તે ધર્મક્ષમા આ પ્રમાણે પાંચ પ્રકારની ક્ષમા પ્રસંગો
 પાત સમજાવી

ત્રણ ક્ષમા મિથ્યાત્વી આત્મમા પણ સભાવે, તમે શ્રાવક
 એટલે પાયમે ગુણુઠાણે છે આથી વચનક્ષમા સમક્રિતિમા હોવી જ
 ભેદને ચાતુ વિષયમા ઘણા આગળ વધી ગયા છીએ તત્ત્વભગના
 ભયથી આપણે અભિચ્છેડો નથી લેતા, પરંતુ ન ભાગે તેવી સાવ-
 ચેતી રાખવાની ખરી, પરંતુ નત લેતા, ન અટકવું શ્રાવકપણાના
 નાના તતોથી રાહ્ય મદ્ધિ દેવમદ્ધિ મહ્યાના ઘણા દૃષ્ટાત છે તો
 ચોમાસીની અહર જરૂર સામાયક-પૌષધ-પ્રતિક્રમણ-પ્રભુપૂજ-
 રનાત્રમહોત્સવ-પ્રદાયર્થ-દાન-તપરયાદિક કરવાના ઉત્તમ અભિ-

ગમનને ન રોકે, આશ્રવો એમના એમ પ્રવર્ત્યા રહે તો તપસ્યાથી ક્ષાયદો થાય, પણ જોઈએ તેવો ક્ષાયદો ન કરે માટે ઉપધાનમાં એકલી તપસ્યા નથી રાખતા, પણ જોડે સવરતુ બળ જોઈએ, સવરના બળવગર તપસ્યા એકલી બળવાન થતી નથી, સવરતુ જોર મળે તોજ તપસ્યા બળવાન થાય ઉપધાનમાં ખેતીનો, ઢોરપાળવાનો, કે દુનિયાદારીનો બ્યાપાર એટલા દિવસ તો બધ થવો જ જોઈએ આરાધનાની ક્રિયા ચાલે તેટલા દિવસ સાસારિક કામ બ્યાપાર બધ થવો જ જોઈએ ચાર પ્રકારના પૌષ્ઠમાં પ્રથમ આહારપૌષ્ઠ, તેનું અબ્યાપારપૌષ્ઠ ને અંગે નિયમિતપણું કર્યું હવા કરતા હોઈએ, માદા હોઈએ તે વખતે ખોરાકમાં નિયમિત રહેવાનું હોય. સાત વર્ષે પછી વાધો નહિ તેવી રીતે કર્મની ખીમારીને હઠાવવા માટે અન્યારે હવા લેવી જોઈએ, હવા ચાલતી હોય ત્યારે ડોક્ટર કહે તે મુજબ પરેશ બરાબર પાળવી જોઈએ તેમ આજીવિકા માટે અબ્યાપાર ન રહે, પણ આરાધના વખતે તો જરૂર અબ્યાપાર પાપબ્યાપારરહિત રહેવું જોઈએ આગળ તપસ્યા વાળવા માટેનો ક્રમ શાસ્ત્રિકાર જણાવશે અમુક પોરસા કે આટલી નોકરશીથી ઉપધાનનો તપ વાળી શકાય પણ 'અબ્યાપાર' જેટલા દિવસ ઉપધાન તપ ચાલે તેટલા દિવસ બ્યાપાર કે સાસારિક પાપકાર્ય વર્જવું જોઈએ

બ્યાપાર વિકથા વર્જન

જે બાળકો શક્તિહીન હોય તેવા માટે તે વાગી આવવાનો તપ, આગળ વધેલા હોય તેવા માટે અબ્યાપાર છે તપસ્યા કારકેર થાય, પણ દિવસોમાં કારકેર ન કરવો દિવસ એટલા તો થવાજ જોઈએ કોઈ પણ બાળની આરાધના પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી દુનિયાનો બ્યાપાર ન કરવો જોઈએ છોકરો પહેલા એટલા ધરનો હતો, હવે ગામનો થયો તેમ બ્યાપાર વર્જી એલામાંથી ચૂલામાં પડવાનો, પહેલા એક ધરનો હતો હવે ગામનો, તેમ બ્યાપાર વર્જી ચૂલામાં પડનારો ન થાય તે માટે 'વિગદા'

બધાનો વિચાર સરખો હોય, પણ કામ કરનાર બધા સરખા ન હોય, કર્નલ સેનાધિપતિ, લડવૈયા વિગેરે વર્તનમા સરખા ન હોય, તેમ ૪ થી ૧૪ મા ગુણકાણા સુધીના જીવોનો વિચાર મોક્ષનો, પણ ફરેક ગુણકાણે વર્તન જુદા હોય. મોક્ષમાર્ગમા, દુનિયાદારીમા વિચાર સરખા, પણ વર્તનમા ઐક્ય નથી, તો ઉપધાનમા વર્તનનું ઐક્ય શી રીતે થાય ? પ્રાચે તો આ રીતિ, છતાં આ રીતિલાયક નાનો બાળક હોય, વૃદ્ધ હોય, જે તપસ્યા ન કરી શકે, તરૂણ હોવા છતાં શક્તિ ન હોવાથી તપસ્યા ન કરી શકે તો તેને પણ ઉપધાનનું તપ વિધિ પ્રમાણે તો પુરૂ કરવું જ જોઈએ શક્તિ જોળગવી નહિ, તેમ અહર પણ ન પેસી જવું અશકતે નવકારશીઆદિ કરીને તપ પુરૂ કરી આપવાનું

‘રાહમોયણવિરહ’ રાત્રો લોજનની વિરતિ જરૂર કરવી જોઈએ ચાહે દુવિહાર તિવિહાર કે ચઉવિહારથી પણ રાત્રી લોજનની વિરતિ ફરેકે કરવી જોઈએ આવી રીતે રાત્રો લોજનની વિરતિ કરતો એવો અશકત બાળક-વૃદ્ધ કે યુવાન રાત્રી લોજનની વિરતિ કરવા પૂર્વક નોકારશીથી પણ ઉપધાન તપ પુરૂ કરે એક શુષ્ક આયબિલ, એકધાન સામાન્ય આયબિલ બે ચાવત ૪૫ દિવસ સુધી નોકારશી કરે તો એક ઉપવાસ ગણાય, એવીસ પોરથી, દસ અવડ, ત્રણ નીવી, ચાર એકાસણાએ ઉપવાસનું પરિમાણ હેતુ એ આચરણથી બધાનું પરિમુદ ૧૬, એકાસણા ૪, બેસણા ૮ બરાબર એક ઉપવાસ આવી રીતે ઉપધાનનો વિધિ નિર્માત જણાવ્યો. અહીં શિષ્ય શકા કરે છે કે એટલો ટાઈમ કેમ નીકળે ? ગુરૂ કહે છે કે ધર્મ કરવા તથા થાય તેણે હરેક જોગે ધર્મ કરવો જોઈએ, જેને ધર્મારાધન કરવું જ છે, તેને હરકોઈ જોગે કરવાનું જ એ વાત ઠીક, પણ મને બીજો વાધો છે પ્રભુતકાળ ૪૭ દિવસ થાય, ૩૫-૨૮ ગણે તો તે વધારે, સીધી વિધિએ ઉપધાનમા ૧૧૦ દિવસો થાય, ૧૮+૧૮+૪+૪+૩૫+૨૮= ૧૧૦ પણ આયુષ્યમા ક્ષણનો ભરોસો નથી, એવી રીતે વિધિ

કરવા ગયા, અને વચમાં ચાલી ગયા તો ? એમ લાગે કાળ જાય, કથયિત્ એ વિધિ કરવા માટે અને તેનું વચમાં મરણ થાય તો ? આરાધનામાં મરણ થાય છે, પણ નવકાર તો ન મળ્યોને ? શિષ્યોને કહેવાનો આશય એ છે કે, પ્રથમ નવકાર આપો, પછી વિધિ કરાવો નવકાર ન આપ્યો, ક્યેય નહીં ન થયું મુમુક્ષુ ક્યેય આ પાત્ર જ વસ્તુ અસ્તિતાદિ પાત્ર વસ્તુ જગતમાં આદરવા લાયક છે ધર્મને જો 'દુષ્ટમેવ નિમ્ગદ્ય પાત્રયજ્ઞ અયમદે પરમદે, સે સે અનદે' તેમ અહીં જગતમાં આ પાત્ર વસ્તુનું જ મુમુક્ષુને ક્યેય હોય પચપરમેષ્ઠિ સિવાય જગતના તમામ પદાર્થો અનર્થ રૂપ આ સાધ્ય નિશ્ચિત થયું અને તે મુમુક્ષુને જો જરૂરી

ઉપધાનની પરિણતિ થઈ ત્યારથી આરાધક

નવકાર વગર મોક્ષને મેળવે કેવી રીતે ? માટે પ્રથમ નવકાર શીખવી દેવો. 'વાણ્ણીયા જમે આજ અને બાટ જમે કાલ.' વગર આરાધનાએ નવકાર શીખવો, પહેલા નવકાર હાથ દેવો, પછી આરાધના કરો વા ન કરો થાય કે ન થાય, એમ શિષ્ય કહે છે, ત્યારે શુદ્ધ મહારાજ કહે છે કે પહેલા શુદ્ધ યવાનું, પછી આલોચણ લેવાની એમને ? આલોચણ જ શુદ્ધ કરે, માટે યજ્ઞિ-વાણે આલોચણ પુરી કરે ત્યારે આરાધક કહેવાય આલોચણ લેવા જતો વચમાં આયુધ્ય પુર-સમાપ્ત થઈ જાય નથી કરી તપસ્યા કે નથી લીધી આલોચણ, છતાં શુદ્ધ થાય આરાધક બને એ જ વાત અહીં ઉતાર ! નવકાર લેવા માટે ઉપધાન શરૂ કર્યાં, ત્યારથી આરાધક છે, આલોચણની પરિણતિ થઈ, લેવા ચાલ્યો એટલે શુદ્ધ છે નવકારના ઉપધાન કરવા તૈયાર થયો એટલે આરાધક છે આ શ્રુતજ્ઞાન માટે તે ઉપધાન કરવા માટે ત્યારથી તે જ સમયે એનો અર્થ—મૂળસૂત્ર વિ તે બધું તેણે બ્રહ્મ કરેલું જ છે જિનેશ્વરપ્રભુની આજ્ઞા સમજ સાધુ વહોરવા ગયા, ગૃહસ્થ હાથમાં લઈ વહોરવા છે, વચમાંથી પાતરામાં પડતા પહેલા સમઢી ઉપાડી ગઈ, તો ગયું કેનું ? સાધુનું કે શ્રાવકનું ? ગૃહસ્થના

હાથ અને સાધુના પાત્રના વચલા ભાગમાંથી સમડી ઉપાડી ગઈ તો સાધુનું ગયું, ગૃહસ્થનું નથી ગયું દેવા માડ્યું એટલે દીધું 'વ્રિય માણ દૂત' જમાલીના મતે શ્રાવકનું ગયું, ભગવાનના મતે સાધુનું ગયું જમાલીના મતે શ્રાવક ત્યાં સ્વર્ગવાસી થઈ જાય તો તેને દાનનો લાભ નહિ, શ્રી મહાવીર ભગવાનના મતે એ શ્રાવકને દાનનો પુરો લાભ થયો છે

ઉપધાન કરનાર સુલભભોધિ થાય

આ સ્થિતિ એ ચલમાળે ચલિય કહેમાળે કહે' એ ગિનેન્દ્રપ્રભુના મતે આ દૃષ્ટાંતના મતે આરાધના કરવા માડી ત્યાર થી કરી ચુક્યો. 'અથ કયઃચ્છાણે' એવી રીતે ઉપધાન કરનાર અહીં નવકાર ગણે હવે ઉપધાન કરી ભવાતરમા ધર્મની પ્રાપ્તિરૂપ કૃણ જણાવે છે આમ ઉપધાન શરૂ કર્યા હોય, કરતો હોય, પુરા કર્યા હોય તેને ભવાતરે સુલભભોધિ-ધર્મપ્રાપ્તિ સહેલાઈથી થાય ઉપધાન કરવાના વિચાર કરી ઘેરથી નીકળ્યો, રસ્તામાં આવતા આવતા ઠાળ કરી ગયો, તો પણ આરાધનામાં છે, સુલભભોધિ છે ઉપધાનના પરિણામ જ્યાંથી શરૂ થયા ત્યારથી આરાધક જ છે જે આ ઉપધાનની તપસ્યા કર્યા વગર નમસ્કરમત્ર શરૂ થઈ કરે, તો તે પોતાને નવકાર ધારણ કરવાવાળો ગણે, પણ નવકાર મેળવ્યા વગરના લોકો જેવો તેને જાણવો. ભલે ભક્તિવાળો હોય, તો પણ નહિશરૂ થઈ કરનારા જેવો સમજવો. માળાપ નવકાર ચોક્કસ હોવા, તે સાક્ષીને છાકરો શીળી ગયો, તો તે આરાધક ખરો કે નહિ ? વિધિ જાણ્યો નથી, તેને તો આરાધનામાં વાધો નહિ ને ? મોટા તો વિધિ જાણે છે ને કરતા નથી તો પહેલા કર્તુદ્વારા સાક્ષીવા માત્રથી નવકાર આવડી ગયો, છતાં પછી ઉપધાન તો કરવાજ નેઈએ નવકાર સાક્ષીવાદ્વારા આવડી ગયો છતાં પછી ઉપધાન કરે તો જ બીજો ભવે ધર્મપ્રાપ્તિ સહેલી થાય આખું ચૈત્યવદનનું બધુંએ વિધાન વિધિપૂર્વક નિપુણપણે કરવું જોઈએ. વિધિ જાણવામાં તત્પરતા જોઈએ, ભક્તિશૂન્ય ન

યવુ ભેઈએ જિનેશ્વરપ્રભુની પૂજા કરવા પૂર્વકે સાજમ્યા કહેલી વિધિપૂર્વકે ઉપધાન કરવા ભેઈએ

સૂચના શુદ્ધિ

તે જે સ્વર બોલે તે શુદ્ધ હોય ભેઈએ અરિહતાણની જગો પર ઉરડતાણ કહી દે તો ? એનો અર્થ કર્મકાંડી યજુને હુણનારને બદલે છાતી હુણનાર થઈ જાય. માટે સરત્ શરત્ વિગેરે જે જે સ્વર-અક્ષર હોય તે તે શુદ્ધ બોલવા ભેઈએ મગદયાળની જગો પર મગદયાળ ન ચાલે દીર્ઘ દ્વિત્વ ત્રિત્વ-માત્રા-વ્યંજન પણ ખરાબર બોલવા ભેઈએ પદ્મછેક પણ ખરાબર કરવે. ભેઈએ 'નમો અરિહતાણ' એમ કરી નાજે તો નચાલે નમઝાર ભણતી વખતે ઉચ્ચાર વિગેરે શુદ્ધ સંભવા, તેના અર્થને ગુરૂગમથી જાણવે ઉપધાન પહેલા જે જે જગો પર સૂત્ર કે અર્થમાં યજ્ઞ થાય તેને ખીલ સાથે વિચારી નિશ્ચયિત કરવે. ભેઈએ આ પ્રમાણે ચત્તવદન સૂત્ર સ્પષ્ટ કરવું હવે આવી રીતે ઉપધાન થયા પછી, સાધુને જેમ જોન થયા પછી ઉપસ્થાપના-વડી નીશ્ઠા આર પઢવી હોય, તેમ આવકને માગારીપણ તે ક્યારે દેવી રીતે કોને કરવી ? તેમ જ પછી આખી જિહ્વી કઈ જવાબદારીથી વિતાવવી ?

માત્ર પદેરવાની રીતિ.

નિધિ કરણ અનુકૂળ હોય, સુદર્ન-નક્ષત્ર-ચૌન-લગ્ન-ચન્દ્રનુ જગ અનુકૂળ હોય, સારો વખત હોય ત્યાં, પોતાનો વંશજ જે પ્રમાણે હોય તે પ્રમાણે જિનેશ્વર પ્રભુની પૂજા કરી, પરમમક્ષિતથી વિધિપૂર્વકે સાધુવ્રતને વરા કાળવી આદિ પ્રતિદાશી માહારોપણ વિધિ કરવી ભક્તિના સમુદાયે કરી રૂવાડા પ્રપુરિત થયા હોય, શ્રદ્ધા સવેન વિવેકથી મુક્ત પરજાનથી મુક્ત થઈ, સંજ્ઞક રાગ દ્વેષ છાતી નાખ્યા હોય, મેહ મિથ્યાત્વ રૂપી કડક દર કર્યો હોય, નિર્માળ અધ્યવસાય હોય, હરેક વખતે ઉદ્ધસાયમાન થવું. ત્રિભુવનગુરૂ જિનેશ્વરની પ્રતિમા વિષે નેત્ર મન સ્થાપન કરેલ છે, તેના દર્શનથી મારો જન્મ ધન્ય છે એમ માનતો હોય,

કીડી મ કોડી વિગેરે જતુના ઉપદ્રવ રહિત સ્થાનમાં, ડગલે પગલે સૂનાર્થ વિચારતો, જિનેશ્વર મહારાજે દેખેલા ગભીર ભાવવાળા ચાચો તેમાં કુશળ, શુભ ચારિત્રવાળા-અપ્રમાદ વિગેરે ગુણોથી સહીત, તેવા ગુરુમહારાજ સાથે ચાર પ્રકારના સદ્ય સહીત, પોતાના કુટુંબ કપીલા સાથે આવી, વિધિપૂર્વક જિનેશ્વરદેવની પ્રતિમાને વહન કરવું ભેદ્ય જિનેશ્વર પ્રભુને વહન કર્યા પછી, ગુણવાળા સાધુને પરમભક્તિથી વહન કરે, પછી યથાયોગ્ય સાધર્મિકાને પ્રણામ કરે કિમતી ઉત્કૃષ્ટ વસ્ત્ર પહેરે અને પછી અનેક પ્રકારે સધનું બહુમાન કરે જેમણે શાસ્ત્રનો-ગભીર રીતે સાર મહુણ કર્યો હોય તેણે આરોપણી વિગેરે કથા જણાવવી તત્ત્વમાં સ સાર તરફ ઉદ્ભવ થાય શ્રદ્ધા સ વેગનો વધારો કરવામાં નિપુણ હોય તેવી ધર્મકથા કરવી આવી રીતે માતારોપણ મહોદય વ કરવો દેવ-ગુરુ સાધર્મિકાની ભક્તિ કરવી તેવે વખતે ગુરુ-મહારાજે સવેગાદિવાળો બાણી એવ્યનહનાદિ વિગેરે સૂત્રોના અથ સમજાવવા

ધર્મની પરિણતિ વીજળીના અણકારા જેવી છે

હવે ઉપધાન પછી કયો પ્રતિબદ્ધ રહે છે તે બહુ સમજાવે છે હે દેવાનુપ્રિય ! ભવિષ્યમાં જન્મ સાકૃદ્ય તમારે કરવાનું છે તે માટે આજથી ત્રણે કાળ, છ મહીના કે વરસ, બે વરસ માટે નહિ, પણ બવજીવ માટે આવો નિયમ રાખવો જિનેશ્વરની મૂર્તિઓનું ત્રીકાળ દર્શન વહન પૂજન કરવું એકાદ્રપણે સ્થિરચિત્તે વહન કરવું હાર તુટી જયો હોય, એક મોતી નીકળી જાય, વીજળીના અણકારામાં એ મોતી પડેલી લીધું તેમ મનુષ્ય જન્મમાં ધર્મની પરિણતિ વિજળીના અણકારા સરખી છે, તેમાં પડેલીએ તો પડેલાય, નહિતર મનુષ્યત્વ ક્ષણજીવ છે અગ્નિ પાણી હાથીયાર સામે બાધ લીધી શકે તેમ નથી, બધાથી ડરીને ચાલે છે ન્યા સુધી તેનો ઉત્પાત નથી, ત્યા સુધી જિદગી સદામત્ત ક્ષણમાત્ર જેનો ભરોસો નથી તેવી જિદગીમાં

જે મેળવી શકીએ તો, જિનેશ્વરપ્રભુને વદન પૂજન કર્યું તે જ સાર છે સૂર્યોદયથી પહેલાનો પહેર, તેમા પાણી પણ ન પીવું બ્યા સુધી દહેરાસરના દર્શન ન થાય, સાધુ ગુનિરાજને વદન ન થાય, ત્યા સુધી તમારે પાણી ન પીવું સવારે જિનેશ્વરદેવને, ગુરૂને વદન કર્યા વગર પાણી ન પીવું, તેમજ મધ્યાહ્ને ખીલ વખત જિનપૂજન વદન કર્યા વગર ભોજન કરવું ન કદપે, તેવી જ રીતે સંધ્યાએ પણ અગ્રપૂજા વદન કર્યા વગર ચયન કરવું ન કદપે.

જૈનસાશનના આશીર્વાદ કયા ?

આવી રીતે અભિગ્રહ કરાવી પછી ગુરૂ મહારાજ વર્ધમાન વિદ્યાથી મત્રી સુગંધી વાસક્ષેપની મુઠ્ઠી લે, પછી ઉપધાન વહન કરનારાના મસ્તક ઉપર નિત્યારપારનો મન', આ વિચારોને પાલનારો થા, 'સસાર સમુદ્રનો પારગામી થા' એમ આશીર્વાચન બોલી વાસક્ષેપ નાખે જિનેશ્વરદેવના શાસનમા ધનવાળો થા આયડીવાળો વા કે પુત્રવાળો થા એવા આશીર્વાદ અપાતા નથી છોકરો કુપથ્યથી રાજ થાય, પણ સમસ્ત મા બાપ કુપથ્ય ન આપે, તેમ સસારના જીવો અર્થથી રાજ થાય પણ અર્થકામનુ અચ કરપાત્ર જાણનારા એવા માતા પિતા સમાન ગુરૂ એવી આશિષ ન દે. પ્રતિજ્ઞાના પારગામી-સસાર પારગામી થાઓ ! આમ ઉચ્ચારણ કરતા વાસક્ષેપ કરે સ્થિર મનથી વાસક્ષેપ કરે, આ વિધાના પ્રભાવથી આ સમ્યજીવ આ અભિગ્રહ કરે, તેમા પ્રતિજ્ઞા પારગામી નિર્વાહ કરી, સસારનો પાર પામો ! એમ કહી ચારે મકારનો સ્વધ તે ભાગ્યશાળી પર પર વાસક્ષેપ કરે સાધુ-સાધ્વી કહે કે પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરનારો થા, અને દ્રાવક શ્રાવિકા કહે કે ભાગ્યશાળી અને સારા લક્ષણવાળો થા, તેમ ડહી વાસક્ષેપ કરે.

આજા તમયે ધર્મપદેશ :

તેના બેએ ખભામા ગુરૂ ચિત્તપૂર્વક માળા આરોપવી નિશક ચિત્ત આવું વચન ગુરૂએ કહેવું તેમજ હે 'ભાગ્યશાળી ! સારી રીતે મેળવેલો મનુષ્ય જન્મ તેની અદર તે અન્યત્ર મોટો

પુણ્ય સંમુદાય ઉપાજન કર્યો તારી નારક તિય ચ દુર્ગતિ કાયમે
 માટે રોકાઈ ગઈ છે હે મુદર ! હે જ્ઞાન્યશાળી ! અપયશ નિય-
 ગોત્ર એ બને તો તું હવે બાધવાનો નથી, તેથી ભવાતરમાં ધર્મ
 તને દુર્લભ નથી, નમસ્કાર પ્રાપ્તિ પણ હવે દુર્લભ નથી આ પચ
 નમસ્કારના જાપના પ્રભાવથી આવતા જન્મમાં ઉત્તમ કૃણ રૂપ
 જાતિ સંપત્તિઓ મવ ઉન્ન અંને શુભ મળશે. વળી હે મહા-
 ભાગ્યશાળી ! આ નમસ્કાર બરોબર ધારી રાખીએ તો આ પચ
 નમસ્કારથી ભવાતરમાં ઠાસ-શુભામની છાદ્મી આવતી નથી
 તેમજ દુર્ભાગ્યવાળો કે નિયગોત્રવાળો, વિકલેન્દ્ર, આધના બહેરા
 કે લુલા-લગડાની દશામાં પણ જીવ-આવતો પામતો નથી
 આબાનુ ખીજ વાવો, પછી ટોચ સુધી જીવ તો પણ આબાની
 જાત હોય ઉત્તમ પુણ્ય પ્રકૃતિથી ખીજનુ આગળ વધવું થાય
 છે, તેમાં આશ્ચર્ય નવી વધારે શું કહેવું ? આ પચનમસ્કાર
 આદિ બધા રૂપો જે બધે, તેમજ શાસ્ત્રમાં કહેલ વિધિએ જે
 તહીન થાય, તેને ભાવથી અતર્મુદુર્તમાં મોક્ષ થાય ક્રિયાને
 અગે સાધુપણ જોઈએ, પણ પરિણામને અગે માધુપણ જોઈતું
 નથી તેથી જ આપણે ગૃહસ્થર્થાગે કેવળ-સિદ્ધતા માનીએ છીએ
 ચારિત્ર સિવાય મન પર્યવસાન ન આવે, તેનાથી ઉરકુદ કેવલજ્ઞાન
 ભાવથી પ્રાપ્ત થાય છે ચારિત્રના કૃણથી વધારે કૃણ આપનાર
 ભાવ છે મારાથી બનતું નથી, એમ કહી ગૃહસ્થજ્ઞામાં કલ્યાણ
 માનનારા સમક્ષિતમાં નથી ઘેર બેઠા કલ્યાણમાનનારા પચપરમેષ્ઠિ
 માને છે, તે બૂલ કરે છે પચપરમેષ્ઠિમાં કોણે ધર્મ સ્ત્રી ઘર
 રાખેલા છે ? હાવતા ચાલતા એમ ગોલાય છે કે મુ ઘેર બેઠા
 કલ્યાણ નથી ? ના અહીં કલ્યાણ નથીજ આમજ ગૃહસ્થ માને
 પણ ગૃહવાસથી પરાગમુખ હોય ત્યારેજ પરિણામ શુદ્ધ થાય
 પરિણામની તીવ્રતા એવી જબરજસ્ત ચીજ છે કે ક્રિયા આચાર
 કરતા પણ ચડીયાતી સાધુપણ પાળવા કરતા પરિણામના
 પ્રતાપે કેવલ જ્ઞાન-મોક્ષ મેળવી શકે છે, પણ ત્યાગની બુદ્ધિ
 પૂર્વક પારણામનો ઉદ્દાસ કાર્ય કરે છે, ઘેર બેઠે કલ્યાણ માની

ન તો વનરદાન દીધે કસ્યાણુ ધાય છે દેવાની બુદ્ધિમા કસ્યાણુ નથી.
તેમ ઘેર બેઠા કસ્યાણુ કોને? ઘર છોડવાની બુદ્ધિવાળાને કસ્યાણુ છે
ભાવની પ્રમજતા

આપણે મૂળ અધિકાર ભાવનો છે, તે ભાવ એવી જખરજસ્ત
વસ્તુ છે કે કેટલીક વખત ક્રિયાની પ્રવર્તિ કરતા પણ ભાવ ચડી
જાય છે ઘણા ભાગે એવો ભાવોન્મથાસ ધાય કે તે ભવે મોક્ષ
પામે, કદી ન પામે તો જરૂર ત્યાગી થઈ, પાપઅનુત્તર કે
નવત્રેવેયકે જાય. ત્યાગી અર્થે ઉત્તમકુળમા જ જન્મે. જેવી રીતે
ઉત્તમકુળમા મૃગાલોહીયો જન્મે. હાલો, માને લોપસમા રાખીને
પાળવો પડે. હાલો. તેવી રીતે નહિ, પરંતુ ઉત્કૃષ્ટ મનોહર
સર્વાંગ સુદર યાય, સર્વકલાઓમા નિપુણ, બહાર લોકોના મનને
આનંદ હાયક અને ઈન્દ્રના સરખી જલ્દિવાળો યાય જલ્દિ ચાર
પ્રકારની છે સાકરની, મધની, શ્લેષ્મની અને પત્થરની માખીના
લોખવળ સરખી સાકરની માખ મીઠાચ લે, પણ લગીર ભય
લાગે તો ઉડી જાય, મધની માખ મીઠાચ લે, પણ પછી એમને
એમા તે ચોટી મરી જાય, શ્લેષ્મની માખ તેની અંદર
લપટાઈ જાય, અને મીઠાચ ન પામે, પત્થરની માખ મીઠાચ ન
પામે, પણ ભય લાગે તો ઉડી જાય. તેવી રીતે જરૂર સરખાને
અકર્તવ્યની જલ્દિ-લક્ષ્મી સાકર સરખી, કારણ કે લોગ મેળવીને જલ્દિ
છોડી તો મોક્ષ મેળવી શક્યા શ્રદ્ધાદસ અકર્તવ્યની લક્ષ્મી મધની
માખ સરખી, દરિદ્રો બિચારા જલ્દિ પામે નહિ, ધર્મ પણ પામે
નહિ, તેથી શ્લેષ્મની માખ જેવા કેટલાક એવા કે આ ભવમાં
લક્ષ્મી નથી મેળવી. પણ ત્યાગ કરેલ હોવાથી પરશુરામ ધર્મ પામી
શકે, તે પત્થરની માખી સરખા હયામા તત્પર હોય, બીજાનું
દુઃખ દેખી હૃદયમા અનુકંપા ધાય, કેટલાકે હયા 'દેખાડે પણ
જીવ બચાવમા ખરચ કરવું પડે તે ન કરે કાનેચરી ધાય,
હતા વિનય ન જાણે તો? જલ્દિમા અહિકાર આવી જાય તો?

જમતને તણખડું ભણે. તો? પણ તેમ નહિ. ક્યામા હોય તે તદ્વત
 વિનયથી યુક્ત હોય. કદિ-ક્યા-કાન-વિનય-આચાર હોય, છતાં
 આ ધર્મનું ફળ હોય તો 'બાર વરતે બાવો, બોલે, તેમ ફળ
 હોય. તો બાસફળ હોયો એમ કહે.' કામલોગમાં આસક્તિ ન
 હોય. સકળ ધર્મની ત્રિધિને, આચરે, એ આરાધન કરનારો
 જગતરમાં અપી સ્થિતિવાળો હોય ચાવત. કામલોગથી વૈતત્યવાળો
 હોય તેવો. પ્રાણે પ્રમાણપત્ર કરે પદાર્થને બાળવો, હોય, તો
 અગ્નિ સિવાય કોઈ સાધન નથી, તેમ કર્મ, બાળવામાં ધ્યાન, એજ
 અગ્નિ, કર્મેષુન, બાળવામાં ધ્યાન, સિવાય કોઈ બીજો અગ્નિ નથી
 ધર્મ અને યુક્તધ્યાન એ કર્મેષુન બાળવામાં અગ્નિ સમાન
 છે. તે પ્રાણીકર્મરૂપ ધર્મન, સર્વથા બાળી યુકે છે. આત્માના જ્ઞાનાદિ
 સુલોને, નાશ કરનાર, જ્ઞાનપત્તી આદિ ચારધારિ કર્મ, અપમાના
 સુલોનો, ધાત, કરે છે. વેદનીય આદિ અધાર્થિકર્મે પોતાનું કાર્ય
 કરે. પણ આત્માના સુલોને, ધાત ન કરે મહાસત્વ અને ધૈર્યવાળો
 થાય, તેથી નિર્મળ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરે, પછી અધાર્થી કર્મરૂપ
 મેલ નાશ કરી, બલ્લી, મોલ, પામે છે. આમ સરેપથી ઉપધાન વિધિ
 જણાવી. ઉપમહાર કરતા, જણાવે છે કે જિનેશ્વરપ્રભુના ચાસનમાં
 'નિર્મળ ફળવાળું', એવું ઉપધાન, તપ, વહન કરવાનું છે. દેવતાઓ
 આચાર્યો, બધા પૂજા કરી રહ્યા છે, તેવા વિનયચાસનમાં, ઉપધાન
 વહન કરી, અગ્નિમંદુને, લાવિશ્યનું ફળ પોતે મનથી કરવાના કરી
 ઉભું કરી, જણાવ્યું નથી, પણ શ્રી મહાનિશ્ચયસૂત્રમાં કહેલું
 છે. તેજ પ્રમાણે, અહીં કહ્યું છે આ પ્રમાણે જે સુચ્ય
 ચાળી મહાત્મલાગ્ન બગાવતે કહેલી, ત્રિધિપૂર્વક આ ઉપધાન તપ્તી
 આરાધના કરી માળા પુકેર્યે તે, ઉપરેષ્વર પુન્યાતુમથી સુચ્ય
 થોગે, મહાત્મલાગ્નિ મુચ્ચે ચાવત, સિદ્ધિને મેળવશે.
 ઉપધાન તપ વ્યાખ્યાન સ્ત્ર ૫૪

શ્રી મહાવીર જન્મકલ્યાણક વ્યાખ્યાન.

અવત. ૧૯૯૧ એવ સુદિ ૧૩ રાજકોટ.

કલ્યાણપાદપારામ શ્રુતગદ્ગાદિમાત્રલમ્ ।

વિશ્વાત્માત્તરણિ દેવ ચંદે શ્રોક્ષાત્તનન્દનમ્ ॥૧૪

“જયતી” શબ્દથી થતું નુકસાન

મહાનુભાવો! આજનો વિષય આસન્નોપકારી વર્તમાન શાસનાધિપતિ શ્રીમહાવીર પ્રભુના જન્મકલ્યાણક દિવસનો છે. આસ' ધ્યાન રાખવાની જરૂર છે કે કેટલાક આવા પ્રસન્નોને “જયતી” શબ્દથી સંબોધે છે તેને માટે મારે જણાવવું પડે છે કે તેઓની મદ્યાર-ગીનીને પેસા ફેખાઈવો અંગર કહેવો એવી અકલ્પની ખુબી દેખાય છે, નહિતર જે દિવસ ‘નારદીને’ પણ મુખ કરનાર તરીકે વખણાયેલ છે, જે દિવસ ચૌદે ‘રાજલોકને’ શાંતિ કરનાર તરીકે હોય, જે દિવસ સામાન્ય દેવદત્તી, ગણધરો, શ્રુતકેવલી, આદિ અંગે ન હોય ને કૃષ્ણ તીર્થ કરોને જ અંગે હોય, તેવા ઉત્તમ કલ્યાણક દિન શબ્દ છોડી જયતી કે જે દેશનેતા હાહા, બાપની પણ ઉજવાય છે, હિંદુ યા મુસલમાનો પણ ઉજવે છે, તે સર્વસાધારણ જયન્તી શબ્દને અહિં મૂકવો ને પેલો ઉત્તમ કલ્યાણક શબ્દ ભૂલી જવો કે ખનેડી નાખવો એ ઉચિત લાગતુ નથી જો કે ઇસાઈપૂર્વક તમો તીર્થ કરમણના અપમાન તરીકે કરતા હોંય એમ તો હું ન હહાં શકું, પણ એટલુ તો સ્પષ્ટ કહું કે અજ્ઞાન કે અર્જુનમજથી વપરાયેલ શબ્દ નુકસાનકારક છે, માટે આ ધ્યાનમાં રાખજો કે આવા પવિત્ર દિવસને કલ્યાણક શબ્દથી બોલવામાં ચૂકરો નહિ કલ્યાણકનો મનિમા

જે કલ્યાણકનો દિવસ એટલો જયો પવિત્ર છે કે જેને અંગે ઇન્દ્રોના સિંહાસનો પણ ટોલાયમાન થાય છે અને જેને અંગે ભંજવાન હરિભદ્રસૂરિષ્ઠ મહારાજ પણ પોતાનો સંગે

પચાશકથ થમા જણાવે છે કે, જે મનુષ્ય આવા કલ્યાણકના દિવસમા તપસ્યા, પૂજા, સાધમિકસાધિત આદિ કરતો નથી ને ખીજા દિવસોમા એટલે કલ્યાણક સિવાયના દિવસમા તપસ્યાદિક કરે છે તે કપોલકલ્પિત અર્થાત્ સ્વમતિરૂપના મમજવી, કારણ એ છે કે જેને તીર્થ કરમણુના કલ્યાણકને અગે માન નથી, તેવો મનુષ્ય ખીજા તિથિઓ કયા કિસાગે આરાધે છે? વિવાહની વખતે ચાલ્લો ન કર્યો ને લગ્ન પતી ગયા પછી ચાલ્લો કરવા આવે તો કોઈ લે ખરો? ના કેમ? ટાણુ કયા છે અર્થાત્ ચાલ્લાના રૂપિયાને આપવાનું પણ ટાણું નથી એમ કહી આટો હાથ કરે છે, તેવી રીતે કલ્યાણક દિવસોમા તપસ્યા આદિ ન કરે ને ખીજા દિવસે કરે તે કેવળ કપોલકલ્પિત છે, ૧૪૪૪ ગ્રંથના પ્રશ્નોતા એવા આચાર્ય ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વર મહારાજાએ યાત્રા પચાશકથમા જણાવ્યું છે કે ભગવાન મહાવીરપ્રભુનો જન્મકલ્યાણક દિવસ તપસ્યા પૂજા, સાધમિક સાધિથી આરાધવો જોઈએ

• શકાકારનો પ્રશ્ન મધાને સરખા આરાધો!

તે દિવસની આરાધનાથી બાકીની આરાધના શાસ્ત્રાનુસારી ગણાય હવે સહેજે શકા થાય કે પ્રભુ મહાવીરના જન્મકલ્યાણકની આરાધના વિશેષ કેમ? કલ્પલહેવજી ભગવાન, અજિતનાથજી આદિ સર્વ તીર્થ કરો મોક્ષે ગયા, તીર્થો પ્રવર્ત્યા, જગતને તારવાના પ્રયત્નો સકલ્પો કર્યા બધા તીર્થ કરો સરખી રીતે કરે છે મહિનામા ૩૦ દિવસ બધા દિવસે પહો ફાટે, અરુણોદય થાય, સૂર્યોદય થાય કે દિવસ ગણાય, તેવી રીતે એક પણ તીર્થ કર મહારાજ જગતને તારવાની બુદ્ધિ કે સકલ્પ સિનાપ બની શકય નથી. આપણે ત્રીજા ભવે તીર્થ કર નામકર્મ નિકાચિત થયાનું કહીએ છીએ, તીર્થ કર નામ કર્મ કોહાકોહ સાગરોપમ પહેલા બાધેલું હોય છે, પરંતુ વાવેલું ખીજ વરસાદ વગરની જમીનમા જે ન બળી પણ બાય છે, તેમ આ કર્મ કલ્યાણ તૂટી પણ બાય છે, પરંતુ નિકાચિત તીર્થ કરનામકર્મ કે જે ત્રીજે ભવે એટલે તીર્થ કર થતા

પહેલા દેવ કે નારદીનો ભવ યાય તે પહેલા મનુષ્ય ભવમા નિકા-
ચિત કરે છે, તે તીર્થ કર યથા સિવાય રહે જ નહિ, તેને હાથે
વાસ્વાવિરૂધ્ધ કે ડુબાડવાનુ બને જ નહિ, ત્યારે સાચકારો કહે
છે કે નિકાચિત કર્યું કહેવાય દરેક તીર્થ કરોએ તીર્થ કરનામકર્મ
બાવેલુ, ત્રીજા ભવે નિકાચિત કરેલુ, તેમને તીર્થ આપ્યુ, તેના
માર્ગ રચાપ્યો. તો પછી તમે શુશુના પૂજારી કે વ્યક્તિના ? શુશુના
પૂજારી હો તો બધા તીર્થ કરોના કલ્યાણકો સરખી રીતે આરાધે-
લે કે નેત્રત્રયોદશી વિગેરે આરાધો એ છતાં આ વીર જિનેશ્વરનુ
કલ્યાણક વધારે કેમ ઉજવો છો ? તેને અગે શકાકાર કહે છે કે
તમે શુશુના પૂજારી નથી, તમારી મહોરના કા. ૩૫)ની કિંમત
ગણો, તો તમે કિંમત કરવાવાળા ન કહેવાઓ, પણ તમારી
મહોરની કિંમત કરનાર કહેવાઓ. ગમે તેની મહોર હોય, પણ
સરખી કિંમત કરવી પડે ત્યારેજ ચીજની કિંમત કરનારા કહે-
વાઓ, નેમ કલ્યાણકની કલ્યાણક તરીકે કિંમત કરતા હો. તો
ઋષનાદિક સર્વે તીર્થ કરોના કલ્યાણકોની આરાધના કરો, પણ
એકલા પ્રભુ મહાવીરની કિંમત વધારો, ને બીજાની ન વધારો
તો કહેવુ પડ્યો કે કઈક ગણિત બીજો હેતુ હોવો જોઈએ

મહાવીર પ્રભુને વધારે આરાધવાનુ કારણ ?

જેવી રીતે મહારી, કુટુંબની, મિત્રની કે શત્રુની મહોરની કિંમત
કયા કદ તે કે વ્યા મહોર દેખાય મારી મહોર હોય છતાં
પેટીમા હોય કે શત્રુ-મિત્રની હોય છતાં થેલીના હોય તેની કિંમત
ન કરે એટલા માત્રથી કિંમત કરવાવાળો કોઈ નથી એમ કહી
શકાય નહિ જો કે હુ ચોવીએ જિનેશ્વરોના કલ્યાણકો આરાધના
સાયક ગાયુ છુ, છતાં અચારે મને સસારરૂપી સમુદ્રથી પાર
પમાડનાર, વિષય કષાય આદિ પાપોથી બચાવનાર, મોક્ષમાર્ગ
તરફ દોરનાર જો કોઈ હોય તો વર્તમાન શાસનપતિ
વીરજ છે, આ દિવસ ઉજવુ
ઉપેક્ષા કરજ મર્વ તીર્થ કરોના

આસાથે મહુ પુ, છતાં શાસનના માલિક કે જેનાથી માફ થાય. થઈ રહ્યું છે, જે યેવને. લીધે દુષમાકાળ છતાં દુષમાકાળને ધન્યવાદ આપુ છું સૂતા હોઈએ અને સાપ આગ્યે ને ઓરમાન માતાએ સોટી મારી આપણને જગાડે તો તે વૈરીણી કે ઉપકારી? જો કે સગી માતા તો ભાઈ! કહી સાચવીને ઉડાડે, પણ સાવકી માતા સોટી મારી ઉડાડે ખરી, પણ જિહ્વી બચાવે તેનું કેમ કરું બોલતો નથી? સોટીનું તુક્યાન વધારે કે જિહ્વીનું રક્ષણ વધારે? કહેવુંજ પડશે કે જિહ્વીના રક્ષણની કિંમત જીવીજ છે, તેમ આ દુષમાકાળ એ ઓરમાન માતા જેવોજ છે આપણને વિચિત્ર સંભોગોમા મુકવા છતાં પાચમા આરામ શાસનના પ્રભાવે મિથ્યાત્વ સપંથી બચી શકીએ છીએ આ વાત વિચારશે! બમવાન હેમચંદ્રસૂરીશ્વર મહારાજે કહેલું “સુપમાતો દુષમાયા કુમ કલવતી તત” અર્થાત્ હે સનરામ! સુષમાકાળમા જો કે આપની જગત ઉપર મહેર હતી, મને કુમાવવાનું ધારું ન હતું, મને તારવાનો આપે પ્રયત્ન કર્યો હતો, પણ માફ નહીંજ પાતળું કે તે વખતે કાણ એવા પદ્મ (ખેસનો છોડો) કયન મળે તે કરતા સાબ પાલવે ત્રાજેયા-વૈસે મળે તો બુખ ભાગી જીવતા રાખે. આપે તો એવા આરામ કયન વરસાવ્યું કેઈ પૂછવા આવે તેને કયન વરસાવી ઉપકાર કર્યો છતાં હું કાણ પાલવવાળો! માફ મું? જો કે કાળ હાન, આહા, લામગી મુરકેલ છતાં કહ્યું કુમડું હોય ત્યાં મું માય? તે કરતાં દુષમાકાળમા ત્રાજેયા મળે તે સારો, અચારે નથી તો તીર્થકરો, નથી સામાન્ય કેવલી, નથી ગણધરો, નથી મન પૂર્વવક્તા, નથી અવધિજ્ઞાનીઓનો ચોમ કે બલિ રમરમ, જો યોગ હોય તો માત્ર બાપ્યુ તુટ્યુ સુવજ્ઞાન છે તે પણ સપૂર્ણ નથી તે ત્રાજેયા રૂપેજ વર્તે છે, રૂપિયા નથી તો કૌશ માલીની વાત કયા કરવી? કેટલાક એવા હોય છે કે ‘સોનાનો વરસાદ વરસશે ત્યારે ચાલવ થરથું તેજોએ માફ સમજ કે મળેલા ત્રાજેયા ન લે, અને હીતના બચેને રહેશે તો નુખે

આરાધ્યે ગાર્ગ્ય! હુ, છતાં શાસનના માલિક કે જેનાથી માફ શ્રેય-
 યર્થ રથું છે, જે શ્રેયને લીધે દુષમાકાળ છતાં દુષમાકાળને
 ધન્યવાદ આપું છું સૂતા હોઈએ અને સાપ આગ્યો ને ઓરમાન
 માતાએ સોટી મારી આપણને જગાડે તો તે વૈરીણી કે ઉપ-
 કારી ? જો કે સગી માતા તો બાઈ ! કહી સાચવીને ઉઠાડે, પણ
 સાવઠી માતા સોટી મારી ઉઠાડે ખરી, પણ જિહ્વી બચાવે તેનું
 કેમ કરું બાલતો નથી ? સોટીનું નુકસાન વધારે કે જિહ્વીનું
 રક્ષણ વધારે ? કહેવુંજ પડશે કે જિહ્વીના રક્ષણની કિંમત
 જુદીજ છે, તેમ આ દુષમાકાળ એ ઓરમાન માતા જેવોજ છે
 આપણને વિચિત્ર સંલેગોમા મુકવા છતાં પાચમા આરામા
 શાસનના પ્રભાવે મિથ્યાત્વ સપંથી બચી શકીએ છીએ આ
 વાત વિચાર્યો ! ભગવાન હેમચદ્રસૂરીશ્વર મહારાજે કહેલ
 “સુષમાતો દુષમાયા રૂપા ફલવતી તત્ર” અર્થાત્ હે ભગવાન !
 સુષમાકાળમા જો કે આપની જગત ઉપર મહેર હુતી, અને દુષમા-
 વવાનુ ધાર્યું ન હવું અને તારવાનો આપે પ્રયત્ન કર્યો હતો,
 પણ માફ નમીજ પાળજુ કે તે વખતે કાણુ એવા પાલવે
 (ખેસનો છેડો) કચન મળે તે કરતા માત્ર પાલવે ત્રાખેયા-પૈસો
 મળે તો ભુખ બાગી જીવતા રાખે આપે તો ચોથા આરામા
 કચન વરસાબુ કોઈ પૂછવા આવે તેને કચન વરસાવી ઉપકાર
 કર્યો છતાં હું કાણુ પાલવવાળો ! માફ શું ? જો કે કાતા,
 કાન, કાહુક, સામથી મુરકેલ છતાં કાણુ લુગડુ હોય ત્યાં શું
 થાય ? તે કરતા દુષમાકાળમા ત્રાખેયો મળે તે સારો, અત્યારે
 નથી તો તીર્થ કરો, નથી સામાન્ય કેવલી, નથી ગણધરો,
 નથી મન પર્યવજ્ઞાની, નથી અવધિજ્ઞાનીઓને યોગ કે ભક્તિ
 સ્મરણુ જો યોગ હોય તો માત્ર બાણ્ય તુટયુ શ્રુતજ્ઞાન છે તે પણ
 સપૂર્ણ નથી તે ત્રાખેયા રૂપેજ વર્તે છે, રૂપિયા નથી તો હીરા
 મોતીની વાત કયા ઝરવી ? કેટલાક એવા હોય છે કે ‘સોનાનો
 વરસાદ વરમશે ત્યારે પાલવ ધરશું તેઓએ યાદ રાખવું કે
 ‘સોના ત્રાખેયા ન લે, અને હીરાના બરોસે રહેશે તો બૂખે

મરી અટવાઈ જશે, કુટુંબ પણ નાબુદ થશે, હીરા વિગેરેના વર સાંઢ વખતે તમારી કેઈ પેઢીઓ વર્ષ જશે, હીરા ન વરસે ત્યારે વરસતા ત્રાંખેયા ઝીંટી રહેશે તો કુટુંબ છત્તુ રહેશે, ને પછી તે સોનેયા આદિના વરસાદ વખતે તમારુ કુટુંબ મોતુ મેળવી શકશે. અન્યારે સોનાના વરસાદરૂપી નથી જિનેશ્વરે, નથી કેવલીઓ, નથી ગણધરે, નથી મન પર્યવજ્ઞાનીઓ, નથી અવધિજ્ઞાનીઓ, એવી સ્થિતિમા જેઓએ જિનેશ્વર ભગવાનનુ મળતું જ્ઞાન કે જે ત્રાંખેયાના વરસાદ જેવુ છે, તેમા આત્મા સસ્કારિત થયો હોય તે હીન મોતીના વરસાદ વખતે ઝીલવા તૈયાર થશે, પણ જેઓ અન્યારે નહિ ઝીલે, તો ભવાતરમા તીર્થ કર પ્રભુનો સચોટ છંદા ધર્મ પ્રાપ્તિનો સભવ નથી.

હે ભગવાન! સુખમાકાળ કરતા દુઃખમાકાળમા શામન મળ્યું તે ખરેખર ફળવાળુ છે, સુખમાકાળમા આપ, કેવલી ભગવતો ગણધરે વિગેરે લાઇકમોટો દરિયામા હુલી, તેથી દુઃખવાનો ભય નહતો, તે વખતે વીર્થ કરોનો પ્રતિબોધ લાગ્યો તો કમ્યાણુનીવાન, નહિ તો કેવલી આદિનો ઉપદેશ પણ લાગી ભય જે તળાવમા જગો જગો પર સાકળો નાખી છે, ત્યાં દુઃખવાનો ભય નથી ત્યાં તરી જવુ એમા અધિકતા નથી આથી તીર્થ કરોની જરૂરિયાત ઓછી નથી, સાકળો તો એમણેજ નાખી હુલી, તેમનાથીજ કેવલીઆદિ ઉત્પન્ન થાય છે તત્ત્વમા સાકળ નાખનારનેજ દેખે, બચનાર સાકળનેજ દેખે, તેવી રીતે અધિકતા ન હુલી, પણ જે તળાવમા એક-૨ સાકળ હોય, ને પાકુ તળાવ ઘોર બાનવરોથી ભરેલુ હોય, તે વખતે નાકળ હાથમા આવવી ને બચવુ કેટલુ મુશ્કેલ છે? તેવી રીતે વિષમકાળમા કોઈ વીર્થ કર, કેવલી આદિ નથી અને તમારા શાસ્ત્રની સાકળ મળી ગઈ, જે વખતે તળાવમા ચારે બાજુ બાનવરો ઘુસવાટા કરી રહ્યા છે, દુઃખમાકાળમાં મિથ્યાત્વનો પાર નથી, વીર્થ કરપ્રભુના સમયમા ગોશાલક, જમણિ, ગણ્યા-૧૦, ૧૧, પણ અહીં વરસના મહિના બાર

પાખડી તેર, તેવા વખતમા સાચુ શાસન પામવું મુશ્કેલ કેટલું ? આપ જેવા ઠેવલી હોય તો નિર્ણય કરી લેત, પણ અહીં એવું નથી એક ગામ જવું હોય, અન્નપ્રયજ જમલ હોય, સીધી પગ દડી કે રસ્તો હોય તો અન્નપ્રયા ગામ પહોચી જઇએ, પણ ગામ એક અને રસ્તા એકવીશ હોય ત્યાં શું ધાય ? ભવિનવ્યતા હોય તો સીધી વાટ મળી આવે, નહિ તો મળવી મુશ્કેલ, તેવી રીતે આ આત્મા એવો ધર્મના માર્ગથી અજાત છે મોક્ષમાર્ગ જાણતો નથી, પાખડીઓથી વ્યાસ એવા દુષમાકાળમા આપના શાસનનો યોગ મળ્યો તો કૃપાનો પાર નથી, પૂરેપૂરો ભાગ્ય શાળી હોય તોજ ઘોર પ્રાણીઓથી વ્યાસ અને ક્રૂર એક સાકળ વાળા તળાવમા સાકળ મેળવી તરી જાય, તેવી રીતે સાચી શ્રદ્ધા મેળવવી, એ ભાગ્યશાળીપણાને લીધેજ ણની શકે છે

मेवता मरुभूमौ हि ग्लाघ्या कल्पतरा स्थिति

કલ્પવૃક્ષ ઉત્તમ છે, કોઈ દિવસ હીન છે નહિ, પણ ખરે ખર લોકાના આશીર્વાદને કયુ કલ્પવૃક્ષ મેળવે ? મારવાડમા હોય તેડુંકે નદનવનમા રહેતું ? મારવાડનુ આશીર્વાદ મેળવે નદનવનનુ મેળવે નહિ કારણ ત્યાં હમતાગધ કલ્પવૃક્ષના ઝડ છે, જ્યાં ઝાડ ની મુશ્કેલી ત્યાં કલ્પવૃક્ષની કિંમત જુદી જ હોય તેવી રીતે સુષમાકાળમા સસારથી તરીયે એવા સધનો મળે તે કન્યાણુ કારક જ છે પણ દુષમાકાળમા તરવાનુ સાધન મુશ્કેલ હોવાથી કિંમતી છે, જોકે મારવાડના અને નદનવનના કલ્પવૃક્ષમા ફરક નથી, પણ વસ્તુના હજલો હોય ત્યાં કિંમત ઓછી હોય છે, દુષમાકાળમા સસારસમુદ્રથી તરવાના સાધન મળતા હોય તો આપ તરફથી મળે છે તે ખરેખર પ્રશસનીય છે, સાધનમા ફેર નથી, સોનાની ખાણ પામે એક ચીસડા પેટે ચાર તોના સુવણુ મેળવે તે કરતા ખીજે સ્થળે પાવતી મેળવે તો ખુશ ખુશ થઈ જાય છે, તેવી રીતે તીર્થ કરના વખતમાં પોતે હયાત શ્રુતકેવલી આદિ હાજર હતા ત્યાં વધવા, ધનવાની કિંમત નહિ, પણ દુષમા

કાળમા તરવાનો આધાર નહિ, ફક્ત આપનું શ્રુતજ્ઞાન એ જ સસારસમુદ્ર તરવાનો આધાર

શ્રુતજ્ઞાનમા ઉત્પાદક ભગવાન મહાવીર

શ્રુતજ્ઞાન સર્વોપરિ હોવાથી, તેના ઉત્પાદક ભગવાન મહાવીર હોવાથી, તેમના જન્મકલ્યાણકનેા દિવસ ઉજવવા વધારે તૈયાર થઈએ છીએ, શાથી ઉજવીએ છીએ ? ગર્ભમા નવ માસ રહ્યા તેથી, પારણે હિચોળાયા તેવી ? ના ત્યારે ! આરીસો ચોકખો કરીયે તો મોનું ચોકખું દેખાય તેવી રીતે ભગવાન તીર્થંદરામા જે જે મોક્ષની જડો રહી છે, તે તપાસીએ ને દૃષ્ટિ કરીયે ત્યારે આપણા આત્મામા તે જડ રોપી ચક્રીયે, મહાવીરપ્રભુ મોક્ષને અગે ક્ષાયોપચમિક ક્ષાયિક ગુણને અગે આરાધ્ય છે, દુનિયાદારીને અગે જે આરાધ્ય હોય તો પ્રથમ યુગલિકો પૂજવા જોઈએ કારણકે તેઓને રાગ નહિ, જગલી જાનવરોનો ભય નહિ, શોક નહિ, આજ કારણથી, તેઓ પૂજવા જોઈએ અને ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ કુટુબ કનિલા આદિને અગે જે આરાધ્ય ગણીએ તો ચક્રવર્તીઓને પહેલા પૂજવા જોઈએ કારણ કે — ચક્રવર્તીઓ પાસે અનેક પ્રકારની ઋદ્ધિ હોય છે, છ ખડના અધિપતિ, નવ નિધાનના માલિક, ૧૪ રતનોના સ્વામી, ૧ લાખ ૯૨ હજાર સૌયો વિગેરે સંપૂર્ણ લોગના સાધનોવાળા હોય છે પણ કર્મોદયથી થવાવાળી ચીજોને અગે તેઓનું આકર્ષણ નથી, પરંતુ કર્મરાજની સાથે યુદ્ધ થયું, તેને જમીનદોસ્ત કર્યો ને પોતાના શૂરવીર સરદારોને મજબુત કર્યા, કેવી રીતે ? કર્મની સામા ઉમા રહીને તેમને જમીનદોસ્ત કર્યા, ચક્રવર્તીઓ ને તેના સેનાપતિઓની જેમ, તેને જ અગે તેમનું આરાધ્યપણું છે

મહારાજા પ્રતાપસિંહનું અનુકરણ શા માટે ?

મહારાજા પ્રતાપસિંહનું, શિવાજીનું અનુકરણ શામા ? અતુનમયણામા, પરંતુ ખીજુમાં નાસી જવાનું કે કુચકાના રોટલા ખાવાનું કે ખીંડીની લઈ વાચ ત્યારે રોકકળ કરવાનું, નહિ

અર્થાત્ ધર્મધ્વસ કરનારને નમુ નહિ, જામેલી મુસલમાન વિરોધીઓની સત્તા ઉઠાડુ એમા પ્રતાપરાણાનુ અનુકરણ

‘આધજા બાવાની ટોળી હતી, દેખ્યું કે નિભાવ થતો નથી તેથી’ દેખતાની ટોળીમા મળ્યા, કોઈએ નિમન્ત્રણ કર્યું, આધજાની ટોળીમા એક બલિઅધ હતો, તેને અનુમાન ન હોય, પાછળથી થયેલાને હોય, તેથી ધાર્યું કે આને અહિ રહેવા દો, બધા જમવા ગયા, ખાઈ પીને આવ્યા, જન્મથી આધજાને કુતુહલ થયું ? શું ખાધું ? અરે “આજ ખીરપુરી ખીલાઈ” ખીર કેવી ચીજ છે ? તો દેખતાએ કહ્યું કે “ગોડા દુધ, બગલા જેસા સફેદ” ગાયની તો અનુમાનથી ખબર પડે પણ “વહુ બગલા કયા” આકાર બતાવ્યો, અરે (ચીલાઈને કહ્યું) એસા તુમને ખાયા! મેરા તો જલા બી ફાટ જાવે, વાત મત કરો, પેલાએ કહ્યું “ભાઈ એતો દુધનો રગ” આવી રીતે પ્રભુ મહાવીરના જીવન માથી તારનારી વસ્તુને બદલે, કર્મોદયની ચીજ લેવા જઈએ તો તેવી સ્થિતિ થાય, કહ્યાણુક શાથી ઉજવીએ છીએ ? સસારી પણાને અગે નહિ, તેનું અનુકરણ કરવા નહિ, પરંતુ આપણા આત્માના ઉદ્ધાર માટે એમણે તારક તરીકે જો ઉપદેશ આપેલા તે ઉપદેશના વચનો ધ્યાનમા રાખવા, તારક તરીકેના વર્તનો કરેલા તેનું અનુકરણ કરવાનું, જેમને રાધપ્રતિક્રમણની ટેવ હશે તેને ધ્યાનમા હશે, તેમને તપચિંતવણિના કાઉસલગમા શું ચિંતવવાનું ? પ્રભુ મહાવીરે છ મહિના તપસ્યા કરી, હે ચેતન ! તું પણ તપ કર !, પરણવું આદિ કેમ ન લીધા ? તારકદૃષ્ટિથી માનીએ છીએ તેથી તે તરીકેનું અનુકરણ કરવું તે જ ભક્તિ

“જ્ઞાતનન્દન” એ નામ હયાતિથી જ છે

આટલા માટે સગવાન હેમચંદ્રસૂરિમહારાજે ‘વદે ધ્રોણાતનન્દનમ્’ તે મહાવીર પ્રભુને હું નમસ્કાર કરૂં છું—“જ્ઞાતનન્દન” શબ્દ શાથી વાપર્યો ? કારણ કે, માતાપિતાએ કરેલ નામ “વર્દમાન” છે, ખુદ મહાવીર નામ પણ માતાપિતાનું નથી, પણ અવિરત

દેવતાઓએ સ્થાપેલું છે, એ આચાર્યોન આદિના પાઠોથી સિદ્ધ છે, તો આ નામથી જરૂર શી ? વિચારો ! સોનાની કિંમત વધારે કે તેના બનાવેલ ઘાટની ? વર્ધમાન એ ગર્ભમા આવ્યા પછી સદ્ધિ, સમૃદ્ધિના વધારાને લીધે નામ પાડ્યું અને તે નામ સ્થાપનાર ત્રિશલા રાણી, ને સિદ્ધાર્થ મહારાજ પાંચમે ગુણસ્થાનકે ને દેવતાઓ ચોથા ગુણસ્થાનકમા હતા, છતાં મહાવીર એ નામ કેમ, મનાયું ? કહો કે એ ગુણથી બનેલું છે, અને ગુણને લીધે બનેલું નામ જગે જગે પર લેવામાં આવ્યું છે, અર્થાત્ ગુણની પ્રશસાદારાએ અવિરત દેવતાઓએ કરેલ નામ બધાઓએ કબુલ રાખ્યું વડે શ્રી જગદ ગુરુ નહિ કહેતા આ કેમ ? કહ્યું, એ પ્રશ્ન અહીં એટલા જ માટે કહું છું કે તે સતત શબ્દ છે જેને માટે ખુદ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ સ્વચ્ચિત્ત અસિધાનચિંતામણિ કોપમા જણાવે છે કે મહાવીરા વર્ધમાનો-દેવાયો જ્ઞાતનન્દન આ નામ એકલા તેમણે કહ્યું એમ નથી, પણ ખુદ તેઓશ્રીની હયાતિમાં ને જન્મથી જ પ્રસિદ્ધ હતું. મહાવીર નામ જૈનસૂત્રોમા પ્રસિદ્ધ છે, વર્ધમાન નામ માત્ર પિતાને લીધે છે, અને જગતમા પ્રસિદ્ધિ પામેલ હોય તો 'જ્ઞાતનન્દન' એ જ નામ હતું.

‘જ્ઞાતપુત્ર’ શાબ્દ ?

જ્ઞાત નામના કુલમા ઘણા પુત્રો હતા તેમા આપની પુત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધિ હોવાની શી ? ઉડા ઉતરો, કારણ વિચારો, બ્રાહ્મણ કુલમાથી દેવે ઉપાડી જ્ઞાતપુત્રમા લાવી ચુક્યા, તે કુળ વિષે તીર્થંકરપણમા ચયેલ પુરૂષ કોઈ હોય તો આ એક જ છે, નન્દિવર્ધન આદિ જ્ઞાતકુલમા હતા, છતાં તીર્થંકરની પ્રસિદ્ધિ પામેલ આ એક જ છે, કદાચ કહેશે કે ભગવાનના ગર્ભની પાત્ર કોઈને ખબર નહિ હોવાને લીધે કારણ કે તે પલટતી સ્વાપિની નિદ્રા આપે છે, કોઈને ખબર ન પડે તો આવી પ્રસિદ્ધિ ક્યાથી ? તમે દર વરસે

સાક્ષી છે. પણ જરા વિચાર કરો કે - જે વખતે પ્રભુ મહાવીરનો જીવ દેવાનદાની કુક્ષિમા આવે છે, ત્યારે દેવાનન્દાને ચૌદ સ્વપ્ન આવે છે. ઉઠાવીને દેવ લઈ જાય છે ત્યારે એમ થાય છે કે ત્રિશલાણી ચૌદ સ્વપ્ન ઉપાડી ગઈ છે, અર્થાત્ પુણ્યપ્રભાવક જે ગર્ભ હતો તે ત્રિશલાને ગયો, સવારે છાતી ફૂટે છે, આ વાત જાહેર થાય કે નહિ ? બીજી બાજુ તે દિવસે મહાવીરનો ગર્ભ ત્રિશલાની ફૂંચે આવે, ૧૪ સ્વપ્નો ડેંચે છે, ને સવારે સિદ્ધાથ રાજાને કહે છે, સિદ્ધાર્થ રાજા સ્વપ્નપાઠક બોલાવે છે સ્વપ્ન-પાઠકો કહે છે કે - ત્રણ મહિનાનો ગર્ભ હતો પણ એવા કાંઈ ગર્ભ આવ્યો છે કે તે જીવ ચક્રવર્તી અગર તીર્થ કર થાય

બૌદ્ધો પણ તીર્થ કર મહાવીરને જ્ઞાતપુત્ર તરીકે સમીપે છે.

આ બધા ઉપરથી એટલે, દેવાનદાનુ કલ્પાત, ત્રિશલાનુ સ્વપ્નદર્શન, કથન, સ્વપ્નપાઠકનુ આવવું, આવું કહેવું આ વાત જાહેર હોવાથી ને છ મહિને અવતાર થયેલ હોવાથી સર્વને પાકો નિશ્ચય થયો, આ જાહેર થવાને લીધે, ને દેવતાઈ મહિમાને લીધે જ્ઞાતનન્દન નામ જાહેર હતું, નન્દિવર્ધનનુ તો નામ જ્ઞાત-નન્દન સામાન્ય હતુ, તેથી બૌદ્ધ જેવા જેનોના કદ્દર વિરોધીઓ-ને પણ 'નિગ્ગય નાયપુત્તેણ' એ નામ બોલવું પડ્યુ. ભગવાન હેમચંદ્રસૂરિજીએ શા માટે કહ્યું ? અનાજ લેવા, ગામ લેવા કે દેશ લેવા નહિ, પણ મારા આત્માના ક'યાણુરૂપી વૃક્ષને નવપણવિતરાખવા માટે જો કાંઈ પણ હોય તો મહાવીર જ્ઞાતનન્દન રૂપી બગીચાજી છે બીજે તો સૂકાઈ જાય તથા શૂન્યજ્ઞાનરૂપી ગંગાના પ્રવાહને ચલાવનાર હિમાલય જેવા ભગવાન છે અને સમસ્ત જગતના પ્રાણીરૂપી કમળોને વિકસ્વર કરવા સૂર્ય સમાન છે આવા નિરૂ-પમેય, હિમાલય ને રવિની ઉપમાવાળા ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું

